MIHAI FLOAREA

†

Literatura din temniţele comuniste

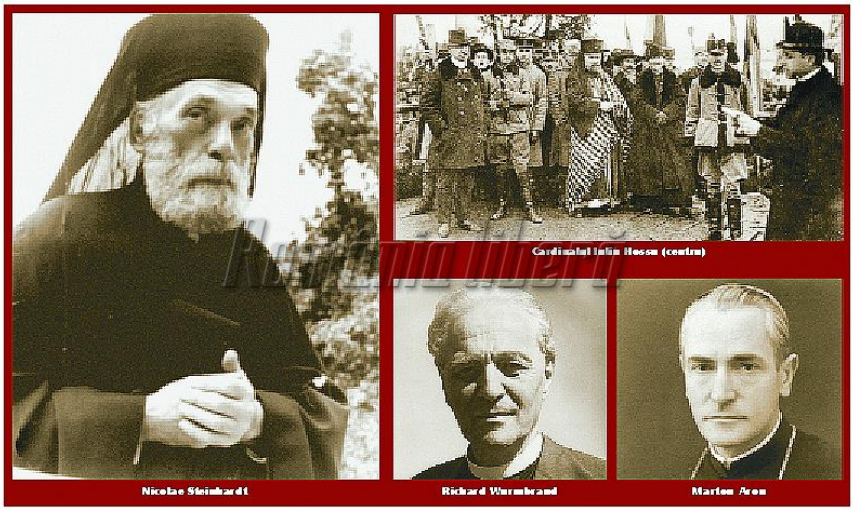

Cuprins:

Argument (3)

I. PRO MEMORIA

1. „Memoria“ – revista gîndirii arestate (4)
2. Biblioteca digitală de interviuri, memorii, istorie orală, cărţi şi imagini (6)
3. Fundaţia Academia Civică şi Memorialul Sighet (8)

II. MEMORIALISTICĂ

1. Nicolae Steinhardt (11)
2. Ioan Ianolide (19)
3. Aspazia Oţel Petrescu (27)
4. Ion Ioanid (36)
5. Richard Wurmbrand (43)
6. Nicolae Mărgineanu (49)
7. Adriana Georgescu (59)
8. Valeriu Gafencu (69)
9. Liviu Brânzaş (76)
10. Lena Constante (83)
11. Virgil Maxim (90)
12. Ion Diaconescu (105)
13. Dumitru Dan Lucinescu (116)

III. POEZIE

1. Radu Gyr (126)
2. Nichifor Crainic (132)
3. Vasile Militaru (138)
4. Constantin Oprişan (149)

IV. CURENTE SPIRITUALE

1. Tradiţionalismul: Nichifor Crainic, ***Sensul tradiţiei*** (162)
2. Rugul aprins (172)

V. STUDII DE CAZ:

1. Rezistenţa anticomunistă din munţi (179)
2. Fenomenul Piteşti (175):
   - 2.1. Nicu Ioniţă, ***Psihotrauma de detenţie şi urmările ei*** (190)
   - 2.2. Ruxandra Cesereanu, ***Tortură şi oroare: fenomenul Piteşti (1949-1952)*** (185)
   - 2.3. Alin Mureşan, ***Piteşti. Cronica unei sinucideri asistate*** (194)
3. Deportările:
   - 3.1. În Bărăgan... (196)
   - 3.2. În Siberia: ***Să nu ne răzbunaţi. Mărturii despre suferinţele românilor din Basarabia*** (200)

VI. SINTEZE, STUDII DESPRE LITERATURA ARESTATĂ ŞI REZISTENŢĂ

1. Doina Jela, ***Drumul Damascului. Spovedania unui torţionar*** (204)
2. Florin Mătrescu, ***Holocaustul roşu. Crimele comunismului internaţional în cifre*** (213)

VII. ADDENDA

1. Două interviuri cu Petre Ţuţea (Radu Preda) (218)
2. De vorbă cu Vasile Valuşescu (Mihai Floarea) (221)
3. Interviu cu Aspazia Oţel Petrescu (Olimpia Popescu) (226)
4. Scurt dialog cu Părintele Liviu Brânzaş (Aspazia Oţel Petrescu) (228)
5. „Sînt un om care-a jurat să spună adevărul din ţara sîrmelor ghimpate“ – Cicerone Ioniţoiu (Adrian Spîrchez, Un Cristian) (231)
6. Neculai Popa, ***Coborîrea în iad. „Obligaţia, pe care o avem cu toţii în faţa istoriei...“*** (237)

Lectură suplimentară: 1. ***Un martir al închisorilor comuniste din România – Părintele Vasile Pătraşcu*** (240) 2. ***Întoarcerea acasă… O mărturie*** (Ileana Toma) (242) 3. Articole din presă (244)

În loc de postfaţă: ***Istoria literaturii române de detenţie: Memorialistica reeducărilor. Prima istorie a literaturii române de detenţie*** (Mihai Rădulescu) (252)

Argument

Prezentul manual / auxiliar didactic interdisciplinar îşi propune, în primul rînd, să completeze cunoştinţele literar-istorice ale elevilor de 14-19 ani, şi în general, ale celor născuţi după 1989.

Fiindcă, după cîte ştiu, există cursuri opţionale la nivel liceal, dedicate holocaustului, nu văd niciun inconvenient de a propune şi un curs vizînd cunoaşterea literaturii române din subterane şi a istoriei recente a românilor cu accentul necesar pus pe suferinţele îndurate în perioada 1945-1964.

Vom încărca, oare, insuportabil programa şcolară prin acest demers şi ne vom atrage reacţiile negative din partea elevilor, a profesorilor, a societăţii civile etc. intrînd, adică, în răspăr cu directiva „descongestionării curriculare“?

Înainte de a răspunde fiecare, după conştiinţa proprie, la această întrebare îndreptăţită, adaug că, în concepţia mea de om al şcolii, nu atît cantitatea cunoştinţelor îi sperie pe elevi, cît metodele didactice aplicate, inclusiv cele evaluative. De asemenea, pe lîngă discutabila calitate a unora dintre materialele propuse în orele de curs, îi îndepărtează inactualitatea şi neautenticitatea respectivelor conţinuturi şi unghiuri de abordare.

Or, e limpede pentru oricine că România a parcurs perioada cea mai nefericită (atît prin durată, cît şi prin intensitatea extremă a măsurilor aplicate opozanţilor) din istoria sa în intervalul 1945-1990. Nostalgicii „epocii de aur“ – cîţi vor mai fi trăind – au dreptul de a se opune acestei aserţiuni în numele asigurării „liniştii“ lor, iar unii psiho-pedagogi ar putea recurge la argumente vizînd tulburarea psihicului participanţilor la acte educative ca urmare a dezvăluirii unora dintre atrocităţile regimului comunist (dar oare filmele „horror“ sau jocurile pe calculator de o anumită factură – arhicunoscute de tineri – nu sînt mult mai nocive?!) Cum nu toţi sînt vinovaţi că aceste evenimente reprobabile corespund **adevărului istoric** – acesta fiind obligatoriu de a fi cunoscut în totalitatea sa –, apreciez că, dimpotrivă, abia ignorînd faptele s-ar cădea în eroarea de a le destina bagatelizării şi uitării, dînd astfel posibilitatea (re)naşterii unor idei ori acţiuni conducînd finalmente la aberaţii totalitare similare. Deşi banală, observaţia *cine nu vrea ori nu poate să înveţe din greşelile istoriei, riscă să le repete* ar fi mereu de reiterat îndeosebi tinerelor generaţii.

Ca demers de pionierat în didactica modernă posttotalitară, acest manual / auxiliar didactic al **neuitării** ar fi de dorit să devină şi al **iertării** (nu agreez „post“-comunista vocabulă „reconciliere“, mult vehiculată, după Revoluţia din Decembrie 1989, de reprezentanţii unei anumite elite politice – „emanaţii“, cum au fost ei denumiţi – ce s-a vrut democratică, dar a impus în cele din urmă „adevărul“ său prin mineriade, privatizări oneroase şi alte tertipuri diversioniste specifice nomenclaturii comuniste şi securităţii). Invit pe toţi cei interesaţi nu numai să parcurgă cu ochi critic paginile următoare, ci să le răspîndească, să le completeze prin alte şi alte mărturii şi, mai ales, să şi le asume. Tinerii, deopotrivă dascăli şi elevi, dar poate chiar şi studenţii alături de profesorii lor, vor putea pune astfel în practică actul istoric produs în parlamentul României în 2007 – anume condamnarea crimelor comunismului de către preşedintele ales al ţării de la acea dată. Dacă m-am pronunţat adeseori public pentru incriminarea fermă a comunismului, precizez că nu persoane anume ar fi vizate, ci crimele înseşi; mai exact, e importantă nu atît evidenţierea ideologiei totalitariste cu pricina, cît îndeosebi analizarea mecanismelor care au dus la instaurarea şi longevitatea istorică a odioasei orînduiri comuniste în România.

Dincolo de aceste considerente teoretice preliminare, consider că argumentele cele mai puternice sînt textele selectate cu dificultate dintr-o vastă bibliografie.

Cititorii şi mai ales folositorii acestui volum sînt rugaţi să delibereze cu fragmentele şi cărţile propuse pe mesele de lucru şi, în cele din urmă, să decidă dacă demersul acesta este sau nu îndreptăţit la peste două decenii de la Revoluţia din Decembrie 1989.

Bucureşti, 21 iulie 2011.

Mihai Floarea

I. PRO MEMORIA

1. „Memoria“ – revista gîndirii arestate

Dintre publicaţiile necesare refacerii spirituale a românilor după 1990 „Memoria. Revista gîndirii arestate“, editată de Fundaţia culturală Memoria sub egida Uniunii Scriitorilor din România, este, considerăm, cea mai aproape de acest obiectiv. Din colectivul de redacţie fac parte, alături de fondatorul Banu Rădulescu, Micaela Ghiţescu, Gheorghe Derevencu, Ion Drescan, Mircia Dumitrescu, Oana Matei şi Florica Ciocea. Consiliul consultativ al publicaţiei cuprinde pe Ana Blandiana, Mircea Carp, Sergiu Grossu, Ilie Popa, Romulus Rusan, Dana Ţăranu şi Ion Ţurcanu.

Redăm articolul-program al revistei:

Ţie, stimate cititor, îţi batem în clipa asta la uşă

Salutîndu-te mai întîi cu toată prietenia, ne simţim obligaţi ca, într-un firesc şi elementar act de politeţe, datorat de oricare musafir gazdei sale cînd îi trece pentru prima oară pragul, să ne prezentăm.

Aşadar, ce-i cu această revistă [„Memoria“]*? Ce vei afla în paginile ei? Ce vrea ea?*

Desigur, chiar din subtitlul revistei [„Revista gîndirii arestate“], *te-a contrariat sintagma „gîndire arestată“. Un paradox, nu-i aşa? Ştiind prea bine că nimeni, niciodată, n-a izbutit să pună în lanţuri gîndirea, şi nici că va reuşi vreodată. Gîndirea nu, bineînţeles, dar pe cel ce gîndeşte da. Homo homini lupus! – oribil blam, dar, din păcate pentru omenire, şi cel mai amar adevăr. De cînd durează el? Probabil de cînd lumea şi pămîntul. Probabil din clipa în care alături de primul gînditor s-a ivit şi cel de-al doilea, cel cu o altfel de gîndire. Cînd primului, deprins pînă atunci să tot monologheze, a început să-i displacă partenerul care, prin forţa lucrurilor, îi impunea dialogul. Şi-atunci, egoist, a hotărît să-şi suprime opozantul, minat de deşarta iluzie că, lichidîndu-l fizic, va reuşi să-i aneantizeze şi gîndirea. Aşa l-a ucis Cain pe Abel.*

De-atunci, această primă crimă, comisă în numele adevărului unic, de fapta setei de putere, a proliferat cu uimitoare repeziciune, statornicită drept lege de guvernare. Ea s-a transmis de la şefii tribali, la tiranii antichităţii, la inchizitorii Evului Mediu, ca să ajungă pînă în timpurile noastre, curentă practică a dictatorilor „moderni“ care, camuflaţi în diverse ideologii „-isme“ (comunism, fascism, hitlerism, maoism etc.), devastatoare flageluri ale secolului al XX-lea, au adus popoare şi ţări întregi la bunul lor plac. De-un astfel de modern tiran a avut parte şi ţara noastră 45 de ani [anume în perioada 1945-1990]. *Doar în subsidiar numele lui a fost Dej sau Ceauşescu. Realul său nume este comunismul.*

Multe catastrofe a avut de îndurat neamul românesc în decursul istoriei sale. Dar, lucru cert, niciodată dezastruoase ca în comunism: lanţ de incredibile atentate pe toate planurile existenţei. Dacă ar fi însă să încercăm vreo ierarhizare a lor şi să indicăm crima cea mai gravă, nu-i niciun dubiu că aceasta e cea îndreptată împotriva spiritualităţii. S-a încercat orice ca aceasta crimă să fie dusă pînă la capăt: ucideri de oameni, arestări, deportări, exilări, dislocări, marginalizări, cenzurări etc.; distrugeri de sate, de monumente, ctitorii etc.; mutilări de aşezăminte de învăţămînt, pornind de la creşe pînă la diplomele de doctorat; interziceri de cărţi, de călătorii [peste hotarele României], *de contacte culturale etc.; tăcere asupra* [unor anumite] *opere – ori, dacă nu deplină tăcere, falsificarea de biografii, de opere etc. Pe scurt,* [este vorba despre] *asasinarea memoriei acestui neam. Ştiindu-se bine că, tot aşa cum un om lipsit de memorie încetează de-a mai fi om, un popor văduvit de trecutul său îşi pierde pentru totdeauna identitatea.*

Crima proiectată a eşuat. Nici nu putea fi altfel. Un glonte tras în ceafa unui om străbate doar un craniu, spiritualitatea lui niciodată, căci esenţa ei e divină şi aceasta îi conferă invulnerabilitate.

Crima a eşuat, dar tentativa a lăsat urme adînci. În ce măsură vor putea fi ele vindecate? Şi cum? Iată, stimate cititor, auspiciile sub care porneşte la drum revista noastră. Vrem să redăm memoriei acestui neam funcţia ei normală, fiziologică. S-o facem să respire iar, cu forţa ei firească, în singurul climat care îi prieşte, al necontrafacerii, fiindcă multe ne pot minţi în viaţă, trecutul însă niciodată. Bun sau rău, el rămîne pe veci indestructibil, adevărul adevărat aşa cum i-a fost dat să fie, şi nimeni nu-l mai poate măslui.

Preocupîndu-ne în mod prioritar de „gîndirea arestată" la noi, nu vom omite să luăm în dezbatere nici gîndirea arestată oriunde în lume, cunoscînd faptul că memoria niciunui popor nu s-a fundamentat în gol, ci în deplină concordanţă cu memoria altor popoare, vecine ori îndepărtate. De-aici şi obligaţia de-a nu avea doar o privire restrictivă, limitată la perimetrul românesc, ci o privire rotindu-se larg, peste lumea întreagă. Cu atît mai mult cu cît, astăzi, oamenii de pretutindeni îşi caută cu febrilitate drepturile la o viaţă mai luminoasă, care nu poate începe decît cu libertatea. Or, în cadrul acestei libertăţi, pe prim plan stă libertatea gîndirii, adică „gîndirea nearestată". Atingerea acestui deziderat nu e posibilă însă fără un apel permanent la memorie. Ea e fundamentul pe care ne edificăm prezentul şi ne prospectăm viitorul. E sensul în care şi noi ne-am propus să-i folosim cît mai cuprinzător valoroasa zestre.

Acesta e demersul revistei noastre.

Împreună cu dumneata, stimate cititor, – fără de care întreprinderea noastră n-are cum reuşi – să ne rugăm bunului Dumnezeu să ne ajute.

Banu Rădulescu

*
* *

Tema:

Meditaţi la ideile din primul număr al revistei „Memoria". Gîndiţi-vă la o publicaţie liceală similară, prin care să popularizaţi articole dedicate detenţiei din timpul comunismului. Puteţi să vă inspiraţi din următoarele introduceri la rubricile propuse de colectivul redacţional al revistei „Memoria":

*
* *

Preambul la dosarul Piteşti

Sub comunişti, în închisoarea Piteşti a avut loc un experiment criminal unic în lume. Adunînd acolo numai studenţi (circa o mie) şi dorind să le schimbe cu forţa vechea mentalitate „burgheză" – democratică adică – cu una nouă, comunistă, Securitatea, organul represiv al regimului comunist din România, a luat pe fiecare în parte şi, supunîndu-l la nişte torturi inimaginabile, necunoscute nici de Inchiziţie, nu-l lăsa pînă ce acesta nu era adus în stadiul de om nou, adică re-educat. Proba supremă că tînărul devenise un om nou consta în aceea că proaspătul re-educat trebuia să [se transforme] *şi el imediat în călău, torturînd, prin aceleaşi metode cu care a fost şi el torturat, pe prima victimă intrată în această „moară de suflete" aleasă, de regulă, dintre cei mai buni prieteni sau colegi de-ai săi* […]

Literatura de după sîrma ghimpată

În toate regimurile totalitare cîte au existat în România în acest secol (sub Carol al II-lea – 1938-1940; sub legionari – 1940 – 1941; sub Antonescu – 1940 – 1944), deţinutul politic era privat doar de liberate nu şi de alte drepturi. Comunismul însă i-a interzis toate drepturile, cu scopul evident de a-l extermina. Astfel, în temniţele comuniste era interzis să pătrundă [vreo] *urmă de creion şi hîrtie, ceea ce a însemnat o mare suferinţă pentru intelectualul deţinut. Dar el a găsit soluţia să învingă acest handicap, căci şi-a scris opera mintal, memorizînd-o a împărtăşit-o celui de alături, care a transmis-o mai departe, aşa că ea s-a păstrat, chiar dacă autorul a murit în închisoare* […] (Red.).

*
* *

Repere critice:

După douăzeci de ani

„Cei care uită trecutul, sînt condamnaţi să-l repete" (Georges Santayana) […]

Revista MEMORIA este prezentă prin dovezile ce le aduce justiţiei româneşti, depunînd mărturia Piteştiului, a munţilor şi cîmpiei ce clocotesc de osemintele celor nevinovaţi. […] [Cicerone Ioniţoiu, Paris].

E vorba, înainte de orice, de singura revistă consacrată, scrie chiar pe ea, „gîndirii arestate" din timpul comunismului. Cele cîteva zeci de numere tipărite din 1990 reprezintă arhiva cea mai impresionantă şi dureroasă a închisorilor româneşti dintre 1948 şi 1989. Documentele, mărturiile, imaginile, hărţile publicate sînt printre cele mai concludente şi înspăimîntătoare dovezi pentru caracterul criminal şi ilegitim al comunismului denunţat în „Raportul Tismăneanu" […] [Nicolae Manolescu].

(Cf. „Memoria", nr. 70 (1/2010), ***20 de ani de la apariţie***, pp. 18-26).

*

* *

2. Biblioteca digitală de interviuri, memorii, istorie orală, cărţi şi imagini din istoria recentă a României care prezintă evenimente ale secolului al XX-lea aşa cum se reflectă ele în conştiinţa celor care le-au trăit
memoria.ro

O altă sursă de cunoaştere propusă este prezentată de Lidia Gheorghiu Bradley într-un articol-program al site-ului susmenţionat:

Despre cum se poate introduce studiul perioadei comuniste în învăţământul liceal

Site-ul nostru s-a definit de la început ca mijloc prin care tînăra generaţie, utilizatoare prin excelenţă a Internetului, va avea acces liber la documente care să îi permită să cunoască istoria recentă a României, în speţă istoria comunismului românesc. Oferim, de aproape un deceniu, alături de alte site-uri, muzee, fundaţii, institute de cercetare universitare şi guvernamentale, colecţii de carte ale marilor sau mai micilor edituri, alături de evenimente care invită publicul la dialog direct – conferinţe, seminarii, lansări de carte –, accesul la cunoaşterea istoriei recente. Am creat în cîţiva ani o bază de date bogată, însumînd interviuri, pagini de jurnal, analize, titluri de cărţi, precum şi cărţi integrale, toate la dispoziţia celor ce vor să se informeze.

Portretul României interbelice

Avem însă convingerea că ceea ce facem nu este îndeajuns. Ştim că multe cursuri universitare angrenează studenţii în cercetarea perioadei comuniste. Dar studenţii de la istorie şi ştiinţe sociale, cei care beneficiază în cea mai mare parte de aceste cursuri, sînt doar o minoritate în comparaţie cu studenţii [de la] *celelalte discipline. Susţinem de aceea necesitatea ca predarea istoriei comunismului în România să se introducă în cursurile liceale de istorie.*

Într-un interviu apărut în ziarul „Adevărul" la 31.01.2008, Ana Blandiana susţine de asemenea introducerea în programa şcolară a studiului represiunii comuniste şi ne dă veşti bune: „Sper că acest lucru se va întîmpla chiar în viitorul an şcolar, am înţeles că există demersuri în acest sens la Ministerul Educaţiei şi Cercetării, iar Şcoala de Vară de la Sighet se va transforma chiar din acest an într-o dezbatere între profesori de istorie şi elevi pe marginea modalităţilor cît mai eficiente de a trece adevărurile istoriei recente spre generaţiile care nu au trăit-o".
(Vezi
http://www.adevarul.ro/index.php?section=articole&screen=index&id=339738&search=comunism)

În acelaşi cadru se înscriu diverse demersuri ale Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului în România (IICCR), printre care se distinge proiectul care a dus la publicarea, la Editura Curtea Veche (http://www.curteaveche.ro), a volumului bilingv ***Ce înseamnă comunismul pentru mine? What Does Communism Mean to Me?****, îngrijit de Raluca Grosescu. Volumul reuneşte eseuri şi artă grafică selecţionate la concursurile cu acelaşi titlu destinate elevilor din clasele V-XII, organizate de IICCR în parteneriat cu Ministerul Educaţiei şi Cercetării în anul 2007. După cum se*

afirmă pe site-ul IICCR, concursurile i-au provocat pe tineri să-şi ilustreze viziunea despre comunism, avînd ca scop creşterea interesului elevilor pentru istoria comunismului românesc şi stimularea reflecţiei asupra crimelor, abuzurilor şi discriminărilor pe care regimul comunist le-a impus societăţii româneşti vreme de 40 de ani.

(Vezi http://www.crimelecomunismului.ro/ro/proiecte/proiecte_educationale).

Valoroase fără îndoială, reuşitele de mai sus, chiar dacă vor fi încoronate de introducerea în programa şcolară a studiului comunismului, îşi pot spori eficienţa prin angrenarea a cît mai multor martori ai vremurilor comuniste în transmiterea cunoştinţelor către elevi. Există un număr mare de potenţiali profesori, cu sau fără diplomă de istorici, cu sau fără diplomă de profesori – care nu au nevoie şi nu trebuie să aştepte decizii administrative sau ministeriale, care nu au nici măcar nevoie de un buget – şi care ar putea împărtăşi istoria comunismului elevilor de liceu, aşa cum au trăit-o ei înşişi: aceştia sînt oamenii de bună credinţă din generaţia de peste 40 de ani şi, mai ales, pensionarii, de orice vîrstă, care au trăit tot parcursul instaurării şi desfăşurării sistemului comunist în România. Pensionarii sînt oameni cu timp şi doritori, în genere, de a-şi povesti viaţa. De ce nu ar face-o în faţa unor clase sau grupuri de elevi de liceu?

Nu sîntem idealişti peste măsură: ştim că astfel de acţiuni există, atît în ţară, cît şi în străinătate. Vă dau un exemplu: de curînd au apărut în Germania rezultatele unui studiu despre starea cunoştinţelor de istorie a elevilor de liceu despre comunismul est-german în fosta Republică Democrată Germană, RDG. Dacă nivelul de cunoştinţe al elevilor din partea vestică a Germaniei era mulţumitor, cel al elevilor din fosta RDG era de-a dreptul dezastruos: ei nu pot distinge între democraţie şi dictatură, pentru ei nu există mare diferenţă între gradul de libertate personală sau nivelul de viaţă al locuitorilor din RFG şi RDG înaintea căderii zidului din Berlin; mai mult, mulţi dintre ei nici nu ştiau ce guvern a ridicat şi de ce a fost ridicat zidul care a dezmembrat timp de decenii Berlinul şi unde şi-au pierdut viaţa est-germani care încercau sa fugă spre libertate! (Articolul, publicat în ziarul german „Suddeutsche Zeitung" din 28 decembrie 2007, este republicat în traducere pe site-ul nostru cu titlul lui original ***Zidul? Care zid?****).*

Scurt timp după publicarea rezultatelor acestui studiu, vecina mea de 71 ani, fostă profesoară de engleză, născută în RDG, pe care o părăsise în urmă cu vreo 30 de ani, s-a decis să pornească un tur prin liceele din jurul Münchenului. Simţea că trebuie să povestească elevilor experienţa ei personală, să vorbească despre viaţa părinţilor ei – tatăl lui Hannelore trăieşte încă în fostul RDG, şi la cei 101 ani ai săi i-a pus la dispoziţie fiicei copii după tot felul de documente de propagandă comunistă. În unele cazuri elevii au renunţat la pauză pentru a-i da mai mult timp de vorbit lui Hannelore. Un cîştig pentru ambele generaţii, dar poate şi mai mare pentru cea tînără.

De ce nu am face un astfel de tur prin şcolile din jurul nostru şi noi, cei din Bucureşti, din Braşov, din Cluj, din Iaşi, de oriunde? A organiza astfel de întîlniri cu elevii nu necesită decît iniţiativă, dorinţa de a împărtăşi şi, concret, a lua legătura cu profesori convinşi de valoarea experienţei personale şi a dialogului între generaţii. Nu e nevoie de mari decizii organizatorice şi de niciun buget, doar poate de un buchet de flori pentru pensionarul care vă vizitează...

Site-ul Memoria.ro va fi deschis oricărei iniţiative de acest gen – va pune în legătură povestitori şi profesori, specialişti în istorie orală şi voluntari care se oferă să dialogheze cu tinerii în şcoli. Vom publica experienţe de acest gen la dorinţa dumneavoastră, pentru a inspira pe cît mai mulţi. Vom selecţiona pentru profesori cărţi de istorie recentă care pot fi folosite ca documentaţie pentru continuarea acestor dialoguri în clasă. Să încercăm împreună!

Lidia Gheorghiu Bradley, 04.02.2008

*
* *

Teme:

1. Cercetaţi site-urile propuse de autoare, identificaţi şi alte postări similare, printaţi ceea ce vi se pare esenţial pentru viitoarele portofolii și, dacă există posibilitatea, informaţi-vă colegii printr-o publicaţie a clasei, a școlii etc. sau printr-un blog.

2. Faceți un sondaj de opinie printre membrii familiei voastre și printre cunoscuți pe tema regimului comunist din România după o grilă simplă: avantaje / dezavantaje / concluzii. Faceți o statistică privind numărul celor care agrează / resping o asemenea orînduire. Prezentați rezultatele sondajului vostru în fața clasei.

*
* *

3. Fundaţia Academia Civică şi Memorialul Sighet
http://www.memorialulsighet.ro/ro

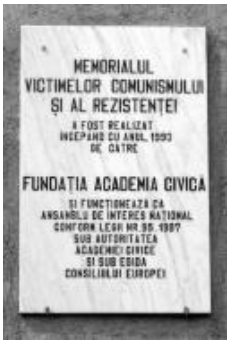

Fundaţia Academia Civică a fost înfiinţată în 1994 cu scopul educării civice a tinerilor în sensul unei mai bune cunoaşteri a trecutului ţării, în special prin *restituirea istoriei contemporane, falsificate în anii dictaturii comuniste*. Principalul proiect este Memorialul victimelor comunismului şi al Rezistenţei de la Sighet. Din ampla listă a merituoşilor iniţiatori şi organizatori ai acestei academii preluăm pe Ana Blandiana, Romulus Rusan, Lucia Hossu-Longin, Nicolae Noica, Aurelian Trişcu, Dinu Antonescu, Sorin Ilieşiu.

Memorialul Victimelor Comunismului şi al Rezistenţei *a fost gîndit şi iniţiat încă din 1992 de către preşedinta Alianţei Civice, Ana Blandiana, şi realizat în următorul deceniu împreună cu Romulus Rusan şi o prestigioasă echipă de istorici, arhitecţi, constructori şi designeri.*

În ianuarie 1993, Ana Blandiana a predat proiectul Memorialului la Consiliul Europei. După ce două delegaţii de experţi au vizitat Sighetul, Consiliul Europei a întocmit, în 1995, un studiu-raport şi a luat Memorialul sub egida sa. În 1998 Consiliul Europei aşeza Memorialul de la Sighet printre principalele locuri de păstrare a memoriei continentului, alături de Memorialul de la Auschwitz şi Memorialul Păcii din Normandia.

Format dintr-un ***Muzeu*** *– situat în fosta închisoare politică din Sighet – şi un* ***Centru internaţional de studii asupra comunismului*** *– cu sediul în Bucureşti –* ***Memorialul*** *are ca scop re-constituirea şi păstrarea memoriei unor popoare, în particular a celui român, cărora timp de jumătate de secol li s-a indus în conştiinţă o istorie falsă.*

Deşi situat departe de Bucureşti, în extremitatea nordică a României, Memorialul Sighet are o poziţie centrală în geografia Europei şi este situat pe un traseu privilegiat al turismului cultural, fiind vizitat atît de români, cît şi de foarte mulţi turişti din străinătate.

Cimitir maramureşean

Maeştri şi opere după gratii

Artele au suferit aceleaşi restricţii şi represiuni ca şi literatura, iar creatorii lor au fost urmăriţi, arestaţi, condamnaţi ca şi scriitorii, ori de cîte ori se opuneau regimului, fie în calitate de cetăţeni, fie prin operele lor.

Constantin Tănase şi Marioara Voiculescu, în teatru, Dimitrie Cuclin sau Erich Bergel, în muzică, Corneliu Baba sau Nicolae David, în artele plastice, sînt doar cîţiva din maeştrii artelor care au umplut închisorile mai ales în perioada sumbră a anilor 1945-1964.

În lista celor arestaţi veţi întîlni şi multe nume necunoscute. Este vorba de tinerii arestaţi de pe băncile universităţii şi care – murind sau nemaifiind admişi la studii – şi-au ratat cariera, rămînînd nişte simpli necunoscuţi.

Un panou din această sală [42 de la etajul I] *arată monumentele clasice distruse de comunişti, precum şi cîntecele tradiţionale interzise, pentru reproducerea cărora puteai să faci închisoare.*

Filmul – fiind o artă subvenţionată de stat – era cel mai vulnerabil la efectele cenzurii. Numeroase filme au fost interzise, după ce fuseseră măcelărite de cenzura diferitelor comisii. „Reconstituirea“, o capodoperă a regizorului Lucian Pintilie, a rulat doar patru săptămîni, la un singur cinematograf, înainte de a fi interzisă în ţară şi străinătate, ceea ce a împiedicat-o să participe la marile festivaluri internaţionale. Filmul „Faleze de nisip“ a fost interzis personal de N. Ceauşescu în cadrul celebrei conferinţe de la Mangalia, în august 1983.

Ieşită din comun a fost şi interzicerea, în septembrie 1972, a spectacolului de la teatrul „Bulandra“ din Bucureşti cu piesa ***Revizorul*** *de Gogol, după care regizorul Lucian Pintilie n-a mai putut lucra în ţară ani îndelungaţi, autoexilîndu-se în Occident.*

*

* *

FILĂ de DICŢIONAR: **Memoria** este procesul psihic de reflectare a experienţei acumulate de om prin întipărirea mentală, păstrarea, recunoaşterea şi reproducerea experienţei sale cognitive, afective şi voliţionale. Proprietăţile **m**. sînt selectivitatea (doar ceea ce ni se pare important memorăm), asociativitatea (se stabilesc, involuntar, relaţii între actul de memorare şi o altă activitate oarecare de tip cognitiv, afectiv ori voliţional; legături semi-conştiente cu spaţiul şi timpul; asemănări sau contraste cu alte tipuri de date anterior memorate; relaţii logice între elementele memorate etc.), inteligibilitatea (ceea ce se memorează poate fi cunoscut cu ajutorul gîndirii, al raţiunii), determinismul (interdependenţa actului de memorare cu factorii obiectivi – sociali, politici, economici, financiari, geografici etc. ori subiectivi – starea de sănătate fizică şi mentală, gradul de dezvoltare psiho-fizică atins etc.). **M.** poate fi imediată, de medie sau de lungă durată, vizuală, motorie, auditiv-verbală etc. Tulburările de **m.** pot fi: de fixare (nu ne amintim bine decît ceea ce am înţeles clar), de păstrare (prin lezarea celulelor din creier), de rememorare (amnezia caracteristică îndeosebi bătrînilor), de recunoaştere (sentimentul că ai şi văzut ceea ce n-ai văzut vreodată) şi de localizare (prin călătorie, dezadaptare socială etc.). **M.** deficitară la tineri poate fi îmbunătăţită prin exerciţii (unul dintre cele mai eficiente fiind învăţarea pe dinafară a poeziilor) sau prin mijloace mnemotehnice. **M. colectivă** este forma superioară de **m.**, valorificînd o multitudine de date de arhivă, cărţi, fotografii, muzee, filme documentare şi artistice, publicaţii de specialitate etc. **M. colectivă** conturează mentalul colectiv al unui popor, interacţionînd cu tradiţiile, cultura şi civilizaţia. Miturile, legendele şi basmele constituie soluţii eficiente propuse de mentalul colectiv pentru combaterea procesului uitării. Cea mai cunoscută şi actuală metodă de combatere a uitării este religia. La vechii greci, Mnemosyne era o titanidă, iubită de taină a lui Zeus, cu care va da naştere celor nouă muze: Clio, Euterpe, Thalia, Melpomene, Terpsihore, Erato, Polyhymnia, Urania, Calliope. Antonimul **m.**, uitarea/amnezia avea, la rîndul său, o reprezentare mitică: Lethe (denumirea coincide cu a fluviului care, odată traversat de suflete în drumul lor spre Hades, aducea uitarea ireversibilă a trecutului).

Teme:

1. Căutaţi pe internet şi cercetaţi cîteva numere din revista „Memoria“. Postaţi-vă impresiile pe blogul clasei voastre.
2. Apelaţi la biblioteca şcolară sau cumpăraţi două-trei dintre numerele revistei „Memoria“ de la un centru de difuzare a presei, de la standurile unei librării sau direct de la redacţie (http://revista.memoria.ro) şi alcătuiţi fişe de lectură.
3. Redactaţi un eseu de maximum o pagină şi jumătate cu titlul ***„Memoria“ – o revistă necesară intelectualului secolului al XXI-lea***. Sugestii pentru eseu: introducere – elemente din articolul-program al revistei; cuprins – importanţa memoriei în viaţa unei colectivităţi umane; regimul comunist – atentator la libertatea şi demnitatea umană; cîteva exemple din articolele consultate etc.; încheiere – opinia personală despre istoria recentă a României.
4. Accesaţi site-ul **memoria.ro** şi citiţi articolul ***Zidul? Care zid?*** pentru a elabora o prelegere de zece-cincisprezece minute în faţa clasei cu titlul ***Mai are rost astăzi cunoaşterea istoriei recente a României?***
5. Organizaţi împreună cu profesorii voştri o excursie în Maramureş incluzînd muzeul de la Sighet şi alcătuiţi un portofoliu cuprinzînd pliante, fotografii etc.

*

* *

FILE de DICŢIONAR: • **Literatura memorialistică / memorialistica** este considerată „literatură de frontieră“, alături de jurnale, însemnări de călătorie etc. Se caracterizează prin subiectivitate (ceea ce presupune, de regulă, naraţiunea la persoana I sau/şi utilizarea celorlalte mărci ale „eului liric“) şi orientare accentuată către confesivitate. Spre deosebire de jurnal, autorul **l.m./m.** se adresează posterităţii. Fluxul memoriei poate urma o traiectorie cronologică, precum în jurnale, sau una aleatorie.
• **Jurnalul** cunoaşte, ca „literatură de frontieră“, cîteva specii: **j. intim, j. de existenţă, j. de criză etc.** De regulă, se caracterizează prin fragmentări ordonate cronologic (de aici vine şi numele speciei: ‹fr. *jour* – zi) şi subiectivitate (cu mărci ale „eului liric“), conversaţia cu sinele purtînd adeseori anumite trăsături ale literaturii, precum vocabularul îngrijit, mergînd pînă la expresivitate căutată şi la figuri de stil – în aceste din urmă cazuri graniţa **j.** cu beletristica fiind (foarte) greu de decelat.

Biserica de la Aiud – Rîpa Robilor, monument finalizat în 1993 de arhitect Anghel Marcu (1921-1998), coordonator arhitect Nicolae Goga (1914 - 1995).

II. MEMORIALISTICA

Specie literară de graniţă marcată de subiectivism, memorialistica poate fi receptată în primul rînd ca relatare factuală (adevărată sau falsă) a unor inşi diverşi, unii chiar fără talent literar: politicieni, oameni de ştiinţă etc. În al doilea rînd, ea poate fi receptată ca lectură literară deîndată ce adevărurile trăite şi prezentate nu mai interesează pe cititori decît într-o mică măsură. În ambele percepţii, importanţa documentară este precumpănitoare, lectorul avînd ocazia de a reconstitui epoca în urma comparării celor relatate cu izvoarele istorice, publicistice etc. aflate la îndemînă.

Memorialistica postrevoluţionară constituie un fenomen de excepţie în literatura română oprimată de totalitarismul ateu în intervalul 1945-1990. Printre cei mai importanţi memorialişti se află Nicolae Steinhardt, Ioan Ianolide, Aspazia Oţel Petrescu, Ion Ioanid, Nicolae Mărgineanu, Adriana Georgescu, Cicerone Ioniţoiu, Liviu Brânzaş.

1. NICOLAE STEINHARDT (1912-1989)

Autobiografia Părintelui Nicolae Steinhardt

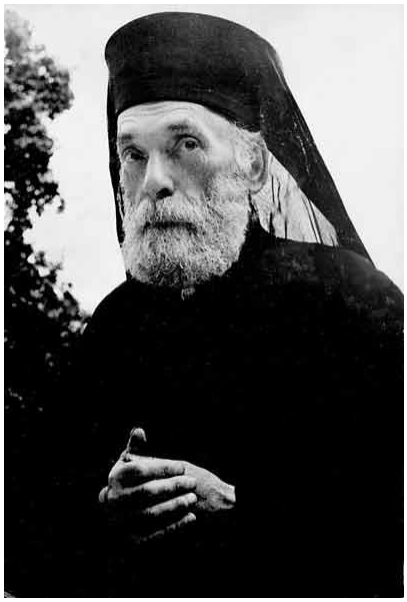

Din porunca Î.P.S Sale Arhiepiscopului Teofil Herineanu şi după îndemnul Părintelui Arhimandrit Serafim Man, duhovnicul meu, schiţez această scurtă autobiografie spre a fi păstrată în arhiva Mănăstirii Rohia.

Sînt născut în anul 1912, într-o margine de Bucureşti, unde tatăl meu, inginer, conducea o fabrică de mobile şi cherestea (comuna sub-urbană Pantelimon). Din copilărie m-au atras clopotele şi obiceiurile creştineşti. Părinţii mei erau în bune relaţii cu preotul Mărculescu de la Biserica Sfîntul Gheorghe – Capra, unde am mers şi eu. Clasele primare le-am urmat parte acasă, parte la Şcoala Clemenţa (în răstimp ne mutaserăm în centrul oraşului). La Liceul Spiru Haret am fost singurul dintre patru elevi israeliţi care nu am venit cu certificat de la rabin, ci am învăţat religia creştină, avîndu-l drept dascăl pe preotul Gheorghe Georgescu, de la Biserica Sfîntul Silvestru, om de ispravă, care mă simpatiza şi-mi da note mari. Bacalaureatul l-am luat în 1929, urmînd apoi cursurile Facultăţii de Drept şi Litere. Mi-am terminat studiile în 1934, însă doctoratul în drept l-am luat abia în 1936. După aceea, pînă la izbucnirea războiului mi-am continuat studiile la Paris şi în Anglia. Reîntors în ţară, nu am avut de suferit ca evreu, tatăl meu – încetăţenit prin lege individuală votată de Parlament şi ofiţer de rezervă, fiind recunoscut „evreu de categoria a doua", care ne punea la adăpost de măsuri vexatorii. Am executat, totuşi – deşi puteam fi scutiţi – munca obligatorie şi munca la zăpadă, însă în condiţii de operetă. Ar fi cu toate acestea făţărnicie din partea mea dacă nu aş recunoaşte că măsurile luate cu privire la evrei nu m-au întristat, dîndu-mi totodată prea bine seama ca Guvernul ţării – date fiind împrejurările – nu putea proceda altfel şi admirînd curajul şi mărinimia sa în refuzul de a da ascultare ordinelor venite din exterior, care cereau imperios executarea populaţiei evreieşti. Afecţiunea mea pentru Neamul Românesc s-a întărit.

Greu m-am împăcat cu regimul introdus în toamna anului 1947. Mulţumesc lui Dumnezeu că mi-a dat destulă voinţă şi destulă luciditate pentru a nu mă lăsa prins în capcană de ademenirile acestui nou regim. Purtarea majorităţii coreligionarilor mei m-a surprins şi m-a supărat, făceau jocul

unui partid, care, de altfel, avea să se descotorosească repede de ei. Am suferit alături de atîţia alţii, am fost dat afară din casă şi barou şi am dus-o foarte greu din punct de vedere material şi sufletesc. Am fost şi foarte bolnav, vreme îndelungată.

Din punct de vedere spiritual lucrurile au evoluat în cu totul alt mod. Mă simţeam din ce în ce mai atras de creştinism. Cu o bună şi binevoitoare prietenă, Viorica Constantinide, mergeam des pe la diferite biserici, ea fiind o credincioasă fierbinte. Datorită unor oameni de mare cultură şi intensă trăire creştină – Virgil Cîndea şi Paul Simionescu – m-am putut apropia de literatura patristică şi de filosofia creştină. Progresam, aşadar, pe amîndouă planurile: teoretic şi practic. Eram, în realitate, apt pentru botez, îmi lipseau numai curajul şi hotărîrea de a face pasul final. Şovăiam, mi-era ruşine, diavolul mă ispitea cu frica, smerenia, slăbiciunea; mă păstram în starea aceea confuză dintre dorinţă şi panică, prielnică lenei şi tergiversării. Mi-era şi teamă, mă ştiam foarte necurat.

Domnul lucrează însă în chip tainic şi umblă pe căi misterioase. În anul 1959 grupul de prieteni căruia aparţineam de cîţiva ani a început sa fie arestat, primul dintre noi fiind Constantin Noica. Am fost chemat la Securitate ultimul dintre toţi, cerîndu-mi-se să fiu martor al acuzării şi punîndu-mi-se în vedere că, dacă refuz, voi fi arestat şi implicat în „lotul intelectualilor mistico-legionar".

Îndemnat cu putere de tatăl meu (căci mi se acordaseră trei zile răgaz), ba şi beştelit pentru a fi primit să reflectez trei zile şi învrednicindu-mă cu harul Domnului, am refuzat să fiu martor al acuzării; am fost arestat, judecat în cadrul „lotului mistico-legionar Constantin Noica – Constantin Pillat" şi osîndit la 12 ani muncă silnică pentru crima de uneltire împotriva orînduirii sociale a statului.

Atunci n-am mai şovăit şi toate aprehensiunile şi subtilităţile mele mintale au dispărut ca prin farmec. Eram sigur că nu voi mai rezista 12 ani şi că voi muri în puşcărie. Nu voiam să mor nebotezat.

Domnul din nou mi-a venit în ajutor. În prima celulă în care am intrat în Jilava, primul om care mi-a vorbit a fost Ieromonahul basarabean Mina Dobzeu, de îndată ce i-am destăinuit dorinţa mea, nu a stat mult pe gînduri. Acolo, la Jilava, în camera 18 de pe secţia a doua (unde în două rînduri cursese sînge) am primit Sfîntul Botez – la 15 martie 1960. Părintele Mina a ţinut să dea botezului acestuia, care s-a asemuit mult unui „hold-up", un caracter ecumenic şi i-a poftit la mica ceremonie clandestină pe cei doi preoţi greco-catolici, aflaţi în celulă.

Am fost botezat valabil, în mare grabă, cu apa dintr-un ibric cu smalţul sărit. Naş l-am avut pe un coleg de lot, fost director de cabinet al mareşalului Antonescu, Emanuel Vidraşcu. La ieşirea din închisoare, în urma graţierii generale a deţinuţilor politici (august 1964), am desăvîrşit Botezul prin Mirungere la Biserica Schitul Darvari (preotul Gheorghe Teodorescu), primind şi Sfînta Împărtăşanie.

De atunci am dus o viaţă creştină conform datinii şi regulilor bisericeşti. Jinduiam acum după călugărie. O doream încă din închisoare. După moartea tatălui meu (în vîrstă de 90 de ani – în 1967), am început să-mi caut o mînăstire, am întîmpinat însă greutăţi şi refuzuri, stareţii se fereau de un fost deţinut politic. Părintele Mina vroia să mă cheme la Huşi, la Mînăstirea din dependentele fostei Episcopii; s-a opus episcopul Ciopran. La Mînăstirea Cozia, stareţul Gamaliel Vaida mi s-a dovedit plin de bunăvoinţă, lăcaşul mi s-a părut însă mie mult prea bîntuit de turişti şi vizitatori.

Abia în anul 1973 Constantin Noica m-a înştiinţat că a fost la Cluj, unde l-a cunoscut pe proaspătul episcop Justinian Chira, şi că a vizitat Mînăstirea Rohia, unde episcopul fusese stareţ vreme de treizeci de ani.

„Ţi-am găsit locul potrivit", mi-a spus Noica. De îndată am plecat la Rohia, însoţit de scriitorul Iordan Chimet, un prieten al lui Noica. În noiembrie 1973 ne-a întîmpinat la Mînăstirea Rohia noul stareţ, Părintele Serafim Man. Rohia m-a cucerit din prima zi şi deplin, odată mai mult Noica împlinind sarcina de înger călăuzitor al meu. Timp de şapte ani am mers regulat la Rohia, de cel puţin trei ori pe an, pe cîteva zile, apoi pe cîteva săptămîni. Am fost, bănuiesc, supus unui examen, unei cercetări negrăbite. În anul 1979, Părintele Serafim Man mi-a făgăduit că mă va călugări. S-a îmbolnăvit apoi foarte grav şi a fost internat în stare aproape disperată la un spital din Cluj. De acolo, din ce în ce mai bolnav, a venit în august 1980 la Rohia numai ca să mă călugărească, potrivit făgăduinţei ce-mi făcuse. Am fost călugărit în ziua de 16 august în Paraclisul noii clădiri de Părinţii Serafim Man, Antonie Perta, Nicolae Leşe şi Emanuel Rus. Binecuvîntarea Arhiepiscopiei s-a cerut şi obţinut ulterior.

Cunoscîndu-mi firea mai bine decît o cunosc eu, părintele Serafim mi-a dobîndit de la bunii şi îngăduitorii noştri ierarhi de la Cluj încuviinţarea de a păstra o cameră în Bucureşti, unde să mă pot duce din cînd în cînd spre a-mi continua într-o oarecare măsură activitatea literară, considerată a fi, indirect, în folosul Bisericii.

Sînt acum monah de şapte ani. Am izbutit să organizez de bine de rău Biblioteca Mînăstirii Rohia, m-am deprins să nu lipsesc de la Sfînta Liturghie şi de la Miezonoptică – principalele momente ale disciplinei călugăreşti – şi am fost, cred, de oarecare folos mai multor candidaţi la examenul de intrare în Seminarul Teologic. Dau din tot sufletul slavă lui Dumnezeu că m-a învrednicit de Sfîntul Botez şi de călugărie, mult mai mult decît putea nădăjdui un ins ca mine. Port din tinereţe o cruce grea şi urîtă: o ticăloasă boală de intestine. Ar fi trebuit să deznădăjduiesc, să mă întunec. Credinţa îmi ajută să o rabd cu destul stoicism şi să nu-i îngădui să-mi zdruncine bucuria de a fi creştin şi monah – pe măsura darului, foarte puţin adică, avînd totuşi dreptul de a rosti: „Et in Arcadia ego".

Fie numele Domnului binecuvîntat!

Cele de mai sus le-am relatat pe larg şi într-o formă literară într-o naraţiune intitulată ***Jurnalul fericirii****, care merge pînă în anul 1971. Manuscrisul dactilografiat mi-a fost confiscat de Securitate în 1972 şi restituit în 1975, după intervenţia Uniunii Scriitorilor. Apoi din nou confiscat în 1984 şi depus la Arhivele Statului, secţia secretă.*

Părintele Nicolae Steinhardt

(Cf. **www.CrestinOrtodox.ro**).

*
* *

Jurnalul fericirii

Februarie 1962

Şi bucuria voastră nimeni
nu o va lua de la voi.
Ioan 116, 22
Aşa şi eu să mă ţin drept!
Să nu-mi pierd sufletul.
Paul Claudel

Celulele din Reduit, la Jilava, sînt deosebit de mohorîte şi au reputaţia unui regim şi mai sever decît „pe secţii". La 34 ajung venind de la „secret" unde am fost ţinut, cîtă vreme am făcut greva foamei, într-o celulă neîncălzită de cînd a fost construit fortul – odată cu inutila centură din jurul Capitalei – de către inginerul Brialmont. Frigul, mai teribil ca foamea şi setea (dar cel mai rău e nesomnul), m-a pătruns adînc […]

[…] *Din prima zi constat în toată celula o sete grozavă de poezie. Învăţarea pe dinafară a poeziilor este cea mai plăcută şi mai neostoită distracţie a vieţii de închisoare. Fericiţi cei ce ştiu poezii. Cine ştie pe dinafară multe poezii e un om făcut în detenţie, ale lui sînt orele care trec pe nesimţite şi-n demnitate, al său e holul hotelului Waldorf-Astoria şi a sa e cafeneaua Flore. Ale lui îngheţata şi limonatele servite pe măsuţele braseriei Florian din piaţa San Marco. Ştia el, abatele Faria, ce face pregătindu-se pentru insula Monte-Cristo prin învăţarea pe de rost a tuturor cărţilor. Şi nici nu bănuia Nicolai Semenovici Leskov ce bine a grăit povăţuind: „Citeşte şi încearcă să te alegi cu un folos. O să ai parte de-o bună distracţie în mormînt". Închisoarea fiind şi ea un mormînt, sfatul se adevereşte excelent: cui îi place să înveţe poezii nu se va plictisi niciodată în puşcărie – şi nu va fi singur.*

Din acest punct de vedere stau bine. Ştiu pe dinafară ***Luceafărul***, ***Scrisorile***, *foarte mult Coşbuc şi Topîrceanu (are deosebită căutare), mii (cred) de versuri de Gyr şi Crainic (înghiţite de la început, odată cu alfabetul Morse, de la veteranii legionari); am prins şi o mulţime din Verlaine, Lamartine şi Baudelaire; sonetul lui Arvers, fireşte (Ma vie a son secret, mon âme son mystère), Samain – Au jardin de l'Infante – ceea ce, cînd îl repet ori îl predau, mă poartă cu gîndul la Ojardindilifant din* ***La Medeleni*** *şi la după-amiezele paradisiace din strada Pitar-Moşu.*

Îmi găsesc deîndată un cerc de tineri care vor să învețe ***Luceafărul*** *şi aşteptau pe jeratic să vină cineva care să-l ştie. În cameră se mai află şi un tînăr pastor luteran din Braşov, cu aspect de Gösta Berling; germana îi e limba maternă şi e poet el însuşi. Înfocat admirator al lui Rilke din care a tradus; şi cunoaşte nenumărate poezii ale marelui poet, pe care le recită superb, cu o simţire vibrantă şi un tîlc nemaipomenit; are o răbdare de fier şi o bunăvoinţă refractară oboselii. Totul la el pendulează între semizeu şi sfînt. Dacă ne-ar spune că*

„Mein Vater Parsifal trägt eine Krone
Sein Rittersohn bin ich, Lohegrin gennant“

ori dacă ne-ar mărturisi că e însuşi Siegfried picat după a sa Rheinfarht de-a dreptul la Reduit l-ar crede orişicine.

Bruder Harald Sigmund – căci aşa îl cheamă, îndeajuns de wagnerian – se dovedeşte dintr-odată a fi minunea aceea pe care puşcăriaşului îi este rareori dat s-o întîlnească, dar de la care, cînd dă de ea, află ce poate fi bucuria: e curajos, e mîndru, de neînfrînt, politicos ca în salonul prinţului de Conti unde se serveşte le thé à l'anglaise, mereu zîmbitor şi demn ca modelele portretelor lui La Tour, Perronneau ori Van Loo, şi bine dispus, niciodată somnoros ori posac, doritor şi gata în orice clipă să înveţe orice, să discute, să povestească, să comunice tot ce ştie: un domn, un nobil, un erou. Un asemenea om îţi dă, puternic, nostalgia Evului Mediu şi te apucă, în prezenţa unuia ca el, o crîncenă vrăjmăşie faţă de vremurile de astăzi şi împotriva democraţiei din tramvai la orele de vîrf. („Ce te împingi? Dacă nu-ţi place ia-ţi maşină mică! nu ţi-ar fi ruşine să-ţi fie, nu că-i fi f'un leu!“). Uite că-i un leu, uite că există şi lei! Uite că nu sînt numai năpîrci şi tîrîtoare. Uite că poate însemna viaţa şi altceva decît supremul ideal al menţinerii rîndului la coadă ori al scoaterii vecinului din camera de alături spre a te extinde în locul lui. […]

(Nicolae Steinhardt, ***Jurnalul fericirii***, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1992, p. 30; pp. 31-32).

*
* *

Teme:

1. Memoraţi şi voi ***Scrisorile I-V*** şi ***Luceafărul*** scrise de Mihai Eminescu!
2. Citiţi ***La Medeleni*** de Ionel Teodoreanu şi explicaţi în zece-cincisprezece rînduri aluzia lui Nicolae Steinhardt.
3. Alcătuiţi fişe pentru autorii menţionaţi de Nicolae Steinhardt şi adăugaţi-le portofoliului vostru.

*
* *

Decembrie 1970

Căci cu greu va muri cineva
pentru un drept; dar pentru cel bun
poate se hotărăşte cineva să moară.
Rom. 5, 7

Mult, mult, mult mai buni au fost tinerii prin închisori decît bătrînii.

Pentru că mai uşor renunţi la viaţă cînd ai timp îndelungat de trăit? Pentru că la tinereţe patimile sînt mai aprinse dar şi vigoarea spirituală mai neîntinată?Pentru că n-au cunoscut ranchiunele, prejudecăţile şi duşmăniile generaţiei mai vechi? Pentru că erau mai puţin obosiţi de acreli şi răbufniri, mai puţin încărcaţi de anexele trecerii timpului: sluţenii, eşecuri, dezamăgiri, confirmînd astfel teoria lui Robert Bracilach după care bine e să mori înainte de a te fi pîngărit mersul înnoroiat al anilor? Nu ştiu. Au fost mai buni.

N-a fost cameră în care tinerii – şi mai ales legionarii – să nu-mi vie în ajutor şi să nu-mi dea „cafeaua“ de dimineaţă şi feliuţele bisăptămînale de pîine – odoare fără preţ pentru un bolnav de intestine – în schimbul ciorbei de murături putrede, al fasolei negătite, al cartofilor fierţi cu coajă şi pămînt cu tot ori al verzii crude la care şi lighioanele s-ar uita cu silă – singurele alimente ce le puteam oferi.

Pînă ce – şi au trecut mai bine de trei ani – n-am învăţat să mănînc arpacaş, ei m-au ţinut în viaţă. Şi fără a face caz.

Cu totul din întîmplare, Dinu P., de la părintele Todea, ştie cum a murit socrul lui, social-democratul Gh. Ene Filipescu.

La Tîrgu-Ocna, spital t.b.c. al deţinuţilor politici pînă în 1956 (căci după acea dată n-au mai existat spitale pentru deţinuţii politici), Filipescu îşi proclamase convingerile socialiste şi atee într-o

cameră de tineret legionar. E drept că-i apostrofa şi pe gardieni, „copiii care-şi batjocoresc părinţii". (Rubaşcov în Întuneric la amiază ori Zero şi infinit).

I-a fost din ce în ce mai rău – boala evolua repede – şi a pătimit (răsuflarea devenise chinuitoare) pînă la moarte.

Într-atîta s-au purtat tinerii legionari de frumos, de atent, de plin de abnegaţie şi drag cu el şi atît adînc respect i-au vădit celui mai vîrstnic dintre ei încît pînă la urmă i-au înmuiat inima.

Înainte de a-şi da sufletul – cu greu, fiindcă orice respiraţie ajunsese un spasm –, Filipescu l-a îmbrăţişat pe cel care îndeosebi i se devotase, apoi pe toţi ceilalţi, s-a putut spovedi părintelui Todea şi s-a stins împărtăşit. După cîteva săptămîni a încetat din viaţă şi băiatul care-l îngrijise filial.*

Psalmul 38, 18: „Lasă-mă să mă odihnesc mai înainte de a mă duce şi a nu mai fi".

**De la Ioan Ianolide aflu că a fost însuşi Valeriu Gafencu, unul din „sfinţii închisorilor".* (Nota autorului).

(*Op. cit.*, pp.132-133).

*
* *

Teme:

1. Citiţi în întregime ***Psalmul 38***.
2. Completaţi portretul lui Valeriu Gafencu, supranumit „sfîntul închisorilor" după spusa lui Nicolae Steinhardt, prin studierea vol. lui Ioan Ianolide intitulat ***Întoarcerea la Hristos*** (Bucureşti, Editura Christiana, 2006) şi a vol. ***Sfîntul închisorilor*** (Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2007).

*
* *

1970

Cîtă dreptate are dr. Al-G. cînd spune că mai presus de orice trebuie să ne ferim de idealul perfecţiunii. (Firește de al perfectării lumii, nu al perfecționării lăuntrice: acolo se cuvine să căutăm desăvîrşirea şi sfinţenia). ***Ucigaş fără simbrie*** *de Eugen Ionescu: oraşul perfect şi splendid, numai marmură, flori şi soare, în care locuitorii stau pitiţi în casă, pe sub mobile. Sau New-Yorkul, Los Angeles, Düsseldorf de astăzi unde nimeni nu îndrăzneşte să iasă pe jos după înserare. Ori Eloizii şi Morlocii din* ***Time Machine*** *a lui Wells. Noaptea Morlocii îi smulg pe Eloizi din palate şi-i mănîncă. Huliganii metropolelor încă nu-şi mănîncă victimele, deocamdată le jefuiesc şi le omoară. Dar o să vină şi asta, mîncatul, am deplină încredere!*

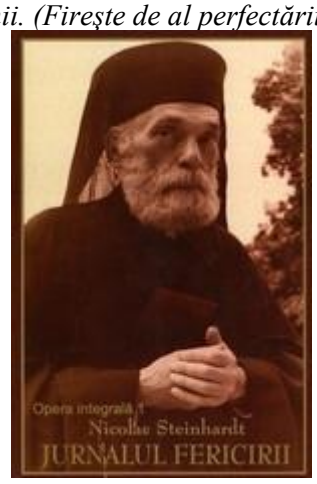

– Necredincioşii contemporani, cînd au cultură ştiinţifică, nu mai îndrăznesc să nege pur şi simplu pe Dumnezeu, ca aceia de altădată. Ei înţeleg că probabilitatea existenţei unui creator al universului se impune şi de aceea preferă să se situeze mai degrabă pe poziţiile agnosticismului decît ale ateismului şi recurg la metafore tehnico-ştiinţifice. Astfel Arthur Koestler: „Dumnezeu nu răspunde. Dumnezeu şi-a scos telefonul din priză".

(Rămîne de văzut: a) dacă-L şi sunăm; b) dacă ştim ce să cerem, căci dacă cerem lui Dumnezeu să ne rezolve problemele noastre de organizare lumească, apoi cu drept cuvînt ne putem aştepta să auzim „aţi greşit numărul").

– Devoţiunea mea particulară e Crucea.

Crucea este esenţa misiunii lui Hristos – a lui Mesia pe acest pămînt.

La Cruce se referă Domnul ori de cîte ori face aluzie la menirea Lui, la botezul cu care trebuie să Se boteze, la paharul pe care trebuie să-l bea. Totul în cuvintele, tăcerile şi vestirile Sale duce spre punctul final al Golgotei.

Crucea pentru creştin (şi să nu pierd prilejul de a repeta, orice om e creştin): simbolul interferenţei cerului cu pămîntul, al spiritului cu materia.

Crucea este tiparul care, singurul, ne îngăduie să înţelegem taina lumii şi a vieţii, e singura cheie de care dispunem.

Ferindu-se de semnul crucii, protestanţii pierd din vedere că el nu evocă numai un groaznic instrument de tortură (şi nu întîmplător chinul în ţintuirea verticalităţii făpturii, în pedepsirea Omului prin însăşi poziţia sa specifică – luată-n derîdere, vertical dar lipsit de libertate, vertical dar cu mădularele în ptoză, vertical dar expus spre ocară), ci şi repetarea conştientă a integrării noastre în semnificaţiile ultime.

Mai mult decît orice alt simbol, Crucea este desăvîrşită şi completa imago mundi. O imago mundi simplă, integrală, care spune totul. Mai bine, dragă doctore Al-G., decît complicatul şi fastuosul Barabudur. (*Op. cit.*, pp. 332-333).

*
* *

Teme:

1. Citiţi ***Ucigaş fără simbrie*** de Eugen Ionescu şi ***Time Machine*** (***Maşina timpului***) de H. G. Wells.
2. Comentaţi opinia lui Arthur Koestler pornind de la observaţiile lui Nicolae Steinhardt.
3. Consultaţi un dicţionar de simboluri apoi (re)citiţi pasajele din ***Noul Testament*** referitoare la jertfa Mîntuitorului şi scrieţi un eseu cu titlul „Crucea în lumea contemporană“ inspirîndu-vă şi din ultima parte a citatului nostru din ***Jurnalul fericirii*** de Nicolae Steinhardt.

*
* *

Repere critice:

Pentru N. Steinhardt [închisoarea] *este deopotrivă o lecţie creştină şi o lecţie de realism (între cele două el nu vede nicio disjuncţie, învăţătura lui Hristos fiind o doctrină strict realistă). De abia aici, în spaţiul îngust al celulei penitenciare, are el revelaţia realităţii, a lucrurilor „elementare, estompate de ritmul normal al scurgerii timpului“. Este o descoperire a realităţii în toate sensurile ei, presupunînd contradicţiile, dialectica, multiplicitatea.*

(George Ardeleanu, ***N. Steinhardt şi paradoxurile libertăţii***, Bucureşti, Editura Humanitas, 2009, p. 166).

*Confiscat de două ori de către Securitate, în 1972 şi 1984, în două versiuni, se pare, diferite, cea dintîi fiindu-i restituită autorului în 1975, **Jurnalul fericirii** al lui Nicolae Steinhardt (…) este o capodoperă a memorialisticii noastre de la sfîrşitul secolului XX (…) Se poate remarca lesne că Steinhardt nu şi-a scris **Jurnalul** dintr-o răsuflare. Mai mult, reluîndu-l, după prima confiscare, combinînd apoi redacţiunile diferite, înlocuind pagini, el îi imprimă un caracter dezlînat şi aproape haotic. Jurnalul nu e propriu-vorbind cronologic. Evenimentele, notate după mulţi ani, cum autorul însuşi recunoaşte în cîteva fraze preliminare (…) urmează firul capricios al unei memorii care trece de la un an la altul, de la o epocă la alta, într-un du-te-vino neprevizibil, pe întinderea unei jumătăţi de veac. Nu sînt numai întîmplări şi oameni, ca la ceilalţi memorialişti: sînt consideraţii de tot felul, politice, religioase, literare, filosofice, unele aproape nişte aforisme (jurnalul e o veritabilă colecţie de vorbe memorabile proprii sau celebre), altele sub forma unor eseuri succinte, sînt apoi observaţii foarte personale (sic) despre cărţi, filme, opere muzicale, lecturi comentate din **Biblie** (…), dialoguri platoniciene, în care fiecare interlocutor este citat precis. Totul într-un stil de o elocvenţă copleşitoare, berdiaevian exaltat, vorbit şi scriptural, direct şi ocolitor, cu paranteze nesfîrşite, referenţial şi intertextual, efervescent ideatic, pasional, insistent, agresiv. Autorul n-are spaima revenirilor, e mai degrabă insistent decît seducător, dar nu neapărat fiindcă ar urmări să provoace convingeri ori măcar adeziuni, ci fiindcă e un predicator înnăscut.*

(Nicolae Manolescu, ***Istoria critică a literaturii române***, Piteşti, Editura Paralela 45, 2008, pp. 1426-1427).

[…] *Candoarea lui părea multora burlescă. Şi, într-adevăr, ce este mai caraghios decît să poţi scăpa din închisoare şi să intri de bună voie în ea, să fii ovrei şi să ai prieteni „legionari“, să te naşti în mozaism şi să te călugăreşti în creştinism, să pretinzi a fi monah şi să-ţi ardă de sesiuni, simpozioane şi colocvii. La toate astea se mai adăugau şi particularităţile rasei şi încă multe altele, ce alcătuiesc îndeobşte facticitatea noastră cea de toate zilele: temenele publice – adresate uneori chiar prietenilor, băi cît mai dese – evident, în afara canoanelor, neputinţa de a sta pe loc fie şi în faţa unui ghişeu – făcea mereu pas adăugat şi, în fine, o bună dispoziţie pentru unii cam într-o ureche – care tresărea din te miri ce. Dar ce zic eu „tresărea“; sălta!*

(Virgil Ciomoş, ***Postfaţă sau Despre curajul de a crede***, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1992, p.403).

*
* *

LECTURĂ SUPLIMENTARĂ:

Dăruind vei dobîndi – Cuvinte de credinţă **–**, publicat postum, este volumul care consacră pe monahul Delarohia ca unul dintre cei mai mari predicatori şi militanţi cu har ai ortodoxiei româneşti:

Fantomele din ceaţă
(*Matei 18 23-35*)

Vrem să fim iertaţi, dar nu sîntem dispuşi să iertăm şi noi. Vrem să ni se acorde atenţie şi să ne fie luate în seamă toate drepturile, dorinţele de nu şi capriciile, luăm însă foarte grăbit şi împrăştiat aminte la nevoile, doleanţele şi solicitările celorlalţi. Dar ceilalţi? Ei ne apar undeva, departe, ca un soi de fantome pierdute în ceaţă.

Ni se pare, de fapt, că toţi cei din jurul nostru au obligaţii faţă de noi, iar noi faţă de nimeni, niciodată. Toate ni se cuvin, tot ce facem e bun şi îndreptăţit, numai noi avem întotdeauna dreptate. Nici cu gîndul nu gîndim că s-ar putea întîmpla să fi greşit, să fi năpăstuit sau insultat pe careva; parcă, temeinic încrustată în ţesuturile adînci ale sinei, o balanţă cu talerul dreptăţii neclintit îndreptat în favoarea noastră, ca şi acul busolei mereu orientat către miazănoapte. Echivalentul unui pacemaker menit nu a reglementa bătăile inimii ci a ne întări în convingerea că tot ce facem este bun şi infailibil.

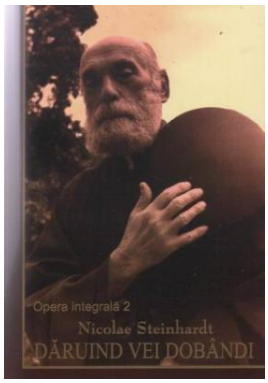

Mai mult. Pe toţi cei care nu sînt aidoma nouă ori nu fac toate cele întocmai ca noi îi socotim, fără şovăială şi din toată inima, nebuni. Adeverindu-se astfel vorba Sfîntului Antonie cel Mare: Va veni vremea cînd oamenii vor înnebuni; fiecare va crede că toţi ceilalţi sînt nebuni. Vremea aceea a şi venit sau mai bine zis a fost dintru început, omul purtînd în firea sa convingerea că numai în el coexistă armonia, buna cuviinţă, înţelepciunea, raţiunea, dreptatea şi că el este modelul tuturor obiceiurilor, deprinderilor şi gîndirilor normale.

Fiecare eu se consideră etalonul impecabil al purtărilor fără greş: De la cele mai importante pînă la cele mai mărunte. Nu mănîncă, nu bea, nu se spală, nu umblă, nu cugetă, nu crede, nu se exprimă întocmai ca mine? E nebun, ce mai încoace şi încolo.

E nebun furios şi vrednic de gheenă.

Fiecare eu se crede a fi centrul lumii. Cel mai greu ne este a săvîrşi povaţa lui Hristos, a da viaţă imboldului capital. Nu putem ieşi din noi adică, nu sîntem în stare a ieşi din noi şi a ne privi din afară. Şi totuşi cerinţa aceasta e de neînlăturat şi de neocolit. Trebuie să fim capabili a ne privi pe noi înşine din afară, a ne aprecia şi judeca pe noi înşine aşa cum – neîntrerupt, necruţător, netulburaţi – îi urmărim şi îi judecăm pe cei din jurul nostru.

Astrofizica a trecut de-a lungul mileniilor prin felurite faze. S-au succedat pe rînd geocentrismul, heliocentrismul pînă ce, acum, începem a înţelege că pămîntul nu-i decît o planetă de mărime mijlocie într-un sistem solar periferic al unei oarecare galaxii, una printre numeroasele care alcătuiesc milioanele (pare-se) de roiuri aparţinînd porţiunii de cosmos ce ne este deocamdată dat a cunoaşte. Firea omenească e predispusă a fi mai mărginită chiar decît heliocentrismul sau geocentrismul. Ne este congenital egocentrismul, a cărui tălmăcire în limbaj vernacular ne-o dă expresia vulgară dar şi exactă: A te crede buricul pămîntului. Consecinţele concepţiei acesteia sînt simple şi logice: Eu am toate drepturile, mie mi se cuvine totul, eu nu am niciun soi de obligaţie faţă de nimeni, eu nu sînt cu nimic dator nimănui. Scurt spus: Eu am numai drepturi, iar ceilalţi au faţă de mine numai datorii. Epitalamul acesta luciferic, imnul acesta de sine stătător al trufiei deşănţate e ritmat pe un singur şi foarte scurt refren: Eu, eu, eu…

Sfatul stăruitor al Mîntuitorului e cu totul diferit: A ieşi din sine înseamnă a ne putea privi cu ochi străini, din afară, obiectiv, la rece; înseamnă capacitatea de a ne putea vedea şi considera (fizic şi axiologic) ca pe unul dintre cei foarte mulţi care ne înconjoară. Nu ne putem socoti „ieşiţi din noi“ decît în momentul cînd fiecare „eu“ îşi va fi dat seama că nu-i decît o biată oarecare vietate (asemănătoare celor vreo cinci miliarde de altele care şi ele roiesc pe această modestă planetă) şi va fi renunţat cu desăvîrşire a se socoti singur stăpînitor şi domn al ei.

De ne e specifică şi ne uneşte nediscriminatoriu o însuşire, apoi este chiar această atît de vivace tendinţă a centrării lumii şi universului asupră-ne. Germanii o numesc cu un termen foarte potrivit: Ichhaftigkeit (autoindividualizare), deosebind în fiecare dintre noi neastîmpărata vrere de a ne lua drept un Cezar, de a juca în tot locul şi în orice împrejurare rolul de vedetă. Cezarism, vedetism.

Dacă însă izbutim să ne aşezăm (şi percepem) în adevărata noastră situaţie de infimă unitate a unui imens ansamblu de semeni operăm o schimbare de perspectivă de însemnătate majoră: Dăm realitate celorlalţi. Încetăm de a-i înregistra ca pe o masă amorfă de fantasme pierdute în ceaţă, aburi şi clarobscur. Ceilalţi devin atunci şi ei o sumă de individualităţi, de persoane (cum, pe bună şi sfîntă dreptate, nu încetează filosofia personalistă a ne denumi), înzestraţi şi ei ca şi noi cu însuşiri proprii, cu suflet şi libertate, cu drepturi, cerinţe, speranţe, aspiraţii, pretenţii, aidoma nouă şi care ne privesc pe noi, din afară şi necruţător, închipuindu-şi, întocmai ca noi, că au numai drepturi şi deloc datorii, aşteptîndu-se din partea noastră la o totală conformare cu optica lor, cu mentalitatea şi coordonatele lor psihice şi simţitoare.

Pericopa evanghelică de la Matei 18, 23-35 chiar aşa ne învaţă: A nu crede că numai noi sîntem vrednici de iertare, că numai noi avem drepturi, iar ceilalţi numai datorii, veşnici datornici ai noştri cum se află, ţintuiţi în această stare mai abitir decît şerbul de pămîntul pe care de-a pururi va fi silit să lucreze. Ceaţa trebuie risipită. E de datoria noastră morală şi creştinească să ne obişnuim a ne privi, judeca şi cunoaşte fără indulgenţă şi părtinire, recunoscînd şi celorlalţi statutul de fiinţe slobode şi egale în drepturi cu noi. […]

*În mult citita carte a doctorului Moody, **Viaţă după viaţă**, sufletul omului în stare de moarte clinică e înfăţişat ca ieşind din trup şi uitîndu-se din afară, de la oarecare înălţime, la trupul întins pe un pat ori pe o brancardă în sala de reanimare a spitalului. Iată pilda pe care – fără a mai aştepta moartea clinică – ar fi cum nu se poate mai bine să o urmăm, iată acţiunea profund creştină de care se cade să ne arătăm capabili. În viaţă fiind, să facem şi noi ca pacienţii doctorului Moody: Să ieşim din noi şi să ne privim cu atenţie, neamăgire şi asprime, întocmai ca pe un altul, la fel de straşnic, de nepărtinitor şi de nemilostivnic. Ne vom înfiora!* […]

*Dacă ne închidem şi ne ferecăm în noi şi ne acordăm numai nouă drepturi şi ne scutim de orice datorii sîntem pierduţi şi vrednici de pedeapsa menită egocentrismului: Singurătatea absolută. Căci în zadar şi-n pustiu vom rosti şi striga: Eu, eu, eu… Chemarea aceasta disperată, nimeni nu o va auzi şi nimeni, aşadar, nu-i va răspunde. Întru totul degeaba cere milă şi ajutor însinguratul de bună voie, nemilosul împrumutător, straşnicul ştiutor numai de lege şi neîndurare cînd îi iese în cale datornicul său. Va păţi ca Shylock, neguţătorul din Veneţia, eroul lui Shakespeare, creditorul care se amăgise cu încrederea oarbă în lege pînă ce aceasta se întoarce împotrivă-i învăţîndu-l că tot omul are nevoie de înţelegere şi îndurare (din partea lui Dumnezeu şi din partea oamenilor). Va primi replica de care se învrednicesc, după ce şi-au ucis, spre a-l jefui, fiul şi fratele (pe care nu-l recunosc după o despărţire de mai bine de treizeci de ani), mama şi fiica în **Neînţelegerea** lui Albert Camus din partea bătrînului cu barbă albă de pe palierul etajului celui mai de sus al hanului lor (bătrînul care de fapt simbolizează Divinitatea): Nu! un nu la fel de îngheţat, distant definitiv şi îndîrjit ca şi flăcările reci ale iadului. Pilda celui care datora zece mii de talanţi să o primim ca pe o minunată povaţă divină şi ca pe o stringentă lecţie practică de purtare existenţială.*

Odată mai mult, prin textul de la Matei 18, 23-35 se adevereşte că Hristos ne-a propovăduit nu atît o nouă religie cît un nou mod de a trăi, a way of life zic anglo-saxonii, convinşi că de o mai utilă şi mai pragmatică învăţătură decît a lui Hristos nu dăm pe acest pământ.

Să ieşim din noi, să ne privim nepărtinitor şi necruţător din afară, să risipim ceaţa din jur, să ne privim nediscriminatoriu, să părăsim lumea fantomatică a egocentrismului spre a intra în realitate şi în atît de elogiatul realism. Nu-i nevoie să învăţăm realismul. El stă la baza propovăduirii lui Hristos. Creştinătatea, iată realismul!

(Nicolae Steinhardt (Monahul Nicolae Delarohia), ***Dăruind vei dobîndi – Cuvinte de credinţă, Tipărită cu binecuvîntarea P. S. Sale †Justinian, Episcopul Maramureşului şi Sătmarului,*** Baia Mare, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureşului şi Sătmarului, 1992, pp. 118-122).

*

* *

Înlăuntrul exploziei literare memorialistice de după decembrie 1989 scrierile cele mai de seamă sînt ale evreului convertit la creştinism în închisoare şi devenit, după eliberare, călugăr la Mînăstirea „Sfînta Ana“ – Rohia din Maramureş sub numele Nicolae Delarohia. ***Jurnalul fericirii***, cea mai cunoscută scriere a sa, este un model al speciei.

Importanţa operei lui Nicolae Steinhardt constă, în contextul apariţiei sale – după Revoluţia decembristă aducătoare a libertăţii de exprimare, printr-una dintre minunile hărăzite românilor greu încercaţi de istorie –, în mesajul ei. Desigur, optimismul exprimat artistic în virtutea certitudinii Învierii, caracterizează majoritatea operelor creştinilor, dar la părintele călugăr Nicolae Delarohia el este dublat de o vastă cultură umanistă, din care izvorăsc năvalnic lumina iubirii aproapelui, smerenia înţelegerii semenilor, umorul specific marilor spirite.

Definitorie pentru firea lui generoasă mi se pare a fi sintagma-titlu **dăruind vei dobîndi**, ce poate fi, desigur, un motto potrivit oricărui demers conştient-jertfelnic în al treilea mileniu trecut de la naşterea Mîntuitorului. (M. F.)

2. IOAN IANOLIDE
(1919-1986)

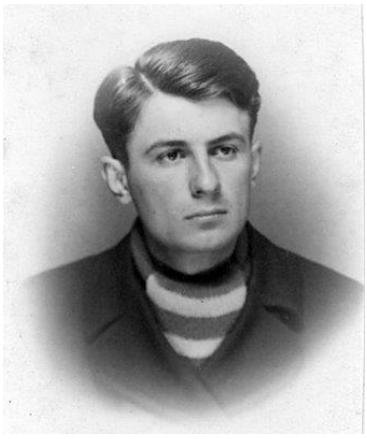

Fiul lui Nicolae (Niculache) Ianolide (zis Grecu) – probabil macedonean – şi al Ispasiei, originară din Tecuci, Ioan Ianolide s-a născut la Dobroteşti, judeţul Teleorman, în 1919. După studiile elementare, se înscrie la Facultatea de Drept din Bucureşti, pe care nu o termină, căci din 1941, ca membru al Frăţiilor de Cruce, odată cu aşa-numitul grup Gafencu, este întemniţat şi timp de 23 de ani peregrinează prin diferite locuri de detenţie: Aiud, Gherla, Piteşti, Tîrgu Ocna etc. De Valeriu Gafencu îl leagă o prietenie exemplară. Împreună cu Virgil Maxim şi Marin Naidim, încearcă să facă din spaţiul carceral o Biserică a lui Hristos. Eliberat în 1964, odată cu amnistia generală pentru deţinuţii politic, produsă la presiunile occidentale, revine în satul natal. Iată mărturia uneia dintre localnice, Maica Lixandra*: Mamă, îl văd ca ieri! A venit acasă după 23 de ani; şi ne-am pus pe-un plîns, cu coana Ispasia, mama lui Ionel, nevasta lui Niculache, şi cu toţi vecinii. Avea hainele petic lîngă petic şi era slab… slab!… Da' parcă domnu' Ionel, aşa cum era, strălucea… Coana Ispasia mi-a dat hainele lui. „Du-te Lixandro şi arde hainele băiatului, ca să nu le mai văd, că nu mai pot!…". Am pus gaz peste ele şi le-am dat foc aici în bătătură. Parcă văz şi acum cum ardeau hainele domnului Ionel…*[…] *„De ce domnu' Ionel, de ce domnu' Ionel, n-aţi semnat, ca să veniţi mai repede acasă, cum au mai făcut şi alţii?" – l-am întrebat. „Am avut un crez, Lixandră. Dacă aş fi lepădat crezul meu în Dumnezeu, n-aş mai fi fost creştin, n-aş mai fi fost român… Aş fi fost doar o umbră pe faţa pământului. O umbră! N-aş mai fi fost Ioan pe care îl vezi acum înaintea ta". Aşa mi-a spus. La Gherlă, erau gratii peste apă cu şerpi pe dedesubt…*

Redăm fragmentar din ***Mărturisirea autobiografică***, inclusă în volumul ***Întoarcerea la Hristos***:

Am împlinit 64 de ani. Din 1919 pînă în 1941 am fost în conflict cu lumea burgheză, care a degradat ruşinos viaţa creştină. Din 1941 pînă în 1964 am fost întemniţat, chinuit şi batjocorit, la început de dictatura antonesciană, apoi de cea comunistă. Din 1964 pînă astăzi sînt încarcerat în mine însumi, deoarece lumea mă ostracizează, mă umileşte şi mă desconsideră. Nu eu, ci Hristos este urît şi prigonit în mine.

Am stat aproximativ cinci ani în totală izolare, de unul singur în celulă, flămînd şi gol. Am stat peste cincisprezece ani în camere comune, unele mai mici, altele mai mari, în care locuiam zi şi noapte, obligaţi să facem toate necesităţile în interiorul camerei.

Uneori eram înghesuiţi pînă la opt inşi într-o celulă de doi metri pătraţi, încît dormeam cîte doi, trei sau patru pe un pat şi ne frecam sufletele şi trupurile, clipă de clipă, unii de alţii. Mizeria, teroarea gardienilor, foamea, frigul şi boala ni se păreau uşoare pe lîngă teroarea reciprocă ce se crea între oameni diferiţi, deznădăjduiţi şi adesea decăzuţi. […]

Timp de ani de zile am fost ameninţat cu moartea. Necontenit mi s-a cerut sufletul. Ani mulţi, vreo cincisprezece la număr, am fost terorizat să mă „reeduc". Am refuzat, temîndu-mă nu de moarte, ci de prăbuşire. Numai Dumnezeu m-a apărat de cădere, căci nu există om care să reziste la toate chinurile. […]

Am ascultat profesori, savanţi, literaţi şi am învăţat mai mult decît la Universitate.

Am vegheat oameni ce mureau: unii erau deznădăjduiţi, alţii revoltaţi, alţii senini. Am îngrijit pe generalul preşedinte al Completului militar de judecată care m-a condamnat. După ce-i servise pe stăpîni, fusese şi el zvîrlit în temniţă. Mi-a fost dat mie să-i închid ochii.

Am luptat cu gîndurile, am luptat cu trupul meu, am luptat cu lumea.

La sfîrşitul acestei amarnice experienţe, numai Hristos rămîne viu, întreg şi veşnic în mine. Bucuria mea e deplină: Hristos. M-am dăruit Lui şi El m-a făcut om. Nu-L pot defini, dar El e totul în toate. Slavă dau lui Hristos Dumnezeu şi Om!
Bucureşti 1984.

După eliberare, în 1981-1984, persecutat de securitate, scrie pe ascuns sute de pagini. Cartea rezultată, ***Întoarcerea la Hristos – document pentru o lume nouă***, publicată la Editura Christiana (Bucureşti, 2006) este rodul migalei unui grup de maici de la Mînăstirea Diaconeşti, din comuna Agăş, judeţul Bacău asupra manuscrisului greu descifrabil, salvat de „mîna lungă a securităţii" prin trimiterea lui în străinătate. Fără aportul anonimelor călugăriţe, care au ordonat hîrtiile retrimise în ţară, după 1989, volumul n-ar fi putut apărea.

Ioan Ianolide trece la cele veşnice, în deplin anonimat, în 5 februarie 1986.

*
* *

Întoarcerea la Hristos – document pentru o lume nouă
Cuvîntul autorului către cititor

Prietene,

Cu ajutorul lui Dumnezeu sper ca aceste documente să fie publicate şi să ajungă la tine, pentru a şti lumea de azi şi oamenii de mîine ce a fost aici, acum. Este dorinţa lui Valeriu. Nu e o lucrare literară, ci o cîntare a lebedei. Cuvîntul nostru este: Totul în Hristos!

Important de ştiut este că în condiţiile în care scriu aceste rînduri nu am liniştea necesară, notez în fugă, fără a reciti, deci rămîne un vădit caracter de ciornă şi cititorul care nu ştie ce este teroarea în care trăim noi nu va realiza de ce s-au strecurat greşeli, de ce lipsesc documentele, de ce nu este materia mai sistematizată, de ce nu s-a făcut un studiu colectiv, de ce nu cunoaştem literatura mondială în domeniu, de ce… de ce… de ce…! […]

Sînt şaisprezece ani de cînd ne-am eliberat, plîngînd, sufocaţi, trişti din Aiud şi de cînd ne simţim întemniţaţi de statul ateist. Avem ce mînca, sîntem bine îmbrăcaţi, avem apartamente moderne, ne putem îngriji sănătatea prin spitale, avem la dispoziţie cărţile şi revistele vremii, dar nu avem libertate, nu avem mulţumire sufletească, nu avem dreptul de a ne exprima, de a mărturisi public. Nu avem dreptul de a fi noi înşine. Sînt create condiţiile obiective de a muri ca nişte necunoscuţi. Sîntem mereu defăimaţi, calomniaţi, discreditaţi şi nu avem dreptul de a ne apăra, de a spune adevărul. Cu durere privesc cum oamenii de cultură ai vremii au scris împotrivă-ne fără să se fi obosit să ne consulte, căci ei sînt megafoanele ateismului şi nu ale adevărului […]

Temniţele au fost laboratoarele de „reeducare“ a „duşmanilor regimului“, pînă cînd am fost consideraţi inofensivi puterii de stat. Presiunile ce s-au exercitat asupra noastră au fost geniale şi bestiale, încît puţini au putut rezista. Totuşi au fost oameni care au crezut pînă la sfîrşitul tuturor chinurilor şi au rămas curaţi. În aceşti oameni a viat Hristos, a vorbit Hristos şi Hristos vorbeşte secolului XX prin ei. […]

Viitorul acestui neam se zdrobeşte în România cu toate mijloacele de propagare a ateismului, materialismului şi nihilismului. Creştin, român şi om sînt cele trei valori ce se confundă, se întregesc şi cuprind sufletul românesc. Dar de cînd se propagă marxism-leninismul, sufletul românesc a fost înmormîntat.

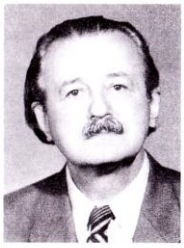

Ultima fotografie
înainte de trecerea la cele veşnice
(5 februarie 1986)

Ne descompunem, ne lepădăm de noi înşine, murim sufleteşte. Tinerii ce cresc acum au conştiinţa că sînt români dar nu mai au suflet românesc. Moare sufletul creştin al neamului. Avem nevoie să ne regăsim sufletele, să ne reorientăm valorile, să credem în oameni şi în Dumnezeu.

Perspectivele unui imperiu comunist triumfător în acest secol se deschid cu întunecimi încă nebănuite de fantezia omenească. „Reeducarea“ din Piteşti e un simbol al mapamondului comunist. […]

(Ioan Ianolide, ***Întoarcerea la Hristos – document pentru o lume nouă***,
Ediţie îngrijită la Mînăstirea Diaconeşti, cu un cuvînt înainte de Părintele
Gheorghe Calciu-Dumitreasa, Bucureşti, Editura Christiana, 2006, pp. 19-21).

Teme:

1. Comparaţi ***Cuvîntul autorului către cititor*** semnat de Ioan Ianolide cu textul ***Ţie, stimate cititor, îţi batem în clipa asta la uşă*** din primul număr al revistei „Memoria“ datorat lui Banu Rădulescu.
2. Apreciaţi în zece-cincisprezece rînduri opiniile despre viitor ale autorului (viitor devenit prezentul nostru).

*
* *

Ioan Ianolide, Valeriu Gafencu şi mama sa (1946)

Mică Filocalie

Valeriu [Gafencu era] *preocupat de viaţa sa lăuntrică. Un subiect la care cugeta îndelung era conştiinţa păcatului. Spunea:*

– Este foarte greu omului să-şi recunoască păcatul, dar este evident că sîntem păcătoşi şi setea noastră de curăţie şi adevăr nu poate fi satisfăcută decît prin zdrobirea păcatului. Viaţa veşnică nu poate fi satisfăcută decît prin zdrobirea păcatului. Viaţa veşnică începe în sufletele smulse păcatului. Cine crede cu adevărat în Dumnezeu va ajunge la conştiinţa păcatului, cine nu crede în Dumnezeu rămîne prizonier eului său, orgoliului şi păcatului său. Prin eul meu, eu sînt cel mai mare duşman al meu. Dacă eul nu moare, nu ne putem naşte din nou în Hristos şi rămînem în păcatul mîndriei. Mîndria l-a făcut pe om să se vrea Dumnezeu, împotriva evidentei sale nedesăvîrşiri şi mai cu seamă împotriva faptului că noi, oamenii, sîntem cu toţii muritori. Un Dumnezeu nedesăvîrşit şi supus morţii e un fals Dumnezeu. Conştiinţa păcatului nu este bigotism ori obscurantism, ci luciditate şi înţelepciune. Întreaga educaţie a omului depinde de felul în care funcţionează conştiinţa păcatului. Numai omul care trăieşte în faţa lui Dumnezeu are adevărata măsură a sa, a lumii şi a vieţii.

Cum printre cei care-l ascultau erau şi tineri care nu cunoşteau în profunzime duhul Ortodoxiei, spre a se face mai bine înţeles, adăuga:

– Umilinţa şi pocăinţa nu sînt scopuri ale creştinismului, ci mijloace, nu sînt nici esenţa vieţii creştine, căci a fi creştin înseamnă a avea însufleţirea doririlor sfinte şi bucuria de a trăi. De asemenea, lepădarea de sine nu este depersonalizare, abandonare şi resemnare, ci este pasul necesar naşterii în viaţa cea adevărată, în duh. Nu ne caracterizează negaţia, ci afirmarea; căci viaţa veşnică nu se dă celor învinşi, resemnaţi şi fricoşi, ci celor puternici şi curajoşi. Nu vor birui cei căldicei, ci cei ce vor învinge fiara apocaliptică. Intraţi deci pe poarta pocăinţei cu rîvnă, aşteptînd să se nască în voi Împărăţia Duhului Sfînt. Să plîngem azi păcatele personale, să le plîngem pînă ce ni se vor da lacrimi pentru curăţirea lumii. Nu vă fie frică de umilinţă. Nici de mărturisirea păcatelor, ci credeţi că prin ele veţi fi purtătorii adevăratei lumini. Să luăm seama la Mîntuitorul Hristos, la îndrăzneala cu care El a prăbuşit o lume şi a ridicat alta, la desăvîrşirea pe care ne-a lăsat-o ca pildă – şi aşa să-L urmăm!

Despre importanţa conştiinţei păcatului în viaţa socială spunea:

– Conştiinţa păcatului nu se reduce la desfrînare, lăcomie, agonisire ori [la] *alte fapte asemănătoare; mai mult, nu este nici numai restabilirea orînduirii lăuntrice a omului, ci este lupta împotriva începătoriilor şi stăpînilor întunericului, care ţin în beznă şi robie neamurile lumii întregi. Cu alte cuvinte, lupta fiecăruia trebuie să contribuie la realizarea unei autentice orînduiri creştine a lumii. Nu eşti creştin dacă ai fost botezat, mergi la biserică, dar vieţuieşti după principiile societăţii egoiste, imorale, materialiste în care trăieşti. Trebuie să devii creştin în toate aspectele vieţii tale de zi cu zi şi prin aceasta să încreştinezi lumea din jurul tău. Dar nu se poate ajunge aici prin studii intelectuale, ci prin trăirea în duh, prin lupta de fiecare clipă cu păcatul făcut, apoi cu păcatul vorbit, apoi cu păcatul gîndit. Înainte de a ne lupta cu păcatele lumii, trebuie să urîm păcatele, prostia, suficienţa şi moleşeala sufletelor şi minţilor creştinilor, căci tocmai adormirea conştiinţei creştine a dat frîu liber impertinenţei ateiste.*

(*Op. cit.*, pp. 78-79).

*

* *

Teme:

1.Daţi o definiţie păcatului şi spuneţi-vă părerea despre păcatele cele mai frecvente în lumea contemporană!

2.Comentaţi fraza: *Trebuie să devii creştin în toate aspectele vieţii tale de zi cu zi şi prin aceasta să încreştinezi lumea din jurul tău.*

*
* *

„E vremea pocăinţei! Oamenii ne-au părăsit…“

Atitudinea lui Valeriu în faţa autorităţilor era plină de demnitate dar înţeleaptă, încît nu putea fi acuzat de fapte „contrarevoluţionare“, ci de credinţa lui. Tocmai credinţa dorea el să o apere, dar încerca să fie mai iscusit decît prigonitorii săi, să nu se lase atras într-o bătălie cu totul inegală, în care ar fi fost strivit cu uşurinţă. De aceea făcea din „legea Cezarului“ arma sa de apărare. Trebuia să folosească în mod înţelept puţinele mijloace de luptă pe care le îngăduia temniţa. Unii deţinuţi i-au reproşat aceasta zicînd:

– Ţie îţi merge această atitudine, nouă însă nu ni se potriveşte! Noi ştim că sîntem în război cu un duşman total, cumplit şi nimicitor şi vrem să cîştigăm acest război. Nu noi sîntem „bandiţi“, aşa cum ne numesc ei, ci ei sînt şi trebuie să le-o spunem. Sîntem în temniţă, dar nu abandonăm lupta chiar dacă vom muri luptînd!

La astfel de argumente Valeriu pleca ochii trişti şi plini de înţelesuri şi răspundea:

– Credeţi voi că eu am abandonat lupta, credeţi voi că eu nu vă înţeleg? Dar oare trebuie să murim ca nişte proşti? Nu aşteaptă ei prilejul să ne lovească? Ce avem deci de făcut? Să intrăm de bună voie în gura porcilor turbaţi ori să folosim timpul acesta de osîndă pentru a ne salva sufletele şi vieţile?! E vremea să ne smerim adînc, să ne ocupăm de problemele cu adevărat importante, să ne curăţim pentru a fi vrednici de Hristos.

La care i se spunea:

– Nu noi, ci ei sînt necuraţi! Dacă ne lăsăm antrenaţi de lacrimile pocăinţei, dăm frîu liber tiranilor şi păcătoşilor!

– E vremea, e vremea pocăinţei! răspundea Valeriu. Aveţi credinţă în voi! Oamenii ne-au părăsit. Izbăvirea va veni de la Dumnezeu. Jertfele de aici nu vor rămîne fără rod!

După trecerea anilor, cuvintele lui Valeriu şi-au adeverit înţelepciunea şi au fost luate de mulţi ca îndreptar.

Adesea se iscau în celulă controverse privind orientările de politică internaţională. Majoritatea celor tineri credeau că occidentalii ne vor salva, că vor interveni şi vor zdrobi comunismul.

– E greu să credem că Occidentul, care s-a aliat cu comuniştii pentru a-i înfrînge pe germani, se va întoarce acum contra lor, era de părere Valeriu. Este necesar un proces lung şi profund de reorientare a Occidentului, pînă va ajunge să cunoască şi să înfrunte comunismul. Acum sîntem abandonaţi comunismului. Nu ştim cît timp va dura criza. Gîndirea materialistă care guvernează lumea o adînceşte şi mai mult. Va trebui să apară alţi oameni cu o nouă orientare. Nemţii au încercat ceva, dar au fost învinşi. Noi sîntem alături de occidentali, dar şi împotriva lor, aşa cum am fost alături de germani, dar şi împotriva lor; căci noi credem că de la Hristos va veni pacea în lume. Trebuie să fim pregătiţi pentru o suferinţă de lungă durată.

Era considerat defetist, dar timpul i-a dat dreptate şi în această privinţă.

O altă sursă de discuţie era tema greşelilor colective din trecut. Valeriu spunea:

– Cine se afirmă creştin trebuie să se poarte ca un creştin. Nu e îngăduită crima ca armă creştină. E necesar să mărturisim public greşelile trecutului, pentru a pune un început nou. Nu sînt îngăduite nici tirania, fărădelegea şi abuzul. […]

(*Op. cit.*, pp.79-81).

*
* *

Teme:

1. Identificaţi şi citiţi pilda biblică în care apare replica Mîntuitorului *Daţi Cezarului ce e al Cezarului şi lui Dumnezeu ce e al lui Dumnezeu* şi, folosind observaţiile lui Valeriu Gafencu, scrieţi un eseu de două-trei pagini despre relaţia actuală dintre laic (profan) şi bisericesc (sacru), altfel spus dintre puterea lumească şi cea dumnezeiască.

2. Comentaţi enunţurile premonitorii ale „sfîntului închisorilor“: *E necesar să mărturisim public greşelile trecutului, pentru a pune un început nou. Nu sînt îngăduite nici tirania, fărădelegea şi abuzul.*

*
* *

Tîrgu-Ocna – 1951

Plecarea Părintelui Gherasim

[…] *Camerele 3 şi 4 erau (...) mortuare. Aici au murit cei mai mulţi. Aici se făcea de serviciu zi şi noapte. Şi cum mă număram printre deţinuţii semi-valizi, în noaptea de Crăciun am ţinut să fac de serviciu la camera 4.*

Era o iarnă liniştită, cu zăpadă, fără ger. Dealurile dimprejur încărunţiseră. Clopotele de la schit ne vesteau rugăciunile călugărilor şi ne uneam cu ei şi cu toată suflarea creştină într-o rugăciune mută. Este cu neputinţă ca rugile tăcute revărsate în văzduh de oamenii aceia încolţiţi între moarte şi tortură să nu fi fost primite. Ele au fost auzite în ceruri, ele au adus cerurile pe pământ şi cred că Dumnezeu se va milostivi de lumea asta şi pentru sufletele acelea mari şi credincioase din Tîrgu-Ocna.

În camera 4 erau atunci aşezaţi, printre alţii, arhimandritul Gherasim Iscu, lîngă el un evreu şi fost politruc sovietic, acum sionist, în fine, Ion, prietenul meu din Piteşti, care era foarte bolnav. Pe partea dreaptă a camerei, într-un pat era Valeriu, fratele meu cel mai drag.

Ion şi părintele Gherasim se găseau în stare gravă. Valeriu se refăcuse un pic şi, după pravila de rugăciune obişnuită, se concentra acum să compună cîteva poezii testamentare. De asemenea, dorea ca în seara aceasta să alcătuiască un colind special pentru Tîrgu-Ocna.

M-am apropiat uşor de părintele Gherasim, care şedea cu ochii închişi. Era slab ca o arătare. Fusese la Canal, unde se muncea şaisprezece ore pe zi, urmate de alte patru de program administrativ. Fusese repartizat în brigada specială pentru preoţi, cu un regim de exterminare rapidă. La Canal părintele Gherasim îşi îmbărbăta prietenii, pe mulţi îi ajuta la muncă şi tuturor le stătea la dispoziţie cu serviciile religioase. Practica Rugăciunea inimii şi avea mari resurse sufleteşti, care l-au ţinut puternic peste toate mizeriile.

Delatorii l-au turnat însă de mai multe ori că oficiază spovedanii şi cuminecări şi drept urmare a fost bătut, izolat, înfometat, terorizat peste teroarea generală. Omul e din carne şi oase, duhul nu poate ignora legile vieţii, astfel că ascetul îmbunătăţit întru cele sfinte s-a îmbolnăvit de tuberculoză, a căzut la pat şi, aproape muribund, a fost adus la Tîrgu-Ocna, ca să moară „umanitar".

Prezenţa lui în sanatoriu se făcuse simţită prin măiestria cu care ştia să umble în sufletele oamenilor şi să-i îmbărbăteze. Era deci căutat ca duhovnic. Se dăruia cu bucurie deţinuţilor care-l solicitau, cu toate că se epuiza pe el însuşi.

Dădea şi îndrumări isihaste, nu numai din lecturi, ci şi din bogata lui experienţă mistică, fiindcă în camera 4 din Tîrgu-Ocna mistica nu numai că era reabilitată ca noţiune şi ca realitate practică, ci era şi vie, densă, intensă s-o prinzi cu mîna. De fapt, nici nu era nevoie să o prinzi cu mîna, căci acolo Dumnezeu era prezent şi te cucerea imediat, pătrunzînd în sufletul şi fiinţa ta ca o mireasmă binefăcătoare. Nu negăm nicio clipă Tainele săvîrşite pe Sfintele Altare, doar mărturisim că harul este intens manifestat prin sfinţii Săi. Aşa simţeam în preajma părintelui Gherasim.

Cu sfială deci m-am apropiat de el, ca să văd cum îi este. M-a simţit şi a deschis ochii mari, negri, adînci:

– Ai venit?... Mă bucur… Eram departe, în locuri de verdeaţă, de cîntec şi mireasmă, făurite din lumini. Acolo e minunat. E pace. De fapt, nu se poate exprima ce e acolo. E atîta fericire, încît chiar bucuria de a te vedea e o suferinţă prin contrastul dintre cele două lumi. Voi pleca în curînd, poate chiar acum, în noaptea de Crăciun. Şi acesta e un dar al Domnului. Nu ştiu cum să-I mulţumesc… Nu ştiu cum să-i fac pe oameni să-L trăiască pe Dumnezeu, deplina bucurie… Am certitudinea vieţii veşnice, particip deja la ea. Nu mă sperie nici Judecata, căci merg cu cuget smerit şi cu nădejde numai în mila şi darul Domnului… Duhurile întunericului stăpînesc acum pe oameni, dar să nu vă temeţi, Hristos este aproape, cercetează lumea; iar lumea are nevoie de multă suferinţă… Duşmanii cred că am fost învinşi, dar ei neagă lucrarea lui Dumnezeu în istorie şi nu cunosc căile Lui.

S-a oprit puţin, a respirat adînc, apoi a reluat:

– Aici va fi într-o zi pelerinaj… Azi sîntem puţini, dar încă mai există credinţă în lume, încît lumea va fi izbăvită. Acum pare cu neputinţă, dar dincolo de mijloacele omeneşti există o iconomie divină şi ea va renaşte omenirea. Fiţi deci binecuvîntaţi!... Am cunoscut aici oameni în faţa cărora cugetul meu se smereşte. Spune-i lui Valeriu să se roage pentru mine…Rugaţi-vă şi voi! Sînt fericit că am ajuns în ceasul acesta…

Vorbise stins, dar cu mare putere, încît eram profund impresionat. A închis din nou ochii şi s-a retras în pragul vieţii veşnice.

Convorbirea mea cu părintele Gherasim o înregistrase involuntar, dar emoţionat şi evreul Iacov, care ocupa patul alăturat. I-am pus mîna pe frunte:

– Ai temperatură? l-am întrebat.

– Nu, mi-a răspuns el. Mă simt bine… Aici e o lume cum n-am bănuit că ar fi cu putinţă, în tot cazul, o lume total opusă aceleia din care vin eu. E cutremurător pentru mine să mă regăsesc sufleteşte în atmosfera creştină pe care am respins-o cu îndîrjire toată viaţa, o dată prin materialism şi a doua oară prin sionism. Noaptea de Crăciun, care a iscat totdeauna înverşunare în sufletul meu, azi mă copleşeşte prin realitatea ei dumnezeiască. Fiindcă cele ce se petrec aici nu sînt lucrări umane şi naturale, ci dumnezeieşti. O spune un materialist, un ateu şi un evreu!... Şi nu e o farsă mărturisirea mea. În faţa morţii omul devine sincer şi are putinţa să vadă adevărul… Te surprinde poate mărturisirea aceasta, dar ea s-a zămislit în mine încetişor, peste voia mea, ca o recunoaştere necesară a realităţii. Adevăratul Dumnezeu este Hristos!

Spunînd aceste cuvinte, a lăcrimat. Era profund mişcat. Încercam să-l înţeleg, să particip la momentul dramatic pe care-l trăia. A tăcut o vreme. M-am aşezat lîngă el pe pat, ţinîndu-i mîna în mîinile mele. Mă rugam în inimă... ce aş fi putut să fac mai mult?!

Ştiam bine că eu nu pot pricepe frămîntarea lui sufletească, căci eu m-am născut creştin şi am trăit creştineşte, pe cînd el era mozaic, devenise comunist, iar acum sionist. Un astfel de suflet trece prin traume cumplite ori de cîte ori face o nouă descoperire în cele spirituale; iar mărturia lui creştină de acum era o răsturnare categorică şi ireversibilă a întregului său trecut.

– Îţi mulţumesc că m-ai ascultat, mi-a spus el după o vreme. Poate că în curînd vom fi fraţi în Hristos!

– Să-ţi ajute Dumnezeu! i-am răspuns emoţionat şi m-am ridicat să mă duc la Ion.

Ion respira precipitat şi avea febră. Chipul lui era cînd livid, cînd congestionat. Natura mai menţinea totuşi un echilibru vital în el. Ştiam că moartea era prin preajmă; ştia şi el.

– Azi m-am spovedit şi m-am pregătit de plecare, mi-a spus. Regret însă că mor şi nu văd salvarea ţării…

S-a oprit să se odihnească. Respira anevoios.

– Nu mi-a mai rămas decît credinţa în Dumnezeu. Poate că măcar acum, la această strîmtorare istorică, lumea va pricepe ce este cu adevărat credinţa în Dumnezeu!... Acum e tîrziu pentru mine… Mă sting… Adesea am senzaţia că se face întuneric, apoi izbucneşte lumină orbitoare. Din pragul morţii tainele vieţii se văd mai de aproape. Păcat că nu le-am văzut aşa toată viaţa! Fratele meu, haiducul, a fost un om neasemuit mai mare decît mine, un vizionar!

– Linişteşte-te! i-am zis. Eşti epuizat.

– Mi-a fost dat să mor în mîinile tale, a continuat el. Te-am iubit şi te-am admirat mult. Dumnezeu să te ajute!

– Frate, i-am răspuns, îţi datorez imens. Ai fost mai viteaz ca mine. Numai Dumnezeu poate să te răsplătească pentru dragostea pe care ai dovedit-o în viaţă, faţă de mine, faţă de alţii. Nu te voi uita niciodată!

După o pauză mai lungă, mi-a zis:

– Te rog, spune-i lui Iacov să mă ierte. Am avut dese neînţelegeri cu el. Mă supărau manifestările lui comuniste şi iudaice aici, unde nu e locul lor.

I-am spus lui Iacov, acesta s-a ridicat şi a venit lîngă Ion.

– Sînt impresionat că-ţi poţi cere iertare de la un om care a greşit, care a trăit în greşeală ca în propria sa matcă. Orgoliu? Poate… dar mai degrabă incapacitatea de a cunoaşte adevărul. Acest adevăr m-a revoltat toată viaţa împotriva lui Iisus, dar azi îi descopăr realitatea. Numai satana poate inspira şi întreţine atîta minciună şi ură împotriva adevărului. Voi nu puteţi realiza cumplita dramă pe care o trăiesc în clipele acestea… Eu m-am opus adevărului, or dumneata mi-ai spus adevărul şi niciodată n-ai fost rău cu mine. Eu te-am urît, iar dumneata m-ai iubit, eu am fost în înşelare, dumneata în adevăr. Eu deci trebuie să fiu iertat de dumneata, precum Pavel a trebuit să fie iertat de Hristos. Cred că voi fi şi eu creştin. Doresc să fiu creştin, dar încă nu sînt stăpîn pe propriul meu suflet. Vă rog să fiţi îngăduitori cu mine!

Ion a lăcrimat. I-a întins mîna şi l-a mîngîiat.

– Dumnezeu să te ajute! Mărturisirea dumitale îmi deschide zări de lumină şi încredere pentru lumea pe care o părăsesc în aceste condiţii triste. Minunate sînt căile Domnului!

Iacov s-a retras. Ion mi-a cerut să merg la părintele Gherasim, ca să-i dea ultima binecuvîntare.

S-a aşternut pacea şi eu m-am apropiat de Valeriu. Şedea rezemat cu spatele de marginea patului, cu capul plecat în piept şi pleoapele lăsate, dar aveam impresia că mă priveşte. Ochii albaştri s-au deschis imenşi, luminoşi şi m-au învăluit în căldura lor. A zîmbit fericit şi mi-a spus:

– Ce bine că te simt lîngă mine! Sînt pe cale să compun o melodie frumoasă pentru Tîrgu-Ocna.

– Stai liniştit, i-am spus şi m-am aşezat pe un scaun ca să priveghez […]

Era aşa de linişte, încît auzeam respiraţia grea a bolnavilor, căderea fulgilor de nea şi bătăile inimii mele […]

Tîrziu în noapte, spre zori, am înţeles că trebuie să am la îndemînă mucul de lumînare şi chibritul, obiecte interzise cu străşnicie, dar pe care le ţineam ascunse în penele unei saltele şi le foloseam cu mare economie, numai pentru două-trei minute, ori de cîte ori încă unul pleca dintre noi.

A adormit întîi Ion, ca un pui de om, el care era un om cu suflet atît de mare. Ultima lui privire a fost tristă, tristă şi plină de dragoste. Poate că era şi rugăciune în ea, poate şi un îndemn, poate că licărea şi o nădejde.

Abia terminasem cu Ion, cînd am fost chemat la părintele Gherasim. A deschis iarăşi ochii adînci, duşi în fundul orbitelor.

– Să vă mai privesc o dată, dragii mei, copiii mei, fraţii mei, părinţii mei! a spus el stins.

Apoi a tuşit şi, în fine, a adăugat:

– Plec! Dumnezeu să vă binecuvînteze!

A respirat adînc, scurt, s-a contractat un pic şi şi-a dat sufletul. I-am închis ochii.

Am închis ochii la sute de oameni şi ştiam cum a murit fiecare mai bine decît cum a trăit. Poate că momentul sfîrşitului este mai caracteristic pentru portretizarea oamenilor decît viaţa însăşi.

Deşi noaptea aceea fusese grea şi nu mă odihnisem deloc, nu simţeam nicio oboseală, nu eram nici trist, nu aveam regrete. Realitatea vieţii era pătrunsă de realitatea nemuririi. Trupul îmi era uşor. Timpul era dilatat, nici nu simţeam că trece, nici nu doream să treacă. Simţeam deopotrivă de prezenţi pe cei ce rămăseseră în viaţă ca şi pe cei ce plecaseră din ea. O pace imensă se aşternuse în mine. În starea aceea sufletească am făcut pregătirea de îngropăciune a celor doi. […]

(*Op.cit.*, pp. 282-289).

*

* *

Teme:

1. Comentaţi într-un text argumentativ de 15-30 rînduri afirmaţiile: *Lumea are nevoie de multă suferinţă… Duşmanii cred că am fost învinşi, dar ei neagă lucrarea lui Dumnezeu în istorie şi nu cunosc căile Lui.*

2. Evidenţiaţi caracterul descriptiv al fragmentului prin citarea unor pasaje din text, urmărind figurile de stil.

Repere critice:

Din tot ce s-a scris despre închisori, din toată investigaţia psihologică a atîtor autori, toţi înzestraţi cu duhul mărturisitor, cartea aceasta este cea mai adînc duhovnicească, cea mai pătrunzătoare, cea mai în măsură să înţeleagă împreună cu toţi sfinţii ce este lăţimea şi lungimea, adîncimea şi înălţimea, să cunoască iubirea lui Hristos cea mai presus de cunoaştere şi să se umple de toată plinătatea lui Dumnezeu (cf. ***Efeseni*** *3, 188-19). Dacă ai îndoieli asupra mîntuirii, asupra jertfei sau asupra biruirii vrăjmaşului văzut şi nevăzut prin puterea credinţei şi a rugăciunii, dacă te îndoieşti de iubirea lui Hristos şi de eficienţa pocăinţei, această carte, acest document duhovnicesc te va convinge* […]

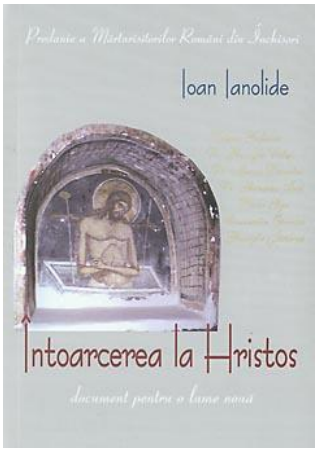

Cititorul care se va apleca asupra acestei cărţi nu o va sfîrşi fără a fi măcar cutremurat, dacă nu întors spre credinţă, căci viaţa lui Valeriu Gafencu şi a celorlalţi ca el este un model moral şi o scară de suire spre cele înalte, o chemare stăruitoare de a ieşi măcar pentru o vreme din mlaştina acestei vieţi şi de a urca spre Soarele Dreptăţii, spre Răsăritul cel de Sus, Care este Hristos […]

Oare cînd va ieşi Patriarhia Română de sub servitutea statului laic demonizat, orientat spre o Europă Unită plină de duhul antihristului, şi îi va canoniza pe martirii neamului românesc şi ai Bisericii? Biserica Rusă a făcut martiri din toţi cei care au fost ucişi în închisori, chiar dacă au dus o luptă politică, fiindcă toţi au luptat împotriva imperiului satanic comunist. Iar la noi sfinţii sînt renegaţi de Biserică din motive politice şi din laşitate duhovnicească […]

Valeriu Gafencu a avut pînă în clipa morţii conştiinţa vie şi sfîntă că el moare pentru Hristos: „În primul rînd, gîndul şi sufletul meu se închină Domnului. Mulţumesc că am ajuns aici. Merg la El. Sînt fericit că mor pentru Hristos“. El nu numai că a avut conştiinţa morţii sale martirice, dar Dumnezeu i-a dat şi cunoaşterea deplină a mergerii la Iisus, în clipa morţii. Să ne cutremurăm toţi!

Preot Gheorghe Calciu-Dumitreasa

(***Un nevrednic cuvînt înainte la o carte de mare şi sfîntă vrednicie***, în *op. cit.*, pp. 6-13).

*

* *

Troiţa din secolul al XVIII-lea aflată în curtea mînăstirii Golia, din Iaşi.

Recitind lamentourile unor critici faţă de aşa-zisa lipsă a literaturii „de sertar“ în peisajul cultural-literar românesc de după decembrie 1989, am pentru ei ceva din sentimentul penibil al celor doi ucenici, Luca şi Cleopa, ai căror ochi erau ţinuţi – desigur, din iconomie divină, pilduitoare! – să nu vadă evidenţa prezenţei lui Iisus Hristos chiar alături de ei, pe drumul spre Emaus.

Una dintre aceste întru totul meritorii scrieri este, fără îndoială, necizelata îndeajuns, insuficient stilizata, dar tocmai prin acestea (ca o dovadă în plus a autenticităţii jinduite de condeie mult apreciate de aceiaşi critici, însă aflate în libertate!) cutremurătoarea carte-testament rezultată prin ordonarea manuscriselor datorate înaltei conştiinţe creştine şi civice, *încarcerate în sine însăşi* în aşa-numiţii „ani ai puterii populare“, după cum mărturiseşte autorul: Ioan Ianolide.

Sigur că nu mai depinde decît de fiecare dintre noi – în măsura în care dorim a-I urma Mîntuitorului – să citim şi să încercăm să facem roditor prin faptele cotidiene mesajul documentar limpede ca apa de izvor al ***Întoarcerii la Hristos***. (M. F.)

3. ASPAZIA OŢEL PETRESCU
(n. 1923)

Fiica învăţătorilor Ioan şi Maria Oţel s-a născut la 9 decembrie / 26 noiembrie 1923, în comuna Cotul Ostriţei din Basarabia. Urmează cursurile primare la şcoala din comuna Ghizdita (Fîntînele) şi se înscrie după absolvire iniţial la Liceul din Bălţi, apoi în perioada 1936-1940 la Liceul ortodox de fete „Elena Doamna“ din Cernăuţi, cu o întrerupere de un an din cauza evenimentelor. În 1941 reia cursurile, dar la 18 martie 1944 întrerupe şcoala, familia sa refugiindu-se în România. Bacalaureatul îl susţine la Orăştie, în timpul bombardamentelor din 1944. Urmează pînă în 1948 Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii „Babeş Bolyai“ din Cluj (în primul an Universitatea era refugiată la Sibiu, revenind apoi la Cluj). În timpul facultăţii conferenţiază în cadrul FORS (Frăţia Ortodoxă Română Studenţească), cu lucrarea ***Iisus în poezia română***. Îl are ca profesor pe Lucian Blaga care o va încuraja să-şi cultive talentul literar. Se angajează în 1946 ca dactilografă la prestigiosul *Centru de Studii Transilvane*, condus de remarcabilul profesor academician, istoricul Silviu Dragomir. La 9 iulie 1948 este arestată în plină sesiune de examene, fără să absolve şi fără posibilitatea de a-şi susţine examenul de stat. Este condamnată la zece ani de temniţă grea pe care îi execută la Mislea, Dumbrăveni şi Miercurea Ciuc. În 1958, în loc de eliberare, i se prelungeşte detenţia cu încă patru ani, trecînd iarăşi prin închisoarea de la Mislea, apoi prin cele de la Jilava, de la Botoşani şi, în fine, de la Arad, de unde este eliberată în 1962. Iată ce mărturiseşte despre ultimii ani de detenţie: *Zăceam într-o disperare neagră, izolată în închisoarea de la Mislea, blagoslovită cu patru ani de detenţie peste cei zece executaţi deja. Singură, într-un pustiu absolut, în total regim de exterminare. De nicăieri niciun ajutor, nicio lumină, nicio speranţă. În negura totală brusc mi s-a iscat în minte* ***Rugăciunea*** *eminesciană. Mi-au tot revenit cu obstinaţie versurile „Înalţă-ne, ne mîntuie / Din valul ce ne bîntuie“. A fost începutul recuperării mele. Am realizat cu luciditate că eram în vîltoarea unui val ce mă bîntuia şi din care nu eram capabilă să mă ridic. Am realizat apoi că doar Sfînta Fecioară Maria mă putea înălţa pe aripa rugăciunii şi m-am rugat Ei. Am scris despre acest moment apocaliptic din viaţa mea de întemniţată, dar nevrednica de mine am omis să detaliez acest moment pe care azi îl numesc „clipa mea Mihai Eminescu“. Prin versurile sale, el mă luase în experienţa sa de credincios, m-a ajutat să-mi aflu diagnosticul şi mi-a îndreptat speranţa către Crăiasa îngerilor pe aripa rugăciunii sale. Cu regrete tîrzii vin să-i mulţumesc acum în numele meu şi în numele tuturor suratelor mele cu care împreună am tot murmurat superba sa* ***Rugăciune*** *şi ne-am încălzit duhovniceşte la sfinţenia ei. Cu smerenie rostesc „de profundis“ cuvintele „iartă-mă!“.* (***Veghea şi Ziua, 15 Ianuarie 2009 – Anul Mihai Eminescu – 120 de ani de la ucidere***).

Între timp tatăl îi decedase, iar mama, pensionară, se stabilise la Roman. În 1964 se căsătoreşte cu Ilie Alexandru Petrescu, rămas văduv cu doi copii (ulterior, fiul ajunge inginer, iar fiica medic). În 1977 îi moare mama, în 1987 soţul, iar în 1998, fratele Anatolie.

După Revoluţia din decembrie 1989 se implică în comemorările celor din temniţele comuniste şi la ridicarea unui Paraclis la Mislea (tîrnosirea are loc la 12 noiembrie 1994).

Începe să-şi publice volumele de memorii ***Strigat-am către Tine, Doamne...*** (prima ediţie apărută în Bucureşti, la Editura Fundaţiei Culturale Buna Vestire, 2000), ***Crucea de la Miercurea Ciuc şi Paraclisul Naşterea Maicii Domnului*** (2001) şi ***Adusu-mi-am aminte*** (2007). În 2007 primeşte Premiul Fundaţiei Culturale „Lucian Blaga“ pentru creaţie literară – proză scurtă, în cadrul Festivalului internaţional „Lucian Blaga“, Lancrăm-Sebeş-Deva.

Ca intelectual de înaltă probitate morală şi profesională, Aspazia Oţel Petrescu este unul dintre modelele autentice.

I – ANUL 1948!

Anul 1948! Parcurgînd istoria, din cele mai vechi timpuri, se poate remarca existenţa unor date fatidice, ani care definesc generaţii nefericite, ani, borne de hotar între „înainte de…“ şi „după ce…“. Anul 1948 a fost un astfel de hotar. A fost o generaţie 1948 între o lume care se prăbuşea şi o alta care începea să se construiască din ruine. A fost o generaţie 1948 care a suprasaturat temniţele comuniste, o generaţie care prin suferinţe inimaginabile a încercat să pună stavilă celor mai crude şi celor mai sîngeroase hoarde din cele care s-au tot năpustit peste biata noastră ţară. Mult încercata generaţie 1948 a trebuit să îndure cel mai perfid experiment ce s-a exercitat pe biata fiinţă umană, cu atît mai perfid cu cît călăii neamului românesc veneau ca ***prieteni****, ca* ***eliberatori****.*

Îmi amintesc că pe Valea Frumoasei (defileul rîului Sebeş) oierii, obişnuiţi din vremuri străvechi să citească în natură semnele unui nou an, primiseră începutul lui 1948 clătinînd din cap cu mare îngrijorare. Semnele nu erau bune. Nu erau deloc bune. Într-adevăr, pe măsură ce se desfăşurau lunile anului, se adevereau profeţiile făcute de natură. Mi-a fost dat să văd cu ochii mei două din aceste semne, cu totul neobişnuite.

Părinţii mei, învăţători refugiaţi din Cernăuţi, se stabiliseră în cătunul Şugag-Bîrsana, unul din multele cătune care alcătuiau comuna Şugag. Cătunele comunei Şugag se răspîndeau pe coastele munţilor Sebeş: Şugag-Arţ, Şugag-Tău, Şugag-Mărtinie, Şugag-Bîrsana, la distanţe apreciabile unele de altele. Pe defileu, într-o vale mai largă, se afla Şugag-Centru unde erau administraţia comunei, biserica, o şcoală cu mai multe posturi, o piaţă, cîteva prăvălii, casele funcţionarilor, casele oierilor mai înstăriţi, dispensarul, farmacia. Luată în ansamblul ei comuna era mare şi pitorească.

Cătunul Şugag-Bîrsana era situat cam la 1400 metri altitudine şi avea un aspect deosebit. Urcînd coasta muntelui te pomeneai pe un podiş întins ca o cîmpie, străbătut pe mijloc de un drum de care. Casele însă se aflau situate pe coaste, la mare distanţă unele de altele, împrejmuite cu garduri înalte, apărătoare în calea lupilor şi a nămeţilor de zăpadă. Cătunul avea o şcoală situată la terminarea podişului către munţii cei înalţi. Avea o singură sală de clasă în care învăţau concomitent [în] *cele patru clase primare circa 30 de copii. Pentru director şcoala avea o cancelarie şi o cameră-bucătărie pentru locuit.*

Părinţii mei locuiau în această cameră mobilată foarte sumar şi rudimentar. Tata era şi director şi învăţător, mama fiind în concediu de boală (era cardiacă). Fratele meu era student la Politehnică în Timişoara, eu – la Litere şi Filosofie în Cluj.

Cătunul era una din acele aşezări ce nu păreau să sufere schimbări sub jocul vremii, era una din acele aşezări pe care Lucian Blaga le aşeza în ***anistorie****, model al satului din* ***Arca lui Noe****. Ca să ajungi de pe podiş în Şugag-Centru nu aveai altă posibilitate decît să „te slobozi“ pe una din cărările ce străbăteau pădurea formată din copaci cu frunze căzătoare. Pentru poveri aveai samarul măgăruşilor care, de altfel, erau folosiţi să transporte tarhatul turmei de oi cînd urcau la munte primăvara sau „tunau“ de vale toamna.*

Vacanţa Crăciunului 1947-1948 o petrecusem cu familia şi acum, la început de an, trebuia să revin la Cluj. Coboram repejor poteca pentru a ajunge la timp în Centru, de unde, cu o cursă locală ajungeam la Sebeş, orăşel situat la circa 27 km, chiar la confluenţa Sebeşului cu rîul Mureş. La un moment dat, poteca trecea prin marginea unei păduri de mesteacăn. Căzuse polei şi crenguţele fine ale copacilor erau învelite în gheaţă. Cum bătea un vînt iute dinspre culmi, poleiul suflat peste crenguţe se aşezase sub formă de prisme triunghiulare, transparente, ca de cristal. Răsărise soarele şi razele lui se dispersau în miile de prisme în curcubee scînteietoare, era o feerie de nedescris. Dar pentru oamenii locului era un semn înfricoşător. Ei nu-l mai văzuseră încă, dar ştiau de la bătrînii bătrînilor lor că fenomenul era extrem de rar şi „nu era a bine“.

Cel de-al doilea fenomen, la fel de bizar, l-am văzut în vacanţa Sfintelor Paşti. S-a întîmplat în Săptămîna Mare. Toată regiunea era împodobită cu flori pentru că în anul 1948 Sfintele Paşti cădeau chiar la începutul lunii mai. Livezile de pe defileu şi de pe coastele ferite de curenţi erau în floare. Pădurile erau înverzite, acel verde crud şi strălucitor al reînvierii naturii. Briza de munte aducea parfum de cetină întinerită, iar peste lunci păsări de tot felul se întreceau în triluri şi fluierături. În acel an Floriile îşi meritau numele, primăvara coborîse raiul pe pămînt. Numai că imediat după Florii a căzut o zăpadă ca de mijloc de iarnă, cu îngheţ puternic şi toată splendoarea primăverii se prefăcu în toamnă. Pădurile ruginiseră subit ca în noiembrie, florile se înecaseră în zăpadă, crengi mari atîrnau ca nişte braţe frînte de greul zăpezii. Era o jale, un prăpăd apocaliptic. Cu timpul frunzele

arse au căzut, pomii au dat muguri noi şi apoi frunze noi, dar flori n-au mai fost. Doar salcîmii şi teii, arbori care înfloresc după luna mai, au avut belşug de floare.

Gîndindu-mă doar la aceste două profeţii ale naturii, mie cel puţin îmi este clar că ele s-au împlinit întocmai. Ce zăpezi şi ce îngheţuri cumplite au trecut peste ţara noastră superbă ca o primăvară şi cîte fapte eroice erau sortite să rămînă simple flori de cireş în plină iarnă! Şi în acelaşi timp, ce scîntei de curcubee aveau să ţîşnească din oasele zdrobite, din trupurile sfîrtecate şi din hecatombele care au înghiţit rînd pe rînd toată floarea intelectualităţii interbelice, tineretul lucid, generos şi dîrz şi ţărănimea, fruntea satului românesc! Toate aceste categorii erau sortite să fie trimise pe apa lui Nefîrtate de tăvălugul răului pustiitor. Preţ de o jumătate de veac lanţul încercărilor nu se va întrerupe pentru că revoluţia se derulează permanent: mereu se vor găsi „duşmanii de clasă", rătăciţi de la linia partidului, deviaţi de dreapta, „cei ce nu sînt cu noi", nebunii care nu sînt capabili să înţeleagă „cea mai bună şi cea mai dreaptă dintre lumi", milostivii din fire care erau osîndiţi pentru „ajutor legionar", clerul şi monahii care erau „otrăvitorii cu opiu ai popoarelor", dizidenţi vînduţi imperialismului şi aşa mai departe.

Toţi trebuiau „zdrobiţi fără cruţare" şi exterminaţi în fiinţa lor fizică, dar nu oricum, ci după ce au fost desfiinţaţi în demnitatea lor morală. Şi aceasta era ***cea mai nobilă sarcină de partid.*** […]

(Aspazia Oţel Petrescu, ***Doamne, strigat-am!***, ediţia a II-a,
Bucureşti, Editura Platytera, 2008, pp.17-20).

*
* *

Teme:

1. Comentaţi cele două fenomene naturale relatate de scriitoare din punct de vedere ştiinţific, literar, religios etc.

2. Copiaţi sintagmele din finalul fragmentului redate în ghilimele şi ultima redată cu litere mai îngroşate. Discutaţi opţiunile grafice ale autoarei dezvoltînd una sau mai multe dintre următoarele posibilităţi: •este vorba despre acte gratuite, fără însemnătate; •semnifică intenţii polemice, în general; •semnifică o intenţie ironică la adresa comuniştilor români; •este vorba despre unele citate din literatura de îndoctrinare a vremii; •atrag atenţia cititorilor asupra demagogiei politicianiste din epocă; •reprezintă unele „forme fără fond" aduse de sovietici.

3. Citiţi opera dramatică ***Arca lui Noe*** de Lucian Blaga şi alcătuiţi fişele de lectură corespunzătoare.

*
* *

[…] *Din toate ororile prin care s-a încercat subjugarea diferitelor neamuri,* ***singurele victime care nu pot fi numărate sînt cele ale comunismului triumfător****. Dacă o astfel de estimare ar fi posibilă, ea ar depăşi cu mult nivelul oricărui genocid cunoscut de istorie.* […]

„Fericiţi veţi fi cînd vă vor ocărî şi vă vor prigoni şi vor zice tot cuvîntul rău împotriva voastră minţind din pricina Mea".

El ne-a izbăvit de viforul roşu ca şi de puţinătatea dăruirii noastre. El singur, Marele Jertfit!

Nu ne-a stat nouă în putere să alegem între eroism şi martiraj, dar ne-a fost limpede că trebuie să trecem prin atîta suferinţă, încît niciodată să nu mai fim capabili să adunăm în suflet sentimente negative. Dacă ai avut orgoliul să te oferi jertfă pentru Învierea Neamului tău, trebuie să ai capacitatea să iubeşti nelimitat, căci jertfa se face din iubire şi nu orice fel de iubire, ci una purificată prin suferinţă. La capătul Calvarului mucenicii au primit o sublimă binecuvîntare: aceea care le dădea putere să iubească şi să ***IERTE****. Experimentul cu totul ieşit din tiparele umanităţii a dus la un rezultat la fel de excepţional: a şlefuit o generaţie capabilă să* ***IERTE.***

Pe crucea de foc a răstignirii lui Mircea Vulcănescu scrie: „să nu ne răzbunaţi".

Cea mai zguduitoare rugăciune a lui Petre Ţuţea a fost: „Îţi mulţumesc, Doamne, că mi-ai oferit onoarea să sufăr pentru Neamul meu".

Prigonitori şi călăi, vă ascultăm fără să vă urîm cum ne acoperiţi cu invective şi insulte după ce ne-aţi trecut prin flăcările iadului. Vă ascultăm minciunile, calomniile, dispreţul, dezonoarea „emanate" de răutatea voastră, fără să osteniţi. Vă iertăm şi uneori, în clipe de graţie, ne rugăm pentru voi. Eu nu vă pot contempla ca pe oricare dintre fraţii mei, deoarece voi înjosiţi în mine condiţia de om şi-mi ofensaţi iubirea. Mi-e milă de voi pentru că nu vă gîndiţi că este timp pentru orice. Este un timp pentru viaţă şi este un timp pentru moarte. Este un timp pentru faptă şi un timp pentru răsplată. Mi-a trebuit mult timp să vă pot ierta. M-am rugat şi am postit ca să nu vă urăsc. Vă

iert din toată inima pentru ce ne-aţi făcut şi mă rog să nu vă ardă adevărurile ce le-aţi ascuns şi nu le-aţi recunoscut şi lacrimile ce nu le-aţi plîns, dar trebuia să le plîngeţi.

Fiecare dintre noi am învăţat să suportăm cu răbdare greşelile celor ce nu se mai pot îndrepta, ale celor ce nu sînt capabili să spună: „am greşit în faţa oamenilor şi a cerului". Voi însă n-aţi învăţat expresia „iartă-mă". E cumplită drama voastră. Această incapacitate a voastră este o piatră ce astupă izvoarele iubirii. Nu veţi cunoaşte niciodată acea dragoste plină de speranţă care mîntuieşte, vindecă şi înalţă.

M-am hotărît să notez cîte ceva din amintirile cu care am părăsit închisoarea. Va trebui să pomenesc cîte ceva din cîte ne-aţi făcut. Îmi pare rău. Mi-ar fi mult mai uşor să tac. Dar, deşi oamenii nu prea învaţă din experienţa altora, poate vor fi cîţiva care vor reţine că, pentru a nu fi hidos, nu e nevoie decît de o mică scînteie de omenie. Ferice de cei care o ţin nestinsă, mai ales în vremuri de restrişte.

Poate vor fi cîţiva care vor citi printre rînduri ce mare lucru este să întinzi sau să primeşti mîna fratelui căzut în nenorocire. Poate voi reuşi să sugerez măcar că miracolul supravieţuirii noastre vine din Credinţă, din Speranţă şi din Iubire, din Iubire pentru nefericitul de lîngă tine, iubire pentru toţi nefericiţii lumii, iubire pentru scînteiuţa de dumnezeire din tine însuţi, iubire pentru suferinţa şi milostivirea Celui ce a luat asupra Sa păcatul lumii nerecunoscătoare. Miracolul supravieţuirii noastre a constat în regăsirea noastră pe urcuşul Calvarului Său care trecea prin suferinţă şi iubire.

Poate veţi reuşi să înţelegeţi, voi cei care veţi citi aceste rînduri, pentru ce ne-au osîndit la asemenea cumplite cazne. Orice om, pînă la dovedirea vinovăţiei, se bucură de prezumţia de nevinovăţie. Pe noi ne-au condamnat nevinovaţi pentru prezumţia de vinovăţie, pentru că într-o lume demonizată toate sînt pe dos. Pe noi ne-au condamnat pentru ceea ce, eventual, am fi putut face, ne-au condamnat pentru o opinie care era a noastră, românească şi nu a lor, comunistă, ne-au condamnat pentru că am crezut cu tărie că în afară de Dumnezeu nu aflăm decît mişelie fără sfîrşit.

(*Op. cit.*, pp. 20-23).

*
* *

Teme:

1. Comentaţi primele două fraze ale fragmentului citat, punîndu-le în relaţie cu statisticile prezentate în diferite surse privind calamităţi diverse consemnate de istorie, inclusiv holocaustul.
2. Identificaţi de unde face parte citatul ce alcătuieşte al doilea alineat al fragmentului.
3. Scrieţi un eseu de două-trei pagini despre iertare pornind de la vibrantele fraze ale Aspaziei Oţel Petrescu: *La capătul Calvarului mucenicii au primit o sublimă binecuvîntare: aceea care le dădea putere să iubească şi să* ***IERTE***.
4. Comentaţi oral sau în scris cele două enunţuri celebre citate de autoare: *„Să nu ne răzbunaţi"* (Mircea Vulcănescu) şi *„Îţi mulţumesc, Doamne, că mi-ai oferit onoarea să sufăr pentru Neamul meu"* (Petre Ţuţea).

*
* *

Sesiunea din vara anului 1948 se desfăşura într-o atmosferă de panică şi incertitudine: pensionări, comprimări, arestări. Zilnic auzeam de noi dispariţii […]

Era oare necesar neamului nostru să trecem astfel prin furcile caudine?Domnul Cel Preaînalt ştie, dar cred că prea ar fi stupid ca atîta durere şi atîta suferinţă să nu însemne nimic. Or, în lumea lui Dumnezeu nimic nu este întîmplător. Eu încă mai aştept ca seminţele martirajului să dea roade. Cred că fiecare dintre noi îşi poate descoperi etapele prin care a trecut. Eu cred că mi le-am desluşit şi cred că am fost ajutată să mă desprind încetul cu încetul de lumea „de afară" ca să pot parcurge „drumul spre centru" prin jale şi desnădejde dar şi prin sublim şi iubire.

Prima etapă a fost despărţirea definitivă de Cernăuţi, oraşul unei adolescenţe pline de farmec şi romantism. Am fost promoţia 1944, deci părăseam cei mai frumoşi ani, anii liceali, odată cu părăsirea acelui frumos colţ de ţară, încărcat de istorie, greu încercat de-a lungul vremurilor, Bucovina. […]

La acel 1 Martie, clasa noastră, a VIII-a A, de la Liceul Ortodox „Elena Doamna", ne-am hotărît să oferim directoarei noastre, doamnei Eugenia Tarangul, şi dirigintei noastre, domnişoarei*

Moţoc, un mărţişor cu totul inedit. Le-am invitat în clasă în timpul pauzei mari şi, trecînd rînd pe rînd, am desenat pe tabla de rezervă, cu crete colorate, harta fizică a României Mari. Fiecare îşi exersase perfect segmentul, aşa că într-un sfert de oră harta a ieşit impecabilă. Mie îmi revenise să desenez cursul Nistrului, rîul pe care strămoşii tatălui meu, ca răzeşi, au făcut strajă ţării. Momentul a fost copleşitor. Toate, începînd cu doamna directoare, aveam lacrimi în ochi deoarece se contura limpede că vom fi frontiera cea pierdută. Am hotărît să păstrăm harta pînă la sfîrşitul anului şcolar. Acest sfîrşit a sosit neaşteptat de repede, la 18 martie. Căzuse Soroca; se auzeau tot mai aproape tunurile. Consiliul profesoral hotărîse să ne încheie mediile în stadiul în care ne aflam pentru a ne prezenta la bacalaureat în ţară. Ultimul trimestru urma să ni-l pregătim singure, plecam ca absolvente. „Banchetul de absolvire" a fost cu totul ieşit din comun şi de neuitat. La ultima oră de curs ne-am dat jos guleraşele albe de la uniforma şcolară în semn de doliu. Ca şefă de promoţie, mi s-a oferit onoarea de a spune ultima rugăciune la ieşirea din clasă. Abia am reuşit s-o rostesc din cauza lacrimilor. Colegele, îmbrăţişate două cîte două, hohoteau de plîns. A fost jalea pămîntului! Cineva a ridicat şi a fixat sus tabla cu harta noastră şi a scris sub ea: ***„Cei care veţi cotropi şi liceul nostru să ştiţi că pentru noi aceasta este harta ţării noastre. O luăm astfel în sufletele noastre; de acolo nimeni nu o va putea smulge".***

După masă ne-am adunat la una din colegele noastre, fără guleraşe. Printre bagaje şi mobilă împachetată ne-am jurat că nu vom uita niciodată că sîntem ultima promoţie românească a liceului nostru. Ca şefă de promoţie am primit de la fiecare colegă un bucheţel de brînduşe, îndoliate flori de primăvară. […]

(*Op. cit.*, pp. 42-45).

---

*Corespunzătoare, după vechiul sistem de învăţămînt, clasei a XII-a contemporane.

*
* *

Teme:

1. Consultînd un dicţionar, lămuriţi expresia „furcile caudine", folosită de scriitoare şi alcătuiţi patru-cinci alte enunţuri cu aceeaşi expresie.

2. Gîndiţi-vă la afirmaţia *în lumea lui Dumnezeu nimic nu este întîmplător* şi căutaţi voi un sens suferinţelor îndurate de tineri nevinovaţi care, ca şi voi, aveau aspiraţii, nevoi specifice, fiind animaţi de bucuria de a trăi şi de dorinţa de a se afirma.

3. Citiţi cîteva eseuri din volumul ***Drumul spre centru*** de Mircea Eliade şi corelaţi acest titlu cu fraza Aspaziei Oţel Petrescu în care apare propoziţia: (…) *să pot parcurge „drumul spre centru" prin jale şi desnădejde dar şi prin sublim şi iubire.*

4. Veţi organiza şi voi un banchet de absolvire? Discutaţi cum veţi petrece în şcoală şi în afara şcolii acest unic moment. Comparaţi sentimentele voastre cu acelea ale generaţiei despre care relatează fragmentul citit.

*
* *

V – MISLEA – DEŢINUTE

Din nou cu duba spre locul de ispăşire a condamnării, Mislea. […]

[…] *Diri* [i.e. directoarea închisorii] *a rezervat frontieristelor* [i.e. deţinutelor care erau acuzate de „trecerea frauduloasă a frontierei"] *secţia a IV-a, iar pe noi ne-a readus la secţia I, făcînd să dispară zidul despărţitor dintre secţiile I şi II şi în acest fel s-a format o singură secţie mare de deţinute politic.* […]

Bucuria zidurilor căzute a marcat pozitiv viaţa noastră de deţinute supuse unui regim atît de inuman. Cele din secţia a II-a veniseră cu lucruri noi. Sub conducerea doamnei Cornelia găsiseră un sistem de fabricat păpuşi. Din cîlţi înfăşuraţi într-un anume fel şi îmbrăcaţi în pînză se obţineau siluetele. Capetele se modelau dintr-o pastă făcută din hîrtie, apă şi săpun şi se îmbrăcau în ciorap bej de mătase. Se pictau ochii, gura etc. Erau fete care scoteau capete expresive, drăgălaşe. Îmbrăcate în rochiţe sau costume naţionale, păpuşile erau chiar frumoase. Îmi plăceau capetele modelate de Gigi, aveau un surîs care îmi amintea de păpuşile de porţelan admirate în oraşul copilăriei mele. Povestea asta cu păpuşile a inspirat şi creaţii literare. Îmi amintesc de o feerie compusă de Gigi, cu un cîntecel inspirat de acest aspect:

Cioc! Cioc! Cioc!
Facem păpuşi
Pentru copii jucăuşi.
Cioc! Cioc! Cioc!
Să stea-n picioare
Păpuşa noastră zîmbitoare.

Învăţam puncte noi de broderie de la maistra neîntrecută în materie, doamna Simionescu şi o variaţie apreciabilă de puncte româneşti. Uneori cusături inedite veneau de la persoane de la care nici nu te aşteptai. De exemplu, un foarte vechi punct bucovinean, bazat pe lănţişor, l-am învăţat de la Nataliţa, doctoriţa cu ochi mari şi calzi, de la care am aflat multe lucruri despre homeopatie.

Nuţi nu mai prididea să deseneze din memorie tot felul de reproduceri care imediat erau trecute în goblen. Circulau ţărăncuţe şi ciobănaşi după Grigorescu precum şi iconiţe cu Sfînta Fecioară, cu Domnul Iisus – cap încununat cu spini sau rugîndu-se în grădina Ghetsimani. F. F. a adus ceva inedit, pictură pe coji de ouă. Furnizoarea de coji era chiar Diri şi, bineînţeles, coana Mărguţa. Se continuau intens sculptura în os şi în codiţele de la periuţele de dinţi.

În timpul percheziţiilor care începuseră deja era o problemă să ascunzi lucrurile brodate, uneltele şi mai ales iconiţele şi cruciuliţele care erau cele mai vînate. Cele mai multe aterizau în buzunarele de la uniforma coanei Mărguţa, cea mai omenoasă şi mai duioasă gardiancă pe care am întîlnit-o în cei 14 ani de închisoare. După ce trecea percheziţia coana Mărguţa răsturna recolta pe masă şi fiecare îşi alegea obiectele.

Toate fetele care aveau voci frumoase au alcătuit un cor. Nana ne-a învăţat răspunsurile la Sfînta Liturghie, iar Marga şi-a asumat rolul de dirijor. Corul nostru putea să cînte pe două voci, absolut în ordine canonică, toate răspunsurile la Sfînta Liturghie. Erau fete înzestrate cu voci excepţionale care ne încîntau cu cîntecele lor. De neuitat pentru multe din noi a rămas acel ***Ave Maria*** *cîntat de Loliţa şi tot de neuitat* ***Balada*** *lui Ciprian Porumbescu fluierată de Gica F.*

Aveam la noi o cărticică de rugăciuni din care am învăţat pe dinafară, în continuare, rugăciunile pe care le consideram necesare. Surorile greco-catolice conduceau tot felul de rozarii la care participam cu aceeaşi evlavie cu care ele participau la rugăciunile ortodoxe. Pe tot parcursul închisorii ne-am rugat împreună în cel mai adevărat ecumenism. Singurele care făceau opinie separată erau iehovistele, ajunse mai tîrziu în atenţia securităţii şi în închisoare.

Continuam să ne sărbătorim la aniversări şi onomastice, nu numai pe noi, cele prezente, ci şi pe copiii rămaşi singuri, pentru că mămicile, sfîşiate de dor, trebuiau să facă ani de închisoare. „Torturile“ făcute din pesmet, marmeladă şi medicament sub formă de sirop continuau să dea un iz festiv sărbătorilor de acest fel […]

Diri venea des printre noi. Am început să-i sugerăm ideea unui atelier cu deţinute politic, atătîndu-i ba un lucru, ba altul cu care s-ar fi putut face producţie.

La un început de toamnă Marieta, maistra de la atelierele deţinutelor de drept comun, însoţită de Diri, ne-a întrebat dacă ştie cineva să croiască ii. Cum nu se anunţa nimeni şi cum bănuiam că se întrezăreşte posibilitatea de a lucra, m-am oferit eu. Mama, ca învăţătoare, avea grijă să înzestreze şcolile pe la care a trecut cu un set de costume naţionale. Am văzut cum le croia şi eram convinsă că pot să fac faţă. De altfel tiparul clasic de ie era foarte simplu. Marieta ne-a spus că a primit de la Româno-Export o comandă de ii pe care nu putea să o execute cu dreptul comun, nepriceput în materie. Nici ea nu ştia mare lucru, fiind specializată în covoare. Noi nu aveam dreptul la lucru, dar dacă obţine aprobare sîntem dispuse să le executăm noi?

Toată lumea tînără a fost de acord şi am pornit la lucru […]

Toamna a venit cu o avalanşă de ciorbe făcute din morcovi care miroseau puternic a petrol. Oare leguma crescută în teren petrolier asimilase ţiţei sau cine ştie ce întîmplare compromisese un

stoc apreciabil de morcovi, numai buni pentru deţinute? Noi începuserăm să ne pigmentăm în portocaliu, sufeream de „morcovită“.

Cîntecele noastre au început să ia un aspect trist, nostalgic. Cîntam mult o romanţă compusă de Gigi din care îmi mai amintesc cîteva versuri şi melodia care era foarte frumoasă:

Aş vrea să cînt pe strune ruginite
Cînd amintirea scutură petale.
De ce ai ochi atît de verzi, iubite,
Ca un adînc de ape tropicale?
De ce ţii taina codrilor ascunsă
În verdele atît de crud şi-amar?
Cînd frunze cad îngălbenite-n vînt
Îţi murmur melodii calde, senine.
E dureros de dulce al meu cînt
Ca şi-amintirea clipelor cu tine.
Din amintiri ce dor
Culeg veninul lor
Şi-ntre dureri şirag
Îmi eşti la fel de drag.

La fel de mult se cînta o poezie a lui Cocoloş, căreia i se potrivea aria unei vechi romanţe:

Aş vrea să-ţi scriu despre iubire,
Despre noroc sau despre moarte,
Dar colţul meu de cer subţire
E prea înalt, e prea departe.

Aş vrea să-ţi scriu lîngă fereastră
Povestea ca o-nchipuire
Ce seamănă cu viaţa noastră,
Aş vrea să-ţi scriu despre iubire.

Aş vrea ca mîna prin zăbrele
Să poată apuca o stea,
Dar stelele-s la fel de grele
Ca sufletul, ca viaţa mea.

Aş vrea ca palmele întinse
Să-ţi netezească fruntea tristă,
Dar palmele sînt reci de vise
Şi strîng doar lacrimi în batistă.

Îmi amintesc de o feerie compusă în versuri de Coculeana: ***Cavalerul Rozelor****. Eroina era o tînără elevă de o frumuseţe care-ţi tăia respiraţia. Numai că un capot al lui Tanţi nu prea arăta a haină princiară. Fata era dezolată de felul cum arăta o prinţesă în închisoare.*

Iarna a trecut greu; părea că nu se mai termină. Încercarea cea mai grea era spălatul scîndurilor din dormitoare şi al scărilor largi de la intrare. O făceam cu rîndul şi era cumplit chiar numai gîndul la ce te aşteaptă. Cîrpele îngheţau în mîinile noastre, durerile din oase erau greu de suportat. Pentru a mai îndulci supliciul ne-am înţeles ca în ziua de curăţenie să renunţăm la căldura care se realiza seara cu cîteva lemne. Urma să le folosim la încălzitul apei de spălat, pe sobe. […]

Atelierul de artă decorativă a primit o comandă de piese de şah din os şi un număr mare de plachete cu porumbei cu ramură de măslin în cioc pentru un festival al tineretului care avea loc în ţara noastră. Tot în secţia aceasta se executau diferite comenzi de lozinci; aşa am aflat cu ce lozinci se defila afară în zilele de sărbătoare comunistă.

În sfîrşit a venit o comandă şi pentru atelierul de cusături româneşti. Într-o zi Marieta m-a condus în biroul lui Diri unde se afla un căpitan M.A.N. Venise cu o comandă de 300 costume româneşti, 150 pentru femei şi 150 pentru bărbaţi, repartizate pe cîteva zone folclorice. Venise cu prototipuri, comanda trebuia executată întocmai. În afară de aceasta trebuia să executăm o mulţime

de benzi de broderie albă a cîte zece metri fiecare. Unele erau mai înguste, altele mai late, unele erau cu broderie românească cu punct în trăsuri, altele cu broderie spartă românească. Şi pentru acestea avea prototipuri cu broderie autentică, foarte bogat lucrată. Comanda trebuia să fie terminată pînă la 14 decembrie. Diri voia să ştie dacă sîntem în stare să executăm o astfel de comandă şi dacă îmi asum responsabilitatea ei. Timpul era scurt, comanda era mare, dar şi noi eram destule. M-am gîndit că e frumos să facem costumele pentru ansamblul armatei, era ceva românesc şi fără să stau mult pe gînduri am răspuns afirmativ.

Costumele aveau diferite tehnici de lucru, după zonă, nu le cunoşteam foarte bine pe toate – de pildă cusutul pe pliuri pentru cămăşile de Maramureş – dar m-am gîndit că voi găsi ajutoare, mai ales printre femeile de la ţară. A rămas să stabilesc cu căpitanul materialele care trebuiau aduse cît mai repede ca să ne apucăm de lucru. Tot timpul cît am stat de vorbă cu el m-am tot uitat pe fereastră. Nu mă mai săturam să admir grădina şi faimoasa alee cu plopi. La un moment dat căpitanul s-a enervat:

– Unde te tot uiţi, fată? Ascultă aici la mine.

Mi-am cerut scuze şi i-am spus că sînt închisă de cîţiva ani şi că frumuseţea grădinii mă fascinează. Căpitanul s-a uitat lung la mine, probabil a realizat ce înseamnă să nu vezi ani de zile cerul înalt, liliacul înflorit, plopii foşnitori şi cîte alte frumuseţi sublime pe lîngă care, afară, trecem fără să le luăm în seamă, fără să le cunoaştem valoarea. A ţinut minte şi ori de cîte ori a venit la Mislea m-a chemat la birouri, fie că avea, fie că nu avea treabă cu mine. Mă lăsa să privesc îndelung în grădină, prefăcîndu-se că nu observă. M-a impresionat sensibilitatea lui. Precis că avea responsabilităţi artistice. […]

(*Op. cit.*, p. 139; pp. 167-169; pp. 172-176; pp. 182-183).

*
* *

Teme:

1. Încercaţi să puneţi pe note romanţa compusă de Gigi, colegă de detenţie a povestitoarei.
2. Puteţi explica ardoarea cu care îşi exercitau talentul artistic deţinutele?
3. Căutaţi în colecţii muzeale, pe internet sau în enciclopedii, dicţionare etc. ilustraţii de artă populară: costume, covoare, ouă încondeiate, arhitectură ş.a.m.d. Realizaţi un mic album pentru portofoliul vostru.

*
* *

Repere critice:

[…] *Citindu-i scrierile, în primul rînd cele două răscolitoare cărţi-mărturii* ***Strigat-am către Tine, Doamne...*** *(Botoşani, Axa, 2004) şi* ***Adusu-mi-am aminte*** *(Bacău, Rovimed Publishers, 2008), mi-am format o imagine a caracterului demn, dîrz şi de o rară frumuseţe al d-nei Aspasia, unul din îngerii răniţi ai fiinţei neamului nostru, şi a personalităţii sale complexe şi exemplare, pe care-aş asemăna-o privighetorii din povestirea* ***Privighetoarea şi trandafirul****, de Oscar Wilde (1856-1900).* […]

Emblematică pentru viaţa de jertfă a tinerilor şi tinerelor care au suferit vitejeşte, timp de ani şi ani, cumplite suplicii şi umilinţe, sfîşieri trupeşti şi sufleteşti, inimaginabile torturi în temniţele de la Piteşti, Aiud, Sighet şi Gherla, Jilava, Miercurea Ciuc, Botoşani şi Mislea, pentru a ispăşi „infracţiunea“ de a se fi opus flagelului comunismului, personalitatea d-nei Aspasia poate fi înmănuncheată într-un buchet de flori răsărite din rănile însîngerate ale unei tinereţi răstignite pe crucea iubirii de Dumnezeu şi de ţară. „Căci aşa precum florile (...) *sînt mai colorate şi mai strălucitoare pe fondul arid al pustiului în care au înflorit, tot astfel şi calităţile acestor fete-surori de suferinţă, dotările lor fizice şi spirituale se reliefează mult mai pregnant, se pun în valoare în spaţiul rece, negru-cenuşiu şi de atîtea ori ticălos al acestor temniţe*“. [Cf. Iulia Maria Cojerean, ***O voinică întru Domnul***, în „Gîndirea“, serie nouă, anul XIII, nr. 1-3/2004, p. 2].

Fiecare petală a fiecărei flori reprezintă o biruinţă a iubirii asupra chinurilor diabolice, ticluite de chipuri de fiare zămislite-n hăurile firii, încolăcindu-se în jurul elitei neamului acestuia precum şerpii pe-o pustiită întindere de cetăţi năruite. Fiecare petală a fiecărei flori s-a întrupat din „focul rănilor de spini“ [cf. Aspasia Oţel Petrescu, ***Adusu-mi-am aminte***, Bacău, Rovimed Publishers, 2008, p. 206.] *pecete a unor grele pătimiri, dar şi a satisfacţiei de a aprinde „lumini de rugăciuni, dimpreună rostite, pe rugul cel nemistuit al jertfelor care s-au adus pentru salvarea ţării de sub viforul roşu“* [Ibidem, p. 205]. *Fiecare petală a fiecărei flori s-a înălţat cu voinicie deasupra încrîncenării acelui vifor satanic de a ucide mugurii abia îmbobociţi, de a frînge aripile elanului tineresc al celor „vinovaţi că au existat şi şi-au permis să stea stavilă cu şira spinării neîncovoiată în faţa răului nimicitor de suflete“.* [Ibidem, p. 217]. *Îngerii odrăslesc uneori din grele frîngeri. Aceste flori, culese din grădina Maicii Domnului, s-au aşternut la picioarele Sfintei Cruci a Mîntuitorului răstignit şi înviat pentru noi, cei de apoi. Profesoara mea de viaţă ne îndeamnă să ne rugăm pentru toţi cei ale căror pătimiri în infernul închisorilor comuniste le-au curmat firul vieţii şi le-au stins cîntul:*

Să ne rugăm pentru tihna şi odihna lor în lumină, mai ales a acelora cărora nu li s-a smuls numai viaţa, ci şi dreptul de a avea la căpătîi, în clipa supremă, o lumînare, o rugăciune şi o lacrimă pioasă. Să ne rugăm cu căldură, dar să păstrăm în adîncul sufletelor noastre lacrima ce se vrea plînsă. Să nu-i plîngem pe prietenii lui Iisus, pe martiri şi pe eroi; ei sînt zestrea de speranţă a neamului nostru binecredincios, dar constrîns să parcurgă, preţ de jumătate de veac, deşertul celui mai crunt ateism [cf. ibidem]. […]

(Luminiţa Irina Niculescu, ***Profesoara mea de viaţă***,
cf. revista „Rost“ nr. 64, iunie 2008).

*
* *

Teme:

1. Citiţi povestirea ***Privighetoarea şi trandafirul*** de Oscar Wilde, la care se referă articolul critic din care am redat cîteva fragmente.
2. Scrieţi un eseu de două-trei pagini pe tema „Închisoarea – o şcoală a voinţei“.

*
* *

În lumea aşa-numitelor „VIP“-uri contemporane caractere exemplare ca acela al Aspaziei Oţel-Petrescu e normal să trăiască în anonimat. Cărţile sale – strigăte către Dumnezeu, cum ar putea fi, generic, denumite – mi se par a fi poliedricele faţete ale unor oglinzi în care foştii activişti şi torţionari refuză infantil a se privi: preferă să ignore judecata semenilor, sperînd că şi cea de după Marea trecere va fi la fel de blînd-inexistentă...

Nu-i putem compătimi, căci ei nu înţeleg sensul mărturiilor acestei reprezentante a unei generaţii capabile să IERTE. Sperăm însă din toată inima ca tinerii nevinovaţi ai acestui veac să ia aminte la modele autentice precum Aspazia Oţel-Petrescu.

Consecvenţa, curajul, onestitatea şi mai ales credinţa din care izvorăşte această putere de a nu urî la început ne copleşesc; dar în cele din urmă ne lăsăm în voia valului de fericire de a fi intuit/simţit, graţie unor cărţi ca ***Doamne, strigat-am!***, *ce mare lucru este să întinzi sau să primeşti mîna fratelui căzut în nenorocire.*

(M. F.)

4. ION IOANID
(1926-2003)

Ion Ioanid s-a născut la 28 martie 1926, în comuna Ilovăţ, judeţul Mehedinţi în familia lui Tilică Ioanid – boier şi ministru –, fiind botezat în casa părintească de preotul satului şi avînd ca naş pe scriitorul Octavian Goga, bun prieten al tatălui. După şcoala primară, studiile liceale le face în Bucureşti, la „Sfîntu Sava“ apoi la „Spiru Haret“, examenul de bacalaureat susţinîndu-l în 1944, în localul şcolii comunei Siseşti, în apropiere de Turnu Severin, unde, din pricina războiului, se refugiaseră candidaţii şi profesorii examinatori. Ratează înscrierea la facultate în toamna aceluiaşi an, în condiţiile invaziei sovietice. Urmează totuşi Dreptul, fiind exmatriculat în anul al treilea din cauza „originii nesănătoase, ca fiu de moşier“. În 1949 e arestat şi anchetat, fiind bănuit de spionaj, dar e pus curînd în libertate din lipsă de probe, căci securitatea proaspăt înfiinţată nu-şi „perfecţionase“ încă, după modelul sovietic, metodele. Abia în 1952 e arestat, judecat şi condamnat, după regulile staliniste – de data aceasta bine însuşite de anchetatori – la 20 de ani de muncă silnică. Evadează spectaculos după un an, de la mina de plumb de la Cavnic, dar e prins şi reîntemniţat, irosindu-şi 12 ani din viaţă la temniţele din Jilava şi Oradea. Avea să mărturisească: *Recunosc că nici înainte de arestare şi cu atît mai mult după experienţa vieţii petrecute în închisoare nu m-au impresionat şi nu am fost în stare să acord respectul cuvenit, din principiu, gradelor, titlurilor, sau membrilor ierarhiei vreunei organizaţii, fie ea politică, militară, ori bisericească, decît în măsura în care oamenii care le reprezentau erau, într-adevăr, respectabili. Nici uniformele, nici numele sonore, nici originea socială, nici chiar vîrsta părului cărunt nu m-au împiedicat să-i apreciez după alte criterii decît ale onestităţii şi caracterului integru.* [...] *Am respectat şi admirat numai nobleţea de caracter. Nu cred că te înnobilează nici sîngele, nici gradul de cultură, nici munca!* (***Închisoarea noastră cea de toate zilele***, ediţia I, Bucureşti, Editura Albatros, 1996, vol. 5, p. 264). Este eliberat în 1964, iar după cinci ani emigrează în fosta Republică Federală Germania, unde i s-a acordat azil politic şi, stabilindu-se la München, a devenit crainic şi redactor al postului de radio „Europa liberă“, contribuind substanţial la susţinerea moralului celor rămaşi sub tirania comunistă instaurată în România. După decembrie 1989 a publicat ***Închisoarea noastră cea de toate zilele***, amplă frescă în cinci volume a vieţii deţinuţilor din închisorile comuniste, comparabilă cu scrisul lui Alexandr Soljeniţîn. Desprindem un citat edificator, încă de actualitate: *În virtutea aceleiaşi solidarităţi, care mă leagă şi azi de vechii mei camarazi de detenţie, dedic această carte de amintiri celor care au trecut prin închisorile comuniste şi nu mai sunt acum printre noi, ca să ştie, acolo în lumea în care se află, că nu i-am uitat. De asemenea, şi celor care au supravieţuit închisorilor şi îşi trăiesc ultimii ani într-o „libertate“ suspectă , care pregetă să le facă dreptate. Dar am scris aceste amintiri şi pentru ceilalţi, pentru acei neoameni care şi-au legat semenii în lanţuri, i-au lovit şi schingiuit, i-au înfometat şi i-au ucis fără milă, ca să ştie şi ei că nu i-am uitat şi că numele şi faptele lor vor fi consemnate în paginile de ruşine ale istoriei noastre.* (***Închisoarea noastră cea de toate zilele***, ediţia I, Bucureşti, Editura Albatros, 1996, vol. 5, p. 269). S-a stins din viaţă într-o duminică, pe 12 octombrie 2003, la München.

*
* *

Iulie 1952. A doua arestare
În arestul Securităţii Piteşti

Am rămas singur şi mi-am reluat programul de plimbări, gen ticul ursului din cuşcă: doi paşi dus, doi paşi întors. […]

Şi totuşi, cît am stat aici n-am fost chiar singur. Seara, prin firida în care atîrna becul, a apărut un şoarece. În zilele care au urmat, cu răbdare, l-am ademenit cu firimituri de pîine, pînă la picioarele patului. Încercarea mea de dresaj n-a progresat mai mult de atît. Cînd întindeam mîna spre el, fugea. Ca să nu-l pierd de tot, n-am mai insistat şi m-am mulţumit să-l aştept să vină la picioarele patului şi să-l observ cum îşi mănîncă firimiturile. Venea întotdeauna seara, după ce primeam

mîncarea şi se potolea agitaţia de pe coridor. Devenise tot mai încrezător, încît chiar se ridica pe picioarele dinapoi şi-şi freca mustăţile cu labele dinainte, uitîndu-se la mine.

Pe lîngă plimbarea zilnică (acum puteam face cîte trei paşi dus-întors), am avut aici ideea să încerc să intru în legătură cu celula vecină. Am bătut mai întîi cîteva lovituri cu degetul în perete, după ce mă asigurasem că gardianul nu e prin apropiere. Mi s-a răspuns la fel. Mi-a venit apoi ideea să stabilesc un alfabet prin lovituri în perete: a=o lovitură, b=două lovituri etc. Mai tîrziu, intrînd în circuitul puşcăriilor, aveam să aflu că mai toţi trecuseră prin faza acestei descoperiri, care era numită alfabetul idioţilor.

Oricum, vecinul meu a înţeles intenţia mea şi am început un fel de conversaţie. Procedeul s-a dovedit însă a fi total nepracticabil. Din cauza numărului prea mare de lovituri necesare pentru a exprima un cuvînt, nu numai că pierdeai şirul, dar riscai să fii surprins şi de gardian.

Tot în aceeaşi perioadă, probabil încurajat de ciocăniturile pe care le auzea, vecinul din celulă a început să-mi bată şi el în perete. Oricît am încercat să desluşesc semnele lui, n-am reuşit! Abia cînd am ajuns în Penitenciar, am aflat că îmi transmitea într-un alfabet mai evoluat, care se numea „Afelere" şi care reducea simţitor numărul loviturilor pentru exprimarea literelor. În Penitenciar, l-am învăţat şi eu. Acolo era utilizat curent.

Iată sistemul: literele alfabetului erau împărţite în patru grupe a cîte 5 litere, în afară de ultima grupă care cuprindea 6. Prima grupă mergea de la A la E, a doua de la F la J, a treia de la L la P, a patra de la R la Z. Literele de început ale grupurilor dăduseră numele acestui alfabet: A.F.L.R. Mai în toate celulele din Penitenciar era zgîriată pe perete tabela acestui alfabet:

I	*II*	*III*	*IV*
A	*F*	*L*	*R*
B	*G*	*M*	*S*
C	*H*	*N*	*T*
D	*I*	*O*	*U*
E	*J*	*P*	*V*
			Z

Se utiliza în felul următor. De exemplu: pentru a transmite litera O. Mai întîi 3 ciocănituri (care indicau grupa în care se afla litera), o scurtă pauză, după care 4 lovituri (adică a patra literă) din grupă.

Procedeul era mai practic, dar în decursul anilor de puşcărie a fost şi el abandonat şi înlocuit cu alfabetul Morse. […]

(Ion Ioanid, ***Închisoarea noastră cea de toate zilele***, Bucureşti, Editura Albatros, vol. I, p.19-20).

*
* *

Teme:

1. Încercaţi şi voi utilizarea în comunicare a sistemului „Afelere" descris de Ion Ioanid.
2. Înţelegînd rolul şi importanţa comunicării interumane – voi dispuneţi astăzi de sisteme mobile performante, adaptate nevoilor voastre de schimburi de păreri, de impresii etc. la care nici nu vă puteţi gîndi să renunţaţi! –, imaginaţi-vă alte sisteme de comunicare decît cele prezentate de autor valabile în contextul întemniţării. Prezentaţi-vă ideile în clasă şi organizaţi un concurs cu premii pentru cele mai interesante dintre ele.

*
* *

Evadarea

[…] *Am coborît pe suitoare pînă la ultimul pod, înainte de galeria principală. De aici mai aveam o singură scară pînă jos şi am stat la pîndă pînă ce s-a nimerit să treacă pe sub ea mai mulţi deţinuţi. Voiam să am cîţiva martori la accidentul pe care urma să-l simulez. La momentul prielnic, am început să cobor pe ultima scară, m-am făcut că alunec şi am căzut de-a lungul ei, cu capul în jos. Înălţimea era de vreo trei metri şi, din dorinţa de a da impresia unui accident autentic, era cît pe-aici să şi reuşesc. M-am lovit zdravăn la şold şi la coaste, dar fără să mă scol de jos, am început să mă vaiet de dureri la un cot. Cei cîţiva deţinuţi care asistaseră la scenă s-au repezit să mă ajute să mă ridic şi, susţinîndu-mă, m-au dus pînă la postul de prim ajutor. Aici m-a luat în primire Paul Iovănescu care, de faţă cu unul din gardienii de la corfă, care tocmai venise să-i ceară un*

antinevralgic, mi-a scos salopeta şi cămaşa. Eu continuam să-mi joc rolul şi la orice mişcare a braţului acuzam dureri insuportabile. Paul m-a exminat, m-a palpat şi a declarat că am o luxaţie a cotului. Mi-a făcut apoi un bandaj ca să-mi imobilizeze braţul, mi l-a atîrnat de gît cu o faşă făcută eşarfă şi m-a trimis să stau pînă la sfîrşitul şutului pe galeria Gheorghe, unde era aerul cel mai curat. (Tot acolo erau însă şi grenadele). Gardianul şi-a dat şi el consimţămîntul, cînd Paul i-a explicat că nu mai pot lucra şi că, la ieşirea la suprafaţă, va trebui să mi se reducă luxaţia sub anestezie, la cabinetul medical. Aşa am fost liber să-mi fac ultimele treburi, avînd grijă, cînd mă întîlneam cu cîte cineva, să mă fac că mă plimb de colo pînă colo, din cauza durerilor acute la cot. […]

Odată cu toaca bătută în conducte, care anunţase sfîrşitul şutului, începea pentru noi desfăşurarea acţiunii coordonate, aşa cum o discutasem de atîtea ori. M-am grăbit deci spre corfă, unde unul după altul au venit şi ceilalţi. Ne-am adunat toţi doisprezece la locul stabilit dinainte, strecurîndu-ne printre ceilalţi deţinuţi, care se îngrămădiseră deja în spaţiul din faţa corfei. Cele două ascensoare au început să funcţioneze alternativ, unul urcînd cu şase deţinuţi, în timp ce celălalt cobora gol. I-am lăsat să urce mai întîi pe cei mai grăbiţi. După ce au plecat vreo treizeci de inşi, Ducu Ciocîlteu ne-a făcut un semn şi a şi deschis grila de la corfa care tocmai coborîse. Cei şase desemnaţi să plece cu prima corfă s-au înghesuit pe platforma ei şi au pornit. Erau: Ducu Ciocîlteu, Simion Cojocaru, Ion Pantazi, Ghiţă Brînzaru, Colea Ungureanu şi Titi Coşereanu. În momentul în care corfa lor s-a oprit la staţia Rainer, cealaltă, goală, s-a oprit la orizontul nostru. Ne-am suit şi noi: Ion Cojocaru, Ion Brînzaru, Paul Iovănescu, Miltiade Ionescu, Mircea Vueric şi cu mine.

În cele cîteva minute de avans pe care le aveau faţă de noi, primii şase trebuiau să se facă stăpîni pe situaţie la Rainer. Şi anume: trei din ei să neutralizeze gardianul, doi pe muncitorul civil care manipula semnalul de punere în mişcare a corfei iar al şaselea să se substituie acestuia din urmă la semnal. Din cauza caracterului acestei acţiuni, în prima corfă s-au suit cei mai voinici dintre noi, în afară de Ion Pantazi, care avea obligaţia să preia semnalul. Cei cinci urmau să procedeze cît mai repede, profitînd de elementul surpriză, în aşa fel ca nici gardianul, nici muncitorul să n-aibă timp să strige sau să dea în vreu fel alarma. Pentru a-i imobiliza şi a le pune căluş în gură, aveau asupra lor sîrmă şi cîlţi luate de la atelierul mecanic. Drumul cu corfa, acest ultim drum pe care-l mai făceam cu corfa, mi s-a părut fără sfîrşit. Cred că şi celorlalţi. Tot tăceam şi cred că tensiunea nervoasă era maximă. De îndată ce am pornit, m-am descotorosit de bandajul care-mi împiedica mişcările. Cu toate simţurile încordate, aşteptam. În penumbra puţului, am întîlnit privirea lui Paul Iovănescu. Mi-a zîmbit, în aparenţă la fel de flegmatic ca de obicei. Cred că mi-a transmis ceva din calmul lui molipsitor. De îndată însă a început să se lumineze. Ne apropiam de Rainer, unde atîrna un bec chiar la ieşirea din corfă. Ascensorul s-a oprit. Am dat grila de-o parte şi am ieşit.

Ţin şi acum minte, în toate amănuntele, scena pe care am avut-o în faţa ochilor: În stînga, impasibil, stătea Ion Pantazi, cu mîna pe semnalizator. Drept în faţă, sub becul care lumina spaţiul mai larg de la ieşirea din corfă, căzut pe jos şi încercînd să se ridice, Colea Ungureanu. Pe jos, lîngă el, un cuţit şi pete de sînge. Din breşa din fund pe partea dreaptă, se auzeau sunete înăbuşite şi gîfîituri şi tot de acolo se reflectau, jucîndu-se pe pereţii încăperii umbre uriaşe. Toţi ne-am oprit locului, într-un moment de ezitare. M-am dezmeticit cînd l-am auzit pe Ion Pantazi spunîndu-ne:

– Ce mai staţi? Daţi-i drumul sus! Aici e totul în regulă!

Cu toate că nu mi se păruse a fi „totul în regulă", am reintrat imediat în rolul pe care mi-l repetasem în minte de atîtea ori.

Am făcut cei cîţiva paşi spre stînga, unde era suitoarea şi am pornit-o pe scări în sus. După mine au venit şi ceilalţi. […] *Această suitoare mergea paralel cu corfele, de-a lungul puţului, pînă la suprafaţă.*

Nu mai reţin numărul exact al scărilor pînă la suprafaţă, dar erau cel puţin cincisprezece, a cîte circa trei metri fiecare. Cea mai mare parte le-am urcat la lumina lămpilor cu carbid pe care le aveam cu noi. Urcam repede, în tăcere, foarte aproape unul de altul. Mă străduiam să nu gîfîi din cauza efortului şi orice pas pe podele sau scîrţîit de fuştei de scară, erau zgomote care luau proporţii asurzitoare. Mă obseda ideea că paza de la gura puţului ne va auzi şi, astfel prevenită, ne va aştepta gata să deschidă focul. […]

[…] *Primele informaţii despre felul în care s-a desfăşurat operaţiunea de la Rainer le-am avut de la Titi Coşereanu, care a participat la ea, fiind unul din cei şase care au urcat cu prima corfă. Împărţiţi în două grupe, aşa cum fusese stabilit, de îndată ce au ieşit din corfă, doi din ei s-au repezit asupra muncitorului civil pe care l-au tras de lîngă semnalizator, Ion Pantazi luîndu-i imediat locul,*

iar ceilalţi trei l-au înşfăcat pe miliţan. Atacul a fost executat cu rapiditate, cei doi fiind tîrîţi spre fundul încăperii, cît mai departe de corfă, pentru ca în eventualitatea că ar fi început să strige, să nu fie auziţi pe puţ. Surpriza a fost însă totală, aşa că în primul moment n-au reacţionat. Simion Cojocaru, care cu toate măsurile noastre de precauţie îşi procurase un cuţit, i l-a pus miliţianului la gît. Dar nici n-a apucat să-şi formuleze ameninţarea, că acesta, înspăimîntat, i-a spus:

– Nu mă omorîţi! Duceţi-vă pe puţ, că nu e nimeni sus!

Era un miliţan nou venit la Cavnic, care nu mai intrase în mină. Îl văzusem pentru prima oară la intrarea în şut şi-i remarcasem privirile îngrijorate spre cerime [i.e. ceruri]*, de parcă s-ar fi aşteptat să i se prăbuşească în orice clipă în cap. Întîmplarea făcuse ca prima lui zi de serviciu în mină să coincidă cu evadarea noastră. Spre ghinionul lui şi norocul nostru! Neopunînd nicio rezistenţă, Simion i-a spus că dacă va sta liniştit, nu i se va întîmpla nimic. Înconjurat de cei trei, miliţianul a mers de bună voie pînă la breşa întunecoasă din dreapta încăperii. Aici i s-a spus să se aşeze jos lîngă un vagonet vechi, scos din uz. Îngrozit, crezînd că i s-a apropiat sfîrşitul, a început iar să-i roage să-l cruţe. S-a liniştit însă, cînd i s-a explicat că-l vor lega şi îi vor pune un căluş în gură, putîtn astfel justifica, atunci cînd va fi găsit, de ce nu a dat alarma.*

Între timp, muncitorul civil, care-şi revenise din primul moment de surprindere, nu s-a arătat la fel de docil ca miliţianul. S-a zbătut, a scăpat din mîinile celor doi şi a încercat să fugă spre galerie. Dar a fost din nou prins şi a urmat o încăierare, omul arătîndu-se neaşteptat de voinic şi înverşunat. În învălmăşeala care s-a produs la începutul galeriei care ducea spre lagăr, Colea a alunecat şi a căzut, rănindu-se la genunchi. Acest tablou l-am văzut noi, cînd am sosit cu a doua corfă la Rainer, iar cuţitul pe care îl văzusem pe jos lîngă el era al lui Simion Cojocaru; cu el îl ameninţase pe miliţian şi îl lăsase apoi să cadă.

După ce Ion Pantazi ne-a spus celor din corfa a doua să urcăm, şi noi am dispărut pe scările puţului, situaţia era încă departe de a fi rezolvată. Spre surprinderea tuturor, şi-au făcut apariţia pe scenă două noi personagii: Ghiţă Chiper şi Titi Spînu.

Ce se întîmplase? Cei doi erau buni prieteni cu Ghiţă Brînzaru, care, fără să ne spună nimic, îi pusese la curent cu tot planul evadării. Amîndoi ne supravegheaseră toate mişcările de cînd bătuse ora de încetare a lucrului şi se plasaseră în faţa noastră, în aşa fel ca să iasă cu o corfă înainte. Ajunşi la Rainer, au pornit pe galeria care ducea la lagăr, au rămas însă în urma celor patru deţinuţi cu care fuseseră în corfă, s-au întors din drum cînd aceştia s-au îndepărtat, şi-au stins lămpile şi s-au ascuns pe un braţ de galerie abandonat, care şi el ducea în staţia Rainer. […]

Cum auziseră zgomot de luptă, neştiind ce se petrecuse şi văzînd în semiîntunericul breşei chipul miliţianului, au crezut că acolo pot da o mînă de ajutor. Fără să apuce să-şi dea seama că miliţianul consimţise să fie legat, fără a se opune, dintr-un salt, Titi Spînu a şi fost în breşă şi i-a aplicat cu lampa de carbid o lovitură în cap. Cînd s-a lămurit că intervenţia lui fusese inutilă, era prea tîrziu. Miliţianul ameţit de lovitură gemea, iar din cap începuse să-i curgă un fir de sînge. Din fericire, chipiul amortizase lovitura, aşa că nu s-a ales decît cu pielea capului plesnită, cu un cucui şi din nou cu spaima că-i sunase ceasul.

Mult mai tîrziu am aflat că după ce s-a dat alarma, miliţianul a fost găsit, eliberat şi dus la infirmerie pentru a fi pansat. Acolo l-au vizitat ofiţerii de securitate şi un procuror şi i-au cerut să facă o reclamaţie scrisă, pentru a deschide acţiune în justiţie împotriva noastră, ceea ce ar fi însemnat o inculpare pentru tentativă de crimă. Miliţianul a refuzat să facă reclamaţia, declarîndu-se mulţumit că a scăpat cu viaţă, iar, după ce şi-a reluat serviciul, s-a dovedit a fi unul din cei mai cumsecade şi omenoşi gardieni din lagăr. […]

Înainte de a relua, de unde am lăsat-o, povestea noastră a celor patru care ne nimerisem să fim împreună, voi relata pe scurt, în patru episoade diferite, despre aventurile celorlalţi zece evadaţi:

1) <u>Doctorii Miltiade Ionescu</u> [Mache] *<u>şi Paul Iovănescu</u>.*

La intrarea în pădure s-au găsit împreună şi nu s-au mai întîlnit cu ceilalţi. Rămaşi singuri, au încercat şi ei să se îndepărteze cît mai mult de mină. Încă înainte de ivirea zorilor, Mache, care suferea de inimă, n-a mai rezistat efortului şi s-a prăbuşit. Dîndu-şi seama că nu va mai putea continua drumul, i-a cerut lui Paul să-l lase singur şi să caute măcar el să se salveze. Paul a refuzat să-l abandoneze şi în cursul dimineţii au fost prinşi amîndoi lîngă o stînă în apropiere de Cavnic. Cu mîinile la spate şi prinse în cătuşe, au fost aruncaţi pe podelele unui camion militar şi transportaţi mai întîi (din cîte îmi amintesc) la Sighet iar de acolo la Securitatea din Baia Mare.

2) <u>Ion Pantazi</u>.

Rămas singur la ieşirea din mină, a luat direcţia Baia Mare. Trecînd pe lîngă Baia Sprie, a revăzut lagărul din care fusese transferat la Cavnic. După trei sau patru zile a fost arestat la periferia Băii Mari şi dus la Securitatea din localitate.

3) Ducu Ciocîlteu, Simion Cojocaru, Ghiţă Brînzaru, Colea Ungureanu, Ghiţă Chiper şi Titi Spînu, care au constituit grupul cel mai mare, au reuşit ca şi noi, mergînd în marş forţat, să iasă din zona încercuită de trupele securităţii. Avînd provizii de alimente asupra lor, au mers aproximativ zece zile prin păduri, fără a lua contact cu oamenii. Dintr-o eroare de orientare, s-au abătut prea mult spre nord. Într-o dimineaţă, aşteptînd să se ridice ceaţa, au văzut în faţa lor un turn de pază. Soldatul din turn stătea cu spatele la ei şi supraveghea cu un binoclu regiunea dinaintea lui. Uitîndu-se mai atent, au recunoscut că ostaşul purta uniformă sovietică. Rătăcind prin ceaţă, fără să-şi fi dat seama şi fără să fi fost detectaţi, nici de grănicerii români, nici de grănicerii ruşi, trecuseră în U.R.S.S., în Rusia subcarpatică. Au ocolit turnul de pază, au reintrat pe teritoriul românesc neobservaţi de grănicerii ruşi, dar au fost somaţi cu foc de armă de grănicerii români. Arestaţi, au fost predaţi Securităţii, care i-a transferat şi pe ei la Baia Mare.

4) Ion Brînzaru, rămas singur, n-a apucat să se îndepărteze în primele ore de Cavnic şi cercul trupelor de securitate s-a închis în jurul lui. A rămas în interiorul cercului timp de aproape trei săptămîni. Cele patru batalioane de intervenţie ale trupelor M.A.I., care fuseseră mobilizate pentru acţiunea de urmărire şi prindere a noastră, au împresurat regiunea, s-au instalat în corturi şi au cutreierat zilnic toată zona încercuită. Ion Brînzaru, care n-avea multe alimente în traistă, s-a apropiat de o stînă. A stat la pîndă în marginea poienii şi a aşteptat pînă ce toţi ciobanii au plecat cu oile la păşunat. Cînd n-a mai rămas la stînă decît baciul, s-a dus la el cu speranţa de a obţine de mîncare, dar şi pregătit s-o rupă la fugă şi să dispară în pădure, în cazul că acesta s-ar apuca să strige după ajutor.

Baciul l-a primit însă bine, cu toate că şi-a dat seama imediat că are de-a face cu unul din evadaţi. Era din Cavnic şi, culmea coincidenţei, era cumnat cu muncitorul de la semnalul corfei, care ne dăduse atît de mult de furcă la Rainer. Primele vorbe ale baciului au fost:

– De ce nu l-aţi omorît pe criminalul ăla de cumnatu-meu, că e comunist şi cel mai rău om din sat! *Baciul s-a dovedit un om de nădejde şi de mare ajutor pentru Ionică Brînzaru. Nu numai că i-a dat atunci de mîncare, dar în fiecare zi, după ce ceilalţi ciobani părăseau stîna cu oile, Ionică venea să se aprovizioneze. În restul zilei stătea mai tot timpul urcat în cîte un fag din care observa regiunea şi activitatea patrulelor securităţii, fără să fie văzut. În fiecare zi apăreau la stînă cîte doi securişti, deghizaţi în ciobani. Purtau peste uniforme cojoace lungi de oaie. Veneau la stînă să întrebe dacă ciobanii nu văzuseră pe vreunul din fugari. Baciul îi asigura de fiecare dată că nu văzuse pe nimeni şi dacă se va întîmpla să observe vreun străin prin împrejurimi va coborî imediat în sat să-i anunţe.*

Securitatea menţinea astfel de contacte cu toate stînele din regiune. Baciul, care avea legături cu oamenii din sat, l-a ţinut la curent pe Ion Brînzaru cu tot ce afla de la ei. Prin el a alfat că doi deţinuţi fuseseră prinşi chiar a doua zi după evadare. Era vorba de Mache şi de Paul. Într-o noapte însă profitînd de întuneric şi de ceaţă, Ionică şi-a luat inima în dinţi şi după ce şi-a încropit o traistă cu merinde de la baci, a ieşit din încercuire, chiar pe lîngă corturile militarilor instalate de-a lungul şoselei care ducea la Sighet – aceeaşi şosea, pe care noi o traversasem în dimineaţa următoare evadării şi la care Ionică ajunsese cîteva ore mai tîrziu, cînd trupele securităţii ocupaseră deja poziţiile şi închiseseră cercul. Cu instinctul lui sigur de ţăran de la munte, Ionică Brînzaru a pornit-o prin pădurile şi munţii necunoscuţi ai Maramureşului şi Bucovinei. S-a mai oprit la cîte o casă răzleţită de sat sau la cîte o stînă. Peste tot a fost omenit şi nimeni nu l-a întrebat de unde vine şi unde se duce. După aproape o lună, a ajuns la el acasă, în Munţii Vrancei, în pădurile din jurul Sovejei. Cunoscînd locurile şi obiceiurile oamenilor din satul lui de baştină, a ţinut calea unui văr de-al lui care se ducea cu căruţa la lemne în pădure. I-a ieşit înainte, s-au îmbrăţişat, i-a spus în ce necaz se află, l-a întrebat de pe-acasă şi cînd s-au despărţit au rămas înţeleşi în ce loc şi la ce vreme să se întîlnească iar. Vărul urma să-i aducă de mîncare şi îmbrăcăminte. Ce avea Ionică de gînd să facă mai departe nu mai ştiu, dar nici nu are importanţă, fiindcă, la timpul şi locul stabilit pentru întîlnire, în locul vărului a venit Securitatea.

Şi Ion Brînzaru, după un scurt popas la securitatea locală, a fost trimis tot la Baia Mare. Cu acest ultim episod, s-a încheiat povestea celor zece evadaţi. După cum le-a fost soarta, unii s-au bucurat de libertate cîteva săptămîni, alţii numai cîteva ore, pînă cînd, în urma lor s-au tras din nou zăvoarele celulelor. Am mai rămas noi patru.

(Ion Ioanid, *op. cit.*, pp. 169-171; pp. 177-180).

*

* *

Teme:

1. Exersaţi-vă vocabularul căutînd într-un dicţionar termenii: *suitoare*, *corfă*, *puţ, a descotorosi, grilă, a dezmetici, fuştei, a înşfăca, miliţian, şut*. Verificaţi utilizarea lor în text – cu sensul denotativ/conotativ? Cu valoarea de regionalisme/arhaisme/neologisme aparţinînd registrului colocvial (popular)/tehnic etc.? – deliberaţi.

2. Aceeaşi cerinţă ca la exerciţiul precedent pentru: *a simula*, *ascensor*, *insuportabil*, *autentic*, *molipsitor*, *impasibil*, *ezitare*.

3. Recitiţi cu atenţie fragmentele date şi numiţi-i pe cei patru evadaţi care au reuşit să scape din încercuirea urmăritorilor.

4. Inspiraţi din lecturile voastre ori din filmele de aventuri vizionate, încercaţi să preluaţi oricare dintre faptele rezumate în finalul fragmentelor reproduse şi, cu ajutorul imaginaţiei voastre, îmbogăţiţi-le şi continuaţi-le printr-o încercare literară (lirică, epică sau dramatică) oricît de lungă doriţi. Citiţi-o profesorilor şi colegilor voştri, perfecţionaţi-o ţinînd cont de observaţiile lor şi publicaţi-o în revista şcolii.

5. Comentaţi pe maximum o pagină motivul trădării.

*

* *

Repere critice:

[…] *În ceea ce priveşte profilul însuşi al literaturii şi al culturii, are şi el ceva inedit, dar nu ştiu dacă este atît de inedit, dacă procesul acesta nu-l întîlnim şi în celelalte ţări din Est. În orice caz îl întîlnim de pildă în Rusia. În Rusia, vă amintiţi, în primele ceasuri ale „perestroicăi“, era o efervescenţă intelectuală, adică scriitorii nu mai stăteau să scrie romane, ci jurnale, memorii etc. Deci, în asemenea momente, este o eclipsă a beletristicii pure şi atenţia se concentrează asupra memoriei. Lupta cu memoria e mai urgentă în România decît aiurea. Marea revelaţie sînt, în fond, doi autori şi două cărţi. Cea mai bună carte asupra închisorilor româneşti este semnată de un om care înainte n-a scris niciun rînd, e de altfel exilat; este în sfîrşit marele aport al exilului în epoca aceasta de libertate, după decembrie '89. Este vorba de Ion Ioanid şi de* ***Închisoarea noastră cea de toate zilele****. Primele trei volume au apărut la Bucureşti, iar autorul trăieşte în Germania. Sînt memoriile lui „pure“, dar este şi o adevarată frescă a regimului concentraţionar. În acelaşi timp a apărut* ***Jurnalul fericirii*** *de N. Steinhardt, care era un eseist literar foarte curajos în timpul lui Ceauşescu, cînd îi întîlneam numele în diferite publicaţii. Nimeni însă n-a fost la curent cu existenţa* ***Jurnalului****, afară de mine, fiindcă, puţin înainte de a muri, el mi-a trimis acest jurnal pe nişte căi foarte ocolite. A fost un jurnal scris după ce el a ieşit din închisoare: un jurnal reconstituit. Spre deosebire de Ion Ioanid, forţa acestui jurnal nu constă în fapte, ci în semnificaţii. De ce în semnificaţii? Pentru că acest eseist, de origine evreiască, a devenit creştin şi s-a călugărit după ieşirea sa din închisoare (fenomenul nu este chiar atît de singular, fiindcă pentru mulţi inşi închisoarea era un fel de academie, iar pentru el a devenit altar). Omul acesta care înainte, începînd din 1939, scria eseuri într-o manieră detaşată, odată ajuns în închisoare şi suferind alături de ceilalţi, a trăit o experienţă spirituală aşa de extraordinară* [sic]*, încît a scris* ***Jurnalul fericirii*** *– care este, înainte de toate, jurnalul unei regăsiri a spiritualităţii. Fie că eşti creştin, fie că eşti agnostic, fie că eşti necreştin, paginile lui sînt zguduitoare. De fapt, paginile cele mai frumoase şi cele mai temeinice despre spiritualitatea românească nu sînt scrise de filosofi-specialişti, ci de omul acesta. Steinhardt găseşte în închisoare două valori supreme pentru el, care îi modifică viaţa şi existenţa: creştinismul şi spiritualitatea românească, cu tot ceea ce are ea mai uman şi mai luminos, în formă pură şi atemporală. Este o aventură trăită şi expusă după aceea într-o carte-jurnal. Acestea sînt cele două mărturii.*

(Virgil Ierunca, ***„Chiar cînd România se afla într-un regim totalitar, adevărata literatură se scria în ţară“***
Interviu realizat de Libuše Valentová, Paris, iunie, 1994,
reluat în „România literară“, nr. 41 / 13 octombrie 2006).

*

* *

O vastă pânză epică realizează un alt nescriitor, Ion Ioanid în memorialul închisoarea noastră cea de toate zilele, care surprinde prin tensiunea unui roman de acţiune, de aventuri dramatice, nu o dată spectaculoase. Autorul are în vedere o tipologie extrem de bogată, apelează la dialoguri, digresiuni, retrospecţii, anticipări, întocmai ca un romancier. Infernala realitate a închisorii întrece ficţiunea.

(Al. Săndulescu, ***Are şi literatura partea ei***, în „România literară“ nr. 16/2008).

*

* *

Eroismului, setei de libertate, rectitudinii morale, lucidităţii şi memoriei prodigioase –- trăsături care caracterizează, în mare, floarea deţinuţilor politici – Ion Ioanid le adaugă un veritabil talent literar care n-a scăpat criticii literare. De aici, supranumele „Soljeniţîn român“ care ar trebui să reprezinte un superlativ.

După opinia mea însă, scrisul lui Ion Ioanid e o replică superioară, originală celui al scriitorului rus. Dacă faptele prezentate sînt asemănătoare – întrucît gulagul instaurat după reţeta bolşevică a fost identic în tot lagărul socialist – perspectiva narativă subiectivă, cu o atitudine uşor ironică, pe alocuri detaşată faţă de evenimente, umorul, preocuparea pentru detaliu (cartea cuprinde şi schiţe de o rară acurateţe ale locurilor de detenţie), portretele constituie calităţi literare incontestabile.

Ceea ce miră e nu atît faptul că, identic situaţiei lui Costache Negruzzi, cel deplîns de G. Călinescu în ***Istoria…*** sa ca neavînd avantajul scrisului într-o limbă de circulaţie, Ion Ioanid nu are încă şansele receptării cuvenite pe plan european, ci neincluderea inexplicabilă a numelui şi a operei sale în ***Dicţionarul Scriitorilor Români***! (M. F.).

5. RICHARD WURMBRAND
(1909-2001)

Născut la Bucureşti, într-o familie de evrei ajunsă, din pricina dificultăţilor financiare, pentru un timp, la Istanbul, unde tatăl lui deschide un cabinet de stomatologie, Richard Wurmbrand rămîne orfan de tată la vîrsta de nouă ani, iar la cincisprezece ani, familia lui se repatriază. Adolescentul Wurmbrand este atras de mişcarea comunistă şi urmează studiile politice la Moscova. Se întoarce clandestin în ţară şi este urmărit de serviciile secrete, apoi arestat, condamnat şi închis la Doftana. Se îmbolnăveşte de tuberculoză, dar primeşte ***Biblia*** de la un tîmplar la care locuise în preajma Braşovului. Eliberat din lipsă de probe, primeşte o nouă identitate şi misiunea din partea PCR de a organiza filiala judeţeană Deva. Renunţă însă la doctrina comunistă, lămurindu-se că e mincinoasă. În 1936 se căsătoreşte cu Sabina Oster (cu studii de chimie la Sorbona). Aprofundînd ***Biblia***, se converteşte la creştinism, devenind pastor luteran. Se angajează cu succes printre evreii din România în Misiunea Anglicană pînă la retragerea ei din ţară în 1941. Îşi urmează însă chemarea, alături de soţie, prin Biserica Luterană Norvegiană, deşi este permanent urmărit de autorităţi, salvînd mulţi coreligionari, îndeosebi evrei. Cu toate acestea, rudele Sabinei sînt deportate în Transnistria. Odată cu sfîrşitul războiului şi schimbarea regimului, în 1945, la congresul cultelor patronat de proaspătul prim ministru Petru Groza se delimitează de participanţii care-şi oferiseră disponibilitatea de a susţine partidul comunist. Este arestat duminică 29 februarie 1948 şi, timp de 14 ani, mai exact între 1948-1956 şi 1959-1964, este supus tuturor chinurilor în închisorile comuniste Rahova, Jilava, Tîrgu Ocna, unde îi cunoaşte pe Nicolae Steinhardt, Ion Ioanid, Valeriu Gafencu, Aristide Lefter, Tertulian Langa etc. În perioada de izolare totală, alcătuieşte predici pentru enoriaşi imaginari, pentru a-şi proteja mintea. După cei paisprezece ani de detenţie este eliberat în 1964, iar în 1965, fiind răscumpărat de o organizaţie creştină norvegiană cu 10.000$, părăseşte ţara împreună cu familia. Stabilit în Statele Unite, din 1966 înfiinţează misiunea creştină *Glasul martirilor* – „organizaţie care luptă împotriva persecuţiilor îndreptate asupra creştinilor de pe toate continentele“. Ajunge în atenţia Comisiei pentru Securitate Interioară a Senatului american, unde face cunoscute atrocităţile la care sînt supuşi creştinii din ţările comuniste. Privit cu îndoială de senatori, Wurmbrand se vede obligat să apeleze la argumentul cel mai puternic şi anume: cicatricile de pe trupul său. În consecinţă, pastorul Wurmbrand îşi îndepărtează cămaşa lăsînd să se vadă optsprezece răni produse de tortură. După Revoluţia din 22 decembrie 1989, Wurmbrand se întoarce în România, unde depune flori la mormintele torţionarilor săi. Predică pretutindeni iubirea creştină şi iertarea în numele lui Iisus Hristos. Îndemna, ca principiu de viaţă creştină: *Ajută pe oricine, dă-i oricui vine să ceară de la tine, chiar dacă nu-l poţi ajuta decît cu puţin. Urîţi sistemele rele, dar iubiţi-i pe persecutori, şi încercaţi să-i cîştigaţi pentru Hristos* Cei care l-au auzit vorbind l-au numit *Martirul Viu şi Un Pavel al Cortinei de Fier*. A luat multe interviuri televizate, dintre care unul a fost cel cu Madeleine Murray O'Hare, o ateistă declarată, pe care a lăsat-o fără replică zicîndu-i: *am călătorit prin toată lumea şi am văzut multe lucrări de binefacere în spitale creştine, orfelinate evreeşti, chiar şi case de bătrâni budiste. Ai putea tu să-mi dai un singur exemplu de stabiliment de binefacere ateist?* Publică numeroase cărţi între care ***Avraam, tatăl tuturor credincioşilor***, ***Cu Dumnezeu în subterană***, ***Adu-ţi aminte de fraţii tăi***, ***De la suferinţă la biruinţă***, ***Îmbătat de dragoste***, ***Marx şi Satan***, ***Predici în celula singuratică***, ***100 de meditaţii din închisoare*** etc. A murit în 17 februarie, 2001, în Torrance, California, la vîrsta de 91 de ani, din cauza unei insuficienţe respiratorii. Soţia sa, Sabina, murise cîteva luni mai devreme, la 17 august 2000.

Botează-mă ori te împuşc!

Aş vrea să relatez o situaţie-limită luată din viaţă.

În URSS Annemarie Schmidt fusese arestată pentru activitatea ei ilegală în cadrul bisericii. Aşa cum se întîmplă de obicei, a fost bătută şi torturată pentru a fi determinată să divulge numele celorlalţi fraţi şi surori implicaţi în activitatea nepermisă a bisericii. Ea nu numai că n-a cedat ci a fost preocupată, aş spune chiar obsedată, doar de un singur gînd: cum să ajute la mîntuirea celui care o tortura. Pentru ea problema era nu cum să scape de suferinţa imediată sau de o condamnare la mulţi ani de închisoare, ci cum să-şi scape călăul de păcat şi de iad.

Ea i-a spus: „Mă bateţi în zadar. Prin bătaie n-o să alungaţi niciodată din inima mea dragostea pentru Dumnezeu, nici pentru dumneavoastră."

Cel ce o tortura a rîs cu poftă: „Ce fată proastă eşti! Eu te bat, iar tu zici că mă iubeşti!"

Erau ocazii cînd se putea vorbi mai mult cu cei care torturau. Cîteodată ei se plictiseau bătînd.

Unul dintre aceştia mi-a spus: „Voi, deţinuţii, ţipaţi cînd sînteţi bătuţi. Voi simţiţi durere, dar ce este suferinţa voastră în comparaţie cu a mea? Voi sînteţi bătuţi cam jumătate de oră. Noi trebuie să batem atît de mulţi. Nu este timp pentru mai mult de atît. Apoi vă odihniţi în celulă. Dar eu trebuie să bat opt ore pe zi. Fac acest lucru şase zile pe săptămînă, douăsprezece luni pe an, timp de zece ani. Singura muzică pe care o ascult este zgomotul biciului şi ţipetele celor torturaţi. Îmi vine să înnebunesc. Seara mă îmbăt, apoi mă duc acasă unde îmi bat şi nevasta. Asta e viaţa mea. Eu sufăr mai mult decît voi."

Cei ce torturau luau pauze pentru a bea cafea sau pentru a fuma. Dacă prizonierul era fumător, îi ofereau şi lui o ţigară. Poate un sfert de oră dintr-o oră, călăul era un tip vesel, gata să converseze şi chiar să glumească cu victima sa.

În felul acesta, călăul acela a luat declaraţia de dragoste a fetei drept o glumă.

Ea a continuat: „Vă voi spune acum nişte cuvinte pe care, în condiţii normale, nu le-aţi fi auzit niciodată de la o fată. Cînd dumneavoastră mă băteaţi, eu vă priveam mîinile. Ce frumoase sînt! Îmi închipui cît de mult se bucură soţia dumneavoastră cînd o mîngîiaţi. Vă pun o simplă întrebare: Nu-i aşa că a mîngîia e un lucru mult mai plăcut decît a bate? Cînd vă mîngîiaţi soţia, amîndoi simţiţi plăcere. Cu siguranţă că nu vă bucuraţi mai mult atunci cînd bateţi decît atunci cînd mîngîiaţi.

Aveţi buze foarte atrăgătoare. Cît de mult trebuie să se fi bucurat soţia dumneavoastră, atunci cînd aţi sărutat-o pentru prima dată. Nu este mai bine a săruta decît a înjura şi a blestema, rostind cuvinte urîte?"

El a strigat: „Încetează cu această vorbărie stupidă. Nu mă interesează minciunile tale creştine. Mai bine mi-ai spune cu cine ai lucrat în activitatea ta ilegală. Nu discutăm probleme de dragoste aici, ci trebuie să descoperim activităţile contrarevoluţionare."

Dar ea i-a răspuns: „Am un Prieten care nu numai că mă iubeşte, ci este dragostea însăşi. De la El am învăţat să iubesc pe oricine din inimă. Îi iubesc pe cei care-mi fac bine, dar îi iubesc şi pe cei care îmi fac rău."

Atunci el i-a dat un pumn şi fata a căzut pe cimentul celulei, s-a lovit la tîmplă şi a leşinat.

Cînd s-a trezit, l-a văzut pe anchetator şezînd, adîncit în gînduri. Acesta a întrebat-o: „Cine este acest Prieten ciudat Care te-a învăţat să iubeşti atît pe cel bun cît şi pe cel rău, fără să faci nicio deosebire?"

Ea i-a răspuns: „Este Iisus", şi i-a vorbit despre El.

„Cum pot să-I devin şi eu prieten?" a întrebat acesta.

„Trebuie să vă pocăiţi de păcatele dumneavoastră, să credeţi în moartea Lui pe cruce pentru dumneavoastră şi să fiţi botezat."

„Atunci botează-mă", a cerut el.

Ea a răspuns: „Eu nu vă pot boteza", lucru care nu era adevărat. Oricine poate boteza în astfel de situaţii excepţionale. Dar ea nu ştia acest lucru.

Omul şi-a scos revolverul, l-a îndreptat spre ea şi i-a spus: „Botează-mă ori te împuşc!"

Asta nu trebuie să ne pară ciudat. El a împlinit cuvintele lui Iisus care a zis: „Unii iau împărăţia lui Dumnezeu cu năvală" (Matei 11:12). „Cu năvală (prin violenţă" în alte traduceri) poate însemna şi ameninţînd cu un pistol.

A tîrît-o la un bazin, a aruncat-o în apă şi ea l-a botezat. A fost o convertire sinceră. Dovada acestui lucru constă în faptul că, riscînd mult, el a reuşit s-o elibereze.

Această Annmarie este Ani-Hu-Ani, o simbioză între El, Mîntuitorul şi ea însăşi. Chiar şi sub cea mai grea tortură, ea nu a avut decît un singur gînd: mîntuirea celui mai rău dintre oameni. Ea a acceptat suferinţa mînată de o dorinţă misionară şi a obţinut biruinţă.

(Richard Wurmbrand, ***De la suferinţă la biruinţă***, Bucureşti, Editura Stephanus, 1994, pp. 61-64).

*
* *

Teme:

1. Încercaţi să răspundeţi argumentînd pro şi/sau contra, după cum vi se pare potrivit, torţionarului care se plînge deţinutului despre meseria lui.
2. Citiţi ***Vieţile sfinţilor*** şi căutaţi exemple asemănătoare episodului relatat în fragmentul ***Botează-mă ori te împuşc!***

*
* *

Iertînd un călău

[…] Preotul Demeter fusese coleg de închisoare cu mine. Pe cînd era închis, un gardian se distra bătîndu-l cu un ciocan pe şira spinării. Drept urmare, Demeter a paralizat şi nu a mai putut să se mişte timp de douăzeci de ani.

A venit revoluţia şi Ceauşescu a fost înlăturat. Ofiţerul de securitate care îi distrusese viaţa a venit la uşa preotului şi i-a spus: „Ştiu că nu pot fi iertat. Ceea ce am făcut a fost o ticăloşie prea mare. Ceea ce vă rog este doar să ştiţi că îmi pare rău şi apoi voi pleca."

Preotul i-a răspuns: „Douăzeci de ani m-am rugat pentru dumneavoastră, zi de zi. Vă aşteptam. Eu v-am iertat."

Aceasta este esenţa creştinismului. Orice altă atitudine nu face parte din creştinism.

*Atunci cînd Iisus ne-a învăţat rugăciunea **Tatăl nostru**, pentru a Se asigura că noi am înţeles cea mai importantă parte din aceasta, El a adăugat imediat: „Dacă iertaţi oamenilor greşelile lor şi Tatăl vostru cel ceresc vă va ierta greşelile voastre. Dar dacă nu iertaţi oamenilor greşelile lor, nici Tatăl vostru nu vă va ierta greşelile voastre" (Matei 6: 14-15).*

Iisus ne-a învăţat să ne iubim vrăjmaşii. Aici sînt incluşi şi securiştii care au torturat, şi guvernanţii sub care lucrul acesta s-a întîmplat.

*Oare a ştiut Iisus, dinainte, că această învăţătură a Sa de a ne iubi vrăjmaşii avea să fie dorită de duşmanii Săi, atunci cînd aceştia aveau să fie în pericol şi că această poruncă va ajuta la răspîndirea **Evangheliei** pentru că ea le oferea protecţie?*

Noi avem îndrăzneala să mergem pe o cale primejdioasă, în care se pare că sîntem tovarăşi de drum cu cei mai răi dintre oameni şi (acesta este cazul aproape al tuturor acelora care fac bine celor care fac rău) pentru că noi credem Cuvîntul ca fiind Dumnezeu (Ioan 1:1) şi ştim că la vremea sfîrşitului acest Cuvînt va schimba şi inimile celor care Îl urăsc pe Dumnezeu.

Acum 2000 de ani, evreii îi urau pe opresorii lor romani. Oare din cauză că Iisus învăţase pe oameni să-şi iubească vrăjmaşii a dorit Pilat din Pont să-L elibereze pe Iisus?

Dragostea, prin simplul fapt că este dragoste, se expune la tot felul de riscuri, chiar şi riscul de a fi greşit folosită de cei răi, cu scopul de a-i cîştiga pe toţi. Noi nu vom renunţa să propovăduim necesitatea de a ne iubi vrăjmaşii chiar dacă, pentru un timp, cei ce-L urăsc pe Dumnezeu, profită de aceasta.

(Richard Wurmbrand, *op. cit.*, pp. 65-66).

*
* *

Teme:

1. Comentaţi răspunsul preotului torturat dat, peste ani, torţionarului său.
2. Citiţi capitolul biblic ***Matei 6***.

*

Biblia indivizibilă

*Manuscrisele originale ale **Vechiului** şi **Noului Testament** nu sînt împărţite în capitole şi versete. Prima împărţire în capitole a fost făcută de Cardinalul Hugo de Santa Clara în 1250, prima împărţire în versete de editorul parizian Robert Stephanus, peste secole.*

În versiunea originală, ***Biblia*** *nu este împărţită în cuvinte. O întreagă carte a Bibliei, uneori mai multe împreună, constituie un singur cuvînt. Cînd* ***Scriptura*** *este citită în acest mod, ea lasă o impresie extraordinară.*

Traducerea ***parte bărbătească şi parte femeiască****, la* ***Geneza*** *1: 27, evocă imaginea a două fiinţe separate care sînt unite şi, ca atare, pot fi despărţite.*

Orice este compus poate fi şi dezintegrat. Versiunea originală scrie: ***partebărbăteascăşipartefemeiască****.* ***Partebărbăteascăşipartefemeiască*** *este ceva atît de puternic legat, încît ideea de descompunere este imposibil de luat în considerare.*

În ***Bibliile*** *noastre citim:* ***Petru şi Andrei, Filip şi Bartolomeu, Toma şi Matei*** *etc. (Matei 10: 2-3). În original este:* ***Petruşiandreifilipşibartolomeutomaşimatei****, adică un singur cuvînt indivizibil.*

Există un singur Dumnezeu care nu a revelat zeci de mii de cuvinte, ci doar unul. Nicio părticică nu poate fi omisă fără a deforma întregul şi a-l fărămiţa.

Rugăciunea Domnului, în original, nu începe cu ***Tatăl nostru*** *care sugerează că El ar putea fi un tată fără a fi al nostru, sau că El ar putea fi al nostru fără a avea o relaţie de tată cu noi. În original găsim:* ***Tatălnostru****. Noi, creştinii, nu putem concepe un Dumnezeu care nu ar fi al nostru. El ori este un tată faţă de noi, ori încetează a mai fi Dumnezeul nostru. Ebraica folosită de Hristos pentru* ***Tatăl nostru*** *era un singur cuvînt,* ***Avinu****, particula posesivă fiind parte a întregului.*

Un evreu a venit la un rabin şi i-a cerut să se roage pentru ca el să poată dobîndi o locuinţă decentă. ***Uneşte-te cu Dumnezeu şi vei avea o locuinţă plină de viaţă****, l-a sfătuit rabinul. Evreul a răspuns:* ***Dar nu ştiu cum să mă unesc cu Dumnezeu****. Rabinul a fost uimit.* ***Nu ştii să te uneşti cu Dumnezeu şi te mai plîngi că n-ai o locuinţă cumsecade? Doreşti să-ţi fie asigurată o dorinţă minoră şi nu te îngrijorezi de problema majoră a vieţii?***

Lucrul principal este realizarea unirii cu Dumnezeu, ***Tatălşifiulşiduhulsfînt****, un Dumnezeu exprimat într-un cuvînt, unitatea revelaţiei Lui, unitatea realităţii, unitatea noastră cu întregul ei şi cu Dumnezeu.*

Conceptul lui Einstein: „Întreaga realitate este un cîmp electromagnetic" este influenţat de modul în care este scrisă ***Biblia*** *în manuscrisele ei primare.*

(Richard Wurmbrand, ***100 de meditaţii din închisoare***, Bucureşti, Editura Stephanus, 1994, pp. 169-171).

*

* *

Repere critice (1):

[…] *Autorul nu scrie spre a face din cuvinte ceva asemănător unui loc unde au tăbărît israeliţii în pustie şi să ne lase în deşertul „deşertăciunii vorbelor" (Ecl. 5:7). El precizează: „Prin cuvinte, trebuie să ajungem la lucrul real, la Dumnezeu. Doar atunci vom fi iluminaţi". Iată, aşadar, bineînţeles păstrînd proporţiile, că Evreul-Iisus „a fost omorît în trup… ca să ne aducă la Dumnezeu" (1 Pet. 3:18), iar evreul-Wurmbrand s-a hrănit „cu pîinea şi apa întristării" cu acelaşi scop: SĂ NE ADUCĂ LA DUMNEZEU. Şi autorul meditaţiilor precizează: „Pana cu care Dumnezeu a scris tot ce se va întîmpla pînă la sfîrşitul lumii s-a uscat de mult şi nu va fi din nou înmuiată în cerneală pentru a scrie o nouă versiune".*

Cartea [***100 de meditaţii din închisoare***] *abordează o problematică* […] *vastă, ca viaţa însăşi. Voi cita, spre exemplificare, cîteva mărturii. Cum să întîmpinăm „furtunile vieţii"? Fără să ne îngrijorăm şi să ne înspăimîntăm, pentru că „se va întîmpla unul din două lucruri: fie te vei îneca şi vei merge la Tatăl, fie vei scăpa şi*

vei trăi pentru Tatăl“ (Meditaţia 29). Cum putem dobîndi forţa duhovnicească necesară în marile încercări ale vieţii? Cartea răspunde: „Unul din secretele obţinerii puterii spirituale este de a trăi în afara timpului… Oricine retrăieşte amintiri […] *ca şi cum lucrurile s-ar petrece în prezent. Fenomenul poate fi şi invers. Puteţi transfera greutăţile de azi în trecut, prin aceasta devenind capabili de a le privi cu seninătate“ (Meditaţia 13). Şi autorul adaugă la aceasta: „Numai aşa am putut rezista noi, cei din închisori“.*

Cititorule, doreşti ceea ce un rabin numea „o locuinţă plină de viaţă“? Citeşte Meditaţia 49 şi vei afla cum o poţi obţine. Sau vrei să ştii cum îşi imaginează Richard Wurmbrand veşnicia? Iată ce crede el despre asta: „Veşnicia va fi o îmbrăţişare în iubire. Niciun vînt nu va mai bate… Răspunsurile vor preceda cererile care, prin urmare, nu vor mai fi formulate. Totul va fi pace şi seninătate. Aceasta este eternitatea”. (Meditaţia 63). Cum poţi deveni celebru pentru eternitate? Cartea de faţă răspunde: „Intrînd în genealogia lui Iisus“ şi păstrat în harul Lui să te poţi prezenta înaintea lui Dumnezeu „cu o puritate feciorelnică“.

Cititorul nefamiliarizat cu stilul wurmbrandian va fi pur şi simplu şocat de unele expresii dacă le va citi scoţîndu-le din context. Iată, de exemplu: „Venirea lui Iisus pentru a vă împlini rugăciunile Îl tulbură… Renunţaţi la nenumăratele voastre cereri. Daţi-I pace, în orele în care vrea să fie singur“. Însă recitind cele ce urmează şi îndeosebi povestea cu pădurarul şi omul adormit care înghiţise un şarpe, înţelegem scopul autorului: „Atît de mulţi au fost vindecaţi de orbire printr-o simplă cerere şi apoi, cu ochii larg deschişi la ispitele lumeşti, au alergat după împlinirea poftelor“. În concluzie, să nu cerem cu gînd de a risipi în plăceri egoiste (Iac. 4:3). În cazul unei rugăciuni corecte, rămase fără răspuns, autorul nu-l aruncă pe cititor în deznădejde. El întreabă: „Dar cît timp a trecut de cînd am cerut?“ amintind că rugăciunea lui Moise de a vedea Ţara Sfîntă (Dt. 3:25-26) a fost ascultată abia după vreo 3500 de ani (cf. Mt. 17:3) […]

(Constantin Moisa, ***Cuvînt înainte la prima ediţie*** a vol. ***100 de meditaţii din închisoare***, pp. 6-9).

*

* *

Teme:

1.Spuneți-vă opinia despre versiunea originală a textului biblic, după cum arată R. Wurmbrand. Țineți cont și de faptul că scrierea traco-daco-getă era identic executată (vedeți tăblițele de la Sinaia).

2. Actualizaţi-vă într-un scurt eseu (circa o pagină) cunoştinţele religioase despre Sfînta Treime.

*

* *

Îmbătat de dragoste

*La rădăcina neliniştii sociale şi rasiale stă nerespectarea celei de-a zecea porunci: **Să nu pofteşti.** Ai oare nevoie de mai mult decît ai?*

Mă întreb dacă sînt mulţi dintre cititorii mei care au trăit în aceeaşi sărăcie şi foamete ca şi mine. Multă vreme, raţia mea de hrană a fost o singură felie de pîine pe săptămînă şi, zilnic, o supă de coji murdare de cartofi. Nu aveam nici pantofi, nici pantaloni. Tremuram de frig. Dar poţi fi fericit şi în astfel de condiţii. Poţi fi fericit chiar ştiind că soţia ta suferă aceleaşi greutăţi, iar copilul tău este lipsit de toate bucuriile vieţii. Aceasta este ceea ce ţi-a destinat misteriosul Tată ceresc şi nimic mai mult.

Ştiu că sărăcia voluntară este un lucru, iar sărăcia impusă de exploatatori este altul. Trebuie să te opui celei de a doua. Dar ca să faci lucrul acesta cu succes trebuie să ai putere.

Niciodată nu ai aşa influenţă ca atunci cînd eşti liniştit. Nu pari puternic, dar a nu părea aşa este parte din a fi puternic. Trăieşte în veşnicie, nu în incidentele zilnice. Veşnicia nu poate fi tulburată nici chiar de plînsul a un milion de copii înfometaţi. Dacă eşti aşezat senin în locuri cereşti, tot ceea ce vei face pentru aceşti copii flămînzi va aduce roade. Altfel întreaga ta luptă va fi zadarnică. Va fi ca şi lupta lui Sisif care rostogolea o piatră mare pînă în vîrful unui deal; de fiecare dată cînd cădea, trebuia s-o rostogolească iarăşi. Aşa a fost întreaga istorie omenească. Tot ceea ce există a fost realizat de spirite liniştite, de cei care sînt mai presus de vremelnicele baloane de săpun numite veacuri, cu suferinţele şi bucuriile ei trecătoare.

Lumea nu este numai o grădină, o creaţie minunată, cum spun multe imnuri religioase. Ea are şi o latură urîtă. Ea va fi învinsă de lupta aprigă a celor liniştiţi. Vocea liniştită, înceată va prevala.

***

Şi păcătoşii realizează lucruri bune prin lupte sociale, reforme, revoluţii şi războaie. Numai că acestea nu durează.

Erau doi viermi de mătase masculi care alergau după dragostea unui vierme de mătase femelă. Toţi au sfîrşit în a deveni parte dintr-o cravată.

Acesta este sfîrşitul tuturor luptelor sociale. Luptătorii din ambele tabere devin ţărînă.

(Richard Wurmbrand, ***Îmbătat de dragoste***, Bucureşti, Editura Stephanus, 1992, pp. 161-162).

*
* *

Teme:

1. Scrieţi un eseu de circa o pagină despre sărăcia din lumea contemporană.
2. Studiu de caz: Comparaţi faptele bune ale „păcătoşilor" (în textul lui R. Wurmbrand este vorba, generic, despre necreştini) cu acelea izvorîte din îndemnurile ***Bibliei***. Sugestii: •împărţiţi-vă în grupe de cîte şase-şapte; •urmăriţi o săptămînă, la alegere, cîte un post de ştiri radio/tv. anume; •selectaţi faptele bune prezentate la respectivele emisiuni informative; •triaţi-le în autohtone (creştin-ortodoxe) şi străine („păgîne" – afro-asiatice, de exemplu); •formulaţi-vă concluziile; •prezentaţi-le în plenul clasei.

*
* *

Repere critice (2):

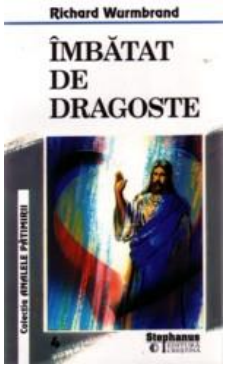

[…] ***Îmbătat de dragoste*** *este o carte de eseuri pe teme spirituale, o carte densă în idei, care îl obligă pe cititor la a se nevoi să gîndească. Este greu accesibilă la o lectură de suprafaţă, îndeosebi pentru cititorul obişnuit să se mişte într-un spaţiu de idei prestabilite, fixate în norme rigide.* […]

Ideile din această carte sînt simple şi profunde, pentru că se lasă purtate în şi din spaţiul divin.

Autorul nu urmăreşte să ne impresioneze, dar impresionează, prin lumina ideilor, coborîtă din lumina eternă. […]

Autorul […] *nu se joacă cu spiritul, ci se lasă condus de jocul frumos al Spiritului-Lumină. El, ca orice profesor bun, „nu răspunde la întrebări" la care nu se poate răspunde prin DA sau BA, ci Îl lasă pe Iisus Însuşi să-ţi dea pacea Lui, şi prin aceasta să-ţi dea răspuns la frămîntările, la întrebările tale. Richard Wurmbrandt este PROFESOR de LUMINĂ.*

(Teodor Pandrea, ***Prefaţă*** la vol. Richard Wurmbrand, ***Îmbătat de dragoste***, Bucureşti, Editura Stephanus, 1992, pp. 6-8).

*
* *

Ca şi în cazul lui Nicolae Steinhardt, a fost nevoie ca nenorocirile întemniţării să-i zguduie trupul pentru ca spiritul acestui evreu să se trezească la o înaltă conştiinţă creştină misionară.

Spre deosebire însă de Nicolae Steinhardt, care a ajuns călugăr la Mînăstirea Rohia, Richard Wurmbrand căpătînd această lumină a Cuvîntului, precum odinioară Saul din Tars, a pornit a-L propovădui în lumea largă, după eliberarea sa din închisorile comuniste în care a pătimit paisprezece ani. Astfel, libertatea cîştigată la intervenţia Misiunii Norvegiene către Israel şi a Alianţei Evreilor Creştini a fost exemplar valorificată: timp de aproape trei decenii, zeci de mii de oameni din peste 75 de ţări au putut beneficia de înaripatele sale fraze inspirate din ***Evanghelii***. El este, prin urmare, cel mai bine cunoscut predicator român al secolului al XX-lea.

În scrisul lui Richard Wurmbrand sînt clare accente orale: enunţurile sînt, de regulă, scurte și adesea ornate cu antiteze, repetiţii și savuroase tușe gnomice. Aceste trăsături stilistice îl fac deplin accesibil. (M. F.).

6. NICOLAE MĂRGINEANU
(1905-1980)

Nicolae Mărgineanu s-a născut la 22 iunie 1905 într-o familie de ţărani ardeleni şi a urmat şcoala primară din Blaj. Mama sa îl povăţuieşte: *De aici încolo să asculţi de dascălii tăi cu carte că eu nu te-oi mai putea povăţui. Din partea mea însă să nu uiţi un sfat, orice vei ajunge tu, poate chiar „pătrupop“, dragul mamei, sufletul să ţi-l ţii curat, ca şi cămaşa albă pe care ţi-o spăl cu mîinile mele ca să mergi duminica la biserică.*

Îşi continuă studiile la Universitatea din Cluj-Napoca şi îşi ia licenţa în 1927, iar doctoratul în filosofie, specialitatea psihologie în 1929, cu menţiunea *magna cum laude*. Se specializează postuniversitar la Leipzig, Berlin, Hamburg, în 1929, la Paris, în 1930 şi la Londra, în 1935, apoi ca bursier al fundaţiei Rockefeller la Universităţile Duke, Yale, Columbia şi Chicago în perioada 1932-1943. Între 1926-1947 a urcat în ierarhia universitară de la preparator la conferenţiar la Facultatea de Filosofie şi Litere a Universităţii din Cluj. A studiat psihologia persoanei, psihometrica, psihologia matematică, psihologia ştiinţei, psihologia aplicată în marea industrie şi a organizat învăţământul profesional („şcolile de ucenici“, precursoarele liceelor profesionale) din România. Arestat în 1948, a fost condamnat la 25 de ani închisoare politică din care a făcut şaisprezece, trecînd prin infernul de la Malmaison, Jilava, Piteşti, Aiud şi Gherla. Acuzele absurde de spionaj şi „înaltă trădare“ ce i s-au adus s-au bazat pe calitatea lui de vicepreşedinte al Asociaţiei Româno-Americane, unde a conferenţiat despre situaţia din Transilvania. După ieşirea din detenţie, a fost încadrat documentarist la Biblioteca Filialei Academiei, apoi numit director al Institutului de Ştiinţe Pedagogice şi, în fine, reintegrat la catedra de psihologie a Universităţii din Cluj, ca profesor suplinitor al fostei sale catedre, în perioada ministeriatului lui Mircea Maliţa (1971-1980). S-a preocupat de legătura dintre psihologie şi literatură, publicînd numeroase lucrări de specialitate, între care ***Psihologie şi literatură*** (1971, reeditată în 2002). Este şi autorul tratatului de ***Psihologia persoanei***. În 1971 devine profesor invitat la Universitatea din Bonn. În 1972 devine profesor invitat la Universitatea din Hamburg. Invitat al fundaţiei Rockefeller în anii 1979-1980. Scrierile sale memorialistice postume sînt: ***Amfiteatre şi închisori*** (1991), ***Mărturii asupra unui veac zbuciumat*** (2002) şi ***Un psiholog în temniţele comuniste*** (2006). Diagnosticat cu cancer, se întoarce în ţară unde moare pe 13 iunie 1980. (M. F.).

*

* *

Dictatul de la Viena

După asasinarea lui [Armand] *Călinescu, regele şi acoliţii săi şi-au pierdut capul şi astfel la conducerea guvernului sînt chemaţi o seamă de oameni lipsiţi de competenţă şi simţul răspunderii, animaţi de o singură grijă: să-l linguşească pe rege, pe de o parte şi să caute disperaţi încrederea lui Hitler, pe de altă parte. Atitudinea aceasta de slugărnicie a crescut însă şi mai mult cutezanţa acestuia de a dispune de biata noastră ţară după bunul său plac. În cadrul acordului semnat cu Molotov, el a căzut de acord cu cedarea Basarabiei şi a celei mai mari părţi din Bucovina, cu capitala ei, Cernăuţi, care nu a fost nicicînd teritoriu sovietic. Neştiind de clauzele secrete ale acestei funeste înţelegeri, guvernul regelui Carol apelează cu această ocazie la ajutorul Germaniei, dar ministrul ei la Bucureşti, care cunoştea acordul secret, avizează la cedare avînd teama că în caz de război URSS va ocupa şi Valea Prahovei, de al cărui petrol nemţii aveau absolută nevoie. Pentru a*

ajunge în apropierea imediată a acestei văi, două luni mai tîrziu nemţii recurg la Dictatul de la Viena, în care acest plan este tradus în faptă.

– Cap şi acesta, să muţi hatul în mijlocul ţării, au spus doi ţărani în momentul cînd treceam cu personalul de la Braşov la Teiuş pe lîngă noua frontieră.

La insistenţele contelui Ciano, ministrul de externe al Italiei, a fost cedat şi Clujul, capitala Transilvaniei, drept recompensă pentru serviciile de alcov ale soţiei şefului său de cabinet, baroneasa Ovary. Într-o cuvîntare a sa după întrevederea cu Hitler, primul ministru Gigurtu încercase să pregătească opinia publică pentru cedarea Ardealului de Nord, dar noile frontiere au fost o dureroasă surpriză şi pentru ministrul său de externe, M. Manoilescu, care a leşinat. Trezit din leşin cu apă rece, el şi-a pus totuşi semnătura, iar seara a participat şi la „ospăţul" victoriei lui Hitler şi Mussolini, gata să dispună acuma de Europa întreagă. Un om lipsit de inteligenţă Manoilescu nu a fost, iar la închisoare cucerise simpatiile multor deţinuţi. Avea şi talent oratoric, iar la conferinţele sale despre corporatism venea de obicei şi prinţul Nicolae. Pentru atari zile de inconştientă comedie era omul potrivit. Pentru a răspunde cu demnitate în faţa dramei, nu a fost în stare. La închisoare învaţă însă şi această atitudine şi moare astfel respectat de cei din jur. Ca şi Gigurtu, de altfel, care nu s-a plîns nici el o clipă de condiţiile inumane ale închisorilor comuniste. Stofa de bărbaţi au dovedit-o în final amîndoi, dar numai în urma exemplului viu de bărbăţie al majorităţii celorlalţi fraţi de luptă şi suferinţă. Fratele mai mic al lui Manoilescu a fost ginerele lui Sextil Puşcariu şi directorul organului de presă legionară, „Bunavestire". Aşa se explică simpatia primului rector al Universităţii din Cluj pentru legionari. Un strălucit savant, dar om slab.

Ştirea cedării Transilvaniei de Nord a sosit ca fulgerul la Cluj la interval de cel mult o oră după semnarea ei la Viena, interceptată fiind din convorbirile la telefon cu Viena şi Budapesta. Harta cu noile frontiere apăruse în vitrinele de la Berlin, Roma şi Budapesta chiar în seara premergătoare semnăturii, aşa încît ministrul nostru de externe nu avea nici scuza surprizei. Probabil însă că era neinformat, încrezîndu-se prea mult în simpatia lui Mussolini pentru serviciile sale de difuzare a corporatismului în patria noastră. Acesta însă ţinea să se răzbune pentru cuvîntarea lui Titulescu de la Liga Naţiunilor, de înfierare a ocupării Abisiniei.

Profesorul Goangă era în Minister, dar a lăsat treburile baltă şi s-a reîntors seara cu avionul pentru a lua imediat măsurile de evacuare. Era foarte tulburat, dar totuşi mai stăpîn pe sine decît mine. Mai mari erau, desigur, şi răspunderile sale. M-a rugat să-l însoţesc la generalul Cornicioiu, comandantul corpului de armată, pe care l-a rugat să transporte chiar a doua zi actele de valoare ale Universităţii.

– Aşa ne trebuie ca să învăţăm minte, a spus acesta. Fiindcă prea am fost ticăloşi şi neserioşi...

Nu am putut pricepe vorbele sale decît la cîteva zile, cînd noul prim-ministru şi ministru de război, generalul Antonescu, i-a luat comanda şi l-a demis din cadrele armatei, împreună cu alţi cîţiva generali, promovaţi de regele Carol doar pentru servilismul lor faţă de el.

– Ţara a fost serioasă şi cinstită, domnule general, am răspuns eu. De ce atunci pentru ticăloşia altora să aruncăm vina asupra ei?

Speriat, aghiotantul său, lt. colonelul Gîrleanu, fostul meu comandant de companie, m-a strîns de mînă ca să tac. Pentru a curma această situaţie neplăcută, profesorul Goangă a mulţumit generalului pentru bunăvoinţa sa faţă de universitate şi ne-am retras. În stradă însă mi-a spus:

– Bine ai făcut. Nu trebuie să ne pierdem capul acum cînd avem nevoie de el.

Pe drum spre universitate a dispus ca Institutul de psihologie să fie evacuat de Roşca, Beniuc şi Barbu, iar cel psihotehnic de mine, el fiind prins în permanenţă cu evacuarea întregii universităţi.

La librăria Cioflec din colţul Pieţii Unirii cu strada Universităţii am întîlnit pe soţia mea, care venise să cumpere hîrtie pentru împachetat. Întinderea pieţii gemea de lume, care ieşise pe stradă ca să se lămurească asupra nenorocirii întîmplate, deoarece la radio încă nu se comunicase nimic. La un moment dat, în balconul primăriei apar Emil Haţieganu, profesor la Facultatea de drept şi conducătorul organizaţiei naţional-ţărăniste din judeţ, Victor Jinga, profesor la Academia comercială, Grigore Popa, fost preşedinte al Societăţii studenţilor de la Facultatea de litere şi filosofie, foarte agreat de tineri etc.

– Fraţilor, a cui e ţara asta? – a tunat revoltată vocea de tribun a profesorului Emil Haţieganu, care în momentele grele ştia să se ridice la înălţimea situaţiei.

– A noastră, au răsunat cuvintele celor 10-15 mii de oameni.

– Fraţilor, vă întreb a doua oară, a cui e ţara aceasta? – a repetat vijeliosul tribun.

– A noastră, a răspuns şi mai îndîrjită mulţimea.

– Dar dacă e a noastră, a spus el după o nouă repetare a întrebării, atunci pe noi cine ne-a întrebat dacă vrem sau nu să ne vindem ţara?

După un moment de tăcere, mulţimea a răspuns:

– Nu, nimeni, nimeni, nimeni…

Din nenorocire nu am fost nicicînd întrebaţi, aici „în calea tuturor răutăţilor“, cum a spus Miron Costin. Şi în ciuda acestor răutăţi am ştiut totuşi să ne apărăm „sărăcia şi nevoile şi neamul“, cum a rostit Eminescu. Ei, Eminescu şi Miron Costin, nu şi-au pierdut încrederea în ea, şi nici Mircea cel Bătrîn, Ştefan cel Mare şi Mihai Viteazul, care au ştiut să o apere. Vodă Carol şi slugile sale nu erau însă din aluatul lor.

– Şi acum, a spus profesorul Haţieganu după cuvîntarea sa, a lui Jinga şi a lui Grigore Popa, să ne îndreptăm spre Domnul dreptăţii tuturor şi astfel şi al nostru, iar nu spre domnii de la Bucureşti a căror semnătură nu o recunoaştem, fiindcă nu noi i-am ales…

Cu nădejdea în inimă mulţimea şi-a îndreptat paşii spre catedrala din Piaţa Ştefan cel Mare. Ajunşi aici, la primul dangăt al clopotelor, mulţimea a îngenunchiat. În dreapta soţiei mele era Beniuc, fost coleg cu ea, iar în stînga mea Roşca. Au îngenunchiat şi ei. Roşca părea şi mai tulburat, deoarece satul cu părinţii săi rămînea sub stăpînire străină.

Ziua următoare lumea s-a adunat din nou în faţa primăriei ca să repete protestul împotriva odiosului dictat. Era aşteptată şi sosirea lui Iuliu Maniu, care în şedinţa Consiliului de coroană protestase împotriva semnăturii noastre de recunoaştere şi a aruncat răspunderea asupra regelui şi a guvernului său personal, numit împotriva voinţei poporului. În gara din Braşov însă a fost invitat de organele Siguranţei statului să părăsească trenul pentru a fi reînapoiat cu maşina lor la Bucureşti.

În timpul care s-a scurs pînă la expirarea celor 10 zile, acordate pentru evacuare, cîteva mii de oameni în frunte cu Grigore Popa s-au adunat zilnic pentru a reînnoi protestul lor. Aceasta chiar dacă soţia sa îl rugase să înceapă şi el evacuarea, pe care au putut-o face mult mai tîrziu.

Ar fi avut loc Dictatul de la Viena dacă Armand Călinescu nu ar fi fost ucis? După toată probabilitatea integritatea graniţelor nu ar fi putut-o apăra nici el. În faţa dîrzeniei sale s-ar fi putut totuşi ca Hitler să fie mai moderat. Şi chiar să încerce a-l modera şi pe Stalin, care la acea oră nu risca sub nici un motiv un conflict cu el, aşa cum azi prea bine se ştie. Împotrivirea totală a lui Călinescu ar fi dus însă la un război cu Hitler, iar Anglia şi Franţa nu ne-ar fi apărat, cum nu au apărat nici Polonia, care s-a bătut cu toată vitejia chiar dacă aviaţia i-a fost distrusă înaintea declaraţiei oficiale de război. Rămîne însă un mare semn de îndoială dacă regele Carol şi-ar fi asumat riscul de a sta în spatele lui Călinescu, deoarece grija sa de a-şi salva averea furată era mai mare decît aceea de apăra cu orice preţ ţara. În fond, prima sa grijă a fost: să facă avere, nu să chivernisească ţara. Pe de altă parte, el confunda vitejia cu uniformele spectaculoase, potrivite pentru un film la Hollywood. A plecat la înmormîntarea regelui Angliei în noua sa uniformă de vînător de munte, iar la trecerea peste Canalul Mînecii a recurs la cea de amiral. La Londra a apărut în pantaloni albi, jachetă albastră şi coif strălucitor, ca un nou Lohengrin cu curaj de Siegfried. Regele Angliei îl aştepta într-o uniformă simplă de soldat.

Călinescu, pe de altă parte, trebuia să învingă nu numai lipsa de curaj ostăşesc a regelui, ci şi inconştienţa legionarilor în frunte cu Horia Sima, gata de trădare pentru a ajunge la putere. În orice caz, după Dictatul de la Viena, şi-au văzut visul împlinit, ei nu mai conteneau cu marşurile, anunţînd cei o mie de ani de regim al lor, ca şi Hitler pe care-l imitau în toate. Îndurerată era numai armata care se retrăgea din Ardealul de Nord fără a fi putut trage un glonţ pentru apărarea lui. Tot numai ea a domolit şi insolenţa maghiară care visa o noapte a lui Bartolomeu. De această nenorocire ne-au scăpat, după modesta mea judecată, doar trei plutoane de la regimentul de infanterie – în care mi-am făcut şi eu stagiul militar – care se plimbau pe stradă, gata de intervenţie pentru restabilirea ordinei. Am înţeles abia atunci rosturile ostaşilor noştri. Serviciul militar îl făcusem cu sentimentele antimilitariste pe care social-democraţia din acea vreme le afişa, considerînd că pacea între popoare poate veni numai prin desfiinţarea armatei. La reînarmare recursese însă nu numai Hitler, ci şi Stalin. Iar azi o gigantică supraputere militară sînt nu numai Statele Unite ale Americii, ci şi Uniunea Sovietică cu toate că doctrinele lor politice sînt la poli opuşi. Adică tocmai de aceea.

Pot fi aşezate unele concluzii asupra „dictaturii" regelui Carol II, din care să tragem şi unele învăţături pentru prezent şi viitor? Credem că da, chiar dacă ele, desigur, rămîn doar sub semnul probabilităţii şi nu al exactităţii depline, care în domeniul ştiinţelor sociale nu e cu putinţă.

Întîia şi cea mai de seamă „învăţătură" este că, din nenorocire pentru noi, la poziţia noastră geografică şi cu mărimea patriei şi neamului nostru, soarta noastră nu a fost, nu este şi multă vreme nu va fi atît în mîinile noastre, cît în acelea ale marilor puteri care decid asupra păcii în lume prin prisma intereselor lor şi nu alor noastre. Aceasta chiar dacă unele dintre aceste supraputeri au un regim democrat, cum este cazul Statelor Unite ale Americii, şi nu unul de dictatură, cum a fost cazul lui Hitler şi Mussolini, pe de o parte, şi al lui Stalin, pe de altă parte. Trebuie însă imediat observat că Roosevelt însuşi a greşit – cum vom vedea – tocmai fiindcă s-a îndepărtat de principiile democrate ale ţării sale, făcînd în ultimii ani ai guvernării sale o politică personală, cu pacte secrete, asupra cărora poporul care l-a ales nu putea să se pronunţe. Ceea ce înseamnă că dictatura a fost izvorul nenorocirilor în lume şi în cazul său. În faţa acestor nenorociri sau „răutăţi" în lume a popoarelor mici, aşezate la „răscruce de imperii" – ca să folosesc expresia lui L. Romier cu referire chiar la ţara noastră – nu le rămîne decît strîngerea rîndurilor, deci frăţia, pentru a decide ele însele, deci democrat, asupra suferinţelor pe care le au de îndurat din cauza supraputerilor care le hotărăsc în cea mai mare parte destinul fără să ţină seama de aspiraţiile lor, chiar dacă ele nu sînt numai drepte, ci şi pline de omenie, cum a fost cazul în istoria noastră, mai mult o dramă decît o epopee. Falsificarea voinţei lor cu ajutorul dictaturii interne este astfel nenorocirea lor cea mai mare. Aceasta mai ales atunci cînd instaurarea dictaturii este făcută cu ajutorul unei puteri – recte supraputeri – străine, care încearcă să o subjuge. Cu istoria sa atît de zbuciumată, poporul român a învăţat această lecţie. Dovada o fac [atît] *discursul lui Bărnuţiu la Marea Adunare de la Blaj din 1848, cît şi scrierile lui Bălcescu şi cuvîntările lui Kogălniceanu, precum şi dezbaterile Marii Adunări Naţionale de la Alba Iulia din 1918, care hotărăsc Unirea Transilvaniei cu Patria Mamă. De acelaşi spirit democrat, care percepe nu numai aspiraţiile neamului ci şi acordul lor deplin cu principiile conducătoare ale omenirii, sînt animate de dezbaterile din Sfatul Ţării de la Chişinău, care au avut loc după Revoluţia din Octombrie împotriva dictaturii ţariste. Cuvîntările lui Nicolae Titulescu de la Societatea Naţiunilor, doctrina acestor dezbateri democrate ale poporului nostru în conformitate cu principiile conducătoare ale omenirii, care consfinţesc întregirea reciprocă dintre libertatea oamenilor şi popoarelor, pe de o parte, şi dreptatea tuturor, pe de altă parte.*

Or, regele Carol II s-a îndepărtat de tradiţia dreaptă şi democrată a politicii noastre nu numai în momentul cînd îl demite pe Titulescu de la conducerea politicii noastre externe, ci din momentul însuşi cînd a instaurat dictatura sa personală, mijlocită nu numai de Frontul Renaşterii Naţionale (care desfiinţează partidele, făcînd astfel imposibilă libera exprimare a voinţei maselor), ci şi de o seamă de aventurieri politici, care s-au pus în slujba sa, sacrificînd interesele supreme ale naţiunii pentru ambiţia lor ca şi cînd ţara ar fi în slujba lor şi nu ei în serviciul ei. În atari condiţii politica lor servilistă nu putea fi decît o demagogie şi trădare de neam, impuse cu forţa şi nu acceptate de naţiune pe temei de disciplină liber şi cu drag consimţită.

Care au fost aceşti trădători ai democraţiei, iar în final ai intereselor naţiunii, am văzut. La lista lor trebuie însă să adăugăm numele acelora care i-au susţinut, pe regele Carol II îndeosebi, ridicîndu-i cele mai neobrăzate osanale. Colecţia cea mai aleasă a acestor lichele o găsim în coloanele „Revistei Fundaţiilor Regale" din iunie 1940 cu ocazia a zece ani de la „Reinstaurarea" regelui Carol II pe tron.

Iată ce scrie Tudor Arghezi în poezia sa de pe pagina primă a revistei, ***Regele Carol II****, cu două luni înaintea Dictatului de la Viena.*

„De-a pururea de aci 'nainte
Au să ni-l ţină vremurile minte.
O să-şi aducă aminte vîntul
Cel ce ascultă gîndul şi cuvîntul
Vîntul acela, care de la cer
L-a pogorît pe un vultur de fier.
O să-şi aducă muntele şi şesul
Şi, povestindu-i apele 'nţelesul
Din rîu în rîu, de la izvoare,
I-l vor zvoni talazurilor din mare.
El a mutat Carpaţii vechi din loc
Şi-a 'ncins cu ei, cu cremene şi foc,
Altarul noilor hotare".

În articolul de introducere din aceeaşi revistă, ***Serii de semnificaţii şi sensul restauraţiei****, Camil Petrescu susţine:*

„Germania are un Führer cu o autoritate pe care n-a mai avut-o nimeni în istorie“, iar regele Carol „un măreţ prestigiu fizic, o inteligenţă genială cu o putere de muncă fabuloasă, pe care o vădeşte din zori şi pînă în miezul nopţii… Împrejurările l-au arătat şi un diplomat desăvîrşit… Suveranul nostru este floarea extremă a acelei frămîntări de veacuri care prin amărăciuni şi bucurii ne-a adus, prin lupte ori prin tratate cu imperiile vecine, la România de azi, care ne-a dat pe Mircea cel Bătrîn, pe Ştefan cel Mare, pe Mihai Viteazul, pe Brîncoveanu, pe Tudor Vladimirescu, falanga de la 1848, pe Cuza, pe Carol I, pe Ferdinand I… Se împlinesc 10 ani de viaţă a poporului nostru. Puţin într-o desfăşurare de veacuri, dar de o semnificaţie cum nu s-a întîmplat de două ori în istorie“.

Să reproducem şi cîteva rînduri din articolul lui Călinescu, ***Regele****.*

„Marele artist se refugiază acolo unde încetează domnia gloatei; acolo unde spre educarea mulţimii domneşte tradiţia princiară... Principele singur înţelege fiindcă e crescut ereditar în noţiunea unicului şi e scutit de orice subiectivitate… «A făcut mai mult decît oricare altul», poate spune scriitorul român onest şi clar văzător despre Majestatea Sa Regele Carol II. Nicăieri, ca în cultură, nu e mai nimerit ca interesele mulţimii să fie înfăptuite prin prerogative, înlăturîndu-se oarba judecată a opiniei publice imediate“.

Ce neghiobii!

La omagiile contemporanilor, C. Daicoviciu adaugă pe acelea ale strămoşilor de la Sarmisegetuza: „Strămoşi ce zac în acest pămînt Vă văd şi Vă binecuvîntă, pietrele Vă simt şi se cutremură de prezenţa Majestăţii Voastre, poporul românesc Vă aclamă cu entuziasm, iar noi arheologii şi tineretul universitar din Dacia Traiană, ne plecăm frunţile în faţa Majestăţii Voastre, mulţumindu-Vă pentru opera ce o înfăptuiţi în această zi… Aceste cuvinte sincere [sic!] le-am rostit în memorabila zi a inaugurării lucrărilor arheologice de la Sarmisegetuza în 9 Septembrie 1934, în faţa Voevodului culturii româneşti Carol al II-lea“.

Ce Caţavencu!

La numai două luni se „cutremură“ însă nu pietrele de la Sarmisegetuza, ci falnicul palat al regelui Carol II, de el construit după megalomania lui, şi nu după modestia neamului nostru, pe care trebuie să-l părăsească noaptea pe furiş din cauza maselor răzvrătite, care înfierau politica sa de dictatură şi trădare. Precum, desigur, şi necinstea sa, cu care a acumulat o mare avere, depusă din timp în băncile din Apus. Ionel Mocioni, fost mareşal al Palatului după 23 August 1944, o estima la minimum 20 milioane de dolari.

Nu este mai puţin adevărat că majoritatea covîrşitoare a ţării, care trecea peste două treimi din populaţia ei, nu a agreat nici politica sa de dictatură şi nici încercarea sa de apropiere de Germania lui Hitler şi Italia lui Mussolini, ci a rămas fidelă democraţiei şi ataşamentului faţă de Franţa, Anglia şi SUA. În adevăr, majoritatea covîrşitoare a cadrelor din Partidul Naţional-Liberal şi mai ales Naţional-Ţărănesc, cu Iuliu Maniu şi Dinu Brătianu în frunte, precum şi Titel Petrescu, preşedintele Partidului Social-Democrat, nu au îmbrăcat uniforma partidului personal al regelui Carol şi şi-au păstrat întreaga rezervă faţă de politica sa, cu toate că în mod formal, dar nu real, toate cele trei partide de mase erau desfiinţate. Aceasta cu toate că Franţa era deja ocupată, iar Anglia lupta singură împotriva lui Hitler, SUA fiind încă neutre. Iar Stalin încheiase un pact cu Hitler, singurul om în care – cum prea bine ştim azi – avea încredere. Hitler convenise asupra anexării Basarabiei şi a Bucovinei pe jumătate, de către Stalin care, la rîndul său, căzuse de acord cu Dictatul de la Viena. Unii naivi au mai alergat totuşi după sprijinul lui Hitler atunci cînd ne-a fost răpită Basarabia cu jumătate din Bucovina, iar alţii au pretins că numai Stalin ne putea apăra de odiosul Dictat de la Viena! Nu, de ambele nenorociri ne puteau apăra numai Franţa, Anglia şi SUA, care au recunoscut dreapta Unire a tuturor românilor într-un singur stat, conform liberei exprimări a voinţei lor. O seamă de greşeli nenorocite au făcut însă şi aceste ţări, ca de pildă refuzul Americii de a face parte din Societatea Naţiunilor, cu toate că ea a fost în primul rînd opera lui Woodrow Wilson. Cealaltă greşeală a fost încrederea prea mare a Franţei în Linia Maginot, eficientă, desigur, pentru vechile mijloace de luptă, dar nu pentru cele noi, pe care Frontul popular nu a pregătit-o, avînd prea mare încredere în alianţa cu Stalin, care termină prin a semna acordul cu Hitler, dîndu-i acestuia mînă liberă şi în Apus.

În virtutea pactului dintre cele două dictaturi, multă lume credea că însăşi epoca democraţiei a trecut şi de aceea popoarele trebuie să caute noi formule de guvernămînt. În patria noastră teoreticienii acestui pretins faliment al democraţiei au fost Nae Ionescu la „Cuvîntul“, Pamfil Şeicaru la „Curentul“ şi Nichifor Crainic la revista sa, „Sfarmă piatră“ – cred – care nu a putut cîştiga însă

atenţia maselor. Cu atît mai mult prevestea acest faliment C. Zelea-Codreanu, care nu avea însă cap de ideolog. Lipsa ideologiei de altfel prea mult nu a simţit-o deoarece se orienta după modelul fascist şi hitlerist, obtuze ideologiei ele însele. În fond, forţa brutală nu s-a sinchisit nicicînd de Dreptate şi de Adevăr, iar Libertatea a confundat-o cu voinţa ei arbitrară. Aşa fac şi fiarele.

(Nicolae Mărgineanu, ***Mărturii asupra unui veac zbuciumat*** Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române, 2002).

*

* *

Teme:

1. Meditaţi la maxima redată la sfîrşitul fragmentului *forţa brutală nu s-a sinchisit nicicînd de Dreptate şi de Adevăr, iar Libertatea a confundat-o cu voinţa ei arbitrară*, ţinînd cont şi de următoarele proverbe şi maxime: •*Cu înţelepciunea să te sfătuieşti, cu vitejia să izbîndeşti şi cu dreptatea să te odihneşti* (proverb românesc). • *Adevărul cu dreptatea împreună locuiesc; la unul de te vei duce, dai şi peste celălalt* (proverb românesc). • *Să iubeşti înţelepciunea, să iubeşti ştiinţa, dar cu mult mai mult să iubeşti adevărul* (proverb românesc). • *Mai bine să suferi decît să prosperi prin minciună* (proverb românesc).• *Virtutea unui om liber se vădeşte deopotrivă de mare cînd ocoleşte primejdiile ca şi atunci cînd le învinge* (Baruch Spinoza). • *O societate nu se poate considera ca intrată pe calea progresului, a civilizaţiei şi a libertăţii, decît numai atunci cînd oamenii au ajuns a înţelege sfinţenia datoriilor* (Ion Ghica). • *Niciodată şi nici într-un loc libertatea nu s-a putut întemeia prin călcarea dreptăţii şi prin cîrmuirea groazei* (Nicolae Bălcescu).

2. Alegeţi două maxime sau proverbe dintre cele reproduse la exerciţiul precedent şi alcătuiţi cîte un text argumentativ de 20-25 de rînduri pentru fiecare. Prezentaţi-le spre evaluare profesorului vostru de literatură şi limbă română, apoi, dacă este cazul, perfecţionaţi-le şi păstraţi-le în portofoliul vostru de pregătire a examenului de bacalaureat.

3. Comentaţi afirmaţia: *la poziţia noastră geografică şi cu mărimea patriei şi neamului nostru, soarta noastră nu a fost, nu este şi multă vreme nu va fi atît în mîinile noastre, cît în acelea ale marilor puteri care decid asupra păcii în lume prin prisma intereselor lor şi nu alor noastre.*

4. Reluaţi citatele din presa vremii date de autor şi, bazîndu-vă pe cunoştinţele de istorie, argumentaţi-vă opinia proprie despre domnia lui Carol al II-lea.

5. Comparaţi fragmentele encomiastice destinate regelui cu acelea adresate lui N. Ceauşescu din presa anilor 1980-1989.

*

* *

La Malmaison

La Malmaison am fost dezbrăcat la piele, iar doi agenţi au controlat cu de-amănuntul hainele sub supravegherea unui al treilea, care părea şeful arestului.

[…] Mi s-au reînapoiat hainele şi cu ele în braţe am fost condus imediat la celulă. Celula avea doi pe doi metri, două paturi suprapuse, o măsuţă şi un scaun. Fereastra era deasupra uşii şi da în coridor. Am îmbrăcat cămaşa şi indispensabilii şi m-am băgat în pat. Eram tulburat şi mort de oboseală. După cîteva minute însă şeful arestului – o namilă care semăna mai degrabă cu un urangutan decît cu un om – a deschis uşa.

– Te-ai şi băgat în pat, hai? Îmbracă-te repede că nu te-am adus aici să dormi.

În sala de anchetă mă aşteptau aşezaţi la o masă mai lungă patru mutre grave. Le-am spus „bună seara“, dar nu mi-au răspuns.

– Stai jos, mi-a spus unul de la mijlocul rîndului, arătîndu-mi scaunul de la masa din partea opusă lor.

– Cînd, unde şi de cine ai fost angajat ca agent de Serviciul american de spionaj în timpul studiilor din America?

– Nu pricep rostul acestei întrebări, am răspuns eu. În America am fost cercetător ştiinţific la universitate în calitate de bursier al Fundaţiei Rockfeller. Ca şi d-rul Bagdasar…

– Nu te lega de numele profesorului Bagdasar că-l murdăreşti, iar pe noi să nu ne minţi că ştim şi laptele pe care l-ai supt de la mă-ta. Par'că noi nu ştim că Fundaţia Rockefeller era o oficină a Serviciului de spionaj. Ce, ne-a spus-o chiar profesorul Bagdasar, dar el a fost cinstit şi la reîntoarcere s-a lepădat de gangsterii aceştia de americani, în vreme ce tu, ticălosule, ai trădat pînă în ceasul din urmă, cînd te-am arestat.

– Bine, dar atunci de ce nu aţi anunţat şi pe prim-ministrul Groza ca să nu facă apel la serviciile mele?

Drept răspuns s-a sculat de pe scaun, a venit la mine şi m-a pălmuit groaznic. A doua zi obrazul stîng îmi era aşa de umflat încît acoperea o parte a ochiului. Canalia era şi stîngaci. Semn rău.

– Cu tov. prim-ministru am să stau eu de vorbă mîine dimineaţă ca să-i raportez crimele tale, iar dacă-i mai pomeneşti numele te trimit imediat la beci ca să-ţi primeşti răsplata. Palmele au fost doar un avertisment.

Spre norocul meu în sală a intrat un domn bine legat, de aproximativ 50 ani, iar cei patru anchetatori s-au ridicat repede în picioare, salutîndu-l respectuos:

– Să trăiţi, tov. secretar general!

– Ei, recunoaşte? – a întrebat noul venit.

– Nu încă, a răspuns anchetatorul, dar avem noi ac de cojocul lui. Probele noastre de altfel sînt prea evidente ca să poată fi contestate.

– Vă rog atunci să mi le spuneţi şi mie ca să fac imediat dovada inexactităţii lor, am replicat eu.

– Nu tu anchetezi, mi-a spus anchetatorul.

– Domnule profesor, mi-a spus noul venit, ai tot interesul să recunoşti cinstit vina d-tale deoarece aceasta îţi va uşura mult pedeapsa.

– Care vină, domnule secretar general? Spuneţi-mi-o şi mie că eu nu ştiu nici una, ci doar pledoaria mea pentru retrocedarea integrală a Transilvaniei, solicitată de d-l prim-ministru Dr. Petru Groza şi încoronată de succes, fapt pentru care m-a asigurat de recunoştinţa ţării…

– Ţi-am spus să nu pomeneşti de numele tov. prim-ministru – a repetat anchetatorul – răstindu-se la mine. Ţi-ai bătut joc destul de bunăcredinţa sa…

– Da ce, domnul prim-ministru e copil?

– Îţi spun pentru ultima dată că n-ai voie să pui întrebări…

După ce secretarul general a făcut anchetatorului semn să tacă, mi-a spus:

– Domnule profesor, noi cunoaştem toate acestea, dar d-ta ai jucat dublu…

– Cu cine, domnule secretar general, căci ministrul Berry şi adjunctul său erau reprezentanţii Departamentului de Stat, nu ai Serviciului de spionaj. Spuneţi-mi dv. un caz cînd un ministru plenipotenţiar a făcut el însuşi spionaj?

– Iar întrebi! – s-a răstit anchetatorul, dar secretarul general i-a făcut din nou semn să tacă.

– Da, dar nu o să spuneţi nici dv. că America nu are spioni în ţara noastră? – a afirmat secretarul general.

– Probabil că da, poate chiar sigur, dar eu nu am cunoscut niciunul. Mă întreb dacă-i cunoştea şi ministrul Berry căci doar ştiţi foarte bine că agenţii secreţi sînt secreţi, aşa cum însăşi denumirea lor arată.

– Dar aţi cunoscut şi ofiţeri americani, ori Biroul II ce face?

– Am cunoscut numai pe lt. colonelul Hostler la o masă în casa lui Shea, consilierul de presă. L-am mai văzut o singură dată cînd a vizitat Uzinele Reşiţa, însoţit de ing. Manciu, secretar general al d-lui ministru Gheorghiu-Dej…

– Nu mai este, a întrerupt anchetatorul grăbit. E aici şi el şi a recunoscut că era spion, spunîndu-ne că a fost angajat chiar de d-ta…

Secretarul general i-a făcut, din nou semn să tacă. Din indiscreţia anchetatorului mi-am dat însă seama că nu numai ing. Manciu, ci şi ing. Popp este arestat.

– Prostia aceasta Manciu nu o poate spune am afirmat eu, iar ca să revin la lt. col. Hostler, convorbirea cu el a fost în ambele cazuri cu persoane străine de faţă. Ministrul Berry, de altfel, a dat dispoziţie subalternilor săi să nu mă invite cînd au ofiţeri la masă şi să evite orice întîlnire a mea cu ei.

– Dar de ce? – a întrebat anchetatorul.

– Tocmai ca să mă ferească de suspiciuni, am răspuns eu.

– Şi de ce să te ferească?

– Am studiat la aceeaşi universitate, avem cunoştinţe comune, iar în curgerea vremii la stima noastră reciprocă am adăugat şi prietenia noastră. Cu ea am reuşit în pledoaria mea asupra retrocedării Transilvaniei. Şi tot în virtutea ei am obţinut şi agrementul pentru numirea lui Ralea ca ministru la Washington, serviciu solicitat tot de prim-ministru…

Anchetatorul turba că secretarul general mă lăsa să vorbesc. S-a sculat de la masă şi se plimba furios. Din nenorocire pentru mine, secretarul general părea să-şi dea seama şi el că un dialog la rece, cu argumente raţionale şi cu dovezi palpabile, nu va duce la bun sfîrşit.

– Mie îmi pare foarte rău, domnule profesor, că d-ta nu vrei să „colaborezi" cu noi, căci eu de aceea am venit, mi-a spus el într-un tîrziu. Eşti om cu cap şi cu multă carte. Dar, mă rog, treaba d-tale… pînă la urmă tot ai să recunoşti. Eu însă mă gîndeam să te ajut.

După aceste cuvinte s-a ridicat şi a plecat, însoţit de anchetator. La cîteva minute anchetatorul s-a reîntors, împreună cu şeful arestului, care m-a dus la beci. Aici alţi doi gealaţi m-au legat la mîini şi apoi între genunchi şi mîini mi-au băgat un băţ. M-au ridicat, aşezînd băţul pe doi stîlpi. Corpul îmi rămăsese astfel în aer, cu capul în jos, iar picioarele în sus. Şeful arestului a început să mă lovească în fese cu un baston de cauciuc înlăuntrul căruia era sîrmă împletită. În starea de emoţie în care eram, durere prea mare nu am simţit, dar dimineaţa, cînd ancheta s-a sfîrşit şi am fost lăsat la celulă, mi-am dat seama, spre surpriza mea, că fesele îmi erau complet vinete. Şi mai tristă a fost surpriza cînd mi-am dat seama că urinez sînge.

– Ei, ţi-au intrat minţile în cap? – a spus anchetatorul, vădit satisfăcut.

Am tăcut.

– Să ne spui cînd şi unde l-ai cunoscut pe Iuliu Maniu şi care au fost relaţiile cu el, a spus anchetatorul ceva mai blînd.

După ce am terminat, mi-a spus cu un ton batjocoritor:

– Zi, spionaj n-a făcut nici acest trădător de rînd? Dar a recunoscut el însuşi acest lucru şi de aceea e şi condamnat.

– Din ceea ce am citit în ziare, nu a reieşit acest lucru, am replicat eu.

– Şi ce, vrei să spui că nu e trădător?

– A fost suprema expresie a democraţiei în patria noastră, scrie în ***Enciclopedia*** *sovietică.*

– Lasă-ne şi nu fă pe deşteptul, că ştim şi noi. Aţi fost nişte trădători ordinari cu toţii, a afirmat el mulţumit de sine. Da' cu banii de la americani ce aţi făcut?

– Nu am luat niciun ban de la americani, ci ing. Popp a depus la McDonald, adjunctul de presă al lui Shea, 2500 dolari pentru a-i păstra în vederea unor eventuale zile grele. Pe mine, pe de altă parte, McDonald m-a rugat să-i aduc unele alimente din satul meu deoarece la Bucureşti se găseau cu greu. Echivalentul lor în valută americană a fost de 50 dolari. L-am rugat şi eu să păstreze această modestă sumă pentru eventuale medicamente sau suc de lămîie şi portocale pentru copii.

– Şi cum poţi să dovedeşti aceste afirmaţii? – a întrebat el.

– Fie că mă lăsaţi să vorbesc la telefon, fie că îmi daţi voie să-i scriu un bilet în care să-i cer „cei 50 dolari pe care-i am la el". Ori, găsiţi dv. altă soluţie, din care să rezulte această sumă.

– Să lăsăm treaba aceasta la o parte. Ce-aţi făcut cu banii de la americani, căci aţi ridicat bani grei?

– De ce atunci am mai simţit nevoia să depunem sumele modeste de mai sus?

– Ţi-am spus că nu ai dreptul să pui întrebări, dar se vede că nu-ţi e bine, a replicat el. Întrevederea secretă dintre Lucreţiu Pătrăşcanu şi ministrul Berry cînd şi unde a avut loc?

– Nu ştiu de nicio întrevedere între Pătrăşcanu şi Berry, am răspuns eu.

– Măi, să fie al dracului, nu ştie nimic, dar a fost amestecat în toate – a spus anchetatorul – întorcîndu-se spre ceilalţi trei care pînă acum nu au spus un cuvînt. Ascultă, unde te crezi? – a spus răstit, întorcîndu-se spre mine. Ce crezi că poţi să-ţi baţi joc de noi? Bagă-ţi minţile în cap că altfel e de rău. Pătrăşcanu ne-a declarat el însuşi acest lucru, iar dacă vrei îl aducem să-ţi spună chiar el că minţi fără nici un obraz. Că e aici şi el.

– Vă rog să-l aduceţi. Pătrăşcanu e om serios şi nu poate spune baliverne.

Înfuriat, s-a ridicat de la masă şi a început să se plimbe nervos. A sunat. Şeful arestului a sosit imediat.

– Luaţi-l şi administraţi-i o nouă lecţie, că nu vrea să înţeleagă.

În timpul cît gealaţii mă legau din nou, a coborît şi el în beci, luîndu-l pe şeful arestului la o parte, ca să-i spună ceva. M-am aşteptat la mai rău. Dar de această dată loviturile mi-au fost administrate cu o coadă de mătură peste talpa bocancilor, pe care m-au pus să-i încalţ înainte de a fi legat. Loviturile au fost mai puţin dureroase şi ca să nu le simt am început să le număr. Au fost 40.

În timp însă ce gealaţii s-au repezit să mă ia jos, o altă namilă de aproape doi metri – care asistase şi la anchetă, dar numai pentru intervale scurte – a cerut băţul de cauciuc şi a început să mă lovească furios peste fese. La a şaptea lovitură am leşinat de durere, fiindcă îmi atinsese şi testiculele. Cînd m-am trezit eram ud leoarcă. Aruncau apă cu găleata asupra mea. Era şi anchetatorul de faţă. Am urcat treptele coridorului, dus la braţ de cei doi gealaţi. În spatele meu am auzit vocea anchetatorului:

– Să ştii că n-a fost legionar, ci a luptat împotriva lor, bucurîndu-se de întreaga simpatie a studenţilor evrei…

În sala de anchetă, unul din coanchetatori, care n-a spus pînă acum un cuvînt, dîndu-şi seama de ceea ce s-a întîmplat, părea sincer revoltat.

– Domnule procuror – s-a adresat el celui care a condus ancheta – să-l lăsăm acum pe dl. profesor să meargă la celulă să se odihnească. E de altfel ora cinci.

– Da, este adevărat, e chiar trecut de cinci. În sfîrşit, domnule profesor, ne pare rău, dar numai d-ta eşti de vină. Şi să ştii că o păţeşti şi mai rău dacă mai continui cu încăpăţînarea aceasta, care n-are niciun rost că pînă la urma urmei tot ai să recunoşti. Du-te la celulă şi te culcă. La ora nouă, şeful arestului va veni ca să-ţi aducă hîrtie, cerneală şi condei. Îţi mai dăm încă o şansă. Scrie despre tot ceea ce te-am întrebat, dar nu mai umbla cu minciuni, ci spune-ne adevărul adevărat că altfel e de rău. De la beci se poate ieşi şi cu picioarele înainte, aceasta să ştii…

Am adormit greu deoarece simţeam în urechi bătăile inimii, care a luat-o razna şi nu o mai puteam stăpîni. Am fost trezit de mîna gardianului, care-mi scutura braţul.

– N-ai voie să dormi cu faţa la perete. Trebuie să dormi numai cu faţa spre bec şi cu mîinile afară din pătură.

Mai le era teamă şi că mă sinucid. […]

Repere critice:

„Eu n-am mai plîns de mult citind o carte – mărturiseşte Marta Petreu în «Apostrof» (152/2003) – şi citesc destule, pline de toate grozăviile secolului ce abia a trecut. La asta am plîns…“: este vorba despre ***Mărturii asupra unui veac zbuciumat****, memoriile profesorului Nicolae Mărgineanu publicate la Editura Fundaţiei Culturale Române, carte care a răscolit-o pînă la lacrimi pe Marta Petreu. Profesorul Nicolae Mărgineanu este un ardelean cu un destin tipic şi pentru alţi intelectuali din această parte a ţării: „Ca alţi mari profesori ai Clujului, ca David Prodan, de pildă (care era cu numai trei ani mai mare), Mărgineanu provine dintr-o familie de ţărani. A ajuns la şcoală fiindcă ţăranii mai înstăriţi din satele româneşti îşi trimiteau cîte un copil – nu toţi, cîte unul, iar dintr-un sat, unul-doi copii pe generaţie! – la şcoală, cu gîndul precis că în felul acesta vor avea preot, dascăl, medic sau avocat în sat. E un fenomen extraordinar de secol XIX şi XX, o opintire a lumii româneşti din Transilvania de a se lumina şi civiliza, fenomen surprins şi-n memoriile, şi-n proza ardelenilor. Ţinta era, desigur, Blajul, cu şcolile lui înfiinţate în secolul* [al] *XVIII*[-lea]*, cărora transilvănenii le poartă o recunoştinţă şi un respect cvasi-mitic“. La şcoala din Blaj pe fiul de ţărani îl însoţeşte imperativul moral transmis de mamă, acelaşi ca în cazul unui mare poet ardelean trimis la carte: „De aici încolo să asculţi de dascălii tăi cu carte că eu nu te-oi mai putea povăţui. Din partea mea însă să nu uiţi un sfat, orice vei ajunge tu, poate chiar «pătrupop», dragul mamei, sufletul să ţi-l ţii curat, ca şi cămaşa albă pe care ţi-o spăl cu mîinile mele ca să mergi duminica la biserică“. Acest imperativ moral – care o face pe Marta Petreu să plîngă – îl va ţine drept şi curat pe profesorul Nicolae Mărgineanu: „În închisoare, Mărgineanu a ajuns în 1948, pentru activitatea lui în Asociaţia Româno-Americană, ce-a constat în conferinţe despre America şi în informarea părţii americane despre situaţia Transilvaniei; cu alte cuvinte, a ajuns în închisoare fiindcă şi-a folosit persuasiunea pe lîngă americani pentru ca Transilvania să revină României. A stat în închisoare şaisprezece ani şi două luni“. Minte lucidă şi cu măsură, spune Marta Petreu, Nicolae Mărgineanu descrie lumea prin care a trecut, ca victimă şi ca erou totodată, „pe un ton cumpănit, de om ce şi-a ţinut sufletul curat şi a păstrat măsura etică deprinsă acasă, în satul lui, etică ce, însă, coincide cu cea din tratatele savante «elaborate de dascălii noi din străinătate».“ Cu obişnuita sa acuitate, Marta Petreu „decupează“ din memoriile profesorului Mărgineanu acele cazuri emblematice pentru* ***înclinaţiile oportuniste*** *ale unei bune părţi a elitei româneşti în care-şi regăsesc „modelele“ destui dintre contemporanii noştri: „El notează cu calm şi măsură etică, avatarurile politice care au lovit, au cuprins şi au distrus România: atacul la adresa democraţiei, ascensiunea extremei drepte legionare şi apoi* [a] *extremei* [stîngi] *comuniste. Mărgineanu arată cum în Universitatea clujeană extrema dreaptă găsise foarte puţini aderenţi, apoi, pe cazuri, cum extremiştii de dreapta au devenit, la momentul oportun, extremişti de stînga şi viceversa. Petre*

Pandrea, de pildă, a evoluat de la naţionalism, la stînga, cu un stagiu în P.N.Ţ., iar după 23 August 1944 e descris ca vrînd să treacă «sută la sută comunist din naştere». Daicoviciu apare ca un performeur al supravieţuirii în funcţii, căci schimbă partidele ca pe nişte cămăşi, asigurîndu-se inclusiv din partea legionară; Sextil Puşcariu e descris, în treacăt, la legionari, apoi la comunişti; Herseni, bănuit iniţial de sentimente comuniste, devine legionar; Zevedei Barbu devine din pronazist, comunist, un anume Crăciun, fost cuzist, devine comunist după '44 şi ajunge şeful securităţii etc. Cazul cel mai intersant este al psihologului Alexandru Roşca (peste zi găsit în foarte multe dosare de securitate, inclusiv în al lui Blaga) şi Salvator Cupcea, legionari plănuitori de asasinate şi procese, în timpul statului naţional-legionar, apoi reorientîndu-se rapid spre comunişti, unde Roşca a ajuns să aibă putere de decizie. E… «reconfortant», nu-i aşa, să vezi că o parte din nomenclatura comunistă provine din Legiune. În ce-l priveşte pe Nicolae Mărgineanu, legionarii, chiar la incitarea cuplului Roşca-Cupcea, au plănuit să-l omoare pentru vina că, la 9 nov. 1938, cînd legionarii au tras în rectorul Ştefănescu-Goangă, Mărgineanu s-a grăbit să-l ducă pe rănit la spital, să-l salveze deci (în vreme ce Alexandru Roşca, legionar, sta impasibil şi privea agonia)." După ieşirea din închisoare, în 1965, Nicolae Mărgineanu nu a fost reintegrat în învăţămîntul superior: „la cursurile de psihologie pe care le-am făcut în facultate cînd profesorul Mărgineanu mai trăia – notează laconic Marta Petreu – eu am învăţat nu după ***Psihologia persoanei*** *a lui Nicolae Mărgineanu, ci după manualul coordonat de… Alexandru Roşca."*

Observaţia amară ce poate fi dedusă din emoţionantul articol semnat de Marta Petreu constă în aceea că, după 1989, elita românească dornică să-şi expună cu febrilitate postrevoluţionară ***anticomunismul*** *ţinut bine în frîu* ***înainte****, a continuat în felul acesta să ignore şi să* ***marginalizeze*** *marile şi autenticele modele morale care mai rămăseseră în societatea românească şi după ce multe dintre ele pieriseră în închisorile comuniste. Unul dintre aceste* ***modele*** *marginalizate este chiar Nicolae Mărgineanu, altele se numesc David Prodan, Alice Voinescu, Monseniorul Ghyka, Grigore T. Popa ş.a., cu toţii aflaţi, din punct de vedere moral, la antipodul oportuniştilor de ieri şi de azi ce-şi schimbă ideile şi partidele „ca pe nişte cămăşi"…*

(C. Stănescu, ***Oportunişti vechi şi noi***, în „Adevărul literar şi artistic",
Anul XII nr. 652, 4 februarie 2003, p. 2).

*

* *

Dimensiunea catastrofei politico-economice abătute asupra României capătă noi nuanţe prin mărturiile lucide şi foarte aproape de „marea literatură" ale lui Nicolae Mărgineanu (descrieri sigure, portrete vii, dialoguri bine construite, vocabular variat etc.). Imparţialitatea conferită atît de temeinica pregătire superioară cît şi de neapartenenţa la vreun partid politic al vremii îi conferă profesorului-memorialist o maximă credibilitate. Realismul crud al faptelor trăite, numele reale presărate fără ezitare în pasta autentică a textului scris fără cusur ţin mereu pe cititor în tensiunea înaltă a oricărei opere romaneşti realiste, dar aduc şi fiorul specific memorialisticii.

Mărturiile*… lui N. Mărgineanu constituie, aşadar, nu numai o sursă de informare, ci şi o lectură oferind satisfacţiile intelectuale caracteristice unei cărţi bune. (M. F.)*

*

Celula Casimca

7. ADRIANA GEORGESCU
(1920-2005)

Licenţiată în Drept (apreciată de profesorul Istrate Micescu), şefă de cabinet a primului ministru liberal generalul Nicolae Rădescu, Adriana Georgescu şi-a scris cartea ***La început a fost sfîrşitul*** în limba franceză, cu ajutorul Monicăi Lovinescu şi a fost publicată în 1951 la editura Hachette. Ea zugrăveşte dramaticele condiţii în care s-a produs bolşevizarea unei ţări prospere, cu vocaţie politică şi culturală occidentală – România. În loc de biografie – la data aceasta inexistentă – redăm din Prefaţa cărţii ***La început a fost sfîrşitul***:

[…] *Adriana Georgescu a fost un simbol al îndîrjirii cu care studenţii şi tinerii în general înfruntaseră după război ocupaţia sovietică. Lîngă inconfundabila siluetă a lui Mihai Fărcăşanu conducîndu-i pe tinerii liberali la manifestaţii, de nedespărţit, apărea părul auriu, svelteţea sportivă, rîsul încrezător al Adrianei. Ziaristă, foarte tînără avocată, de abia ieşită de pe băncile universităţii, apoi şefă de cabinet a generalului Rădescu, rezistenţa anticomunistă aflase în ea o figură emblematică. Avea să devină şi una din primele victime expiatorii odată cu înscenarea celui dintîi proces în care Nicolski îşi făcuse gamele în România, game ce aveau să ducă la simfonia neterminată a ororii de la Piteşti. Nu se ajunsese încă pe acel prag al demoniei, dar pînă şi aceste exerciţii fuseseră de ajuns pentru a transforma existenţa Adrianei, însoţindu-i toate etapele cu coşmarul lor neîntrerupt.*

[…] *Termenul exil nu trebuie pus la singular. Au fost mai multe exiluri. Primul era compus mai ales din oamenii care nu fugiseră ca să scape ci ca să se bată* [mai] *departe.*

Şi ne băteam. Fără arme, fără acele tancuri în care mai visam să ne întoarcem în România. Cu scrisul şi cuvîntul. De abia în 1956, cînd am constatat uimiţi că înecarea în sînge a revoluţiei maghiare s-a produs fără reacţie din partea puterilor occidentale (un simplu avion al Naţiunilor Unite din care ar fi coborît pe aeroportul de la Budapesta Secretarul General al ONU, răspunzînd apelului disperat al lui Imre Nagy, ar fi fost probabil de ajuns pentru a opri măcelul şi a schimba cursul istoriei), de abia atunci ne-am dat seama că vrerea noastră fusese deşartă […]

Nu eram încă în 1956 cînd am revăzut-o pe Adriana la Paris. Mai trăiam cu convingerea ochilor ce trebuie deschişi […] *şi am pus la cale o strategie. Adriana va scrie o mărturie iar eu i-o voi traduce. Cît mai repede. Urgenţa era pe măsura închisorilor ce se umpleau în ţară. Să-mi aducă deci, zi de zi, ce scrisese peste noapte. Cînd n-are timp, să scrie direct la mine acasă şi să traduc pe loc.* […] *La plecările tardive, pe scara fără bec, Adriana mai lăsa să cadă din filele deja traduse, altele le arunca mototolite în coşul de hîrtii, nu avea pentru ea mare importanţă, scria cu un singur scop, să „deschidă ochii". În pauze, ne comportam amîndouă infantil sau ridicol: puneam cuvinte româneşti pe cîntecul partizanilor francezi şi ne închipuiam în primele balalioane ce vor deschide uşile închisorilor. Lipeam imaginile atît de obsesive în acei ani ai rezistenţei franceze pe realitatea românească. Şi, după acest intermezzo al nălucirii, reîncepeam, ea să scrie, eu să traduc. Ajunsă la primele experienţe de închisoare şi tortură, Adriana punea stiloul jos. Începea să tremure. Din tot corpul. Îi clănţăneau dinţii. (Tremuratul acesta o va însoţi de-a lungul vieţii, e prezentul ei veşnic.)* […]

Cartea a fost publicată la Hachette, în 1951. Traducerea o semnasem cu un pseudonim (Claude Pascal). Aveam în ţară un ostatic. Pe cel mai drag. Mama. […]

***Au commencement était la fin**, în ciuda contextului stîngist, a avut în presa franceză un ecou favorabil. Adriana presupune că ambasada ar fi cumpărat întreaga ediţie ca să nu ajungă la public. Nu ştiu dacă aşa a fost, în totalitate sau în parte, astfel de „cumpărături masive" erau însă în moravurile comuniste ale epocii. În orice caz, ediţia s-a epuizat.* […]

Monica Lovinescu
Paris, martie 1991

PARTEA ÎNTÎI

„La început a fost sfîrşitul"

III

[…] *Umblu pe stradă cumpănindu-mi deziluzia: nu mă văd devenind reporter politic! Va trebui să-mi caut iar de lucru. Ajung astfel, cufundată în tristeţe şi decepţie, pe Calea Victoriei.*

Imposibil de traversat, din cauza unui grup de manifestanţi care flutură drapele roşii şi scandează, urlînd: „Trăiască Armata Roşie! Trăiască democraţia! Stalin! Stalin! Trăiască armata eliberatoare!“

Un băiat, cu un steag roşu în mînă, mă îmbrînceşte. Urlă şi mai tare decît ceilalţi: „Trăiască Armata Roşie!“

După toate discuţiile de la redacţie, izbucnesc:

– N-aţi găsit steaguri româneşti? Soldaţii noştri luptă pe front alături de soldaţii ruşi. Asta numiţi voi democraţie?

– Tovarăşe, prinde-o. A insultat Armata Roşie şi democraţia. Eşti arestată. Fascisto!

După părerea mea, situaţia e destul de caraghioasă şi încep să rîd. Oamenii se opresc pe stradă şi încearcă să mă smulgă din mîinile „democraţilor“, care m-au înşfăcat şi mă tîrăsc după ei urlînd necontenit: „Fascisto! Fascisto!“ Şi, în timp ce mă iau cu ei, încerc să le acopăr vocile:

– Sînt de acord să vin cu voi la postul de poliţie, unde comisarul o să vă spună că n-aveţi dreptul să arestaţi oameni fără mandat.

Cum ei nu răspund, ridic şi mai tare vocea:

– Vreţi să vă legitimaţi? Nu? Atunci vă veţi legitima la poliţie.

– Ce poliţie, fascistă împuţită? Te ducem la „tribunalul“ rusesc şi te împuşcăm.

– Aţi citit cam prea multe romane poliţiste.

– Nu citim romane poliţiste! Astea-s cărţi decadente. Dar te ducem la „tribunalul“ rusesc şi te împuşcăm.

– Ne aflăm în România. Nu văd ce legătură are povestea asta cu tribunalul rusesc.

O voce din mulţime strigă:

– Ai de-a face cu o echipă de şoc comunistă. De îndată ce ai să vezi un poliţist, pune-l să intervină şi să-i potolească pe derbedeii ăştia. Degeaba discuţi cu ei.

Nu văd niciun poliţist. Pe tot drumul, oamenii se opresc, înmărmuriţi. Formăm probabil un grup destul de pitoresc: eu ciufulită, zbătîndu-mă, şi cei patru băieţi care mă tîrăsc, fluturînd steaguri roşii. Încep să-mi pierd răbdarea:

– Ascultaţi, sînt avocată şi am citit destule texte de lege în care stă scris că nimeni nu poate fi arestat fără mandat.

– Eşti fascistă.

– De unde ştiţi?

– Ai spus că asta nu-i democraţie.

– Da, am spus şi o repet. Sînteţi liberi să manifestaţi pentru Armata Roşie şi pentru Stalin, dar, în ce mă priveşte, găsesc că aţi putea manifesta şi pentru Armata Română care luptă alături de Armata Roşie. E părerea mea şi am dreptul să mi-o exprim, chiar dacă nu vi se pare justă.

– N-ai dreptul să vorbeşti pe tonul acesta!

– Vă vorbesc pe tonul cu care vorbiţi şi voi. În loc să fiţi pe front, vă plimbaţi în şiruri dezordonate pe Calea Victoriei, urlînd. E dreptul vostru să iubiţi Armata Roşie.

– Va să zică, tu nu iubeşti Armata Roşie, fascistă împuţită!

– N-am zis că nu iubesc Armata Roşie. Dar…

– Tovarăşe agitator, n-o mai lăsaţi să vorbească. E arestată!

– În declaraţia sa, guvernul Sănătescu ne promite un regim democratic, în care libertăţile publice şi drepturile cetăţeneşti vor fi respectate. Aveţi reprezentanţi comunişti în guvernul Sănătescu!

– Da, dar vrem să avem mai mulţi.

– Aşteptaţi alegerile.

– Pînă la alegeri vrem un guvern complet comunist.

– Dar partidul comunist nu numără nici o mie de membri în toată România! V-aţi născut în România?

– Ah! Ah! Eşti rasistă.

– Nu-s rasistă. Mă gîndesc numai că, cu astfel de echipe de şoc, nu aduceţi un serviciu nici partidului comunist, nici prieteniei româno-sovietice. Voi ar trebui de fapt să ne dovediţi că Rusia este cu adevărat prietena noastră.

– Sigur că este marea noastră prietenă şi aliată, de vreme ce armata ei a eliberat Bucureştiul.

– Să trecem peste amănuntul ăsta fals, dar dacă voi…

– Tovarăşe agitator, închide-i gura. O să vorbească la „tribunalul“ rusesc.

– Nu înţeleg limba rusă.

– O să ţi se traducă sentinţa.

Urlînd care mai de care, am ajuns în Piaţa Victoriei, unde zăresc în sfîrşit nişte poliţişti. Îi chem şi fac eforturi să mă degajez.

Agenţii de poliţie au intervenit. Le arăt actele mele şi un poliţist le cere şi celor patru agitatori, care au tăcut ca prin minune, să facă la fel. Grupul astfel întărit se îndreaptă spre postul de poliţie, în timp ce cei patru agitatori protestează.

– Tovarăşe poliţist, am primit ordin de la responsabilul manifestaţiei să o ducem pe fascista asta la „tribunalul“ rusesc.

– O să discutaţi cu comisarul.

Răsuflu uşurată. Mi-au dat drumul la braţ şi păşesc puţin înaintea lor. Agitatorii mei nu prea au aerul să fie grăbiţi să ajungă. După ce ne-a cerut să ne scriem declaraţiile, comisarul se adresează celor patru „tovarăşi agitatori din trupa de şoc numărul 5“:

– Citesc în declaraţia dumneavoastră că domnişoara este reacţionară, fascistă şi agentă a imperialismului anglo-american. Totuşi Rusia este aliata acestor două ţări, nu-i aşa?

„Tovarăşii“ intonează în cor:

– Anglo-americanii sînt imperialişti.

Comisarul nu are aerul să vrea să stea la discuţie şi ne cere să plecăm fiecare acasă. Îl rog să-mi dea un poliţist care să mă însoţească. Echipa începe din nou să urle:

– Poţi să ceri să te însoţească toţi poliţiştii din lume. O să te găsim şi în gaură de şarpe. Fascistă împuţită!

Comisarul vrea să încheie un proces-verbal de ameninţări. Refuz şi părăsesc postul de poliţie.

Am ajuns la mine către orele patru după-amiaza, hotărîtă să devin reporter politic la „Viitorul“.

A doua zi, debutam în noua mea profesie. […]

(Adriana Georgescu, ***La început a fost sfîrşitul***, Bucureşti,
Ediţia a II-a revăzută, Fundaţia Culturală Memoria, 1999, pp. 32-35).

*
* *

Teme:

1.Explicaţi decizia fermă a naratoarei de a primi slujba propusă de redactorul şef al publicaţiei liberale „Viitorul“.

2.Ce fel de „democraţie“ credeţi că voiau să instaureze ocupanţii judecînd după afirmaţia unuia dintre ei: *Pînă la alegeri vrem un guvern complet comunist*?

*
* *

V

[…] *Intru în biroul primului-ministru. În spatele unei mese încărcate de hîrtii, un bărbat înalt şi subţire cu părul alb, în uniformă, fără decoraţii. Am în faţa ochilor pe omul care a scris o scrisoare deschisă reprezentantului lui Hitler la Bucureşti, baronul von Killinger, pentru a protesta contra ocupaţiei germane în România şi care a plătit acest gest cu un an de lagăr. Am în faţa ochilor pe omul care ţine în momentul acesta piept ruşilor şi P*[artidului] *C*[omunist]*. Are în mîinile lui Ministerul de Interne şi, datorită dîrzeniei lui, comuniştii nu au reuşit încă să pună stăpînire pe toate posturile de comandă şi să aresteze cum ar vrea ei pe toţi cei care le rezistă. Dacă îndrăznim să zîmbim, să trăim, să luptăm, e pentru că este el aici. E deci perfect normal să mă simt atît de intimidată.*

În ce-l priveşte, generalul pare foarte mirat:

– Dumneata eşti trimisul special al „Viitorului“ în Moldova?

– Da, domnule general.

– Pentru un trimis special, eşti cam tînără.

– Am douăzeci şi patru de ani, domnule general.

Sînt tot mai intimidată şi n-am nici cea mai mică idee despre modul cum să îmi încep interviul.
[…]

Audienţa s-a încheiat şi eu n-am fost în stare să iau interviul. Îl şi vedeam deja, apărînd pe două coloane, pe pagina întîi. „Da, domnule general. Nu, domnule general“. Mă simţeam paralizată ca un soldat care prezintă armele.

Mă ciocnesc de Lucreţiu Pătrăşcanu care intră. Directorul de cabinet îmi spune:

– Aveţi febră?

Pesemne că sînt foarte îmbujorată.

– Am o veste mare pentru dumneavoastră.

– Ne-au acordat cobeligeranţa?

– Încă nu. Vreţi să fiţi şef de cabinet la Interne?

– Vă bateţi joc de mine?

– În niciun caz. Avem nevoie de un element energic ca dumneavoastră.

Nu înţeleg de ce, de pe o zi pe alta, toată lumea mă consideră „un element atît de energic“. Directorul de cabinet reia:

– Vom lucra împreună. Daţi-mi adresa. Mîine dimineaţă, la ora opt, voi trimite maşina ministerului după dumneavoastră.

– Voi putea să lucrez mai departe la ziar?

– Bineînţeles.

– De acord. […]

(Ibidem, pp. 45-46).

VI

[…] *În odaia mea e foarte frig. Pun radiatorul în priză, deschid radioul, îmi scot paltonul. În timp ce pun la fiert apa de ceai, aud cum se transmit marşuri militare. Cineva îmi bate în uşă. E Rodica, prietena cu care împart apartamentul, care m-a auzit venind şi vrea să afle ce s-a întîmplat. În timp ce îi povestesc ce am văzut, ea pregăteşte ceaiul. Cînd am ajuns la mijlocul povestirii, muzica militară se întrerupe şi este înlocuită de glasul crainicului. Tac. Jurnalul începe cu un comunicat al Marelui Stat Major:*

„În regiunea munţilor Tatra, trupele româneşti au ocupat cota 1225. Trupele germane au apărat cu îndîrjire fiecare părticică de teren şi au avut loc lupte sîngeroase“.

Tăcere. Vocea crainicului reia:

– Atenţiune, atenţiune! Nu părăsiţi postul. Peste cîteva clipe primul-ministru se va adresa ţării. Nu părăsiţi postul.

Ceaiul se răceşte în ceşti. Dau să-mi aprind o ţigară şi ard chibrit după chibrit fără să reuşesc. Rodica se plimbă prin odaie. Mai auzim un „Nu părăsiţi postul“, pe urmă, imediat, vocea generalului:

„O mînă de canalii devorate de ambiţii, la ordinul a doi străini, Ana Pauker şi ungurul Vasile Luca, încearcă să subjuge poporul român şi, în acest scop, nu ezită să folosească armele teroarei.

Dar, în trecut, naţiunea noastră a ştiut întotdeauna să-şi apere cu îndîrjire existenţa. Nu se va lăsa doborîtă acum de o mînă de laşi“.

Rodica a venit lîngă mine. Murmură:

– În sfîrşit, îndrăzneşte. Cineva îndrăzneşte să le spună adevărul!

Îi fac semn să tacă.

„Se pretind democraţi şi calcă necontenit democraţia în picioare. Vor să asasineze ţara. Pe tot teritoriul nostru, crimele lor sînt nenumărate. Voi avea în curînd prilejul să vă vorbesc în amănunt. Astă-seară voi expune doar ce s-a întîmplat astăzi chiar, pentru a zădărnici toate mîrşăviile pe care încearcă să le impute poporului şi mie însumi, ca să-şi camufleze mai bine crimele.

La Craiova au atacat prefectura…“

Rodica s-a aşezat acum lîngă mine. O cuprind după umeri. Telefoanele care mi-au punctat toată ziua îmi răsună încă în rechi: „Aici Craiova, aici Roman, aici Focşani…“

„În fine, în capitală, crimele lor sînt şi mai grave.

Au tras asupra Palatului Regal şi două gloanţe au pătruns în biroul mareşalului Palatului.

Au tras asupra prefecturii de Poliţie.

Au atacat Ministerul de Interne, unde mă aflam, un glonţ spărgînd fereastra şi pătrunzînd în cabinetul meu de lucru.

Acum trei sferturi de oră, cetăţeni care manifestau pentru rege în faţa Palatului Regal au fost mitraliaţi dintr-un automobil.

Sînt doi morţi şi unsprezece răniţi.

Iată rezumatul faptelor care s-au petrecut chiar azi

Indivizii care s-au făcut vinovaţi de aceste crime nici nu îndrăznesc măcar să-şi asume responsabilitatea şi încearcă să o arunce asupra armatei, care chipurile i-ar fi provocat.

Afirm că acest lucru este fals. Armata a primit ordinul meu cel mai categoric să nu atace şi l-a executat.

Mai mult, armata a primit ordinul categoric să nu se apere decît dacă va fi direct atacată. În acest caz, armata a tras doar în aer.

Aş fi vrut să împiedic şi asta.

Sufletul negru al celor fără Dumnezeu şi fără patrie nu a şovăit să se încarce cu aceste păcate.

Iată faptele, iată oamenii care le-au săvîrşit.

Trebuie să ne ridicăm cu toţii, ca un singur om, spre a face faţă pericolului.

Eu şi, alături de mine, armata ne vom face datoria pînă la capăt.

În ce vă priveşte, rămîneţi toţi la posturile voastre".

Rodica sare […], gesticulează, vorbeşte fără încetare.

– De luni de zile aşteptăm ca cineva să spună asta. Sîntem liberi, nu-i aşa că sîntem liberi, acum?

Plînge întruna.

Telefonul: directorul de cabinet.

– Ai ascultat?

Îi fac semn Rodicăi să nu se mai agite şi, mai ales, să tacă.

– Da, aş fi vrut să fiu lîngă voi toţi.

– A fost mai tare decît ne aşteptam. Pregăteşte tot ce ai ca pulovere, ciorapi şi mănuşi de lînă.

– De ce?

– În timp ce vorbea generalul, adjutantul lui Bogdenko a anunţat că şeful lui vrea să-l vadă pe generalul Rădescu.

– Ei şi?

– Cum, ei şi? Bogdenko e şi mai tare decît Vinogradov. Ţi-am spus: pregăteşte-ţi lucruri călduroase pentru Siberia.

– Nostim.

– Nu prea. Ca să vorbim serios, refă-ţi puterile. Vei avea nevoie. Nu-i decît începutul şi e deja foarte grav.

– Generalul se duce la Bogdenko?

– Sigur. Nu-l cunoşti?

– Cum e în momentul ăsta?

– Calm. Trebuie să închid. Noapte bună. Culcă-te imediat.

Pun receptorul la loc şi Rodica vine repede lîngă mine:

– Internele?

– Da.

– Ce se întîmplă?

– Nimic altceva decît ce ai auzit în discurs. Aş vrea să dorm.

Iese, iar eu iau un somnifer cu puţin ceai rece.

(Ibidem, pp. 64-67).

*

* *

Teme:

1. Comentaţi rezultatele audienţei tinerei ziariste, absolvente şi a Facultăţii de drept.
2. Căutaţi informaţii despre generalul Nicolae Rădescu, eroul acestor fragmente, pentru a-i completa portretul.
3. Informaţi-vă despre rolul jucat de Lucreţiu Pătrăşcanu în epocă.
4. Studiaţi sursele istorice şi stabiliţi dacă România a primit sau nu statutul de cobeligeranţă în cel de-al Doilea Război Mondial.
5. Apreciaţi pe zece-cincisprezece rînduri ascensiunea profesională a Adrianei Georgescu (ţineţi cont şi de faptul că, în perioada interbelică, oamenii puteau desfăşura mai multe activităţi/slujbe).
6. Comentaţi discursul radiodifuzat al generalului Nicolae Rădescu, redat din memorie de autoare. Citiţi întregul volum al Adrianei Georgescu spre a descoperi urmările politice ale acestei poziţii curajoase a prim-ministrului român din acea epocă.

*
* *

PARTEA A DOUA

„Subsemnata, declar…“

II

[…] *Mi se smulge legătura de la ochi într-o încăpere care seamănă cu un compartiment de tren. Sus de tot, lîngă plafon, o fereastră, mică, pătrată, închisă. Ca să ajungă cineva pînă la fereastră, ar trebui să se caţăre pe patul suprapus, unde zăresc o siluetă care îmi întoarce spatele. Două picioare umflate şi jegoase ies de sub pătură. Simt revolverul în coaste:*

– E interzis să vorbeşti. Ai înţeles?

Paznicul trage uşa. Mă aşez pe pat. Patul e o placă de tablă foarte rece. Mă dor ochii. Încerc să dorm. Nu pot dormi cu lumina aprinsă. Mă scol.

– Cum se stinge lumina?

Silueta de sus se întoarce încet. Faţa e luminată de o lampă foarte puternică. O faţă rotundă, tînără. Pete roşii pe pomeţi. Priveşte spre ochişorul de sticlă din uşă. Îşi duce încet mîna la obraz şi, făcînd-o să lunece, îşi apasă un deget pe buze. Înţeleg. Nu trebuie să vorbim. Pot să ne vadă. Mă întind din nou pe pat. Pe burtă, din cauza cătuşelor. Încerc să ţin capul într-o parte ca să pot respira. Paşi pe culoar. Un zgomot metalic. Lanţuri? Alţi paşi acum, care se opresc în faţa celulei noastre. Se dechide uşa:

– Scoală-te.

Vreau să mă ridic în picioare, dar nu reuşesc şi cad cu capul înainte, pe scîndură. Paznicul rîde zgomotos. Mă trage de braţ:

– Haide, vino, frumoaso.

Nu-mi mai simt braţele: în locul lor, o durere grea. Traversăm un coridor. Celule. Acelaşi ochi pe toate uşile. În şir nesfîrşit de ochi de broscoi care mă privesc.

Un birou. Patru bărbaţi. Unul mic şi gras, cu mustaţă. Altul: un botişor ascuţit ca de şobolan. Ceilalţi doi discută cu spatele la mine.

– Uite! Arată bine derbedoaica, cu brăţările astea. Ăsta-i modelul de brăţări pe care le va purta în curînd toată reacţiunea. Nu aşa îţi ascundeai, la spate, brăţările de aur pe care le arborai la recepţiie americane. Deşi erau la fel de grele.

– N-am purtat niciodată brăţări de aur.

Aş vrea să le spun că am fost întotdeauna prea săracă spre a-mi cumpăra brăţări de aur, dar mă răzgîndesc. La ce bun? Revăd pe birou poşeta mea. O privesc cu duioşie, cam ca pe o fiinţă omenească. Singurul lucru care mă leagă de lumea de afară. Bărbatul care seamănă cu un şobolan scoate din geanta mea un pachet de Pall Mall.

– Dacă eşti drăguţă să ne spui care ofiţer american ţi-a dat ţigările astea, pun să ţi se scoată cătuşele.

– Am cumpărat ţigările cu cinci sute de lei pachetul.

– Ştii că avem mijloace să te facem să vorbeşti.

Braţele mă trag cu toată greutatea lor înapoi. Omul-şobolan ia o cheie de pe birou şi vine spre mine.

– Ai să semnezi foaia asta.

Zgomotul de cheie în cătuşe. Mă îndrept puţin, dar braţele îmi atîrnă încă şi mai grele. Omul-şobolan se duce să se aşeze. Altul se scoală şi înaintează spre mine. Mă dau înapoi şi mă sprijin de perete. Mă apucă de încheietura mîinii şi mă trage spre mijlocul încăperii.

– Cine ţi-a permis să te sprijini? Semnează .

Mă împinge spre birou. Pe hîrtie literele dansează, dansează. „Inventarul deţinutului“.

– În afară de poşetă şi de bicicletă, nu am nimic.

Încep toţi să rîdă, în afară de omul-şobolan care-mi aruncă:

– Toate reacţionarele sînt cretine. Inventarul a ce ai pe tine.

Altul intervine:

– Da’ greu mai pricepi. Haide, dezbracă-te.

Mă dau un pas înapoi. Mi s-a făcut pielea de găină.

– Haide, dezbracă-te!

Acum urlă. Rămîn încremenită pe loc.

– Eşti surdă? Dezbracă-te!

Sînt îngheţată, îmi tremură picioarele. Mă mai dau cu un pas înapoi. Regăsesc peretele, mă sprijin.

Doi dintre ei s-au sculat şi vin spre mine. Omul-şobolan urlă:

– N-ai voie să te sprijini de perete. Dezbracă-te!

Cei doi mă înşfacă. Mă zbat. Ei rîd. Odaia se învîrte în jurul meu. Capul îmi rămîne prins în rochia pe care mi-au tras-o de pe mine. Furoul alunecă. Nu mă pot abţine, închid ochii şi lovesc cu pumnul şi cu piciorul în dreapta şi în stînga. Cineva mă apucă şi mă dă cu capul de pereţi. Aud zgomotul. Încă o palmă. Mi-au dat drumul. Deschid ochii, mă întorc, regăsesc peretele, mă lipesc de el. Ei rîd din nou şi îmi aruncă o salopetă. Mă aplec s-o iau. Capul mi-e tras de podea ca de un magnet. Nu reuşesc să apuc salopeta. Un bărbat o ia şi mi-o întinde.

– Aşa, tîrfă reacţionară, o să te îmbrăcăm ca pe o păpuşică. Faci multe nazuri, dar noi sîntem drăguţi, noi sîntem răbdători!

Salopeta e jegoasă. Miroase urît şi-mi face greaţă. O strîng la gît ca să nu alunece pe umăr: e prea mare!

– Dacă semnezi aici, îţi dăm drumul.

Nu mai e foaia cu inventarul. O foaie bătută la maşină: „Subsemnata, declar că…“

– Nu pot să citesc.

Un revolver e îndreptat spre mine.

– Semnează, ori te omorîm.

– Faceţi-o, haideţi, faceţi-o!

Am ţipat. O clipă de tăcere. Omul-şobolan aşază calm revolverul pe masă, vine spre mine, îmi întinde un scaun:

– Stai jos.

Pe urmă îmi desface mîinile încleştate la gît şi trage salopeta de mîneca dreaptă.

– Ia te uită, are umerii bronzaţi, tîrfa de fascistă!

Scuipatul lui curge de pe umăr pe spinare.

Izbucnesc în rîs. De ce rîd şi nu plîng? Rîd, rîd cu lacrimi, nu mă pot opri.

– E isterică.

Rîsul meu continuă pe tot lungul culoarelor prin care trecem. Celula. Zăresc prin fereastră nişte zori palide. Cel puţin, cred că sînt zorile. Mă prăvălesc pe placa de tablă. Nu mi-au pus cătuşele. Ce vor să mă pună să iscălesc? Ce ştiu ei de fapt? Închid ochii. Am impresia că mi se umflă capul, repede, repede, ca un balon în timp ce picioarele se întind. Şi dinţii, dinţii se lungesc. Deschid gura. Din fiecare dinte creşte o scîndură pe care se plimbă nişte bărbaţi cu cizme. Aud paşii lor răsunînd în interior. Mi-e sete. […]

(Ibidem, pp. 80-83).

*
* *

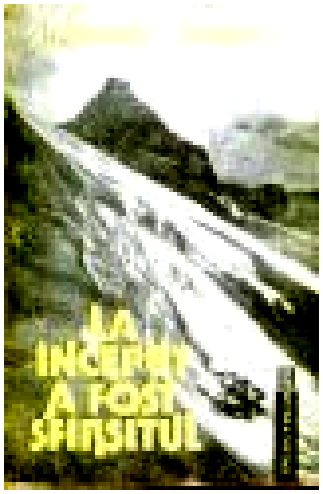

Teme:

1. Ce fel de impresie vă face abundenţa de enunţuri eliptice din fragmentele redate? Ca să puteţi compara diferenţele, exersaţi aşezarea predicatelor la secvenţa: *Pe burtă, din cauza cătuşelor.* […] *Paşi pe culoar. Un zgomot metalic. Lanţuri?* şi introduceţi-o în textul Adrianei Georgescu. Repetaţi exerciţiul cu oricare altă secvenţă. Ce observaţi?
2. Comparaţi cele două fragmente de naraţiune reproduse (de la pp. 32-35 şi de la pp. 80-83 ale ediţiei citate). Comentaţi asemănările şi deosebirile.

*
* *

PARTEA A TREIA

„Niciodată trandafirii nu au fost atît de albaştri“

III

[…] *Sînt singură în casă şi îmi fac de lucru în jurul plitei pregătind cina băieţilor. Tresar: s-a sunat alături. Îmi scot pantofii şi mă duc să-mi lipesc urechea de zidul spre apartamentul din dreapta. Strigăte, un copil care plînge, voci: se rechiziţionează apartamentul. Mă duc şi rămîn încremenită pe loc: au sunat la noi. O dată, de două ori, de trei ori… S-au îndepărtat. Vor mai reveni?Îmi petrec ziua pe un scaun tremurînd şi pîndind cel mai mic zgomot. Seara, Marc soseşte primul. Îi povestesc scena. Spune, simplu:*

– Nu miroase a bine. Poate că vor rechiziţiona tot imobilul. Ia-ţi impermeabilul; plecăm. Coborîm scara, ieşim […]. *În faţa uşii, un sergent. Marc mă conduce pînă la colţul străzii.*

– Rămîn aici ca să-i previn pe băieţi. Nu merită să fim prinşi toţi într-o gaură de şoarece. Tu du-te la adresa asta. Parola: „Niciodată trandafirii n-au fost atît de albaştri“. Ţi se va răspunde: „Sau gri“. Reţii? Repetă.

Repet.

– Bun, acum repetă adresa.

Îi repet adresa.

– Ai să nimereşti singură?

– Da, Marc.

– Atunci, pe curînd. Salut.

E prima dată că umblu singură pe stradă. Nu e decît nouă seara. Trebuie să merg liniştită, cînd de fapt aş avea chef să o iau la fugă… Evit arterele mari, îmi ţin capul înfofolit într-un fular, umblu, umblu. Am ajuns. Trec o dată prin dreptul casei, mă uit la număr, dau colţul, revin şi intru. Mă opresc la etajul al treilea. Uşa este întredeschisă. O femeie cu părul cărunt. Murmur:

– Niciodată trandafirii n-au fost atît de albaştri.

Uşa se deschide larg.

– Sau gri. Intră. Treci direct în bucătărie. Copiii nu s-au culcat încă. Nu trebuie să te audă. Pe aici. Vin peste un sfert de oră, după ce i-am culcat.

Îmi deschide uşa bucătăriei şi îmi spune:

– E supă pe aragaz. Dacă n-ai cinat încă, ia-ţi o porţie.

Mă aşez lîngă aragaz ca să mă încălzesc. Ea revine peste puţin timp. Şi, cum nu spune nimic, o întreb:

– Aţi ascultat Londra astă-seară?

– Nu, nu mai ascultăm. Copiii ar putea să povestească la şcoală.

– Să povestească la şcoală că ascultaţi radio? De ce?

– Pe ce lume trăieşti? Să povestească la şcoală, pur şi simplu. Îi învaţă special să facă asta: să povestească ce discută părinţii între ei, dacă ascultă B.B.C. sau Vocea Americii, dacă au ascuns alimente sau aur ori mai ştiu eu ce. Pentru fiecare denunţ primesc o notă bună. Înţelegi? Săptămîna trecută, un coleg al bărbatului meu a fost arestat pentru că fiul lui povestise că a înjurat guvernul. Slavă Domnului, ai mei n-au ajuns încă pînă acolo, dar pot să fiu sigură?

A început să plîngă:

– Săptămîna trecută, am tremurat toată ziua; mă rugaseră să le povestesc ceva; am început să născocesc un basm, cel mic – are şapte ani – mă întrerupe: „Spune, mamă, erau nişte zîne reacţionare?“ Am sărit în sus: „Cum aşa? – Da, la şcoală ni s-a spus că toate zînele sînt reacţionare, voiam să ştiu dacă şi ale tale.“ Fata – are unsprezece ani – e pasionată de istorie. Altădată, făceam lecţiile împreună seara. Acum, nu mai e chip. Ori de cîte ori îi spun o dată, un fapt, mă contrazice: „La şcoală mi s-a spus…“ Au deformat toată istoria. Atunci, ce-mi rămîne de făcut? Rugăciunile pe care îi puneam să le spună sînt reacţionare. Pomul de Crăciun a devenit „pom de iarnă“. Cît despre Moş Crăciun, nici nu mai există, „tătucul Stalin“ trimite jucăriile.

Şi, cum rîd:

– Te asigur că e adevărat, cuvînt cu cuvînt, autentic. În schimb, studiază încă de la vîrsta lor pe Marx, Lenin, Stalin şi învaţă să urască. Rusa a devenit obligatorie. Dacă nu ieşim mai repede din nefericirea asta, ne vor trebui mai mulţi ani ca să ne reeducăm copiii. Pentru moment, nu mai ştiu

cum să le vorbesc şi nici despre ce să le vorbesc. Simt că înnebunesc. Habar n-ai ce înseamnă asta. Poţi să dormi aici. Bărbatul meu e în provincie pentru două zile. Mîine dimineaţă, pînă ce copiii vor pleca la şcoală, ai să te plimbi pe stradă un sfert de oră.

– Nu pot să ies pe lumina zilei.

– Bine, atunci am să te ascund în dulap un sfert de oră. Să-ţi aduc o saltea.

N-am putut să dorm deloc în bucătăria „casei cu copii care denunţă“.

(Ibidem, pp. 185-187).

*
* *

Teme:

1. Închipuiţi-vă că, trăind în acei ani, aţi avea un frate sau o surioară de şapte pînă la unsprezece ani care v-ar cere să îi spuneţi o poveste. Pentru a nu periclita liniştea familiei, imaginaţi o poveste (circa o pagină – o pagină şi jumătate) adecvată epocii. Faceţi schimb de texte cu colegul/colega de bancă şi subliniaţi-vă reciproc eventualele abateri de la „regula“ de compoziţie impusă.

2. Meditaţi dacă aţi putea trăi într-o lume ca aceea prezentată de Adriana Georgescu şi organizaţi o dezbatere pe această temă.

3. Alcătuiţi un eseu despre valoarea literar-documentară a cărţii, luînd în consideraţie atît titlurile celor trei părţi (***„La început a fost sfîrşitul“***, ***„Subsemnata, declar…“*** şi ***„Niciodată trandafirii nu au fost atît de albaştri“***), cît şi subtitlul întregului volum: ***Dictatura roşie la Bucureşti***. Vă puteţi referi şi la dedicaţia autoarei: *Închin această carte tuturor românilor care, în perioada celor patru decenii de robie comunistă, au fost persecutaţi, arestaţi, torturaţi şi condamnaţi pe nedrept, la ani grei de puşcărie.*

*
* *

Repere critice:

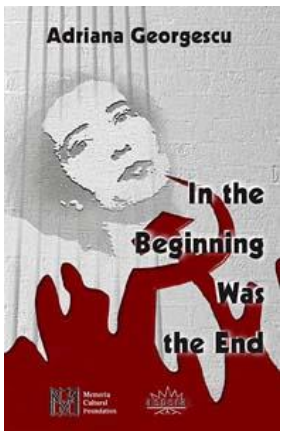

La început a fost sfîrşitul *este titlul unei cărţi ce ar trebui să figureze în manualele noastre de gimnaziu şi de liceu. Iar asta nu numai pentru ca generaţiile tinere să cunoască istoria reală a comunismului românesc, ci pentru ca ele să dobîndească motive autentice de mîndrie naţională. Fiindcă vocea care ne vorbeşte din paginile ei este una dintre cele mai curate, mai limpezi şi mai frumoase ce pot răsuna din paginile unei cărţi.*

În Occident, într-o mansardă pariziană, în după-amieze de groază şi frenezie pe care nici una dintre ele nu avea să le uite niciodată, Monica Lovinescu, devenită prietena pentru o viaţă, i-a ascultat şi i-a notat mărturia […]*.Chinuită, eliptică, marcînd prin tremurături convulsive zonele indicibilului şi doar sugerînd episoadele atroce ale calvarului care o azvîrlise în iad pentru întreaga ei viaţă. Direct în franceză pentru a putea fi publicată şi răspîndită în Occidentul liber şi civilizat. Cartea a văzut lumina tiparului la începutul deceniului şase, la importanta editură pariziană Hachette. Două ediţii ale ei s-au publicat şi în româneşte după 1989. Şi asta a fost tot.* […]

(Doina Jela, ***In memoriam – Adriana Georgescu***,
în „România literară“, nr. 44/9-15 noimebrie 2005).

De la prima la ultima pagină, cartea Adrianei Georgescu se desfăşoară ca un roman negru, plin de surprize şi răsturnări de situaţii.

(Roland Bochin, „Le Figaro Littéraire“).

Doamna Georgescu este un martor lucid; ea şi-a trăit drama, a trăit-o cu o împotrivire înverşunată, cu un curaj neîmblînzit.

(Jean Martin, „Journal de Gèneve“).

Noaptea a coborît peste o jumătate din Europa, dar – aşa cum o dovedeşte această carte – mai există încă o licărire, ce va reuşi să reaprindă cîndva lumina acolo unde domneşte teroarea roşie.

(André Brissaud, „Le Phare de Bruxelles“).

Povestea Adrianei Georgescu este cea a mii şi mii de compatrioţi de-ai săi.

(Saint-Pourcain, „Le Figaro“).

Cartea trebuie citită, căci permite o bună înţelegere a metodelor (devenite de atunci clasice) preluării puterii de către o grupare politică puţin numeroasă, susţinută de către ocupantul militar.

(L.M., „Le Dauphiné Libéré“).

Adriana Georgescu, martor ocular de prim plan, povesteşte această experienţă: cum cade cortina de fier.

(„Paris-Match“, 29 decembrie 1951).

(Cf. coperta a patra a vol. Adriana Georgescu, ***La început a fost sfîrşitul***, Fundaţia Culturală Memoria, Bucureşti, 1999).

Mulţumesc Ministerului Culturii pentru ajutorul dat editurii Memoria în publicarea ediţiei a doua a cărţii mele. De asemenea, mulţumesc doamnei Micaela Ghiţescu şi prietenului meu, Alexandru Paleologu.

Cînd mi-am prezentat manuscrisul editurii Hachette îi era alăturat un fotomontaj al procesului organizaţiei "T" - pe care l-am făcut la Calindale, în Anglia. La Calindale există o imensă bibliotecă unde se găsesc toate ziarele din lume. Din păcate, reproducerea fotomontajului în ediţia franceză ar fi fost prea scumpă.

Sper că tineretul din ziua de azi este interesat de felul în care am devenit o ţară „satelit“ timp de 50 de ani.

Sper de asemenea că greutăţile actuale – ce nu vor mai fi şi greutăţile zilei de mîine – să se spulbere cît mai repede, astfel încît tinerii pesimişti de astăzi să devină tinerii optimişti ai viitorului ţării noastre.

Aşa să ne ajute Dumnezeu!

Adriana Georgescu-Westwater
Stevenage Herts, 14 feb. 2000

*
* *

Tonic-exemplară este această transpunere literară a vieţii Adrianei Georgescu închinate dreptăţii, libertăţii, revenirii la normalitatea veritabil democratică în ţara sa – una dintre cele mai greu încercate de istoria scolului al XX-lea european!

Ce amarnică deziluzie trebuie să fi încercat, în sinea lor, prigonitorii ei şi-ai tuturor deţinuţilor politic la apariţia cărţii acesteia demascatoare, în 1951!

Stilul limpede, alert, dînd cititorului o puternică impresie de autenticitate, inteligenţa mînuirii dialogului, vocabularul frust aparţin unor rafinate cunoscătoare şi denotă un îndelung exerciţiu literar. Febrilitatea mărturisirii e contagioasă: oricît de ocupat ar fi, cel ce a luat în mînă volumul nu-l mai lasă pînă la terminarea lecturii. Meritul acestei epici ar fi, cred, bine pus în valoare de o echipă de cineaşti entuziaşti, dornici de a scoate în lumină adevărul istoric al unei cotropiri facilitate de indiferenţa şi impostura unor oameni politici cu minţi bolnave. (M. F.).

*
* *

Sfinţii închisorilor: Pr. Ilie Lăcătusu (1) ; Valeriu Gafencu (2); Elisabeta Rizea (3); Nicolae Ciolacu (4); Mircea Vulcănescu (5); Pr. Gherasim Iscu (6); Pr. Ioan Negrutiu (7); Dumitru Bordeianu (8); Costache Oprişan (9); Ep. Ioan Suciu (10); Marieta Iordache (11); Monseniorul Ghika (12); Andrei Ciurunga (13); Traian Trifan (14); Cardinalul Alexandru Todea (15); Gheorghe Jimboiu (16); Monahul Pimen Bărbieru (17); Spiru Blănaru (18); Ion Flueraş (19); Pr. Dumitru Iliescu Palanca (20); Radu Gyr (21); Vasile Militaru (22); Virgil Maxim (23); Traian Braileanu (24); Pr. Evghenie Hulea (25) de Costel Condurache, Ionut Baias

(Sursa: **HotNews.ro**
Luni, 3 decembrie 2007, 3:21 Actualitate | Cultură

*
* *

8. VALERIU GAFENCU
(1921-1952)

Născut la 24 ianuarie 1921 în Sîngerei, judeţul Bălţi din Basarabia, Valeriu Gafencu termină şcoala primară în comuna natală apoi absolvă Liceul „Ion Creangă“ din Bălţi în vara anului 1940. Ciuma roşie îl alungă peste Prut, la Iaşi, în timp ce tatăl, mama şi surorile rămîn sub ocupaţie. (Din toamnă, bolşevicii îi deportează tatăl în Siberia, unde acesta se va prăpădi fără să mai ia vreodată legătura cu cineva din familie.) Devine student al Facultăţii de Drept şi Filosofie a Univeritătii ieşene şi se alătură unui grup ce împărtăşea o orientare patriotică şi creştină identică, din care făceau parte studentul în drept Ioan Ianolide, Anghel Papacioc (cel care avea să devină ieromonahul şi marele duhovnic Arsenie Papacioc, de la Teghirghiol), doctorul Traian Trifan, avocatul Traian Marian, Marin Naidim, Aurel Dragodan, Constantin Totea şi mulţi alţii. E întemniţat în 1941, judecat şi condamnat la 25 de ani muncă silnică, deşi profesorul de drept civil Constantin Angelescu l-a apărat la proces, declarându-l drept *unul dintre cei mai buni studenţi pe care i-am avut de-a lungul întregii mele cariere didactice*. A peregrinat pînă la moarte prin închisorile antonesciene şi apoi comuniste de la Aiud (1941-1944), Piteşti (1944-1949) şi Tîrgu Ocna (1949-1952). Peste tot, a dovedit extraordinară trăire creştină, fiind supranumit inspirat de Nicolae Steinhardt ***Sfântul închisorilor***. Din pricina regimului de detenţie, cu torturi fizice şi psihice, s-a îmbolnăvit de TBC pulmonar, osos, ganglionar şi reumatism, dar bolile l-au întărit duhovniceşte, dovadă stînd poeziile, care se învăţau şi se cîntau în celule şi scrisorile către cei dragi, de o rară sensibilitate. Ajuns la sanatoriul-închisoare de la Tîrgu Ocna într-o stare foarte gravă. Unul dintre bolnavii ce-l iubeau şi-l admirau, Victor Leonida Stratan, obţinuse printr-o intervenţie specială, de la familie, un pachet cu streptomicină. Valeriu a primit medicamentul salvator dar a doua zi l-a înştiinţat pe Stratan că a hotărît să-l cedeze pastorului Richard Wurmbrand, aflat şi el în acel moment în celula celor grav bolnavi. Streoptomicina a salvat viaţa lui R. Wurmbrand. În schimb, Valeriu Gafencu le-a cerut colegilor de suferinţă la 2 februarie 1952 să-i procure o lumînare, o cruciuliţă şi o cămaşă albă pe care să i le pregătească pentru ziua de 18 februarie. Cu o zi înainte de moarte, i-a spus lui Ioan Ianolide: *Mâine voi muri. Vreau să-mi iau rămas bun de la cei mai apropiaţi prieteni. Fă tu aşa fel încât să vină pe rând la mine, în linişte.* Într-adevăr, în ziua ce i s-a revelat, ca oricărui înalt trăitor creştin, 18 februarie 1952, în jurul orelor 15, Valeriu Gafencu şi-a înălţat la cer ultima rugăciune: *Doamne, dă-mi robia care eliberează sufletul şi ia-mi libertatea care-mi robeşte sufletul*. În volumul ***Sfîntul închisorilor: mărturii despre Valeriu Gafencu adunate şi adnotate de monahul Moise*** (Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2007), sînt preluate unele mărturii din cartea ***Întoarcerea la Hristos*** a lui Ioan Ianolide, din cea a lui Nicolae Trifoiu ***Studentul Valeriu Gafencu – Sfîntul închisorilor din România*** (Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2003), ori din ***Imn pentru crucea purtată*** de Virgil Maxim (Bucureşti, Editura Antim, 2002).

*
* *

Scrisori trimise din închisoare celor dragi

[…] *Rugaţi-vă lui Dumnezeu şi credeţi nelimitat. Eu sînt mulţumit sufleteşte şi împăcat cu mine însumi. Nu vă mint. E realitatea sufletului meu, care şi-a găsit pacea în înţelepciunea şi ajutorul Atotputernicului Dumnezeu. Cred că numai în adevărul evanghelic îşi poate găsi omul liniştea de suflet. Dragile mele surori, vă rog păziţi-vă de păcat, trăindu-vă viaţa în curăţenie! Numai aşa veţi birui în viaţă.* (Aiud, 3 iulie 1942).

*

[…] *Vă doresc din suflet tot binele şi fericirea! Fiţi cuminţi şi păstraţi-vă cât mai curate, căci curăţenia sufletească e cea mai scumpă comoară. Apropiaţi-vă cît mai mult inimile de Dumnezeu, de*

cuvîntul Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, căci de la El şi numai de la El, ne vine tuturor mîntuirea. (Aiud, 1 sept. 1942).

*

[…] *Cu primul pas pe care l-am făcut în viaţa de închisoare, mi-am pus întrebarea: „Pentru ce am fost eu închis?!". Pe planul vieţii sociale, privind relaţiile mele cu lumea în care am trăit întotdeauna am fost privit ca fiind foarte bun, un exemplu de conduită onestă şi curată. Atât în liceu, cît mai ales în Universitate, unde nivelul vieţii morale e mai scăzut, toată lumea, profesori, colegi şi mai ales prieteni, vedeau în mine un model de viaţă curată, un tip de om nou, care se menţinea într-o viaţă morală, abstinenţă, cu toată hotărîrea şi dîrzenia. Politicos şi corect în atitudine, elegant în ţinută, bun la studii, mi se dădeau întotdeauna, cele mai frumoase calificative. Dacă intram în conflict cu cineva, era numai pentru adevăr.*

Ei bine, dacă aşa stau lucrurile, pentru ce am fost eu adus în temniţă, singur, departe de zgomotul lumii, departe de atîtea şi atîtea ispite? Şi am trăit cele mai mari frămîntări. Am citit mult, am meditat şi mai mult... m-am rugat.

Ce este viaţa?

După mult zbucium, după multă durere trăită, paharul suferinţelor mi se umpluse, a venit o zi sfîntă, în iunie 1943... Cîteva ore-n şir, cu toată stăruinţa sufletului, îl rugasem pe Dumnezeu să-mi dăruiască lumină. Şi, deodată, în timpul rugii mele fierbinţi, am căzut în genunchi, cu inima plină de lacrimi, cu ochii uzi de lacrimi. Un hohot prelung de plîns. La această dată îmi pierdusem toată încrederea în oameni. Suferisem într-un chip îngrozitor. Îmi dădeam perfect de bine seama că mă găseam întru adevăr. Pentru ce dar sufeream?!

Din tot sufletul meu plin de elan, rămăsese întreagă Iubirea. Şi-mi pierdusem încrederea în sinceritatea omului, în bunătatea lui, dar iubeam. Nimeni nu mă înţelegea. În plînsetul meu prelung, revărsat în valuri de lacrimi, am început să bat mătănii. Şi deodată... O minune! Ce mare eşti Tu, Doamne! Mi-am văzut sufletul meu plin de păcate, rădăcina tuturor păcatelor omeneşti am găsit-o în mine. Vai, atîtea păcate... Şi ochiul sufletului meu, împietrit de mîndrie, nu le vedea.

Ce mare e Dumnezeu! Văzîndu-mi toate păcatele, am simţit nevoia de a le striga în gura mare, de a mă lepăda de ele! Şi o pace adîncă, un val sublim de lumină şi dragoste mi s-au aşezat în inimă! Imediat cum s-a deschis uşa, am ieşit vijelios din celulă şi m-am dus la fiinţele care ştiam că mă iubesc cel mai mult şi la cei care mă urau şi care greşiseră cel mai mult faţă de mine şi le-am mărturisit deschis: „Sînt cel mai păcătos om. Nu merit încrederea ultimului om dintre oameni. Sînt fericit". Toţi au rămas uimiţi, înmărmuriţi. Unii m-au privit cu dispreţ, alţii m-au privit cu indiferenţă, unii m-au privit cu iubirea pe care ei înşişi nu şi-o puteau explica, un singur om mi-a spus: „Meriţi să fii sărutat!" Dar eu am fugit repede în celula mea, mi-am trîntit capul în perină şi... mi-am continuat plînsul... mulţumind şi slăvind pe Dumnezeu.

La data aceea atitudinea mea era ceva cu totul neînţeles. Oamenii, împietriţi de păcate, trăiau departe de propria lor realitate sufletească. Mai tîrziu... Cîţi nu m-au fericit pe mine, cîţi nu mi-au mulţumit pentru iubirea şi sinceritatea mea, care i-a salvat şi pe ei?! În aceste momente, sufletul lui Nelu era lîngă mine. Şi sufletul lui Felix era lîngă mine.

Ah! Dar ce să vă spun! Niciodată nu simţisem mai mult dragostea Mîntuitorului revărsîndu-se în inima mea (mai mult) ca atunci. De la acea dată, cînd mi-am văzut toate păcatele sufletului meu, cu fapta, cu vorba sau cu gîndul, am început să lupt împotriva păcatului, conştient. De-aţi şti voi ce grea luptă este războiul cu păcatul?!

Atunci mi-am dat seama că Dumnezeu în iubirea lui nemărginită pentru mine, m-a păzit de cele mai mari păcate cu fapta. De exemplu: în timpul cînd eram în liceu, am iubit o fată. În iubirea mea aş fi căzut cu ea în păcat, dacă n-ar fi intervenit puterea lui Dumnezeu, care să-i dea suficientă

tărie sufletească fetei, care şi ea mă iubea foarte mult, şi, în felul acesta, amîndoi, să fim salvaţi de păcat.

Dar, dragii mei, aici în închisoare, cînd am înţeles cuvîntul Mîntuitorului care spune, că chiar dacă numai te-ai uitat la o femeie ai şi poftit-o în inima ta, ai şi săvîrşit păcatul curviei, am înţeles că eu am păcătuit. Aşadar, ca să fiu dezlegat de acest păcat, a trebuit să mă duc în faţa preotului duhovnicesc şi să mă mărturisesc: am curvit, am greşit.

Lucrurile pe care vi le mărturisesc acum, vă cutremură poate, dar este de datoria mea sufletească a face aceste mărturisiri pentru pacea mea şi pentru fericirea voastră.

Împreună cu mama sa, la Galda de Jos

Vreau să ştiţi că nu numai aici, dar chiar cînd eram afară, am luptat foarte mult împotriva păcatului. Trebuie să mărturisesc că am avut şi momente de cădere, dintre care, două momente (unul în clasa a V-a, altul în clasa a VIII-a), căderi pe care le-aş fi putut evita cu siguranţă, dacă aş fi avut o serioasă educaţie creştină, şi dacă nu mă lăsam influenţat de prietenii cei mai buni, dacă luptam mai mult cu neputinţa firii acesteia pămînteşti. Este adevărat că aceste două căderi, datorită naturii sufletului meu, închinate spre curăţenie şi moralitate, n-au putut fi desăvîrşit împlinite, căci scîrba de păcat m-a făcut să-mi fie ruşine de mine însumi, dacă de Dumnezeu nu-mi era ruşine la acea dată şi apoi am avut mari remuşcări şi regrete, totuşi trebuie să recunosc că am fost slab. Nu vă puteţi voi închipui cît de greşită şi de superficială este educaţia ce ni se dă nouă în şcoli. În clasa a VIII-a, frămîntat de problemele tinereţii, i-am mărturisit lui Tuţa [i.e. tatăl lui Valeriu Gafencu] *gîndurile mele. Dintre toţi prietenii mei, atît din liceu cît, mai tîrziu, din Facultate, eram întotdeauna cel mai puternic partizan al abstinenţei în relaţiile cu femeile. Desigur erau mulţi, cei mai mulţi, majoritatea absolută, care făceau haz de asemenea situaţie. Viaţa morală pentru ei nu era o problemă.* […]

*Ce este dar **Viaţa?** E un dar al lui Dumnezeu, dat nouă oamenilor, pentru a ne purifica sufletele de păcat şi a ne pregăti prin Hristos, pentru a primi viaţa veşnică, fericirea eternă.*

*Ce este **omul?!** O fiinţă creată din iubirea lui Dumnezeu, nemărginită, căruia i-a fost pusă în faţă fericirea şi moartea, lăsat fiind liber să aleagă. Dumnezeu îl îndeamnă mereu să aleagă fericirea prin smulgerea din păcat. Dar vrăjmaşul omului, diavolul îi suceşte mintea omului şi-i împietreşte inima, spre a-i pierde şi a-i nimici sufletul.*

Fiţi foarte atenţi. În viaţa socială oamenii se privesc şi se judecă nu după ce sînt ei în fond, ci după ce par ei în formă. Nu vă faceţi iluzii despre om. Iubiţi-l. Da! Iubiţi-l! Dar nu vă faceţi iluzii despre el, căci cine îşi face iluzii despre om suferă amar. Unul singur este desăvîrşit! Unul singur este Bun! Unul singur este curat! Hristos-Dumnezeu. Oamenii, toţi sînt păcătoşi. Ne-a fost dat un dar sfînt, mărgăritar nepreţuit: Iubirea. Trăiţi iubirea.

*Şi acum: Ce este **Adevărul?** Adevărul este cuvîntul lui Dumnezeu, Hristos. Avem poruncă de la Dumnezeu să trăim în adevăr, să ne smulgem din păcat, să sacrificăm totul pentru Hristos, pentru adevăr. Numai aşa ne putem mîntui, ne putem cîştiga fericirea. Cuvîntul lui Dumnezeu îl găsim scris, în Sfînta **Biblie**, cartea cărţilor. Să ne apropiem dar, cu inimi smerite de această carte sfîntă, în credinţa curată că Dumnezeu ne va lumina. Şi vom căpăta lumină.*

Dau deplină libertate ca toate mărturisirile mele intime să fie citite de toţi cei dragi mie. Chiar dacă nu vor înţelege azi totul, va veni o zi în care mă vor înţelege şi-şi vor da seama cît de mult bine le-am dorit, punîndu-mi deschis sufletul înaintea lor. Desigur, sînt două lucruri pe care în nevinovăţia voastră sufletească, vă veţi sfii a le vorbi deschis. Să ştiţi însă de la mine: Nici un om nu e curat, decît Unul singur Hristos-Dumnezeu. Şi cine fuge de realitatea propriului suflet, e un mincinos.

Căutaţi să vă apropiaţi sincer de Hristos şi lăsaţi lumea, cu păcatele ei, în pace. Veţi fi fericite şi veţi fi mult iubite de orice suflet curat: Iubiţi! Iubiţi! Iubiţi! (Aiud, 29 ianuarie 1946).

(Student Valeriu Gafencu, ***Calea spre fericire. Scrisori trimise din închisoare celor dragi***, Făgăraş, Editura Agaton, 2006, format pdf).

*
* *

Repere critice:

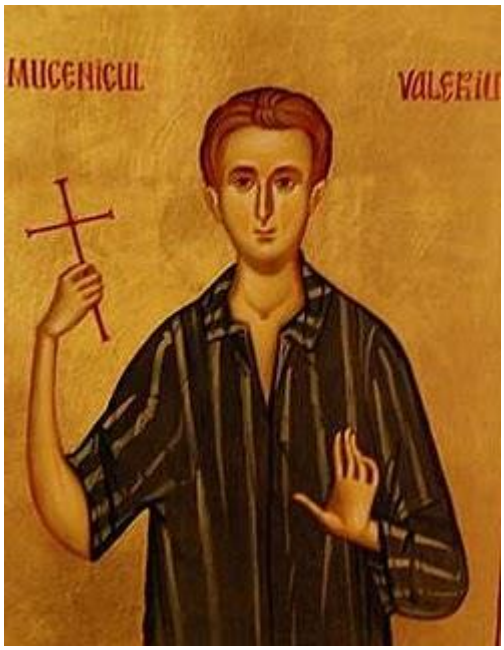

[…] *Faptul că Valeriu a descoperit calea spre fericire reiese din scrisorile trimise celor dragi din care am extras aceste sfaturi prin bunăvoinţa d-nei Eleonora Colgiu, sora lui Valeriu, şi a d-lui Neculai Trifoiu, coordonatorul cărţii* ***Studentul Valeriu Gafencu – Sfîntul închisorilor din România*** *în care au fost publicate aceste scrisori.*

Revelaţia fericirii trăită de Valeriu in infernul închisorilor este o lecţie din care noi, care trăim în libertate, să învăţăm că nu mai avem dreptul să ne plîngem de nimic cînd fericirea este la îndemîna oricui – Iisus Hristos, credinţa în cuvîntul Său, ascultarea poruncilor Sale, urmarea virtuţilor Sale. Aceasta este viaţa fericită. Restul e deşertăciune.

Scrisorile trimise de Valeriu reprezintă şi un „îndreptar pentru spovedanie" pentru curăţirea cugetului de patimi şi păcate, aceasta fiind principala condiţie pentru dobîndirea fericirii. Cea mai fericită zi din viaţă este ziua cînd îţi iartă Dumnezeu păcatele printr-o spovedanie sinceră şi cînd te împărtăşeşti cu Trupul şi Sîngele Domnului nostru Iisus Hristos care S-a jertfit pentru păcatele noastre.

Sfaturile date prin scrisorile trimise celor trei surori mai mici şi mamei sale, Valeriu le împărtăşeşte cu drag tuturor oamenilor, pentru că a iubit pe toţi oamenii şi tot ce este creatură a lui Dumnezeu. Valeriu a dat deplină libertate, ca toate mărturisirile sale intime să fie citite de toţi cei dragi lui, care sînt toţi oamenii. Deschiderea sufletului în faţa noastră, păcatele cu care s-a luptat toată viaţa un om care n-a săvîrşit păcate, ne obligă pe noi la un examen de conştiinţă foarte amănunţit, la ascultarea glasului cugetului nostru: „să trăim în adevăr, să ne smulgem din păcat, să sacrificăm totul pentru Hristos, pentru adevăr. Numai aşa ne putem mîntui, ne putem cîştiga fericirea". […]

(Stoia Sorin, *op. cit.*)

*
* *

Teme:

1.După lectura fragmentelor citite, încercați justificarea sintagmei definitorii pentru Valeriu Gafencu „sfîntul închisorilor" (cf. Nicolae Steinhardt).

2.Scrieți un eseu argumentativ de 25-30 rînduri despre Adevăr.

3.Accesați din caseta care precedă acest capitol dedicat lui Valeriu Gafencu (v. p. 68) alte două-trei nume de „sfinți ai închisorilor" și completați-vă fișele dedicate acestei tematici.

*
* *

Poezii:

Imnul învierii

Vă cheamă Domnul slavei la lumină,
Vă cheamă mucenicii-n veşnicii,
Fortificaţi Biserica Creştină
Cu pietre vii zidite-n temelii.

Refren: Veniţi, creştini, luaţi Lumină,
Cu sufletul senin, purificat!
Veniţi, flămînzi, gustaţi din Cină,
E Nunta Fiului de Împărat!

Să crească-n inimile noastre-nfrînte
Un om născut din nou, armonios,
Pe chipurile voastre să Se-mplînte
Pecetea Domnului Iisus Hristos.

Un clopot tainic miezul nopţii bate,
Iisus coboară pe pămînt;
Din piepturile voastre-nsîngerate
Răsună Imnul Învierii Sfînt.

Smulgeţi-vă din ceata celor răi,
Intraţi în cinul oastei creştineşti,
Priviţi spre Porţile Împărăteşti,
Căci cei din urmă fi-vor cei dintîi.

Colinde de Crăciun

La fereastra robilor
Cîntă îngerii în cor
De cu seară pînă-n zori.
Au venit colindători
Îngerii nemuritori,
Încărcaţi cu dalbe flori.

Refren: Lăsaţi copiii să vină,
Să-mi aducă din grădină
Dalbe flori de sărbători,
Dalbe, dalbe flori.

Colindul robului

Pe malul Trotuşului
Cîntă robii Domnului
Înjugaţi cu jugul Lui.
Dar cîntarea lor e mută,
Că-i din suferinţă smulsă,
Şi-i cu rugăciuni crescută.

În inima robului
Domnu-Şi face ieslea Lui
În noaptea Crăciunului.
Flori de crin din ceruri plouă
Peste ieslea Lui cea nouă
Şi din flori picură rouă.

Stă un copilaş în zare
Şi priveşte cu mirare
O fereastră de-nchisoare.
Lîngă micul copilaş
S-a oprit un îngeraş
Ce-i şopteşte drăgălaş:

Azi Crăciunul s-a mutat
Din palat la închisoare
Unde-I Domnu-ntemniţat;
Şi copilul cel din zare
A venit la închisoare
Să trăiască Praznic mare.

Un Prunc Sfînt

Un Prunc Sfînt Se naşte
În noaptea-nstelată
Din Sfînta Fecioară şi Duhul cel Sfînt;
Al Tatălui drept Cuvînt
Coboară azi pe pămînt
Făclie pe veci luminată.
În noaptea Crăciunului alb şi senin
O Mamă cu Pruncul la sîn,
Curată-n iubire,
Porneşte-n uimire,
Plinindu-se Buna-Vestire,
Pe căi troienite de viscol şi vînt.

Cu sufletul plin de avînt
Veniţi de departe
Cu inimi plecate
Se-nchină Împăratului Sfînt.

O stea călătoare de la răsărit
Cu iepele albe, de-argint,
Alunecă lin
Pe-albastrul senin
Al cerului viu înflorit.

În Noaptea Sfîntă

În Noaptea Sfîntă viu luminează
Luceafărul zorilor vieţii cei noi
Coboară Iisus în noi,
Vesteşte viaţa de-apoi
Şi steaua deasupra veghează.
Refren: Şi naşterea Ta minunată
O cîntă păstorii şi pruncii
Iar cerul deschis se arată
Cu porţile în chipul Crucii.

Trei magi călători au venit de departe
Cu dar de tămîie, de aur şi smirnă,
Cu frunţile de lumină
'Ngenunche şi se-nchină
Cu inimi smerite, plecate.

Mi-s ochii trişti

Mi-s ochii trişti şi fruntea obosită
De-atîta priveghere şi-aşteptare,
Mi-e inima bolnavă, istovită,
De grea şi îndelungă alergare
Şi plînge ca o pasăre rănită.

Cînd ochii mi-i închid şi cat în mine
Puteri să sui Golgota pînă sus,
O voce, un ecou din adîncime
Îmi spune blînd: Viaţa e Iisus,
Mărgăritarul preţios e-n tine.

Privesc la dimineaţa minunată
A Învierii Tale din mormînt,
Ca Magdalena, ca şi altădată,
Îngenunchez 'naintea Ta plîngînd
Şi-s fericit şi plîng cu Tine-n gînd.

Imn închinat celor căzuţi

Pe drumul veşniciei tu te-ai dus
Şi ne-ai lăsat ca testament iubirea
Vestită de-Împăratul Iisus:
În ea găsi-vom pururi fericirea.

Te-ai dus şi ne-ai lăsat în urma ta
Nădejdea revederii-n Paradis,
Mereu vei fi cu noi şi-om aştepta
Să ne-ntîlnim cu sufletul deschis.

Ne-ndemni pe cei ce-n viaţă am rămas:
Luptaţi uniţi şi în acelaşi pas,
Zidiţi lui Dumnezeu altare sfinte,
Păşiţi pe Calea Vieţii înainte!

Un gînd smerit*

Un gînd smerit şi simplu, o lumină,
Spre Tine se înalţă lin din mină
Şi sufletul înlăcrimat se roagă:
„O, vino, de păcate ne dezleagă“.

Refren: Iisuse, Doamne, vino-n zori!
Te cheamă cei din închisori.
O, vino, mina luminează,
Pe noi ne binecuvîntează!

Pe fruntea mea senină mîna-Ţi pune
Şi cheamă-mă încetişor pe nume
Cum Ţi-ai chemat prietenul din groapă...
Te rog, Iisuse, dă-mi un pic de apă.

Pe umeri mă apasă greu o cruce
Şi sînger... Dă-mi putere s-o pot duce,
Dă-mi Pîine, Apă vie dă-mi din Viţă,
Să simt pulsînd viaţa în mlădiţă.

** Poem dedicat lui Marin Naidim*

Imnul biruinţei

Chinuiţi şi-nfometaţi
Înfruntăm urgii,
Stăm crucificaţi,
Transformaţi în torţe vii.

Se smulge neamul din suferinţă,
Nădejdea şi-o ridică la Cruce,
Mihai Arhanghelul azi îl duce
Năvalnic spre marea biruinţă.

Din zbuciumul şi suferinţa noastră
Se-nalţă-n zarea albastră
Ca o catapeteasmă-n sărbătoare
Imnul biruinţei legionare.

Rămas bun

Sîngerînd de răni adînci,
De zile fără soare,
De răni ascunse şi puroi,
Cu oasele slabe şi moi,
Stau ghemuit în pat şi mă gîndesc
Că în curînd am să vă părăsesc,
Prieteni dragi.

Nu plîngeţi că mă duc de lîngă voi
Şi c-o să fiu zvîrlit ca un gunoi
Cu hoţii în acelaşi cimitir,
Căci crezul pentru care m-am jertfit
Cerea o viaţă grea şi-o moarte de martir.

Luîndu-L pe Iisus de Împărat,
Năvalnic am intrat pe poarta strîmtă
Luîndu-mă cu diavolul la trîntă
Şi ani de-a rîndu-ntr-una m-am luptat
Să devin altul,
Un erou,
Om nou.

Şi-am vrut
Neamul să-l mut
De-aici, de jos,
La Domnul Iisus Hristos.
Nu vă-nfricaţi de cei ce-n temniţi vă închid
Şi nici de cei ce trupul vi-l ucid.
De Cel ce viaţa-ţi scoate din robie
Şi fericirea-ţi dă în veşnicie,
De El să-ţi fie frică, turmă mică.
Acum, cînd văd cît sînt de păcătos,
De mic şi de neputincios,
Că am nevoie multă de-ndurare,
De dragoste, de milă, de iertare,
Că numai Dumnezeu le poate toate
Şi lumea din robie El o scoate,
Devin copil supus,
Sînt umilit
Şi-s fericit.

Din cerul tău înalt şi prea ales,
Părinte, cînd mă vei lua la Tine,
Prietenilor mei de pe pămînt
Redă-le, Tu, în alb veşmînt
Un suflet care i-a iubit şi i-a-nţeles.

(www.**valeriugafencu**.ro/scrieri/**poezii**.html).

*
* *

Teme:

1.Alegeți o poezie și faceți analiza prozodică (ritm, măsură, rimă).
2.Explicați rolul cratimelor din ultima strofă a poeziei ***Imnul biruinței***.
3.Justificați scrierea cu majusculă din versurile: *Pe umeri mă apasă greu o cruce / Şi sînger... Dă-mi putere s-o pot duce, / Dă-mi Pîine, Apă vie dă-mi din Viţă, / Să simt pulsînd viaţa în mlădiţă.*

*
* *

Scrisorile şi poeziile lui Valeriu Gafencu nu au nevoie de comentarii critice, elaborate cerebral, la rece: ele nu se adresează, în primul rînd, creierului, ci inimii. Simplitatea care-i caracterizează scrisul bate, deci, mai întîi direct la uşa inimii fiecăruia, în ritmul propriu, încălzind pînă la incandescenţă sufletul celui ce se lasă în voia cuvintelor sale. Firește, faptul duce concomitent şi la transpunearea intelectuală a mesajului, căci deopotrivă mintea se lasă cucerită de adevărul de credinţă pe care-l mărturisesc paginile acestea, pe care ostenitori de toate vîrstele s-au şi grăbit să le preia, să le posteze pe diferite bloguri şi să le răspîndească. Efervescenţa aceasta publicistică e de înţeles, fiindcă după 1990 libertatea de exprimare are de recuperat grabnic mentalul colectiv al românilor, rupt şi peticit de experimentul comunist. Pentru această liberate şi cei din închisori au luptat, majoritatea pînă la sacrificiul suprem, ca şi acest pe bună dreptate şi inspirat numit de Nicolae Steinhardt „Sfîntul închisorilor".

Dacă Valeriu Gafencu va fi în cele din urmă canonizat ori nu, îndrăznesc a afirma că n-are prea mare importanţă (deşi personal anticipez un răspuns prin icoana pe care o publicăm aici); cu adevărat importantă este receptarea operei sale postume, înţelegerea mesajului ei: *Căutaţi să vă apropiaţi sincer de Hristos şi lăsaţi lumea, cu păcatele ei, în pace. Veţi fi fericiţi şi veţi fi mult iubiţi de orice suflet curat: Iubiţi! Iubiţi! Iubiţi!*

(M. F.).

*
* *

Celula unde au fost deţinuţi pr. Gheorghe Calciu, Constantin Oprişan ş.a.

9. LIVIU BRÂNZAŞ
(1930-1998)

Cel de-al treilea copil al familiei Ioan şi Ecaterina Brânzaş, s-a născut la 16 decembrie 1930 în comuna Şumugiu, judeţul Bihor. A urmat cursurile Liceului „Samuil Vulcan“ din Beiuş. La 15 noiembrie 1951 a fost arestat pentru anticomunism şi apartenenţă la Frăţiile de Cruce, după ce se ascunsese în munţi timp de doi ani. Ca urmare a unui simulacru de proces, a fost condamnat, ca şi fratele său, Virgil, la 25 de ani muncă silnică pentru activitate „mistică, subversivă şi legionară“ şi „uneltire contra ordinii sociale“. Execută 13 ani de temniţă la Oradea, la Jilava, la mina de plumb din Cavnic, la Gherla şi Aiud (aici îl cunoaşte pe preotul Dumitru Stăniloae, care-i înrîureşte hotărîtor evoluţia spirituală). Eliberat în 1964, odată cu toţi deţinuţii politic, Liviu Brânzaş e admis primul la examenul de la Institutul Teologic din Sibiu şi este hirotonit preot ortodox în 1969. A dus o intensă catehizare cu tinerii şi o eficientă, pasionată activitate misionar-pastorală timp de 22 de ani în parohiile de ţară Iacobeni, Tureni şi Suceagu. După Revoluţia din 1989, activează în Asociaţia Foştilor Deţinuţi Politic din România ca duhovnic. Postum îi apar volumele ***Martor într-un proces moral*** (Editura Brad, 2000) şi ***Raza din catacombă*** (Editura Scara, 2001). (M. F.).

Cap. 1. ***Securitatea din Oradea***

[…] *Am ajuns în dimineaţa zilei de 27 noiembrie* [1951]. *Afară cu siguranţă că s-a făcut frig, pentru că în beci a scăzut brusc temperatura şi nu am reuşit să dorm toată noaptea. Dimineaţa, îmi pun pătura pe spate şi încep să mă plimb pe lîngă prici. Cinci paşi… întoarcere… iar cinci paşi şi iar întoarcere… şi tot aşa, ceasuri întregi. Şocul frigului a fost foarte puternic. Frigul va fi cea mai mare suferinţă fizică a mea din închisoare. Datorită unui metabolism bazal echilibrat, foamea va fi un duşman pe care l-am biruit mult mai uşor. Frigul a fost însă paralizant, dezumanizant. În celulă, cei trei mari inamici ai fiinţei noastre sînt: frigul, foamea şi inactivitatea forţată. Dacă pe un deţinut îl înfricoşează munca silnică, inactivitatea silnică este în realitate, tot atît de înspăimîntătoare. Pus în faţa alternativei de a alege între ele, un vechi ocnaş ar sta un moment la îndoială, pentru că amîndouă sînt la fel de insuportabile. După un timp, am biruit şi inactivitatea printr-un program zilnic de activitate interioară, care nu lăsa aproape nicio clipă fără conţinut.*

Primul program este cel al rugăciunii. În singurătatea şi obscuritatea celulei există cele mai favorabile condiţii pentru rugăciune. Suferinţa întoarce pe om spre Dumnezeu, sau, cum spune psalmistul, „în ziua necazului“ caută omul pe Dumnezeu. În asemenea condiţii se experimentează puterea rugăciunii. Aici, în bezna celulei, nu ţi se mai pare că afirmaţia Sfinţilor Părinţi care spun că rugăciunea este totul, ar fi exagerată, ci te convingi că este un adevăr. Numai cînd experimentezi învăţătura Sfinţilor Părinţi îţi dai seama că poţi cunoaşte adevărul lor. Cînd ei spun că fără rugăciune nu este posibil nimic în viaţa religioasă (nici progres moral, nici rezistenţă la ispite, nici – în final – mîntuirea însăşi) constaţi din propria experienţă că perioadele de mediocritate spirituală au existat tocmai cînd nu te rugai, iar după intrarea în rugăciune, te minunezi ce stări de iluminare şi fortificare interioară ai cucerit şi cît de uşor te puteai menţine pe culmi.

„Rugăciunea este fortăreaţa credinţei, arma noastră de atac şi apărare împotriva duşmanului care ne pîndeşte pretutindeni. De aceea să nu fim niciodată neînarmaţi […] Ce se poate spune mai mult despre foloasele rugăciunii? S-a rugat chiar Domnul, Căruia în vecii vecilor îi sînt mărirea şi puterea“ (Tertulian, ***Despre rugăciune****).*

„Nu numai prin vorbe, ci şi prin fapte ne-a învăţat Dumnezeu să ne rugăm. […] Dacă se ruga El, Care era fără păcat, cu atît mai mult trebuie să se roage cei păcătoşi şi, dacă El toată noaptea veghea în rugăciuni neîntrerupte, cu atît mai mult noi trebuie să veghem noaptea în repetate rugăciuni“ (Sfintul Ciprian, ***Despre rugăciunea domnească****).*

„Mintea unindu-se cu Dumnezeu şi petrecînd în El, prin rugăciune şi dragoste, se face înţeleaptă şi iubitoare de oameni, milostivă şi îndelung-răbdătoare şi, pe scurt zicînd, poartă în sine aproape toate însuşirile Dumnezeieşti“ (Sfîntul Maxim Mărturisitoarul, ***Capete despre dragoste****, II, 52.* ***Filocalia****, vol. II).*

Al doilea program este cel al amintirilor. Nu ştiu ce experienţă a trăit Dante, dar nu pot înţelege al său „Nessum maggior dolore, che ricordarsi del tempo felice nelle miseria“ (Nu-i chin mai mare-n vremi nenorocite, decît să-ţi aminteşti de clipe fericite), din ***Infernul****, cîntul V. Ocnaşii veacului nostru au infirmat, prin experienţa lor, această afirmaţie. În iadul de pe pămînt, amintirea zilelor fericite înseninează sufletul şi recompune, pentru o clipă, fericirea de odinioară. Ce plăcute sînt călătoriile cu gîndul, pe cărările pădurii! Nostalgia copilăriei mă poartă pe locurile unde eram odinioară liber şi neînconjurat de duşmani. Ah, ce bine înţeleg dorurile lui Eminescu, ce răzbat din versurile sale! Recitîndu-le, parcă aud aievea glasul pădurii din Munţii Codrului: „O, rămîi, rămîi la mine…“. Momentul amintirilor este, în acelaşi timp, legătura noastră cu cei de acasă.*

Al treilea program este cel al poeziilor. Programul poeziilor are un rol important în viaţa noastră spirituală. Pînă voi ajunge în marile închisori, în special la Aiud, unde circulau sute de poezii, în frunte cu ale lui Radu Gyr şi Nichifor Crainic, eu am la dispoziţie, aici, în beciul Securităţii, versurile celor doi poeţi preferaţi ai adolescenţei mele: Părintele franciscan Ion Gârleanu şi învăţătorul meu Vasile Bucur. În cadenţa şi mireasma metaforelor acestor doi poeţi, mi-am cultivat sensibilitatea în anii înfloririi mele sufleteşti din adolescenţă. Acum constituie un aliment fortifiant prin care se dezvoltă puterea de rezistenţă în încercările prin care trec. Versurile Părintelui Gârleanu, scrise în chilia de sihastru, au un ecou profund în sufletul unui ocnaş:

Crin răzleţ, iubite frate,
Nu cer lumii nicio floare;
Luna azi ne leagă soarta
Floare-i inima din mine,
Şi ne-arată blîndă poarta
Cu-ale ei visări senine
Fericitelor curate!
Şi dorinţi nepieritoare…

Singuratic ca şi tine,
De mor azi sau de mor mîine,
În chilie de sihastru,
Tot o groapă mă va strînge,
Cat în cerul cel albastru
Iar nobleţă la un sînge
Adevăr statornic, bine…

Nu-i dau zilele bătrîne.

Şi mi-e dragă părăsirea,
Nici din zbor să mă doboare
Ce-mi dă linişte în toate;
Nu mai poate-un pumn de tină:
Ea viaţa mi-o socoate
Iar credinţa mea-i lumină,
Şi-mi urzeşte nemurirea.
Frumuseţe, sărbătoare…

Ce ne pasă, ce ne doare,
Dacă lumea nu ne ştie
Şi de cheamă nebunie
Visul nostru, vis de floare?

În mijlocul acestei singurătăţi şi suferinţe, mai poate fi vreo îndoială în sufletul meu că aceste versuri nu au fost scrise pentru noi, pătimitorii din catacombe? Acest poet franciscan a fost, după sensibilul meu învăţător Vasile Bucur, cel mai de seamă părinte sufletesc al meu.

Rondelurile iubitului meu învăţător sînt un balsam pentru rănile mele sufleteşti. Din multele rondeluri duioase închinate mamei, ***Rondelul măicuţii*** *vorbeşte zguduitor despre destinul familiei noastre:*

Ce-o fi făcînd măicuţa oare
În dimineaţa asta clară?
De cînd feciorii îi plecară
O dimineaţă bună n-are.

Atît de mult poate c-o doare
Acest surîs de primăvară!
Ce-o fi făcînd măicuţa oare
În dimineaţa asta clară?

Cu mîna streaşină, în zare,
Plîngînd priveşte: doară, doară…
Din pribegia lor amară
Se va re-ntoarce oarecare.
Ce-o fi făcînd măicuţa oare?

(Liviu Brânzaş, ***Raza din catacombă***, Bucureşti, Editura Scara, 2001, pp. 18-22).

*

* *

Teme:

1. Folosindu-vă de experienţa de viaţă proprie, formulaţi două argumente pro sau contra privind afirmaţia citată de autor din ***Infernul*** lui Dante Aligheri: „Nu-i chin mai mare-n vremuri de restrişte decît amintirea clipelor fericite ce-au apus“ (în traducere liberă).

2. Citiţi ***Divina comedie*** de Dante Aligheri şi alcătuiţi fişele de lectură corespunzătoare părţii intitulate ***Infernul***.

3. Citiţi, la alegere, una dintre cărţile menţionate de Pr. Liviu Brânzaş: Tertulian, ***Despre rugăciune***, Sfîntul Ciprian, ***Despre rugăciunea domnească*** *ori* Sfîntul Maxim Mărturisitorul, ***Capete despre dragoste***.

4. Căutaţi poezia lui M. Eminescu la care face referire Pr. Liviu Brânzaş. Memoraţi-o şi recitaţi-o cu ocazia unei aniversări/comemorări sau în cadrul unei lecţii consacrate marelui poet.

5. Faceţi analiza stilistică a versurilor citate de autor (ideile poetice, figurile de stil şi semnificaţia lor, elementele prozodice etc.).

*
* *

[…] *Este un moment înălţător! La 13 ianuarie 1953, într-o celulă din Penitenciarul Oradea, se cîntă în auzul tuturor, cîntece de mult interzise. Încălziţi sufleteşte, continuăm cu altele. Cîntăm în cor* ***Deşteaptă-te române***, *apoi* ***Din ţara moţilor noi am venit***. *Simţim nevoia să dăm curaj acestor oameni risipiţi prin celulele vecine, care îşi aşteaptă procesul şi condamnarea la ani grei de temniţă* […]

[…] *19 ianuarie 1953.* […] *Sîntem duşi în Celularul mare şi urcaţi la etajul 3. În prima celulă, pe stînga, este introdus Tică Stanciu, se lasă o celulă goală, apoi urmează Dodi Mărăscu, iarăşi o celulă goală, urmez eu, încă o celulă goală, urmează fratele meu, şi aşa mai departe. După plecarea politrucului, ne dăm foarte repede seama că la etajul 3 din Celularul mare, în afară de noi, nu mai este niciun alt deţinut. De asemenea, nu se simte prezenţa vreunui gardian. Numai noi singuri, în celule absolut goale. Celula nu are niciun mijloc de încălzire. Nu există pat sau prici, şi nici tinetă, iar noi nu am primit niciun fel de echipament pentru dormit. Stăm toată noaptea lîngă uşă şi vorbim. Glasurile noastre răsună pe coridorul pustiu în tăcerea nopţii. Nu ne deranjează nimeni. Singurul duşman care ne asaltează imediat este frigul. Începe să bombardeze rinichii. Avem nevoie de tinetă. Batem în uşă, dar nu vine nimeni. În consecinţă, urinăm pe uşă, ca să se scurgă pe coridor.*

În sfîrşit, apar zorile. Vine un gardian. Cînd vede balta de pe coridor, înjură de mama focului.

– Bandiţilor! Las’ că vă băgăm noi minţile în cap.

Pleacă furios, dar peste cîtva timp se întoarce cu nişte plantoane de drept comun, care ne aduc cele necesare. Fiecare dintre noi primeşte o pătură, o rogojină şi o tinetă.

***

Stăm aşa trei zile. Dormim direct pe beton, de care ne despart doar cele cîteva fire de rogojină. Fiecare se luptă cu frigul cum se pricepe. Mîncarea este redusă faţă de ceea ce primeam la Secţie. Ne dăm seama că am fost puşi la un regim de exterminare. Cum vom putea rezista în asemenea condiţii o iarnă întreagă? Ne hotărîm să încercăm ceva: să protestăm printr-o grevă a foamei.

Începem greva foamei. În primele zile, politrucul ignoră acţiunea noastră. Nu vine nimeni la noi. Dar noi nu dezarmăm, ci mergem înainte. Ori învingem, ori murim, răspundem noi în nemărginitul elan al tinereţii noastre.

După cîteva zile, apare în sfîrşit, politrucul. Stă de vorbă la început cu Tică Stanciu care este în prima celulă. Tică este domol, chiar prea domol. Politrucul pare a fi ieşit biruitor din discuţia cu el. Deschide uşa la Dodi care este mai aproape de mine şi aud toată discuţia.

– Domnule locotenent, protestează Dodi vehement, dumneavoastră vreţi să ne asasinaţi!

– Sînteţi duşmanii poporului, răspunde politrucul. Este eterna formulă care pentru bolşevici constituie supremul argument, în virtutea căruia îşi pot permite să facă orice împotriva noastră.

– Poporul sîntem noi! strigă Dodi cu disperare îndîrjită în glas. Teribil! Dodi anticipează cu trei decenii strigătul timişorenilor din Decembrie ’89: „Noi sîntem poporul, voi pe cine apăraţi!?“

– Sînteţi nişte bandiţi, asta e! ripostează politrucul. Pe voi nu mai vrem să vă recuperăm. Sînteţi irecuperabili! Aţi vrut să faceţi pe eroii şi pe nicadorii. V-am împlinit dorinţa!

Disputa are loc pe un ton foarte ridicat. Înjurăturile şi insultele politrucului curg şuvoi. Nemaigăsind alte argumente şi invective, politrucul lansează ameninţarea maximă:

– Vă bag în lanţuri la mîini şi la picioare! Aţi înţeles? Şi trînteşte uşa, care bubuie cu ecou pe coridor.

Negru la faţă, apare în pragul uşii mele. Cu febrilitate caut să-mi fixez poziţia pe care să o adopt. Dacă adopt atitudinea lui Tică, simt că nu vom obţine aproape nimic. Dacă vorbesc ca Dodi, ameninţarea cu lanţurile poate deveni o realitate. Mă hotărăsc să adopt totuşi atitudinea lui Dodi, dar folosind neapărat alt ton.

– Şi tu, banditule, ce ai de spus?

– Domnule locotenent, răspund eu calm, neintimidat de calificativul lui, noi am fost condamnaţi ca să executăm 25 de ani muncă silnică. În asemenea condiţii, nu vom putea rezista. Oricînd putem muri. Este prea devreme. Tratamentul la care ne supuneţi acum nu este legal!

Pentru că folosesc un alt ton, politrucul are răbdare să mă asculte. La ultima frază, intervine:

– Mă ameninţi?

– Nu! Doar… Şi-l las să înţeleagă ce vrea.

Fără să mai spună ceva, politrucul trînteşte uşa. Simt că i-am atins un nerv sensibil. Deşi selecţionarea politrucilor se făcea după gradul de atrofiere al simţului responsabilităţii morale, îmi dau seama că aluzia la legalitate a avut efect. Nu mai interoghează pe altcineva. Cred că am biruit. Presupunerea mea optimistă se confirmă curînd. Un gardian ne scoate din celulă împreună cu echipamentul primit şi sîntem duşi toţi în prima celulă, la Tică. […]

Ne organizăm viaţa în noile condiţii. Trei rogojini sub noi, cîte una pe pereţii laterali. Păturile, toate cinci, cusute împreună formează un acoperămînt redutabil împotriva frigului. Mîncarea revine la normal. Deşi nici victoria în privinţa avantajelor fizice nu este neglijabilă, totuşi, cea mai mare victorie cîştigată prin actul nostru de sacrificiu este posibilitatea de a trăi şi suferi împreună, într-o comuniune sufletească. Ne dăm seama că, deşi curajul şi spiritul ofensiv manifestate în închisoare, creează atîtea riscuri şi uneori represalii dure, totuşi, în ultimă instanţă, ele constituie atitudinea cea mai bună. Poate că şi persecutorii se intimidează în faţa puterii curajului şi spiritului de sacrificiu şi îi admiră în taină pe temerari.

Stăm aşa, pe beton, în plină iarnă, în anul Domnului 1953.

(Idem, pp. 87-91).

*
* *

Teme:

1. Ce explicaţie daţi reuşitei întemniţaţilor în situaţia limită în care au fost aduşi, ca represalii pentru curajul lor de a fi marcat prin cîntece un moment de aducere aminte a unor evenimente eroice?
2. Comentaţi pasajul: *Poporul sîntem noi! strigă Dodi cu disperare îndîrjită în glas. Teribil! Dodi anticipează cu trei decenii strigătul timişorenilor din Decembrie '89: „Noi sîntem poporul, voi pe cine apăraţi!?“*, cerînd şi opiniile celor din preajma voastră – părinţi, cunoscuţi, profesori etc. – care au trăit momentele din decembrie 1989.
3. Dezbateţi fraza: *Poate că şi persecutorii se intimidează în faţa puterii curajului şi spiritului de sacrificiu şi îi admiră în taină pe temerari*.

*
* *

Repere critice:

În căutare de modele vii şi exemple de conduită, în căutare de repere morale şi spirituale, tinerii de astăzi par că uită cu încrîncenare de adevăraţii luptători, eroii neamului şi ai credinţei, modele vii de urmat. Nu mai departe de acum 18 ani, era interzis să rosteşti public numele lui Dumnezeu, să-ţi manifeşti credinţa. Dar cei ce au înfruntat regimul, nu s-au lepădat nici măcar în gîndul lor în faţa fiarei roşii comuniste. Se opuneau în primul rînd contra caracterului ei anticreştin, ateu, diabolic şi antinaţional. Era o problemă vitală şi naţională ca întreaga populaţie a ţării, în mare parte creştină, să ia atitudine. Cei ce au urcat pe baricada roşie au fost fie din neamul lui Iuda, fie străinii şi duşmanii eterni ai poporului român.

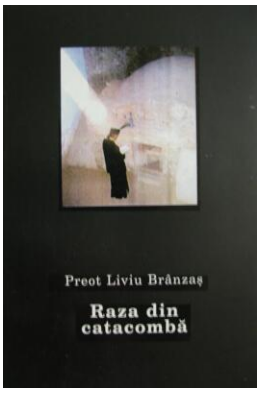

Durerea este că astăzi se sting zi de zi lîngă noi, fără ca lumea să observe, oameni care şi-au iubit aproapele, Neamul şi, mai întîi, pe Dumnezeu, făurindu-şi caractere îmbrăcate în haina virtuţilor creştine. Oameni care s-au jertfit din iubire de Dumnezeu şi de oameni. S-au jertfit prin asceză (a se vedea regimul de exterminare), prin fapta bună, prin mărturisirea aceluiaşi crez şi, mai presus de toate, prin jertfa supremă – moartea, „cea mai scumpă nuntă dintre nunţi". Într-un cuvînt, oameni care au îngroşat pămîntul cu sîngele lor. „Aţi luminat cu jertfe sfinte/ Pămîntul pînă-n temelii,/Căci ţara arde de morminte/ Cum arde cerul de făclii" (R. Gyr).

Din această pleiadă face parte şi părintele Liviu Brânzaş (1930-1998).

S-a născut la 16 decembrie 1930 în comuna Sîniob, Bihor, al treilea din cei patru copii ai lui Ioan şi Ecaterina. A terminat liceul la Beiuş, iar la 15 noiembrie 1951 (la nici 21 de ani!) este arestat şi condamnat de către Tribunalul Militar Cluj la 25 ani închisoare pentru „uneltire împotriva ordinei sociale", de fapt pentru fostele lui activităţi legionare. Procesul a avut loc în 27-28 decembrie 1952. A trecut prin închisorile de la Oradea, Jilava, Cavnic, Gherla şi Aiud, de unde a fost eliberat în 1964, după 13 ani de supliciu. Fire domoală, era iertător şi se ruga profund. În închisoare a cunoscut mari teologi şi duhovnici, printre care părintele Stăniloae, care a fost închis între anii 1958-1963 sau părintele Iustin Pîrvu. Memoriile din această perioadă le-a adunat după Revoluţie, în volumul ***Raza din catacombă****, prefaţată de acelaşi părinte Iustin.*

În 1968 este admis pe primul loc la Institutul Teologic din Sibiu, iar după primul an este hirotonit preot, fiind deja căsătorit şi avînd o fiică – Liana. Va fi preot în Iacobeni, Tureni şi Suceagu din judeţul Cluj. Aici foştii elevi îşi amintesc cum părintele îi aduna la biserică şi petreceau 4-5 ore împreună învăţînd marile adevăruri ale creştinismului. Nu-i era frică să facă religie şi avea multă bunătate şi abnegaţie, cu multă putere de convingere. A fost un model de viaţă, de sacrificiu. După 1990 va ajunge duhovnicul foştilor deţinuţi politici, filiala Cluj (unde va mai şi sluji) dar şi al tinerilor creştini ortodocşi. Sînt cunoscute discursurile sale cu ocazia întîlnirilor la locurile de supliciu – comemorările de la Aiud, Gherla sau Canal, predici adunate ulterior într-o carte: „Martor într-un proces moral". A trecut la cele veşnice în 3 septembrie 1998 - în condiţii mai mult decît misterioase, după un cancer galopant.

Avea o deosebită capacitate de sinteză şi elevată cultură. În 22 decembrie 1989 scria în Jurnal: „Ziua întîi a libertăţii! Libertatea vine oare prea tîrziu pentru mine? A fost încă o dată evident că orice creaţie şi valoare are la temelie jertfa". Iar despre conferinţa de la Protopopiat din 9 ianuarie 1990, mărturiseşte: „Vor trebui să treacă mulţi ani pînă va dispărea influenţa bolşevică din spiritul românesc".

Orele de catehizare cu tinerii şi copiii parohiei (Iacobeni, Tureni, Suceagu) erau adevărate momente înălţătoare, de cea mai ferventă apologie creştină şi curaj martiric. Mărturie sînt caietele de religie ale foştilor elevi.

Mai întîi, se cuvine a preciza axiomele fundamentale ale credinţei sale, cu propria mărturie. Tot ce a făcut în viaţă a fost determinat de trei principii: credinţa în Dumnezeu; dragostea de neam şi cultul eroilor. Acestea sînt coordonatele mesianismului românesc, idealul adevărat al fiecărei generaţii. „Orice creaţie de valori necesită jertfa" sau, cum spune Ion Moţa: „Măsura creştinătăţii noastre este jertfa". Aceasta înseamnă că tinereţea nu este făcută pentru destrăbălare, ea este plămădită pentru eroism. Tinereţea călită în suferinţă înalţă, iar neamul are nevoie de tineri care ştiu a pătimi şi răbda. De aceea tinereţea de astăzi este în derivă. Căci nu ştie a se jertfi pentru idealurile enunţate. Ştie a suferi, în schimb, cu tenacitatea unui „tolomac" sau a unui „tîmpit", călcarea în picioare adusă de străini spre a ne îngenunchea. Pasivitatea cu care îndurăm toate umilinţele în faţa Uniunii Europene, nu constituie suferinţă eroică, nici suferinţă mîntuitoare.

Dacă supravieţuiesc prin compromis, la ce îmi va servi libertatea? Ea devine inutilă şi periculoasă cînd îşi pierde moralitatea şi sacralitatea.

Îndemnul părintelui Liviu este mai actual ca niciodată pentru noi tinerii: „Înapoi la jertfă!" „Hristos a biruit răul prin suferinţă. Este un adevăr incontestabil pe care comoditatea şi laşitatea

noastră, frica de suferinţă şi moarte, nu vrea să-l recunoască şi să-l accepte. Dar dacă vrem să fim biruitori, trebuie nu numai să acceptăm suferinţa, dar să şi o dorim cu ardoare!" (Jurnal, 14 octombrie 1986, încă în manuscris). Jertfă nu din spirit de aventură, ci din conştiinţa datoriei. Părintele ne aduce mustrător aminte că debusolarea celor de azi este efectul laşităţii, al capitulării şi dezertării noastre, ba chiar al trădării în faţa valorilor europene satanizate. Modelul nostru nu este Europa, ci Hristos şi cei asemenea Lui.

*„Refluxul actual al credinţei creştine are drept cauză absenţa marilor apostoli de tip paulin. Renaşterea spiritualităţii şi vieţii creştine va fi posibilă numai prin apariţia unor mari personalităţi apostolice care să concentreze în fiinţa lor calităţile Sfîntului Apostol Pavel: spirit vizionar; profunzime de gîndire, voinţă energică, elan eroic, spirit de sacrificiu, trăire mistică. Nimic nu trebuie să ne împiedice să aspirăm spre acest suprem ideal! " (**Jurnal**, 29 noiembrie 1984).*

*Îndemnul părintelui nu se îndreaptă acum spre cuminţenia care ucide şi spune: trăiţi-vă viaţa după normele europene. Astfel, sufletul tînărului va fi definitiv acaparat, irecuperabil pierdut. Dacă astăzi se aude zicala: „s-a stricat la facultate", mîine poate suna astfel: „s-a stricat la grădiniţă…". Vremurile dau dreptate catastrofei anunţate de părintele Liviu, la „Revoluţie": „Dacă nu am cucerit sufletul tineretului atunci cînd era frustrat de valori reale, acum, cînd va fi liber şi va fi asaltat din toate direcţiile de sirenele diverselor miraje, nu prea sînt speranţe în acest prim moment... Avem o importantă şi grea datorie de a reîncreştina spiritual acest tineret român, care, deşi botezat, nu folosea în discursurile lui numele lui Hristos" (**Jurnal**, 26 decembrie 1989).*

Apostolii veacului nostru: preoţi şi laici deopotrivă, trebuie să dezvolte conştiinţa necesităţii jertfei pentru a ne renaşte. Plăcerile nu ascund tărie şi conservare, ci violenţă şi anarhie, o anticameră a iadului. „Lupta aduce mai mult folos decît pacea. Pacea ne moleşeşte, ne face îngăduitori şi timizi pe cînd războiul ne ascute mintea şi ne deprinde să socotim că întîmplările de faţă sunt trecătoare" (Teodoret al Cirului, PSB 44, p. 249). (…)

Ura necurmată a închisorilor n-a putut stinge lumina părintelui Liviu, ce anunţa învierea. Să-l pomenim cu evlavie, să-l păstrăm în fiinţa noastră, să nu-l îngropăm a doua oară în uitare. Să învăţăm de la el taina răbdării, ştiind că astfel vom fi hotărîţi, puternici şi neclintiţi în încercări (…), *iar altfel vom cădea sub sentinţa aspră, dar dreaptă, a aceluiaşi părinte: „Nu pot obţine mîntuirea: necredincioşii, păcătoşii şi căldiceii. De insistat asupra căldiceilor" (**Jurnal**, 24 decembrie 1988).*

(Fabian Seiche, ***Părintele Liviu Brânzaş*** – ASTRADROM filiala Cluj, 30 martie 2009).

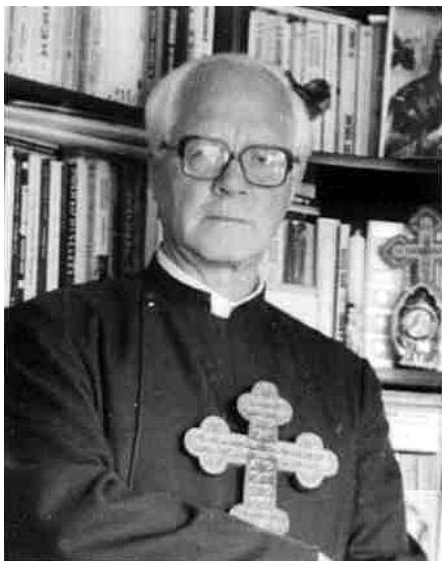

Discursul Pr. Liviu Brânzaş era lipsit de acele reflexe pietiste, de formulări greoaie, cu nuanţe sămănătoriste, care definesc retorica actuală eclezială, o retorică cu multe accente neobolşevice, care creează de multe ori un aer irespirabil. Aceasta este, din păcate, calitatea multor predici în care se simte de la distanţă o lipsă de prospeţime teologică. Posibilităţile imediate de revigorare a discursului teologic, de reîmprospătare curajoasă a expresiei publice a credinţei se regăseau în stilistica eclezială a Pr. Liviu Brânzaş. Mărturisirea fervent a credinţei în spaţiul public nu se poate realiza decât prin încercarea de conectare a celor două lumi: laicatul creştin şi clerul, despărţite tot mai mult de o practică a discursului şi de o atitudine nu tocmai exemplare. Pr. Liviu Brânzaş a încercat interconectarea acestor lumi tocmai prin exemplul său de a coborî în cetate, de a proclama splendoarea Bisericii, de a exersa virtuţile comunităţii şi de a practica permanent o libertate a reflecţiei care nu pune în dificultate credinţa.

*Nu voi insista acum asupra scrierilor sale postume: jurnalul de detenţie **Raza din catacombe**, un document important pentru istoriografie al suferinţei româneşti în lagărele comuniste şi culegerea de texte **Martor într-un proces moral**, care dă seama de această coordonată a teologului în cetate, a mărturisitorului angajat în lupta cu răul. Publicistica sa creştină a lezat multe voci ecleziale prin diagnosticul pus de multe ori cu intransigenţa teologului care veghează la buna rânduială a Bisericii şi a respectării îndreptarului său de funcţionare, Predania.*

Pr. Liviu Brânzaş a solicitat în repetate rânduri o poziţie oficială a Bisericii în problema comunismului. Această solicitare punctează atitudinea exemplară a unui teolog care a înţeles să-şi asume integral misiunea sa apostolică şi duhovnicească.

„Din punct de vedere creştin, comunismul trebuie declarat ceea ce a fost realmente: Anticristul secolului XX. El a fost sistemul totalitar care, de la apariţia lui, a propagat şi a impus ateismul, a închis şi a dărâmat bisericile, a întemniţat şi a asasinat preoţii şi credincioşii Bisericii şi a interzis pronunţarea numelui lui Hristos sau îl permitea numai în scopul de a fi batjocorit… De aceea, un creştin autentic trebuie să fie, prin concepţie şi structură, un anticomunist absolut. În această viziune creştină, orice act de colaborare cu comuniştii de ieri şi de astăzi, deghizaţi în blana democraţiei, reprezintă un act de trădare faţă de Hristos şi constituie un păcat împotriva Duhului Sfânt. Din nefericire pentru viitorul creştin al României, Biserica Ortodoxă Română nu a pronunţat până acum actul de condamnare totală a comunismului ca ideologie şi practică, act ce se justifică din punct de vedere teologic, necesar din punct de vedere naţional şi obligatoriu din punct de vedere moral". Printr-un asemenea gest se poate încă restaura prestigiul moral al Bisericii, supusă acum unor noi provocări cărora trebuie să le facă faţă.

Vocea inconfundabilă a Părintelui Liviu Brânzaş reuşeşte să formuleze un diagnostic spiritual complet şi să contribuie la revigorarea spaţiului teologic aflat între asceză şi angajare.

(Constantin Mihai, în revista „Rost", numărul 31, septembrie 2005).

*

* *

Jurnalul preotului Liviu Brânzaş, redactat, ca şi cel al părintelui Nicolae de la Rohia / Nicolae Steinhardt, spre a descoperi cititorilor miracolul transfigurării suferinţei în credinţă fierbinte, martirică, se apropie de literatură prin portrete – prinţul Alexandru Ghica, Radu Budişteanu, părintele Dumitru Stăniloae, Gheorghe Jomboiu, Nelu Bechianu, Puiu Berianu, Anton Teodor Jurma, Fănică Miere, Nicolae Ţoţea, Gheorghe Brahonschi ş.a. – prin numeroase citate biblice, patristice şi literare, prin ample pasaje cu valenţe gnomice desprinse, parcă, din predici duminicale. Din ultima categorie, reţinem cîteva: *Viaţa creştină nu este spectaculoasă, de aceea lipsesc trăitorii ei.* […] *Eroismul creştin este în primul rînd moral, el se realizează în anonimat, uneori total, doar sub ochiul invizibil al lui Dumnezeu.* […] *Nu vă temeţi de cei ce vă ucid trupul, ci vă frămîntaţi pentru ceea ce se va întîmpla cu sufletul.* […] *Creativitatea jertfei revelată în parabola bobului de grîu este suprema forţă a creştinismului.* […] etc.

La acestea se adaugă accentele ferme puse pe convingerile politice (la care mulţi comunişti fac încă alergie!), de care autorul jurnalului nu s-a dezis niciodată, aşa încît concluzia noastră se impune de la sine: cartea ***Raza din catacombă. Jurnal din închisoare*** a preotului ortodox Liviu Brânzaş este o convingătoare scriere misionar-mărturisitoare din care îndeosebi creştinii „căldicei" de astăzi cu siguranţă au de tras foloase. (M. F.).

Celulă unde erau aruncaţi… 200 de deţinuţi!

10. LENA CONSTANTE
(1909-2005)

Lena Constante s-a născut la 18 iunie 1909 în familia aromânului emigrat din Macedonia Constantin Constante (publicist poliglot), căsătorit cu românca Julieta (născută Pop). Urmează şcoala elementară „Pitar Moş“, Liceul „Regina Maria“ din Bucureşti şi Şcoala de Arte Frumoase. Aici, având-l profesor pe Dimitrie Gusti, va fi cooptată membră în vestitele echipe ale academicianului sociolog şi estetician. Alături de Harry Brauner (care-i va deveni şi soţ), Petru Comarnescu, Xenia Costaforu, Paul Sterian, Henri Stahl, Mircea Vulcănescu ş.a., Lena Constante va cunoaşte îndeaproape folclorul din cîteva localităţi rurale (Cornova, Drăguţ, Şanţ), însuşindu-şi arta ţesutului şi a tapiseriei. În 1934, 1935, 1946, 1970 şi 1971 va organiza expoziţii personale de tapiserie la Bucureşti, iar în 1947 una la Ankara.

Devine membră a Uniunii Ariştilor Plastici.

În 1945 e angajată ca scenografă la Teatrul Ţăndărică din Bucureşti.

Prietenia cu Elena Pătrăşcanu, soţia cunoscutului ministru al Justiţiei Lucreţiu Pătrăşcanu, căzut în dizgraţie, condamnat şi executat de foştii tovarăşi de ideologie roşie, îi va atrage arestarea în ianuarie 1950 şi condamnarea la doisprezece ani de închisoare, sub pretextul spionajului, aceeaşi soartă avînd-o şi Harry Brauner. În temniţă compune mintal o piesă de teatru pe care o va prezenta la Radio „România Tineret“ abia în 1992, sub titlul ***Zîmbete în floare***. Este pusă în libertate odată cu amnistia generală din 1962, iar un an mai tîrziu se căsătoreşte cu vechiul prieten şi companion de suferinţe Harry Brauner. Experienţele carcerale fac obiectul cărţii ***L'evasion silencieuse*** (1990), apărută şi în versiunea românească a autoarei însăşi sub titlul ***Evadarea tăcută. 3000 de zile singură în închisorile din România*** (1992). A mai publicat ***Evadarea imposibilă*** (1993) – continuare a scrierii din 1990 – şi ***O poveste cu un tată, o mamă şi trei fetiţe*** (1995). Cărţile despre „iadul singurătăţii“ (cf. Ruxandra Cesereanu) au fost traduse şi în engleză, bucurîndu-se de larg interes.

Moare în noiembrie 2005, în Bucureşti.

Prima parte

Ianuarie 1950 – aprilie 1954

Capitolul 2

A doua închisoare

[…] *Regulamentul prins în zid era categoric.*

Era interzis, sub ameninţarea cu pedeapsa, de a rămîne în pat după orele 5 dimineaţa.

Era interzis, sub ameninţarea cu pedeapsa să nu fii culcat după orele 10 seara.

Era interzis să te aşezi pe pat între orele 5 dimineaţa şi 10 seara.

Era interzis, odată culcat, să ţii mîinile sub pătură.

Dacă în timpul somnului, luată de frig, îmi acopeream braţele, mîinile, o lovitură în uşă mă trezea brusc.

Era interzis să dormi ziua.

Era interzis să plîngi.

Era interzis să strigi.

Era interzis să rîzi.

Era interzis să cînţi. Toate sub ameninţarea cu pedeapsa.

Nu era interzis să te aşezi pe scaun.

Nu era interzis să stai în picioare. Nu era interzis mersul în celulă.

Slăbisem mult. Eram obosită. Mă dureau picioarele. Neavînd voie să mă întind pe pat, scaunul, după cîteva zile, mi-a provocat răni. Dureroase. Cînd mă dureau prea tare eram obligată să mă scol în picioare şi să umblu cîte puţin. Făceam patru paşi pînă la zid, întoarcere, patru paşi pînă la uşă, întoarcere, vizeta se deschidea, patru paşi pînă la zid, vizeta se închidea, întoarcere uşă-zid, uşă-zid, patru paşi, patru paşi, vizetă, uşă-zid, zid, zid…

Ancheta s-a reluat cu un alt anchetator. Tînăr, frumos, îngîmfat, crud. Misiunea lui nu era uşoară. Fără a-mi cere pe faţă să mint, să ajung să declar că făcusem spionaj. Pentru a-şi atinge scopul, îmi strecura cu îndemînare anumite informaţii. Erau fapte, aşa-zis, comise de mine şi denunţate de ceilalţi acuzaţi. Toate, invenţii. Îi înţelegeam tactica. Împinsă pînă la capătul puterilor prin ameninţări şi pedepse, prin frică şi suferinţă, să ajung să mă acuz singură. Într-atît să asimilez datele furnizate de el, încît să le întrebuinţez chiar eu la construirea unei vinovăţii credibile. Între noi doi, o luptă inegală şi îndîrjită.

În acea epocă, anchetatorul era stăpîn absolut pe viaţa inculpatului. Pentru a-i impune colaborarea, pentru a-l obliga să-şi „amintească" sau să uite, să scornească, să mintă, pentru a-l înfricoşa sau a-i da o speranţă, în sfîrşit pentru a-l pedepsi, putea, după bunul său plac, să ordone schimbări de regim, mai ales alimentar. În mai bine, în mai rău sau la limita supravieţuirii. Deci, prima mea pedeapsă, foamea. Timp de 400 de zile. Mi-a fost foame timp de 400 de zile. O foame de fiece clipă. Umilitoare. Bestială. O foame care-mi frămînta burta, înjunghia pîntecul cu crampe, scălda obrazul cu lacrimi.

Primeam trei căniţe de apă pe zi. Dimineaţa, prima ceaşcă era socotită micul dejun. La prînz, a doua însoţea singurul fel de mîncare al prînzului. Într-o farfurie de metal, două-trei îmbucături de carne pluteau în lichidul dubios. Carnea era uneori înlocuită cu cîteva bucăţele de cartofi, şapte-opt prune uscate sau trei linguri de paste sau mămăligă. Primeam şi o feliuţă de pîine neagră, umedă şi indigestă. La şase seara aceeaşi mîncare şi a treia ceaşcă cu apă. Între masa de seară şi cea de a doua zi de la prînz, nimic. Optsprezece ore de chin. Îmi era interzis să păstrez cea mai mică coajă de pîine pentru a-mi înşela foamea în timpul acestor lungi ore. Izuri de friptură, de brînză, chiar de cafea se strecurau, adesea, pe sub uşa celulei. Exacerbînd foamea. De la regimurile „bogate" cu care erau răsplătiţi cei care ajungeau să-şi îmbuneze anchetatorii…

Foamea mă chinuia şi zi şi noapte. Singur visul izbutea să-mi dea iluzia îndestulării. După visul întoarcerii acasă, visul hranei este al doilea tip de vis celular. Mă visam, mai adesea, mîncînd prăjituri. Zahărului – de care eram cu totul lipsită – gura îi mai simţea încă dulceaţa, la trezire.

În prima ceaşcă cu apă primită dimineaţa, abia îmi muiam buzele. Îmi sacrificam setea unei nevoi şi mai puternice. Să-mi dau iluzia curăţeniei. Vărsînd apa, picătură cu picătură, umezeam o zdreanţă de cîrpă. În fiecare săptămînă primeam o bucăţică de săpun de rufe. Cu cîrpa umezită şi unsă cu acel săpun negru şi urît mirositor, îmi frecam, pe cît puteam, întregul trup. Ascunzîndu-mă în colţul celulei de unde nu puteam fi văzută, colţul mort la stînga uşii. […]

A 121-a, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, a 148-a zi de detenţie – 15 iunie 1950. Zile întregi m-au lăsat să-mi clocesc neliniştea. Evadarea? Nu mai aveam puterea nici măcar s-o doresc. Eram o apă moartă. Stătută. Pe braţe, pe faţă, pe spate bubele îmi crăpau. Din fundul puturos al mlaştinii ţîşneau acei mari viermi albi. Curăţau putreziciunea. Mă ajutau să ies la suprafaţă. Strădania a durat multă vreme. În sfîrşit, am reuşit să ajung la ţărmul unei alte lumi. Din păcate, imbecilă, primară.

M-am transformat în subiectul unui roman stupid. Îmi alesesem cel mai frumos rol. Construiam scenele povestirii pînă în cele mai mici amănunte. Născoceam peisaje, oraşe, case, mobile, personaje. Acţiunea nu avea nicio însemnătate. Mă pierdeam în mărunţişuri. Din toate casele visate duram casa ideală. Mobilam această casă cu rîvnă. În faţa marilor uşi-ferestre întinsesem o pajişte, coborîtă în pantă dulce spre pîrîu. Îmi amintesc şi azi lalelele roşii, sălciile de la malul apei, pînă şi pietricelele de pe fundul apei.

Stau aşezată pe scaunul dureros. Cu spatele întors puţin către uşă. Casa o ţin ascunsă îndărătul pleoapelor. Paznicul crede că dorm. Bate în uşă. Schiţez cîteva gesturi molcome cu mîna dreaptă. Nu dorm. Am căpătat obiceiul acestor gesturi pentru a fi lăsată în pace. Le fac maşinal. Dar înalţ în preajma mea copacii. Văd cărarea care suie, legănîndu-şi spiralele. Iarbă. Fiecare fir de iarbă. Florile. Fiecare floare. Păsările. Soarele. Nisipul, îl aud scîrţîind sub paşii mei. De vale, sună clopotele. E Biserica Neagră. O pînză de păianjen pe ale cărei fire întinse mai străjuiesc picăturile ploii de vară. Pămîntul umed. Mirosul de pămînt umed. Printre trunchiurile noduroase acoperişurile oraşului. Roşii. Cît de frumos este acest pămînt al meu! Bucurie. E dimineaţă. Nu. Reiau totul. Săgeţi de soare în diagonală. Lumină aurită. Orizont roz. Freamăt de frunze… Miros de brad...

Undeva, un zgomot. Nedesluşit. Vizeta? Foarte departe. Într-un vis. Un coşmar. Mîna mea se agită prin aer? Nu. Ea mîngîie rotunjimile ramurilor. Leagănă sunetul clopotelor. Înaintez încet. Cu încetinitorul. Zile întregi, ca să te împodobesc. Fiecare covor, culoarea perdelelor, cărţile. Ca să

ajung la tine, casă, întîlnesc al doilea personaj. Îi vorbesc. Petrec cîteva zile ca să văd această întîlnire. Ca să aud vocile. Ca să aleg cuvintele.

O săptămînă. Două. Trei. Nimic. Anchetator, nu. Anchetă, nu. Represalii, nu. Acelaşi regim de înfometare. Aceeaşi foame. Halucinaţiile mele romanţioase nu puteau s-o hrănească. Numai să mă facă s-o uit, mai mult sau mai puţin timp. Să crezi în supremaţia spiritului, să negi realitatea cărnii şi să nu-i poţi învinge chinurile foamei era rizibil. Bobîrnacul acesta degradant, cu niciun preţ nu voiam să-l accept. Foamea eu nu mi-o plîngeam, ci o uram. Numai viselor mele nocturne le era milă de ea. Le înduram. În pofida voinţei mele. Voinţa mea nu putea admite umilinţa prezenţei ei în nălucirile mele diurne.

Într-una din zile am trăit experienţa unui alt fel de evaziune. A început banal cu crampe la stomac. Imediat după „programul" din zori […]

[…] *Podeaua celulei mi-a deschis un prim drum.*

Pete albe şi pete negre pe fond gri, erau pietricele şi ciment. De două ori pe săptămînă paznicul împingea cu piciorul în celulă, prin uşa întredeschisă, o găleată cu apă. Neagră, năclăită, era muiată în apă o bucată de sac noroioasă. Să bagi mîna în această apă murdară, să scoţi cîrpa încleiată, să-mi treacă prin minte că era îmbibată de scuipăturile tuturor tuselor nopţii, s-o storc, să-mi ung celula cu jegul acela… Ce greaţă!

Nu privisem niciodată cu atenţie podeaua celulei mele. Fără ochelari, petele se pierdeau. Se topeau unele în altele. Cimentul era în faţa mea. Rece. De un cenuşiu mohorît. Asta era tot. Dar în ziua aceea, pe cînd mişcam cu vîrful degetelor cîrpa udă pe jos, m-am aplecat ceva mai mult şi am văzut pietricelele. Apa făcea să lucească cimentul, îi împrospăta culorile. Albea albul, înnegrea negrul. Pietricelele. O podea întreagă semănată cu pietricele.

Brusc, două pietricele mă privesc cu o privire de piatră. Sub aceşti ochi se strîmbă o gură. Alături, apare un alt chip din adîncuri. Sudate unele lîngă altele, capetele se rînduiesc, se îmbină. La stînga, la dreapta, sus, jos, mari, mici, nepăsătoare sau rînjind, frumoase sau înspăimîntătoare, mişună capete, se înghesuie peste tot. Ici şi colo se strecoară animalele.

Nu reuşesc să le gonesc. Capetele sînt aici. Zi după zi. Sub picioarele mele. Încep să se şi tîrască. Fiecare pată de pe zid le este adăpost. Celula se umple. Peste tot capete. Orice le este pretext. Felia neagră de pîine, cîrpa ce-mi ţine loc de batistă. De sute de ori o arunc mototolită pe pat şi de fiecare dată descopăr un cap nou, un nou profil.

Pentru a scăpa, în sfîrşit, de această nebunie a capetelor, nu aveam decît un singur leac posibil, exprimarea. Să dau iluzoriului realitatea cuvintelor. Fără creion, fără hîrtie, fără experienţă, m-am furişat timid, pas cu pas, într-o lume care nu fusese niciodată lumea mea, poezia.

Versuri citisem multe, memorasem puţine. Fragmente de poezie. Cîteva versuri răzleţe. Două sau trei strofe, de ici, de colo. Mai ales din poeţii francezi. Citisem pe abatele Brémond. De la el îmi rămăsese noţiunea de inefabil. Acum trebuia înţelegerea. Analiza. Să descopăr regulile. Să învăţ. Să număr silabe, să găsesc rime, mi se părea cam simplist. Tindeam spre mai mult. Să-mi amintesc, deci, cît mai multe versuri ştiute odată, să le repet şi să le pipăi misterul.

Ştiam pe de rost primele două strofe din ***La beauté*** *a lui Baudelaire.*

„Je suis belle, oh mortels, comme un rêve de pierre,
Et mon sein où chacun s'est meurtri tour à tour…"

Scandîndu-le, o dată şi încă o dată, am avut revelaţia ritmului. Am descoperit, astfel, importanţa silabelor tonice.

„Et les fruits passeront la promesse des fleurs", cu cei doi „f", doi „p", doi „s", descoperirea aliteraţiei.

„Ces nymphes, je les veux perpétuer…" a lui Mallarmé, inversiunea cuvintelor.

„Ce toît où planent des colombes…" a lui Valéry – imaginea.

„Si la mort de son van avait chosé mon être…" – libertatea de expresie.

Versuri, alte versuri, desprinse din poeme, ieşeau rînd pe rînd la suprafaţă. Frînturi din Verlaine, din Francis Jammes, din alţi poeţi ai tinereţii mele.

Cînd, pentru a le fi repetat de atîtea ori, versurile îşi pierdeau pentru mine înţelesul, lucram la propriile mele versuri. În franceză. Fiecare vers nou adăugîndu-se celorlalte, îmi era prilej de mulţumire. Am izbutit să fac patru sau cinci poezii pe tema capetelor. Îmi plăceau. Lipsa de hîrtie îmi încetinea munca. Nu-mi puteam folosi decît memoria. Neputîndu-l vedea, trebuia să murmur de cîteva ori fiecare vers, pentru a-l auzi. Să-l leg de versurile anterioare. Să învăţ totul pe dinafară. Mi se întîmpla să uit un vers. Mă străduiam să-l regăsesc. Un vers pierdut mă întrista.

Mi-a venit ideea să dau poeziilor mele un acompaniament muzical. „Cîntecele nebunei care cîntă" au fost primele. Din ele nu-mi mai amintesc decît puţine versuri:

„… qui chante,
Chante, pour endormir son cœur,
Pauvre cœur qui a mal et qui pleure…"

Apoi, cîntecul greierului, al trenului, altele încă. Nu eram nici poet, nici compozitor. Dar făceam, totuşi, poezii. Cîntecele şi ele mă mulţumeau. Judecata critică îmi lipsea cu desăvîrşire. Simţeam numai trecerea miracolului. Găsisem, în sfîrşit, cheia evadării.

Scăpasem şi de oboseala vinovată a timpului pierdut. Mă străduiam. Lucram. Desfiinţam închisoarea. Frica. Pe mine însămi. Am trăit cu adevărat acolo, în celula aceea, ca şi în multe altele, de-a lungul anilor, momente de deplină împlinire. În ciuda a tot. Ore de totală uitare. Reuşeam chiar, din cînd în cînd, să uit înfricoşătoarea întrebare: ce vor cu mine? […]

(Lena Constante, ***Evadarea tăcută. 3000 de zile singură în închisorile din România. În versiunea românească a autoarei***, Bucureşti, Editura Humanitas, 1992, pp. 41-43; 50-55).

*
* *

Teme:

1. Comparaţi regulamentul carceral reprodus cu programul uneia dintre cele mai nesuferite zile de-ale voastre de şcoală! Dacă raţional aţi ajuns la un uşor avantaj în favoarea vieţii din temniţă, experimentaţi o oră de izolare cu respectarea strictă a regulilor enumerate.
2. Ce credeţi despre stilul eliptic al multora dintre pasajele reproduse? Îngreuiază ele înţelegerea gîndurilor şi sentimentelor autoarei? Extrageţi cinci astfel de frînturi de enunţuri şi încercaţi să le completaţi după exemplul: *Între noi doi, o luptă inegală şi îndîrjită.* → *Între noi doi* se dădea *o luptă inegală şi îndîrjită*.
3. Ce părere aveţi despre pasajele – numeroase în carte – în care apar cifre? Discutaţi efectul scontat de autoare prin aceste înşiruiri.
4. Reconstruiţi fraza: *Brusc, două pietricele mă privesc cu o privire de piatră,* eliminînd tautologia. Comentaţi figura de stil dominantă din acest pasaj.
5. Căutaţi un volum datorat abatelui Brémond. Încercaţi să experimentaţi afirmaţia Lenei Constante: *De la el îmi rămăsese noţiunea de inefabil.*
6. Explicaţi titlul volumului Lenei Constante pornind de la fragmentele prezentate.

*
* *

Partea a treia
Penitenciarul
Capitolul 6
Dumbrăveni

[…] *Unul din cei trei ofiţeri prezenţi mi-a comunicat condamnarea.*

Doisprezece ani de muncă silnică pentru crimă de înaltă trădare, zece ani pentru activitate contrarevoluţionară… Douăzeci şi doi de ani? Lovitura era mortală. Nu am leşinat niciodată şi îmi pare rău. Aş fi cîştigat cîteva minute de amnezie. Dar am simţit cum îmi tremură picioarele. Procurorul s-a grăbit să-mi explice legea cu multă bunăvoinţă. Legea, cu aceeaşi bunăvoinţă, mă scutea de pedeapsa mai mică şi ţinea seama şi de anii de anchetă. Deci, încheie el, nu vă mai rămîne de executat decît şapte ani de pedeapsă. O nimica toată! Mai îmi spune că la penitenciar voi avea tovarăşe şi de lucru, „în specialitatea mea"

Dimineaţa, în zori, m-au urcat într-o dubă. Un culoar strîmt central, mărginit de cabine minuscule. Fără îndoială, tot procesul nostru se afla acolo. Am pornit spre penitenciar. Simţeam foarte aproape prezenţa lui Harry. Nu cunoşteam decît condamnarea mea şi acum pe cea a femeii din

dubă. Dar nu pe celelalte. Cum aş fi putut să ştiu că nu mai eram, din păcate, cu toţii în dubă. Unul dintre noi nu mai era în viaţă. Fusese eliberat… definitiv (Lucreţiu Pătrăşcanu).

Din lipsă de spaţiu, mă înghesuiseră lîngă femeie. În întuneric, înspăimîntată de brusca prăvălire a unui corp străin peste trupul ei, scosese un strigăt sfîşietor. Acum era mulţumită de a nu mai fi singură. Şi ea făcuse poezii. Mi-a recitat copilăria, casa părintească, părinţii, fraţii. Mi-a vorbit despre proces. Acuzaţiile au fost false, mi-a spus ea cu calm. Dar partidul nu se înşeală niciodată. A avut, fără nicio urmă de îndoială, motive pe care noi nu le putem înţelege. De altfel, ea, personal, nu se simte întru totul nevinovată. A îndrăznit să se îndoiască de partid. Este, deci, vinovată, măcar cu gîndul. Din pricina dispariţiei soţului ei. Nu ştie nimic de el. Crede că se află în Siberia. Dar ei i s-a dat timp de gîndire. Pentru a înţelege. Şi ea a înţeles. Partidul e cel care a avut dreptate, iar soţul ei, nu. Ea însăşi a fost influenţată de el. A meritat cei opt ani de închisoare la care a fost condamnată. Mi-a mai spus, în sfîrşit, că suferinţa ei, fetiţa lăsată la voia întîmplării, pierderea soţului, nu atîrnau prea greu în faţa celui mai mare dezastru, ireparabila catastrofă, negrăita suferinţă, dispariţia tovarăşului Stalin!

De necrezut! Stalin mort? Da. În 1953, şi de cînd aflase nenorocirea era nemîngîiată. Adoraţia ei mistică o recunoşteam cu groază. Era isteria femeilor germane, ridicînd altare lui Hitler. […]

A treia oprire. O poartă mare scîrţîie şi, în timp ce roţile ne zdruncină pe un prag, un clopot bate grăbit, spărgînd liniştea. O curte mare. La stînga, clădiri joase, fără îndioală dependinţe, se cuibăresc sub acoperişuri de ţiglă. Maşina s-a oprit în faţa clădirii mari din dreapta. Urcăm cu greu cele cîteva trepte de piatră. Ne aflăm într-una din numeroasele închisori construite de împărăteasa Maria Tereza de Austria în această provincie românească, care lupta cu disperare să-şi redobîndească libertatea. O închisoare bătrînă. […]

Gălăgie pe culoar. Aud paşii femeilor ieşind din celule. Le aud vocile zgomotoase. Mîine voi fi cu ele. Perspectiva nu e lipsită de o oarecare nelinişte. Prea multă vreme am stat singură. Simt că m-am sălbăticit puţin. Ca să le aud mai bine, mi-am lipit urechea de uşă. Trei lovituri scurte mă fac să tresar, speriată. O voce mă întreaba: „Cine eşti?“

Îmi şoptesc numele. Cea care a vorbit se îndepărtează în fugă. După cîteva clipe se întoarce.

– Mai multe femei de aici te cunosc. Micaela Catargi te sărută. Dorina Potîrcă a plecat de curînd. Ca şi Măriuca Vulcănescu. Mîine vei fi cu noi. Ai să vezi. Cele mai multe dintre femei sînt cumsecade. Regimul nu-i prea sever. […]

A 2067-a, 2068 […], *a 2136-a zi de detenţie – 20 mai 1955. Martie, aprilie, mai… şi iar vrăbiile. În viaţa mea de închisoare, ca şi în cea a soţului meu, Harry Brauner, vrăbiile au fost uneori personaje importante şi de mare ajutor. Poveştile lui cu vrăbii sînt atît de frumoase, încît îţi fac inima ghem şi nimeni nu le poate asculta fără duioşie.* […]

În zidul foarte gros al acestei foarte vechi închisori, în colţul de sus al ferestrei, bineînţeles exterior, îşi făcuse cuibul o pereche de vrăbii. Găsind o gaură în zidărie, o căptuşiseră cu puf, ierburi uscate, cu firicele de lînă şi îşi duraseră sălaş. Cu un foşnet mătăsos, ba ieşeau, ba intrau în cuib, harnice şi grăbite. În fiecare zi, puneam pe pervazul ferestrei cîteva firimituri de pîine sau de mămăligă, rupte din puţinul meu. Vrăbiile le ciuguleau ţopăind şi piuind. Eram, cîteodată, ispitită să nu mai împart sărăcia mea cu ele. Dar de fiecare dată mă lăsam înduioşată de burtica lor de păsărele atît de mică. Mi-ar fi plăcut să le ating. Să le mîngîi penele măcar cu vîrful unui deget. Nu am reuşit-o niciodată, dar faptul de a putea, eu, cea lipsită de toate, să le hrănesc şi cu toată urîţenia mea să mă apropii de gingăşia lor, era pentru mine bucurie şi alinare. Îmi dădeau mîngîierea de a fi aflat pînă şi aici ceva de iubit. […]

La 17 mai, un nou ofiţer politic a năvălit în celula mea. […] *Ofiţerul avea o privire crîncenă. A făcut cîţiva paşi, s-a oprit, a început să privească celula. Părea […] total absorbit de contemplarea patului, a băncii şi a cuierului, încît nu m-am putut împiedica să-l întreb dacă nu cumva caută ceva precis şi i-am propus, chiar, să-l ajut în căutarea lui. Mi-a întors spatele şi s-a îndreptat spre fereastră. Era o zi luminoasă de primăvară. Pe pervaz, galbenul strălucitor al cîtorva firimituri de mămăligă însorită se profila puternic pe albastrul cerului. Dezlipindu-şi, în sfîrşit, buzele subţiri, mă întrebă dacă nu cumva raţia mea este prea mare. Dimpotrivă. Total „neîndestulătoare“. Atunci, cum se face că o parte din raţie, eu o arunc? „Nu arunc nimic. Îmi smulg de la gură cîteva firimituri pentru două vrăbii. În desăvîrşita singurătate la care sînt supusă, ele sînt singurele mele prietene“.*

Ar fi trebuit să răspund altceva?

Peste o oră, un miliţian m-a dus la plimbare. Plimbarea a durat mai mult ca de obicei. La întoarcerea mea în celulă, vrăbiile păreau înnebunite. Se învîrteau în cerc, se repezeau spre cuib, se loveau de zid, plecau din nou şi eu nu reuşeam să pricep cauza disperării lor. Vedeam eu parcă nişte beţe ieşind din cuib, dar mi se părea imposibil să cred că „ei" le puseseră acolo ca să le astupe cuibul. Cum să poţi crede că un ofiţer politic şi-a dat, într-adevăr, osteneala să ordone să fie adusă o scară, cineva să se urce pe ea şi să înfunde cu crăci uscate un cuib de vrăbii, numai pentru a lipsi o femeie condamnată la singurătate de tovărăşia a două vrăbiuţe?

Cu lacrimile în ochi, neputînd să le ajut în niciun fel, cuibul fiind prea departe de mine, le privesc cum se zbat, cum se agaţă cu ciocurile şi ghiarele de ramuri, cum bat disperate din aripi, pentru a se menţine la înălţimea cuibului. Şi, beţişor cu beţişor, au izbutit să le scoată pe toate şi am avut bucuria să le văd iar la casa lor.

A 2137-a zi de detenţie – 21 mai 1955. A doua zi, o nouă plimbare, o nouă distrugere. Dar de data aceasta vrăbiile au trebuit să renunţe. Gaura cuibului fusese umplută cu ciment. Cele două păsări şi-au luat pentru totdeauna zborul. […]

În 1968, procesul nostru a fost rejudecat. Prin hotărîrea noului secretar de partid, Tribunalul Suprem al ţării a recunoscut întreaga noastră nevinovăţie. Dar Tribunalul Suprem nu putea să învie morţii. La ancheta făcută cu prilejul noului proces, am povestit, între altele, lupta unui ofiţer politic cu două vrăbii. Se pare că la toate şedinţele de partid care anunţau nevinovăţia lui Lucreţiu Pătrăşcanu şi a celorlalţi acuzaţi, s-a dat ca exemplu de tratament neomenos la care am fost supuşi comportamentul ofiţerului politic. Culmea! A provocat indignarea asistenţei!!! Vîntul şi anii scurşi de la acele zile de indignare i-au şters orice urmă şi uitarea a căzut grea peste gropile morţilor şi peste tinereţea noastră asasinată…

(Idem, pp. 145-149; 199-202).

*
* *

Teme:

1. Exprimaţi-vă opinia despre mărturisirea necunoscutei condamnate la opt ani de închisoare.
2. Interpretaţi gestul miliţianului datat 21 mai 1955 – ziua celebrării Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena – de a astupa cu ciment cuibul vrăbiilor.
3. Scrieţi un eseu pornind de la trista întîmplare cu vrăbiile, ţinînd cont atît de valoarea simbolică a acestei relatări, cît şi de reacţia asistenţei la proces în noul context politic sugerat de povestitoare.

*
* *

Repere critice:

Un text remarcabil şi plin de demnitate care se adaugă tuturor vocilor care se fac auzite din universul concentraţionar, acea planetă a ruşinii din secolul nostru. O mărturie vehementă împotriva barbariei care-i împinge pe oameni să ducă din ce în ce mai departe limitele răului.

(„La Liberté Dimanche", 24-25 noiembrie 1990. Traducere de Lena Constante).

Fără a fi o mare operă de artă, această carte se adresează celor care iubesc arta, celor care cred în arta dătătoare de speranţă. Mai întîi, pentru că ea dovedeşte eminente calităţi intelectuale, de sinceritate, de poezie, de atenţie…

(„La Quinzaine littéraire", 1 septembrie 1990. Traducere de Lena Constante).

*Editura pariziană Découvert a publicat varianta franceză a jurnalului **Evadarea tăcută** în 1990, iar autoarea a fost premiată cu Premiul European, Premiul Asociaţiei Scriitorilor de Limba Franceză, doi ani mai tîrziu. La apariţia traducerii în franceză, comentatorul de la „Liberté Dimanche" descria volumul ca fiind „o mărturie vehementă împotriva barbariei care-i împinge pe oameni să ducă din ce în ce mai departe limitele răului". Tradus în mai multe limbi, volumul devine cunoscut în Europa. Iar în 1995, Lena Constante se interpretează pe sine în*

*filmul documentar realizat de regizorul Thomas Ciulei **Nebunia capetelor**.*

*Mărturia depusă de o voce feminină care nu se sfieşte să dea detalii crude despre experienţa carceralã rămîne, alături de mult mai cunoscutul **Jurnal al fericirii** de Nicolae Steinhardt, un document esenţial pentru cultura română de secol XX şi pentru istoria României. Vocea artistei care „evada" din închisoare făcînd păpuşele de paie pe care le confisca paznicul sau compunînd cîntece şi poezii rămîne consemnată mai ales în **Evadarea tăcută** şi **Evadarea imposibilă**. Judecata intelectualei care filtrează lucid evenimentele care o leagă de lume, imaginaţia artistei, păstrată în tapiserii, colaje, cărţi pentru copii, sînt expresii ale unei fiinţe spirituale care a învins iadul. În ultima pagină din **Evadarea tăcută**, rememorînd ziua eliberării după doisprezece ani de închisoare, eroina carcerei comuniste face o constatare amară: „Poate că singurele adăposturi existente încă împotriva ofensivei răului nu erau decît închisorile şi penitenciarele, răspîndite în toată ţara. Gratiile de fier le apărau de pătrunderea miasmelor. Suferinţa comună era antidotul pierderii oricărui simţ moral".*

(Dana Ionescu, ***Lena Constante, eroina în închisoarea comunistă***, în „Ziua de Weekend" din 14 iunie 2008)

[…] *Lena Constante este închisă opt ani, singură în celulă. Acest fapt constituie un centru al torturii, la care se adaugă, apoi, modalităţile şi instrumentele comuniste obişnuite. Tortura din **Evadarea tăcută** este timpul, pe care Lena Constante reuşeşte să şi-l integreze, să-l umple, să-l reconvertească. Se vorbeşte chiar de o viziune kafkiană a timpului: numărarea secundelor, grija de a-şi umple fiecare oră din zi – acestea fiind preocupările specifice de detenţie. Şi tocmai prin singurătatea absolută ea reuşeşte acea evadare interioară, prin acordarea timpului la ritmurile lăuntrice. Tortura timpului este supralicitată de cei trei F ai groazei: foamea, frigul şi frica. „Îmi e îngrozitor de frică. Simt o frică de moarte. Îmi este frică de ameninţările lor. Îmi este frică să mă opresc. Îmi este frică". Aceştia sînt prezenţi, de altfel, în toate cele patru mărturii, fiind elementele caracteristice detenţiei comuniste. Adriana Georgescu recompune durerea, prin stări de context: „vedeam cercuri galbene, albastre", „rîdeam" etc. Experienţa ei explică această diminuare a stărilor în faţa faptelor. Spre deosebire de ea, Lena Constante descrie amănunţit atît stările de frică, de deprimare şi de tortură, cît şi degradarea fizică a femeilor în închisoarea comunistă. Bubele, mizeria, mirosul – elemente şocante, violente, dar pe atît de reale în **Evadarea tăcută**.*

[…] *Modul în care cele patru femei suportă tortura anchetelor şi condiţiile din detenţie, constituie, iar, puncte distincte în experienţă, dar o viziune apropiată în relatare.*

(Alexandra Bădicioiu, ***Experienţa femeilor în infernul concentraţionar din România şi URSS: Lena Constante, Adriana Georgescu, Aniţa Nandriş-Cudla, Elizabeta Rizea***, PDF/Adobe Acrobat – *www.comunism.ro/fisiere/cercetatori/.../badicioiu.pdf*).

[…] *Tradusă în engleză in 1995 la University of California Press, cartea de memorii a Lenei Constante beneficiază de un studiu introductiv semnat de profesoara Gail Kligman, autoarea unor lucrări esenţiale despre România (amintesc aici **Politica duplicităţii**).*

Asemeni unei Margarete Buber-Neumann, supravieţuitoare a lagărelor staliniste şi naziste, Lena Constante a făcut din mărturisire şi memorie valori cruciale ale propriei supravieţuiri. A descris cu detalii abominabilele umilinţe suferite în perioada de detenţie solitară, dar şi momentele de solidaritate umană pe care le-a trăit în infernul concentraţionar.

Cartea ei este un document capital pentru înţelegerea a ceea ce a fost noaptea totalitară, acea „ultimă oră" a distrugerii subiectivităţii. […]

(Vladimir Tismăneanu, ***Memorie şi supravieţuire***, în „Cotidianul", din 2 decembrie 2005)

*

* *

Spre deosebire de majoritatea creştină a deţinuţilor politic, Lena Constante este o mărturisitoare atee ce-şi numără într-o dureroasă izolare secundele, minutele, orele, zilele, săptămînile, lunile şi anii furaţi de comuniști, invitînd la neuitare generaţiile următoare, scutite de experienţe similare. Ea adaugă, astfel, noi veritabile capete de acuzare menite unui pe cît de necesar, pe atît de nedorit proces al comunismului (nedorit de către autorii morali şi de către profitorii acestui regim înspăimîntător).

Literatura frustă dar convingătoare estetic promovată de această pasionată folcloristă şi talentată artistă (cu realizări în tapiserie, pictură, scenografie etc.), ca urmare a situaţiei limită în care a ajuns din eroarea şi cinismul unui regim criminal, se înscrie în neorealismul secolului al XX-lea – precursor al prozei contemporane, prin laconism, elidări şi mărunte abateri lexico-gramaticale ţintind nu şocarea amatorilor de literatură calofilă, ci nuanţarea veridică a tragismului trăirilor carcerale. (M. F.).

Virgil Maxim
(1922 – 1997)

Virgil Maxim este unul dintre mărturisitorii hotărîți de Dumnezeu să afirme ADEVĂRUL despre ceea ce s-a numit propagandistic „cea mai dreaptă orînduire“ – comunismul.

S-a născut la 4 decembrie 1922, în comuna Ciorani, județul Prahova, ca primul născut dintre cei trei băieți ai familiei primarului comunei Maxim Constantin și Alexandra. A urmat, după dorința tatălui (*Ne-a dat Dumnezeu trei băieţi! Pe cel mai mare îl vom face învăţător.*

Neamul şi ţara asta întregită are nevoie de educatori. Pe al doilea îl vom face agronom, pentru că pământul acesta trebuie lucrat de gospodari pricepuţi. Iar pe al treilea îl vom face ofiţer, căci ţara şi neamul trebuie apărate – cf. Fabian Seiche, ***Martiri și mărturisitori din secolul XX. Închisorile comuniste din România***), Școala Normală de la Ploiești (1936-1938) și apoi de la Buzău (1938-1942).

Primește o educație profund creștină, după cum va mărturisi în cea mai importantă scriere a sa ***Imn pentru crucea purtată***: *Aparent măruntele greşeli copilăreşti, putând naşte mai târziu balauri otrăvitori – copiatul la teze, fumatul, rîsul necontrolat, glumele proaste, trivialităţile, înjurăturile şi expresiile gratuite, desconsiderările reciproce, bănuielile, pizmele, certurile, abaterile şi manifestările necontrolate, chiar ale mersului, ale ţinutei în general, – intrau sub incidenţa educaţiei creştin-legionare*.

E arestat de regimul antonescian la 1 noimebrie 1942 și se va elibera abia peste aproape 22 de ani, în 1964, trecînd succesiv prin temnițele din Aiud, Alba Iulia, Aiud, Galda de Jos, Tîrgşor, Jilava, Gherla, Jilava, Gherla, Văcăreşti, Aiud, Gherla, Aiud. Alături de Traian Trifan, Traian Marian, Anghel (Arsenie) Papacioc, pr. Vasile Serghie, Valeriu Gafencu, Marin Naidim și alții va rămîne nestrămutat în credință, în pofida silniciilor greu de imaginat ce i-au fost impuse. Va mărturisi despre tot acest calvar: *Timp de 20 de ani avea să-mi crească din pămîntul suferinţei trupeşti cîte „o creangă de aur“, pentru ca rodul ei să rămînă în veşnicie în mîna lui Dumnezeu, pentru neamul meu românesc; şi lui trebuie să-i mulţumesc că m-a învrednicit să sufăr pentru el*. Cuvintele sale amintesc de cele ale lui Petre Țuțea.

Părintele Liviu Brânzaș îl caracterizează: *Virgil Maxim este unul din cei mai cunoscuți deținuți din închisori; este din categoria celor pentru care închisoarea aceasta nesfîrșită a devenit mediu de înălțare pe cele mai înalte* (sic) *culmi de trăire religioasă. El avea un program spiritual foarte intens; în plus, era preocupat să-i înlocuiască pe alți camarazi, la muncile din celulă socotite mai grele sau degradante.* (În vol. ***Raza din catacombă***). Aceluiași memorialist îi datorăm și mărturisirea: *Cînd l-am cunoscut la închisoarea Gherla, Virgil Maxim executase deja 13 ani de temniță grea și mai avea în față multă suferință de îndurat. Toată tinerețea lui a fost o purtare a crucii pe o Golgotă ce părea fără sfîrșit. Celula închisorii a fost pentru el o veritabilă chilie de mînăstire, în care sufletul său, aspirînd spre culmi, s-a transfigurat în duhul lui Hristos. Datorită* (sic) *condițiilor istorice, acest om, cu o puternică vocație mistică și teologică, a rămas un laic. În alte circumstanțe ar fi devenit, cu siguranță, un mare slujitor al Altarului.* (Cf. ***Prefață*** la volumul ***Poeme isihaste***, semnat de Virgil Maxim).

E angajat pentru o perioadă ca învățător în sat, deși nu-și terminase studiile.

În primăvara lui 1965, Virgil Maxim se va căsători cu Petruța, dintr-o localitate vecină, anume Grădiștea. Avea 43 de ani, iar mireasa 35. La avertismentul lui: *Lîngă mine s-ar putea să ai de suferit. Crucea vieții va trebui să o purtăm împreună. Să nu te lași amăgită că acum sînt profesor, fiindcă mîine s-ar putea să fiu trimis să scot haznale*, replica proaspetei soții a fost pe măsură: *Chiar dacă va trebui să ajung la vaci, voi fi împreună cu tine și nu te voi părăsi! Ne-om împăca, așa cum te împaci cu sufletul tău*. (Cf. ***Imn pentru crucea purtată***). La 12 ianuarie 1968, cei doi au dobîndit o fiică, pe care au botezat-o cu numele Sfintei Tatiana Romana, prăznuită în acea zi. În 1970, la 48 de ani, Virgil Maxim își trece examenul de bacalaureat. După doi ani de la căsătoire e destituit și trebuie să se angajeze pe un șantier. În noaptea 30 septembrie – 1 octombrie 1992, soția lui avea să sufere un stop cardiac, după ce, mai înainte, el visase acest lucru.

Virgil Maxim a trecut la cele veșnice la 19 martie 1997, potrivite fiind și pentru el ultimele cuvinte rostite de tatăl său: *Nouă Dumnezeu ne-a dat răbdare; voi să cereți să vă dea îndurare*.

*

* *

Imn pentru crucea purtată

Partea a II-a

Capitolul I

Expediați la Aiud

În seara zilei de 9 Decembrie 1942, cu lanțuri la picioare, legați cîte doi, într-un convoi de vreo patruzeci de deținuți de drept comun, escortați de gardieni și soldați, am ajuns în Gara de Sud. Era un ger groaznic. Ziua fusese călduț iar zăpada era sticloasă. Lunecam în dreapta și în stînga și brățara ruginită a lanțului ne provoca răni și dureri acute. Gara forfotea de lume: soldați care mergeau pe front, patrule românești și nemțești, tot felul de oameni, cu și fără căpătîi, atmosfera stării de nesiguranță și neîncredere creată de război. Camuflajul mărea starea de teamă și incertitudine în zvîrcolirea oamenilor mascați în umbrele și penumbrele pe care le arunca cinic un Rembrandt nevăzut. Înaintam în grup pe peron. Cu înjurături și lovituri la coaste, gardienii încercau să mențină convoiul care la un moment dat se împrăștie, despicat de fuga cîtorva borfași.

– Stai! Stai că trag!, se auzi un glas, undeva în întuneric.

Lumea țipa, unii căzuseră în îmbulzeală. În aer se slobozi o detunătură de pistol. Convoiul se destrămă, dar gardienii și ostașii roiau între oameni, adunînd formația. Eu și Marin nu reușeam să ieșim dintre linii, blocați de niște lucrători care transportau traverse și unelte. Cu greu urcarăm pe bordura peronului dintre linia a doua și a treia. Căutam prin întuneric uniforma vreunui gardian sau soldat. Marin șchiopătași gemea înfundat.

– Ce facem, măi Marine?

– Tu ce zici să facem, măi Virgile?

– Măi Marine, dacă rămînem mult aici, este ca și cînd am fi intenționat să fugim din convoi. Să anunțăm Poliția Gării ce ni s-a întîmplat.

– Măi Vrigile, spunea un gardian că duba CF e garată pe linia a șaptea.

– Dar cum ajungem? Trebuie să așteptăm pînă pleacă trenul din față.

– Trecem pe sub el!

Duba mai mult am bănuit-o; era izolată pe linie, dar am recunoscut-o după fereastra mică și bine oblonită. Pe peron, nimeni. Convoiul fusese preluat iar ostașii și gardienii plecaseră. În dubă, scandal și înjurături. Voiam să batem în ușa dubei, dar un ostaș și un gardian veneau gîfîind spre dubă. În spatele lor, alți doi gardieni. Unul era șeful escortei.

– Unde ați fost, mă?, întrebară după care ne-au înhurat.

– Ne-am rătăcit, domnule șef. Abia am ieșit dintre linii.

Cu patul armei un ostaș bătu în ușa dubei. Ușa se deschise și șeful dubei apăru în ușă:

– I-ați găsit, mă proștilor, sau vă adaug la număr?

Șeful escortei și șeful dubei se acuzau reciproc și se insultau. La urmă am mai primit cîteva înjurături și am fost urcați în dubă:

– Mă, io am mai văzut proști pe lumea asta, dar ca voi doi n-am mai văzut, mă! Vă spun drept!

[...]

Există în viață despărțiri ca ruperea din rădăcină, ca prăbușirea unui edificiu în urma unui cataclism. Nu poți nici plînge, nici vorbi, nu mai poți privi nici la ce se petrece în jur, nu mai auzi

zgomotele lumii, totul te depășește, te anulează. Un singur simț rămîne treaz, în ființa ta interioară, singurul care-ți spune că exiști, deși nu găsești sensul ființei, finalitatea existenței – care pare a nu mai avea vreo relație cu creația, din care parcă nu mai faci parte. Simțul acesta îți proiectează identitatea în Persoana Dumnezeirii. Ești întru Cel ce Este. Atunci în ființa ta se face liniște ca o apă fără nicio cută al cărei adînc oglindește doar lumina; o împăcare cu toți.

Această stare o trăiam în ungherul dubei; din cînd în cînd mă trezea doar zornăitul lanțurilor, semnalul unei alte realități, ireale pentru mine.

(*Op. cit.*, ediția a 3-a, Bacău, Editura Babel, 2012, pp. 67-68).

*
* *

Teme:

1. Comentați replica unuia dintre însoțitorii convoiului deținuților: „– Mă, io am mai văzut proști pe lumea asta, dar ca voi doi n-am mai văzut, mă! Vă spun drept!"
2. Alcătuiți un eseu argumentativ de 20-30 rînduri pornind de la propoziția: „Există în viață despărțiri ca ruperea din rădăcină, ca prăbușirea unui edificiu în urma unui cataclism."

*
* *

Partea a II-a
Capitolul V
23 August 1944 – ziua tragediei românești

Însoțiți de o căruță plină cu dosarele și actele penitenciarului am pornit spre penitenciarul din Alba Iulia. Fiind între două fronturi, salvarea noastră în închisoare era mai sigură decît în libertate. Ironia soartei! Înaintam încet. Spre Turda batalionul se angajase în luptă cu coloane hortiste infiltrate în oraș. Avioane românești și sovietice mitraliau și bombardau. De cîteva ori ne-am culcat în șanțul șoselei, în fața rafalelor întîmplătoare ale avioanelor rusești. Hoții încercară să evadeze. Fugind spre Turda au fost întîmpinați de focurile hortiștilor și așa au fost prinți.

Dinspre Alba Iulia soseau trupe. În față, mai ordonați, erau românii. În spate, cîntînd, gesticulînd, strigînd și agitînd steaguri roșii, erau sovieticii, mulți cu figuri mongolice. Vedeam Asia rostogolindu-se peste Europa. Și nu mă înșelam. Vom trăi alterarea spiritualității creștine europene în urma invaziei acestei puteri nihiliste și atee, așa cum prevăzuse Căpitanul. Ni s-a ordonat să facem cale liberă coloanei de „învingători". Ofițerul care comanda escorta a dat raportul comandantului sovietic prin tălmaciul român, dar i-a spus că deținuții sînt de drept comun. Dacă sovieticul ar fi știut cine sîntem, Munteanu[1] ar fi putut să-i mulțumească.

Spre amiază am ajuns la Teiuș. Era o zi caldă de septembrie. Populația se ascunsese. În rîndurile noastre setea făcea victime; cei mai slabi și bolnavi căzeau pe drum. Gardienii abia au acceptat ca aceștia să fie urcați în căruță. Celor care nu mai rezistau, soldații le dădeau din bidoanele de la șold cîte o gură de apă. Aflat într-o mașină mică, Munteanu a depășit coloana, asistînd la defilarea muribunzilor. Crezînd că soarta ne e pecetluită s-a întors, mașina depărtîndu-se.

Înainte de pîrîul Galda, la 2 kilometri de Teiuș, treceau o altă coloană de mașini, tancuri și tanchete sovietice drapate cu secera și ciocanul, în strigătele și uralele soldaților cocoțați pe ele. Pe un tanc, Tarnovschi, înfășurat într-un drapel roșu, beat, striga și gesticula cu pumnul strîns, bucuria victoriei. Eram în linie cu Valeriu Gafencu și Marin Naidim.

(...) Ajungînd la pîrîu am căzut toți în apă de sete și oboseală, bînd apa ca vitele din locul unde ne aflam.

Mai toți ne-am descălțat bocancii scorojiți și înaintam cu greu pe asfaltul fierbinte. Aproape de Alba Iulia lumea ieșise pe cîmp, încercînd să adune ce mai era cu putință, înainte de a fi distrus sau prădat de sovietici. Mulți dintre cei de pe cîmp au venit la marginea șoselei să ne vadă. Printre curioși se aflau două surori ale camaradului Schiau Ion; recunoscîndu-l, au alertat lumea și fiecare a venit cu vase cu apă, cu traiste cu alimente. Plîngeau, îmbrățișîndu-ne și îmbărbătîndu-ne, cu speranța că vom scăpa. Ostașii, obosiți și impresionați, nu le făceau nicio opreliște. Acum am observat că dintre gardieni mulți au evadat din serviciu, rămînînd pe drum.

Am mai făcut opriri pînă la Alba Iulia, căci tălpile picioarelor erau răni sîngerînde și eram epuizați de căldură și de efortul mersului. Se înnopta de-a binelea cînd intram în Alba Iulia, mai mult de-a bușilea, alții duși pe brațe de cei mai rezistenți, iar în căruța ca un car mortuar, unul peste altul

[1] Comandantul închisorii de la Aiud, care-i persecuta pe deținuți.

erau aruncați ca sacii cei complet sleiți. La poarta penitenciarului gardienii însoțitori au predat căruța cu dosare, acoperite de trupuri. Mai bine de două ore a durat intrarea pe poartă. Intram și cădeam ca bușteni doborîți de vînt. Nu mai putea nimeni nici vorbi.

Simțeam o desprindere de ființa materială și eram liber de orice îngrijorare și amenințare dinăuntru sau dinafară. Îmi suna în minte, într-o cadență stranie, cîntecul donquijotesc al lui Cervantes:

Eu pururi viața mea mi-o caut în moarte
Și-n boală caut pururi sănătate,
Alerg prin temniți după libertate
Și trudnic vreau dorința să mă poarte
Spre ceea ce nicicînd nu pot atinge;
E-n josnicie cinstea care-învinge!
Ci soarta, de la care niciodată
N-aștept vreun bine, alta vrea să fie –
Osînda clipei ce mi-e scrisă mie...
Cerînd cu scîrbă partea ce mi-e dată,
Oricui mă-ncredințez atunci mai bine
Că n-am nimic din ce mi se cuvine...

(Idem, pp. 93-94).

*
* *

Teme:

1. Căutați pe o hartă localitățile care marchează traseul pe jos, cu lanțuri la picioare, al deținuților.
2. Comparați descrierea zilei de 23 august 1944 din acest fragment cu evenimentele prezentate în cărțile de istorie (puteți face un tabel cu asemănări și deosebiri). Formulați pe o jumătate de pagină concluziile voastre.
3. Rezumați opera lui M. de Cervantes ***Don Quijote de la Mancha***.

*
* *

Partea a III-a
Coloniile de muncă: 1946-1948
Capitolul II
Sandu Ștefănescu și un gardian prostănac

Duminica următoare am avut altă aventură. Un lan de floarea soarelui trebuia recoltat, floarea bătută și depozitată, iar cocenii legați în snopi și făcuți șiră. Fiind ultima restanță, am hotărît să se înapoieze la Galda cei mai în vîrstă, între ei domnii Trifan și Marian, iar după lichidarea lucrărilor, ceilalți. Cei rămași, vreo 10-15, am recoltat în cursul săptămînii „pălăriile" de floarea soarelui, le-am depozitat într-o baracă-magazie pe cîmp, am tăiat cocenii. Urma să batem pălăriile și să le depozităm sămînța. Milițienii care păziseră rușinea cu fînul plecaseră la Aiud; în locul lor era unul venit de curînd în colonie, cam prostănac. Iertați-mi aprecierea, cred că nu i se potrivea alt calificativ. „Bă! Eu sînt cineva aici! Ați înțeles?", era replica lui. Tot ce voia și ordona trebuia executat fără comentarii. Sîmbătă seara a fost anunțat că Duminica vom merge la Biserică.

– Vedem noi pînă mîine, a zis el și a intrat în corpul de gardă.

S-a sculat cu noaptea-n cap și a dat deșteptarea pentru toată colonia. Abia terminasem de aranjat paturile:

– Adunarea! Încolonarea și direcția floarea soarelui!

Printre cei rămași la Unirea erau Valeriu Gafencu, Nicu Mazăre, Bălan Iulian, Naidim Marin, Ianolide Ion, Florea Trandafir, Sandu Ștefănescu. Dintre noi, pentru a ne obișnui cu actul conducerii și al răspunderii, fiecare comanda formația o anumită perioadă. În săptămîna respectivă Sandu Ștefănescu avea această misiune. Ne-a prevenit:

– Ce credeți, fraților? Putem intra în conflict cu un om care nu are niciun fel de cenzură morală? Mergem la lucru și vedem apoi ce vom face!

Lucrarea am încheiat-o repede; spre ora 10 treaba era terminată. Puteam prinde slujba la Biserică dacă ne grăbeam pe drum.

– Nu! Ce Biserică? Trebuie să vînturați sămînța, s-a răstit gardianul.

– Domnule gardian, i-a zis Sandu. Nu se poate vîntura sămînța, nu adie niciun vînt. E păcat să facem o muncă degeaba. Vă rugăm să ne lăsați să mergem la Biserică.

– Nu! Faceți ce vă ordon eu ! Că eu sînt cineva aici.

Sandu Ștefănescu, stăpînindu-și tulburarea, i-a răspuns calm:

– Domnule gardian, fiți om înțelegător. Cînd va bate vîntul vom vîntura floarea soarelui. Lăsați-ne la Biserică.

– Nu! Eu hotărăsc aici, a zis el, înroșindu-se la față.

– Încolonarea, direcția Biserică! – a hotărît Sandu Ștefănescu.

Toți ne-am încolonat și am pornit imediat. Sandu intuise de ce ar fi în stare prostănacul și a rămas mai aproape de el. Gardianul, enervat că nu i se execută ordinul, a pus mîna pe carabină amenințînd:

– Stai! Stai, -ți ...zeii mă-ti, că te-mpușc!

În aceeași secundă nu mai avea arma în mînă. Ne-am oprit și am privit scena. Arma era în mîna lui Sandu. Gardianul buimăcit menevra în mîini o armă imaginară; dîndu-și seama, a început să se învîrtă în loc disperat și să strige:

– Dă-mi, mă, arma! Dă-mi, mă, arma că te-omor!

– Ce-ai de gînd să faci? Gîndește-te bine, i-am spus noi lui Sandu.

– Cum o să-i dau arma? Nu vezi că ăsta-i prost? Trage în noi, netotul. Apoi către gardian: Vino după mine, dar să nu te apropii mai mult de 10 pași, că nu știu ce o să pățești.

Gardianul ne urma la distanță și cerea arma cu lacrimi în ochi:

– Dă-mi arma, că mă nenorocești!

– Ți-o dau dacă-mi dai cartușiera, i-a zis Sandu.

– Ți-o dau, mă, ți-o dau. Na, ia-o, o aruncă lui Sandu.

– Încă cinci pași înapoi, i-a zis gardianului. Acum dezbracă tunica și intră în rîndul trei între deținuți. nu mai scoți o vorbă pînă ți-oi spune eu!

– Dă-mi, mă, arma, ai zis că-mi dai arma!

– Ți-am spus că ți-o dau! Dar ți-o dau cînd vreau eu, că tu ești prost și nu știi ce să faci cu ea. Și-acum, tăcere!

La intersecția șoselei asfaltate pe drumul comunal, se afla postul de jandarmi. Sandu ne-a oprit. A intrat în postul de jandarmi cu arma și cartușiera gardianului, după ce l-a avertizat:

– Tu rămîi acolo! Să nu te miști!

După cinci minute Sandu a ieșit cu șeful postului și l-a chemat pe gardian. Acesta tremurînd și bălăbănindu-se ca un om beat a intrat în post. După alte zece minute Sandu a ieșit singur și ne-a zis:

– Hai la colonie, fraților. Vă spun acolo ce am făcut.

Sandu spusese șefului de post ce se întîmplase și îl rugase să-i facă gardianului un referat de trimitere înapoi la Aiud pentru o altă vină. Gardianul a acceptat și el propunerea. Șeful postului l-a asigurat pe Sandu că-l va expedia pe gardian la Aiud chiar în seara aceea.

– Sandule, i-am zis, după ce ne liniștisem, de ce i-ai cerut și cartușiera și l-ai băgat în coloană fără veston?

– Nu-ți dai seama, mă frate, că era bătător la ochi să vadă oamenii din sat un gardian dezarmat, plîngînd în urma coloanei de deținuți? Ei ar fi anunțat jandarmul înainte de a ajunge noi acolo și lucrurile puteau avea o altă întorsătură.

(Idem, pp. 129-131).

*

* *

Teme:

1. Caracterizați, la alegere, pe gardian sau pe Sandu Ștefăneascu pe maximum o pagină.
2. De ce credeți că deținuții voiau să termine treaba mai repede?
3. Rezumați narațiunea.
4. Citiți în întregime și capitolul precedent celui citat mai sus, intitulat ***Lucrul în timpul Duminicii la colonia Unirea*** (întîmplare amintită și în cartea de memorii a lui Ion Ianolide) spre a afla explicația frazei: *Miliției care pățiseră rușinea cu finul plecaseră la Aiud*. Exprimați-vă opinia despre acest obicei al unora dintre creștinii care-și fac de lucru duminica, în loc de a participa la slujba specifică zilei.
5. Imaginați-vă o întîmplare cu același gardian la Aiud și alcătuiți o comounere de una-două pagini.

*
* *

Partea a V-a
Capitolul I
Un doctor, un muncitor și un țăran

Într-o celulă vecină erau trei deținuți. Niciunul nu știa alfabetul morse și încercările de a intra în legătură cu ei au rămas fără rezultat. Auzeam cînd raportau dimineața și seara: „Să trăiți, dom' șef de secție. Camera..., cu trei deținuți, e gata de raport". Trecuse aproape un an și într-o zi e chemat milițianul prin bătăi în ușă: unul murise. Ordonanțele cu targa ridicară mortul, apoi s-a făcut liniște. Misterul a fost dezlegat cînd cei doi rămași au fost mutați în alte celule. Atunci s-a aflat că fuseseră împreună un doctor, un muncitor și un țăran.

Doctorul, mărunt de statură, rezista regimului de privațiune alimentară, dar era irascibil și taciturn. Muncitorul era bolnav, foarte slăbit și orb din cauza diabetului netratat. Țăranul, și el slăbit, era calm și se ruga toată ziua. Știa ***Acatistul Maicii Domnului*** *și mulți psalmi pe de rost. Fusese rănit pe frontul de Răsărit și rămăsese acasă. Apoi, pentru că se împotrivise colectivizării, a fost judecat într-un proces cu legionari și trimis la Aiud. Îngrijea de muncitor și se întreținea cu el în discuții; doctorul nu lua parte, ci privea cu un aer superior. Muncitorului îi era din ce în ce mai rău și nu se mai putea mișca. Țăranul îl ajuta și-i dădea să mănînce. Țăranul a raportat, rugînd milițianul să-l ducă la spital pe muncitor. Dar milițianul i-a trîntit ușa în nas.*

„Cine este Dumnezeu mare, ca Dumnezeul nostru? Tu eşti Dumnezeu Care faci minuni!" (Psalm 76, 13).

După cîteva zile mîncarea a devenit mai gustoasă. Se vedeau bucățele mici de carne, mațe și zgîrciuri. Era ceva neobișnuit și speranța că moartea va fi cel puțin amînată renăștea cugetele muribunzilor. Doctorul a observat că țăranul, înainte de a-i da muncitorului porția, pescuia carnea din prorpia gamelă și o punea în gamela orbului, apoi îl îndemna să mănînce:

– Ia, frate, că și-a adus aminte Dumnezeu și Maica Domnului de noi și ne-a mai îndulcit suferința...

Muncitorul însă se epuiza pe zi ce trecea; după cîtva timp a devenit inconștient. Atunci doctorul i-a reproșat țăranului:

– Ce faci, domnule? În loc să mănînci dumneata și porția lui, că vezi bine că moare, duneata îi dai și partea cea mai bună din porția dumitale!

– Da, domnule doctor, văd și eu că moare, dar n-aș vrea să constate pe lumea cealaltă că aici nimeni nu l-a iubit...

Și s-a așezat în genunchi la capul muribundului, rugîndu-se. Ceva s-a petrecut în sufletul doctorului în momentul acela, s-a întors cu fața la perete și a început să plîngă în hohote. Țăranul încerca să-l liniștească.

– Domnule doctor, liniștiți-vă! Poate de aceea a vrut Dumnezeu să fim aici, ca să ne regăsim sufletul. Dumneavoastră, ca medic, ați văzut mulți oameni murind; eu, pe front, asemenea. Dar niciunul nu avem timp să înțelegem că omul nu moare, ci se mută.

După ce mortul a fost scos, doctorul n-a vorbit cîteva zile. După aceea l-a rugat pe țăran să-l învețe acatistul și psalmii pe care-i știa și petreceau tot timpul în rugăciune. Învăța doctorul de la țăran adevăratele cunoștințe despre om. Cînd aranjarea în camere i-a despărțit, doctorul a povestit întîmplarea, făcînd din faptul acesta un act de penitență înaintea tuturor.

(Idem, pp. 357-358).

*
* *

Teme:

1. Copiați două condace și două icose din ***Acatistul Maicii Domnului*** pe care țăranul din fragmentul reprodus îl știa pe dinafară.
2. Consultînd un manual de istorie contemporană, întocmiți o fișă despre frontul de Răsărit, unde țăranul deținut se înapoiase rănit.
3. Descoperiți două locuțiuni în fragmentul reprodus și alcătuiți cîte două enunțuri cu ele.
4. Caracterizează pe scurt un personaj, la alegere, din acest fragment.

*
* *

Repere critice:

(...) *Fără a intenţiona a face literatură, Maxim a creat în perioada detenţiei nişte „sinteze sub formă de metaforă ale unor stări şi stadii de viaţă duhovnicească". Pe toate le-a notat într-un caiet, ascuns/zidit de teama unei rearestari într-un perete de beton (cînd lucra ca zidar la construirea unui cămin de nefamilişti, la Brazi). După decembrie 1989 le-a putut reconstitui şi edita în 1992: „cînd te vei împărtăşi din potirul mistic al acestor poeme ale credinţei, poate vei simţi în adîncul sufletului un impuls tainic de a îngenunchea. Nu te sfii s-o faci, căci poezia lui Virgil Maxim este o rugăciune profundă rostită pe Golgota unei tinereţi martirizate!" (**Pr. Liviu Brânzaş**).*

*După eliberare, va duce o viaţă urmărită pas cu pas de securitate. Se va căsători cu Petruţa Maxim, cu care va avea o fiică, Tatiana. Cîţiva ani va funcţiona ca profesor, dar va fi scos din învăţămînt, cînd oamenii regimului nu îi vor mai tolera preocupările pentru a da o educaţie creştinească elevilor. Va munci necalificat, pînă la calificarea ca zidar, fiind mereu şicanat moral şi psihic. La 48 de ani îşi va lua bacalaureatul! Se va dedica educaţiei fiicei sale. Va trece cu bine peste toate încercările şi va ieşi triumfător cu ceilalţi foşti deţinuţi politici. După 1989, va fi încurajat de camarazii de suferinţă şi susţinut material pentru a edita două lucrări aparte: poeziile sub titlul „Nuntaşul cerului – poeme creştine cu teme isihaste" şi „Imn pentru crucea purtată", printre primele cărţi de memorialistică despre închisorile comuniste – în care „în smerenia lui, ni se prezintă doar ca un mic şi neînsemnat hagiograf, care a primit porunca nevăzută să înscrie în veac un semn de laudă şi mulţumire pentru darul de a fi fost contemporan cu aceste încercări prin care a trecut neamul românesc" (**Pr. Ioan Negruţiu**).*

Spirit profetic, Maxim şi-a îndemnat urmaşii pe calea mărturisirii Adevărului, prin articole publicate (Gazeta de Vest) şi scrisori adunate într-o broşură tipărită în 1998 cu numele „Lămuriri legionare". A trecut la Domnul la 19 martie 1997 în Sălciile, Prahova. La înmormîntare s-au adunat cu satul întreg – unde era mult iubit – şi camarazii sosiţi din întreaga ţară. O consăteancă afirma despre el: „Când intra domnu' Gicu (de la Virgil) în biserică, se lumina biserica!", fapt ce confirmă ţinuta de înaltă trăire creştină.

(Fabian Seiche, ***Martiri și mărturisitori din secolul XX. Închisorile comuniste din România***).

Catedrala lui Virgil Maxim

*A pătrunde în trecutul lui Virgil Maxim prin mijlocirea memoriilor sale seamănă cu a te strecura cu sfială printre coloanele masive ale unei catedrale, simţindu-te treptat cotropit de un sentiment de răceală inerent unor atari clădiri înălţate ca un strigăt împietrit către un Dumnezeu tot mai abscons cu cât rugăciunea urcă mai sus, în înălţimi fără de sfârşit înecate în umbre dense până la beznă. Dealtfel, titlul celor două volume intrigă prin aparentul paradox inclus: **Imn pentru crucea purtată** [Timişoara, Editura Gordian; 1997]; există în el un triumf sfidător – acel „imn"... – care, desigur, mulţumeşte divinităţii pentru dreptul la o cruce personală, ca şi pentru tăria de a nu fi căzut sub povara ei, însă, în acelaşi timp, respiră un aer de exultare neobişnuit pentru smerenia creştinului de rând.*

Este adevărat că Virgil Maxim nu a fost un creştin ca tot altul, ci unul ieşit din comun prin formarea sa profundă teologică, ce reiese din cele citate în continuare, ca şi prin acceptul hristic al încercărilor la care era supus.

„Fiecare om este rânduit în Planul Divin cu o anumită chemare. Pentru aceasta, Dumnezeu îl investeşte cu anumite daruri sufleteşti şi trupeşti în chip potenţial de la naştere, lăsându-i libertatea şi creindu-i prilejuri să şi le cultive şi să le desăvârşească, în vederea împlinirii chemării pe care trebuie să o intuiască şi să facă din ea un act de mărturisire spre mântuirea lui. Dacă abdică de la chemarea slujirii lui Dumnezeu, darurile vor intra în robia celui viclean şi va fi pierdut prin ele. Fiecare om are un dar specific, care nu este greu de sesizat, prin care se poate mântui, dacă îl pune în slujba lui Dumnezeu, în conlucrare harică. Să racordeze voia personală la voia Divină: Vreau să mă mântuiesc! / Vreau să mă mântuiesc!

(...) Obişnuinţa de a fi permanent în comuniune directă cu Hristos îţi dă şi conştiinţa integrării tale în Planul Divin, prin înţelegerea actelor pe care le săvârşeşti.

(...) Eram conştient de acest lucru.

Când m-au trimis la închisoarea Târgşor, Dumnezeu, căruia mă rugam să-mi descopere intenţia stăpânitorilor lumeşti, mi-a descoperit de ce şi ce va trebui să fac. M-am înfiorat la gândul că va trebui să mă lupt cu duşmanul credinţei, materializat în autoritatea de stat, cu toate instituţiile subordonate răului. Am înţeles de la început că nu trebuie să mă salvez numai pe mine, ci voi avea răspundere faţă de o comunitate de suflete" (p. 7).

Astfel îşi începe autorul cel de al doilea volum, demonstrând familiarizarea cu meditaţia de tip creştin şi cu străduinţa de a se integra în voinţa Proniei, cu trup şi suflet. E cert că rămâne deschisă o întrebare: de ce la Târgşor anume intenţiona Creatorul ca el să combată „autoritatea de stat"? Bănuiesc că această confruntare era posibilă oriunde, în orice puşcărie, aşa cum dealtfel, ceva mai târziu, i se va demonstra în reeducările de la Gherla, unul dintre eroii cărora a fost.

Se strecoară, printre rânduri, un orgoliu nefiresc credinciosului. Constatând temeritatea celor abia spuse, el îşi cere scuze: „Iertaţi-mi îndrăzneala acestei afirmaţii. N-am făcut-o până acum"(idem). Ceea ce nu-l împiedică să se dea pildă semenilor: „Dar o fac acum pentru cei ce ne vor urma, ca ei să ştie să aleagă între ce e mai important: problema vieţii în imanent sau problema mântuirii. Am înţeles limpede că acum nu problemele de ordin politic, naţional, social, economic au prioritate în lupta noastră, ci problema spirituală, a mântuirii sufletelor. Duşmanul se afirmă pe faţă, duşman al lui Hristos şi al Bisericii"(p. 8). Paralela cu sfinţii lui Dumnezeu este periculoasă, dacă nu este luată ca exemplu: 'Ce am de făcut? Ceea ce ar fi făcut apostolii, dacă Dumnezeu mă va ajuta şi pe mine să-ncerc a-i urma'. Iar nu cele ce citim: „Cu lanţuri de picioare am fost trimis la închisoarea Târgşor. Trupul mi-era legat, duhul însă nu. Puterea seculară aşa îl trimitea şi pe Sf. Ap. Pavel la Roma, şi pe toţi mărturisitorii, în faţa morţii". Brusc, spre salvarea sufletului autorului şi spre liniştirea noastră, el insistă, dezvoltând: „Plângând de îndrăzneala comparaţiei, îmi mustram gândurile, ca nu cumva să fie o încredere înfumurată strecurată de Satan minţii mele" (idem).

Pe neaşteptate, Virgil Maxim intră în subiectul ce-l urmăresc în memorialistica epocii, în acest tom. Ajuns la destinaţie, directorul lagărului, întemeindu-se pe sprijinul a şapte elevi buzoieni colaboraţionişti, organiză seminarii de conspectare şi discutare a unor publicaţiuni marxiste. La vârsta de 26 ani, elev atunci când fusese arestat (se afla în temniţe în baza unei condamnări vechi de pe timpul lui Antonescu), memorialistului îi veni rândul să vorbească - în favoarea comunismului, îşi închipuiau organizatorii -, să depună mărturie pentru Dumnezeu, gândea Maxim, în faţa elevilor noi, mult, mult mai tineri decât el. Scoase o ***Biblie*** *ferită de percheziţii, citi din ea un text ce propune supunerea faţă de stăpânire şi trecu la o analiză zdrobitoare a urii atee de clasă, de pe poziţia iubirii între fraţi. „Am întins subdirectorului, mai aproape de mine, cele două pagini cu ideile prescurtate, intitulate:* ***Mărturisire în cadrul programului de reeducare de la Târgşor, 1948*** *. Din nou, ceva sună ciudat; cu atât mai mult cu cât mai departe el afirmă: „Dacă dosarul meu se publică - şi aş dori acest lucru - se pot găsi (p.11). Această conştiinţă că istoria stă cu ochii aţintiţi asupra destinului său pare stranie. Să nu uităm: „L-am rugat să pună Mărturisirea (...) la dosarul meu"(idem). Virgil Maxim s-ar zice că-şi clădea existenţa piatră de piatră; se poate ca aşa să şi trebuiască să vieţuim – conştienţi în fiece clipă unde ne aflăm, unde am ajuns şi dacă am dat înapoi sau am înaintat cu vrun pas –, numai că pare cam nelaîndemână şi neobişnuit, mai ales pentru foştii deţinuţi politici cunoscuţi până acum din spovedaniile lor ca deosebit de modeşti. Oricum, atitudinea sa a dus, aflăm, la sistarea şedinţelor - e verosimil ca ea să fi avut loc din frica surprizelor de acel fel ce mai puteau surveni.*

Pe măsură ce lagărul se umplea, Virgil Maxim devenea tot mai conştient că era nevoie să-şi asume rolul desăvârşitorului educaţiei creştine a tinerilor tovarăşi de detenţie.

Folosea multe căi, dintre care una - a explicării duhovniceşti a jocurilor de şah şi table - este antologică:

„Jucăm şah ca să ne cunoaştem caracterele!

Copiii au făcut ochii mari, nedumeriţi.

– Ia uitaţi-vă la această tablă de şah pe care sunt aşezate piesele. Ce caracteristici observaţi la forma, numărul şi felul de a se mişca - stilul de joc al acestor piese?

–...?

*– În această unitate de luptă sunt două linii de luptători. În cea din faţă **pionii** sunt identici; numărul lor nu e o problemă pentru adversar. Piesele de pe linia din spate au denumiri şi caracteristici diferite şi dubluri afară de două. Pionii, cei mulţi, sunt împinşi înainte. Cu ei se deschide bătălia. Mişcarea lor e scurtă. Ei n-au statură. Nu pot privi departe. Un pas şi acela limitat. Sunt cei mai expuşi a cădea în luptă. Ei se apără, nu atacă. Lasă loc celor din linia a doua, ca şi cum n-ar avea "viziune". De multe ori sunt sacrificaţi, pentru a atrage adversarul sau pentru a dezvolta tactica şi strategia. Lovesc numai atunci când li se pune sula în coastă. Ei reprezintă mulţimea inconştientă de valoarea şi puterea ei, care n-are viziune, pe care o manevrează şi o sacrifică cei din spate, conducătorii, pentru a- şi atinge ţelurile lor. Ei lovesc numai din necesitate, atunci când existenţa le este ameninţată direct. În legitimă apărare. Putem spune că tabla de şah e tabla vieţii, arena în care se mişcă fiinţele omeneşti, fiecare cu caracterul său.*

*În spatele pionilor, a mulţimii, stau piesele, indivizii cu caractere speciale. Se angajează în luptă imediat cu pionii sau manevrează această categorie caii. **Calul** reprezintă omul politic, mai precis, politicianul. El se mişcă într-un mod neaşteptat, pe o linie frântă (un **L**), având posibilitatea să ameninţe şase puncte, fără să-ţi dai seama imediat ce urmăreşte, fără să observi exact intenţia lui. Şase păcate venale în care se complace politicianul: al şaptelea, de fapt primul în care stă, mândria, îl face să se complacă în păcat şi lene. Are şi o dublură. E secondat în mişcările înşelătoare de un prieten care-i face şi îi continuă jocul cu aceeaşi lipsă de demnitate morală. El se poate retrage după ce a distrus adversarul, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Politicianul nu are scrupule de conştiinţă. Cade de obicei, răpus de un adversar ca şi el; „fiecare pasăre pe limba ei piere".*

*Lângă el stă **nebunul** sau **ofiţerul** . Înfăţişarea lui e ciudată, capul e pe jumătate alb, pe jumătate negru: nu e întreg la minte. Stilul lui de luptă e foarte curios. Se duce, cum zic ardelenii, într-o dungă. Oprindu-se unde îi vine, distrugând totul în cale. El nu are capacitate de discernământ, are o idee fixă. Şi el are o dublură. Dacă piere un nebun, îi ia locul altul. Ideile nebunilor care conduc lumea la măcel nu se termină. El este subordonat de fapt altei piese, pe care o serveşte, de care ascultă şi căreia îi deschide posibilităţile de manevră şi de finalizare a scopurilor. Aceasta e regina – femeia. Viaţa militarilor, în general, e legată de viaţa femeilor. Mai toate bătăliile au fost câştigate, nu în lupte cinstite, ci datorită intrigilor şi vicleniilor femeilor - e vorba de aspectul negativ al sufletului femeii – şi-au adus la picioare militarii care le-au servit.*

***Regina** nu are scrupule pentru a-şi atinge scopurile. Trebuie doborât oricine se împotriveşte. Ea îşi permite orice. Jocul ei este cum vrea ea. Nu e constrânsă de nici o regulă dinăuntru sau dinafară. Ea poate lovi oriunde, pe oricine, de aproape sau de la distanţă, indiferent de direcţia în care se află. Poate lovi chiar regele adversar în casă la el. E simbolul vicleniei, desfrâului şi urii dezlănţuite până la crimă. Dacă vreţi o personificare a acestei piese, gândiţi-vă la Lupeasca: şi-a ajuns ţelurile, subordonându-şi nebunii care i-au executat ordinele şi ucigându-l spiritualiceşte chiar pe rege.*

*Iar **regele** reprezintă raţiunea. Raţiunea de a fi a întregii societăţi de pe tabla vieţii. Dacă toate piesele cad, toate puterile de luptă, dar raţiunea trăieşte, regele e viu, judecă şi construieşte sisteme de apărare şi atac, bătălia nu este pierdută. El nu loveşte. Nobleţea demnităţii lui e doar să conducă bătălia. Pe el îl apără toţi, pentru el mor toţi, dar el nu ucide pe nimeni. Dispune de o singură armă: înţelepciunea. Când a pierdut-o, toate puterile se dezorganizează şi nu mai au raţiunea de a exista.*

Aşa se întâmplă şi pe plan social şi pe plan spiritual, intim. Toate piesele noastre sufleteşti, toate darurile şi toate virtuţile nu pot servi existenţei noastre decât dirijate de înţelepciune. Fără ea, existenţa e iraţională. Piere! Pentru că orice existenţă umană, fie individuală, fie socială, îşi are raţiunea numai în Înţelepciunea Divină.

*Mai e o piesă, foarte interesantă: **tura** sau **turnul** , reprezintă turnul de apărare. Ultimul refugiu al luptătorului, care-şi pune o singură întrebare: viaţa sau moartea. E omul de credinţă, scutierul regelui care-l păstrează lângă el. Este ultimul care moare în apărarea regelui (raţiunii). El este cinstea sufletească, merge numai pe căile indicate de onoare! Mişcarea lui este rectilinie şi în cruce. Crucea este felul lui de a acţiona. El acţionează de sus în jos, din porunca Raţiunii Divine, investit ca slujitor al Adevărului. În planul orizontal, istoric, mărturiseşte capacitatea lui de jertfă.*

În sinteză, (...) jucăm şah pentru a ne cunoaşte caracterele; a şti să ne ferim de inconştienţa vulgului şi necinstea sufletească a politicianului; a nu sta în calea oamenilor cu idei fixe, nici a ne face părtaşi cu ei în acţiuni care ne dicreditează moral; a ne feri să cădem în plasa plăcerilor uşoare, a satisfacţiilor instinctuale, a plăcerilor perverse şi, în fine, a rămâne prieteni devotaţi regelui (Raţiunii Supreme), „căzând mai bine pe drumul onoarei, decât învingând printr-o mişelie".

Acesta este adevăratul joc de şah. Şahul de pe tabla vieţii. (...) Trebuie să observ mişcarea forţelor malefice care vor să acapareze lumea cu dorinţa de a înscăuna puterea răului. Iraţionalul în locul Raţionalului; să dejoc aceste forţe cu ajutorul puterilor Raţiunii Supreme, care-mi descoperă jocul

lor şi- mi mobilizează puterile morale proprii, făcându-mă far călăuzitor şi pentru alţii, pentru societate, spre înfrângerea forţelor malefice"(p. 19-20).

Acest citat lung şi aparent în afara temei mele, îmi slujeşte pentru a arăta că, în orice, Virgil Maxim găseşte o cale spre ideea că trebuie să fim mereu exemplu; adevărat, dar nu mai puţin caracteristic autorului care, am văzut-o, pe sine se vede permanentă pildă; el ne oferă o altă şansă de a-l cunoaşte.

Ar fi de dorit ca cineva să treacă la compararea acestui text, împreună cu acela privitor la „table" (p. 22-23), cu ***Povestea şahului*** *de Mihail Sadoveanu. Sunt sigur că s-ar descoperi reliefări morale, creştine şi politice, la Virgil Maxim, ce aduc o notă foarte originală gândirii sale în raport cu aceea a marelui povestitor de tristă amintire politică.*

O conga în care se antrenează copiii îi prilejuieşte autorului o lecţie de etică; ajutorarea sa, de către aceiaşi, cu un supliment de mâncare din pachete, semn de recunoştinţă pentru dragostea ce le-o purta, adaos refuzat de el pentru a arăta ce însemna 'tăierea voiei', e o altă ocazie în vederea aceluiaşi scop.

Deşi scrierea este una expres pedagogică - folosindu-şi propria existenţă pentru a lămuri pe alţii cum să trăiască (insist întruna), nu lipsesc din ea pasaje ce transformă realitatea în ceva din zona contiguă literaturii, mai precis în portrete vii şi cu tendinţa de a fi hazlii.

„De la centru s-a cerut un reprezentant, comunist şi ilegalist, care să expună copiilor frumuseţea concepţiei materialist-dialectice.

– Veţi vedea pe viu ce înseamnă măreţia luptei duse de partid, pentru fericirea noastră şi cea dusă de clasa noastră muncitoare şi URSS pentru înflorirea Republicii Populare Române.

„S-a scremut muntele şi s-a născut un şoricel!" A sosit într-o joi un bătrânel micuţ de statură, îmbrăcat în nişte hăinuţe cam mari pentru talia lui, cu o privire pierdută. Se vedea starea de senilitate din gesturile lui şi din întreaga lui fiinţă. S-a întrerupt orice activitate şi lumea a fost scoasă în curte să facă primirea şi să cunoască pe „trimisul partidului din ilegalitate". Bătrânul se numea Antonescu, copiii l-au numit moş Antonescu. Cei mai mulţi au fost cuprinşi de milă, alţii zâmbeau îngăduitori. Bietul moşneag, după aparenţe avea 60 ani, dar părea consumat, a privit la copii cu un zâmbet străin de el însuşi şi ridicând pumnul stâng a strigat, cât îl mai ajutau puterile, cu glas subţiat şi nehotărât, împleticindu-şi limba:

– Tlăiască paltidu' comunist lomân! Trăgându-şi suflarea şi căutând parcă un lucru pierdut, a strigat iarăşi: Tlăiască lepublica populală lomână!

Copiii s-au uitat lung, au zâmbit îngăduitor, dar nici unul n- a scos un cuvânt, mai degrabă întristaţi de ceea ce vedeau. Directorul şi subdirectorul au făcut semn spre grupul ciripitorilor, imputându-le: „Ce aşteptaţi?" Voiau să facă ceva dar nu ştiau ce. Tot directorul şi subdirectorul i-au scos din încurcătură strigând: „Trăiască! Trăiască! Trăiască!" A bâiguit şi grupul un „Trăiască" neconvingător, care mai mult îi acuza.

Moşul povesti întâmplări din viaţa lui, cu destulă inocenţă – nu aveau nici o legătură cu partidul – din care se putea înţelege că cineva îl adunase dintr-o mahala şi-l făcuse victimă a burgheziei, iar acum a fost adus aici, „că aşa trebuie să facă cei bătrâni, să înveţe pe cei tineri". Fiindcă obosise, a cerut un scaun şi stând jos, n-a mai scos nici un cuvânt. Nu ştiu ce s-a mai întâmplat cu bietul om. Directorul i-a mulţumit fariseic pentru participare, dându-şi probabil seama de efectul întrevederii, în sufletul copiilor. Moşul s-a sculat, a plecat şi nu l-am mai văzut" (p. 28). Totuşi, unul dintre participanţi, sprijin al lui Virgil Maxim, de nădejde, în opoziţia faţă de reeducările de la Târgşor, îşi va aminti cu oarecare înduioşare de bunătatea lui „moş Antonescu". Se va vedea mai departe: e vorba despre Aurel Obreja.

Se schiţează şi portretul unui alt reeducator oficial. „La o săptămână a apărut o altă figură de la Centru. Un tânăr de 25-30 ani, recrutat probabil dintre bătăuşii cu care comuniştii convingeau ţăranii să se înscrie în colectivă. Se numea Burada. De două-trei ori pe săptămână strângea în curte mulţimea elevilor şi dându-şi aere de autoritate a clasei muncitoare, vorbea despre comunism, URSS, Marx, Engels, Lenin, Stalin, în termeni şi într-o expunere aşa de hilară încât credeai că vei plezni dacă nu termină. Chinul dura două-trei ore. Încheia cu aceeaşi frază: „Anglo-Nord-Americanii vor un nou război! Tovarăşi, acum sunt două ***şlagăre*** *: socialist şi imperialist (aţi citit bine), dar şlagărul socialist va învinge şlagărul imperialist". Apoi, dădea tonul, făcând semn copiilor să-l urmeze:* ***Şi ca mâine cântul nostru răsuna-va peste ocean!*** *Copii tăceau.*

– De ce nu cântaţi? Poate nu-l ştiţi! Poate nu-l ştiţi pe ăsta. Şi dădea iarăşi tonul, mai ridicat: ***Pân' la unul o să piară duşmanii ce ne-au robit!***

– De ce nu cântaţi? se adresa unuia dintre elevi.

– N-avem voce... A rămas la securitate!

– Suntem răguşiţi..., am răcit, intervenea altul.

– Nu ştim cântecul..., bate vântul..., răspundeau elevii ironizându-l.

– La următoarea şedinţă vi-l aduc scris. Până vin să faceţi un părăvan.

A mai venit de câteva ori, apoi a dispărut o vreme. Am auzit că ar fi revenit după ce am fost izolat" (idem).

Amuzante sau nu, prezenţele reeducatorilor angajaţi pe state dacă n-au dat roadele scontate, Nicolschi (care vizitase lagărul) nu renunţă - porunca sovietică era limpede: reeducarea tineretului antisovietic, deci fascist. Fu introdus primul turnător: Ibănescu, reeducat la Suceava. Acesta, da, cunoştea ***metoda*** *! Un coleg furase o bucată de pâine, brânză sau slănină din traista altcuiva. Ibănescu pregătea o corecţie publică sâmbăta seara. Piteştiul înainte de Piteşti!*

Maxim fu avertizat de careva, în speranţa că nu va lăsa bătăuşul şi pe prietenii săi să acţioneze.

– Îl vom pedepsi de comun acord cu toţii, cu 25 de lovituri de curea la fund, avea în mână o curea de transmisie de la un motor, ca să fie exemplu şi pentru alţii. Ne vom asuma răspunderea să formăm un juriu de cercetare şi pedepsire a oricăror fapte care contravin bunei desfăşurări a vieţii şi activităţii în penitenciar şi în ateliere. Şi imediat, cu ton poruncitor, a zis copilului: Şi acum, întinde-te.

Copilul tremurând s-a întins jos:

– Cine vrea să execute sentinţa? a întrebat Ibănescu.

Copiii, paralizaţi, tăceau.

– Dacă nu se oferă nimeni, o voi executa eu" (p. 30).

Maxim a intervenit la momentul oportun. Făcând drastic apel la logică, atrăgându-i atenţia autoimpusului justiţiar că nimeni nu-l investise cu prerogative ale comenduirii, îl expedie, ca pe toţi ceilalţi, ... sub pătură , imediat.

Ziua următoare, fu reclamat conducerii pentru intervenţia sa. Subdirectorului, Virgil Maxim îi ceru să-şi exercite autoritatea, pentru a nu se pomeni substituit de oricine dintre cei păziţi.

Din fragmentul următor înţelegem şi cum erau pregătite din punct de vedere psihologic reeducările ce urmau să-i înghită pe copii, cât şi modul în care memorialistul înţelegea să-şi practice apostolatul socotit de el a-i fi revenit a-l trăi:

„Grupul Ibănescu lansa ştiri alarmante despre Piteşti; elevii mai fricoşi îşi puneau probleme cu privire la atitudinea pe care să o ia în cazul unor presiuni fizice şi au trimis emisari să stea de vorbă cu mine. Mai ales în închisoare, niciodată n-am vrut să-mi impun voinţa, ci am lăsat ca fiecare să răspundă după stadiul lui de conştiinţă. Celor care deja înclinaseră balanţa spre stânga, de teamă să nu-şi piardă pachetele sau vorbitorul, le-am amintit pilda semănătorului, punându-le în faţă seminţele căzute pe piatră. Un grup de elevi bucureşteni, care nu erau FDC-işti, fii de boiernaşi, cărora moş Dumitrache le zicea în glumă nobilii , până atunci avuseseră o atitudine lăudabilă. Mentorul lor, un copil foarte energic, Iarka, a trimis doi copii să le spun ce ar fi bine să facă.

– Sunt deţinut. Singura mea lucrare este strădania de a nu fi piatră de poticnire pentru niciunul din dumneavoastră. Vă pot da un îndemn de mare folos, ca să mergeţi pe propriile picioare. Rugaţi-vă lui Dumnezeu să vă lumineze şi să vă întărească pentru a nu cădea în înşelăciune, pierzându-vă sufletul pentru viaţa vremelnică a trupurilor voastre.

Copiii, inteligenţi, au înţeles ce trebuia" (p. 33). „Misiunea" sa incumba prea puţină „învăţătură", mi se pare, şi un prea neimplicat „respect al libertăţii" celuilalt – care tocmai invers ceruse: a fi îndrumat; calitatea de „învăţător" a creştinului a fost neglijată, în favoarea ...unei „predici". Tonul celei din urmă însoţeşte, dealtfel, multe din paginile amintirilor, permiţându-ne să o socotim caracteristica majoră a stilului lui Virgil Maxim.

Deoarece am citat anterior două portrete din lucrare, mă voi opri asupra altora, trasate din două-trei lunecări apăsate ale creionului, ce adastă mai cu spor asupra urmăririi unui destin.

„Mai erau câţiva poliţişti din brigada lui Eugen Cristescu (în camera de la Jilava unde a poposit naratorul; n.n.), folosiţi când pentru arestarea şi anchetarea legionarilor, când pentru a comuniştilor. (...) Între [...ei] era un ţigan urât foc, bondoc, cu capul îndesat în gât, asimetric facial, cu gura strâmbă, Vlădescu: n-am mai văzut aşa om urât ca el. (...) Şi un sas, bărbat atletic, sobru, care fusese mult timp schingiuit şi care era ţinta insultelor ţiganului, care-l acuza de fascism şi legionarism.

Figura deosebită a brigăzii era domnul Bourceanu Vasile. Ce întâmplare! Dumnezeu rânduise să mă întâlnesc aici cu un om pe care-l cunoşteam de la 14 ani. În 1937 veniseră trimişi disciplinar, doi elevi de la şcoala normală din Bucureşti: Bourceanu Vasile şi Lungu Dumitru, elevi într-a şaptea. Bourceanu era moldovean din Vaslui. Un tânăr frumos şi deştept, cu un dar deosebit oratoric şi un talent vădit de literat. Era foarte studios (totdeauna îl găseai în bilbliotecă), prietenos, atrăgând ca un magnet pe cei de care se apropia. S-a impus repede în faţa noilor lui colegi, a întregului internat şi a corpului profesoral, devenind simbol al aspiraţiilor fiecăruia dintre noi. Lungu Dumitru era din Ialomiţa. Tipul copilului de ţăran din Bărăgan, vârtos la trup, avea un defect la mâna stângă, urmare a unei fracturi din copilărie, o privire ageră, un mers caracteristic oamenilor dârji, voluntari. A atras şi el atenţia tuturor. Au recrutat elemente demne de atenţie, cu cinste, seriozitate, credinţă, curaj, şi au constituit în urma unor probe la care au fost supuşi cei vizaţi fără ca să ştie, prima Frăţie de Cruce din

şcoala noastră; i-au dat numele martirului Horea, cel de pe roata istoriei, roată care a sfâşiat mereu carnea neamului nostru, oferită cu atâta demnitate spirituală pentru salvarea acestui neam şi dragostea de Dumnezeu.

Bourceanu după război, la care a participat ca ofiţer rezervist, făcuse literele şi dreptul. În complexul de evenimente politice, adulat de unii şi de alţii, scontând pe situaţia oferită de partidul ţărănist, se angajase în lupta electorală şi ideologică. Odată cu lichidarea formulei democratice de către comunişti, avalanşa arestărilor din anii 1948/49 îl aruncase şi pe dânsul în închisoare sub culorile stindardului ţărănist. L-am recunoscut numai după nume şi timbrul vocii, caracteristic tribunilor. Din 1938, când absolvise, în locul părului bogat, căzut pe spate, negru lucitor, în frizură eminesciană, vedeam o chelie respectabilă, în locul siluetei arhangheleşti, o corpolenţă aparent greoaie, iar în locul mişcărilor dezinvolte, o reţinere puţin timorată. Mai greu i-am recunoscut privirea. Ochiul, luminătorul sufletului, a vorbit aproape totdeauna mai mult decât cuvântul. Privirea de altădată, luminoasă, francă, neduplicitară, era înlocuită cu o uitătură vinovată, duplicitară, ascunzând o vină încă nemărturisită. Poate că undeva în duhul lui, dorinţa de parvenire, pusă înaintea jertfei de la care se eschivase, nu-i dădea dreptul la seninătate deplină. Era şi el ţinta invectivelor şi provocărilor ţiganului" (p. 48-49).

Cu atât mai mult cu cât am publicat două volume de evocare ale publicistului Sandu Tudor, voi prelua schiţarea siluetei sale în închisoare (e prima de acest fel pe care o descopăr).

*„Cel mai deosebit om pe care l-am întâlnit în perioada cât am stat pe Reduit, a fost părintele Agaton Teodorescu, Daniil după numele de schimnic al Rarăului, fost magistrat şi poet, cu pseudonimul Sandu Tudor. După o viaţă plină de experienţe lumeşti, ca a Fericitului Augustin, văzându-şi goliciunea lumeştilor apucături, s-a călugărit. Fusese arestat cu organizaţia confecţionată de securitate, **Rugul aprins**, şi condamnat (autorul, care, de bună seamă va fi stat şi mai bine de zece ani mai târziu cu monahul, la Aiud, confundă pricina primei condamnări cu a celei de a doua, menţionată aici; despre acea dintâi condamnare, pentru moment, s-a aflat prea puţin). La Jilava ne-am cunoscut întâmplător. Iar întâmplarea a fost rânduită de Dumnezeu.*

Primăvara se începuse la Jilava un antrenament al deţinuţilor, cu scopul de a fi capabili să intre în muncă, la Canal, fără perioadă de adaptare. Aproape zilnic, se efectua în jurul Reduitului, o plimbare de două ore. Dar, ce plimbare?! Trei mii de oameni erau alungaţi sub lovituri şi bătăi de gârbace şi arme. Mulţi cădeau fără posibilitatea de a se mai ridica, mai ales cei bătrâni. Cei tineri făceam cerc de apărare în jurul lor şi ţinându-i în braţe îi purtam între noi, ferindu-i de lovituri. Îndârjiţi de această atitudine, miliţienii se repezeau asupra noastră lovind la întâmplare.

*Într-una din aceste zile de teroare, când şi soarele ardea deslănţuit, am simţit lângă mine o răsuflare întretăiată. Am privit persoana şi mi-am dat seama că va cădea din moment în moment. I-am prins braţul şi, după ce s-a strâns lângă mine, amândoi am alergat în strigătul barbar al miliţienilor. Din când în când mă uitam la faţa omului, să-i cunosc starea în care se afla. Observam mişcarea ritmică a buzelor, ochii aproape închişi, capul înclinat spre stânga. Imaginea, care-mi era foarte cunoscută şi dragă, mă făcea să înţeleg că am lângă mine un **nuntaş al cerului** , cu care zburam pe Golgota spre Dumnezeu, nesimţind loviturile pe care le primeam. Când, sleiţi de alergare, unii se prăbuşeau, miliţienii se repezeau, că-i calce şi să îi zdrobească cu lovituri fără cruţare, rupându-le membrele, spărgându-le capetele sau burduşindu-le spinările cu cisme, după cum îi lăsa inima.*

Cu părintele Agaton, în timpul acestor alergări pe Golgota, când se simţea mai bine, şedeam de vorbă, întărindu-ne nădejdea în purtarea de grijă a lui Dumnezeu. Sfinţia Sa cu orice prilej îmi tâlcuia înţelesurile sfinte din învăţăturile Sfinţilor Părinţi, ale martirilor şi mai ales despre rugăciunea isihastă despre care eram foarte dornic să aflu cât mai mult, fiind ca mierea pentru sufletul meu. Simţea câteodată nevoia pentru umilinţă, să-mi mărturisească că nu a fost nici un tânăr cuminte, nici un bărbat cinstit şi că numai Dumnezeu l-a scăpat din amăgirea diavolească:

*– Orice vei auzi rău despre mine să crezi, că am fost un mare păcătos" (p. 72-73). Formularea din urmă părăseşte solul purei memorialistici de detenţie şi urcă spre simplitatea gravă şi exemplară a spuselor din **Pateric**. Să fie meritul părintelui Agaton sau al autorului, care a surprins chipul de taină al Avvei din pustia Jilavei?*

După focurile primelor contacte cu „metodele“ Gherlei şi ale reeducatorilor ei, ni se oferă un portret dublu, acela reprezentându-i pe Constantin Oprişan şi Eugen Ţurcanu.

„În aceeaşi seară a intrat în cameră un grup de studenţi destul de mare. Aurel Obreja mi-a şoptit:

– Acesta e Costache Oprişan.

Îl cunoştam doar din auzite. Deşi foarte slăbit şi bolnav, fizionomia lui inspira încredere; bărbia ieşită puţin înainte îi dădea un aer de o voinţă deosebită. Toţi păreau timoraţi, dar nu deznădăjduiţi. Până spre miezul nopţii am fost alergaţi, sub lovituri de bâte, cu saci grei în spinare, până la epuizare. Spre miezul nopţii a intrat în cameră un bărbat osos, cu capul mai mare decât ar fi fost proporţional cu restul trupului, cu pantalonii scurţi, din care ieşeau picioare păroase, osoase şi disproporţionate, în

maieu cu mâneci scurte, cu faţa cam lată, asimetrică şi cu mişcări de fiară. Ochiul, acest luminător al trupului, este prima fereastră prin care mă uit în adâncul acestui necunoscut, sufletul omului. Ochii lui Ţurcanu, pe care îl vedeam pentru prima dată, erau ochii ticălosului, capabil să-şi sacrifice tot ce are mai de preţ pentru a-şi atinge scopul mârşav.

La intrarea lui, subalternii şi colaboratorii săi, care operase ră până atun ci în filiala Gherla atâtea fărădelegi, au luat o poziţie reverenţioasă şi unul dintre ei a comandat tuturor:

– Drepţi!

Toţi deţinuţii au executat comanda, mai corect sau mai puţin corect, în funcţie de posibilităţile fizice. Ni s-a ordonat apoi să ne aşezăm în careu. În latura din faţă, cam pe la mijloc, era şi Oprişan. Ţurcanu îşi coborâse numele, Eugen, simbol al curăţeniei sufleteşti şi trupeşti, în mocirla urei şi crimei sadice. O, dacă fiecare dintre noi am avea în conştiinţă gândul că vom fi chemaţi la Judecata de Apoi cu numele cu care Dumnezeu ne-a înfiat prin Botez, scoţându-ne din mâna lui satan! Iar noi nu vom putea răspunde "Prezent!", fiindcă am întunecat prin păcat semnul înscris de fii ai lui Dumnezeu. Iar neputându-l citi, Dumnezeu îl leapădă de la Sine. Ţurcanu s-a aşezat la oarecare distanţă în faţa lui Costache Oprişan.

– Aţi fost proiectaţi de la început să deveniţi ceea ce în intenţia noastră se cheamă om nou al societăţii socialiste şi în final comuniste. Faptul că aţi refuzat de la început să vă angajaţi conştient pe acest drum ne-a determinat să acţionăm asupra conştiinţelor voastre, pentru a vă regăsi pe voi înşivă. a vă face să vă înscrieţi conştient, fiecare, pe coordonatele cinstei, ale idealurilor concepţiei materialist dialectice, care vizează eliberarea omului de sub jugul dogmelor mistice şi realizarea fericirii lui pe pământ. S-a oprit scontând efectul discursului şi aşteptând reacţia entuziastă a vulgului. Dar reacţia a fost contrară aşteptărilor lui.

– Dacă acestea sunt metodele idealului de care vorbeşti, nu veţi ajunge la nici o fericire, i-a replicat Oprişan. De ce nu aţi venit cu argumente raţionale, demne de oameni de ştiinţă, aşa cum vă autointitulaţi, cunoscători ai realităţilor materiale şi ai spiritului uman? De ce v-aţi pretat la josnicii, folosind metode barbare, de constrângere şi siluire a conştiinţelor? Şi de ce nici acum nu acceptaţi discuţia, ci treceţi tot la teroare şi suplicii? Cu aceste metode nu convingeţi pe nimeni, ba din contră, ne îndepărtaţi sau creaţi monştri spirituali şi sociali!

Ţurcanu asculta ca pe ghimpi, dar nu l-a întrerupt. Voia să vadă ce s-a ales de toată munca lui. Şi deodată a izbucnit nervos:

– Tu să taci! Că din pricina ta am întârziat atât de mult opera de transformare pe care m-am angajat să o realizez!

– Nu vei realiza şi n-ai realizat nimic! Tot ce crezi că ai realizat este o închipuire a minţii tale bolnave!

Această înfruntare publică, ca o scăpărare de săbii într-un duel hotărâtor de ambele părţi, a aruncat o rază de speranţă sufletelor asuprite de Ţurcanu. Instinctiv, toţi cei din jur se strângeau în jurul lui Oprişan, ca lângă ultimul punct de salvare care trebuia el însuşi salvat. Cu o ultimă zvârcolire de fiară care-şi simte sfârşitul, Ţurcanu s-a apropiat de Oprişan vrând să-l sfâşie. S-a oprit la jumătatea drumului, scrâşnind printre dinţi.

Oprişan l-a privit fără să clipească. Mi-a fulgerat prin minte cuvântul Sfântului Arhanghel Mihail, în disputa cu satan, pentru trupul lui Moise: "Ceartă-te pe tine Domnul, diavole!"

Ţurcanu a făcut semn colaboratorilor, care s-au apropiat. Apoi i-a ordonat lui Oprişan: „Culcă-te!" Mulţi şi-au plecat capetele, alţii au închis ochii. Nu ştiam ce va urma. Puşcaşu şi Livinschi au trecut de-o parte şi de alta a lui Oprişan, întins cu faţa în sus. Ţurcanu, sprijinindu-se cu mâinile pe umerii celor doi, s-a urcat pe pieptul lui Oprişan. Se lăsa cu toată greutatea pe torace, până ce aerul era evacuat apoi pe gât sufocându-l; dădea din când în când drumul apăsării, aşa fel încât, în reprize scurte de respiraţie, victima complet epuizată, părea că va expia. Supliciul se repeta până ce sângele începea să se prelingă din plămâni la colţul gurii, în icneli de tuse. Atunci Ţurcanu mai apăsa încă o dată pe torace cu ambele picioare având o mină de satisfacţie drăcească şi cobora:

– Scoală-te! Aşa ai să mori! Încet! Incet, încet! Picătură cu picătură.

Oprişan s-a sculat cu greu. Era o minune: Învierea din morţi! Nu mai văzusem niciodată un astfel de supliciu. M-am rugat lui Dumnezu în tot acest timp, fară să ştiu ce anume cer, doar gândul striga în mine: „Doamne! Doamne!" Acest fel de tortură publică făcea parte din metodele de înfricoşare a conştiinţelor" (p. 88-89).

Până şi acest memorialist, care se lasă anevoie cutremurat de amintiri şi se simte mai degrabă în siguranţă când îşi rememorează relaţiile sale cu Dumnezeu, încearcă ici şi colo culoarea zâmbetului (fără ca prin asta să poată fi catalogat ca umorist).

„– Tu de ce eşti arestat?

– Apoi dom' colonel, ia, am vorovit şi eu o voroavă de om prost! a răspuns moşul în plăcutul lui grai ardelenesc.

– Ce ai zis?

– Apăi, am zis că partidul aista, în loc să-i facă pe toţi prilotarii chiaburi, să trăiască toţi bine, a făcut pe tăţi chiaburii prilotari, să trăiască tăţi prost. No, aşa am zis. Avut-am ori ba dreptate?

– D'apoi, nu eşti chiar aşa de prost pe cât vrei să zici!

– D'apoi nici alţii nu-s aşa de deştepţi pe cât vor să pară, a zis bătrânul, măsurându-l pe colonel de sus până jos.

– Ia-ţi hainele! Și întorcându-se spre miliţian: la camera de pedeapsă. Trei zile, să-i iasă prostiile din cap" (p. 137).

*După cum stau lucrurile şi cu celelalte texte din **Fragmentarium**, şi cele două volume de memorialistică ale lui Virgil Maxim își vor găsi prezentarea completă, ca şi concluziile privind scriitura lor, într-un tom viitor al acestei **Istorii a Literaturii Române de Detenţie**, acolo unde le va fi locul.*

(Mihai Rădulescu[2]
http://www.literaturasidetentie.ro/contact.php)

*
* *

Crucea executată de Virgil Maxim în închisoarea din Târgșor

*
* *

[2] Scriitor și critic literar, născut în București, la 15 mai 1936.

O surpriză asemănătoare aceleia încercate dinaintea dezvăluirilor emoţionante din celebrul ***Jurnal al fericirii*** datorat maestrului necontestat al genului, Nicolae Steinhardt, mărturisesc a fi încercat şi la citirea confesiunilor semnate de Virgil Maxim – poate prea hotărît didactice, pe alocuri, dar tocmai de aceea foarte prețioase, mai ales în contextul derapajelor grave idelogice posibile din pricina slăbirii frîielor morale din societatea consumist-hedonistă actuală.

Deşi intenţiile autorului *Imnului...* n-au fost, iniţial, scriitoriceşti, ci doar mărturisitoare ale ADEVĂRULUI (anacronic socotit încă de unii indezirabil, ori „incorect politic“) (sic!), meritele scrierii sale de căpetenie constau în veritabilele ei virtuţi literar-teologice și mai ales în caracterul pronunțat testamentar. Astfel, pagini întregi se parcurg cu sufletul la gură, identic narațiunilor marcate de suspans, avînd totodată accente gnomice și obligînd cititorul la adnotări și meditație.

Imnul pentru crucea purtată de acești mărturisitori și martiri români în numele cărora se exprimă cu eleganță, modestie și emoționantă putere de convingere „elevul“ Virgil Maxim (căci abia la 48 de ani a putut să treacă de examenul de bacalaureat!) constituie o carte indispensabilă oricărui român iubitor al adevărului istoric menit, așa cum știm din paremiologie, să iasă inevitabil la suprafață, mai devreme ori mai tîrziu, ca undelemnul deasupra apei...

(M. F.)

*

* *

Virgil Maxim la 15 si 19 ani si dupa eliberarea din 1964
Foto: Hotnews

*

* *

Moaște de la Aiud

ION DIACONESCU
(1917-2011)

Ion Diaconescu s-a născut la 25 august 1917, în comuna Boţeşti, Argeş, în familia preotului Nestor Popescu. Rămas de mic orfan de mamă, a fost crescut de bunica paternă, fiind apoi înfiat de o soră a tatălui său, căsătorită cu preotul Diaconescu.

În perioada 1929-1937, ca elev al Liceului „Mihai Viteazul" din Bucureşti, s-a remarcat prin rezultatele deosebite, fiind, an de an, premiant şi câştigător al multor concursuri şcolare naţionale. După terminarea liceului, a urmat cursurile Institutului Politehnic din Capitală (1937-1942), devenind inginer electromecanic şi lucrând apoi ca referent tehnic la Ministerul Economiei Naţionale.

Înrudit, prin mamă, cu Ion Mihalache, cu care întreaga familie întreţinea strânse relaţii, a crescut în atmosfera de respect pentru Partidul Ţărănesc, în rândurile căruia a intrat încă de la vârsta de 19 ani. Din 1944, a fost ales în Biroul Central al organizaţiei de tineret a Partidului. Activitatea politică i-a adus, în 1947, concedierea de la Ministerul Economiei şi apoi, după înscenarea de la Tămădău care a dus la încarcerarea fruntaşilor ţărănişti (14 iulie 1947 – când fruntaşi ai PNŢ, printre care şi Ion Mihalache, plănuiseră să fugă din ţară cu un avion, de pe aerodromul de la Tămădău, toată operaţiunea dovedindu-se a fi fost o capcană dirijată de partidul comunist pentru a avea pretextul desfiinţării PNŢ), a fost urmărit şi în cele din urmă, la 1 decembrie, arestat, pentru a fi condamnat, în 1948, la 15 ani de închisoare şi confiscare averii. A trecut prin penitenciarele de la Jilava, Aiud (din 1949, acolo unde îl cunoaşte, printre alţii, pe Mircea Vulcănescu şi unde, între septembrie 1953 şi martie 1955, a fost ţinut în secţia specială, numită zarcă, legat în permanenţă în lanţuri), prin lagărul de muncă de la Baia Sprie (lucrând în mina de plumb, aşa cum va lucra şi la Nistru), după care a fost readus în zarca Aiudului, urmând a fi transferat, după o grevă de 23 de zile a deţinuţilor, în august 1957, la penitenciarul de la Râmnicu-Sărat, unde a stat, în izolare totală, vreme de cinci ani, până la eliberarea din 30 noiembrie 1962. După eliberare, a fost deportat (domiciliu forţat) pe Valea Călmăţuiului, la Rubla, în judeţul Galaţi, unde îl cunoaşte pe Corneliu Coposu, de care îl va lega o strânsă prietenie. În 1964, când revine la Bucureşti, găseşte greu de lucru, fiind angajat, în cele din urmă, la Întreprinderea Ascensorul, de unde se va pensiona în anul 1980. Deşi urmărit în permanenţă de Securitate, se întâlneşte cu Corneliu Coposu, cu foşti ţărănişti, astfel încât mişcarea din decembrie 1989 nu i-a luat prin surprindere: încă din data de 22 decembrie 1989, Diaconescu, Coposu şi alţii semnează un apel pentru reînfiinţarea PNŢ. Partidul fuzionează rapid cu un alt nucleu, astfel rezultând Partidul Naţional Ţărănesc Creştin Democrat (PNŢCD).

La alegerile din mai 1990, a candidat pe listele PNŢCD la Bucureşti, obţinând un mandat de deputat, reînnoit la următoarele alegeri, când, de la tribuna Camerei Deputaţilor, împreună cu ceilalţi reprezentanţi ai partidului său, Ion Diaconescu a cerut reforma morală, judecarea comunismului, trecerea la economia de piaţă, restaurarea monarhiei. După dispariţia lui Corneliu Coposu (1995), a preluat şefia partidului. Un an mai târziu, odată cu venirea la putere a Convenţiei Democrate, este reales ca deputat din partea PNŢCD şi, pentru patru ani, este preşedinte al Camerei Deputaţilor. La alegerile din 2000, PNŢCD nu a mai intrat în Parlament, iar Diaconescu s-a retras din funcţia de preşedinte al partidului şi a renunţat la orice funcţie oficială, primind a fi numit preşedinte de onoare al partidului.

În 1998, a publicat la Editura Nemira, volumul de memorii ***Temniţa – destinul generaţiei noastre***, continuat, în 2003, de încă două volume: ***După temniţă*** şi ***După Revoluţie***.

La sfârşitul zilei de 11 octombrie 2011, după masa de seară, a cerut un pix şi hârtie pentru a semna nişte documente pentru partid (documentele urmau a-i fi aduse a doua zi), apoi a vrut să se culce. La mai puţin de o oră după aceea, a plecat. Senin şi demn, privind undeva departe, dincolo de bine şi de rău, spre o altă lume, mai bună şi mai dreaptă. A fost înmormântat la cimitirul Bellu, cu onoruri militare, după ce a fost decorat post mortem cu Ordinul Naţional „Steaua României" în grad de Ofiţer. Într-o şedinţă specială a Camerei Deputaţilor, a fost evocat – de prieteni, dar şi de adversari politici –, deputatul Árpád Márton numindu-l „singurul speaker adevărat" dintre toţi preşedinţii Camerei.

De la stînga la dreapta: Ion Diaconescu, Corneliu Coposu, Ion Rațiu în 1990

Mircea Vulcănescu

*

* *

Data: 22 noiembrie 2010.
Protagonişti: ***Ion Diaconescu*** *– născut la 25 august 1917, deţinut politic vreme de 17 ani, şi* ***Măriuca Vulcănescu*** *– fiica lui Mircea Vulcănescu, la doar 18 ani închisă în lagăr vreme de doi ani.*
Dialog neconvenţional.

O zi de toamnă lungă, ce parcă nu mai vrea să dea în iarnă. O cameră de bloc, ceşti cu cafea, prăjituri de casă, pahare cu suc. Doi oameni, pentru prima oară împreună. Adunaţi de amintiri. Să nu ne răzbunaţi! Nu, nu dorinţa de răzbunare i-a adus azi alături. Dar să nu uitaţi! Da, asta da! Amândoi îşi caută tinereţea risipită. Nu cu încrâncenare, dar nici cu resemnare. Încă vor să înţeleagă. Şi, indirect, să ne facă şi pe noi să înţelegem.

Conversaţie de oameni sfătoşi. Nu e un dialog ce „curge", sunt amintiri ce se cheamă, se provoacă şi se înnoadă, cu treceri de la una la alta, cu fraze întrerupte şi propoziţii suspendate, cu tăceri care exprimă mai mult decât un noian de vorbe, cu priviri ce văd mai mult în interior şi în trecut, cu regretul că uneori memoria le joacă feste... Şi cu o constatare de final, rostită uşor oftat, uşor distrat: Ne-am răsfoit tinereţea!

În care se vorbeşte despre întâlnirea cu Mircea Vulcănescu pe drumul Golgotei

Ion Diaconescu

Măriuca Vulcănescu

ID: *Deci pe* ***Mamiţica*** *[1] am avut-o profesoară şi probabil c-am aflat atunci că e căsătorită cu unul care e pe la Finanţe, mai mare, mai ceva, aşa, dar puţin, nu ne interesa politica, eram în jur de 17 ani… Şi a plecat regele, au venit ruşii, s-au întâmplat toate schimbările, şi-am ajuns la puşcărie. El a intrat la puşcărie cu lotul…*
MV: *Guvernul Antonescu…*
ID: *… antonescienii, sigur că da, care reprezentau puterea de dinaintea noastră atunci. Eu am intrat cu lotul naţional-ţărănist, tineretul naţional-ţărănist. Ştiam de el, aflasem printre alţii că este în lotul acela al antonescienilor şi că este la puşcărie.*

*

* *

ID: *Eu ce-am auzit despre activitatea din cadrul ministerului – era ministru adjunct la Finanţe...*

MV: *Da, timp de trei miniştri care s-au schimbat...*
RL: *Şef serviciu cu datoria publică...*
MV: *Da. Înainte fusese, şi pe urmă s-a întors la Datoria publică. Era foarte iubit de subalterni...*
RL: *A lucrat şi cu Gusti...*
MV: *Da, în paralel. A fost şi la Vămi... până ce-a descoperit pe Mirto [2], care făcea tranzacţie subversivă şi când s-a dus şi-a spus... Era cu noi la mare şi a văzut o corabie care venea cu băuturi şi el era la Vămi. Şi corabia cu băuturi venea aşa... (râde), acosta... Şi s-a dus şi a spus... Cred că era Cancicov atunci sau... nu ştiu cine era ministru... Şi i-a spus: Uite, nu se poate, trebuie să-ţi dai demisia, pentru că noi suntem de conivenţă. Şi-atuncea, gata, a plecat, vameşul cel corect... Dar el zicea că-i foarte greu să fii la Vamă şi să fii corect, pentru că toţi subalternii veneau şi i se plângeau şi îi spuneau: Nu se poate să... şi zicea: Eşti silit să închizi ochii. Dar la un ministru nu. La un biet vameş, hai, să zicem, că e un biet om...*

*
* *

ID: *Deci, am ajuns şi eu la puşcărie în '47 [3]… Ei au ajuns în '45-'46…*
MV: *În '46 prima dată, şi apoi până în proces în '47, s-a făcut condamnarea… [4]*
ID: *…şi deci, d-aci încolo se punea problema să ne întâlnim prin puşcărie, şi-anume când am trecut prin Curtea Marţială, procesul… am fost la Jilava şi de la Jilava am pornit spre Aiud. Când am plecat din Jilava, normal trebuia să ne pună lanţuri la picioare, dar era încă închisoare militară, era condusă de un colonel din garda veche, şi un căpitan de la el d-acolo din trupă era coleg de clasă cu unul din lot de la noi şi atunci ce-au făcut ei: au luat lanţurile, le-au pus în dubă, dar nu ni le-au pus la picioare şi ne-am dus noi aşa, am ajuns la Aiud fără lanţuri la picioare, dar undeva, după Gara de Nord, într-o zonă specială, ne-a dus cu maşina de la Jilava acolo şi-acolo ne suiam în…*
MV: *…garnitură…*
ID: *… vagonul-dubă. Acolo a venit şi-un lot de foşti miniştri de la Văcăreşti…*
MV: *Da, da…*
ID: *Acolo, printre cei care ne luau în primire în dubă, era unul care înjura şi ţipa şi… Mi se părea cunoscut, când mă uit bine la el era Pucu, fost servitor la tata, şi tata îl dusese pe la Bucureşti şi îi făcuse rost de un serviciu. Când m-a văzut, a îngheţat…*
MV: *(râzând) N-a mai avut înjurături!*
ID: *Şi-a schimbat timbrul, tot…*
MV: *(compătimitor) Săracii…*
ID: *După ce am plecat, a venit şi m-a luat la el în celulă, că erau compartimente, celule pe-acolo… Bine, măi, ce tot înjurai p-acolo? Păi mi s-a spus că sunt nişte bandiţi, că toţi ăştia care… Bine, măi, ce bandiţi?! Şi el, pe urmă, îmi tot promitea că la Aiud… Lotul miniştrilor în lanţuri a fost tot în vagonul acela, dar în locuri diferite şi chiar dacă l-am văzut atunci pe Mircea Vulcănescu nu-l cunoşteam dinainte, nu-l ştiam, auzisem de existenţa lui… Însă în lotul acela erau doi profesori de la Politehnică pe care îi avusesem profesori şi-i cunoşteam… era Jienescu care fusese ministrul aviaţiei, pe care-l cunoşteam de la armată, făcusem armata la aviaţie, îi cunoşteam pe mulţi... Deci de Vulcănescu auzisem, dar nu pot să spun acum dacă era cu ăştia acum sau nu era… Însă, o scenă teribilă…*
MV: *Şi cei pe care-i ştiaţi cine erau?*
ID: *Membri din guvernul lui Antonescu de diverse specialităţi, ingineri, doctori… …şi, când cobora din vagon, acolo, la Aiud, înconjurată toată zona cu poliţie, erau parcă nişte gangsteri care… şi ăştia, chinul de pe lume, că ăi de la Văcăreşti lor le-au pus lanţuri, nouă nu ne-au pus, dar ăştia de la Văcăreşti n-au avut lanţuri suficiente şi le pusese unul de la un picior cu altul de la un picior, doi…*
MV: *Era cu Alexandru Marcu… [5]*
ID: *…doi miniştri la un lanţ! Şi când au coborât, s-au împiedicat, au venit unul peste altul şi scena aia mi s-a întipărit în minte, cum erau nişte gardieni cu arme şi cu patul puştii loveau: Scoală, mă! Şi-am pornit de acolo de la gara Aiud până la puşcărie, un kilometru, traversezi prin mahalaua Aiudului… scene care mi s-au întipărit… zornăitul lanţurilor şi ieşea lumea la porţi să vadă ce se întâmplă. Când vedea: Hoţii, hoţii, mamă! Noi eram hoţii! Pe urmă a fost o porţiune de vreo două săptămâni care cred că a fost una dintre cele mai urâte din viaţa mea. Regulamentul vechi era acesta: când un lot părăsea o puşcărie şi mergea în altă puşcărie trebuia întâi să treacă printr-o carantină ca nu cumva să duci o molimă d-aici acolo şi să o duci prin toată asta… Adică era o izolare şi aştepta să*

vadă, dacă în două săptămâni n-a murit nimeni era în regulă şi te băga în turmă cu ăilalţi. Şi-aşa ne-a dus şi ne-a băgat într-o carantină d-asta la Aiud… o cameră mare, eram noi ăştia, tineretul PNŢ şi un grup de miniştri antonescieni. Şi camera goală, doar duşumea, şi au adus două mari hârdaie d-alea, pentru necesităţi, puse în mijlocul camerei, fără acoperiş, fără nimic. Şi închipuie-ţi mata ce promiscuitate, ce mizerie, doi legaţi la acelaşi lanţ şi ciubărele astea erau în funcţiune permanent, că eram vreo 50 de inşi în sala aia… Au trecut astea, în sfârşit, am ajuns în Aiud în celularul mare, şi hodoronc-tronc, era în reparaţie puşcăria şi ne-a scos şi pe noi la corvezi. Şi cu ocazia asta a scos şi din miniştrii mai tineri şi-am aflat că este printre noi şi Vulcănescu. M-am dus şi l-am cunoscut şi i-am spus: Domnule, eu am făcut liceul la „Mihai Viteazul" şi am avut pe soţia dumitale profesoară de franceză! O! Ne-am sărutat şi d-atuncea a stat în echipa aia de lucru aproape vreo două luni, în care timp zilnic el venea lângă mine să-i povestesc tot ce ştiu de soţie…
***MV:** Da…*
***ID:** Atunci ştiam multe…*
***MV:** Da…*
***ID:**… de-atunci au trecut 60 de ani… Ştiam multe. Pe urmă ne-a vorbit el foarte mult, era mai mare cu vreo 10-15 ani…*
***MV:** Ce vârstă aveaţi, iertaţi-mă, sper că nu-i indiscret, acolo, când aţi intrat…*
***ID:** În puşcărie? 30!*
***MV:** Tata era născut în '904.*
***ID:** Eu sunt născut în 1917. ...Şi mi-a povestit, el era la curent, era şi activ politiceşte, cu toate cancanurile, cu lupta electorală… şi povestea cu talent extraordinar în aşa fel că eu am reţinut multe din astea şi le-am repovestit şi eu mai departe aşa fel că mi s-au întipărit în minte… Însă glumele astea… nu sunt glume… sunt lucruri ale realităţii.*

*
* *

***ID:** Deci eu v-am prezentat, am tot vorbit, un personaj plin de viaţă în el, toate anecdotele alea...*
***MV:** Da, ca să destinzi o atmosferă din asta extrem de...*
***ID:** Da, el ne povestea şi vedea că făcea şi plăcere, trăia în această...*
***MV:** Noi, care credeam că ţine lecţii serioase (râde)...*
***RL:** Poate ţinea şi lecţii serioase...*
***MV:** Atâta vreme cât s-a putut... Dinu Noica zicea că-i punea să citească Marx, înainte să-i elibereze (râde). Adică se schimbase complet toată treaba...*

*
* *

***ID:** ...În atmosfera, în mizeria de acolo, dacă spuneai glume de felul acesta, şi nu glume, chestii adevărate, care s-au întâmplat în viaţă, sigur îţi făcea plăcere să le asculţi, ca probă că le-am înregistrat… Sunt multe pe care le-am uitat… Dar asta n-a durat decât vreo două luni de zile şi eu am rămas în curtea Aiudului în echipele care reparau puşcăria, că se aşteptau să vie loturi mari… Nu l-am văzut la asta… Nu ştiu pe unde Mircea Vulcănescu a mai lucrat atunci… Asta era în '48…*
***MV:** Da, în '48. Ne scria încă. Erau vorbitoare şi ne scria încă, în '48. Ne scria o dată pe lună, 15 rânduri. Şi mama s-a dus la vorbitor, la primul vorbitor, acolo, la Aiud, şi ca să nu mai vină el a refuzat pachetul. Şi-atunci paznicii, care întotdeauna se mai înfruptau şi de acolo, şi de acolo, au fost cam supăraţi…*

*
* *

***ID:** Deci, din '48 am amintirile astea, de care v-am spus, au fost vreo două luni în care aproape zilnic am putut să stau de vorbă cu Mircea Vulcănescu… Pe urmă, auzeam de el că este în cutare loc, adică tot în Aiud… Aiudul are multe clădiri mari…*
***MV:** Şi la zarca a fost…*
***ID:** În '49 ne-a luat 200 de inşi din celularul mare şi ne-a dus în zarcă. Ai auzit de zarcă, mata?*
***MV:** Da!*
***ID:** Zarca pe ungureşte înseamnă puşcărie… Şi ne-a îmbrăcat în zeghe d-aia de ocnaş… până aci umblasem cu haine d-astea d-ale noastre… şi eram câte patru, cinci în celulă, eram vreo două sute şi ceva de inşi… în general foşti miniştri antonescieni, tineretul PNŢ eram noi şi diverşi politicieni arestaţi între timp şi mai importanţi… Noi deveneam importanţi prin Maniu şi Mihalache, nu prin noi*

înşine… Şi perioada aia acolo, doi ani de zile, începând din '49 ('49 şi '50) a fost o foamete cumplită…
***MV:** Da!*
***ID:** Ni se umflaseră picioarele, nu ne puteam ridica de jos…*
***MV:** Atunci a slăbit Tata, a ajuns la 42 de kg…*
***RL:** Deci atunci era şi domnul Vulcănescu în zarcă.*
***MV:** Da!*
***ID:** Dacă domnul Vulcănescu era printre ăştia nu ştiu!*
***MV:** Era mult mai sever acum…*
***ID:** Nu ştiu, pentru că erau în celulă patru, cinci inşi, p-ăştia îi ştiai şi stăteam luni de zile, ani de zile cu ei…*
***MV:** La lucru se mai putea să-ntâlneşti, dar…*
***ID:** …şi mai aflam şi de alţii cunoscuţi… În mod normal era şi el în lotul acesta.*
***MV:** Da!*
***ID:** Asta-i zarca! Şi de la zarca Aiudului se-ncepuse povestea că să mergem la muncă. S-a deschis canalul, s-a dus la canal grosul, şi s-au făcut şi echipe de mineri…*

*
* *

***ID:** Când eu am fost la mină, întâi la Baia Sprie, am stat puţin, pe urmă m-am dus la Nistru unde am stat vreo doi ani de zile şi de la Nistru am făcut grevă şi ne-a pornit în lanţuri la Aiud şi ne-a ţinut o jumătate de an în lanţuri, pe-o rogojină pe jos, fără foc, pentru că am refuzat să mai intrăm în mină. Când am venit la Aiud m-au băgat iar în zarcă, eram la etajul zarcei… că era pe etaje… şi am făcut grevă şi aci la Aiud şi printre cei care au fost în grevă au fost 700 de inşi din zarcă şi din celularul mare. …Greva foamei se rezolva aşa: refuzai să mănânci, dădeai declaraţie şi ei veneau şi-ţi dădeau o căniţă de un fel de supă pe care ţi-o turnau, dacă nu vreai s-o iei îţi desfăceau gura, îţi băgau un fel de maţ în gură şi-ţi turnau la tine în stomac ca să nu mori de foame…*
***MV:** Să poată să vă omoare ei cum vor!*

*
* *

***ID:** Şi venind eu de la mină cu greva asta, am aflat la Aiud, între alte multe lucruri, că Mircea Vulcănescu a murit. A murit, [se] zice, că a fost dus la Jilava pentru nu ştiu ce chestie, iar un proces…*
***MV:** Da, era o confuzie, cu **Ion** Vulcănescu. Ion Vulcănescu legionar, care era, Tata-l ştia, un nepot, că Vulcăneştii deodată s-au trezit foarte mulţi când Tata era secretar de stat au răsărit, erau foarte mulţi fini de-ai bunicului şi… Ion Vulcănescu matematician... şi în momentul în care a fost arestat au făcut confuzie. Vulcănescu trebuie rejudecat la Jilava, dar era **acest** Vulcănescu şi l-au dus degeaba pe Tata acolo şi după aia şi-au dat seama, făceau confuzii din astea mereu…*
***ID:** Da, sigur!*
***MV:** …şi până să-l întoarcă a fost povestea cu neagra, cu culcatul pe jos…*
***ID:** Dar de ce l-a băgat la neagra?*
***MV:** Pentru că îi băga aşa, câte nu ştiu câţi, îi băga acolo şi-i pedepsea, îi bătea fără motive…*
***ID:** El a ajuns la Jilava şi acolo, la un moment dat, pedepsiţi la neagra, neagra erau celule care erau complet negre, te băgau acolo şi stăteai acolo…*
***MV:** Am văzut, am vizitat Jilava…*
***ID:** …şi unul din celulă era grav bolnav şi Mircea Vulcănescu s-a sacrificat, şi-a scos hainele de pe el, ce mai avea, şi le-a pus pe-ăla ca să nu mai răcească, în aşa fel că până la urmă ăla a scăpat, dar Mircea Vulcănescu s-a îmbolnăvit. S-a sacrificat ca să scape… Şi l-am înţeles, că Mircea Vulcănescu nu mai era legat de mizeria pământeană… Asta i-a fost viaţa, i-a fost dat să moară în puşcărie şi mor în puşcărie! Ceva în genul ăsta!*
***MV:** Era o suferinţă care nu trecea… Până să se lămurească…*
***ID:** Şi de atuncea tot am auzit că Mircea Vulcănescu… vezi, a rămas în conştiinţa...*
***MV:** …multora, da! Tata avea cea mai mică condamnare, era de 8 ani, Jienescu avea 20, amiralul Jienescu, şi-a ieşit…*
***ID:** Jienescu a fost ministrul aviaţiei…*

[1] Margareta Vulcănescu, a doua soţie, profesoară de limba franceză la Liceul „Mihai Viteazul”.
[2] Eduard Mirto, fost ministru al Comunicaţiilor.
[3] În noaptea de 1 spre 2 decembrie 1947, peste 200 de tineri naţional-ţărănişti (pintre care şi Ion Diaconescu) au fost arestaţi pentru activităţile protestatare împotriva arestărilor succesive ale opozanţilor şi fruntaşilor politici din Partidul Naţional Ţărănesc. Cu ocazia procesului lui Iuliu Maniu, s-a recurs la împrăştierea de manifeste cu ajutorul unor cutii aruncate în aer cu exploziv. Astfel de acţiuni au avut loc în Obor, la Gara de Est, în Piaţa Naţiunii şi la Statuia Brătianu, iar organizatorii au rămas cunoscuţi sub denumirea de *trotilişti.*
[4] A fost arestat pe 30 august 1946, în lotul al doilea al foştilor membri ai guvernului Antonescu, calificaţi drept „criminali de război”, iar la 9 octombrie a fost condamnat la opt ani temniţă grea. Judecarea recursului s-a prelungit până în ianuarie 1948, când instanţa a menţinut pedeapsa iniţială.
[5] Alexandru Marcu (31.12.1894-27.02.1955) – profesor, savant italienist, traducător, membru corespondent (1940) al Academiei Române, subsecretar de Stat în Ministerul Propagandei, în guvernul condus de Antonescu. A murit în închisoarea Văcăreşti.

(Rodica Lăzărescu, ***Adunaţi de amintiri***, în „Pro Saeculum”, an X, nr. 1-2 (69-77), 15 ianuarie-1 martie 2011, pp. 20-26).

*

* *

Derularea evenimentelor ce fac obiectul acestor amintiri începe în seara zilei de 1 decembrie 1947. Deşi au trecut aproape patruzecei de ani de atunci, faptele petrecute în acea noapte îmi sunt şi acum proaspete în minte, ele reprezentând un început de drum ce-mi va marca existenţa pentru tot restul vieţii.

Evenimentele respective au fost precedate de o serie de coincidenţe sau mai degrabă desincronizări intervenite în programul meu din acea seară; iată de ce m-am întrebat adesea dacă fără ele nu aş fi avut o altă soartă.

În seara aceea, pe la orele opt, trebuia să mă întâlnesc cu un bun prieten, Petrică Lupea, să luăm masa împreună, urmând apoi să beneficiez de găzduirea lui peste noapte, aşa cum se întâmpla adesea pe atunci, din motive de siguranţă. Aceste precauţiuni mi le impusesem cu câteva luni în urmă, îndeosebi după arestarea conducătorilor PNŢ şi a unor prieteni din Biroul de Conducere pe ţară al tineretului acestui partid, Biroul din care făceam şi eu parte. Noi aflasem că arestările se operau în general noaptea şi speram, în naivitatea noastră de atunci, că simplul fapt de a nu fi găsit la domiciliu în momentul în care eşti căutat îţi va oferi o şansă de a rămâne mereu în libertate.

Dar, tot în conformitate cu programul pe care-l aveam stabilit, a trebuit să mă întâlnesc mai întâi cu Nicu Adamescu, un alt bun şi vechi prieten cu care eram în strânsă colaborare, atât în ceea ce priveşte activitatea din organizaţia de tineret a PNŢ, cât şi în cadrul unei mici întreprinderi pe care încercam să o înjghebăm pentru a ne asigura existenţa, atât el, cât şi eu fiind în acel moment scoşi din serviciile ce le deţineam, din cauza activităţii noastre politice. În terminologia oficială a vremii, ne chemam „epuraţi”!

Întrevederea cu Nicu Adamescu a durat mai mult decât prevăzusem, astfel că a trebuit să renunţ la întâlnirea de la orele opt cu Petrică Lupea; am hotărât să mă duc la el acasă, seara mai târziu.

Aceasta a fost o primă dereglare de la programul stabilit.

După despărţirea de Nicu Adamescu, având ceva timp disponibil, m-am decis să trec pentru câteva momente pe la locuinţa mea, o garsonieră dintr-un bloculeţ de pe str. Mihai Vodă 64 – să-mi mai iau câte ceva şi să văd corespondenţa sosită în lipsa mea.

Nici acest lucru nu era prevăzut în program! Abia intrat în casă, a sosit la mine, iarăşi din întâmplare, fratele meu mai mic, venit din provincie cu interese personale la Bucureşti şi cu intenţia vădită de a rămâne la mine peste noapte.

Am plecat cu el ca să luăm masa în oraş şi apoi l-am condus acasă cu gândul ca, după ce-l instalez la mine, eu să plec, conform vechiului plan, la Petrică.

La înapoiere, constatând însă că se făcuse destul de târziu şi gândindu-mă că, în lipsa mea, Siguranţa (cum se chema pe atunci Securitatea) l-ar putea lua pe fratele meu ca ostatic, aşa cum aflasem că se mai procedase, am hotărât să rămân peste noapte acasă.

Nu mai dormisem în patul meu de mai bine de o lună şi această hotărâre de moment a fost cea mai importantă dereglare a programului, cu urmări direct dramatice!

Ne-am culcat târziu, iar pe la miezul nopţii m-a sculat din somn soneria de la poartă.

La mine se putea suna din stradă, poarta respectivă încuindu-se peste noapte, dar şi de la intrarea în bloc, ca şi de la uşa garsonierei; fiecare sonerie avea un sunet specific ce se putea identifica fără mare greutate.

De data aceasta se suna insistent din stradă.

Am devenit neliniştit, fiindcă la ora aceea, circa două noaptea, nu mă putea căuta nimeni cu bune intenţii. Îi spun fratelui meu, care între timp se trezise, că nu poate fi decât ori un beţiv care se amuză, ori poliţia, şi ca urmare nu răspund.

După o scurtă pauză, soneria începe să sune din nou dar, de data aceasta, de la uşa blocului, ceea ce însemna că respectivii săriseră poarta de la stradă.

Nu mai încăpea nicio îndoială, era poliţia! Încep să mă îmbrac în mare grabă, fără să aprind lumina şi fără să fac vreun zgomot, astfel încât ei să nu creadă că e cineva acasă.

Între timp, începuse să sune şi telefonul. N-am răspuns, gândindu-mă că mi se întinde o cursă. Ulterior am aflat că, de fapt, a fost un telefon cu bune intenţii. Fratele meu era calm, nu realiza iminenţa pericolului şi încerca să mă liniştească.

Dar asediatorii n-au fost impresionaţi de tăcerea mea. Văzând că nu le răspund, au sunat la alt apartament, iar respectivul s-a grăbit să le deschidă uşa blocului.

Mai rămăsese un singur obstacol, uşa de la intrarea în garsonieră, destul de solidă şi cu o încuietoare yalle destul de bună! Puteam conta pe o rezistenţă îndelungată dacă se vor hotărî să o spargă. Dar, din nenorocire, acest obstacol a fost trecut cel mai uşor! Din neglijenţă, la culcare, uşa nici nu a fost încuiată şi astfel au dat năvală în camera mea vreo cinci indivizi cu pistoale care strigau: „mâinile sus!", ca într-un veritabil film american cu gangsteri.

După şocul din primele momente, mi-am recăpătat calmul, am protestat pentru încălcarea domiciliului şi am cerut să mi se prezinte mandatul de arestare sau de percheziţie emis de organele judiciare. La auzul cererii mele, cel care părea şeful echipei a râs cu cinism şi a strigat la un subaltern care purta o servietă:

– Scoate, mă, un mandat de arestare să i-l completăm. Dacă omul are pretenţii, trebuie să-l satisfacem.

Subalternul respectiv a desfăcut servieta şi a scos dintr-un teanc un mandat de arestare în alb, gata semnat şi ştampilat, din el lipsind doar numele şi datele victimei. […]

*

* *

Teme:

1. Explică expresia *încălcarea domiciliului* (poți consulta un dicționar). Cercetează care sînt prevederile legale în două-trei state ale Uniunii Europene în privința acestei situații.
2. Comentează în zece-cincisprezece rînduri ultimele două alineate ale fragmentului („– Scoate... victimei").

*

* *

...Pe la începutul lui iulie 1957, am intrat în micul, dar sinistrul penitenciar de la Râmnicul Sărat unde îmi voi petrece ultimii cinci ani şi jumătate de detenţie. A fost ultima perioadă de puşcărie, dar cea mai amară, oribil de amară! […]

Era în genul celularului mare de la Aiud, însă părea o miniatură a acestuia, cu un hol spaţios la mijloc şi cu celulele înşirate pe două niveluri de o parte şi alta lateral, totul la o scară foarte redusă. Nu arăta mai mare decât un vechi conac boieresc. Şi celulele erau mai mici, având doar 3,5 metri în lungime în loc de 4 metri...

Odată intrat în celulă, dintr-o privire am făcut imediat inventarul „bunurilor în folosinţă": un pat de fier cu saltea de paie şi chiar cu cearşaf pe el, o pătură, o sobiţă pentru cărbuni ca acelea din zarca Aiudului, un scăunel rudimentar şi foarte scund, identic cu acelea folosite de ţărani, pe vremuri, în jurul meselor lor rotunde, şi, desigur, cele două tinete constând din două ciubăraşe de lemn.

...Fereastra, de dimensiuni reduse şi oblonită, era amplasată foarte sus, astfel încât cu mare greutate, doar căţărându-te pe pat şi agăţându-te de zăbrelele ei, ai fi putut zări ceva afară, dacă vreo crăpătură în oblon ar fi permis, eventual, acest lucru.

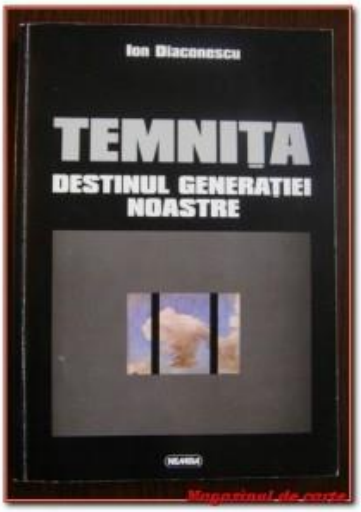

...Ni s-a comunicat, fiecăruia în parte, programul: deşteptarea în fiecare zi la ora 5 prin bătaia clopotului. După deşteptare, deţinuţii trebuiau să-şi facă patul după o tehnologie precis indicată şi din acel moment până la ora 10 seara, era strict interzis să te mai atingi de el! În tot acest timp aveai voie să te plimbi liniştit în celulă sau să stai pe scăunel, cu faţa la vizetă, în aşa fel încât gardienii să te poată privi în orice moment.

Stând pe scăunel, nu aveai cum să dormi, iar dacă erai surprins în această gravă culpă erai pedepsit.

De asemenea, nu aveai voie să faci zgomot în celulă, care s-ar fi putut auzi la vecini, nu aveai voie să te caţări la fereastră şi nu îţi era permis să ciocăni sau măcar să atingi zidurile pentru a încerca să stabileşti o legătură cu ceilalţi deţinuţi. […]

...Măsurile de izolare, nemaiîntâlnite nici la Securitate, depăşeau orice închipuire! (...) *Deţinutul nu trebuia să mai vadă nicio altă fiinţă omenească, în afară de gardianul din tură care îşi îndeplinea serviciul matinal, fără să-ţi adreseze niciun cuvânt.*

Cei care serveau mâncarea erau nişte plantoane de drept comun, dar, în cinci ani şi jumătate cât am stat acolo, n-am zărit pe niciunul, nici măcar o dată. Plantoanele îţi puneau gamela la uşă şi, după plecarea lor, gardianul îţi deschidea, iar tu, fără să ieşi din celulă, întindeai mâna şi luai gamela. Cu tinetele se proceda la fel. Le scoteai afară, la uşă, plantoanele le goleau şi apoi le băgai înăuntru fără să zăreşti pe altcineva în afară de gardian.

Când intrau persoane străine în celulă – inspecţii superioare, procuror, medic, careva din administraţie –, aveai obligaţia să te întorci cu faţa la perete, în fundul celulei… […]

Când eram scos la aer, tot de unul singur, eram escortat de acelaşi gardian până în curte, de multe ori trebuind să parcurg coridorul cu ochelari negri, pentru a nu zări ceva nepermis prin hol. Trebuia să mergi liniştit, fără să te apleci pentru a ridica ceva de jos, cu capul plecat, fără a ridica ochii ca să vezi cerul sau pe securistul de pază. La cea mai mică abatere, securistul bătea clopotul, gardianul venea şi te readucea în celulă, apoi urma pedeapsa.

Cam la două săptămâni o dată eram duşi la baie, dar cu aceleaşi măsuri teribile de izolare. Un gardian te escorta până acolo, el şedea tot timpul lângă tine, el deschidea şi închidea robinetul de apă, el te aducea înapoi. Nu zăreai pe nimeni altcineva!

...Se pusese la punct un sistem draconic pentru a ne distruge toate resorturile sufleteşti. Adică cei ce supravieţuiseră perioadelor de exterminare prin foamete şi torturi urmau să fie acum distruşi psihic prin aceste nemaiîntâlnite măsuri de izolare. […]

Cea mai la îndemână cale pentru a sparge zidul izolării era să stabileşti legătura cu celulele vecine din jur. În consecinţă, chiar din dimineaţa primei zile, cu ochii ţintă la vizetă, pe unde puteam fi spionat de gardian, am început să ciocănesc cu prudenţă în peretele ce mă despărţea de vecinul din dreapta.

Spre satisfacţia mea, mi s-a răspuns! Dar, vai, vecinul meu nu ştia nici Morse, nici un alt alfabet mai ca lumea din cele care circulau prin puşcării. […] *Spre marea mea bucurie, am descoperit că vecinul era Corneliu Coposu. I-am propus imediat să-l învăţ Morse…*

Adaptarea alfabetului Morse pentru a putea fi ciocănit în zid de către deţinuţi se făcea prin înlocuirea liniei printr-un punct dublu, iar ritmul bătăilor permitea cu uşurinţă să distingi punctele duble, adică linia, de punctul propriu-zis. […]

Corneliu Coposu s-a dovedit un elev excepţional de aplecat şi astfel am reuşit, în câteva ore, să-i transmit alfabetul respectiv, un adevărat record! Din acel moment, nu mai eram singur în noua puşcărie, eram deja doi!

Corneliu, la rândul lui, a stabilit tot prin Morse legătura cu vecinul din dreapta, adică inginerul Puiu, şi astfel am devenit trei la număr. […]

Chiar a doua zi după stabilirea legăturilor cu Corneliu şi Puiu, am ciocănit în peretele din stânga şi, după mai multe insistenţe, mi s-a răspuns. Culmea a fost că respectivul a început să-mi transmită un mesaj într-un alt alfabet pe care, de asemenea, îl cunoşteam. Era un alfabet destul de greoi ce consta în împărţirea literelor în grupe de câte cinci şi pentru fiecare literă trebuiau bătute în ordine câte două serii de bătăi distincte, una reprezentând poziţia grupei şi cea de a doua pe cea a literei. [...]

Mesajul recepţionat de la vecinul din stânga suna astfel: „Aici Ijie Javap de Otsas". Am încercat să-i transmit şi eu cine sunt, tot în respectivul alfabet, dar el făcea impresia că nu înţelege şi repeta întruna: „Aici Ijie Javap de Otsas". […]

În aceste condiţii, am tras concluzia că respectivul nu ştie româneşte, mai ales că nici nu avea un nume românesc. După nume m-am gândit că ar putea fi sârb de prin Banat… […]

Frământând gândurile, am trecut în revistă pe componenţii grupului Mihalache şi printre ei mi-a venit în minte şi numele lui Ilie Lazăr. Dintr-o dată m-a frapat apropierea de nume între Ilie şi Ijie şi am observat că numai o literă era schimbată, „j" în loc de „l", iar Javap avea acelaşi număr de litere ca şi Lazăr şi începea tot cu „J", adică cu „L". Şi uite aşa, pornind de la această confruntare a celor două nume, precum Champolion cu piatra de la Rosetta, în câteva clipe am descifrat enigma! Vecinul meu era într-adevăr Ilie Lazăr. „De Ostas" însemna de fapt „deputat" şi toată încurcătura provenea din faptul că Ilie […] *eliminase litera „j" şi astfel toate literele după „j" se deplasaseră cu un număr mai sus…* […]

Formam aşadar un grup de patru deţinuţi în legătură directă […] [ceea ce] *reprezenta enorm pentru starea noastră sufletească! Era antidotul cel mai eficient contra izolării cu efecte depresive la care eram condamnaţi!* [...]

Numai pe această cale am reuşit să spargem zidul acestei fantastice izolări şi astfel să ne manifestăm cât de cât ca nişte fiinţe omeneşti. Căci ce fel de oameni s-ar mai putea chema unii care, vreme de cinci ani şi jumătate, ar sta închişi în nişte cuşti, fără să poată şti ceva din ce se întâmplă în jurul lor, fără să vadă pe nimeni sau să vorbească cu cineva?

(Ion Diaconescu, ***Temniţa – destinul generaţiei noastre***, Editura Nemira, Bucureşti, 1998).

*

* *

Teme:

1. Cunoașteți alfabetul Morse? Dacă răspunsul este negativ, analizați imaginea alăturată (http://www.google.com/search?q=morse+code&hl=ro&tbo=u&rlz=1W1NNVC_enRO495&tbm=isch&source=univ&sa=X&ei=ToLJUM-FNIqm0AW5s4GAAw&sqi=2&ved=0CEQQsAQ&biw=1024&bih=566). Încercați să codați un mesaj (de exemplu: Astăzi plec la Predeal). Faceți apoi exercițiul similar cu un alfabet inventat de voi. Vă sugerez: a = o bătaie; b = o bătaie și o pauză scurtă etc. Transmiteți un mesaj în alfabetul inventat de voi și comparați apoi acest mod de comunicare cu acela scris (asemănări, deosebiri, concluzia etc.)

2. Căutînd în diferitele surse pe care le aveți la îndemînă, schițați în zece cincisprezece rînduri portretul omului politic Corneliu Coposu (1914-1995), evocat de memorialistul Ion Diaconescu.

Repere critice:

Eroii români din ultimul secol sunt foarte nedreptăţiţi.

Parcă la inspiraţia lui Iliescu, în Vest nu se iau în considerare decât protestele din perioada ceauşistă, iar atunci se preferă numai disidenţii şi se ignoră suveran rezistenţii.

La noi, când nu se neagă existenţa eroilor, sacrificiile lor sunt evaluate de neaveniţi şi găsite prea mici sau inactuale. Cele mai tari caractere ale ţării, oamenii cu care ne mândrim cel mai mult, sunt analizaţi ştiinţific de experţi infatuaţi care nu vor decât să profite de cei care şi-au câştigat renumele cu sânge (la propriu). În loc de recunoaştere ni se servesc serate literare cu „comentarii de intimi, amendamente de edificaţi, dezvăluiri de cunoscători" (vorba lui Tudor Octavian) ce reduc cel mai adesea măreţia gesturilor şi a statorniciei în suferinţă la nivelul autorului şi publicului de moment. Am aflat cu stupoare, nu demult, că Alina Mungiu Pipidi a stabilit că eroii ne ard la buzunar şi, între ei, Ion Diaconescu este chiar exorbitant.

În puşcărie, curajul moral şi fizic era recunoscut de cei care l-au văzut cum s-a purtat când a fost pus la încercare, indiferent că erau tovarăşi de suferinţă sau torţionari dezaxaţi – repet acest lucru pentru că modestia şi reţinerea lui nu îl lăsau să se întrevadă.

Pus la încercare în cele mai psihopate feluri, nu şi-a trădat crezul politic şi nu şi-a părăsit familia şi prietenii.

Între eroii nedreptăţiţi, Ion Diaconescu e unul dintre cei mai nedreptăţiţi.

Un om foarte inteligent şi foarte echilibrat, al cărui curaj moral şi fizic nu a fost contestat deschis de nimeni, a fost comparat, măsurat şi comentat de toţi neîntrebaţii, începând de la intelectuali sclifosiţi şi politicieni fripturişti până la gospodine şi puştime fără educaţie. I s-a reproşat că nu vorbeşte bine, când el vorbea clar şi la obiect. Că nu are priză la public pentru că avea prea mult respect pentru oameni şi lua prietenia personală prea în serios pentru a se ocupa de succes de mase. Că nu se ştie ce a făcut pentru PNŢ pentru că ciocoiul nou, dispreţuitor şi cinic, nu ţine seamă decât de ce e la nivelul lui, nu şi ce e deasupra lui.

A absolvit strălucit liceul Mihai Viteazul din Bucureşti şi Institutul Politehnic. Începuse cea mai promiţătoare carieră şi nu avea nevoie de sprijin politic care să îi deschidă vreo uşă pentru că inteligenţa şi munca proprie erau suficiente. A intrat în lupta politică în cel mai defavorabil moment, numai din spiritul de dreptate şi cinste în care a fost format în familie. În puşcărie, curajul moral şi fizic era recunoscut de cei care l-au văzut cum s-a purtat când a fost pus la încercare, indiferent că erau tovarăşi de suferinţă sau torţionari dezaxaţi – repet acest lucru pentru că modestia şi reţinerea lui nu îl lăsau să se întrevadă. Pus la încercare în cele mai psihopate feluri, nu şi-a trădat crezul politic şi nu şi-a părăsit familia şi prietenii. După ce a stat foarte multă vreme în lanţuri (fizic) la Aiud, în 1956, a fost trimis la Râmnicul Sărat. Atunci era deja o personalitate, ştiut fiind că nu oricine a fost trimis acolo. Ion Diaconescu a fost printre puţinii care au supravieţuit toţi cei şapte ani, de la debutul experimentului Râmnicu Sărat, până la încheierea acestuia.

Ca pentru toţi deţinuţii politici, ieşirea din închisoare nu a însemnat şi uşurarea poverii. În afară de familie şi prieteni, nimeni nu s-a întrebat dacă s-a adaptat la societatea „nouă" şi cum şi-a refăcut viaţa. Cu toate acestea, cei care l-au cunoscut la Valea Călmăţuilui îl reţin ca pe un om energic şi optimist, deşi el tocmai ieşise dintr-un loc vecin cu iadul, în care condamnaţii, ani de zile, nu i-au văzut şi nu i-au auzit decât pe călăi. După zeci de ani a rămas la fel. La sediul PNŢCD era acelaşi om optimist, care râdea cu poftă şi nu avea aerul obosit aproape niciodată.

Nu s-a autocompătimit şi a făcut tot ce se putea în condiţiile date. A rămas alături de prietenii din PNŢ, iar noi am putut vedea că dorinţa de viaţă şi de luptă politică nu l-au părăsit nici după 94 de ani. Nu e o coincidenţă faptul că a fost printre cei care au înscris PNŢ-ul în Internaţionala Creştin-Democrată în 1987 şi că, mulţumită şi lucidităţii şi stăruinţei cu care a sprijinit toată viaţa opţiunea anglo-americană, în timp ce era preşedintele Camerei Deputaţilor, România a devenit un partener serios (şi nu peste mult membru deplin) al Alianţei Nord-Atlantice. După cum nu e întâmplător nici că a rectitorit biserica din comuna natală şi că oamenii de acolo îl respectă şi iubesc.

Pentru ca jertfa să fie completă, la presiunile fizice la care a fost supus în închisoare şi la persecuţiile politice din toată perioada comunistă, s-a adăugat mâhnirea produsă de priveliştea sforăriilor şi arivismului lingăilor şi infiltraţilor mai mult sau mai puţin discreţi din partid. Sigur că ştia cine sunt sforarii şi nu îşi făcea iluzii în privinţa lor. După mărturia domnului Ion Varlaam, care l-a văzut cum reacţiona în cele mai tensionate împrejurări, el, care nu se dădea în lături de la suferinţe fizice chiar cu riscul vieţii, avea oroare de luptele interne. Avea o „slăbiciune": nu putea să îi vadă învrăjbiţi pe ai lui. Deşi a evitat conflictul deschis, pentru cine ştie câte ceva despre PNŢCD, este foarte clar că nu i-a plăcut compania trepăduşilor, nici măcar cât era inevitabilă în mod formal.

Cu toate că prea mulţi dintre colaboratorii politici din PNŢCD nu l-au răsplătit cum se cuvenea, el a continuat să fie deschis şi prietenos cu cei care îi mai rămăseseră fideli şi să facă noi sacrificii,

care au mers până la achitarea din ultimele economii a facturilor pentru sediul PNŢ (ca să ştie şi prof. Mungiu cam ce voia să facă cu banii).

În ce mă priveşte, sunt foarte impresionată de lunga prietenie cu părinţii mei, neîntreruptă timp de multe zeci de ani grei. Probabil că a început cu opţiuni politice asemănătoare, mai ales anticomunismul. Ce e frumos e că a continuat cu asumarea riscului de a miza pe prietenia celuilalt în condiţii de incertitudine, de demoralizare, de împlinire poate prea târzie a visurilor din tinereţe. Aceasta e prietenia adevărată, nu absenţa idilică a asperităţilor, neverosimilă de altfel în relaţia dintre caractere foarte tari, ci pariul câştigat în ciuda duşmanilor şi a cinismelor vieţii. Nu pot să uit cât de frumos a vorbit Ion Diaconescu la moartea tatălui meu şi nici că întreba mereu de mama, de sora mea şi de Marius Bostan.

După alegerile din 2007, când ţărăniştii nu mai erau în parlament, Ion Diaconescu spunea că aceasta nu e o mare problemă pentru că partidul a mai avut o perioadă de aproape 50 de ani fără parlamentari, adăugând însă că cel mai important este faptul că cei mai înverşunaţi adversari politici au fost nevoiţi să adopte poziţia PNŢ privind orientarea ţării spre Occident, aderarea la NATO şi UE, afirmarea valorilor morale, economia de piaţă şi democraţia.

Mi se par foarte grăitoare reacţiile la aflarea trecerii lui Ion Diaconescu la cele veşnice. Doamna [Marilena] *Lăzărescu şi domnii Mihai şi Adrian Marinescu, nepoţii care l-au îngrijit cu dragoste până în ultimul moment, tac. Prietenii vorbesc despre tăria şi optimismul lui. Oamenii obişnuiţi îi admiră profilul moral. Politicienii care l-au amărât cel mai mult vorbesc cu un tremolo în glas de moralitate, de cât au fost impresionaţi de exemplul lui, de golul rămas… Câţiva mâncători de spanac reiau pe bloguri tâmpeniile despre despăgubiri.*

Probabil că vor apărea fripturişti care să spună că ei sunt adevăraţii fii spirituali ai – iată, din nou! – ultimului senior. Nu trebuie crezuţi. Nu ei sunt adevăraţii continuatori ai lui Ion Diaconescu. Ei sunt lupii la oi. Mai degrabă trebuie să avem încredere în cei mulţi şi cuviincioşi, care nu se lungesc la vorbă, însă reţin lecţia de tărie morală. Ion Diaconescu e continuat de cei [ce] *văd partea plină a paharului, care fac ce pot în condiţiile date, învaţă mereu, îşi păstrează credinţa şi îşi iubesc ţara cu statornicie în fapte, nu în lamentaţii şi promisiuni.*

(Mihaela Bărbuş, ***Ion Diaconescu: unul din cei mai nedreptăţiţi eroi***
„În linie dreaptă“, 17 octombrie 2011).

11. DUMITRU DAN LUCINESCU

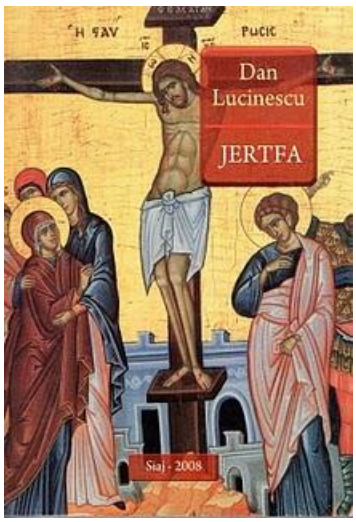

Dumitru Dan Lucinescu (n. 21 mai 1927, Botoşani) este fiul magistratului Teodor Lucinescu şi al Alexandrinei. A absolvit Colegiul Naţional Militar „N. Filipescu” şi „Ştefan Cel Mare” din Cernăuţi şi posesor la doar 16 ani a brevetelelor de zbor A, B şi C luate la Braşov. Devine cadet al Şcolii Militare de Ofiţeri de Aviaţie, dar demisionează şi se înscrie la Facultăţile de Matematică şi de Fizică la Iaşi. Fiindcă nu este de acord cu îndoctrinarea din anul III, la 24 aprilie 1948 este arestat şi condamnat de Tribunalul Militar Iaşi ca şef de lot la 15 ani de muncă silnică pentru crimă împotriva ordinii sociale; 10 ani de muncă silnică pentru delict de uneltire; 8 ani de muncă silnică pentru instigare contra ordinii sociale şi la 5 ani de muncă silnică pentru colportare de materiale interzise. A executat 15 ani la închisorile din Tîrgu Neamţ, Iaşi, Suceava, Jilava, Piteşti, Gherla, Aiud. A fost coleg de celulă în închisoarea din Suceava cu părintele Iustin

Pîrvu, cunoscut duhovnic de la Mînăstirea Radu Vodă. În timpul periplului ca deţinut politic, a trecut prin „reeducarea“ de la Piteşti, fiind torturat circa 6 luni (decembrie 1950 – mai 1951). Experienţa sa este împărtăşită în scrierile ***Lupta, Jertfa*** şi ***Întoarcerea din neguri***.

După eliberare, este angajat în 1963 ca sudor la Şantierul Energo Montaj Bucureşti. Lucrează succesiv ca operator ultrasunete şi tehnician la trustul Energomontaj. Îşi continuă studiile şi absolvă cu notă maximă Facultatea de Mecanică din Bucureşti şi cursul de pedagogie şi cel post-universitar de Energie Nucleară (1975). Din 1969 devine cercetător la centrul de Mecanica Solidelor al Academiei Române şi lector pentru cursurile post-universitare la Politehnica Bucureşti şi pe platforma Măgurele. Este autorul volumului ***Tehnologii ultrasonice, magnetoscopice şi de analiză spectrală*** (1968) şi a peste 300 de lucrări tehnice. Autor a patru invenţii brevetate în ţară şi în străinătate, cea mai importantă fiind focalizarea fascicolului de ultrasunete, care a permis apariţia aparaturii şi tehnicilor medicale bazate pe ultrasunete pentru determinarea sexului fătului şi cu aplicaţii chirurgicale.

Devine membru al Uniunii Scriitorilor din România, al Uniunii Scriitorilor din Suedia şi al Societăţii Naţionale Suedeze NDT din 1992.

A fost un apropiat al părintelui Arsenie Boca şi al părintelui Ilie Cleopa.

În ultimii ani, militează activ în ţară pentru renaşterea conştiinţei naţionale, pe care o consideră cel mai dureros lucru pierdut în cei 45 de ani de comunism şi devine membru fondator al Fundaţiei Creştine Părintele Arsenie Boca, văzută ca un instrument care să concretizeze renaşterea poporului român.

Alte scrieri: ***Din Scandinavia la Pontul Euxin***, ***Ştefan cel Mare şi Sfînt***, ***Efemeritate şi divin***, ***Aspiraţii***, ***Sfîrşit întunecat de ev***, ***Părintele Arsenie Boca – un sfînt al zilelor noastre***, ***Voievodul*** etc.

*

* *

4. Dezlănţuirea atacului criminal şi aducerea lui Pep în stare de comă

[…] *Era în una din dimineţile de vară, cînd binecuvîntatul anotimp îşi revărsa căldura şi asupra oaselor chinuite ale încarceraţilor, decalcifiate şi roase de reumatismul ce se înfrăţise cu umezeala şi sordidul temniţei. Nimeni nu putea bănui că în acel senin dat de clima blîndă se va declanşa ura şi tot gunoiul sufletesc al unor sadici care se desfătau între viaţă şi moarte, între urlete de durere şi însîngerări de trupuri sfîşiate.*

Pep era în spaţiul liber dintre priciurile de lemn, acoperite ici-colo cu cîte o rămăşiţă de rogojină, pe care nici corturarii nomazi nu ar fi folosit-o. În afară de el, marea majoritate a deţinuţilor stăteau întinşi pe locurile lor de culcare, încropind fiecare cîte o ocupaţie, în care fantezia şi imaginaţia jucau un rol primordial.

Brusc, în fracţiuni de secundă, răul demonilor din noul iad comunist se declanşă atroce, furibund, cu scrîşnete de măsele şi lovituri dure date cu ciomegele ascunse de ei mai demult. Fu ceva asemănător valului ucigător de apă al unui baraj rupt instantaneu, pe care nu-l poate opri nimeni pînă nu distruge totul în calea lui. Pep nu avu timp să se lămurească, pentru că totul se petrecu cu maximă rapiditate, fără nicio minimă atenţionare anterioară. Fără să vadă pe nimeni, simţi că ceva în occipital şi în coloana vertebrală se rupsese, totul venind din spatele lui, ca un trăsnet.

Cînd corpul lui începu să se clatine, încercînd printr-o mişcare de rotaţie să-şi menţină echilibrul ce parţial îl pierduse, zări nişte umbre ce săreau ca într-un balet al demonilor în jurul său. Aceea fusese ultima imagine înainte ca negurile profunde să-l învăluie total. Pep simţi o scufundare a întregului organism într-un întuneric total, apoi la fel ca o evaporare din ce în ce mai rapidă simţi o imensă disipare a întregii sale fiinţe, după care nu mai ştiu absolut nimic. Acea cădere totală spre nefiinţă nu o mai avusese niciodată în viaţa lui. Mulţi ani după acele evenimente Pep îşi amintea de acea totală disipare, într-o imensă negură, fiind convins că fenomenul respectiv reprezenta o parte din complexul fenomen al expierii. Stranii şi imprevizibile pot fi trăirile din cadrul existenţei umane, pe care nimeni nu le va putea decela!

Imediat ce obiectivul nr. 1 fusese realizat, prin neutralizarea totală a lui Pep care zăcea inconştient pe cimentul camerei, fură atacaţi fără discernămînt toţi din cameră care nu colaborau cu echipa condusă de Ţurcanu.

Spre groaza celor nevinovaţi din cameră, asupra lor săriră nu numai cei ce veniseră oficial pentru reeducare, dar şi încă alţi şapte colegi de cameră, pe care pînă atunci îi organizaseră pentru acţiuni dure de revoltă, în formaţiuni politice ce trebuiau să acţioneze din umbră etc. Curios păru pentru victime că cei mai feroce, în afară de Leonida, care nu avea seamăn, erau cei

ce stătuseră cu ei peste două luni […], *mascînd apartenenţa la echipele crimei din acea puşcărie. Majoritatea dintre ei aparţineau primului eşalon supus torturilor, din care se recrutaseră noile cadre ale grupei I a lui Ţurcanu* […], *membri ai subgrupei II A1. Cei ce prezentaseră anumite dubii, fuseseră plasaţi pe orbita de aşteptare pentru promovarea în elita crimei Piteştiului, notaţi cu II A2. Aceştia erau foarte periculoşi pentru că trebuiau să demonstreze prin exces de zel devotamentul total pentru cauza crimei. Din această categorie făceau parte cei ce stătuseră mascaţi sub forme blajine, pînă la declanşarea atacului.*

Niciunul dintre cei atacaţi nu trecuse prin vreo experienţă care să aibă măcar cea mai mică asemănare cu ceea ce se petrecea cu ei în acele momente. Ei fuseseră torturaţi sau bătuţi în anchetă, refuzînd să facă declaraţiile cerute. În noua situaţie, parii, bîtele, picioarele cu bocanci ucigători, totul la un loc se năpustea asupra lor fără să priceapă ce vor de la ei.

Era într-adevăr de neconceput să supui un grup de oameni la distrugeri uneori ireversibile ale orgnismului, numai din dorinţa de a-i inocula pe supravieţuitori cu programe de roboţi, conform cărora să acţioneze fără discernămînt.

După calculele celor ce au elaborat diabolicul plan al „reeducării“, probabil în institute speciale de experimentări pe oameni vii, au scontat pe un fenomen de cascadă, în care numărul criminalilor robotizaţi să crească în progresie geometrică, în final un număr mic de oameni putînd domina prin crimă totul.

Calculele se dovediră greşite, pentru că nu se ţinuse seama de categoria specială din punct de vedere uman căreia îi erau adresate. Ei constituiau o elită a tineretului intelectual, în care spiritualitatea ocupa un rol primordial.

Cei predispuşi la acte violente, sau care chiar comiseseră acţiuni grave, precum înjunghieri, brutalizări de tot felul, dezumanizări în anumite condiţii etc., nu puteau face parte din acea categorie. Analiza fenomenului Piteşti a demonstrat că torţionarii aparţinuseră unei alte categorii umane, interferate întîmplător cu victimele, care niciodată în existenţa lor nu făcuseră vreun pact faustic. Această ultimă categorie de care au aparţinut victimele criminalităţii din Piteşti nu a putut fi robotizată prin programarea crimei în stare halucinantă.

Ei constituiră categoria II B, supuşi tot timpul cît a durat acţiunea cunoscută sub numele de „demascare“ la torturi şi suferinţe. Au fost un număr de victime care dintru început fuseseră condamnate la moarte. Printre ei se afla şi Pep. Marii torţionari nu ştiau un fapt care a determinat în cazul lui ca balanţa să se încline spre viaţă.

Cînd totul era pregătit pentru asasinat, interveni Ţurcanu. În nemăsurata lui ambiţie de a fi primul în acea acţiune, nu uitase că, dacă Pep nu s-ar fi opus reeducării din Suceava, s-ar fi promovat Bogdanovici, rivalul lui de moarte, la conducerea acţiunii criminale din Piteşti.

Acţiunea agresivă a torţionarilor era în afara logicii. Totul la ei se desfăşura încălcînd tot ce o minte umană normală poate gîndi. Pe ei nu-i interesa obţinerea unui rezultat imediat în urma acţiunii lor, realul substrat fiind crima şi plăcerea de a tortura. Ei erau mesagerii unor forţe oculte care luptau din răsputeri să distrugă din toate punctele de vedere elita tineretului studenţesc din perioada postbelică, ridicată împotriva materialismului şi dezumanizării ce trebuia instalată într-o ţară pur creştină. […]

(Dan Lucinescu, ***Jertfa***, Bucureşti, Editura Siaj, 2008, pp. 147-149).

*
* *

Teme:

1. Exersaţi-vă cunoştinţele de teorie literară dobîndite, identificînd zece firguri de stil din fragmentul dat şi explicaţi pe scurt ce rol credeţi că au în context.
2. Indicaţi cîte două-trei trăsături ale personajelor din fragmentul dat.

*
* *

5. Revenirea lui Pep din comă, cînd sadismul şi criminalitatea atingeau paroxismul. Uciderea studentului medicinist Pintilie.

Pep nu a reuşit nici atunci, nici mai tîrziu să afle cît timp a stat între viaţă şi moarte. Revenierea lui se făcu stînd culcat pe spate pe scîndura goală, prima impresie fiind că trăia un coşmar care nu avea nimic comun cu realitatea. Totul în jur era numai gemete surde, înăbuşite de

căluşurile din gură şi peste cincisprezece deţinuţi înşiruiţi în genunchi de-a lungul dreptunghiului dintre priciuri, frecînd cimentul cu un simulacru de cîrpă provenit dintr-un ciorap sau dintr-o cămaşă sfîrtecată. În jurul lor, în picioare, veseli şi cu rîsete diabolice, învîrtind în mîini bîte, se aflau torţionarii conduşi de „Matache“ […]

Cînd unul dintre torţionarii din subordine voi să-şi etaleze ferocitatea faţă de Pep, Ţurcanu îl opri. Respectivul personaj judeca totul prin prisma intereselor lui imediate, legate de scopul suprem de a deveni unul dintre personajele celebre în ierarhia comunistă nou instalată.

Bogdanovici, superior net din punct de vedere intelectual, mai rafinat şi experimentat politic, reprezenta pentru Ţurcanu piedica nr. 1 în atingerea visului său de promovare. Prima satisfacţie avută în acest conflict fu ratarea de către Bogdanovici a reeducării din Suceava, datorită unor oponenţi puternici dintre deţinuţi, printre care pe primul loc figura Pep. Acesta era convins, în urma celor văzute cu ochii lui, că Ţurcanu îl va lichida repede, ca urmare a acţiunii lui împotriva reeducării din Suceava, neştiind nimic despre luptele pentru şefia acesteia. Văzîndu-l pe Ţurcanu în camera de tortură, Pep fu convins că i-a sosit sfîrşitul. Spre mirarea torţionarilor neiniţiaţi în luptele de culise, Ţurcanu dădu ordin ca cel ieşit din comă să nu fie omorît. […]

Într-una din zilele următoare […] *doi „haidamaci“ destul de masivi şi puternici luară fiecare cîte un par în mînă, plasîndu-se unul în stînga şi altul în dreapta lui Pep, care fusese chemat să stea în picioare în mijlocul camerei. La un moment dat, cei doi îşi dădură reciproc comanda de acţiune:*

– Ca la forjă, la două baroase, începînd concomitent să-l lovească pe Pep, unul în partea stîngă, iar altul în cea dreaptă a porţiunii de braţ de sub umăr.

În minutele care au urmat, Pep asistă la cel mai tulburător şi fascinant fenomen trăit de el în toată existenţa. În timp ce loviturile de par cădeau cu toată forţa pe corpul său, curgînd şiroaie de transpiraţie de pe figurile torţionarilor, Pep nu simţi nici cea mai mică durere, dar nici dezechilibrarea mecanică dată de puternicele impulsuri ce acţionau asupra lui. Mai mult decît atît, starea lui sufletească era de o linişte şi împăcare pe care nu o mai cunoscuse niciodată.

Orice activitate în restul camerei încetă, fiecare privind desfăşurarea acelui spectacol unic pentru ei, în care doi indivizi loveau cu parii din răsputeri, ajungînd leoarcă de transpiraţie, iar cel agresat rămînînd impasibil, fără să scoată nici cel mai mic zgomot, iar figura lui în loc de masca groazei şi a suferinţei să iradieze o mare seninătate şi desprinderea totală de tot ce se petrecea în jurul lui. Din cînd în cînd torţionarii, leoarcă de transpiraţie, se uitau ţintă la Pep, neputînd pricepe nimic din ce se întîmplă.

La un moment dat, descumpăniţi, uitîndu-se unul la altul, aruncară ciomegele şi-i întoarseră spatele lui Pep, care-i privea mirat, cu compasiune pentru toată contorsionarea de pe chipurile lor. Fu un moment de real dezechilibru pentru toată echipa de asasini din cameră. În mintea lor, ei atribuiau fenomenului la care asistaseră anumite puteri de practică indianistică ce le-ar fi avut Pep. Acel eveniment fu nodal în evoluţia psihică a lui Pep. El asistase la desfăşurarea lui în stare total conştientă şi noţiunile lui de fizică îl făcură să compare ce se petrecuse cu el cu fenomenul de ecranare dat de „cuşca lui Faraday“, numai că aceasta se aplica la protecţii împotriva unor intense cîmpuri electromagnetice.

Pep nu se recunoscuse niciodată în postura de mistic. Credea puternic în Dumnezeu, dar nu era un fervent al practicilor creştine. Înainte de arestare, fiind fumător, nu fuma şi nu mînca nimic într-una din zilele săptămînii, pentru a putea avea control asupra psihicului.

Credinţa lui în Forţele superioare era marcată de o puternică afecţiune şi milă faţă de tot ce era în jurul său. În mare măsură, el era rezultatul atmosferei trăite în familie şi în în mijlocul blajinilor oameni de la valea Jijiei, unde petrecuse toate verile copilăriei. Iubea natura şi animalele, contopindu-se cu ele, fără să simtă nicio clipă frica sălbăticiunilor, cu care se simţea oarecum înfrăţit. Îşi aducea aminte cum peste o jumătate de oră culesese zmeură alături de un urs, situat la numai trei-patru metri de el, avînd convingerea că era vorba de un culegător din sat.

Copil fiind, intra vara în ocolul marilor boi moldoveneşti, al căror cap era mai mare decît tot corpul lui Pep. Venea pînă la botul lor umed lipit de pămînt, încercînd să-i mîngîie. Natura şi animalele făceau parte din el, neavînd astfel de ce se teme.

Ceea ce se petrecuse însă cu el în momentul gravei agresări asupra sa cu parii, îi definitivă convingerea existenţei unor Forţe, cu relaţii univoce. Ele puteau interveni, fără reciprocitate însă.

Sublimă este existenţa, prin dezvăluirile unor fenomene, în primă fază incredibile.

Din acel moment Pep se lăsă total în voia nu a „destinului“, ci a Celui de Sus, mintea lui neputînd cuprinde complexitatea unor fenomene ce sînt evidente în preajma noastră. Întreaga lui formaţie era cea a ştiinţelor exacte, dar acestea nu erau altceva decît timide descoperiri ale „Marii Creaţii“. Genialii constructori ai avioanelor moderne au luat de model tot Creaţia Divină, copiind pentru elicoptere acele mici libelule, sau de la delfini forma aerodinamică a marilor aparate de zbor etc.

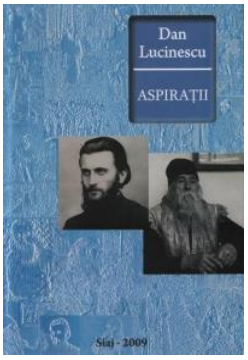

Fenomenele de sublimare psihică sunt cunoscute şi analizate de cei ce au îndrăznit să scormonească universul subconştientului. Suferinţa poate fi sublimată. Lui Pep îi veneau în minte schiturile şi schivniciile cunoscute de el în munţii Neamţului şi în nordul Moldovei. Aşa cum din spinii agresivi ai deşertului apar frumuseţi unice florale, tot aşa din cea mai profundă suferinţă pot apărea trăiri unice prin sublimul lor.

Un adevăr s-a putut desprinde de-a lungul tuturor încercărilor forţelor răului, anume că fărîma de Divinitate din om nu poate fi distrusă de nimeni şi de nimic.

Minţile negative care au elaborat planul acţiunii Piteşti, denumite de ei „demascare“, doreau impunerea „întunericului“ în locul luminii, impunerea prin forţă a abjectului şi a pactului faustic.

În afară de anihilarea fizică, psihică şi politică a victimelor, ei doreau să se pună la adăpost aflînd prin torturi ceea ce încă nu se descoperise la anchetele securităţii.

Atunci cînd Ţurcanu consideră că se ajunsese la nivelul necesar unor dezvăluiri, se dădu fiecărei victime cîte un calup de săpun de rufe şi un ac, cu ajutorul cărora să-şi scrie autobiografia, punîndu-se accent pe denigrarea familiei şi a propriei persoane, inclusiv dezvăluirea unor acţiuni ascunse securităţii. […]

Într-una din zile sosi, odată cu zeama care constituia masa, un butoi de gogonele cu multă moare, extrem de sărată, cu scop bine precizat.

Victimele desemnate fură iniţial Pep şi medicinistul Pintilie, care trebuiau să bea, în loc de apă sau ciorbă, acea soluţie concentrată de sare. Cînd cineva făcuse semn să nu i se mai dea lui Pep să bea, acţionase acel ordin de a nu-l omorî.

Pintilie [în schimb]*, luă gamela plină de zeamă ultrasărată, care constituia o soluţie aproape saturată şi conform îndemnului o duse la gură şi o bău toată. Cînd i se dădu să mai bea, el mai ingeră cîteva sute de grame..*

Nici atunci nici mai tîrziu, Pep nu şi-a putut da seama dacă medicinistul Pintilie nu acceptă conştient, cu noţiunile ştiinţifice pe care le avea, să moară. Torţionarii refuzară să-i dea apă atunci cînd o ceru. Seara şi noaptea trecură cu aceeaşi atmosferă de iad, în zgomotul de fond al gemetelor.

În dimineaţa care a urmat, Pintilie, căruia nu i se dăduse de peste 20 de ore nicio înghiţitură de apă, era complet tumefiat. Edemele faciale erau atît de mari încît îi împiedicau vederea. Ar mai fi putut fi salvat dacă ar fi fost internat în spital, dar dorinţa torţionarilor era de a-l ucide. Spre seară se produse blocajul renal şi începu intoxicarea rapidă a organismului, implicit a creierului şi a sistemului nervos. Urmă o scenă care-l obsedă pe Pep multă vreme. Pintilie se sculă de pe locul lui şi, în liniştea ce se lăsă brusc în cameră, începu o peroraţie în franceză, mişcîndu-se agitat:

– Voici Professeur, cette terible constelation, voici Professeur!! – după care Pintilie se prăbuşi pe ciment. Peste două ore el fu scos din cameră. Din cele aflate ulterior, moartea surveni după cîteva ore. Corpul lui fu băgat în pămînt aşa cum se bagă gunoaiele şi deşeurile, fără niciun semn deasupra gropii. […]

(Ibidem, pp. 151-156).

*

* *

Teme:

1. Încercaţi să explicaţi relaţia educaţie-comportament în situaţiile limită, aşa cum sînt cele descrise în fragmentele precedente.

2. Scrieţi un text de o pagină despre copilăria personajului principal Pep al romanului memorialistic ***Jertfa*** şi faceţi o comparaţie cu propria copilărie sau cu alte scrieri cunoscute de voi despre această perioadă a vieţii.

3. Dezbateţi relaţia religie-ştiinţă, pornind de la reflecţiile eroului încheiate prin concluzia *fărîma de Divinitate din om nu poate fi distrusă de nimeni şi de nimic*.

4. Spuneţi-vă opinia despre expresia auzită, la un moment dat în libertate, de autorul romanului: *Da, dragă,* [în închisoare] *s-au omorît între ei, bestiile!* (Cf. *op. cit.*, p. 150).

*
* *

Repere critice:

*Romanul **Jertfa (Transfigurări)** de Dan Lucinescu [Iaşi, Fides, 1997] îngăduie surprinderea rezultatelor literare produse de o prea îndîrjită aspiraţie la purificarea gîndirii, trăirii şi, implicit, a vocabularului şi tehnicii narative, iar acest rezultat, prin eliminarea concreteţei 'banalului' şi detaliilor materiale, crează o lume defunctă înainte de a se naşte, o lume inapropriabilă, o lume străină.*

Să fie datorită aplecării native spre ştiinţă a autorului? […]

În încercarea de a-şi explica cele întîmplate atunci, recunoaşte că niciodată nu se considerase mistic. În schimb avea control asupra voinţei sale. În plus, se simţea în comuniune cu natura. „Ceea ce se petrecuse însă cu el în momentul gravei agresări asupra sa cu parii îi definitivă convingerea existenţei unor Forţe paralele, cu relaţii univoce. Ele puteau interveni, fără reciprocitate însă. Sublimă este existenţa, prin dezvăluirile unor fenomene, în primă fază incredibile.

(...) Fenomenele de sublimare psihică sunt cunoscute şi analizate de cei ce au îndrăznit să scormonească universul subconştientului. Suferinţa poate fi sublimată" (p. 162). Voi profita de prilej pentru a menţiona că pretutindeni unde ar fi cazul să apară termenul 'psihologie' îl înlocuieşte termenul „psihanaliză“.

Mutat la Gherla în fabrică, capacitatea lui Pep de a străluci la orice muncă ar fi fost pus a luminat existenţa tuturor deţinuţilor. Turnătoriile la care erau aceştia obligaţi ritual, pentru dovedirea reeducării lor, nu par să-l fi privit.

*Concluzia ce se impune din întreaga scriere e că Pep a fost un erou **sans peur et sans reproche**, ca şi o capacitate în materie de producţie, dotat cu o inteligenţă practică ieşită din comun. Dacă n-aş considera **Jertfa** de Dan Lucinescu un roman, poate că aş pune la îndoială aerul acesta de atoateînvingător, degajat din carte, dar ficţiunii cîte nu-i sînt îngăduite dacă reuşeşte să convingă...*

(Mihai Rădulescu, ***Izbânda abstractului, înfrângerea epicului: Dan Lucinescu***)

*
* *

Capitolul II
INCOMPATIBILITATEA CU NOUA VIAŢĂ

1.Noul Bucureşti, în zori de zi

[…] *Mulţi ştiu cîte ceva, din auzite, despre morţile cauzate, în timpul războiului rece, de către emisiunile de infrasunete, în anumite ambasade, dar puţini sînt cei ce sînt conştienţi de interferenţele benefice dintre propriul biocîmp şi cel al oamenilor superiori, care-şi revarsă afecţiunea spre tine. La acest fenomen trebuie adăugate energiile remanente din locurile dragi, care fac pe anumiţi indivizi să se simtă bine, destinşi şi desprinşi parţial de greutăţile cotidiene. Cîţi oameni nu cunosc blînda mîngîiere simţită după o absenţă mai îndelungată, la revenirea în căminul familial?*

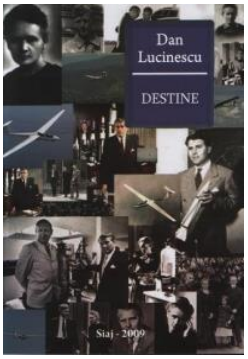

A încercat cineva să constate reverberaţiile energetice ale temniţelor în care, de-a lungul timpurilor, s-au stins mii de vieţi? Cumplitele suferinţe ale celor ce au închis ochii între zidurile sumbre, după multe mii de zile şi nopţi fără lumină, fără nimic compatibil cu condiţia umană, s-au însumat vibraţiilor remanente preexistente. Pep trecuse din acel mediu energetic, ce influenţa negativ psihicul deţinutului, în benefica atmosferă de vibraţii pure, luminoase, ale oamenilor dragi.

Sora lui trebuia să meargă la institutul de proiectări unde lucra. Ea mergea zilnic pe jos, pentru a se bucura de cerul ce domina masivele

construcţii, de vîntul sau briza ce-i biciuia sau mîngîia faţa, de prietenia numeroşilor pomi plasaţi de-a lungul străzilor şi de gîndul că a putut scăpa de zidurile hîde ale temniţei, ce trăgeau pe cei mai slabi în lumea umbrelor.

Pep era conştient că existenţa fondului comun nu implica obligatoriu regăsirea vechii comuniuni mintale şi psihice cu sora sa.

Fantastica modificare a fizionomiei unui om în timp poate constitui un efect al unui proces amplu şi dramatic, în care se poate produce alienarea şi despărţirea de concepţiile anterioare.

Pep fusese conştient de existenţa unor asemena procese cu mult înainte de ieşirea sa din neguri. Transfigurările din lunga perioadă a sublimărilor psihice îl făcură să accepte şi să înţeleagă evoluţia diferită a celor ce erau în afara negurilor.

Trecuseră doar două ore de la revederea lor, după marea discontinuitate determinată de detenţia sa de cincisprezece ani. Făcuse eforturi disperate să se lămurească dacă era sau nu sora lui. Distanţa dintre cele două lumi crescuse asimptotic şi nu proporţional cu timpul. Îşi dădea seama că actuala legătură dintre ei se baza, în primul rînd, pe un fond comun bun şi pe cumsecădenia rezultată dintr-o anumită educaţie. Mai mult nu ar fi putut nimeni spune. Sufletul uman este imprevizibil, mai ales la apriţia unor suprasolicitări care, în majoritatea cazurilor, conduc la mutaţii importante de mentalitate şi comportament.

Lui Pep îi rămaseră întipărite în minte, ca nişte nemuritoare litere de aur, concluziile unui ofiţer venit în puşcăria în care era şi el, după 21 de ani de prizonierat în „raiul bolşevic" rusesc. După părerea acestuia, oamenii nu se diferenţiau după educaţie, studii şi pregătire profesională, religie, ci numai după fondul nativ, care determină existenţa a două categorii distincte: buni şi răi.

El se arătă bucuros să-şi însoţească sora în drumul ei matinal spre serviciu. Aflase că trebuiau să străbată o parte din oraş, trecînd prin centru, pe la Universitate, apoi spre sud-est, depăşind Piaţa Rosetti. Urma să parcurgă, pentru prima dată de la ieşirea sa din puşcărie, pe lumină, un oraş, cu tot ceea ce el implică. Îi veneau în minte impresiile violente de la prima lui ieşire în afara zidurilor puşcăriei, cînd mersese cu sania cîţiva kilometri să sudeze poarta metalică de la una dintre serele transformate în colonie de muncă penitenciară, pentru cei cu pedepse mici. Totul fusese şocant pentru el, la limita accesibilităţii unui psihic suprasolicitat. Situarea lui bruscă în afara zidurilor ce gemeau de suferinţă şi întuneric în plină euforie a zărilor împodobite cu zăpadă imaculată, era similară trecerii din iad în rai. […]

Fu rupt din gînduri de vocea surorii sale, care îl întrebă dacă nu îi era frig, sau ceva asemănător. Depăşiră Facultatea de Drept şi înaintară spre Universitate, pe aleea din Cişmigiu, paralelă cu Bulevardul Elisabeta. Revederea parcului îl impresionă profund […]*. Fiecare pom ce-i ieşea în cale era pentru el ca un dar, o reală binecuvîntare a naturii. Perioada hibernală nu anula frumuseţea parcului, ci îi conferea o notă sobră şi melancolică în acelaşi timp. La acea oră străzile erau aproape pustii, iar lipsa de lumină estompa mizeria, vizibilă în timpul zilei. Aerul nu avea duritatea iernii, simţindu-se primele semne de desprimăvărare. Ca totul în viaţă, şi acele trăiri aveau doza lor de subiectivitate. Comparativ cu aerul greu al celulelor mucegăite, atmosfera din Cişmigiu i se părea pură şi binecuvîntată. Revăzu cu plăcere Universitatea, nefiind stînjenit de tumultul pietonal al orelor de vîrf. Cu toată bucuria revederii, avu conştiinţa unei mari suferinţe colective. Plîngea un neam şi cu el şi capitala lui. Sesiză graba pietonilor şi capul înfundat în gulere, parcă ferindu-se de un pericol potenţial. Cînd intersectă cîţiva oameni grăbiţi, fu surprins de cenuşiul feţelor şi de lipsa de luminozitate a privirilor. Vălul negru strivise pe cei din temniţe, dar apăsa crunt şi pe biata populaţie care nu accepta implicarea în vînzarea de suflete.* […]

(Dan Lucinescu, ***Întoarcerea din neguri. 1963-1987***, Bucureşti, Editura Siaj, ediţia a II-a, 2011, pp. 16-19).

*

* *

Teme:

1.Comentaţi într-un eseu argumentativ fraza: *Sufletul uman este imprevizibil, mai ales la apriţia unor suprasolicitări care, în majoritatea cazurilor, conduc la mutaţii importante de mentalitate şi comportament.*

2. Pentru voi ce semnificaţie are sintagma „raiul bolşevic" folosită în fragmentul dat? Orientaţi-vă răspunsul după citirea fragmentului următor:

Viaţa băştinaşilor înseamnă muncă, muncă, muncă; frig, foame şi vicleşug. Munca asta se desfăşoară, pentru cei ce n-au izbutit să dea din coate şi să se aciuiască în vreun locşor călduţ, la muncile comune, cele care înalţă din pământ socialismul, iar pe noi ne vîră în pământ. (Alexandr Soljeniţîn, ***Arhipelagul gulag***, vol. 2, cap. 7: ***Viaţa de zi cu zi a băştinaşilor***, Bucureşti, Editura Univers, 2008, p. 149)

3. Dezbateţi în clasă afirmaţia ofiţerului ce venise din prizonieratul din fosta Uniune Sovietică: *oamenii nu se diferenţiau după educaţie, studii şi pregătire profesională, religie, ci numai după fondul nativ, care determină existenţa a două categorii distincte: buni şi răi.*

*
* *

3. Eforturi de reintegrare

[…] *Cartierul din jurul Bisericii Elefterie avea o notă familiară, chiar intimă, dată de prezenţa, aproape la fiecare colţ de stradă, a cîte unui mic magazin, brutărie, chioşc de răcoritoare etc. De asemenea, coexistau şi două cîrciumi, cu tendinţa de a se ridica la nivelul restaurantelor. Într-o zi, sora lui îl rugă să cumpere, de undeva din preajmă, cîteva sticle de bere. Astfel, după un timp îndelungat, intră din nou în cîrciuma-restaurant a cartierului, privind totul cu atenţie şi curiozitate.*

Nu-şi aduce aminte să fi frecventat în tinereţea lui asemenea localuri, dar din lecturi, din filme, din cele văzute în oraşul copilăriei sale din nordul ţării, agrea atmosfera lor intimă. Clienţii se cunoşteau şi erau în relaţii amicale cu patronul, puneau ţara la cale mai cu elan decît în veritabilele parlamente, creîndu-se o atmosferă superioară celei de cîrciumă obişnuită, devenind nişte mici cluburi de cartier. Desigur că cei 20 de ani de ocupaţie străină şi de încercări de schimbare a vechii lumi avură influenţe nefaste şi asupra localurilor menţionate. Oamenii erau mai prudenţi, se exprimau în şoaptă, avînd totuşi încredere în vechii cunoscuţi. Apariţia unui străin constituia un eveniment neplăcut pentru micul grup de cunoscuţi

Astfel, cînd Pep intră în localul din cartier, fu frapat de brusca întrerupere a discuţiilor de la cele cîteva mese. Pep avea experienţa nesiguranţei dintre oameni şi înţelegea bine prudenţa lor. El salută cu condescendenţă atît pe patron cît şi pe cei de la mese. În limbajul lui nu exista decît vechiul apelativ „domnule", iar în puşcărie nu exista nicio formă oficială de adresare, nici aceea recentă de „tovarăş". El salută, aşadar, fără nicio ostentaţie cu vechea formulă: „Bună ziua, domnilor!"

Dacă pînă atunci atmosfera era neutră, chiar indiferentă, imediat după acest salut capetele tuturor se înălţară să-l vadă mai bine pe cel ce înfrunta făţiş dispoziţia de partid de a folosi numai apelativul „tovarăş". Cîţiva clienţi îşi aduseră aminte brusc că au nişte treburi de rezolvat, ieşind valvîrtej din local.

Pep îşi dădu seama de panica creată. Atmosfera din local deveni tensionată. Pep regretă că stricase tihna acelor oameni, dar nu avusese nicio intenţie rea. Patronul de la tejghea şi toţi cei rămaşi pe la mese îl priveau atent. În mintea lor se întrebau dacă aveau de-a face cu un provocator, neştiind ce va mai urma.

Pep căută să rezolve cît mai repede ce avea de rezolvat acolo şi să-i lase pe oameni în treaba lor. Întinse peste tejghea sticlele goale de acasă şi preluă imediat pe cele pline. Urmă, fără voia lui, momentul cel mai penibil. Scoase din buzunar banii ce-i mai avea de la plecarea din Aiud, dar îi fu imposibil să-i descifreze după diferitele lor valori. Succesiunea de evenimente nu-i dăduse răgazul să se lămurească asupra noilor bancnote şi monede. Încercarea lui nereuşită de a alege banii necesari plăţii atrase atenţia tuturor celor din local. Pentru a scurta acel spectacol penibil, Pep întinse mîna cu bani spre patron, rugîndu-l să ia de acolo suma cuvenită. Acel moment a fost ca un duş rece pentru toţi cei ce-l priveau. Atunci îi observară faţa plină de edeme, mustaţa anacronică şi părul tuns chilug, ca în puşcării sau la recruţi.

Cîrciumarul luă banii cuveniţi şi-i mulţumi lui Pep, punîndu-i întrebarea cu subînţeles dacă a venit de mult în cartier la ei, sau recent. El a răspuns calm şi politicos că este foarte nou acolo, doar de cîteva zile, după o lungă absenţă. Privirile celor de pe la mese virară din indiferenţă şi prudenţă la prietenie şi compasiune. La salutul lui de ieşire din local, i se răspunse în cor „Dumnezeu să vă ajute, domnule!"

Pep duse berea acasă, unde urmau să vină în vizită vecinii de sus, familia unui maistru în

construcţii care se purtase frumos cu sora lui, ştiind că este singură. Atmosfera fu în limitele admisibile, Pep tăcînd majoritatea timpului iar maistrul, neştiind aproape nimic despr acel nou-venit la vecina lui de apartament, era volubil, suficient şi foarte sigur pe el. Fu prima confruntare a lui Pep cu noua ierarhie a valorilor din societatea recent construită, pe principii diametral opuse celei vechi.

(Ibidem, pp. 24-25).

*
* *

Tema:

Alcătuiţi, pe baza informaţiilor culese de la părinţii ori bunicii voştri o listă cu termenii neagreaţi de fostul regim totalitarist.

*
* *

Repere critice:

Un om cît o istorie, o istorie despre comunism, umilinţă, durere, martiri şi călăii lor. Dan Lucinescu vine din anii negri, cumpliţi ai unei Românii incredibile, o Românie care a zguduit lumea prin Fenomenul Piteşti, o istorie pe care nu avem voie să o uităm sau să o ignorăm. […]

(stiri.botosani.ro 03-12-2009: ***Dan Lucinescu – Martor al unei incredibile Românii!***).

Cu o prietenie mişcătoare, dl Dan Lucinescu şi-a întîmpinat în seara de joi, 24 septembrie a.c., cu zîmbetul pe buze, cuvinte calde, strîngeri de mînă şi cîte o îmbrăţişare, pe fiecare dintre invitaţii la evenimentul organizat în clasica sală a Uniunii Scriitorilor din Calea Victoriei de către Fundaţia Creştină „Părintele Arsenie Boca". N-a fost unica abatere de la secile lansări de carte cu care laicitatea ne-a obişnuit. Spre plăcuta mea surprindere, nici reporterii criticaţi în ultima recenzie din paginile publicaţiei noastre, dedicată lansării cărţii ***Ştefan cel Mare şi Sfînt***, n-au mai tulburat manifestarea cu aceeaşi cutezanţă. Însă cea mai importantă pricină pentru care scriem aceste rînduri despre cele petrecute la data menţionată o constituie perspectiva literar-creştină din care e privită viaţa lui Mihai Viteazul.

Rareori patriotismul, tăria de caracter, munca perseverentă, optimismul vizînd reaşezarea justă a valorilor în România s-au împletit atît de pilduitor-convingător în persoana cuiva în deceniile de după Revoluţia din 1989. Trecut prin închisorile comuniste – inclusiv prin teribila „reeducare" de la Piteşti – dl Dan Lucinescu, specialist în fizica nucleară şi deţinător al mai multor brevete în domeniul ultrasunetelor, cadru didactic universitar şi totodată membru al Uniunii Scriitorilor, este una dintre acele personalităţi ce-ar fi trebuit demult să mărture de pe micile ecrane pseudovalorile aservite unor interese meschine şi stricătoare de suflete. Punerea în lumină a scrierilor acestui intelectual creştin este unul dintre meritele pomenitei fundaţii avînd printre obiectivele declarate „cunoaşterea şi promovarea elitelor naţionale şi a cultului eroilor".

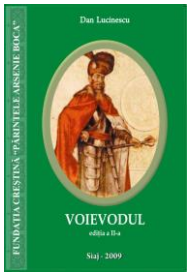

[***Voievodul***, ediţia a II-a (Bucureşti, Siaj, 2009, 300 pagini) e compusă din opt capitole cu titluri sugestive: ***Iani epirotul***, ***Mihai în Ţara Banilor***, ***Domn al Ţării Româneşti***, ***Drumul spre culmi***, ***Unirea cu Transilvania***, ***Apogeu şi declin***, ***Steaua care cade*** şi ***Se aşterne timpul***. Cui s-ar aştepta la o compunere istorică uscată, eventual actualizată, despre uluitorul

traseu biografic încheiat tragic al domnitorului unanim venerat, de la paşoptiştii în frunte cu Nicolae Bălcescu la naţional-comuniştii secolului al XX-lea, le-am oferi dintru început cîteva mostre de autentică literatură:

Doamna Stanca] *primi camera cea mai frumoasă, din dreptul terasei mari, în faţa căreia se etala splendoarea naturii montane. Pe fundal sclipea în reflexe diamantine zăpada de pe colţii Bolaceni, proiectată pe cerul de un colorit ce-ţi inunda sufletul de bucurie şi emoţie nestăvilită. Nu se putea spune că era vorba de un anumit colorit, ci de un miracol al luminii, interferată cu straturile ionizate ale aerului înălţimilor şi refractată de zonele marilor altitudini, cu umiditate stratificată, creînd imaginea unui val diafan, ce urcă spre căile infinitului. Apa Sîmbetei susura la mică distanţă de conac, flancînd una din laturile marelui spaţiu îngrădit, cu iarbă crudă, de un verde intens, în care se mişcau nestingheriţi zeci de cai din vestita rasă lipiţană.* (pp. 256-257) – primul gînd al meu, de cititor situat pe rîndul inferior al receptării, a fost că autorul a avut prilejul admirării nemijlocite a colţului de natură descris, el consemnîndu-şi, probabil, observaţiile de scriitor-fizician chiar la faţa locului! De aici prospeţimea şi acurateţea detaliilor care conving.

În acea perioadă, sălciile de pe maluri erau înflorite, creînd un farmec unic văii bătrînului Danubiu. […] *Domnitorul* [Pătraşcu cel Bun] *era blînd şi sensibil, dotat cu multă intuiţie şi inteligenţă. El era fascinat de atmosfera dată de năvala apelor ce coborau din mijlocul continentului. Numai cine nu a ascultat acea voce, ascunsă pentru oamenii de rînd, a miilor de metri cubi de fluid enigmatic, cumul de istorie şi de energii nebănuite, nu era copleşit de măreţia spectacolului.* (p. 10) – subtilă descriere de natură-portret moral, analogia literară fluviu-domnitor fiind originală, după ştiinţa mea.

În fine, iată un peisaj hiperbolic de cîmpie, anticipînd supranumele „grînarul Europei“ pentru binecuvîntatul ţinut, combinat cu o realistă viziune despre ceea ce pare un miracol pentru unii istorici – supravieţuirea mult încercaţilor locuitori:

Alaiul domnesc se îndreptă spre apus, urmînd cursul Ialomiţei, în plină cîmpie deschisă, acolo unde, în perioadele de pace, grînele aveau întinderea marilor ape, iar turmele de dropii erau în împărăţia lor. Caii şi călăreţii se făceau nevăzuţi în acele culturi luxuriante. Aşezările omeneşti erau atît de rare, încît niciun călător nu îndrăznea să aleagă alt drum decît cel al negustorilor şi al poştalioanelor. Populaţia era supusă permanentelor atacuri care includeau, în afara hoardelor, pe cele ale lotrilor, ale haiducilor şi ale aventurierilor vremii, a căror singură pricepere era lupta armată, crima şi jaful. Ea se adăpostea în zona bălţilor, a codrilor seculari cu ascunzişuri tăinuite şi în zona montană. Pe drumurile comerciale, numite şleauri, erau instalate, la distanţe de 60-80 km, aşa numitele poşte, puncte de pază şi adăpost, unde curierii domneşti îşi schimbau caii. (pp. 13-14)

Aşadar, pe urmele cronicarilor moldoveni (*Oh, oh, vai di ţară!*), dar asimilînd lecţia lui P. B. Hasdeu (*istoricul este un uvrier şi un artist totodată*), a lui A. D. Xenopol (istoria presupune *un stil plin de imagine*) sau a lui N. Iorga (*Într-o operă istorică sînt patru elemente: material, critică, organizare, stil. Cele dintîi două determină soliditatea şi adevărul, celelalte frumuseţea*), Dan Lucinescu a folosit atît imaginaţia şi sentimentul necesare romancierului, cît şi acribia omului de ştiinţă (după cum ne mărturisea la evenimentul lansării acestei a doua ediţii a cărţii, a răscolit ani îndelungaţi prin arhive şi biblioteci – inclusiv în cele din străinătate – în căutarea acelor detalii recomandate de Braudel şi Veyne în stare de a crea *scînteietoare viaţă* (…), *oameni vii*.

(Mihai Floarea, ***O nouă carte: „Voievodul“ de Dan Lucinescu***,
în „Ecclesia euxina“ nr. 33/ Ianuarie 2010, pp. 12-15)

*

* *

Proza realistă a lui (Dumitru) Dan Lucinescu, aflată la graniţa ficţiunii (Pep poate fi considerat un alter ego al memorialistului, dar şi un personaj de sine stătător) – de aici unele reproşuri ce i s-au adus, deopotrivă, din partea scriitorilor şi din partea memorialiştilor – impresionează cititorul onest nu prin stil ori prin tehnica narativă, ci printr-o anume siguranţă a detaliului, printr-o forţă interioară a trăirilor, prin referiri la fapte, locuri şi oameni cunoscuţi. Uimitoare sau banale, întîmplările relatate respiră, viază, produc fiorul autenticităţii.

Cel ce are, în plus, privilegiul de a-l vedea, de a sta de vorbă cu Dan Lucinescu, frapat fiind de modestia şi de francheţea lui, rămîne cucerit şi pleacă lămurit deplin: Dumnezeu a cruţat viaţa acestui bărbat, alegîndu-l dintre atîţia alţii, socotindu-l vrednic de a mărturisi verbal şi în acelaşi timp în scris ajutorul primit de la El de-a

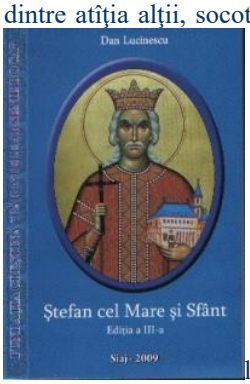

lungul anilor de extraordinare încercări. Ca istoric, Dan Lucinescu propune o îndrăzneaţă şi lăudabilă perspectivă personală asupra domnitorilor Ştefan cel Mare şi Sfînt, Mihai Viteazul şi Mircea (impropriu numit, cum demonstrează el, „cel Bătrîn“) – trei dintre cei mai iubiţi conducători ai valahilor/românilor, inspirînd nenumărate condeie de-a lungul timpului.

Însă mai important decît scriitorul Dan Lucinescu este omul, cu inţiativele sale idealiste, patriotic-culturale, intelectual-contagioase, demne de toată lauda într-o epocă decăzută în care materialismul grosier al globalizării tinde a deveni scop în sine. (M. F.)

*

12. FLORIN CONSTANTIN PAVLOVICI
(n.)

Condamnat pentru „ploconire în faţa literaturii occidentale reacţionare”, Florin Constantin Pavlovici începe calvarul în februarie 1959, în celula Ministerului de Interne de pe strada Uranus, avându-l ca prim dascăl de puşcărie, pe moş Alexa, care făcea închisoare de 5 ani. Acesta îi spune: ”Ca să rezişti trebuie să te odihneşti”. Este condamnat, după patru luni de anchetă, în 5 iunie 1959, de Tribunalul Militar sub acuzaţia de uneltire contra ordinei sociale. Va primi o condamnare de 5 ani.

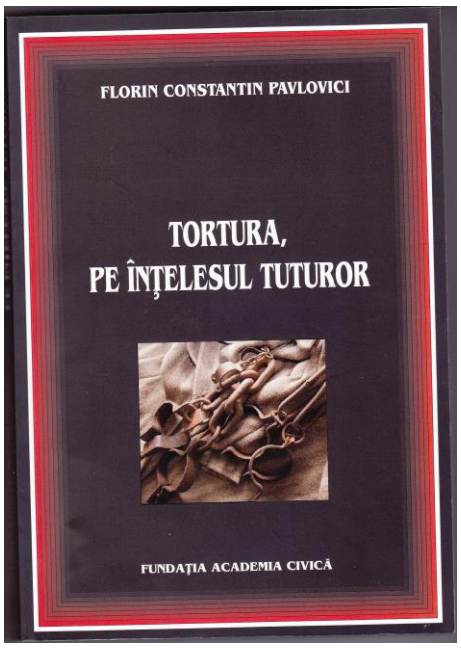

Ediţia I a volumului de memorii ***Tortura pe înţelesul tuturor*** de Florin Constantin Pavlovici, apărut la Editura Cartier (colecţia *Rotonda*, seria *Memorii*), în 2001, a primit Premiul special de debut al Uniunii Scriitorilor din România. Ediţia a II-a a apărut la Editura „Fundaţiei Academia Civică“, în 2011, la fel ca şi ediţia a III-a din anul 2012. Fiind o scriere reprezentativă pentru memorialistica detenţiei, cartea a beneficiat de multe comentarii în presă, în volume de eseuri ale unor istorici şi critici literari, în „Dicţionarul general al literaturii române”, publicat de Academia Română şi ***Istoria critică a literaturii române*** a lui Nicolae Manolescu, în capitolul ***Memorialişti de ieri şi de azi***.

Scriitorul Emilian Galaicu Păun, din Republica Moldova, considera acest volum de memorii din

gulag, *o carte cât* ***Memorialul durerii***, punându-l pe autor pe aceeaşi treaptă cu A. Soljeniţîn şi V. Şalamatov.

În cele douăzeci și două de capitole, Florin Constantin Pavlovici realizează o radiografie a sistemului concentraţionar comunist, purtându-şi cititorii prin celula de anchetă, sălile tribunalului unde a avut loc procesul, închisoarea Jilava, lagărele de muncă de la Salcia, Strâmba, pe bacul ancorat pe braţul Chilia, de la conferinţele ţinute şi ascultate de pe Cracă (paturile suprapuse) până la reeducarea de la închisoarea Gherla, apoi eliberarea din 31 ianuarie 1964, trăită cu amărăciune: *Nu-mi venea să cred că îmi era atâta frică de libertate*.

Valoarea autobiografică, documentară şi literară a acestui volum, îl aşază în seria celor ale lui Nicolae Steinhardt, Ion Ioanid, Paul Goma, Marcel Petrişor. Talentul descriptiv, portretistic este dublat de umorul, care nu dispare nici în situaţiile tragice.

Cartea are o dedicaţie ieşită din comun: *Se dedică delatorilor, anchetatorilor, procurorilor şi judecătorilor militari, paznicilor de închisoare, tuturor celor care au contribuit la batjocorirea omului*. Elvira Sorohan apreciază foarte mult volumul lui Florin Constantin Pavlovici şi se indignează pe bună dreptate: *De ce n-a vuit presa politică şi literară la apariţia cărţii? Cine i-a obturat popularitatea meritată? Presupunând că nu mai trăiau cei cărora ironic le este dedicată, înseamnă că, la trecerea cărţii sub tăcere, au contribuit copiii lor, cu studii la Oxford, cum revoltat i-a încondeiat, după* ***marea aglomeraţie*** *din decembrie 89, regretatul poet Mihai Ursache. În nicio carte, memorial de închisoare, n-am citit un portret atât de bine lucrat în pasta groasă a violenţei, a poftei de a lovi şi a limbajului grosier, o analiză psihologică mai adâncă a anchetatorului sadic, aşa cum le realizează Florin Constantin Pavlovici* (v. articolul publicat în revista „Convorbiri literare").

Aşa cum afirma Titus Vâjeu în volumul ***Eterul şi eternul***, cartea are *prospeţimea unui jurnal scris – în lipsa hârtiei – pe chiar rănile temniţei şi ale umilinţelor*.

Pe lângă valoarea subiectivă, cartea are şi o mare valoare documentară, informaţiile din ea fiind folosite şi în paginile volumului ***Dicţionarul penitenciarelor din România comunistă (1945—1947)***, alcătuit de un grup de cercetători ai Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului în România.

Valoarea literară a cărţii constă în talentul autorului, care plecând de la rememorarea subiectivă devine un adevărat romancier al unui univers concentraţionar de dimensiuni diabolice. *Umorul nu dispare nici măcar în situaţiile tragice. Privirea ironică, când tăioasă, când blândă, însoţeşte cititorul pe tot parcursul cărţii* (Florin Lăzărescu, în revista „Timpul").

(Marilena Istrati, ***„Tortura pe înţelesul tuturor" de Florin Constantin Pavlovici, „o carte cît Memorialul durerii"*** în „Ecclesia euxina, nr. 49 / 2013, p. 10).

La Jilava, face cunoştinţă cu caraliii, dintre care se „remarcă" Ferometal: „Ferometal ne-a aliniat la perete, şi-a dus mâinile la spate, şi-a crăcănat picioarele şi a prins să se legene de e o cizmă pe alta. Era o mişcare studiată, exersată îndelung, bună pentru relaxare, dar şi pentru atac:

– Tu ce-ai fost, bă, în viaţa civilă?

(...) Primul interogat, un bărbat mai înalt cu două capete decât caraliul şi care avusese norocul să primească o zeghe cu mânecile până la coate, fusese profesor universitar la Academia Comercială.

– Şi ce-ai făcut de ai ajuns aici?

Profesorul nu făcuse nimic. El vorbise, îl arestaseră – pentru vorbe.

– Bă, că prost mai eşti! Da' tu, tu ce-ai fost în viaţa civilă?

– Doctor.

– Şi ce-ai făcut?

Nici doctorul nu făcuse ceva anume. Fusese judecat pentru agitaţie contrarevoluţionară.

– Mare prost mai eşti! Da' tu?

– Avocat.

--Şi?

Avocatul se porni să explice ceva despre un anumit articol din codul penal, citând alineate şi litere, dar fu întrerupt brutal:

– Tot un prost!

Următorul prost, un inginer, îţi pierduse libertatea pentru că nu iubea Uniunea Sovietică. Era un lucru inacceptabil, o blasfemie care îl făcu pe Ferometal să exclame, adresându-se, de fapt, tuturor celor chestionaţi până atunci:

– Puteai să fii tu şi general, ba chiar contabil, că tot prost ai rămas.

(...)

Ferometal se dovedea a fi o ilustrare perfectă a uneia dintre marile, eternele obsesii ale umanităţii: frica de prostie" (volumul citat, pp.53—55).

La Jilava, dormind în patul lui Robert Cahuleanu, poetului cunoscut şi sub pseudonimul Andrei Ciurunga, autorul evocă „literatura subterană", poezia închisorilor comuniste, care a adus la condamnarea creatorilor la închisoare sau chiar la moarte (cum a fost cazul lui Radu Gyr). Miracului creaţiei se împlinea în orice loc : „Robert Cahuleanu îşi punea pătura în cap, se băga sub movila de paturi, se ghemuia pe cimentul celulei ca fătul în pântecele mamei, rămânea nemişcat acolo ceasuri întregi. Când ieşea de la şerpărie – aşa se numea locul de sub pat --, poemul era gata. Îl recita prietenilor, aceştia îl memorau, ca în scurtă vreme, datorită pritocelilor din celule să facă înconjurul închisorii. Peste câteva luni, aveam să mă întâlnesc cu Robert Cahuleanu într-un lagăr de muncă şi să constat că miracolul poeziei nu avea neapărat nevoie de şerpăria de la Jilava. Poetul izbutea să facă versuri în marş, în pas alergător sau în poziţie de drepţi, la cărat cărămizi, la curăţatul seminţelor de sorg, în timp ce mânca, în timp ce dormea"(op.cit., pp.76—77).

Un alt scriitor evocat în paginile memoriilor este Alexandru Ivasiuc, cel rămas fără nici un dinte în gură de la o bătaie a caraliilor, pentru care Ion Varlaam (arestat pe când era copil) se oferă să fie pedepsit în locul lui: „Saşa Ivasiuc dădea meditaţii de engleză. Ştia limba, ca să zic aşa, din scutece. Avusese o dădacă din Anglia.(...) În faza de perfecţionare, Saşa Ivasiuc îi punea pe elevi să traducă tot ce se referea la universul puşcăriaşului. Roabele de pământ, ciorba de murături, sârma ghimpată, bastoanele caraliilor îşi căutau corespondentul în limba lui Shakespeare. La indicaţiile profesorului, elevii se îmbrăcau şi se dezbrăcau de zeghe, prăşeau sau urcau pe rampele digului, îşi spălau gamela sau obielele" (op.cit.pp.214—215).

Tot Saşa Ivasiuc face într-o zi elogiul călătoriei fără întoarcere, iar doctorul Dabija, din Lotul **Rugului Aprins** dă replica la această teorie câteva zile mai târziu: „Popoarele care nu se mai întorc de unde au plecat sunt dizarmonice, zicea doctorul. Fac istorie, dar o fac rău. O fracturează şi o abat de la cursul firesc. Nici un popor creator de cultură nu migrează, el călătoreşte. Iar într-o călătorie, întoarcerea e sacră. Numai ea îţi dă stabiitate.

– Secretul marii culturi greceşti este circumvagia, călătoria în cerc, se hotărî el să-şi exemplifice teza.

Şi de această dată, argumentul cel mai convingător al demonstrţiei părea să fie târnul. Rotindu-l ca pe un compas, în jurul fragilei sale persoane, doctorul Dabija a trasat pe pardoseala de pământ a barăcii mai multe cercuri concentrice.

– Cultura, ca şi religia, nu se poate naşte în două locuri, deodată, preciză el.

Tăind desenul cu câteva raze, a continuat să-mi explice că, la începuturi, a existat un singur centru de iniţiere, opera unei revelaţii, desigur, care s-a răspândit apoi în cercuri din ce în ce mai largi. Pe măsură ce circumferinţa s-a îndepărtat de centru, sensul acelei revelaţii s-a degradat. La extreme, acolo unde legătura cu matca s-a şters, mesajul prim aproape că nu mai e recunoscut, a încheiat el.

Într-adevăr, cercurile îndepărtate se cam şterseseră. Sub tălpile deţinuţilor ce călcau pe

ele, abia de se mai ghiceau sfărămăturile sublimei iniţieri. Aparent, era o poveste despre cultură şi istorie; în realitate, doctorul Dabija făcea o descriere savantă a slujbei sale de planton. În cei doi ani cât am stat în lagărul de la Salcia, rarele mele convorbiri cu scheletul circumvagant au fost de-a dreptul captivante”(op.cit.pp.222—223).

Dintre cei închişi pentru motive derizorii, unii apucă eliberarea, alţii nu. Comăniţă, care a făcut 12 ani de închisoare, purtând aceeaşi cămaşă 4350 zile, având vreo 300 de petice, n-o mai apucă:”avea petice de la generali de armată, de la preoţi, profesori universitari sau ex-miniştri, după cum în alcătuirea ei intra şi pânza de casă a prietenilor de la ţară.. Unii muriseră demult, dar Comăniţă le păstra amintirea pe propria lui piele”(op.cit.pp.235—236). Dar Comăniţă s-a stins din viaţă, aşezat pe treptele de la intrarea spitalului, unde un concetăţean medic s-a oferit să-l interneze ca să se mai întremeze să poată ajunge acasă: „Noi, prizonierii de la Salcia, am resimţit moartea fratelui nostru Comăniţă ca pe un asasinat”(op.cit.p.236), completează emoţionant autorul.

Un alt deţinut, Horia reuşeşte să se elibereze pentru că alesese varianta s-o facă pe nebunul încă de la internarea în lagărul de la Periprava:”Vorbea cu opincile aşa cum vorbesc ţăranii cu animalele din curte. Se răstea la ele cu un aer veşnic nemulţumit:”Ho, boală, iar dai cu cornul? Stai că pun eu mâna pe tine buhaiule!””. Fusese condamnat pentru că atunci când era în armată trăsese cu praştia în Gh.Gheorghiu-Dej: ”Îşi făcea armata, se afla în sala de conferinţe a unităţii şi, ca să-şi omoare plictiseala, a improvizat o praştie de elastic, cu proiectile din ace de gămălie. Şi-a fixat drept ţintă portretul primului secretar al partidului.(...) O asemenea performanţă nu se putea pierde în anonimat. Ea a ajuns la urechea ofiţerului de contrainformaţii, acesta a declanşat o anchetă, iar trăgătorul de elită contrarevoluţionar a fost dat pe mâna Securităţii”(op.cit.p.237) şi condamnat la 3 ani de închisoare.

Pe digul de vest îl întâlneşte pe Emil Mihăilescu (unul dintre studenţii condamnaţi în Lotul **Rugului Aprins**, n.n.):”Arhitectul dintr-însul descoperise cu satisfacţie, că arhitectura se poate împlini şi sub scoarţa terestră. Gropile lui erau adevărate locuinţe. Netezea pământul, scobea nişe în care îşi ţinea gamela şi zeghea, lăsa scaune de pământ şi loc de odihnă, iar când groapa se adâncea construia scări(op.cit.p.264).

În lagărele de muncă îl întâlneşte şi pe actorul-poet Ion Omescu, condamnat politic la 5 ani de închisoare pentru încercarea de a ajunge în Occident. Când în baraca distroficilor nimeni n-a mai vrut să fie polonicat, Ion Omescu a fost ales:”Aşa cum în Roma antică a existat o perioadă în care, din cauza decăderii moravurilor, nici un patrician cinstit nu a mai acceptat coroana de împărat, tot astfel, în baraca distroficilor, a venit o zi în care nimeni n-a mai vrut să fie polonicar. Roma şi-a rezolvat criza importând împăraţi de la periferia imperiului, din Spania sau Iudeea; distroficii au apelat la singurul om care părea sustras oricăror preocupări culinare: actorul Ion Omescu. În timp ce toată lumea saliva, el făcea poezii.”(op.cit.p.304). Să nu uităm că a fost polonicar şi alt poet, ultimul poet al închisorilor în viaţă, Demostene Andronescu.

Povestind despre evadarea lui Stroiescu şi Moldovan de la poarta lagărului Salcia, seara, sub nasul sergentului major Zaharia, Florin Constantin Pavlovici face cu amărăciune şi umor teoria generaţiei spontanee: „După o lungă şi strălucită carieră, teoria generaţiei spontanee, a naşterii lucrurilor din nimic, a fost respinsă de ştiinţa modernă. Cred că savanţii s-au grăbit totuşi, respingerea ei ar fi cerut mai multă prudenţă. Dacă nu ar exista generaţie spontanee, cum s-ar explica apariţia în puşcăriile politice, într-un mediu sterilizat prin suferinţă, a atâtor delatori? Oricât de curat ar fi fost mediul, oricât de selectă societatea deţinuţilor, turnătorii apăreau din nimic, asemenea vieţii din materia moartă. Când vărgatul care valida ipoteza generaţiei spontanee i-a atras atenţia sergentului-major că au fugit doi cărăuşi, toată armata de paraziţi în uniformă din Insula Mare a Brăilei a fost pusă în situaţia neplăcută şi arareori întâlnită de a-şi justifica existenţa. Caraliii au pornit în căutarea fugarilor, cot la cot cu trupele de securitate,

asistate de câini-lupi, au răscolit bălţile toată noaptea , au continuat cercetările a doua şi a treia zi, fără să descopere însă ceva. Ţinând cont de competenţa şi de inteligenţa temnicerilor noştri, ei ar mai fi căutat şi astăzi poate, dacă nu ar fi intervenit salvatoare generaţia spontanee a informatorilor”(op.cit.,p. 369).

În finalul volumului, Florin Constantin Pavlovici realizează o concentrare a mesajului, în aceeaşi notă ironică: „Orice fost deţinut politic, care va contesta autenticitatea relatărilor, nu în detalii, ci în substanţa lor, va primi din partea memorialistului echivalentul în lei al unui dolar; orice fost securist care va dovedi falsitatea lor va primi echivalentul unei ruble. Autorul mulţumeşte tuturor celor care, după citirea acestor pagini, au încercat o cât de mică strângere de inimă. Este semnul compasiunii şi este dovada solidarităţii umane, în numele cărora a fost gândită cartea. Lor le mărturiseşte că i-a fost mai uşor să facă puşcărie, decât să scrie despre ea.”

Autorul mulţumeşte fiului său, care l-a ajutat prin însemnările lui: „În 1990, la începutul ordonării acestor amintiri, anumite întâmplări îmi ieşiseră definitiv din minte. Am uitat numele multora dintre camarazii de închisoare, oameni demni şi curaţi la suflet, după cum am uitat destule nume de secături sau de torţionari, ca şi isprăvile lor nedemne. Cartea ar fi arătat şi mai săracă însă dacă memoria nu mi-ar fi fost stimulată de însemnările fiului meu Vlad. Cu ani în urmă, într-o vreme în care eu nu îndrăzneam să le povestesc decât celor apropiaţi, el a notat unele istorii, e apar aici, cu intenţia de a le păstra măcar pentru sine. S-au strâns astfel câteva zeci de pagini, fişe mai mult sau mai puţin elaborate, iar unele au fost reunite într-o încercare de literatură, rămasă nepublicată. Pentru curajul de a fi scris lucruri ce i-ar fi putut aduce şi lui o condamnare politică, la o vârstă mai crudă decât aceea la care fusesem condamnat eu, îl socotesc pe Vlad Pavlovici coautor al cărţii”.

Marilena Istrati

III. POEZIE

1. RADU GYR
(1905-1975)

Radu Demetrescu – cunoscut sub pseudonimul Radu Gyr (iniţial Grui, derivat de la Dealul Gruiului, unde se afla o misterioasă cetate dacică ale cărei ruine veghează, parcă, sub timpul măsurat de un ceas solar zamolxian, la revenirea gloriei de odinioară) – s-a născut la 2 martie 1905, la Cîmpulung-Muscel, în familia „artistului societar clasa I“ al Teatrului Naţional din Craiova Coco Demetrescu (mama se numea Eugenia, născută Gherghel). A urmat

Liceul „Carol I“ din Craiova (aici debutează la 14 ani ca poet, fiind îndrumat de Elena Farago), apoi Facultatea de Litere şi Filosofie din Bucureşti, obţinînd licenţa, apoi doctoratul. Devine conferenţiar universitar al Institutului de Literatură şi frecventează cenaclul literar al lui Mihail Dragomirescu. Debutul editorial are loc în 1924, cu volumul ***Linişti de schituri***, întîmpinat cu elogii de critica vremii. Colaborează permanent la reviste de orientare naţionalistă precum „Cele trei Crişuri“, „Universul literar“, Gîndirea“, „Gînd Românesc“, „Sfarmă-Piatră“, „Buna Vestire“, „Revista Fundaţiilor Regale“ etc. şi la ziare („Cuvîntul“, „Cuvîntul Studenţesc“ etc.). Pe lîngă volume de poezii (***Plînge Strîmbă-Lemne*** – 1927, ***Cerbul de lumină*** – 1928, ***Stele pentru leagăn*** – 1936, ***Cununi uscate*** – 1938, ***Poeme de război*** – 1943, ***Balade*** – 1944), scrie studii literare, articole de atitudine, un poem dramatic (***Corabia cu tufănici***) etc. E laureat al mai multor premii (din 1926, 1927, 1928 şi 1939) conferite de Societatea Scriitorilor Români şi de Academia Română. În 1940, pe timpul guvernării legionare a fost director general al teatrelor, luînd iniţiativa înfiinţării Teatrului Evreiesc. După o perioadă de detenţie sub regimul lui Carol al II-lea, este închis şi sub regimul lui Ion Antonescu, apoi fiind trimis pe frontul de Răsărit, în batalioanele de la Sărata unde e rănit. De asemenea, în 1945 regimul comunist îl încadrează în „lotul ziariştilor“ şi îl condamnă la 12 ani de temniţă. Are prilejul de a adresa o cuvîntare: „Domnule Preşedinte, domnilor judecători ai poporului, în inchizitoriul său de joi seara (31 mai), onorata acuzare a spus răspicat: «Dacă există credinţă adevărată, atunci să fie absolvită». Şi a mai spus acuzarea: «Sînt prăbuşiri de idealuri, de credinţe, dar numai pentru curaţi».

Într-adevăr, sînt naufragii sufleteşti. Eu am avut o credinţă. Şi am iubit-o. Dacă aş spune altfel, dacă aş tăgădui-o, dumneavoastră toţi ar trebui să mă scuipaţi în obraz. Indiferent dacă această credinţă a mea apare, astăzi, bună sau rea, întemeiată sau greşită, ea a fost pentru mine o credinţă adevărată. I-am dăruit sufletul meu, i-am închinat fruntea mea. Cu atît mai intens sufăr azi, cînd o văd însîngerată de moarte“ (Cf. ***Ultimul cuvînt la Tribunalul Poporului***, sîmbătă, 2 iunie 1945, document prezentat de Nicolae Cârlan şi Ioan Cocuz, de la Muzeul Bucovinei, Suceava, în „Adevărul literar şi artistic“, din 6 martie 1994). Îndură chinuri cumplite la Aiud, pe lîngă regimul aspru de detenţie, căci, deşi grav bolnav (TBC, hepatită etc.), nu a primit vreun ajutor medical. Este eliberat din nou pentru scurt timp, în 1956, dar după abia doi ani suferă o nouă condamnare, de data aceasta la moarte (comutată în 25 de ani muncă silnică) pentru publicarea poeziei ***Ridică-te Gheorghe, ridică-te Ioane!***

A murit la 28 aprilie 1975, la domiciliul său din Bucureşti.

După 1989, o parte din opera sa a fost (re)editată, parţial sub îngrijirea fiicei sale Simona-Carmen Popa: ***Anotimpul umbrelor*** – sonete şi rondeluri, (Bucureşti, Editura Vremea, 1993), ***Poezii***, vol. I-III (Timişoara, Editura Marineasa, 1992-1994), ***Pragul de piatră*** (Bucureşti, Editura Vremea, 1998), ***Calendarul meu: prietenii, momente şi atitudini literare*** (Constanţa, Editura Ex Ponto, 1996), ***Sîngele Temniţei. Stigmate*** (Bucureşti, Editura Vremea, 2003) etc.

Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Nu pentru-o lopată de rumenă pîine,
nu pentru pătule, nu pentru pogoane,
ci pentru văzduhul tău liber de mîine,
ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Pentru sîngele neamului tău curs prin şanţuri,
pentru cîntecul tău ţintuit în piroane,
pentru lacrima soarelui tău pus în lanţuri,
ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Nu pentru mînia scrîşnită-n măsele,
ci ca să aduni chiuind pe tăpşane
o claie de zări şi-o căciulă de stele,
ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Aşa, ca să bei libertatea din ciuturi
şi-n ea să te-afunzi ca un cer în bulboane
şi zarzării ei peste tine să-i scuturi,
ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Şi ca să-ţi pui tot sărutul fierbinte
pe praguri, pe prispe, pe uşi, pe icoane,
pe toate ce slobode-ţi ies înainte,
ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Ridică-te, Gheorghe, pe lanţuri, pe funii!
Ridică-te, Ioane, pe sfinte ciolane!
Şi sus, spre lumina din urmă-a furtunii,
ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Îndemn la luptă

Nu dor nici luptele pierdute,
nici rănile din piept nu dor,
cum dor acele braţe slute
care să lupte nu mai vor.

Cît inima în piept îţi cîntă
ce-nseamnă-n luptă-un braţ răpus?
Ce-ţi pasă-n colb de-o spadă frîntă
cînd te ridici cu-n steag, mai sus?

Înfrînt nu eşti atunci cînd sîngeri,
nici ochii cînd în lacrimi ţi-s.
Adevăratele înfrîngeri,
sînt renunţările la vis.

Iisus în celulă

Azi noapte Iisus mi-a intrat în celulă.
O, ce trist şi ce-nalt părea Crist!
Luna venea după El, în celulă
şi-L făcea mai înalt şi mai trist.

Mîinile Lui păreau crini pe morminte,
ochii adînci ca nişte păduri.
Luna-L bătea cu argint pe veştminte
argintîndu-I pe mîini vechi spărturi.

Uimit am sărit de sub pătura sură:
– De unde vii, Doamne, din ce veac?
Iisus a dus lin un deget la gură
şi mi-a făcut semn ca să tac.

S-a aşezat lîngă mine pe rogojină :
– Pune-mi pe răni mîna ta!
Pe glezne-avea urme de cuie şi rugină
parcă purtase lanţuri cîndva.

Oftînd şi-a întins truditele oase
pe rogojina mea cu libărci.
Luna lumina, dar zăbrelele groase
lungeau pe zăpada Lui, vărgi.

Părea celula munte, părea căpăţînă
şi mişunau păduchi şi guzgani.
Am simţit cum îmi cade capul pe mînă
şi-am adormit o mie de ani...

Cînd m-am deşteptat din afunda genună,
miroseau paiele a trandafiri.
Eram în celulă şi era lună,
numai Iisus nu era nicăiri...

Am întins braţele – nimeni, tăcere.
Am întrebat zidul: niciun răspuns!
Doar razele reci, ascuţite-n unghere,
cu suliţa lor m-au străpuns...

– Unde eşti, Doamne? Am urlat la zăbrele.
Din lună venea fum de căţui...
M-am pipăit... şi pe mîinile mele,
am găsit urmele cuielor Lui.

Crezul

Puneţi-mi lanţuri şi cătuşe
să sune scrîşnetul hain
şi mii de lacăte la uşe,
eu tot ceea ce-am fost rămîn.

Surpaţi asupră-mi munţi şi ape
puteţi chiar să mă spînzuraţi.
Cu grele, negre tîrnăcoape,
credinţa nu mi-o sfărîmaţi.

Tîrîţi-mă de vreţi sub şanţuri
şi îngropaţi-mi trupul stins.
Eu sorb ca Făt-Frumos, din lanţuri
puteri adînci de neînvins.

Puteţi să năpustiţi tot iadul
ca să mă frîngă pînă'n miez.
Eu stau în viscole ca bradul
şi tare, tare ca un crez.

(Închisoarea Aiud)

Cimitirul deţinuţilor

Alături de temniţă, pe-o rană, pe-o coastă,
cimitirul nostru tace, adastă,
aşteaptă sicrie sărace
cu număr de smoală scris pe capace...

Cimitir fără iarbă, doar humă
ocolit ca o molimă neagră de ciumă,
cimitir fără poveste
unde nu'ngenunchează neveste,

unde mame nu plîng,
unde nu s'aud lacrimi de ţînc.

Crucile strîmbe şi şchioape
vrură să fugă, să scape,
dar numai o clipă rebele
– parcă somate de sentinele –
au stat... s'au supus,
au ridicat mîinile în sus...

Uite, gardianul le pune în fiare
pentru încercare de evadare!
Cît este ziua de lungă,
vîntul le numără'n dungă:
cinci, zece, treizeci, toate la fel.
Toţi deţinuţii prezenţi la apel,
toţi aliniaţi pe tăpşan
ca la inspecţia domnului Prim-Gardian.

Cît este seară şi umbră,
cimitirul tainelor umblă.
Cît este noaptea de'naltă,
cimitirul tainelor tresaltă.

Cînd luna iese pe coame,
crucilor parcă le e foame,
şi în gropi de nămol, osîndiţii,
flămînzii, lihniţii, trudiţii,
cu braţele'ntinse spre lună
cer pîine caldă şi bună...

Cînd stelele cad fumegînde,
crucile's haite flămînde
şi gropile şoptesc între ele în şoapte:
– Hei, mîine sau poimîine noapte,
poate-or sosi să scrîşnească'n noroi
*şi cinci sute treizeci şi doi**
*sau opt sute şapte**...*

(Închisoarea Aiud)

_____

* 532 era numărul de încarcerare al lui Radu Gyr.
** 807 era numărul de încarcerare al Prinţului Alexandru Ghica.

Colind

A venit şi-aici Crăciunul
Să ne mîngîie surghiunul.
Cade alba nea
Peste viaţa mea.
Peste suflet ninge.
Cade alba nea
Peste viaţa mea
Care-aici se stinge.

Tremură albastre stele
Peste lacrimile mele.
Dumnezeu de sus
În inimi ne-a pus
Numai lacrimi grele.
Dumnezeu de sus
În inimi ne-a pus
Pîlpîiri de stele...

Numai casa mea posacă
A'mpietrit sub promoroacă.
Stăm în bezna grea,
Pentru noi nu-i stea,
Cerul nu s-aprinde.
Pentru sgribuliţi
Îngerii grăbiţi
Nu aduc colinde.

O, Iisuse împărate,
Iartă greşeli şi păcate.
Vin de-nchizi uşor
Rănile ce dor,
Visul ni-l descuie.
Noi Te-om aştepta,
Căci pe crucea Ta
Stăm bătuţi în cuie.

Maica Domnului Curată,
Ad'o veste minunată,
Înfloreasc̆-n prag
Zîmbetul Tău drag
Ca o zi cu soare.
Zîmbetul Tău drag
L-aşteptăm în prag,
Noi, din închisoare.

Peste fericiri apuse,
Tinde mila Ta Iisuse.
Cei din închisori
Te aşteaptă-n zori,
Pieptul lor suspină.
Cei din închisori
Te aşteaptă-n zori
Să le-aduci lumină.

Antiteze

N-ai dezmierda, de n-ai şti să blestemi,
Surîd numai acei care suspină,
De n-ai fi rîs, n-ai fi ştiut să gemi,
De n-ai fi plîns, n-ai duce-n ochi lumină.

Şi dacă singur rana nu-ţi legai,
Cu mîna ta n-ai unge răni străine,
N-ai jindui după un colţ de rai,
De n-ai purta un strop de iad în tine.

Şi nu te-nalţi în slăvi, dacă nu cazi
Cu fruntea grea în pulberea amară,

Iar dacă-nvii în zîmbetul de azi,
E c-ai murit în lacrima de-aseară.

Florile

Sînt flori ce-ţi ies în drum să te sărute
şi-ţi gîngure crîmpeie de voroave.
Altele mici şi proaste şi gîngave
au ochi adînci şi-ntrebători de ciute.

Sînt flori cu străluciri de spade goale,
flori cu obraji şi gene lungi de îngeri,
flori îmbrăcate-n platoşe şi zale,

Unele cîntă, altele spun snoave,
cîrciumărese zvelte şi limbute.
Sînt flori ce parcă tremură lăute
se spovedesc şi-nchină cruci firave.

flori prăbuşite-n lacrimi şi înfrîngeri,
flori ce te mustră şi te-nfruntă-n cale
şi flori care te iartă că le-nsîngeri.

Baladă

Rămas bun, de-acum, frăţîn de cruce.
Vei porni spre ţara ta de lut.
Eu prin săbiile zării mă voi duce,
Vînturi mari să-mi iasă la răscruce,
să-mi dea apa lor amară de băut.

Dacă într-o zi o să se vadă
vultur de argint pe cer lucind,
scoate-ţi straiul tău de nun din ladă,
pune-ţi zările la coapsă ca o spadă

şi să vii la nunta-mi de zăpadă,
în dumineca mea albă de argint.

Pajuri negre însă de-or să sboare,
să-nţelegi că ochii mi-au furat
să mi-i ducă-n stele rotitoare,
şi că fruntea mea, răpită-n ghiare,
peste vîrfuri de păduri tot mai răsare,
ca un ciob de lună-nsîngerat.

Întrebare

Adîncă-i noaptea, orele profunde...
Gemînd, spre raftul cărţilor mă-ndrum
şi-ntreb în şoaptă fiece volum:
– Tu eşti? Şi cartea fuge şi se-ascunde.

Plîngînd, întreb portretul ei acum:
– Tu eşti? Şi nici iubita nu-mi răspunde.
Îmi umplu cupa-n vin să mă scufunde,
întreb: – Tu eşti? Şi cupa piere-n fum.

Şi-ntreb şi spada mea: – Tu eşti? Şi tace.
Şi, cum mă prăbuşesc în jilţ, înfrînt,
din zid o umbră albă se desface...

Mă-ntorc spre ea cu sînge în cuvînt
şi-n ochii lui Iisus e numai pace.
Întreb: – Tu eşti? Şi umbra spune: – Sînt.

Colind Ceresc

Cerul şi-a deschis soborul
– Lerui, Doamne, Ler –
au pornit cu pluguşorul
îngerii prin cer.
Merg cu pluguri de oglindă
şi de giuvaer,
toţi luceferii colindă
– Lerui, Doamne, Ler –

Vîntul suflă cu lumină

– Lerui, Doamne, Ler –
în buhai de lună plină
legănat în ger.
Pentru heruvimi cu glugă
albă de oier
sub fereşti colinde'ndrugă,
– Lerui, Doamne, Ler –

N-au venit cu grîu la poartă,
ci au rupt din cer
stele mari ca să le'mpartă,

– Lerui, Doamne, Ler –
Şi'n Gustar de roade grele,
– Lerui, Doamne, Ler –
va fi cîmpul cer de stele
tolănit sub cer...

Numai tu aştepţi în tindă,
– Lerui, Doamne, Ler –
suflete fără colindă,
şi fără Prier.
Niciun cîntec alb nu vine
filfiind pe cer
cu o stea şi pentru tine,
– Lerui, Doamne, Ler –

*
* *

Repere critice:

Sînt foarte multe versuri frumoase în poezia lui Radu Gyr, care e un medelenizant al Oltului sgomotos vitalist şi cu peisaj propriu […] *La început temele sînt simboliste şi poemele sînt încărcate după obiceiul Elenei Farago, cu abstracţiuni subliniate, într-o compoziţie deslînată, interminabilă, gata de a aluneca pe panta preţiozităţii* […]

(G. Călinescu, ***Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent,*** Bucureşti, Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă, 1941, p. 784).

[…] *Versul ia forma poetică a captivităţii, este zidul rece, este celula, este anularea identităţii. La polul opus al suferinţei în antiteză şi progresiv, răzbate optimismul, forţa interioară, care triumfă dincolo de trupul slăbit, care simte foamea, frigul. Şi poezia devine stare de vis, ca rezultat al dorinţei de adîncă detaşare. Versul durere devine versul optimismului care are ca sursă sentimentul religios, dorinţa de izbăvire, mîntuire prin suferinţă. Poezia devine un exerciţiu spiritual.*[…] *Dincolo de suferinţă, de acea frămîntare şi groază, poezia lui Radu Gyr, scrisă între zidurile închisorii, în temniţă, se înalţă prin optimism şi tonul solemn prin care se evidenţiază menirea unui popor de a dăinui. Toate creaţiile din această grea perioadă valorifică oximoronul: fiecare zid, lacăt, lanţ care sugerează suferinţa devin datorită talentului literar al autorului trăire supremă, izbîndă prin puterea credinţei. Mîntuitorul pare a fi modelul suprem de trăire şi poezia devine trăire sfîntă, făcînd fiecare vers să vibreze în sufletele noastre peste timp. Suferinţa ia forma izbăvirii fiinţei şi neamului, cum el însuşi defineşte starea: „Flămînd de lume, nesătul de cer"* [...]

Domnul profesor Constantin Emilian Bucescu îl denumea „Homer al închisorilor": „Radu Gyr a evoluat pe un plan mereu ascendent, de la zborul primelor începuturi, sub auspiciile autohtonismului întîlnit în poezia lui Crainic şi Pillat, însă diferenţiindu-se de ei şi, mai ales, delimitîndu-se de epigonism, şi pînă a reuşit să dea poeziei sale o amprentă proprie, devenind una din gloriile liricii româneşti, din anii premergători deceniului patru al secolului [al XX-lea]. *Modern şi tradiţional, totodată, în arta lui, fondul naţional reapare în graţia agrestă, patriarhală a poeziilor sale."* […]

(Alina Safta, ***Poezia, suprema trăire***, în „Revista literară" nr. 4, martie 2009)

[…] *Poetul dovedeşte un simţ rar al cuvîntului şi o mare disponibilitate prozodică, nu însă şi ştiinţa de a-şi struni talentul; a şi fost acuzat, în epocă, de „manierism" (N. Iorga) şi de „gongorism" (E. Lovinescu). Torentul liric ţîşneşte spontan, înzestrarea nativă fiind mai puternică decît inteligenţa artistică. Poate aceasta explică şi faptul că operele sale sînt extrem de inegale valoric* […]

(Mircea Scarlat, în ***Dicţionarul scriitorilor români***, Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române, 1998, p. 475).

*
* *

Teme:

1. Alegeţi dintr-o colecţie de colinde două texte şi apoi descoperiţi asemănările cu poeziile ***Colind*** şi ***Colind ceresc***. Credeţi că s-ar putea cînta aceste creaţii ale lui Radu Gyr? Dezbateţi această posibilitate. Dacă opiniile voastre vor fi pozitive, încercaţi să puneţi pe note una dintre poezii.

2. Comentaţi, la alegere, trei metafore şi trei antiteze din poeziile lui Radu Gyr.

3. Căutaţi într-un dicţionar de terminologie literară *manierism* şi *gongorism*, apreciind măsura în care textele alese din opera lui Radu Gyr corespund acestor tipuri de creaţie (cf. citatul critic al lui M. Scarlat, din ***Dicţionarul scriitorilor români***).

4. Comparaţi unul dintre textele studiate la orele de literatură română din lirica argheziană, identificate de critica literară ca ilustrînd „estetica urîtului", cu poezia ***Iisus în celulă***, de Radu Gyr. Dezbateţi dacă această creaţie sau alta, aleasă de voi, poate fi considerată „artă poetică".

*

* *

Dintre scrierile semnate de Radu Gyr – articole, studii literare, poezii – cel mai bine sînt cunoscute realizările poetice. Majoritatea lor au circulat oral în timpul şi după cele trei întemniţări suferite – fenomen unic în istoria unei literaturi moderne. Dacă în perioada interbelică i-au fost publicate cîteva volume precum ***Linişti de schituri*** (1927), ***Plînge Strîmbă lemne*** (1927), ***Cerbul de lumină*** (1928), ***Stele pentru leagăn*** (1936) etc., poetul fiind (re)cunoscut şi ocupînd aproape o pagină în monumentala ***Istorie a literaturii române…*** alcătuită de contemporanul său G. Călinescu, pentru generaţia mea el a rămas necunoscut pînă după 1989. Ostracizat din pricina ideologiei îmbrăţişate (*Eu am avut o credinţă. Şi am iubit-o. Dacă aş spune altfel, dacă aş tăgădu-i-o, Dumneavoastră toţi ar trebui să mă scuipaţi în obraz. Indiferent dacă această credinţă a mea apare, astăzi, bună sau rea, întemeiată sau greşită, ea a fost pentru mine o credinţă adevărată... Istoria va vedea unde am greşit şi unde nu*), Radu Gyr e departe încă de a cunoaşte gloria postumă, în pofida reeditărilor facilitate de fiica lui, Simona-Carmen Popa (***Anotimpul Umbrelor*** – 1993, ***Pragul de piatră*** – 1998, ***Sîngele Temniţei. Stigmate*** – 2003 etc.) şi a cîtorva articole de popularizare precum acela datorat lui Răzvan Codrescu (***Poezia lui Radu Gyr sau testamentul unei generaţii***, în revista „ROST, 14-15, 2004).
Rămîne ca Şcoala, aducîndu-l în atenţia tinerei generaţii, să contribuie la binemeritata recunoaştere a valorii creaţiei celui mai important poet al închisorilor comuniste, care a ţinut nestinsă flacăra redeşteptării naţionale în inimile tuturor adversarilor nefastei ideologii importate de la Răsărit. (M. F.)

2. NICHIFOR CRAINIC
(1898-1972)

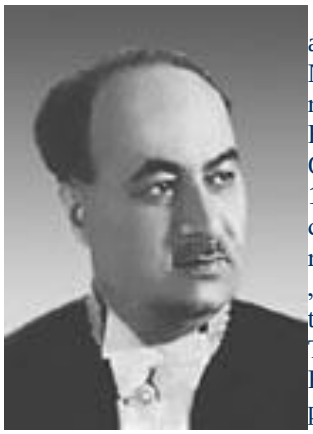

Ion Dobre, fiul agricultorilor Stana şi Nedelea Dobre, s-a născut în comuna Bulbucata, din judeţul Giurgiu, la 24 august 1924. Din clasa a III-a debutează ca poet în revista şcolară ieşeană „Spre lumină“. Studiază teologia (Seminarul Teologic Central, apoi Facultatea de Teologie în perioada 1904-1916) şi se specializează în teologie şi filosofie la Viena (1920-1922). Debutează editorial cu volumul de poezii *Şesuri natale* în 1916, semnînd Nichifor Crainic – acest nume devine legal din 1926. Se va remarca prin efortul teoretic de a defini ortodoxismul în paginile revistei „Gîndirea“ şi mai apoi în volumele ***Puncte cardinale în haos*** (1936), ***Ortodoxie şi etnocraţie*** (1938), ***Nostalgia paradisului*** (1940). I se decernează Premiul Naţional pentru Poezie (1930), este membru al Academiei (1940) şi doctor honoris causa al Universităţii din Viena, dar devine indezirabil pentru regimul ateu instaurat în România după hotărîrea aplicării odiosului experiment mondial ce a divizat lumea timp de peste şaptezeci de ani. Iată un fragment autobiografic din ***Interogatoriul din 14 octombrie 1955***: *În iarna anului 1945, fiind în Sibiu pentru a mă feri de autorităţi, m-a vizitat Arsenie, care m-a invitat să merg la mînăstire. Am plecat la mînăstire, unde n-am putut să stau prea mult, deoarece venea lume care m-ar fi putut cunoaşte şi am plecat în satele din munţii Apuseni* […]. *La* [Arsenie Boca] *la mînăstire am stat o lună şi ceva, iar situaţia că e nelămurită o ştia din spiritul public şi din discuţiile ce le-am avut împreună.* […] Cu ajutorul *unui călugăr, fost student al meu, de la Sîmbăta de Sus* – desigur, acelaşi Arsenie Boca, pe care Nichifor Crainic nu-l numeşte în ***Memorii*** – reuşeşte să plece din Sibiu. Se va refugia la mînăstirea făgărăşeană al cărei stareţ era acest *călugăr*. Aici a luat legătura cu preotul profesor Dumitru Stăniloae care pregătea ***Filocalia*** pentru publicare. Profitînd de prezenţa lui N. Crainic la această mînăstire, D. Stăniloae l-a

solicitat să revadă textele traduse ale valoroasei lucrări duhovniceşti ortodoxe, mai ales asupra aspectelor de ordin literar. Prin procesul verbal nr. 3 întocmit în şedinţa Consiliului de Miniştri la 17 mai 1945, este aprobat actul de acuzare – violent combativ – al lui Nichifor Crainic şi Stelian Popescu. În acest document N. Crainic este plasat *între propagandiştii şi agenţii de execuţie ai hitlerismului şi fascismului din România, pe prim-plan făcîndu-se ecoul nefastei politici a criminalului Hitler şi a acoliţilor săi*. Într-un alt punct din actul de acuzare este înfierat că a practicat *cameleonismul* politic, prin *oscilarea pe trambulina ideii naţionale între cuzişti şi legionari, ca să devină apoi antonescian, în 1941, spre a sfîrşi legionar* cu scopul de a-şi găsi un *loc cît mai bun în scandaloasa şi perfida politică a crimei, urii şi jafului*. Totodată, se mai afirmă în document că, în calitate de redactor şi codirector la „Porunca Vremii“, redactor şi director la „Calendarul“, redactor şi director la „Sfarmă Piatră“ şi redactor la „Apărarea Naţională“, *a contribuit prin activitatea şi propaganda publicistică ce a desfăşurat-o la realizarea scopurilor lor politice, şi la aservirea economică a ţării în detrimentul poporului român*. Expresii propagandistice din timpul lui Hitler şi Antonescu ca *anti-democraţie*, *rasism*, „Ordinea Nouă“, *războiul sfînt* sînt detectate în publicistica sa şi transformate în capete de acuzare. Îşi începe calvarul penitenciar (1947-1962) trecînd pe la Ministerul de Interne (mai-iulie 1947), Văcăreşti (iulie 1947), Jilava şi Aiud – aici a stat cel mai mult. I s-au refuzat corespondenţa cu fiica sa, diverse lucruri şi medicamentele de strictă necesitate. Ginerele său, Alexandru Cojan, spune că la Aiud a stat în *condiţii de exterminare. Pachetele cu îmbrăcăminte şi alimente pe care i le trimiteam ni se înapoiau sau dispăreau la vorbitor. Nu ni se aproba să-l vedem. Era complet izolat de familie şi ţinut în condiţiile cele mai inumane*. De altfel, însuşi Crainic relatează în memoriile sale regimul de exterminare prin care a trecut, bolile care l-au chinuit, foamea pe care a îndurat-o şi cruntele bătăi pe care le primea de la gardieni şi cei reeducaţi. Tot în timpul detenţiei a fost anchetat pentru alte cazuri penale, cum a fost cel al părintelui Arsenie Boca, între 11-14 octombrie 1955 la Bucureşti sau la penitenciarul Aiud, în aprilie 1956, în acest ultim caz, împreună cu Ion Dumitrecu Borşa. Prin Decretul 293/ 18 aprilie 1962 al Consiliului de Stat al RPR, fiind graţiat de restul pedepsei, la data de 24 aprilie 1962 Nichifor Crainic a fost pus în libertate de către Ministerul Afacerilor Interne, U.M. 0123/0, cu biletul nr. 361/1962. Alexandru Cojan mărturiseşte despre Crainic că după eliberarea din închisoare, acesta nu povestea nimic, *singura reflecţie din acea perioadă era: „Am cunoscut iadul“*. După eliberare, între 1962 şi 1968, cînd se pensionează, N. Crainic e redactor la „Glasul Patriei“, ziar difuzat în afara graniţelor pentru românii din exil (colectivul de redacţie era format din foşti deţinuţi ai închisorilor comuniste). Se stinge din viaţă în ziua de 20 august 1972 la Casa Scriitorilor de la Palatul Mogoşoaia.

*
* *

Despre demofilie*

[…] *Naţionalismul e un complex de sentimente, în care intră întreaga mîndrie naţională, dar cînd noi afirmăm că substanţa lui morală e demofilia, îi recunoaştem prin aceasta specificul creştin, care îl deosebeşte de celelalte forme ale naţionalismului european. A iubi poporul după modul lui Iisus Hristos, Care privind gloatele obosite, flămînde şi fără adăpost în amurgul zilei, a suspinat: „Milă mi-e de popor!“ – iată ce însemnează a practica naţionalismul demofil, sau naţionalismul creştin.* […]

[…] *Nu vă ruşinaţi de mizeria poporului din care vă trageţi! Apropiaţi-vă de ea cu fiorul milei dumnezeieşti a lui Iisus Hristos, care atingea ochii orbilor pentru a-i deschide, membrele înţepenite ale paraliticilor pentru a le pune în mişcare, spiritele îndrăciţilor pentru a le vindeca, leşurile morţilor pentru a le da viaţă. Naţionalismul creştin nu mai poate fi astăzi un orgoliu, şi cu atît mai puţin o fanfaronadă, ci o umilinţă creatoare, pe care trebuie să o trăim în umilinţa deznădăjduită a naţiei noastre şi să o vindecăm.* […]

(„Gîndirea“, nr. 1, an XX, apud. Silviu Alupei, ***Rolul intelectualului creştin în viziunea lui Nichifor Crainic***, „Rost“, nr. 12 / februarie 2004).

* Demofilia – „iubire de popor“ (din gr. *demos* – popor şi *filia* – iubire).

*
* *

[Un intelectual creştin] *nu trebuie să scape niciodată prilejul de a pune faţă în faţă lucrurile cele vechi ale credinţei cu cele noi ale civilizaţiei, de a privi prin prisma religiunii toată complexitatea*

*acestei civilizaţii şi de a scoate în relief cuvîntul **Evangheliei**, clarificînd astfel spiritele şi introducînd în viaţa modernă curentul viu şi înviorător al credinţei şi moralei.*

(„Lumea Nouă“, an I, nr. 10 - 12/ februarie 1913, apud. idem).

Lauda

Tu, Cel ce Te ascunzi în eterna-Ţi amiază
Şi lumea o spînzuri în haos de-o rază,
Metanie Ţie, Părinte.
Izvod nevăzut al văzutelor linii,
Mă scalzi şi pe mine în unda luminii
Un mugur de carne fierbinte.

Sînt duh învălit în năluca de humă,
Sînt om odrăslit dintr-un tată şi-o mumă,
Dar sînt nerăspunsa-ntrebare.
Ce glas destoinic să-mi spună-ncotro e
Oceanul de somn ce icnind fără voie
M-a-mpins şi pe mine-n mişcare?

Nici maica nu ştie ce tainică normă
Îmi dete din carnea-i vremelnica formă,
Neant înflorit în minune.
Căci toate izvoadele umbrelor noastre
Roiesc mai presus de arhangheli şi astre
Din veşnica Ta-nţelepciune.

În ceruri, Părinte, sînt abur în aburi
Şi-asemeni cu apa ce-ngheaţă pe jgheaburi
Prind coaja de carne din spaţiu.
Tu cugeţi, se naşte; voieşti şi durează;
Respiri şi-nfloreşte; iubeşti şi vibrează
De-adîncul luminii nesaţiu.

De Tine mi-e foame, de Tine mi-e sete,
Fac dîră de umbră acestei planete
Cu spumă de soare pe creste;
Şi-n saltul credinţei gustînd veşnicia,
Din pulberea lumii îmi strig bucuria
Că sînt întru Cel care este!

Puzderii de stele ascunse-n amiază,
Făpturile-n Tine de-a pururi durează
Şi-n spaţiu vremelnic colindă.
A fi, bucurie eternă şi sfîntă!
O vrajă a toată lumina răsfrîntă
De-a gloriei Tale oglindă.

Unde sînt cei care nu mai sînt?

Întrebat-am vîntul, zburătorul
Bidiviu pe care-aleargă norul
Către-albastre margini de pămînt:
Unde sînt cei care nu mai sînt?
Unde sînt cei care nu mai sînt?

Zis-a vîntul: Aripile lor
Mă doboară nevăzute-n zbor.

Întrebat-am luminata ciocîrlie,
Candelă ce legăna-n tărie
Untdelemnul cîntecului sfînt:
Unde sînt cei care nu mai sînt?
Unde sînt cei care nu mai sînt?

Zis-a ciocîrlia: S-au ascuns
În lumina Celui nepătruns.

Întrebat-am bufniţa cu ochiul sferic,
Oarba care vede-n întuneric
Tainele necuprinse de cuvînt:
Unde sînt cei care nu mai sînt?
Unde sînt cei care nu mai sînt?

Zis-a bufniţa: Cînd va cădea
Marele-ntuneric, vei vedea.

Cîntecul potirului

Cînd holda tăiată de seceri fu gata
Bunicul şi tata
Lăsară o chită de spice în picioare
Legînd-o cucernic cu fir de cicoare;
Iar spicele-n soare sclipeau mătăsos
Să-nchipuie barba [Domnului] *Hristos.*

Cînd pîinea-n cuptor semăna cu arama,
Bunica şi mama
Scoţînd-o sfielnic cu semnele crucii,
Purtau parcă moaşte cinstite şi lucii
Ca pîinea, dînd abur cu dulce miros,
Părea că e barba [Domnului] *Hristos.*

Şi iată potirul la gură Te-aduce,
Iisuse Hristoase, Tu jertfa pe cruce,
Hrăneşte-mă, mamă de sfînt Dumnezeu.
Ca bobul în spice şi mustu-n ciorchine

Eşti totul în toate şi toate prin Tine,
Tu pîinea de-a pururi a neamului meu.

Din coarda de viţă ce-nfăşura crama
Bunica şi mama
Mi-au rupt un ciorchine, spunîndu-mi povestea;
„Copile, grăiră, broboanele-acestea
Sînt lacrimi de mama vărsate prinos
La casnele Domnului nostru Hristos“.

Apoi, cînd culesul de struguri fu gata,
Bunicul şi tata
În joc de călcîie jucînd nestemate
Ce lasă ca rana şiroaie-nspumate,
„Copile, grăiră, e must sîngeros
Din inima Domnului nostru Hristos“.

Şi iată potirul la gură Te-aduce,
Iisuse Hristoase, Tu jertfă pe cruce;
Adapă-mă, sevă de sfînt Dumnezeu.
Ca bobul în spice şi mustu-n ciorchine
Eşti totul în toate şi toate prin Tine,
Tu, vinul de-a pururi al neamului meu.

Podgorii bogate şi lanuri mănoase,
Pămîntul acesta, Iisuse Hristoase,
E raiul în care ne-a vrut Dumnezeu.
Priveşte-Te-n vie şi vezi-Te-n grîne
Şi sîngeră-n struguri şi frînge-Te-n pîne,
Tu, viaţă de-a pururi a neamului meu.

(Închisoarea Aiud)

Vecernie

Pe-aici, în sus, e schitul la capăt de colnic.
L-a zugrăvit pe vremuri Ilarion cel drept
Cu sfinţi între ştergare de galben borangic
Şi sfinte-mpodobite cu icusari pe piept.

Auzi, un clopot mişcă văzduhul peste munţi
Şi se bolteşte-n sunet cît cerul de mărgean
De dincolo de lume te-ndeamnă să renunţi
O taină fără de moarte la veacul pămîntean.

Vom asculta din strană vecernia-n sobor
Cînd intră-n schit odată cu pasul serii lent
În murmure ca zvonul albinelor în zbor
*Năluci călătorite din **Vechiul Testament**.*

Cu aur pe odăjdii, îmbălsămaţii tei
Vor îngîna soborul prin geamurile mici.
*Eu recita-voi **Psalmul** sublim 103,*
*Iar tu **Lumina lină** m-aş bucura să zici.*

Cînd, la sfîrşitul slujbei, vom săruta sfios
*Argintul sfintei scoarţe de **Evangheliar**,*
Ne va părea o clipă că ne-a zărit Hristos,
Mişcînd încet perdeaua intrării în altar.

Rugăciunea din amurg

Mă rog şi pentru viii şi pentru morţii mei.
Tot una-mi sînt acuma părtaşii şi duşmanii,
Cu ei deopotrivă mi-am sfărîmat eu anii,
Şi dragostea şi vrajba le-am împărţit cu ei.

Pe morţi în rugăciunea de seară mi-i culeg.
Aceştia sînt, Doamne, iar eu printre morminte.
Au fost în ei avînturi şi-au fost pogoră minte.
Puţin în fiecare, în toţi am fost întreg.

De viforele vieţii ei sînt acum deşerţi,
Dar dragostea, dar vrajba, din toate ce rămîne?
Zdrobita rugăciune la mila Ta, Stăpîne,
Sînt şi eu printre morţii rugîndu-mă să-i ierţi.

Şi adunîndu-mi viii, la mila Ta recurg,
Cînd crugul alb al zilei pămîntul încununã:
Tu dă-le, Doamne, dă-le cu toata mîna bună
Tîrzia-nţelepciune din tristul meu amurg.

Notă: Variantă inedită (sursă: Filaret Gămălău, fost condamnat la moarte, coleg de celulă cu Nichifor Crainic în Penitenciarul Aiud. Varianta este cea memorată în închisoare de Filaret Gămălău).
(Preluate şi adaptate de pe site: http://www.romanianvoice.com/poezii/poezii/r_meu.php).

Rugăciune pentru pace

Slavă Ţie, Doamne, pentru-această noapte
Somnul meu în unda lunii s-a scăldat,
În abisul nopţii visu-nmiresmat
Mi-a cules miresme de naramze coapte
Slavă Ţie, Doamne, pentru-această noapte.

A lăsat un înger porţile deschise,
Cîntec fără sunet se-auzea-n sobor,
Unduiau azurul aripi fără zbor,
În abisul nopţii năzărit în vise
A lăsat un înger porţile deschise.

Doamne, dă aevea pacea Ta cerească,
Care întăreşte din fricoşi profeţi,
Măduva ce-mpinge seva să-nflorească,
Doamne, dă-mi aevea pacea cea cerească.

Pacea lumii zace pe vărsări de sînge,
Şi rodeşte bobul viitoarei uri,
Pacea Ta răsfrînge Raiul în făpturi
Cel înfrînt e-o jele care frînge,
Pacea lumii zace pe vărsări de sînge.

Milogul

Cerşea la colţ un slăbănog
în zdrenţe, slut şi fără dinţi.
Neguţătorul de arginţi
gîndi, zărindu-l pe milog:
„Eu nu dau mila mea obol
acestui trîntor de prisos“
şi-ntoarse rînjetu-i cîinos
răma sului cu mîna-n gol.
Trecu maestrul glorios
al farmecului triumfal
cu spiritul în ideal
şi-a zis văzînd pe zdrenţuros:
„E-atît de slut şi mă-nspăimînt
eu, magul purei frumuseţi!“
şi-ntoarse recele dispreţ
răma sului cu mîna-n vînt.

Trecu predicatorul sfînt
grăbindu-se către amvon
vijelios ca un ciclon
să se dezlănţuie-n cuvînt,
s-aprindă mila din altar
de soarta celui slăbănog,
dar ocoli pe-acest milog
cu mîna-ntinsă în zadar.
Tîrziu, cînd noaptea cobora,
sosi o umbră ca-n icoane,
pe mîini cu semne de piroane
şi-o inimă ce sîngera.
Pe chipul ars de chin şi vai
oftînd îl sărută fierbinte
cu veşnicie în cuvinte:
„Tu azi vei fi cu Mine-n Rai!“

Romanţa verii

Ţi-aduci aminte vara cînd tînărul noroc
Ne pîrguia iubirea cu dogoriri de foc?
Rotunda nesfîrşire de-azur ne-nfăşura,
Şi albul feţii tale de dor se-mpurpura.

Făptura ta cu linii curgînd în mlădieri
Şi cu mişcări agale topite-n adieri
Se profila armonic pe dulcile-arătări
De dealuri ondulate în adîncimi de zări.

Te dăruise firea cu farmec ne-ntrecut
Şi, bună ca pămîntul din care ne-am născut,
Împrăştiai în preajmă un har nelămurit
De roade pîrguite pe dealul însorit.

Colina înflorită sub cerul străveziu,
Visînd în val de ceaţă subţire şi-albăstriu,
Te-nvăluiam, frumoaso, ca-ntr-un fantastic fald
În larga revărsare a sufletului cald.

O boare răcoroasă din umbră de molizi
Mi te-a făcut deodată frumoşii ochi să-nchizi
Şi-n fîlfîirea clipei, adînc ai suspinat –
Pe gura ta, suspinul eu trist l-am sărutat.

Şi-n vara cînd un soare fecund ne-nfăşura
Şi inimile-n pîrgă de dor le-nflăcăra,
Ni-am presimţit că-n ceaţa de toamnă şi-n pustiu
Norocul nostru, scumpo, brumat de timpuriu.

(Preluate de pe site: http://agonia.ro/index.php/poetry/128206/Romanta_verii).

*

* *

Teme:

1. Stabiliţi temele şi cîte două-trei motive literare din creaţiile poetice prezentate.
2. Memoraţi, la alegere, două poezii din creaţia lui N. Crainic.
3. Identificaţi regionalismele şi arhaismele din ***Lauda***, ***Vecernie***, ***Rugăciunea din amurg*** şi ***Milogul***. Precizaţi felul lor şi rolul stilistic.

*
* *

Repere critice:

„Odată cîştigată intelectualitatea unui popor, biruinţa Bisericii este asigurată" – scria Nichifor Crainic în 1924 („Gîndirea", an II). Crainic a ştiut să-şi folosească talanţii primiţi pentru a-şi realiza opera de apostolat intelectual într-o Românie a cărei cultură se descreştina, la început de secol XX.

Eminentul teolog şi publicist Emilian Vasilescu a văzut în Crainic pe unul din cei mai de seamă apologeţi creştini ai Răsăritului: „Cel mai frumos capitol din opera apologetică a lui Nichifor Crainic este rechizitoriul culturii româneşti occidentalizate ce se dezvoltă în afara sau împotriva ortodoxiei congenitale a neamului nostru".

Crainic a crezut că intelectualitatea unui popor creştin ortodox nu poate apostazia „în masă". Realitatea postbelică (guvernată de ighemonul sovietic) l-a contrazis. Însă, aceste cuvinte scrise de Crainic în 1938 (eseul ***Ortodoxie****, „Gîndirea", an XVII) ne-au rămas îndrumătoare, chiar dacă bolşevismul mai bîntuie sufletele multor intelectuali români: „Doctrina Bisericii reprezintă suprema viziune metafizică a lumii şi a vieţii pînă la care se pot ridica ştiinţa şi cugetarea cea mai înaltă".*

(Silviu Alupei, ***Rolul intelectualului creştin în viziunea lui Nichifor Crainic***, „Rost", nr. 12 / februarie 2004).

Personaj controversat, suscitînd varii interpretări – de la acuzaţii pătimaş-umilitoare şi degradante pînă la recunoaşteri internaţionale – profesorul, scriitorul şi teologul Nichifor Crainic se înscrie, prin complexitatea planurilor gîndirii şi acţiunilor sale, în panteonul marilor personalităţi culturale.

Evaluarea dimensiunii gîndirii teologice ortodoxe a lui Nichifor Crainic îl determina, în anul 1940, pe Dumitru Stăniloae să-l socotească „cel dintîi teolog român în epoca modernă a istoriei noastre care scoate teologia din cercul strîmt şi ocolit al specialiştilor, prezentînd-o într-o formă impunătoare atenţiunii generale a lumii intelectuale". Acuzaţiilor privind scriitura militantă „prohitleristă" în timpul războiului, Nichifor Crainic le dă o replică discretă şi explicită şi în ***Memoriile*** *sale: „Cînd interesele noastre coincid cu cele germane, vom fi alături de Berlin. Jocul acesta între extreme este esenţa întregii noastre diplomaţii de-a lungul istoriei naţionale. Nu te da cu totul nimănui – iată comandamentul îndelungii experienţe istorice româneşti! Prin urmare, nu politica de unilateralitate dezastruoasă, ci politica de mlădioasă abilitate între Scyla şi Charybda".*

(Camelia Duică, Adrian Nicolae Petcu, ***Nichifor Crainic – File din dosarul penal***).

Continuînd tradiţionalismul de factură sămănătoristă, în eseurile sale [N. Crainic] *promovează o perspectivă etnicistă, potrivit căreia creaţia culturală românească trebuie să se întemeieze pe forţele spirituale autohtone, pe geniul naţional* […] *Tradiţionalismul va tinde astfel să se delimiteze de concepţia culturală lovinesciană, care aşeza la temelia actului de creaţie culturală un principiu al imitaţiei* […] [N. Crainic] *nu condamnă, ci, dimpotrivă, încuviinţează acel tip de deschidere spre o altă cultură, prin care s-ar putea realiza o asimilare şi o încorporare firească a unor elemente străine, elemente prin care geniul autohton ar ajunge să se îmbogăţească şi să se dezvolte* […] *Publicist prolific,* [N. Crainic] *este, prin articolele sale social-politice, unul dintre ideologii principali ai dreptei interbelice. În lirica sa,* [N. Crainic] *se relevă* […] *un poet de linie tradiţionalistă, atras de imaginile unei naturi rustice sau ale satului patriarhal (****Terţine patriarhale****). Poetul se străduieşte să dea expresie fondului sufletesc autohton, spiritul dionisiac, precum şi aproape programaticul* ***Cîntec tracic*** […].

(Liviu Petrescu, ***Dicţionarul scriitorilor români***, Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române, 1995, pp. 697-698).

Tema:

Într-un eseu de circa două-trei pagini comentaţi creaţiile poetice prezentate, ţinînd cont şi de reperele critice reproduse.

*
* *

Poezia religioasă a lui Nichifor Crainic a suportat praful a peste patru decenii de ateism „ştiinţific". Descoperind-o, odată cu erudita contribuţie teoretică din volumele ***Puncte cardinale în haos***, ***Ortodoxie şi***

etnocraţie ori ***Nostalgia paradisului***, obţinem imaginea intelectualului interbelic patriot şi credincios despre care „elitele“ contemporane, contaminate de sintagme golite de sens precum „corectitudinea politică“, „drepturile omului“ etc., evită să scrie/vorbească.

Continuator al tradiţionalismului ca teoretician şi ca poet, N. Crainic reintră în atenţia publică după 1990. Spre cinstea lor, mai toţi autorii variantelor de manuale liceale de literatură română au inclus, în capitolele destinate curentelor culturale, fragmente din eseul ***Sensul tradiţiei***, unde întoarcerea la valorile autohtone, inclusiv la creştinism, ocupă un loc central. (M. F.).

3. VASILE MILITARU
(1886 - 1959)

Vasile Militaru s-a născut la 21 septembrie 1886 în satul Dobreni, comuna Cîmpurelu, Judeţul Giurgiu, ca fiu al ţăranilor Tinca şi Ghiţă Militaru. Urmează doar patru clase la şcoala din sat (dicţionarele literare îl menţionează ca autodidact) şi în jurul vîrstei de 15 ani îşi declară pasiunea de versificator. Debutează în 1904, în revista bucureşteană „Literatură şi artă română“, ce se dorea continuatoarea „Convorbirilor literare“ junimiste. Colaborează apoi la revista „Flacăra literară, artistică, socială“ cu poezii tradiţionaliste în manieră coşbuciană ce vor fi reunite în vol. de debut ***Stropi de rouă*** (1919), precum şi la ziarul „Universul“ (1927-1930), cu poezii ce vor forma vol. ***Vorbe cu Tîlc*** (1931), de unde autorul se adresează „către cititori“: *Aceste* ***Vorbe cu Tîlc*** *au izvorît dintr-o adîncă iubire de oameni. Scrise cu dorinţa de a folosi poporului drept o cinstită călăuză pe căile tuturor virtuţilor... / Vă mulţumesc, dragii mei cititori, pentru dovada ce mi-aţi făcut astfel, confirmînd înşivă că sămînţa acestor învăţături morale n-a căzut pe piatră seacă, ci a prins rădăcini în ogorul sufletului vostru, din care va ieşi rod luminos... / Deci nu din trufie, ci ca să vă arăt cît de mare este mulţumirea ce simt că v-am putut fi de un asemenea folos, mi-aş lua voia să vă spun că, de s-ar încheia şirul zilelor mele pe pămînt mîine, aş socoti împlinită o bună parte din datoria mea de om…*

Succes au şi fabulele sale, reunite în trei volume (***Fabule*** – 1928; ***Viermi şi stele*** – 1936 şi ***Curcubeie peste veac*** – 1937), precum şi versificarea ***Psaltirii*** (1939 – premiul Academiei Române) şi a ***Bibliei***, sub titlul ***Divina zidire***, la care a lucrat peste un sfert de veac, considerată de unii critici drept „operă de căpătîi“.

Implicarea politică fermă îi va atrage critici tot mai vehemente şi, în pofida alegerii pseudonimului Radu Barda atît pentru colaborările

sale dintr-unele publicaţii („Porunca vremii“, „Drum drept/Ramuri“ etc.), cît şi pentru volumele de versuri ***Chiot către neamul meu*** (1936) şi ***Temelie de veac nou*** (1938), va sfîrşi prin a fi întemniţat după instaurarea regimului comunist la 8 ianuarie 1959, ca urmare a refuzului său de a se înregimenta ideologic: *În poeziile mele niciodată nu va rima poporul cu tractorul.* Sentinţa din 20 iunie 1959 a Tribunalului Militar din Craiova a fost: „20 de ani de temniţă grea pentru crimă de uneltire contra orînduirii sociale; la 12 ani de închisoare corecţională pentru delictul de deţinere de publicaţii interzise; la 10 ani de degradare civilă, confiscarea totală a averii personale plus obligaţia de a plăti 1000 lei cheltuieli de judecată“. V. Militaru avea 74 ani, iar condamnarea sa de 32 ani echivala cu închisoarea pe viaţă, deoarece ar fi urmat să fie pus în libertate la vîrsta de 106 ani! Securitatea i-a devastat locuinţa, incendiidu-i toate manuscrisele. Un martor dezvăluie, peste ani, sfîrşitul poetului: [...] *am fost scos afară cu încă un deţinut, preot, căruia nu-i mai reţin numele... Ne-au dus pe un coridor întunecat, oprindu-ne la ordin în dreptul unei uşi pe care a deschis-o şi ne-a poruncit să intrăm înăuntru, aici fiind de fapt o cameră-celulă a infirmeriei închisorii. Multe temniţe dispuneau de asemenea celule. / Singur în camera-celulă, o jilavă făptură de om, era căzut din pat cu faţa în jos. Gardianul tiran ni s-a adresat cu ura care îl caracteriza şi pentru care era apreciat (de conducere). „Banditul ăsta trage să moară, ridicaţi-l în pat mai repede“. /L-am întors cu faţa în sus pe muribund şi l-am aşezat în pat. Acest om era Vasile Militaru. Cu ochii daţi peste cap şi cu faţa brăzdată de chinurile morţii. Nimic nu mai era viu în el, doar ochii, parcă năluci nepămîntene, vegheau aşteptînd de undeva o mînă de ajutor care nu mai venea. Am trecut la picioare făcînd semn preotului să treacă la cap. / Din privire şi din mişcarea buzelor (gardianul stătea în uşă) m-am înţeles cu preotul să-i spună rugăciunea din urmă, pentru dezlegare. Cînd preotul a început prin mişcarea buzelor să-i facă rugăciunea de dezlegare, pleoapele muribundului s-au deschis, apoi iarăşi s-au închis şi, parcă mulţumit, s-a înseninat la faţă şi şi-a dat duhul. / Aşa i-a fost dat, să nu aibă o lumînare aprinsă la căpătîi în acele ultime clipe ale vieţii, el care se risipise în atîtea generaţii. Ne-am dat seama cît de profundă a fost credinţa în Dumnezeu a poetului, care şi-a acceptat moartea ca pe o împărtăşanie. /* [...] *Ne-a aruncat din uşă o cămaşă şi o pereche de indispensabili – ce-i drept curate – şi ne-a poruncit: „Dezbrăcaţi-l pe bandit de ce are pe el şi îmbrăcaţi-l cu rufele astea“. Am executat operaţia sub supravegherea lui. Cînd a văzut că este gata, ni s-a adresat autoritar şi duşmănos: „Ieşiţi afară! Bine că a murit. Un bandit mai puţin în ţară“. Ne-a condus…, avînd grijă pe parcurs să ne atragă atenţia: „Să nu cumva să ciripiţi în celulă unde aţi fost şi ce-aţi făcut, că ştiţi ce vă aşteaptă”./ Trupul bătrînului Militaru a fost pus într-o ladă apoi cărat cu căruţul spre groapa comună de către doi deţinuţi de drept comun.* […] (Din ***Mărturia lui Dumitru Radu Udar***, preluată de pe site HotNews.ro – cf. ***Documentele rezistenţei. Vol. 1***).

Bucură-te Ţară!...
(gînduri într-o zi festivă)

Bucură-te, Ţară scumpă, îmbrăcată de paradă,
Că, din alte ţări străine, vin prieteni să te vadă!
Şterge-ţi lacrima din gene!... Ce oftezi într-una frîntă,
Cînd atîtea muzici cîntă?...

Cîntaţi muzici, cît mai tare, toate cîte sînteţi voi,
Ca să nu se-audă plînsul văduvelor de război!
La răspîntiile toate, muzici, azi cîntaţi, cîntaţi,
Că prea gem, sleiţi de foame, marii noştri „mutilaţi“!...

Azi e zi de sărbătoare şi datoare eşti să joci,
Ţara mea cu jale multă, jefuită de escroci!...
Foametea şi desnădejdea tu n-ai drept să ţi le spui,
Ţară scumpă, nimănui,
Cînd la tine ospătează toată lifta cu pistrui!...

Cine să-ţi ogoae plînsul?... Să te-audă, cine poate,
Cînd atîtea muzici cîntă la răspîntiile toate?...
Cui, o lacrimă să-i pice,
Că 'n bordei n-ai foc pe vatră,
Cînd tîlharii ce te pradă, ospătînd, duc trai ferice,

Înfrăţiţi cu veneticii, în palate mari de piatră?...

Cum vrei oare, scumpă Ţară,
Soarele dreptăţii sfinte pe-al tău cer să mai răsară,
Dacă toţi cei ce te fură, liberi petrecînd, fac haz
Şi, cînd ceri să intre 'n ocnă, scuipă 'n bietul tău obraz?!
Oare, cînd vei pune mîna, Ţară scumpă, Ţară blîndă,
În grumajii celor care vor ca Iuda să te vîndă?
Celor care întruna rod
Multul gliei tale rod, –
Cîţiva hoţi înfipţi în ceafa unui biet întreg norod?...

Dar... mă iartă, Ţară blîndă, că, de-a tale suferinţi,
M-am trezit şi eu, cu tine, a haiduc scrîşnind din dinţi.
Azi e sărbătoare sfîntă,
Cînd, – deşi flămîndă eşti, –
Nu se plînge, ci se cîntă
Întregirea ce ţi-au dat-o Sfinţii de la Mărăşeşti?...

Mîine însă, Ţară scumpă, sfinţii tăi suiţi la cer,
Să le faci dreptate cer:
Viaţa nu şi-au fost jertfit-o ei, Arhanghelii tăi mari,
Pentru ca tu s-ajungi roabă unor cete de tîlhari;
N-au murit, scăpîndu-şi Ţara, marii noştri mucenici,
Ca să ţi-se 'nfigă 'n glie gloatele de venetici!...
N-au căzut pentru desfrîul
Hoţilor ce-ţi fură grîul,
Ţară plină de belşug,
Nici, – cînd lor le crapă burta, – tu să tragi flămîndă 'n jug!

Azi deci, fîlfîind drapele, cîntă, Ţară fără pîine,
Şi, – cum cer ai tăi Arhangheli, – judecata s-o'ncepi mîine
Ori destinului tău mare fir de aur ştii să-i torci,
Ori întreaga ta grădină va fi cocină de porci!...

Sub Tricolor

Neam Român ce vii din vifor,
Neam ce-ai sîngerat din greu,
Dar, cu pieptul tău, duşmanii ţi i-ai biruit mereu;
Neam viteaz care urcat-ai culmea visului tău sfînt,
Dar, deşi cu zori pe gene, astăzi gemi ca ieri mai frînt,
Smulge-ţi sufletul din noaptea ce-a'nceput să te-mpresoare;
Urcă-te pe culmi, spre soare,
Neam cu ţara toată flori,
Plină numai de comori;
Strînge-te sub Tricolorul biruinţelor străbune:
Pune umăr lîngă umăr, suflet lîngă suflet pune,
Să te faci năprasnic munte, fără nicio cărăruie,
Să nu poată nicio fiară pe-a lui steiuri să se suie,
Ci să cadă fulgerate,
În prăpăstii fără fund,
Toate fiarele spurcate
Ce-n hăţişuri ţi s'ascund!...

Nu simţi tu vrăjmaşa haită ce'mprejurul tău se strînge,
Dornică de hoit şi sînge?...
Nu-i simţi oare răsuflarea?...
Colţii lacomi tu nu-i simţi,
Ascuţiţi ca nişte ace şi, ca secera, cu zimţi?...

Tu priveşti cu nepăsare cum se luptă ticăloşii
Să-ţi alunge Tricolorul cu-ale lor otrepe roşii?...
S-ajungi robul unor haite pe-ale tale plaiuri verzi?...
Să-ţi pierzi datinile toate, hora, doinele să-ţi pierzi?...
De prin sfintele biserici să te laşi cu cnutul scos?...
Clopote să nu mai sune la-nvierea lui Hristos?...

O, de mii de ori nemernic ar fi neamul ce sub soare,
S-ar lăsa robit în lanţul liftelor cotropitoare,
Fără Dumnezeu şi Ţară, –
Cînd, sub focul lui de pară,
Liftele cu zdrenţe roşii ar putea oricînd să piară!...

Neamul meu, – în miez de noapte, glas adînc, cu dor fierbinte,
Se ridică pîn'la mine, din străbunele morminte;
Sînt Voivozii şi plăieşii, buciumaşii de la munte,
Sînt arcaşii, scutierii cei cu pletele cărunte,
Care, în vremuri vechi, putut-au toate liftele să-nfrunte...

Oare, tu nu le-auzi glasul?...
Geamăt lung e glasul lor
Şi ne strigă tuturor:
„Strîngeţi-vă laolaltă, toţi, sub sfîntul Tricolor!...
Braţul tuturor să-l ţină!
Braţul tuturor să-l poarte!...
Doar sub el e biruinţă, – în afara lui, e moarte!...“

Eu ascult şi mă cutremur hohotind, cu ochii uzi...
Neamul meu, tu n'auzi glasul marilor străbuni?...
N'auzi?... Stai năuc şi mi-te clatini?...
Nu străbate pîn'la tine glasul marilor Muşatini
„Descălecători de Ţară, păstrători de Neam şi datini“?...

Neamul meu, – eu plîng şi scriu:
Dacă nu eşti mort, ci viu,
– Fă din Tricolor trei flăcări, iar tu, foc măreţ sub ele,
Suie-ţi flăcările sfinte pînă dincolo de stele,
Ca să nu le mai ajungă hoarda liftelor mişele!...

Dacă nu poţi face astfel,
Neamul meu, – de mii de ori,
Mai curînd să vrei să mori,
Decît, rob, să vezi de-asupră-ţi cîrpa steagurilor roşii
Şi s-auzi cum strănepoţii îşi vor blestema strămoşii!..

Eroilor

Spre voi, viteji al căror sînge a curs – hotarul apărîndu-l, –
Îngenunchiat, tot Neamul astăzi îşi 'nalţă sufletul şi gîndul!...

Spre slava voastră, din altare, se ’nalţă fumul de tămîie,
Viteji a căror nume sfinte neşterse’n veci au să rămîie!...

Fiţi binecuvîntaţi în veacuri, voi, păstrători de vechi hotare, –
Viteji care aţi căzut în lupte, visînd o România-Mare!
De-a pururea mărire vouă în înfloritul Paradis, –
Că voi aţi biruit prin moarte, şi s-a'mplinit al vostru vis ...

Dar noi?... Sîntem noi vrednici, oare, de jertfa sîngelui cel sfînt
Ce-a curs din piepturile voastre pe vechiul Neamului pămînt?....
Nu plîngeţi oare 'n Raiul vostru, că-atîta lìotă străină
Culege roada jertfei voastre din scumpa Neamului grădină?!

O, eu aud mereu mustrarea vitejilor cu piept de fier,
Pe care tunetul adesea, mugind, ne-o bubue din cer,
Că voi prea mari aţi fost, prin jertfă, pe cînd urmaşii sînt prea mici,
Lăsînd ca România-Mare s-ajungă Rai la venetici!

Neamului Valah Strigare

Fraţi Valahi din patru unghiuri, fraţi de viţă Geto-Dacă,
Fraţi pe care nici o liftă n-a putut robi să ne facă, –
Iată-ne azi robi sub lifta unui Neam care, din lume,
Vrea pe veci să ne sugrume,
Să se şteargă dintre Neamuri strălucitul nostru nume!...

Dar, mai cruzi ca lifta neagră care azi, prin vicleşug,
Ne-a'njugat – plăvani la jug, –
Sînt acei cîţiva nemernici, fraţi de sînge, scoşi din minţi
De-ai trădărilor „arginţi“,
Càri, de zornăitul dulce, nu mai pot nimic s-audă
Din cît geme ţara toată cu de lacrămi geana udă!...

Toţi aceştia, – o droaie de nemernici care vor
Nimicirea Ţării lor, –
S-au făcut, în mîna liftei, crunte „Coade de Topor“,
Şi s-au năpustit cu ură, fîlfîind drapele roşii,
Să doboare tot ce-n veacuri au păstrat mai drag strămoşii!...

Vor, vînduţii fără inimi, – îndemnaţi de-a liftei gloată, –
Să ne-aprindă Ţara toată;
Nu mai vor s-avem tezaur,
În altare pe Iisus;
Ticăloşilor li-i sete de mărirea lor, de aur;
Drojdia se vrea deasupra; putregaiul se vrea sus;
Sufletele lor de fiară
Nu mai au nimica sfînt;
Ei vor „patria“ să piară,
„Dumnezeu“ să fie frînt;
Să fim toţi o biată turmă fără drepturi, nici cuvînt!...
Să nu mai avem din toate, sub tîlharii bolşevici,
Decît jug şi plîns în gene, umilinţi, scuipat şi bici;
Soarta naţiei române s-o păstreze lifta 'n mînă
Viermii toţi s-ajungă 'n slavă, iar luceferii'n ţărînă;
Şi, sub tirania gloatei care-şi 'nalţă pumnul strîns,

Să ni se topească ochii potopiţi de-atîta plîns?...

Fraţi Valahi – cu glas de tunet, ne-a strigat un mare „Mag“ –
Să ne facem toţi o stîncă sub al Ţării noastre steag;
S-alungăm „semănătorii de ruine şi pustiu“,
Care vor s-arunce Neamul în mormînt fără sicriu!
El a plîns pe culmea 'naltă, cînd a buciumat aprins,
Neamului aproape 'nvins,

Şi-al său bucium l-a dus vîntul, prelungit, din stîncă-n stîncă;
L-au fost auzit şi morţii din dormirea lor adîncă:
Fraţi Valahi, chemarea-i sfîntă, voi n-aţi auzit-o încă?!...

Cine să te mai trezească, Neam robit de-atîtea Iude,
Dac' auzul tău nici glasul Magului nu-l mai aude?!
Cum să nu ne facă robi,
Ca pe nişte boi neghiobi
Cei mişei: „semănătorii de pustiu şi de ruine“,
Cînd nici ţie nu ţi-e milă de moşia ta, de tine?!

Cum n-ar împroşca tîlharii
Cu noroi pe toţi „stegarii“,
Tot ce-avem mai drag, mai sfînt;
Cum nu ne-ar scuipa obrazul şi pe moşii din mormînt,
Cînd, cu nepăsare, toţi
Ne uităm mereu la gloata de mişei vînduţi, de hoţi,
Făr-a ridica un deget, – ca un hoit ce zace-n glod,
Şi din care viermii lacomi, liniştiţi, în voie rod?!...

O, vă veţi trezi odată, fraţi Valahi, dar prea tîrziu,
Cînd va fi aproape gata groapa cea fără sicriu,
În adîncul cărei Neamul aruncat va fi de viu!...

*
* *

Teme:

1. Evidenţiaţi temele şi motivele poetice ale creaţiilor poetice prezentate. Comparaţi-le cu acelea găsite în alte poezii studiate şi faceţi un scurt comentariu.

2. Descoperiţi aspectele ironice din ***Bucură-te, Ţară!*** Încercaţi să înţelegeţi contextul istoric la care s-a referit poetul consultînd un manual de istorie contemporană ori un site specializat!

3. Ce idei, teme sau motive poetice consideraţi că mai sînt de actualitate (adică în stare de a vă impresiona) în poeziile ***Sub Tricolor***, ***Eroilor*** şi ***Neamului Valah strigare***? Dacă ele există, comentaţi-le după ce le analizaţi împărţiţi în trei grupe.

*
* *

Mama
(A venit aseară mama)

A venit aseară mama,
Din sătucu-i de departe,
Sa mai vadă pe fecioru-i,
Astăzi „domn cu multă carte“!

A bătut sfios la uşă,
Grabnic i-am ieşit în prag.
Mi s-a umezit privirea
De iubire şi de drag.

Sărutîndu-i mîna dreaptă,
Ea m-a strîns la piept, duioasă,
Şi-ntrebînd-o cîte toate,

Am intrat apoi în casă.

Înăuntrul casei mele,
– Cîtă brumă-am adunat – ,
Dă prilej bietei bătrîne
Să se creadă-ntr-un palat:

Nu-ndrăzneşte nici să intre,
Cu opincile-n picioare,
Şi cu multă grijă calcă
Doar pe-alături de covoare.

Eu o-ndemn să nu ia seama
Şi să calce drept, în lege,
Că doar e la fiu-său-n casă,
Nu e-n casa vreunui rege.

Şi de-abia o fac să şadă
Pe-un divan cu scoarţă nouă…
„Mi-era dor de tine, maică…
Ţi-am adus vreo zece ouă,

Niţel unt, iar colea-n traistă
Nişte nuci, vreo două sute…“
Şi, cu ochii plini de lacrimi,
Prinde iar să mă sărute:

„Poate mor, că sînt bătrînă
Şi-a prins dorul să mă-ndrume
Să mai văd o dată, maică,
Ce mi-e azi mai drag pe lume!

Caierul mi-i pe sfîrşite…
Mîine poate-şi curmă firul
Şi-ntre patru blăni de scînduri
Să mă cheme cimitirul…

Jale mi-e de voi, mămucă,
Dar visez, chiar şi deşteaptă,
Cum, pe-o margine de groapă,
Bietul taică-tău m-aşteaptă…

Tu, odorul mamii, ’n urmă
Să te-aduni cu fraţii-acasă
Şi să-mparţi agoniseala
De pe urma lui rămasă:

Lui Codin să-i dai pămîntul
De la moară şi cu via;
Vaca şi-un pogon de luncă,
Maică, sa le ia Maria;

Lui Mitruş să-i dai zăvoiul
De răchiţi dintre pîraie;
Carul, boii şi cu plugul
Să le dai lui Nicolae,

Iară tu, ca mai cu stare
Decît fraţii zişi pe nume,
Sa iei casa-n care ţie
Ţi-a fost dat să vii pe lume…

Cînd şi cînd, în miezul verii
Sau de Paşti, să vadă satul
Cum îmi vine ca-n toţii anii,
La căsuţa mea băiatul.

Şi-avînd tihnă şi odihnă,
La venire sau plecare,
S-aprinzi şi la groapa maichii
Cîte-un muc de lumînare!…“

A tăcut apoi bătrîna
Şi-a plîns mult, cu lacrimi grele,
Ce curgîndu-i lin în poală,
Se-ntîlneau cu ale mele.

Anul Nou

Din cireşul veşniciei
S-a mai scuturat o floare
După ce-a visat sub lună
După ce-a surîs sub soare.

Şi-n clipita-n care floarea
A căzut pierind în vînt,
Cîte visuri neîmplinite,
Cîte doruri nu s-au frînt!

Dar în locul celei duse,
Altă floare vine acum,
Sufletul să ni-l îmbete
Cu nemaigustat parfum.

Şi cum primăvara codrul
Muguri mii desface-n rouă,
Floarea nouă ne aduce
Muguri de nădejde nouă.

Îmbrăcaţi al vostru suflet
În veşmînt de sărbătoare

Şi primiţi cu imn de slavă
Noua veşniciei floare.

Iar dacă-ntre voi iubirea
Va cînta fără să plîngă,
Niciun vis n-o fi himeră,
Niciun dor n-o să se frîngă.

Hristos a înviat!

Hristos a Înviat! Ce vorbă Sfîntă!
Îţi simţi de lacrimi calde ochii uzi
Şi-n suflet parcă serafimii-ţi cîntă
De cîte ori, creştine, o auzi.

Hristos a Înviat! În firul ierbii,
A înviat Hristos în Adevăr;
În poieniţa-n care zburdă cerbii,
În florile de piersic şi de măr.

În stupii de albină fără greş,
În vîntul care suflă mîngîios,
În ramura-nflorită de cireş…
Dar, vai, în suflet ţi-anviat Hristos?

Ai cîntărit cu mintea ta, creştine,
Cît bine ai făcut sub cer umblînd,
Te simţi măcar acum pornit spre bine,
Măcar acum te simţi mai bun, mai blînd?

Simţi tu topită-n suflet vechea ură?
Mai vrei pieirea celui plin de Har?
Ţi-ai pus zăvor pe bîrfitoarea-ţi gură?
Iubirea pentru semeni o simţi jar?

O, dacă-aceste legi de-a pururi sfinte
În aur măcar azi te-au îmbrăcat,
Cu serafimii-n suflet imn fierbinte
Ai drept să cînţi: Hristos a Înviat!

Rugăciune
(către Maica Domnului)

Prea Curată Maică, Pururea Fecioară,
Sufletul din mine nu-l lăsa să moară,
Ci revarsă, Sfîntă, peste el, de sus,
Mila Ta cea mare, mila lui Iisus!...
Îngeri împrejuru-mi fă să se adune,
Să-mi arate calea către cele bune,
Să-mi îndrepte paşii pe cărarea milei,
La-nceputul nopţii, la-nceputul zilei!...

Să gonească toate duhurile rele,
Ce pîndesc în drumul vieţuirii mele,
Bietului meu suflet să-i dea viaţă nouă,
Să răsfrîngă cerul ca un bob de rouă!...

Frînt de umilinţe, cu adînci suspine,
Sufletul la Tine vine să se-nchine:
Mila Ta din ceruri peste el coboară,
Maică Prea Curată, pururea Fecioară!

Rugăciune de seară
(Domnului)

Cu de lacrimi gene ude, înalţ rugă Domnului:
Sufletul păzeşte-mi, Doamne, în tot ceasul somnului;
Gînduri ce mă tulbur, cu al Tău Duh înfrînge-le;
Trupului meu dă-i odihna; răcoreşte-mi sîngele;

Somn uşor să mă surprindă, să dorm lin ca florile,
Şi cu inima curată să mă scoale zorile;
Rugăciuni să-nalţ spre Tine şi să-Ţi cînt poruncile,
Precum cîntă ciocîrlia peste toate luncile;

Să pornesc la munca sfîntă cum pornesc albinele,
Să pot umple, ca şi ele, fagurii cu binele,
Şi să Te slăvesc pe Tine, de pe valea plîngerii,
Dumnezeule din slavă, ce-L slăvesc toţi îngerii!

Troiţă din com. Feteni, jud. Vîlcea, datată 1860

*

* *

Teme:

1. Căutaţi pe „Google“ sau „Yahoo“ un site despre Vasile Militaru pe care este postată şi interpretarea romanţei ***A venit aseară mama***. Ascultaţi-o şi scrieţi ce impresie v-a produs (7-10 rînduri).

2. Consideraţi de actualitate rugăciunile versificate ale lui Vasile Militaru? Ce alte rugăciuni mai cunoaşteţi? Comparaţi-le (asemănări, deosebiri)!

*

* *

Haina de nuntă

*De Mîntuitor grăită, pilda nunţii din **Scriptură**,*
Străbătînd a lumii veacuri, a trecut din gură-n, gură…
Mai întîi ai Lui apostoli, apoi mii şi mii de clerici
Au rostit-o la răspîntii, au citit-o prin Biserici ,
*Au cîntat-o-n **Evanghelii**, să primească fiecare,*
Tînăr şi bătrîn în viaţă, bun şi răul, mic şi mare,
Aurul înţelepciunii ce l-a dat Mîntuitorul,
Grăind pilda cu Împăratul care şi-a nuntit feciorul.

Mii şi iarăşi mii de oameni, vieţuind, au stat s-asculte
Pilda lui Iisus, în sine cu înţelesurile-i multe;
Însă oamenii-ascultînd-o, au făcut ce fac întruna,
Primind razele de soare, razele ce le dă luna,
Binele ce li-l dă apa, – fie mări, fie izvoare,
Sau mireasma-mbătătoare ce le-o dă suava floare,
Căci acestea – fie apă, fie soare, fie lună,
Fie floare ’miresmată – toate vor ceva să spună…

Dar, cîţi oameni, privind Cerul cel cu soare, lună, stele,
Şi pămîntul cu-ale sale, înţeleg ce le spun ele?…
Căci şi-acestea spun o pildă cu-înţeles adînc, de taină,
Şi de-o nuntă unde omul va să aibe-anume haină…
Nunta-i viaţa ce pămîntul poate da cu-întreagă-i seva,
Precum nuntă era Viaţa ce trăiau Adam şi Eva,
Nuntă însă pentru care, – dezbrăcat de-a vieţii tină,
Omul trebuie să poarte haină albă, de lumină,

Haină care tuturora o dă Cerul ca s-o poarte
Pe pămînt pînă la Nunta cea cu Viaţă făr-de moarte!
Haina-Aceasta pentru nuntă, fericiţi au fost purtat
În Eden întîii oameni pîn-a nu se fi-ntinat,
Dar ei au pierdut aceasta, îmbrăcîndu-se-n alt port
Ţesut tot cu măiestrie-n de-ntuneric fir de tort.

Meşterul fiind Satana ţesător de-asemeni strai,
Pierzînd, cei ce-au vrut să-l poarte, dreptul vieţuirii-n Rai !

Haina nunţii despre care spune pilda lui Iisus,
E ţesută din lumina sorilor cei mai de sus,
În război ce ţese raze. Cercuit de-un curcubeu,
Şi la care stă să ţească Însuşi Sfîntul Dumnezeu!
O asemeni ţesătură nu se strică, nu se rumpe,
Şi pe veci 'mpodobeşte un potop de pietre scumpe!
O asemeni haină scumpă a purtat şi Lucifer,
Pînă l-a-ntinat trufia şi-a fost prăbuşit din Cer..

Ea e haină despre care lui Ioan în gură-i pune
*Chiar Iisus a Lui cuvinte ce-n **Apocalipsa**-i spune:*
„Să-mbraci haină de lumină ca să nu se dea pe faţă
Goliciunea de ruşine care-ai îmbrăcat-o în viaţă.
Cel ce biruie păcatul, din virtuţi făcîndu-şi salbă,
Va umbla la fel ca Mine îmbrăcat în haină albă!...
Celor cari în sac se poartă, celor trişti şi apăsaţi,
Să le dărui haină albă şi cunună de-împăraţi;

Să petreacă-n bucurie-între Îngeri şi-ntre Sfinţi,
Sad al Domnului să fie, neprihanei trebuinţi,
Să slujească Celui Veşnic, spre-a Lui slavă-n veşnicie,
Toţi, de apăsări să uite şi de plîns să nu mai ştie!"
Haină ce-n Eden purtînd-o mai 'nainte cei doi inşi,
Deşi goi, nu ştiu ce e de ruşine-a fi cuprinşi;
Dar pe care s-o dezbrace prin păcat cînd au ajuns,
S-au văzut goi şi de-ndată Tatălui I s-au ascuns...

S-au văzut goi de lumină şi îmbrăcaţi deci amîndoi,
Spre ruşinea lor de Tatăl, cu-al păcatului noroi!
Nu s-au ruşinat că goi sînt în a trupului lor piele,
Ci că erau goi de raze, goi de sori şi goi de stele!...
Iată-n ce fel vrea-Împăratul pilduirii, care-nfruntă
Pe cel ce, venind la nuntă, nu era-n veşmînt de nuntă...
(Că-n vechime, împăraţii, într-al nunţilor avînt,
Îmbrăcau pe toţi chemaţii la ospăţ în alb veşmînt;

Astfel că, la nunta pildei, unul a făcut păcatul
De-a nesocoti veşmîntul tuturor dat de-Împăratul)...
După cei cuprinşi în pildă şi-n Eden, pe urmă, noi
Şi-n aşa veşmînt să mergem am vrea toţi în acea vreme
Cînd la Nunta-Împărătească să nu fie dat afară.
Şi-mbrăcat, ca şi-Împăratul, pe aleile grădinii,
La ospăţ mergînd, să fie tot asemenea cu crinii!

Nunta nu este departe... La cerescul Lui război,
Împăratul ţese-ntruna haine albe pentru noi...
Cei ce şti-vor să se-mbrace pentru Nuntă, deci, cu ele
Se vor îmbrăca – cu soare, cu luceferi şi cu stele
Vor nunti-n afara vremii; vor bea Vinul Nemuririi;
Se vor veseli cum nimeni n-a mai fost în firea firii,
Rămînînd mereu la Nuntă, ce fiind în veşnicie,
Duhul meu în lut, nu poate nici s-o spună, nici s-o scrie!

*
* *

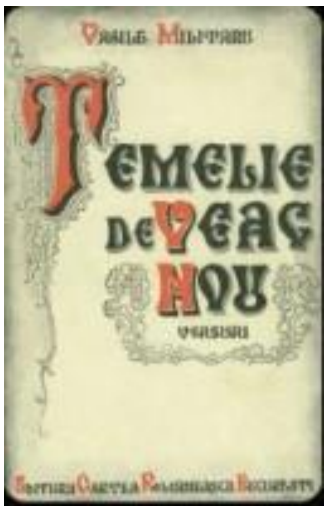

Teme:

1. De ce credeţi că Vasile Militaru declara: *În poeziile mele nu va rima niciodată „poporul“ cu „tractorul“*? (Pentru un răspuns documentat, consultaţi şi biografia poetului pe **HotNews.ro**).

2. Căutaţi şi citiţi în ***Noul Testament*** pilda ospăţului unde sînt chemaţi cît mai mulţi dintre locuitorii unei aşezări, cu condiţia de a fi „îmbrăcaţi de nuntă“, pildă la care se referă ***Haina de nuntă***.

3. Identificaţi arhaismele (cuvinte, expresii), licenţele poetice (dezacorduri etc.) din poeziile scrise de Vasile Militaru şi evidenţiaţi valoarea lor stilistică (modalitate de verificare: înlocuiţi-le contextual cu echivalanţele lor actuale şi analizaţi modificările produse).

*
* *

Repere critice:

[…] *Scriitor răsfăţat de public în timpul vieţii, dar aspru judecat de critica literară (Dragomirescu, Lovinescu, Călinescu),* [Vasile] *M*[ilitaru] *a intrat ulterior în conul de umbră al interesului literar, devenind un „scriitor uitat“.*

Circulînd astăzi doar ca autor al poeziei ***Mama*** *(avînd într-o ediţie dedicaţia: „dragului meu prieten G. Enescu“), care va deveni populara romanţă* ***A venit aseară mama***, [Vasile] *M*[ilitaru] *a beneficiat de comentarii critice unilaterale şi, deci, inexacte. Astfel, Lovinescu îi lua în considerare doar volumul* ***Stropi de rouă*** *(1919), imputîndu-i, pe bună dreptate, „coşbucismul şi, în genere, ruralismul“ (Z. Ornea şi Al. Piru aderînd, mai recent, la aceeaşi opinie), în timp ce Călinescu, în* ***Istoria*** *sa, îl analiza exclusiv ca fabulist.* […]

(Ilie Radu-Nandra, în ***Dicţionarul Scriitorilor Români***, Bucureşti, Editura Albatros, 2001, p. 215).

[…] *În perioada interbelică devine unul dintre cei mai populari oameni de cultură din ţară. Se spune că nu exista casă de om care ştia să citească, fără un Vasile Militaru pe etajeră.*

În vasta sa activitate literară nu şi-a clădit o eşafodare a crezului artistic prin polemici. Nu-şi făureşte stilistica din pariuri prinse cu alţi scriitori, cum se defineşte, încet dar sigur, simbolismul lui Ion Minulescu din tangenţa cu opinia în temă a lui Topîrceanu. […] *Întreaga operă a lui Vasile Militaru este prin excelenţă originală. Foloseşte un verb uşor accesibil, limpede, aşezat cu o măiestrie rar întîlnită în idei mature. Formularea, uneori prea facilă, cucereşte prin logica unui umanism profund, plin de înţelepciune.*

Priza la cititor este imediată şi toată atenţia, încîntată, e dirijată spre tîlcul final. Deşi îşi face intrarea în literatură şi în memoria românului prin fabule, ele sînt doar o mică parte din tot ce a scris. Aproape întreaga sa operă e-n versuri, cu iz nostalgic de morală filosofică, de părintească sfătoşenie, aşa cum a deprins să cugete, copil fiind, la şezătorile din lumea satului.

Plină de atmosferă creştină, uneori poezia sa îşi propune atenţionarea la noi spaţii ale durerii cauzate de abaterile amare de la ordinea firească a ***Genezei****. Autorul e conştient că, mai mult ca oricînd, prima jumătate a secolului al XX-lea a făcut ca oamenii să-şi consume machiavelic existenţa terestră. Niciodată „Scopul scuză mijloacele“ nu s-a identificat mai bine cu verbul a supravieţui. Abruptele răsturnări politico-sociale au creat debusolări care tulburau adînc. Tot insul se zbătea pentru a fi, îşi punea problema sensului existenţei şi aştepta revelaţii. În acest context speranţa în Dreptatea Divină apare ca nevoia pîinii în casa omului sărac.*

Omul trebuie înţeles ca ultima şi cea mai frumoasă creaţie a lui Dumnezeu. Dar credinţa lui Vasile Militaru nu este cea a creştinului smerit, care ia cunoştinţă de Divinitate doar la slujbele duminicale. Pentru poet a fi drept nu-i o virtute. Dreptatea şi binele sînt privite ca un firesc al firii care trebuie să existe mereu în noi.

În poezia lui Vasile Militaru credinţa purifică orice umbră de îndoială, oferind în schimb încredere şi optimism. Religia dă explicaţii oricărui fenomen. Spre exemplu, contrar părerii lui Petre Ţuţea, care spune că rugăciunea aparţine doar oamenilor, Vasile Militaru e convins că toate fiinţele vii, de vreme ce sînt creaţia [lui Dumnezeu], *îşi au forma lor de rugăciune.*

Comuniştii au perceput credinţa în Dumnezeu a poetului şi încrederea sa de neclintit în dreptate şi adevăr ca pe un ghimpe în coaste. Că noul regim al anilor '50, structurat ideologic pe ateism, era şcolit de Kremlin în manipularea dură a personalităţilor culturale, cunoaştem. Dar durerea noastră de acum e că, peste decenii, dacă nu-i promovăm opera, nepoţii noştri nu vor şti mai mult de[spre] *Vasile Militaru decît că a fost un mărunt... fabulist trivial.*

Spicuim din prefaţa semnată de Tudor Nedelcea la volumul apărut postum ***Poemele nemuririi****, Craiova, editura Scrisul Românesc, 1995: „Sentinţa nr. 390 din 20 iunie 1959 a Tribunalului Militar din Craiova condamnă pe inculpatul Militaru Vasile la... 42 de ani de detenţie şi confiscarea totală a averii personale pentru crima de uneltire contra ordinei sociale şi pentru delictul de deţinere de publicaţii interzise".*

Avea atunci 74 de ani. Dacă nu murea la 18 zile după pronunţarea sentinţei, la Ocnele Mari, ar fi ieşit din închisoare în anul 2001, la venerabila vîrstă de 116 ani, urmînd să-şi trăiască tot restul vieţii reeducat în disciplină comunistă...

(Preluat de pe site **HotNews.ro**).

*
* *

Apreciat pe nedrept în primul rînd ca fabulist şi ca autor al poeziei ***Mama*** (devenită romanţa ***A venit aseară mama***), dedicată lui George Enescu, Vasile Militaru a compus numeroase alte creaţii patriotice şi religioase care, după ce a fost declarat poet interzis, au circulat îndeosebi prin viu grai în anii întemniţării sale de la Aiud şi Craiova. Din cauza torturilor şi a vîrstei arestatului – 74 de ani –, detenţia i se încheie cu decesul în condiţii cutremurătoare (am reprodus în introducerea noastră biografică şi un fragment din memoriile unui martor ocular).

Căutînd o frază definitorie pentru verticalitatea morală a lui Vasile Militaru, am găsit cugetarea: *Dacă am pierdut averi şi ranguri, dar nu am pierdut credinţa în Dumnezeu, nu am pierdut încă nimic.* (M. F.)

4. CONSTANTIN OPRIŞAN
(1921-1958)

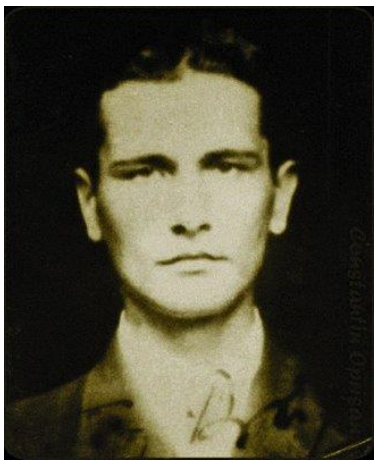

Numele său nu figurează în dicţionarele actuale ale literaturii române. Totuşi puţine cărţi ar putea rupe zăgazurile ideologice pe care, din varii motive, Şcoala tot caută, şi după 1990, să le păstreze în curricula, ca un fel de umbră nostalgică ori legămînt nescris cu trecutul totalitar. Una dintre apariţiile recente care se înscrie în paradigma propusă de noi este intitulată ***Cărţile Spiritului şi alte poezii*** de Constantin Oprişan (Bucureşti, Editura Christiana, 2008). Un grupaj din versurile poetului martir fusese inclus şi în ***Doi poeţi*** **[con]*damnaţi: Constantin Oprişan & Ştefan Vlădoianu*** (Bucureşti, Editura Majadahonda, 1995).

„Sînt Unamuno parcă, nici eu nu ştiu
precis;
Identitatea certă m-ar ţine-ncătuşat.
Privesc aici o urmă şi urmăresc un vis
Pe care-l ştiu că este, deşi nu l-am visat.

Vagabondez cu mintea, convins că-l
urmăresc,
Dar nu ştiu ce povară mă ţine sedentar
Şi în zadar de-o viaţă mă chinui să păşesc
Pe urma Rosinantei, din urma de măgar.

Cu îndrăzneţul spirit spre nouri mă avînt,
Dar trupul laş mă leagă cu talpa de asfalt;
Şi gust în spirit cerul, cu talpa pe pămînt,
Dar tremur din tot trupul de teama de
înalt.

Sînt tragic fără riscuri; imit pe cerşetori
Şi ofensez platonic Sybarisul burghez;
Aş vrea să-nfrunt realul, dar plîng pe
visători
Şi, prins prin tălpi de pietre, mi-e frică să
visez.

Mi-e scîrbă de sofismă, dar logică nu ştiu;
Mă-mbăt de paradoxe ca ultimul estet,
Nu-mbrăţişez minciuna, la adevăr nu sînt,
Şi preamărind ideea, tînjesc după concret.

Durerile contrarii le strîng într-un suspin
Şi-mi rafinez plăcerea în psihic alambic,
Dar să nu faci ca mine, că nu-i mai mare
chin
Decît să ai de toate şi să nu vrei nimic!

Tu lasă-mă, şi drumul, oricît ar fi de lung,
Ai să ajungi eroul cu platoşă de foc;
Eu stau, nu pot, şi poate nu trebuie
s-ajung,
Ci să trudesc pe-o urmă de clasic
dobitoc“.

Şi Unamuno tace, e surd la tot ce-i spun,
Pierdut în distilarea extremelor dureri.
Infirmu-acesta, totuşi, e ghidul cel mai bun
Pe căile bătute de tragici cavaleri.

……

În faţa mea, departe, un uriaş călare,
Pe gloaba lui uriaşă, ţinteşte în văzduh.
Îmi fulgeră privirea armura-i sclipitoare
Şi lancea legendară înfiptă în vreun duh.

Se-nalţă coiful mîndru, plutind peste
păduri,
Lucind în puritatea albastrului senin,
Păşeşte gloaba-n ritmul metalicei armuri,
Şi-n urmă scutierul, călare pe asin.

Ascunsă după arbori, tăcerea împresoară,
Să-năbuşe sub ramuri eroicul concert.
Mai mîndru pare omul cînd moartea-l
înconjoară
Şi mai frumoasă viaţa cînd trece prin
deşert.

Îmi strigă: „Ce tot şovăi şi ochii ţi-i
ascunzi?
Îndreaptă-ţi dîrz privirea şi pasul tău de
ţînc!
Tu eşti un vîrf de lance şi-n Duhul Rău
pătrunzi,
Cu cît mergi mai departe, cu-atîta mai
adînc“.

Se risipesc miasme şi vraja se dezleagă,
Un vînt de primăvară adie pe obraz
Şi creşte în putere făptura mea întreagă,
Gonind, prin praful negru, spre marele
viteaz.

„Erai s-adormi”, murmură eroul zîmbitor,
„Pe căpătîi de piatră tîrît de vîrcolaci;
Priveşte-i sînt-n umbră cum fîlfîie în zbor
Şi speriaţi auzi-i cum ţipă prin copaci!

Sînt mulţi în codrul sînt, dar au acelaşi
joc:
Întîi, te înfăşoară tăcerea cu-n descînt;
În urmă, oboseala te frînge de mijloc;
Apoi, prin ierburi, somnul te trage la
pămînt.

Uitarea peste tine depune prafu-ncet,
Iar gîndul anchiloza ţi-l ţine nemişcat;
Încremenită, mintea rămîne un schelet,
Iar forţa ta latentă – sistem osificat.

Cînd spiritul opreşte mişcarea lui subtilă,
Iar somnul libertatea i-o ţintuie pe loc,
Din geniu mai rămîne netrebnica fosilă
Închisă într-o piatră, ca scoica în ghioc.

Te culci pe suprafeţe, la claritǎţi atent,
Avînd, în loc de pernă, pietroiul pozitiv
Şi nu visezi că-n juru-ţi păianjenul latent

Te ţese ca-ntr-o pînză în calcarul masiv.

Sub tufele acestea, pe galbenul lichen,
Dorm toţi sforăitorii de ieftine poveşti;
Surprinşi de împietrire în visul lor obscen,
Le cresc ciuperci pe burtă, sub laurii
porceşti.

Un demon schimbă lumea în bîlci
înşelător,
Fosilele să-şi vîndă pe viul adevăr;
De cumperi, şi-n momeală naiv te înfăşori,
Din arborele vieţii te smulge ca pe-un măr.

De-ţi lunecă privirea pe limpezimi banale,
Comode certitudini din drum de te opresc,
Te fură trîndav somnul gîndirii triviale
Şi gloria vulgară, sub laurul porcesc.

Te-alintă glorii vane, păcatul îl respiri,
În jur şi sub cămaşă jivinele se-ascund;
Vicleanul te vînează cu plasele-i subţiri,
Din geniul tău să-şi bată creiţarul lui
mărunt.

În noi, caleidoscopul infernului agită,
Din psihice prăpastii, făclii înşelătoare,
Iar lumea le repetă pe-o gamă nesfîrşită,
Scăldîndu-şi în mocirlă un stîrv de
tîrîtoare.

Dar Duhul Rău se-ascunde, îl supără
lumina,
Minţind că toate astea-s copilăreşti
simboluri,
Şi-n bezna sufletească ne sapă rădăcina,
Să ne prăvale duhul în propriile-i goluri.

Fiinţa lui nu-i spaţiu, cu toate că există;
El e mai mic ca punctul, dar umbra lui e
mare.
Respinge deci, cu scîrbă, minciuna
realistă,
Cîrpită cu ştiinţă şi cu percepţii clare!

Tu să cunoşti; acesta e marele secret
Ca să-ţi răpui duşmanul: întîi să-l vezi,
să-l ştii;
Apoi, cu pieptul sparge barajul lui concret
Şi spulberă-l în focul privirii tale vii.

Deci, dacă ştii ce-i răul, apucă lancea-n
mînă
Şi nu ţinti în leşuri, să-ţi cheltui energia,
Ci umbra urmăreşte-o, principiul ce le
mînă,
Şi lasă semidocţii să-şi văcsuie prostia.

Răstoarnă turme-n cale şi treci prin mori
de vînt,
Înfruntă inerţia cu spiritul activ.
Du mai departe lancea şi tragicul avînt,
Călcînd ca pe-o ruină neantul pozitiv.

Ce poate fi mai nobil decît, iubind ideea,
Să-i urmăreşti năluca din noapte pînă-n
zori
Şi, hăituit de stăfii, să-ţi cauţi Dulcineea,
Trecînd ca o năucă prin turme şi prin
mori?“

Şi Don Quijote cîntă, rotind în nouri
lancea;
Privirea lui colindă albastre depărtări...
Ce mare i-a fost lupta de cînd porni din
Mancha,
Gonind viclene stăfii, în nepătrunse zări!

Mă-ntorc să văd în urmă fidelul scutier:
De pe măgar atîrnă piciorul lui grăsun...
Ce paj a fost vreodată mai demn de-un
cavaler
Şi ce stăpîn avut-a vreun scutier mai bun?

Destinul lor, privindu-i, mai uriaş îmi pare
Şi parcă mai bicisnic şi mai nevolnic sînt
Să merg pe cai alături de sufletul lor mare
Şi să le calc pe urme cu pasul meu
mărunt...

Aşa gîndeam în sine-mi, cînd iat-o arătare
Trecînd ca o năucă prin ramuri de copac:
Un spiriduş de smoală, călare pe-o frigare,
Se lasă-n calea noastră în zbor de liliac.

Stă-n loc privind asinul, apoi, cuprins de
streche,
Se-nvîrte ca sfîrleaza şi iar stă nemişcat,
Sucala întinzîndu-şi să-l gîdile-n ureche,
Dar cu-n strănut îl suflă măgarul indignat.

Să fie Puk? N-aş crede. Prea-i negru şi
pocit!
Tersit? Nici el nu este, căci pare mai
modern...
Deşi la-nfăţişare aduce cu Tersit,
Dar are o culoare şi-un míros de infern.

„Papini!“ – strigă Sancho. „Te-ntorci şi

iar te duci,
Apari din nefiinţă şi intri-n ea din nou,
Cînd pleacă primul cîntec, te află la răscruci
Şi piei apoi călare pe ultimul ecou".

„E spiritul pădurii!" – şopteşte Sancho.
„Cată
Să nu te cerţi cu dînsul, chiar dac-o vrea-ntr-adins;
E negru de păcate, dar s-a căit odată
Şi geniul bun, cu haina, pe frunte l-a atins.

Se spune, după unii, c-ar fi primejdios:
Uşor îi cazi în plasă, de nu ţi-i gîndul treaz;
Dar eu îi ştiu secretul, nu-l iau în serios,
Şi dacă-l iei cum este, să ştii că are haz".

Zvîrlit în praf, Papini, de-o tuse de măgar,
Spre Don Quijot se-ndreaptă, cu părul mai zburlit,
Armura să-i străpungă cu ţeapa-i de bondar...
Dar cade ca o minge, strigîndu-mi istovit:

„La mijloc mă aruncă destinul meu nedrept;
Cad între Don Quijote şi Sancho Panza! Or,
Nici promiscuitatea cu Sancho n-o accept,
Nici pe stăpîn nu-l sufăr, cu casca lui în nori!

Priveşte-l: mă ignoră, deşi sînt evident,
Şi trece peste mine cu zîmbetul lui trist.
Deşi-l surprind adesea privindu-mă atent,
Sînt sigur: găliganul nu ştie că exist!

De-aceea, cîteodată, mă-nfurii pe oricare:
Mă-nfurie măgarul cu calmul lui englez,
Mîrţoaga ce nu ştie ce poartă în spinare;
Cît despre Sancho Panza, doar cînd îl văd turbez
Dar culmea, pîntecosul, convins că am talent,
Îmi rabdă tot dispreţul pe care nu-l ascund!
Cînd văd că nătărăul mai e şi indulgent,
Încerc cu vîrful ţepei buricul lui rotund.

Şi iarăşi mă înfurii pe tot ce e anost,
Pe Swift, întruchiparea piticului englez,
Pe Goethe, care crede că diavolul e prost,
Pe Shakespeare că-i stîrpeşte, în ***Hamlet****, pe danezi.*

Şi pe Homer că trece cu hexametrii-n zbor,
Ca în galopul antic să-l poarte pe Achil,
Şi-alături de eroul cel iute de picior,
Pe scîrnavul Tersites, călare pe dactil.

Mă-nfurie bondocii, cu gîtul lor prea scurt,
Lunganii, că nu-şi taie picioarele prea lungi,
Turbez pe uriaşii care trăiesc din furt,
Pe Siegfried că-i stîrpeşte pe micii Nibelungi.

Pe cei ce cred în vise, pe toţi i-aş face scrum;
Pe somnambuli, din viaţă, pe toţi aş vrea să-i şterg,
C-atunci cînd lumea doarme, ei fluieră pe drum
Şi se grăbesc s-ajungă, dar nu ştiu unde merg.

I-am spus-o şi lui Goethe: «Degeaba tot alergi!
De faci un pod, nu-i totul, şi-n iad poţi face pod.
Nici mersul nu-i sînt, ci sensu-n care mergi
Şi cum îţi faci din sensuri, cu spiritul, un nod.

Nu te salvezi cu acte de dulce filantrop,
Căci nu e totul fapta, ci spiritul din ea.
Şi n-or să vie, Goethe, cînd eu o să te-ngrop,
Nici îngeri să te scape, nici dracul să te ia».

Şi-sînt, te priveşte! Desculţ şi în cămaşă,
Te prinzi cu Don Quijote şi umbli prin păduri.
Cum pui tu inul simplu cu zaua lui trufaşă,
Curajul tău cu frica pitită sub armuri?!

Vrei cavaleri? Hai, vino: ţi-arăt o cruciadă!
Nu dau un ban pe dînşii; ţi-arăt oricîţi ai vrut:
Le sună gol armura, căzuţi pe cai, grămadă,
Cum stau de-atîta vreme cu numele pe scut.

Îţi dau orice spectacol în codrii mei tăcuţi,
Istoria întreagă sub arborii eterni,
Politica născută din antice virtuţi
Şi-njunghiată-n jungla corsarilor moderni.

Am toată poezia prin Dante şi Homer,
Gîndirea de la Thales la ultimul sistem,
Natura neştirbită din funduri pînă-n cer...
Am binele din rugă şi răul din blestem.

Ţi-arăt filosofia în bîlciul vanităţii,
Protagoras şi Crates în scrînciobul sofist,
Modernii cum înalţă cîntări sterilităţii
Şi-un veac întreg cum doarme în somnul realist.

Dar tu nu ştii ce cauţi, nici unde mergi năuc,
Nici de alungi frumosul, ori fugi de vreun urît;
În palma mea e taina, în miezul ei te duc,
În ţeapa asta-i totul, să-mi ceri orice, oricît!

Să vezi, cînd nevăzute abisuri îţi desfund,
Pe demoni cum stau singuri, iar îngerii perechi;
Să coborîm pe-o rază-n adîncuri fără fund
Şi din infern pe Dante să-l scoatem de urechi.

Sau poate-l vrei pe Goethe? Ţi-l dau să-i pipăi ţeasta,
Să vezi că tot Mefisto pe Faust l-a luat,
Căci, află de la mine, de cînd e lumea asta,
Pe dracul niciodată un neamţ nu l-a-nşelat!

Să prindem taina vieţii în cruntă încleştare,
Orgoliul cum triumfă pe spiritul răpus,
Să-ţi pun în palmă forţa şi geniul în frigare,
Şi lumea s-o întoarcem cu tălpile în sus".

* * *

Piticul mă uimeşte cu magicu-i delir
Şi propria-mi uimire îl creşte uriaş.
Furat de înţelesuri, cuvintele-i respir.
Nu ştiu de mi-e prieten, ori poate mi-e vrăjmaş.
De jocu-i de-artificii simţindu-mă atras,
Mă-ntreb pe ce cărare destinul să-mi îndrept...
Şi-n cumpăna-ndoielii mă scoate din impas,
Tuşind ca o trompetă, măgarul înţelept.

Stă gnomul brusc din vorbă, cu ţeapa ridicată,
Iar farmecu-i hipnotic se spulberă în vînt.
Porneşte-apoi pe cale cu mine deodată,
Tîrînd prin praf ţepuşa, cu vîrful în pămînt.

Sfios, începe iarăşi, cuvintele-ngînînd:
„Vezi tu răscrucea asta? Pe-aici trecu cîndva
Un Om"... Şi fără voie adastă la un gînd:
„Voi nu ştiţi unde mergeţi, El singur o ştia.

Trecea, urmat de gloată, cu crucea în spinare...
Ca-ntotdeauna, gloata, lovind în ce nu ştie,
Lovea şi-n El sînt, dar – vai! – neştiutoare
Că ura ei de-o clipă va trece-n veşnicie".

Privirea lui Papini se urcă în etern,
Iar glasul i se schimbă în glas de heruvim;
Cuvintele uşoare pe inimă se-aştern
Şi aripa durerii-l înalţă în sublim.

„Veneam", şopteşte dînsul, „cu Simon din Cirene,
Un om c-o-nfăţişare şi-o forţă de plebeu.
Nu m-a oprit nici plînsul frumoasei Magdalene,
Ci am pătruns prin gloată, ca să lovesc şi eu.

Abia-Şi ducea povara pe trupu-nsîngerat;
Trăgeam de lemnul Crucii, cînd Omul a căzut;
S-a-ntors să mă privească în ochi, îndurerat...."
Şi, tremurînd, Papini îmi spune: „L-am văzut!".

Şi izbucneşte-n hohot: „De ce n-am mers cu Dînsul,
Să-I sprijin eu povara şi muntele să-l sui?
Am plîns şi El pe faţă mi-a şters cu haina plînsul,
Şi port de-atunci în lacrimi şi astăzi chipul Lui.

Tu nu poţi şti", îmi spune, „din ce adîncuri plîng,
Din ce-ntunerec iese o lacrimă de gnom!
Ţi-o dau s-o vezi. Priveşte-o! Într-însa îţi

răsfrîng
O clipă, o durere, un cer întreg, pe Om".

Şi plînge spiriduşul cu lacrimi argintii;
Stă ţeapa ca floreta căzută-ntr-un duel.
Sfîşietor răsună pădurile pustii
Şi plînge spiriduşul, şi plîng şi eu cu el.

* * *

În faţa codrului de metal
(Expierea lui Don Quijote)

„O, Doamne! Dulcineea!" – murmură
Don Quijot
Şi braţul i se lasă, cu lancea tremurînd:
„O! Singura-mi iubire schimbată în
robot!".
... Şi lancea i se-nfige cu vîrful în pămînt.

„Misterul cast al vieţii închis în fierul
mort,
De-aceea te răpiră din vechiul tău castel,
Fluidul inefabil să-l schimbe în resort
Şi trupul tău eteric – în monstru de oţel".

Şi tristul Don Quijote coboară de pe cal:
„De-acum, cuprins cu fierul pe veci o să
rămîi,
Iubirea mea celestă s-o aflu în metal,
Să-mi dea pe totdeauna sărutul ei dintîi".

Se-nvîrte-ncet inelul destinului pe cer
Şi semnul suferinţei, firavii peşti, răsar;
Prin somn mai plînge Sancho, pe platoşa-i
de fier,
Şi, copleşit de gînduri, stă stoicul măgar.

* * *

Un ultim sfat
(Don Quijote se ridică din spasmul morţii
şi dă Spiritului Uman un ultim sfat,
rezultat al experienţei sale):

Să nu te-ntorci din cale cînd Duhul Rău te
minte,
Căci vei rămîne pururi în a Sodomei
carceri;
Prin fier, prin foc, prin apă, dar numai
înainte,
Căci drumurile-n spirit nu suferă
întoarceri!
[…]

Postume

Să mă întorc mai bine la oi, să mă retrag.
Din lumea lor vîndută pe treizeci de arginţi
Voi paşte în tăcerea pădurilor de fag
Asinii filosofici şi turmele cuminţi.

În inima pădurii voi întîlni o fată
Şi inima-mi va bate ca-n ceasul cel mai
sfînt.
Ne va cuprinde-n braţe tăcerea-
nmiresmată
Şi-om adormi-n sărutul nostalgicului vînt.

Or să mă strige zeii bătrînului Homer,
Pe creştet îmi va trece mai falnic Orion
Şi voi uita, cînd urcă Pleiadele pe cer,
De lumea lor cu soare şi stele de neon.

Va strînge Parmenide din cosmicul decor
Durerea lui perfectă în sfere de cleştar,
Uitîndu-mă ca-n unda albastrului izvor,
Voi ignora roboţii şi porcii de metal.

Tîrziu, doinind povestea amarului trecut,
Voi fredona refrenul metalicei jivini,
Va da din cap, uimită de basmul necrezut,
Nevinovata turmă şi scepticii asini.

* * *

Cînd ochiul nu mai vede şi drumul pare-
nchis,
Iar duhul îndoielii spre-ntoarceri te
împinge,
Închide ochiul searbăd şi-aruncă-te-n abis,
Lovind cu pieptul moartea – şi sigur vei
învinge.

Să te ridici mai tare din orice prăbuşire,
Săgeţi de fier să-ţi fie cuvintele temute,
Ştiinţa ta: credinţa, iar forţa ta: iubire;
Să-ţi faci din geniu spadă, iar scutul din
virtute.

Acesta fie sensul victoriilor tale,
Cînd porţi povară trupul, durerea drept
hotar,
Cînd lutul te constrînge cu legi materiale,
Să sfarmi cu geniul liber păcatul necesar.

În cîntul tău să legeni al lumilor mister,
Prin el să treacă-n freamăt al geniilor
zvon,
Materia pătrunsă în inima-i de fier
Să cadă în genunche, ca-n vechiul Ierihon.

Trecînd din nou prin lume spre cîmpul tău
cu stele,
Vei întîlni aceeaşi sodomică dugheană.
Ieşi-vor Ehrenburgii din nou de sub
tejghele,
Turbarea să-şi ascundă lingîndu-te
în rană.

Ştiu că le ştii comerţul şi rostul lui
ţi-e clar,
Şi taina lui sinistră, şi cinicii stăpîni,
Dar ca să nu pierzi drumul, un sfat ţi-e
necesar:
Înconjură taverna şi haitele de cîini.

Te vor primi jupînii cu rînjetul spurcat,
Îţi vor zîmbi clienţii, te vor striga Zola,
Lingîndu-şi murdăria vărsată din ficat....
Tu treci pe lîngă dînşii şi mergi spre turma
ta!

Şi iarăşi ghilotinei vei trece pe sub dinţi,
Iar semnele căzute le vei găsi în praf;
Îşi va suna zaraful tociţii lui arginţi...
Tu să n-atingi arginţii, ci scuipă-l pe zaraf!

Într-un amurg nostalgic, cînd soarele pe
culmi
Va săruta pămîntul uitîndu-se-napoi,
Se vor ivi din zare pădurile de ulmi
Şi dulcele Psychaion, cu turmele de oi.

Atunci ţi-o pare clipa mai grea ca
niciodată
Şi tot mai grea e fruntea, şi ochii tot mai
grei;
Şi frînt vei sta, cînd noaptea se lasă-nmi-
resmată,
Să-i sorbi parfumul paşnic sub crengile de
tei.

Dar mieii albi, simţindu-ţi prin întuneric
pasul,
Îţi vor vesti venirea în codri de stejari
Şi turmele vor crede, îţi vor cunoaşte
glasul,
Şi-abia văzînd, vor crede şi scepticii
măgari.

Vei regăsi toiagul şi gluga de oier,
Păstrate ca relicvă alături de caval,
Şi cîntul va începe şi va urca spre cer,
Sfios ca începutul şi trist ca un final.

Din ce în ce mai plină suna-va melodia,
Mai grea de înţelesuri cu fiece cuvînt,
Şi nopţi la rînd pe cîmpuri va plînge
bucuria
Născută din întîiul şi ultimul tău cînt.

Şi-n seara cea mai lină, cînd stele
tremurînd,
Din ape, nestemate, şiragurile-şi scot,
Vei levita. Pădurea te va privi urcînd
Şi, dînd din cap, măgarii vor înţelege tot.

Iar turma, biata turmă va şti că eşti plecat,
Şi tot pe drumul galben te-o aştepta să vii,
În marea ta iubire crezînd nestrămutat,
Şi sufletul ei singur va plînge pe cîmpii.

Cu dolii de cerneală, taverne sodomite
Vor încerca să mintă că ai murit, şi iar
Se vor trudi să lege, cu panglici mîzgălite,
De alba ta cămaşă comerţul lor murdar.

Verlainii şi Baudelairii, sorbind mai grea
otravă,
Şi-or scărpina păduchii, strivindu-i sub
călcîi,
Şi lacrimi mai amare din fierea lor
bolnavă
Şi-or stoarce, ca să-ţi facă din ele căpătîi.

Tu tot mai jos lăsa-vei pămîntu-ntunecat,
Prin pulberea de stele urcîndu-te senin;
Va mîngîia lumina obrazul tău curat
Şi colbul de luceferi cămaşa ta de in.

Şi dacă vreo ispită te va-ndemna să-ntorci
Privirea ta şi gîndul o clipă înapoi,
Vei revedea cu scîrbă pe umaniştii porci
Rîmînd în picătura imundă de noroi.

De sus, privind mocirla prin care ai trecut,
Ca de un vis de groază te-o trece un fior,
Îţi vei desprinde ochii şi gîndul de pe lut,
De tot ce-a fost acolo simţindu-te uşor.

Tu tot mai sus urca-vei, de geniul tău
purtat,
Lăsînd în urmă aştrii, cenuşă tot mai fină;
Foşnirea lor s-o şterge în sufletu-mpăcat
Şi vei intra – scînteie – în marea de
lumină.

(Din ***Cărţile Spiritului***, cartea a doua, ***Psychaion*** şi din ***Alte Poezii***).

Cartea ontologică

(Cînturile somatice)

Cu suflet cald şi dulce din pîine şi din vin
Unesc abstractul spirit pămîntului concret.
În duh port limpezimea Olimpului sînt
Şi-n trupul meu de iască port fiere şi oţet.

N-am nume; despre mine, eu însumi ştiu puţin;
Nici cine-mi vrea pieirea, nici cine m-a născut,
Ci împlinesc în lume un trist şi greu destin:
Ştiind pe toţi şi toate, să-mi fiu necunoscut.

Pe vîrsta mea în urmă cu gîndul cînd alerg,
Mă pierd în depărtarea de apă şi de cer
Şi îmi aduc aminte că m-am deprins să merg
Ţinîndu-mă de cîrja bătrînului Homer.

Tot bunul orb, devreme, să văd m-a învăţat
Cu zeii lui, spre boltă, privirea să-mi ridic;
Mă căţăram pe braţu-i spre cerul înstelat
Şi-mi măsuram statura cu degetul lui mic.

Cînd mîzgăleam cuvîntul sub ochii lui miopi,
În praf, cu beţişoare din creangă de măslin,
Printre istorii grele, cu nimfe şi ciclopi,
Mi-a spus că eu m-aş trage din neam de androgin.

La androgini, cum spune istoria în cărţi,
Bărbatul şi femeia formau un singur ins.
Neîmpărţită, vremea curgea din două părţi
Şi-ntreg principiul vieţii era în ei cuprins.

Fiinţa necurmată şi timpul neştirbit,
Nimic nu separase realul de latent.
Ce-a fost cu ce-o să fie – un tot nemărginit,
Şi lumea uriaşă – întreagă în prezent.

Cînd mintea noastră, ruptă, pe dinafară cată
Spre lume să-şi întindă, prin şanţuri, cap de pod,
Ei pătrundeau misterul din două părţi deodată
Şi gîndul lor în lucruri intra ca seva-n rod.

Nu-i stînjeneau hotare în drumul lor deschis,
Nu se trudeau să-nşire al vremilor şirag;
Visarea lor – o lume şi lumea lor – un vis:
Aşa erau aceştia şi eu din ei mă trag.

În Somatonul verde pe cîmpuri şi-n păduri,
Cu ape răcoroase şi arbori seculari,
Trăiam născuţi din sînul sălbatecei naturi,
Prinzînd din zbor ereţii şi şoimii solitari.

În Somatoon la dînşii, sub cerul sclipitor,
Pluteau mai dulci miresme pe aripe de rînd;
Creşteau mai nalţi copacii pe margini de izvor,
Ţîşnea mai plină viaţa din reavănul pămînt.

Acolo, într-o seară, cînd soarele-apunînd
Învăluia în purpuri pădurile de fag,
Ieşi din zarea sumbră, prin ierburi străbătînd,
Un uriaş croindu-şi cărarea c-un toiag.

Creştea bizara-i umbră pe-a cerului fundal
Şi chipul fantomatic în magicul decor;
Era bătrînul Chronos cu pasul lui egal,
Şi-n Somatoon la dînşii fu primul trecător.

Îşi îndrepta cărarea pe urmele luminii
Şi orb căta amurgul, urmîndu-l pas cu pas.

„De unde vii?“ – ieşiră în cale-i androginii,
Oprind în loc pe Chronos, în cel dintîi popas.

„Cobor din Ontonoos“, răspunse el domol.
„Lumina am pierdut-o în sferele de sus
Şi trag prin spaţiul vostru, în drumu-mi,
un ocol
Să aflu iar lumina, cînd cade în apus.

Mă-ntorc să-mi pipăi paşii cu degete de orb,
Dar bezna mi-i înghite cu clipele ce curg.
Din spate-mi vine umbra, cu aripa-i de corb,
Din faţă-mi fuge veşnic agonicul amurg.

Din umbră şi lumină cărarea eu mi-o torc
Şi tai în două lumea cu-n fir imaginar,
Cobor din Ontonoos şi tot în el mă-ntorc,
Să leg cu începutul destinu-mi circular.

Dar ce mister s-ascunde în dorul ăstui nume ?
Să vă dezleg misterul, oricît aş vrea, nu pot;
Conceptele, gîndirea spun prea puţin; o lume
Cu cerul peste dînsa – şi încă nu spun tot.

Gîndirea e prea strîmtă iar vorbe nu aveţi
Să prind în ele taina, ca vouă să v-o spui“.
Şi Chronos, necuprinse, nespuse frumuseţi
Desface din adîncul tezaurului lui.

O muzică divină se rupe din tăcere,
Din neguri se desprinde al aştrilor izvod
Şi naşte bucuria, cu cea dintîi durere,
La cîntecul de-aramă al primului rapsod.

Cînd stelele pe fundul izvoarelor se scald
Şi umbre fermecate din zodii se aştern,
Suna cuvîntul încă pe cîmpul de smarald
Şi timpul se oprise din visul lui etern.

Într-un suspin, căindu-şi luminile pierdute,
Tîrziu plecă bătrînul pe drum fără zăgaz;
În orişice crepuscul cătînd lumini ştiute
Şi-n orişice sclipire găsindu-şi un răgaz.

„Mă-ntorc în Ontonoos şi tot din el cobor
Purtînd pe căi eternul, sub trecător veşmînt“.
În urma lui ecoul, pierzîndu-se în zbor,
Mai flutură mirajul abstractului cuvînt.

Astfel, uitaţi de Chronos, la poală de păduri,
Privind la urma-i trasă prin fragedul trifoi,
Născu din ei ispita eroicii-aventuri,
Pe urma lui să bată cărarea înapoi.

Să taie ca o rază prin colbul sideral,
Spărgînd azurul bolţii, să-l calce sub picior
Şi tot mai sus să urce în spaţiul ideal,
Să cate-n infinituri al lumilor izvor.

Pulsa într-înşii viaţa şi drumul sta deschis;
Îşi părăsiră şesul, în negre adîncimi
Pornind, mai iuţi ca gîndul, spre cel mai mare
vis:
Să prindă-n mîini concrete abstracte înălţimi.

Lăsau în zbor pe şesuri culori îmbietoare,
Pădurile în freamăt piereau în urma lor
Şi mai departe încă, nisipuri mişcătoare
Rămaseră-n deşerturi, sub vîntul arzător.

Şi cînd, purtaţi de urme pe marea cristalină,
Scrutau în depărtare al apelor liman,
Văzură cum din spaţii scăldate în lumină
Cad faldurile zării în funduri de ocean.

Şi-acolo unde zarea spre valuri se apleacă
Să pună văl privirii şi apei stăvilar,
Lăsară-n jos oceanul, ca-n zbor înalt să
treacă,
Prin pînzele albastre, al cerului hotar.

Ajunşi în orizontul etericelor sfere,
Orbiţi de strălucirea tăriilor de-azur,
Simţiră că-i frămîntă o tragică durere,
Uitîndu-se cu scîrbă la trupul lor impur.

Cînd străbătură vălul azurului boltit,
Avîntul să-şi încerce în spaţiul ideal,
În jur li se deschise un gol nemărginit,
Arzînd sub strălucirea abstractului cristal.

Pe lumi de forme pure, în nesfîrşitul vid,
Vedeau planînd din spaţii sclipiri de diamant
Iar vasta-i feerie, cu dansul ei fluid,
Scăldîndu-se-n adîncuri pierdute în neant.

Jos, cerul, fulg albastru, cît bobul mic de mei,
Plutind cu alte ceruri în goluri fără fund,
O mare de lumină, mişcîndu-se-n scîntei,
Se joacă în văpaia cristalului rotund.

Dar cînd priviră-naltul, spre bolta de cleştar,
Un foc, umplînd abisul cu fastu-i de lumini,
Le rupse-n două trupul, din saltul temerar,
Şi frînţi se prăbuşiră semeţii androgini.

Căzutu-mi-au părinţii din cel din urmă zbor,
Zvîrliţi în avalanşă de-un aprig demiurg,
Trezindu-se-n ţărînă din Somatonul lor,
Pe urmele lui Chronos, ce merg după amurg.

În van întorc privirea pe căile umblate,
Căci urme tot mai dese cărarea le-o ascund.
O zare de-ntunerec îi străjuie din spate,
Din faţă îi îmbie amurgul muribund.

Abia-şi mişcau piciorul, tîrîndu-se prin lut,
Că-n mintea lor se-arată bătrînul pelerin
Şi-nţelegînd în Chronos pe cel dintîi căzut,
Se văd legaţi în lanţul aceluiaşi destin.

Să caute lumina ca orbul călător,
Ce cosmică putere în viaţă le-a intrat:
O biată tîrîtoare din falnic zburător,
Tăiaţi în jumătate, femeie şi bărbat!

Bărbatul şi femeia, privindu-se străini,
Din aspră suferinţă abia se reculeg;
Dar ce mai au într-înşii din marii androgini
E doar o arzătoare dorinţă de întreg.

Un demon analitic a frînt principiul vieţii
Şi dorul de-ntregire atunci a apărut,
Iar eu, venit pe lume în faptul dimineţii,
Din cea dintîi iubire sînt cel dintîi născut.

Sînt fructul care naşte din setea de total.
Întregul androginic din nou s-a închegat.
Îmi port în chinul cărnii principiul divizat
Şi-n patosul iubirii – principiul integral.

Iubire, formă vie, prin plinul tău trăiesc!
M-aş pierde-n rînd cu toţii, tăiat de-acelaşi chin,
Dar tu-mi rămîi întreagă din geniul părintesc
Şi tragica-ţi sinteză mă face androgin.

Zadarnic stau să caut, părinţii nu mi-i ştiu.
Cu toţii mă doriră şi-am fost al tuturor;
Mi-au pregătit venirea şi m-au dorit să viu
Prin mine să renască înfrîntul zburător.

Copil a fost oricare, dar eu sînt cel dintîi,
Născut cum naşte geniul din patosul păgîn;
Natura mi-a fost leagăn, pămîntul căpătîi,
Şi m-a purtat pe braţe Diotima la sîn.

Mi-au mîngîiat obrazul atîtea dragi femei:
Artemis, virginala, frumoasa Afrodită,
Dar totdeauna, seara, dormind pe braţul ei,
Îmi cucerea fiinţa o pace fericită.

Diotima iubită, ce cîntec mi-ai cîntat?
Suspinul tău nostalgic îl port şi azi în vine;
Pierdutu-ţi-am şi chipul, şi glasul ţi-am uitat,
Dar pacea-ţi dulce încă mă cheamă lîngă tine.

Trecutul, amintirea din vremuri iar mă cer
Şi rînd pe rînd, pe toate din minte cînd le şterg,
Mă văd din nou pe cîrja bătrînului Homer,
Pe urma temporală trudindu-mă să merg.

Apoi, pe toate gîndul mi le dezgroapă iar
Şi plouă iar lumina pe leagănul străvechi;
În jurul meu ciclopii şi nimfele apar,
Şi cîntecul homeric îmi sună în urechi.

Homer! Cu el alături visam atunci copil,
Culcat în iarba moale mai mic decît un ghem,
În cîntecul de leagăn, prinzîndu-l pe Achil
Şi-n somn lăsînd pe-Achile, să lupt cu Polifem.

Astfel, din mituri vîrsta pornind se desfăşoară,
Gîndirea prinde forme şi formele culori,
Iar lumea ne apare din ce în ce mai clară,
Cu tot ce ne rămase din marii visători.

Îi văd pe toţi, dar Thales mi-apare cel dintîi,
Cătînd în apă urma principiului concret,
Şi-n marginea pădurii cu miros de lămîi,
Mă cheamă Empedocle să-mi spună un secret.

Pe Euclid cum cată pe galbenul nisip,
Simbolul clarităţii să-l scoată din obscur,
Pe Parmenid, eternul, cu limpedele-i chip,
Cu fruntea lui albastră ca bolta de azur.

O, neuitat maestru! Tot ce-am citit cîndva
Pe fruntea-ţi imobilă şi azi mi-e de folos,
Dar cine mă trimise să nasc în sfera ta
Nu am putut să aflu pe chipul tău frumos.

Îmi povesteau cu toţii din zborul lor trecut,
Dar vorba e prea strîmtă şi visul lor prea mare,
Şi-n toată încercarea de-a-mi spune ce-au văzut
Găseam doar amintirea tăiată de uitare.

Bătrînul Euclides, în cel mai simplu chip,
Îmi desluşea misterul prin linie şi punct,
Trudindu-se să tragă cu băţul pe nisip,
Abstracta-nfăţişare a visului defunct.

„Un punct perfect e totul; el stă întru-nceput
Şi-n punctul de plecare ai punctul din final".
Aşa-mi vorbea bătrînul cînd stam plecaţi pe lut,
Trudind să-nţep cu-n spine un punct

incorporal.

Cu bunul meu geometru plecam de-atîtea ori,
Din punct, călări pe linii, uşori ca un ecou,
Ţintind spre infinituri, urcam cutezători
Şi, frînţi de oboseală, cădeam pe punct, din nou.

Bătrînul meu prieten, copilul iată-l mare,
Dar tot fidel repetă abstracta-ţi poezie;
Avînd un punct în palmă, se-avîntă iar călare,
În punctul lui să prindă a lumii geometrie.

Tu-l învăţai în dorul visatei geografii
Să-nchidă între linii al spaţiilor eres
Cu el ţintind spre forma perfectei simetrii
Să prindă-n înţelesuri al lumii ne-nţeles.

Repere critice:

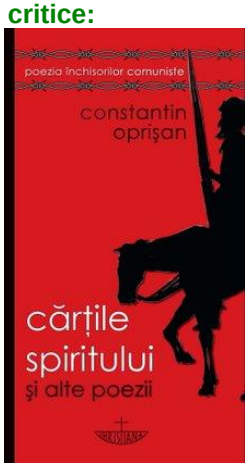

Acest volum de versuri ale poetului-martir Constantin Oprişan nu are la bază nici-un manuscris auctorial, ci se bazează pe memoria celor ce au fost închişi cu el în Casimca Jilavei şi care i-au învăţat pe de rost versurile concepute strict mental în anii de detenţie.

Încă din 1967-68, Gheorghe Calciu şi Marcel Petrişor şi-au confruntat rememorările şi le-au pus pe hîrtie, într-un caiet dictando de 48 de pagini, scris mărunt – cu cerneală albastră şi pe alocuri cu pixul – pînă la pagina 38. Caietul avea să fie confiscat de Securitate la 22 I 1968 şi recuperat abia după 1989, cînd a fost revăzut de cei doi şi, pe alocuri, îndreptat sau adăugit.

Din păcate, cu toate eforturile conjugate, mai vechi sau mai noi, au rămas în texte şi unele lacune […]. *Majoritatea strofelor au putut fi totuşi reconstituite în integralitatea lor, ceea ce permite o lectură aproape normală, chiar dacă nu întotdeauna cu certitudinea absolută a conformităţii cu „originalul" pierdut. După atîţia ani – şi la o asemenea cantitate de material memorat – e omeneşte să apară unele „infidelităţi", dincolo de voinţa şi exigenţele memoratorilor. Textul rezultat are însă coerenţă şi unitate stilistică. Personalitatea poetică a autorului ni se înfăţişează bine marcată şi chiar inconfundabilă, iar versurile alcătuiesc un univers intelectual şi artistic greu de suspectat de vreo contrafacere esenţială...*

Marele poem pe care l-a ambiţionat Constantin Oprişan [în genul ***Tragediei omului*** a lui Imre Madach] *a fost cunoscut printre deţinuţii politici sub diferite titluri (care uneori sînt de fapt ale diferitelor sale părţi), reflectînd poate şi o anumită oscilaţie a autorului:* ***Poemul ontologic*** *(cum figurează şi în ediţia antologică din 1995),* ***Psihaion*** *(sau* ***Psychaion****),* ***Poemul noologic****,* ***Epopeea noologică*** *sau* ***Cărţile Spiritului****.* […]

Pe lîngă poemul respectiv, caietul cu transcrieri din memorie mai conţine şi alte bucăţi poetice, grupate acolo sub titlul generic de ***Elegii*** […]

(R[ăzvan] C[odrescu], ***Notă asupra ediţiei***, în *op. cit.*, pp.9-12)**.**

Constantin (Costache) Oprişan (1921-1958), după ce trecuse prin iadul de la Piteşti, a stat în celula 4 din cumplita „Casimcă" a Jilavei, cu Gheorghe (Ghiţă) Calciu, cu Iosif V. Iosif şi cu mine, şi tot acolo a murit în iulie 1958. Grav bolnav de tuberculoză, i s-a refuzat orice ajutor medical... Este cel pentru care viitorul părinte Calciu şi-a tăiat venele, în iluzia că ar putea să-l salveze de la moarte hrănindu-l cu sîngele lui.

[…] *Avea mare har de poet şi ne-am străduit toţi trei să-i memorăm versurile amplului poem „noologic", precum şi alte piese de mai mică întindere, pe care mai în urmă le-am reconstituit din memorie cu Ghiţă Calciu, atît pe cît am mai fost în stare după atîţia ani. Sînt şi locuri pe care le-am uitat amîndoi, dar îmi place să cred că am salvat – cu destulă fidelitate – esenţialul* [...]

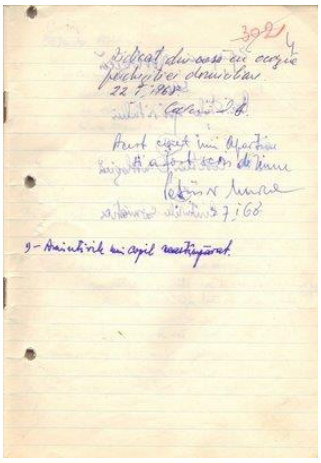

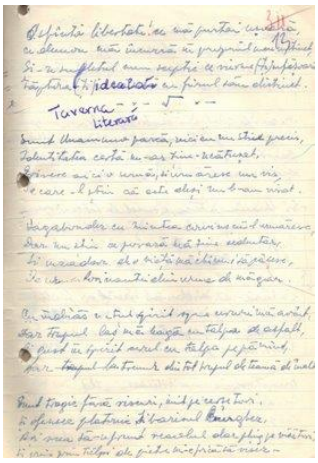

Pagini olografe din caietul confiscat de Securitate

*Dacă despre un Dante Aligheri, autorul **Divinei Comedii**, contemporanii spuneau c-ar fi fost omul care a văzut cu ochii săi infernul, trecînd prin toate bolgiile lui, despre Constantin Oprişan, autorul **Epopeii noologice** sau al **Cărţilor Spiritului**, s-ar putea spune cu certitudine nu numai că l-a văzut, dar că l-a şi trăit, trecînd prin toate hrubele sale; nu ca vizitator, precum Dante, ci şi supus unui întreg arsenal al supliciilor deloc imaginare.* […]

Dar nu asta contează, ci ceea ce spune acest autor despre geneza şi dinamica spiritului creştin, despre durerile şi bucuriile făuririi sale. Evidenţele unei conştiinţe care evoluează în spirală şi-n devenirea căreia apar treptat perioade grele de semnificaţii: Helenismul, cu sarabanda filosofiei antice; Patristica, cu revelaţiile-i mistice; Eroismul medieval, cu al lui cult al onoarei; Renaşterea, cu iluzoriile umanisme, apoi Modernitatea subsecventă, cu ispitele şi capcanele raţionaliste – de la Descartes la Kant şi de la Hegel la Marx –, cu tentaţiile existenţialiste sfîrtecate de ideologii donquijoteşti şi de utopiile opresive ale unei contemporaneităţi din teascurile căreia salvarea nu se întrevede decît într-o perspectivă eshatologică. [...]

Înţelepciunea lirică a muceniciei e uneori mai profundă şi mai vie decît toate tomurile speculaţiei filosofice, căci se întemeiază pe o experienţă care nu se poate substitui prin teorii şi pe nişte raţiuni ale inimii pe care mintea anevoie ajunge să le pătrundă. Citiţi-l pe Costache Oprişan şi veţi vedea că-l veţi ţine minte cu inima!

(Marcel Petrişor, ***Constantin Oprişan sau înţelepciunea lirică a muceniciei***, în *op. cit.*, p. 8).

*

* *

Teme:

1. Lucraţi pe grupe, distribuiţi cuvintele-titlu şi alcătuiţi definiţiile de DICŢIONAR după modelul dat. Comparaţi rezultatele muncii voastre şi completaţi-vă reciproc DICŢIONARUL. Bibliografie: ***Dicţionar de filosofie***, ***Dicţionar de mitologie***, ***Dicţionar enciclopedic (ilustrat)***, internet.

2. Comentaţi, la alegere, în zece-cincisprezece rînduri, versurile: a) *Şi-n seara cea mai lină, cînd stele tremurînd, / Din ape, nestemate, şiragurile-şi scot, / Vei levita. Pădurea te va privi urcînd / Şi, dînd din cap, măgarii vor înţelege tot.* b) *Tu tot mai jos lăsa-vei pămîntu-ntunecat, / Prin pulberea de stele urcîndu-te senin; / Va mîngîia lumina obrazul tău curat / Şi colbul de luceferi cămaşa ta de in.* c) *Astfel, din mituri vîrsta pornind se desfăşoară, / Gîndirea prinde forme şi formele culori, / Iar lumea ne apare din ce în ce mai clară, / Cu tot ce ne rămase din marii visători.*

3. Realizaţi un eseu de maximum două pagini pornind de la planul: introducere – cîteva date despre Constantin Oprişan; cuprins – temele şi motivele poeziilor prezentate; figurile de stil şi semnificaţiile lor; abundenţa trimiterilor livreşti; opiniile proprii despre ideatica propusă, despre actualitatea/inactualitatea temelor; încheiere – o concluzie personală (compară poeziile lui Constantin Oprişan cu alte creaţii studiate) sau un citat din aprecierile critice prezentate.

DICŢIONAR (de completat, cf. tema 1):

Ahile (Achil); Artemis; Baudelaire, Charles; Chronos; Crates; Dante, Aligheri; Diotina; Dulcineea; Ehrenburg; Empedocle; Euclid; Goethe, J. W.; Homer; Ierihon; Magdalena, Maria; Onthonoos; Orion; Qujote, Don… de la Mancha; Panza, Sancho; Papini, Giovanni; Parmenide; Polifem; Protagoras; Puk; Rosinanta; Shakespeare,

William; Siegfried; Simon din Cirene; Sodoma; Somatoonul; Sybaris; Swift, Jonathan; Tersit; Thales; Verlaine, Paul; Unamuno, Miguel de...; Zolà, Emile.

Model:

Parmenide (din Eleea) a trăit la sfîrşitul secolului al VI-lea şi la începutul secolului al V-lea înainte de Hristos. A fost, ca filosof grec, cel mai important reprezentant al şcolii eleate, concepînd un „existent“ imobil, unic, imuabil şi continuu ce poate fi cunoscut numai prin raţiune („calea adevărului“). Tezele sale vor fi dezvoltate mai tîrziu de Aristotel.

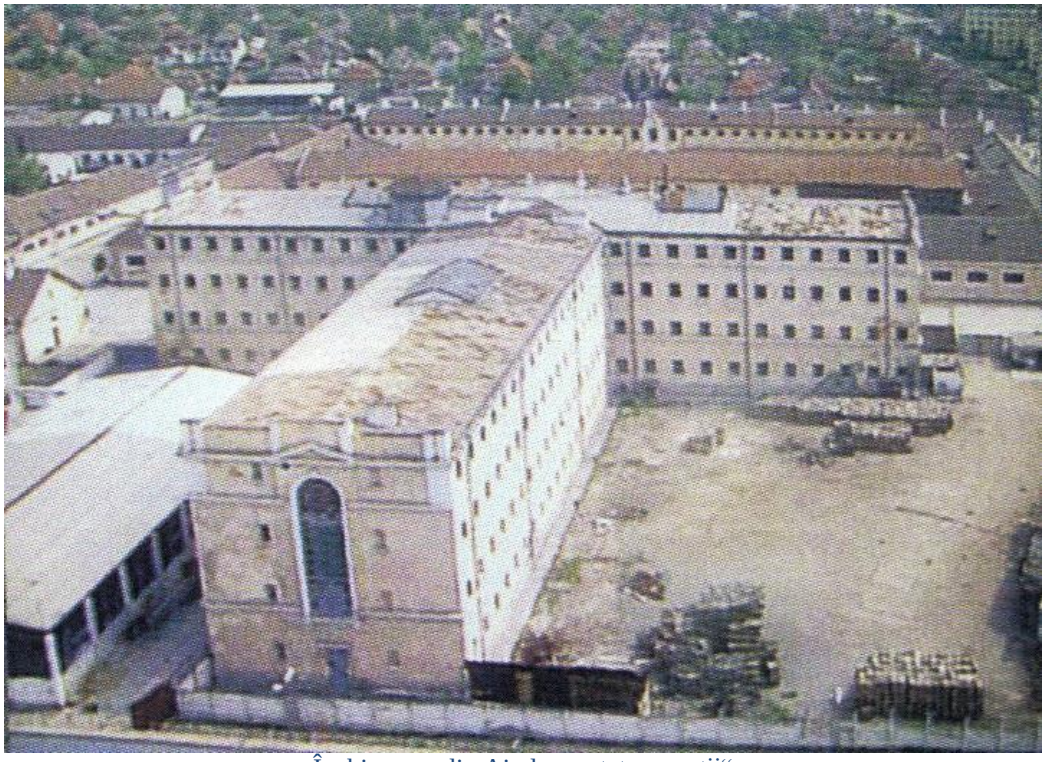

Închisoarea din Aiud – „cetatea morții“

IV. CURENTE SPIRITUALE

1. Tradiţionalismul:

Nichifor Crainic, *Sensul tradiţiei*

Nichifor Crainic [Ion Dobre] este cel mai important susţinător al tradiţionalismului din perioada interbelică. Înainte de prezentarea unor fragmente din eseul ***Sensul tradiţiei*** şi a unor poezii, preluăm cîteva ***Mărturii***:

În iarna anului 1945, fiind în Sibiu pentru a mă feri de autorităţi, m-a vizitat Arsenie, care m-a invitat să merg la mînăstire. Am plecat la mînăstire, unde n-am putut să stau prea mult, deoarece venea lume care m-ar fi putut cunoaşte şi am plecat în satele din munţii Apuseni […].

[Arsenie] *cunoştea că situaţia mea este nelămurită şi echivocă fiindcă eram la începutul anului 1945, într-o epocă de confuzii a spiritului public şi de dezorientare, cînd în viaţa publică nu era încă nimic cristalizat* […] *la el la mînăstire am stat o lună şi ceva, iar situaţia că e nelămurită o ştia din spiritul public şi din discuţiile ce le-am avut împreună. Menţionez că în acel timp nu eram urmărit oficial, nefiind nici mandat oficial de arestarea mea.* […] (…) *prin luna octombrie 1944 a apărut în ziarele din Bucureşti o informaţie redactată în termeni identici, adică în toate gazetele la fel, în care se spunea că eu am fost arestat şi dus sub o puternică escortă la Bucureşti. Cum eu eram liber*

atunci şi nu se întîmplase nimic din cele de mai sus, mi-am închipuit după felul cum e redactată informaţia că e un comunicat dat de la o autoritate în favoarea mea.

Am întîlnit în Sibiu un ziarist tînăr, care tocmai pleca la Bucureşti şi l-am întrebat dacă nu cunoaşte pe cineva la Ministerul de Interne şi mi-a răspuns că-i prieten cu Dl Dămăceanu, subsecretar de stat. L-am rugat ca să-l întrebe ce ştie despre comunicatul cu arestarea mea. Într-adevăr era ce am bănuit. Colonelul Dămăceanu i-a spus că comunicatul a fost de la Ministerul de Interne pentru a astupa gura unor „gălăgioşi", care veneau din cînd în cînd la Minister cerînd arestarea mea. Comunicatul a fost dat pentru a le da satisfacţie, dar mă sfătuieşte să stau mai ferit de lume, pînă se lămureşte într-un fel situaţia. Ziaristul pe care l-am rugat cele de mai sus se numeşte [Nicolae] *Ciuceanu. Pe Dămăceanu nu l-am cunoscut niciodată în viaţa mea şi nici nu am avut cu el nici un fel de relaţie.*

[Cu ajutorul] *unui călugăr, fost student al meu, de la Sîmbăta de Sus* [desigur, Arsenie Boca, pe care Nichifor Crainic nu-l numeşte în ***Memorii***, reuşeşte să plece din Sibiu. Se va refugia la mînăstirea făgărăşeană al cărei stareţ era acest *călugăr*. Aici a luat legătura cu preotul profesor Dumitru Stăniloae care pregătea ***Filocalia*** pentru publicare. Profitînd de prezenţa lui Crainic la această mînăstire, Stăniloae l-a solicitat să revadă textele traduse ale valoroasei lucrări duhovniceşti ortodoxe, mai ales asupra aspectelor de ordin literar]. *Afară de aceasta am tradus şi comentat cartea* ***Exerciţiile lui Ignaţiu de Loyola****. În calitatea lui de călugăr, fiind foarte curios să cunoască această metodă de viaţă spirituală, m-a rugat să i-o traduc şi s-o comentez. Altceva n-am mai făcut în timpul acesta.*

(Nichifor Crainic, în ***Interogatoriul din 14 octombrie 1955***).

*

* *

Prin procesul verbal nr. 3 întocmit în şedinţa Consiliului de Miniştri la 17 mai 1945, este aprobat actul de acuzare – violent combativ – al lui Nichifor Crainic şi Stelian Popescu. În acest document Nichifor Crainic este plasat *între propagandiştii şi agenţii de execuţie ai hitlerismului şi fascismului din România, pe prim-plan făcîndu-se ecoul nefastei politici a criminalului Hitler şi a acoliţilor săi*. Într-un alt punct din actul de acuzare este înfierat că a practicat *cameleonismul* politic, prin *oscilarea pe trambulina ideii naţionale între cuzişti şi legionari, ca să devină apoi antonescian, în 1941, spre a sfîrşi legionar* cu scopul de a-şi găsi un *loc cît mai bun în scandaloasa şi perfida politică a crimei, urii şi jafului*. Totodată, în calitate de redactor şi codirector la „Porunca Vremii", redactor şi director la „Calendarul", redactor şi director la „Sfarmă Piatră" şi redactor la „Apărarea Naţională", *a contribuit prin activitatea şi propaganda publicistică ce a desfăşurat-o la realizarea scopurilor lor politice, şi la aservirea economică a ţării în detrimentul poporului român***.** Expresii propagandistice din timpul lui Hitler şi Antonescu ca *anti-democraţie*, *rasism*, „Ordinea Nouă", *războiul sfînt* sînt detectate în publicistica crainiciană şi transformate în capete de acuzare.

Fiind uşor recunoscut, Crainic se refugiază în munţii Apuseni, pînă în 24 mai 1947, cînd se va preda. Obosit de toată această perioadă de fugă permanentă şi convins că procesul său poate fi rejudecat competent, Crainic s-a predat autorităţilor, cerîndu-i preotului Ioan Sămărghiţan din Cerghid, la care stătea, să-l denunţe.

Faţă de acuzaţiile care i s-au adus, Crainic va alcătui un amplu memoriu intitulat ***Răspuns la actul meu de acuzare***. În acest text, Crainic respinge punct cu punct toate acuzaţiile, afirmînd că: nu a fost niciodată legionar, iar cuzist fiind cîteva luni în anul 1935; a luptat împotriva *partidelor politice* şi a dictaturilor, pentru *demofilie*, indiferent de formele vieţii politice; nu a susţinut niciodată fascismul pentru România, ci a scris *despre un regim profesional, în spiritul sociologiei creştine*; a combătut *rasismul hitlerist* şi pe *rasiştii români*, prin aceasta arătînd că nu a fost antisemit, mai ales că a susţinut botezarea evreilor în credinţa creştină; dar mai ales că nu a fost *şeful ziariştilor germani spioni*, deoarece aceştia, împreună cu cei italieni au scris împotriva sa, iar Killinger a cerut înlăturarea sa de la Ministerul Propagandei. Adăugînd actele sale de promovare a valorilor ruseşti şi raliere a popoarelor ortodoxe din Balcani pentru eliberarea Ardealului, Crainic concluziona că încadrarea sa în prevederile Legii 312/1945 este abuzivă şi nu se justifică.

La 27 octombrie 1947, împotriva Hotărîrii nr. 2/1945, Nichifor Crainic declară contestaţie, care, „prin deciziunea criminală nr. 226 din 26 noiembrie 1947 pronunţată de Curtea de apel Bucureşti, Secţia a IX-a", a fost admisă, anulîndu-se hotărîrea de condamnare şi s-a fixat termen pentru o nouă judecare a procesului**.** Verdictul a fost amînat de peste zece ori, acuzatorii *reuşind să respingă opoziţia foarte argumentată a condamnatului abia la 15 ianuarie 1949***,** cînd sentinţa nr. 2

este confirmată, ea rămînînd definitivă, prin decizia penală nr. 89/1949. Aici trebuie să remarcăm că, pentru puţin timp, avocat lui Crainic a fost celebrul Petre Pandrea, cumnat al lui Lucreţiu Pătrăşcanu, care avea să fie lichidat de confraţii săi politici.

Curtea Supremă, Secţia Penală respinge, prin Decizia nr. 1077/13 aprilie 1949, recursul făcut de Nichifor Crainic contra Deciziei nr. 89/1949 a Curţii Bucureşti, Secţia Penală. Înaintînd o altă cerere de revizuire, la 26 noiembrie 1949, ea va fi respinsă, ca nefondată, prin Decizia penală nr. 2916, în şedinţa publică din 29 decembrie 1949. Pe parcursul anului 1950, Crainic insistă cu trimiterea cererilor de revizuire, toate acestea soldîndu-se cu respingeri din partea autorităţilor îndrituite.

Patru ani mai tîrziu, din penitenciarul Aiud, Nichifor Crainic înaintează o cerere de graţiere, care va fi respinsă de Prezidiul Marii Adunări Naţionale. În perioada decembrie 1955-ianuarie 1956 trimite noi adrese Procuraturii Generale prin care solicită rejudecarea procesului.

La 11 decembrie 1956, prin adresa nr. 19.575, înaintează o cerere de revizuire Tribunalului Capitalei, potrivit Decretului 421/1955, dar aceasta a fost respinsă la 1 iulie 1957. Prin nota Procuraturii Generale din 8 februarie 1956 către Ministerul Afacerilor Interne se stipulează faptul că Nichifor Crainic nu se încadrează în prevederile Decretului 421/1955 – prin care se avea în vedere *că cei care au făcut parte din guvernele fasciste în perioada 6 septembrie 1940-23 august 1944, nu beneficiază de prevederile prezentului decret* – deoarece a făcut parte din *guvernul antonescian fascist în perioada ianuarie-mai 1941*, deţinînd funcţia de ministru al Propagandei.

La 15 mai 1958 Tribunalul Capitalei, Colegiul IV înştiinţa penitenciarul Aiud că deţinutului Ion Nichifor Crainic, prin Decizia penală nr. 885 din 13 mai 1958, i-a fost respinsă *ca nefondată cererea de revizuire înaintată la 3 martie 1958, spre judecare, acestui Colegiu*.

Crainic, în timpul detenţiei sale a trecut pe la Ministerul de Interne (mai-iulie 1947), Văcăreşti (iulie 1947), Jilava şi Aiud, unde a stat cel mai mult. În mai multe rînduri a solicitat corespondenţă cu fiica sa, diverse lucruri şi medicamente de strictă necesitate, însă a fost refuzat. Ginerele său, Alexandru Cojan, spune că la Aiud a stat în *condiţii de exterminare. Pachetele cu îmbrăcăminte şi alimente pe care i le trimiteam ni se înapoiau sau dispăreau la vorbitor. Nu ni se aproba să-l vedem. Era complet izolat de familie şi ţinut în condiţiile cele mai inumane*. De altfel, însuşi Crainic relatează în memoriile sale regimul de exterminare prin care a trecut, bolile care l-au chinuit, foamea pe care a îndurat-o şi cruntele bătăi pe care le primea de la gardieni şi cei reeducaţi.

Tot în timpul detenţiei a fost anchetat pentru alte cazuri penale, cum a fost cel al părintelui Arsenie Boca, între 11-14 octombrie 1955 la Bucureşti sau la penitenciarul Aiud, în aprilie 1956, în acest ultim caz, împreună cu Ion Dumitrescu Borşa.

Prin Decretul 293/ 18 aprilie 1962 al Consiliului de Stat al RPR, fiind graţiat de restul pedepsei, la data de 24 aprilie 1962 Nichifor Crainic a fost pus în libertate de către Ministerul Afacerilor Interne, U.M. 0123/0, cu biletul nr. 361/1962. Alexandru Cojan mărturiseşte despre Crainic că după eliberarea din închisoare, acesta nu povestea nimic, *singura reflecţie din acea perioadă era: „Am cunoscut iadul“*.

(Fragment din art. ***Nichifor Crainic, file din dosarul penal*).

*

* *

Despre demofilie[*]

[…] *Naţionalismul e un complex de sentimente, în care intră întreaga mîndrie naţională, dar cînd noi afirmăm că substanţa lui morală e demofilia, îi recunoaştem prin aceasta specificul creştin, care îl deosebeşte de celelalte forme ale naţionalismului european. A iubi poporul după modul lui Iisus Hristos, care privind gloatele obosite, flămînde şi fără adăpost în amurgul zilei, a suspinat: „Milă mi-e de popor!“ – iată ce însemnează a practica naţionalismul demofil, sau naţionalismul creştin.* […]

[…] *Nu vă ruşinaţi de mizeria poporului din care vă trageţi! Apropiaţi-vă de ea cu fiorul milei dumnezeieşti a lui Iisus Hristos, care atingea ochii orbilor pentru a-i deschide, membrele înţepenite ale paraliticilor pentru a le pune în mişcare, spiritele îndrăciţilor pentru a le vindeca, leşurile morţilor pentru a le da viaţă. Naţionalismul creştin nu mai poate fi astăzi un orgoliu, şi cu atît mai puţin o fanfaronadă, ci o umilinţă creatoare, pe care trebuie să o trăim în umilinţa deznădăjduită a naţiei noastre şi să o vindecăm.* […]

(„Gîndirea“, nr. 1, an XX, apud. Silviu Alupei, ***Rolul intelectualului creştin în viziunea lui Nichifor Crainic***, „Rost“, nr. 12 / februarie 2004).

---

* Demofilia – „iubire de popor“ (din gr. *demos* – popor şi *filia* – iubire).

*
* *

[Un intelectual creştin] *nu trebuie să scape niciodată prilejul de a pune faţă în faţă lucrurile cele vechi ale credinţei cu cele noi ale civilizaţiei, de a privi prin prisma religiunii toată complexitatea acestei civilizaţii şi de a scoate în relief cuvîntul* ***Evangheliei****, clarificînd astfel spiritele şi introducînd în viaţa modernă curentul viu şi înviorător al credinţei şi moralei.*

(„Lumea Nouă“, an I, nr. 10 - 12/ februarie 1913, apud. idem).

*
* *

Sensul tradiţiei

Între romanticii noştri europenizanţi din secolul [al XIX-lea] *şi „intelectualiştii“ europenizanţi de azi e o deosebire ce trebuie precizată. La lumina noilor idei europene, romanticii descopereau poporul românesc. E adevărat că îi prescriau tratamente politice şi sociale după ultima carte de reţete din Apus, dar în cultură romantismul îi apleca la izvoarele locale şi-i învăţa să devină autohtoni. Romantismul istoric îi călăuzea spre strămoşi; romantismul poetic, spre folclor. Europenizanţi în ordinea social-politică, ei erau autohtonizanţi în ordinea creaţiei literare. „Intelectualiştii“ de azi reeditează pe plan mintal franţuzomania de altădată. Sînt „intelectuali“ în măsura în care sînt franţuzomani; sînt europenizanţi în raport invers cu autohtonismul. Romanticii afirmau poporul şi legenda naţională; „intelectualiştii“ tăgăduiesc poporul şi îşi fac din legenda latinistă argumentul anexării lor la cultura franceză. Ceea ce ei numesc europenism nu e decît franţuzism; ceea ce ei numesc intelectualism şi raţionalism nu e decît adaptarea la o anumită direcţie din cultura franceză şi totdeodată abdicarea de la autohtonism. Ei se predau procesului de seducţie exercitat de prestigiul francez şi se socot călări pe planetele văzduhului, cînd tăgăduiesc ideea autohtonă şi ideea ortodoxă. Actualizînd cu bravură formula d-lui Mihail Dragomirescu „de la misticism la raţionalism“, au pornit cu pantahuza după contribuţii benevole de orientare. Nevoia unei orientări presupune o stare de neorientare sau de dezorientare şi se pare că acesta e cazul „intelectualiştilor“ noştri. La ancheta pe care au provocat-o în timpul din urmă, s-au putut citi din partea lor răspunsuri de felul acestuia: „O spiritualitate nouă? Nu este oarecum pretenţios? Spuneţi-mi întîi dacă a existat o spiritualitate veche, o noblеţă spirituală a poporului românesc, din clipa redeşteptării din întuneric!“ Prin urmare, cum n-ar fi existat o spiritualitate veche, tot astfel n-ar fi existînd posibilitatea unei spiritualităţi noi. Deşi există o „clipă a redeşteptării din întuneric“, poporul acesta n-ar fi in stare să trăiască decît după trup, orice posibilitate de viaţă în spirit fiind aprioric tăgăduită şi dacă, totuşi, există directive ale spiritualităţii lui, aceste directive* [trebuie] *respinse ca primejdioase intelectualităţii: „Directivele tradiţionaliste, naţionale şi ortodoxe, înseamnă, prin exces, un atentat la libertatea şi educaţia intelectuală a generaţiei de azi“. Cu sau fără spiritualitate, cu sau fără directive spre o spiritualitate, poporul românesc este tăgăduit, trebuie să fie tăgăduit. El înfăţişează „un atentat la libertatea şi la educaţia intelectuală a generaţiei de azi“. El este în cazul întîi un nimic; în cazul al doilea – o primejdie şi atunci, între „intelectualiştii“* [care] *vor să se „perfecţioneze“ şi* […] *poporul imperfectibil se impune: ruptura! Presupunînd că poporul nu e definit, „duşmanul nostru este indefinitul şi setea cea mare este de a şti“. A şti – ce? A şti, poate, să definim indefinitul? Dar aceasta te-ar obliga să te apleci cercetător asupra realităţilor acestui popor şi înţelesul lor să-l cristalizezi în linii directive. „Intelectualiştii“ noştri refuză această trudă şi această demnitate. Un defect fundamental al acestei categorii de cărturari e lenea de a gîndi propriu în raport cu realităţile de la noi. Un spectacol lamentabil au dat in ziua cînd au decretat „ateismul naţional“ fără ca vreunul dintre ei să demonstreze prin vreun semn oarecare această uşuratică afirmaţie.*

Comoditatea e principiul familiar al „intelectualiştilor“ nu numai în raport cu realităţile româneşti cu care au isprăvit în două vorbe, dar şi în raport cu Occidentul. Setea cea mare este de a şti – zic ei; – dar a şti înseamnă pentru ei a înmagazina lucrurile deja ştiute de alţii mai înaintaţi decît noi. „Mergem către Europa, zice unul. Aceasta este credinţa mea. Ne îndreptăm spre Apusul Renaşterii greco-latine, care constituie titlul principal de glorie a continentului nostru“. Înseşi cuvintele lui sînt locuri comune învăţate pe dinafară din foiletoanele franceze. Din această sete de a

şti, adică de a repeta ce se ştie şi ce se scrie în Occident, s-a născut în publicistica noastră un fenomen caracteristic: reportajul intelectual. […]

În linii mari generale, setea de a şti se referă la ceea ce se cheamă cultura consumatoare sau, mai precis, consumaţie culturală. E o atitudine diferită de atitudinea [sic] *noastră. Tradiţionalismul voieşte o cultură creatoare de valori autohtone, o creaţie culturală proprie. Aceasta nu exclude consumaţia culturală, ci o implică, acordîndu-i însemnătatea subordonată pe care o are în realitate. Expresie a poporului, creaţia culturală e în funcţie de popor: ale sale dintru ale sale. Menirea pe lumea aceasta a unui popor nu e aceea de a şti, ci aceea de a crea. Menirea de a crea ceea ce alţii n-au creat şi stă numai în natura respectivului popor de a crea. A şti e un mijloc care ajută creaţia autohtonă. Dar creaţia – aceasta rămîne ţinta supremă! Sînt lucruri deosebite ce nu* [trebuie] *confundate, dar pe care adversarii tradiţionalismului le confundă cînd se declară pentru consumaţia culturală. Ei cred, poate, ca tradiţionalismul se opune consumaţiei culturale. Dar tradiţionalismul, întemeiat pe personalitatea naţională, primeşte elementele oricărei culturi mai înaintate (nu numai ale celei franceze) şi le socoteşte ca stimulente ale acestei personalităţi. Consumaţia culturală e, ca orice consumaţie, un proces de asimilare. Opera de asimilare presupune condiţia neapărată a personalităţii care asimilează. Trebuie să recunoaştem că, tăgăduind cu uşurătatea obişnuită personalitatea naţională, „intelectualiştii" europenizanţi sînt consecvenţi cînd se declară, ridicul de superb, pentru o consumaţie inutilă. În cazul lor nu mai poate fi vorba de asimilare; individul, rupt ostentativ din solidaritatea personalităţii naţionale, se anexează culturii străine pe care o crede idealul său de perfecţiune. Superba inutilitate ar căpăta, în acest stadiu, un aspect tragic dacă, bunăoară, intelectualul nostru anexă ar avea temperamentul extremist al nihilistului rus. În Rusia, tipul tot mai numeros al nihilistului a creat un conflict din ce în ce mai adîncit între el şi popor pînă cînd acest conflict s-a rezolvat în catastrofa revoluţiei. Norocul e că negativismul intelectualului nostru anexă nu se aplică la ordinea politică şi socială, mărginindu-se la o izolare de imoralism estetic. Superba lui inutilitate, prin ea însăşi inofensivă, are mai mult un aspect ridicul. Noi sîntem un popor cu bun simţ şi cu ironie. Izolările în estetisme dispreţuitoare şi olimpice au căzut întotdeauna în raza săgeţilor nemiloase. Silueta nefericitului Alexandru Macedonski, care totuşi era un talent, ar trebui să dea de meditat tinerilor cu superba „imagine interioară".*

Tradiţionalismul, prin urmare, socotind necesară opera de asimilare culturală, îi dă importanţa reală, adică secundară, de mijloc, în sporirea forţelor creatoare autohtone. Pentru tradiţionalişti, eterna chestiune a occidentalizării sau a raporturilor cu Occidentul, care încurcă şi dezorientează atîtea inteligenţe româneşti, se reduce la un proces firesc de asimilare. Dar dincolo de aceasta asimilare, ţinta înaltă rămîne creaţia proprie. Un Nicolae Bălcescu, un Mihail Kogălniceanu, un B. P. Hasdeu, un Mihai Eminescu, un George Coşbuc, un Vasile Pîrvan sau un Nicolae Iorga ni se înfăţişează sub îndoitul aspect de vastă asimilare a culturii străine şi de monumentală creaţie autohtonă. Tradiţionalismul vede în ei revelaţii istorice ale substanţei de viaţă permanentă ce zace în adîncul acestui popor.

Dacă menirea poporului românesc este aceea de a crea o cultură după chipul şi asemănarea lui, afirmaţia aceasta implică şi soluţia unei orientări. Cine preconizează orientarea spre Occident rosteşte un non-sens. Orientarea cuprinde în sine cuvîntul Orient şi înseamnă îndreptare spre Orient, după Orient. Altarele se aşează spre Orient; icoanele căminului se aşează pe peretele dinspre Orient; ţăranul cînd se închină pe cîmp se întoarce spre Orient. Zicala spune pretutindeni că lumina vine de la Răsărit. Şi cum noi ne aflăm geografic în Orient, şi cum, prin religiunea ortodoxă, deţinem adevărul luminii răsăritene, orientarea noastră nu poate fi decît spre Orient, adică spre noi înşine, spre ceea ce sîntem prin moştenirea de care ne-am învrednicit. Moştenim un pămînt răsăritean, moştenim părinţi creştini – soarta noastră se cuprinde în aceste date geo-antropologice. O cultură proprie nu se poate dezvolta organic decît în aceste condiţii ale pămîntului şi ale duhului nostru. Occidentalizarea înseamnă negarea orientalismului nostru; nihilismul europenizant înseamnă negarea posibilităţilor noastre creatoare. Ceea ce înseamnă negarea principială a unei culturi româneşti; negaţia unui destin propriu românesc, şi acceptarea unui destin de popor născut mort.

Dar negativismul acesta de tinerei născuţi leşinaţi e contrazis de vlaga vitală şi de voinţa creatoare a unui popor care, în clipa de faţă, îşi trăieşte frenetic sărbătoarea libertăţii cucerite prin energia lui. E adevărat că durăm de două mii de ani; dar astăzi, n-avem, totuşi, convingerea că sîntem un popor tînăr, abia deşteptat la viaţă? Nu rostim cu toţii: tînărul nostru popor românesc? Consensul unanim asupra acestei tinereţi e lucrul de căpetenie în zămislirea unei culturi proprii. Unul

din vechile noastre basme vorbeşte despre „tinereţe fără bătrîneţe“, expresia mitologică a vitalităţii poporului. Tinereţea fără bătrîneţe e mitul sîngelui, al acestui sînge misterios şi alcătuit din vlaga tuturor popoarelor ce s-au suprapus cu veacurile în această ţară, hrănit de grîul şi de vinul pămîntului şi biciuit de dogoarea soarelui şi de pleasna vîntului – a cărui roşie vigoare pulsează în trupul definit al poporului de azi. Tinereţe fără bătrîneţe e însuşi sîngele acesta care se ramifică în noi toţi şi prin a cărui taină vie ne simţim solidari între noi, moştenind pe cei care au trăit mai înainte şi trăind în cei care se vor naşte. Fizionomia culturii româneşti o va da acest sînge misterios. Un popor îmbătrîneşte cînd puterile lui s-au sleit în creaţii de cultură şi de civilizaţie. Meşterul Manole e osîndit să moară, aruncîndu-se de pe acoperiş, după ce – ultima podoabă – îşi aşezase crucea de aur pe turla bisericii clădite de geniul lui. E o fatalitate a istoriei că popoarele mor ucise de propria lor creaţie pentru a supravieţui prin ea ca meşterul Manole prin biserica lui. Dar noi sîntem abia la început cînd urechea e dispusă să asculte nu cucuvelele nihilismului, ci strigătul cocoşului care vesteşte răsăritul soarelui.

Pe urmele acestei „tinereţi fără bătrîneţe“, să lămurim încă o dată sensul tradiţionalismului autohton. Am spus altădată că tradiţionalismul îl concepem ca o forţă dinamică, iar nu ca o forţă statică. Adversarii noştri însă ne obiectează necontenit paseismul romantic, adică întoarcerea la trecut, refugiul în trecut şi, prin aceasta, anacronismul, inactualitatea. Să observăm că, în ce ne priveşte, această obiecţie e gratuită, întrucît noi nu căutăm refugiul în trecut şi n-am socotit trecutul ca un model pentru prezent sau pentru viitor. Paseismul romantic presupune, într-adevăr, un ideal de perfecţiune în trecut care e dat ca îndreptar şi ca model. Mersul lumii, după această concepţie, trebuie suspendat şi actualitatea vieţii turnată într-o formă istorică ce s-ar fi dovedit perfectă. Un astfel de tradiţionalism nu s-ar putea naşte decît în aria unei culturi care, în trecutul ei, oferă culmi de perfecţiune vrednice de dorit în comparaţie cu mizeria prezentului acelei culturi. Există în istoria noastră forme perfecte în umbra cărora să ne refugiem contemplativ sau pe care să le actualizăm cu orice preţ, forţînd să încapă în ele conţinutul viu al vieţii de azi, cum ai sili pruncii vii să se dezvolte în coşciuge de aur? Dar din punct de vedere social şi politic bunăoară, idealurile istoriei noastre însăşi abia astăzi îşi trăiesc realizarea. Şi atunci un paseism cu orice preţ n-ar însemna decît o lipsă de înţelegere a lucrurilor acestora sau o inadaptabilitate inerentă naturilor bolnave. Cu aceasta nu tăgăduim trecutul, căci trecutul sîntem noi în forme imperfecte, dar cu tendinţe şi strădanii de perfecţionare. Cultul strămoşilor e cultul sufletului şi mult mai puţin al formelor. Iubim în ei ceea ce le supravieţuieşte şi se adaugă vieţii noastre sporind-o în ceea ce numim conştiinţa naţională, care e simbioza trecutului cu prezentul. Trupurile lor sînt în pămîntul patriei, sufletele lor sînt în cerul Bisericii. Atingînd acest pămînt, îi atingem: rugîndu-ne, luăm – prin taina Bisericii – contact cu ei. Îi iubim pentru strădania lor, pentru virtuţile şi păcatele lor, pentru izbînzile şi neizbînzile lor. Dacă nu ne refugiem neapărat în formele create de ei, înţelegem să-i invocăm, sprijin încrederii, în sforţările noastre de a crea. Nu-i blestemăm, fiindcă nu vrem să fim blestemaţi de cei care vor veni după noi. Acei care ne învinuiesc de paseism anacronic au despre tradiţionalism o idee care nu e a noastră. Ei concep tradiţionalismul cum îl concep francezii şi-l combat, deci, cum îl combat francezii. […]

Neavînd sensul de paseism romantic, tradiţionalismul nostru are un sens dinamic, de actualitate, fiindcă are un sens de permanenţă.

Ce înseamnează tradiţie?

*Miguel de Unamuno o defineşte astfel: Tradiţie, de la tradere, înseamnă „predare“: ceea ce trece de la unul la altul, trans; concept frate cu acela de transmisiune, de transport, de transfer. Dar ceea ce trece, rămîne, căci există ceva care slujeşte de suport fluxului perpetuu al lucrurilor. „Un moment e produsul unei serii, al unei serii pe care o poartă în el, dar lumea nu e un caleidoscop“. (**L'Essence de l'Espagne**, p. 35). Am vorbit adineauri de mitul sîngelui, tinereţea fără bătrîneţe. El circulă atît de des în poeziile lui Lucian Blaga, ca un simbol al permanenţei vii în tristeţea „marei treceri“. Sîngele însuşi e o tradiţie, o tradiţie biologică. E ceea ce se predă, ceea ce trece de la unul la altul, de la mamă la copil, de la o generaţie la alta. El trece şi totuşi rămîne, noi rămînem şi totuşi trecem. Dar atît cît sîntem – un moment produs al unei serii – sîntem prin tradiţia permanentă a sîngelui. Se poate o tradiţie mai vie şi mai actuală decît tradiţia sîngelui? Cei de ieri au fost prin el, cei de azi sîntem prin el, cei de mîine vor fi prin el. El e legătura atît de vizibilă şi atît de misterioasă a vieţii. Asemeni cu tradiţia sîngelui e tradiţia limbii. Există un paralelism între istoria sîngelui nostru şi istoria graiului nostru. Un paralelism de natură psihobiologică, întrucît sîngele transmite viaţa, iar graiul transmite gîndul, sufletul. Precum trăim în tradiţia sîngelui românesc, tot astfel trăim în tradiţia sufletului românesc. Aceste tradiţii în veşnică trecere rămîn totuşi pe loc „căci există ceva care slujeşte de suport fluxului perpetuu al lucrurilor“, şi acest suport e pămîntul românesc. El e ca un fund peste care se agită marea sîngelui şi a graiului – adică poporul românesc.*

Comparaţia vieţii cu marea o găsim într-un cîntec ritual din slujba înmormîntării: „Marea vieţii ridicîndu-se de viforul ispitelor...“ Poetul bizantin al acestui cîntec, pe cînd scria, avea de bună seamă sub ochi marea greacă agitată de valuri, iar el se gîndea la valul întîmplărilor, care e vremelnic, şi la viaţa care e limitată de moarte ca valul de ţărm. Dar ţărmul din această poezie creştină e „limanul mîntuirii“ şi de aceea cîntecul de moarte se termină cu o rugăciune: „Scapă din stricăciune viaţa noastră, mult milostive!“ Utilizînd această comparaţie, banală ca viaţa şi nouă ca ea, pentru a-şi preciza definiţia tradiţiei, Unamuno observă că fenomenele istorice sînt valurile de la suprafaţa vieţii în continuu joc; viaţa istorică e asemenea curenţilor marini care se agită la suprafaţă, în vreme ce altă viaţă, mult mai adîncă şi mai însemnată, rămîne necunoscută sub istorie. E ceea ce el numeşte viaţa intraistorică. Cînd zicem, adesea „momentul istoric prezent“, înseamnă că mai există un moment care nu e istoric, ci dedesubtul istoriei sau intraistoric. „Dar – continuă Unamuno – dacă există un prezent istoric e fiindcă există o tradiţie a prezentului, fiindcă tradiţia e substanţa istoriei. Acesta e felul viu de a o concepe: ca substanţă a istoriei, ca sediment al ei, ca revelaţie a realităţii intraistorice, a inconştientului în istorie“.

În realitatea aceasta intraistorică noi vedem izvorul permanent al revelaţiilor culturale posibile. Transcriem, pentru frumuseţea lui, pasajul în care Unamuno descrie substratul intraistoric sau, cum ar zice Oswald Spengler, anistoric: „Ziarele nu spun nimic despre viaţa tăcută a milioanelor de oameni fără istorie, care la orice ceas al zilei şi în toate ţările globului se scoală sub porunca soarelui şi merg la ţarinile lor pentru a-şi continua obscura şi tăcuta trudă, zilnică şi eternă, acea trudă asemenea cu a madreporelor în adîncul oceanelor şi care pune temeliile pe care se ridică insulele istoriei. Pe liniştea augustă, aş zice, se reazemă sunetul şi capătă viaţă; pe imensa omenire tăcută se ridică cei ce fac zgomot în istorie. Această viaţă intraistorică, tăcută şi masivă ca însuşi adîncul mării, e substanţa progresului, adevărata tradiţie, tradiţia eternă, diferită de tradiţia mincinoasă ce se caută de obicei în trecutul îngropat în cărţi şi hîrtii, monumente şi pietre“.

Tradiţia eternă, cum o concepe Unamuno, este, cu alte cuvinte, o realitate ontologică. Dar această realitate ontologică teoretic universală, în ordinea creaţiei culturale se particularizează şi se localizează întrucît fiecare popor îi împrumută expresia formală specifică lui. Graiul diferenţiază popor de popor. Dar afară de graiul literar, graiul plasticii, graiul muzicii, graiul moravurilor şi al moralei, graiul unei înţelepciuni proprii – toate la un loc – alcătuiesc expresia diferenţiatoare a individualităţii etnice. În raport cu istoria românească tradiţia noastră eternă îşi are sediul în popor

şi în expresia lui multiplă care e cultura populară ca produs etnic. Ea stă într-un anume fel de a poetiza, într-un anume fel de a plasticiza, într-un anume fel de a cînta, într-un anume fel de a filosofa, într-o anume atitudine faţă de natură şi faţă de Dumnezeu.

Creaţiile superioare ale unei culturi au valoare de proprietate în măsura în care sînt transfigurări ale elementelor vii din popor, transfigurări ale formelor rudimentare în care s-a revelat, liber şi inconştient în fermecătorul lui joc, geniul poporului. Etnicul în artă, zice Lucian Blaga, e o fatalitate. O fatalitate precum sîngele pe care îl moştenim şi graiul pe care îl vorbim. Impresionismul în pictură e o fatalitate franceză; expresionismul în pictură e o fatalitate germană. Cînd am văzut întîia oară Parisul mi-am dat seama că, precum Egiptul e un dar al Nilului, impresionismul e un dar al Senei pariziene. Marile şi subtilele descoperiri care au revoluţionat tehnica picturii moderne s-au putut naşte din jocul fantastic al luminilor multicolore reflectate multicolor în apele Senei, cînd cade seara. Nesfîrşitele nuanţe de cenuşiu din aceeaşi pictură s-au putut observa în patina podurilor ei de piatră, dogorîte de veacuri. Fenomenul luminos şi momentan care alcătuieşte preocuparea centrală a impresionismului corespunde ascuţitei observaţii analitice a geniului psihologic francez. Cît de pur francez este impresionismul se poate vedea comparîndu-l cu imitaţia lui de peste Rin şi în special cu pictura lui Max Liebermann, o contrafacere a impresionismului. În schimb, expresionismul, ca formulă de artă opusă, căutînd să sensibilizeze realitatea lăuntrică a fiinţei, nu este, în paradoxalul său caracter de plastică a abstractului, de proiecţie obiectivă a subiectivului, altceva decît produsul geniului metafizic german. Dacă impresionismul s-a născut în Franţa, iar expresionismul în Germania, e că fiecare din aceste formule de artă conţine o fatalitate etnică deosebită. Această fatalitate etnică noi o vedem determinînd caracterele literaturii, artei plastice, muzicii şi celorlalte forme încă nedefinite ale culturii româneşti autohtone. Ea nu e numai tehnică, dar întrucît e şi tehnică, indiciile se pot studia în datele culturii noastre populare care alcătuiesc tradiţia vie a sufletului românesc. Cine se întemeiază pe această tradiţie se întemeiază pe o actualitate care niciodată nu se va vesteji. Indiciile pe care ni le dă poporul sînt experienţe verificate prin veacuri şi cristalizări elaborate firesc, fără intenţie, deci cu atît mai valabile. Autohtonismul, înţeles astfel, poate fi numit tot atît de justificat: tradiţionalism, actualism sau viitorism. […]

Concepţia aceasta [sămănătoristă] *a omului instinctelor apare astăzi în toată insuficienţa ei. Se poate reduce poporul românesc la o viaţă de instincte primare în sînul naturii? E sufletul românesc o totalitate de instincte în care n-a intervenit lupta dramatică a conştiinţei morale şi, deci, a conştiinţei religioase? Dacă fenomenul acestei conştiinţe nu apare în literatura semănătoristă, care ne-a precedat, înseamnă că el nu există în realitatea românească? Dar poporul nostru trăieşte de aproape două mii de ani în credinţa ortodoxismului şi în practica lui. De aceea, unghiul sub care l-au privit scriitorii precedenţi şi odată cu ei intelectualii formaţi în ideologia ştiinţifică a veacului al XIX-lea, ni se pare greşit. În orice caz, insuficient. S-a aprofundat caracterul etnic al acestui popor, dar s-a ignorat caracterul lui religios. Dacă admitem că preocuparea religioasă a fost absentă în sufletul lui, atunci cum se explică vechea cultură românească aproape exclusiv religioasă? Cum se explică aproape singurele monumente arhitectonice ridicate de el, mînăstirile şi bisericile? Cum se explică diferitele coaliţii războinice la care a participat împotriva turcului, adică împotriva păgînului? Cum se explică imensele danii din care s-au făcut spitalele, danii pornite din gîndul religios? Cum se explică* […] *imensele danii de moşii făcute mînăstirilor din ţară, mînăstirilor din Muntele Athos şi din tot Răsăritul ortodox? Cum se explică sacrificiile băneşti ale voievozilor români pentru a întreţine Patriarhiile Răsăritului, căzute în restrişte sub dominaţia turcească? Cum se explică diferitele apologii teologice scrise de ierarhi români împotriva catolicismului şi protestantismului, pentru apărarea credinţei ortodoxe? Dar însăşi unirea cu Roma a unei părţi de ardeleni e o dovadă a ortodoxismului înrădăcinat în firea acestui popor. Unirea s-a făcut pe cîteva puncte dogmatice pe care le ştiau preoţii, dar poporul unit astfel a fost lăsat mai departe în cadrele văzute ale bisericii tradiţionale prin ritualul răsăritean care nu e altceva decît dogma ortodoxă poetizată. Prin acest ritual, şi fragmentul uniţilor se incorporează în unitatea naţională a credinţei româneşti. Fără această condiţie unirea cu Roma n-ar fi izbutit.*

Prin ea triumfa, într-un fel, ortodoxia populară a sufletului românesc. Astfel că, în complexul polietnic al României de azi, ritualul răsăritean al celor două biserici naţionale e formula de conservare a blocului românesc majoritar.

Iată deci o serie de fapte care dau caracterul istoriei noastre şi al culturii noastre istorice şi care nu se pot lămuri fără puternica prezenţă ortodoxă în sufletul românesc. Aceluia care va scrie o

filosofie a istoriei noastre, ortodoxia îi va da cheia înţelesului acestei istorii. În neamul acesta, care n-a purtat niciodată războaie ofensive pentru cucerirea altor neamuri, ci numai războaie de apărare a patrimoniului etnic şi religios, a dominat totdeauna o conştiinţă religioasă ortodoxă. Intraţi în orice biserică şi contemplaţi peretele din fund al ctitorilor: voievozii, boierii, negustorii şi ţăranii, cu familiile lor împrejur, sînt zugrăviţi în ţinuta extatică a evlaviei, oferind nevăzutului Dumnezeu, pe palma întinsă, chivotul credinţei. Au clădit lăcaşul din truda lor, dar chipurile smerite şi le-au aşezat sfios abia la intrare, după cel din urmă sfînt zugrăvit – aceasta din conştiinţa păcătoşeniei lor şi din respect pentru ierarhia consacrată a Bisericii. Gestul lor e gestul dărniciei întregului popor care s-a dăruit în ce-a avut mai bun – suflet şi pămînt – Marii Biserici a Răsăritului. Este acesta un popor posedat de instinctele telurice, cum îl înfăţişează literatura noastră modernă, sau un popor ateu cum îl batjocoresc intelectualii europenizaţi?

Telluric – adică primitiv – popor în stare de natură, trăind bestial şi sub teroarea închipuirilor simbolizate în fiecare lucru văzut. După atitudinea în faţa naturii se poate judeca gradul de dezvoltare a unui popor. Popoarele primitive trăiesc ca nişte anexe ale naturii, trăiesc în subordinea naturii. Decadenţa sau primitivismul lor se manifestă în confuzia pe care o fac între creatură şi Creator. Ele adoră creatura în locul Creatorului, natura în locul lui Dumnezeu. Popoarele primitive sînt popoare păgîne. Un popor creştin, oricît de rudimentare ar fi condiţiile lui materiale, nu poate fi un popor primitiv de vreme ce, încadrat în Biserică, el are concepţia despre lume pe care i-o dă creştinismul. Care e atitudinea românească în faţa naturii? Iată o chestiune care ar merita amploarea unui studiu ce n-ar putea fi decît demonstraţia creştinismului nostru popular. Deocamdată să ne mărginim a observa că natura, departe de a ne fi supraordonată, ea e sora noastră bună. Nu e codrul fratele românului? Iar zorile nu ne sînt surorile? Iar floarea-soarelui nu e sora soarelui? Iar căprioarele nu sînt de asemenea surioarele? Astrele şi florile, copacii şi oamenii, animalele şi oamenii – totul e legat prin sentimentul iubirii frăţeşti. Natura e creatură, Universul întreg e creatură ca şi omul, şi toate sînt zămislite din nimic de Tatăl nevăzut al tuturor. Ce măreaţă apare această concepţie în vasta poezie rituală a Sfeştaniei pentru ploaie! Una dintre cele mai adînci şi mai semnificative ceremonii religioase din viaţa românească. În rugăciunile acelea ce se rostesc în mijlocul cîmpului, sub cerul de arşiţă albă, pe iarba scorojită de dogoarea secetei, se dă glas întregii vietăţi, de la firul de grîu pînă la păsărele, de la dobitoace pînă la nenorocitul om – întreaga făptură înfrăţită în durere se ridică în tragica implorare a milelor cereşti. Sensul acestei rugăciuni s-a adîncit în popor conturîndu-i concepţia creştină despre natura în mijlocul căreia trăieşte. Cele mai nobile roade ale pămîntului nostru sînt strugurii şi grîul – vinul şi pîinea care, în Taina Împărtăşaniei, se transformă miraculos în sîngele şi trupul Domnului. De aceea, şi în viaţa de toate zilele, vinul e „sîngele Domnului", iar pîinea e „faţa lui Dumnezeu" sau „faţa Domnului Hristos", precum grîul înspicat şi blond e „barba Domnului Hristos". Toate aceste lucruri – cîteva mii – pe care noi, cărturarii, le-am uitat de cînd am pierdut contactul cu viaţa populară, dovedesc la orice pas cît element creştin s-a dizolvat din conţinutul Bisericii în adîncul poporului încreştinîndu-l pe el, uneltele şi vitele cu care lucrează, pămîntul pe care trăieşte.

*Precum, ignorînd Biserica, pierdem sensul mai înalt al istoriei noastre, tot astfel sensul vieţii populare şi al artei populare ne-ar rămîne pecetluit dacă am ignora incomensurabila influenţă exercitată de Biserică. „Cultura – zice Nicolae Berdiaev – e legată de cult; ea se dezvoltă pornind din cultul religios; ea e rezultatul diferenţierii şi al extensiunii cultului. Cugetarea filosofică, cunoaşterea ştiinţifică, arhitectura, pictura, sculptura, muzica, poezia şi morala – totul e cuprins în cultul Bisericii, organic şi integral, sub o formă încă nediferenţiată. Cultura e legată de cultul strămoşilor şi de tradiţie. Ea e plină de un simbolism sacru; ea poartă în sine semnele şi imaginile unei realităţi de ordin spiritual" (**Destinul culturii**, în „Chroniques", II, **Le roseau d'or**). Cultura noastră istorică s-a dezvoltat din Biserică – aceasta se ştie. Dar însăşi cultura populară – folclorul, arta plastică, muzica, înţelepciunea proverbului, moravurile – e străbătută de duhul creator al cultului ortodox şi al concepţiei bizantine. Bizantinismul îşi dizolvă elementele caracteristice pînă în structura intimă a creaţiei populare. Ţarigradul, oraşul împărătesc, de pomină, e mirajul baladelor noastre şi termenul de comparaţie al oricărei măreţii. Strălucirea lui imperială străbate pînă în basme şi poveşti. Dl N. Iorga descoperă influenţa lui în portul naţional din Argeş şi Muscel, a cărui origine e în costumele domneşti purtate la Curtea-de-Argeş după modele bizantine. De aici pompoasa lui asemănare cu odăjdiile bisericeşti.*

Mai departe, în plastica populară, descoperim o strînsă corespondenţă între caracterele ei fundamentale şi stilul bizantin. Cunoscător adînc al chestiunii, dl Francisc Şirato defineşte astfel sensul artei plastice româneşti: „Arta ţăranului român e de invenţiune, de concentrare, pătrunzînd prin sentiment pînă la esenţialul formei. El nu copiază şi nu imită natura. Natura o spiritualizează prin purificare şi o exprimă printr-un echivalent geometric: forma eliberată de existenţa corporală. Pe covoare şi scoarţe, linia, pătratul şi alte forme geometrice sînt organizate şi proporţionate dimensional, în colori primare ce sînt gustate cu puterea unui spiritualism estetic. Formă apare lîngă formă, floare lîngă floare în raporturi şi legături formale. Între forme, în distanţa suprafeţei se întinde liniştea spirituală a adîncimii: spaţiul din natură se află transpus în suprafaţă. Excesiv şi auster, sentimentul poporului respinge graţia ritmului liniar şerpuit; nu are atracţie decît pentru repetirea şi alternarea ordonată a unui motiv formal. Totul devine tipic, supus unei legi de sublimă mecanică“. Prin urmare, viziunea plastică a poporului e determinată nu de natura considerată ca supraordonată, ci de spiritul care îşi subordonează natura. De aci caracterul de spiritualitate al acestei arte, care îşi găseşte corespondenţa în arta cultică a Bisericii. Principiul de bază al artei bisericeşti, zice d. Şirato, e credinţa în veşnicia esenţialului formal. „Sufletul creştinesc se avîntă de pe acest pămînt plin de păcate – de care îl legase antichitatea clasică – spre lumea unde «nu este durere, nici întristare, nici suspin»“. În artă desprinderea de natură devine completă. Ochiul artistului nu se mai încîntă de paradisul terestru şi orice atitudine individualistă e comprimată. În locul naturalismului păgîn, trece o artă a fantaziei ce despoaie creaţiunea de orice aspect natural ridicînd-o la sublima „abstracţiune“ ce a făcut pe om „după chipul şi asemănarea ei“ „prin sintetizarea formelor naturale“. […]

*(Francisc Şirato, **Arta plastică românească**, „Gîndirea“, IV, 1).*

*Înrudirea spiritualismului estetic al poporului cu spiritualismul religios al Bisericii o găsim, aceeaşi, în ordinea muzicală. Cîntecul nostru popular e organic legat de cîntarea bisericească. Cît este de aparte, cît este de autohton acest cîntec popular, se poate vedea din dificultăţile pe care le întîmpinăm atunci cînd vrem să-l transcriem în sistemul de notaţie al muzicii occidentale. Am zice că acest cîntec, expresie melodică a personalităţii noastre etnice, refuză să intre în tipare occidentale. În schimb, el se poate transcrie fără nicio dificultate în notaţia orientală a psaltichiei. Fiindcă structura lui tehnică este aceeaşi ca structură tehnică a muzicii noastre bisericeşti. De aceea, fără luminile psaltichiei, muzica populară nu se poate studia suficient în intimitatea particularismelor ei. Şi cum cîntecul popular a devenit azi izvorul de inspiraţie al tinerei pleiade de compozitori, eliberaţi, în sfîrşit, de tutela estetismului abstract şi europenizat a maestrului George Enescu, studiul muzicii bisericeşti, atît de ignorat pînă ieri, a devenit o necesitate. Posibilităţile de dezvoltare ale unei muzici culte româneşti, zice dl G. Breazul, sînt date în cîntecul popular, în dansurile populare şi în muzica bisericească. Şi acelaşi luminat critic muzical, analizînd surprinzătoarea revelaţie pe care ne-a dat-o Sabin Drăgoi în opera sa **Năpasta**, găseşte că temele melodice ale compozitorului bănăţean sînt teme populare şi tehnica pe care şi-a alcătuit-o e o elaborare întemeiată pe structura cîntecului popular şi în special pe colinde. La baza operei **Năpasta** e o inspiraţie de natură popular-religioasă. Şi dacă această operă a stîrnit atît entuziasm, e fiindcă, prin structura ei autohtonă, desfundă din adîncul sufletului nostru sedimentele ignorate a ceea ce este propriu şi nobil-românesc în noi. Drumul*

Năpastei *e drumul oricărei creaţii de artă nouă, întemeiată pe vitalitatea, pe veşnica tinereţe a tradiţiei noastre spirituale, tăgăduită cu superbă impertinenţă de intelectualii-anexe.*

Am insistat asupra acestor lucruri – despre care va trebui să se scrie cărţi întregi – pentru a arăta ce ne deosebeşte de „Semănătorul“, pe care îl continuăm în ordinea tradiţionalismului autohton, şi pentru a indica, măcar cît de sumar, izvoarele şi posibilităţile unei noi spiritualităţi în cultura românească. Literatura semănătoristă a înfăţişat un om al pămîntului, un om al instinctului teluric, fiindcă doctrina care o însufleţea era fascinată de un ideal politic determinat. Afară de aceasta, realizarea autohtonismului semănătorist e unilaterală întrucît s-a manifestat numai în ordinea literară. Noi voim să-i dăm amploare prin năzuinţa de a îmbrăţişa toate ramurile creatoare ale spiritului românesc. În paginile „Gîndirii“, Vasile Băncilă a putut vorbi despre o autohtonizare a filosofiei, iar alţii despre o autohtonizare a ordinei juridice. „Semănătorul“ a avut viziunea magnifică a pămîntului românesc, dar n-a văzut cerul spiritualităţii româneşti. Nu-mi amintesc să fi întîlnit o preocupare de Biserică în paginile „Semănătorului“, nici dacă lumina ei a străbătut vreo creaţie semănătoristă. De aceea omul semănătorist e omul pămîntului şi omul naturii. Sensul acestei literaturi e local cu cît e mai apropiat de pămînt şi subordonat ideii politice.

Peste pămîntul pe care am învăţat să-l iubim din „Semănătorul“ noi vedem arcuindu-se coviltirul de azur al Bisericii ortodoxe. Noi vedem substanţa acestei Biserici amestecată pretutindeni cu substanţa etnică. Pentru noi şi pentru cei care vor veni după noi, sensul istoriei noastre şi al vieţii şi artei populare rămîne pecetluit dacă nu ţinem seama de factorul creştin. El e tradiţia eternă a Spiritului care, în ordinea omenească, se suprapune tradiţiei autohtone. Precum în harurile Tainelor ei, Biserica sfinţeşte viaţa omenească şi întreaga făptură, tot astfel caracterele ei cultice s-au adîncit în zămislirile poporului, împrumutîndu-le un înţeles spiritualist mai presus de natura înconjurătoare. Tendinţa spre abstractizare a acestor zămisliri este o tendinţă de eliberare din materie şi de universalizare a particularului. Regula teologică a tradiţiei este că această tradiţie e valabilă pretutindeni, totdeauna şi pentru toţi. Ea e regula adevărului universal al Duhului. Tradiţia etnică, permanentă şi vie în limitele autohtonismului, se eliberează şi se spiritualizează, odată absorbită în puterea tradiţiei eterne a Bisericii. Biserica e comunitatea universală întemeiată pe legătura de credinţă, de speranţă şi de dragoste a tuturor credincioşilor şi, totodată, comunitatea eternă a celor vii cu cei morţi şi cu cei care se vor naşte – sub semnul învierii lui Hristos. Bazată pe aceeaşi credinţă, pe aceeaşi speranţă şi pe aceeaşi dragoste, comunitatea naţională se regăseşte transfigurată în comunitatea Bisericii. Ordinea ei locală şi temporală se transpune în ordinea universală şi veşnică. Ce perspective adînci capătă, bunăoară, cultul strămoşilor prin cultul sfinţilor, cultul solidarităţii naţionale prin cultul dragostei creştine, credinţa în vitalitatea noastră prin credinţa în înviere şi nemurire, sensul culturii prin sensul spiritualist al cultului! Dacă Biserica este – precum este – indiscutabil legată de popor, autohtonismul nostru creator, întemeiat pe adevărurile vii ale poporului, cuprinde în sine posibilitatea unei transfigurări şi spiritualizări. Directivele viitorului nostru n-avem să le căutăm aiurea; ele sînt date – ca nişte fragmente de infinit – în substanţa intraistorică a tradiţiei noastre. De aceea metoda artei şi a culturii noastre nu poate fi lepădarea de popor pe care o predică tînărul nihilist inconştient, ci demofilia creştină prin care vom ajunge la înţelegerea adîncului misterios al poporului.

Un gînditor care şi-a plimbat în jurul planetei o extraordinară intuiţie filosofică şi care descoperă la baza fiecărei culturi spiritul autohton, Hermann Keyserling[*]*, vizitîndu-ne acum doi ani, ne-a închinat în noua sa carte* ***Das Spektrum Europas*** *cîteva pagini (405-412) de reală înţelegere. Keyserling crede că, dacă românii au o misiune europeană de îndeplinit, această misiune stă în „a redeştepta la o viaţă nouă bizantinismul“. „Şi fireşte“, zice dînsul, „acest popor şi această ţară pot să aibă un mare viitor“. Pe ce se poate întemeia acest mare viitor? În rîndul întîi pe inteligenţa noastră, pe spiritul viu ce ne caracterizează şi pe care noi îl atribuim latinităţii, dar Keyserling ni-l vede moştenit de la Bizanţ. „Dacă astăzi dintre toţi ne-francezii românii posedă îndeosebi* ***esprit*** *în sens francez, acesta vine de acolo că, înainte de Paris, acest* ***esprit*** *se găsea îndeosebi nu la Roma, ci la Atena şi apoi la Constantinopol“.*

Prestigiul pe care îl exercită asupra noastră Parisul amăgeşte clasa intelectualilor noştri să creadă că acest spirit l-am împrumutat de la francezi. Această categorie de intelectuali europenizaţi Keyserling o vede, după fosta noastră aristocraţie, osîndită la fel nimicniciei: „Bucureştiul aduce fantastic cu Rusia ţaristă; el e un St. Petersburg în miniatură. Precum acesta s-a prăbuşit fiindcă îi lipsea puterea lăuntrică, tot astfel se stinge românismul care n-a cunoscut pînă acum decît

străinătatea“. Şi după această condamnare la moarte spirituală pe care intelectualii noştri europenizaţi o primesc din partea unui european adevărat, Keyserling constată această „forţă lăuntrică“, fără de care nu se poate crea o cultură proprie, în popor şi în Biserică. Ţărănimea e „substanţial sănătoasă şi substanţial conservativă, ca toate rasele foarte vechi“. La rîndul ei „Biserica românească e, fără îndoială, vie. Numai aici elementul greco-ortodox n-a încremenit. Şi astfel bizantinicul numai în România ar putea trăi o renaştere în sfera religioasă, întrucît religiozitatea necesară există. În alte sfere nu, absolut sigur numai aici. Potrivit legii unicităţii, renaşterile izbutesc numai în corpuri noi. Astfel se reîntoarse vechea Eladă ca artă în Renaştere, ca spirit în clasicismul francez şi, în sfîrşit, ca filosofie în corpul idealismului german. În Grecia sigur, Elada nu va reînvia niciodată. Nici Bizanţul însă, această nouă monadă culturală faţă de vechea Eladă. Pe acesta eu îl socot predestinat la o nouă întrupare în slavism. Pretutindeni unde s-a întîmplat aceasta, în Bulgaria, Serbia şi Rusia medievală, fenomenul a apărut autentic. Dar totuşi pe înălţimi culturale neînsemnate, fiindcă contrastul cultural între aceste popoare şi Bizanţ era prea mare. În România, dimpotrivă, bizantinismul ar putea să renască în cea mai înaltă expresie a lui“.

Iată deci ideile noastre confirmate şi de un european incontestabil.

(Cf. www.CrestinOrtodox.ro).

---

* Hermann Keyserling (1880-1946), filosof şi scriitor, aparţinea unei familii de intelectuali în care era venerat Imanuel Kant. Fondează prin 1920, la Darmstadt o „Şcoală de înţelepciune“ socotită *o ultimă încercare de reînviere în plin secol XX a tradiţiei practicării filosofiei în sensul grecesc de dragoste pentru înţelepciune* (cf. Mihnea Moroianu, ***Carl J. Burckhardt: Contele Hermann Keyserling***, în „România literară“, nr. 24/2005). Pe lîngă volumul citat de Nichifor Crainic, a publicat şi ***Jurnal de călătorie al unui filosof***.

*
* *

Sărbătoare tradiţională pe Muntele Găina

Teme:

1. Subliniaţi cîteva elemente actuale în eseul lui Nichifor Crainic şi exprimaţi-vă opinia despre tradiţie.
2. Actualizaţi-vă fişele despre „Semănătorul“-semănătorism, Renaştere-renascentism, Bizanţ-bizantinism.
3. Comentaţi sinonimia terminologică valabilă pentru Nichifor Crainic tradiţionalism sau autohtonism – „*actualism sau viitorism*“. Consultînd un dicţionar, găsiţi alte posibile sinonime pentru aceşti termeni şi încercaţi redefinirea lor în contextul aparteneţei ţării noastre la UE.
4. Completaţi-vă cunoştinţele consultînd Wikipedia sau dicţionarele din biblioteca şcolii voastre pentru numele proprii (autori, opere) enumerate de N. Crainic în articolul său.

*
* *

2. Rugul aprins

Rugul Aprins: „Universitatea filocalică“ de la Mînăstirea Antim

Mişcarea „Rugul Aprins“ de la Mînăstirea Antim, comunitate de călugări, profesori universitari, studenţi cu pregătiri dintre cele mai diverse, filosofie, arte frumoase, litere, matematici, a fost, pentru Bucureştiul anilor ’40-’50, locul unde se plămădea autentica cultură spirituală, aceea care se naşte şi creşte odată cu întrebările eliberatoare ale credinţei. Această convieţuire şi completare dintre elita bucureşteană şi mediul monahal este modelul exemplar pe care „Rugul Aprins“ îl oferă în disputa pe care astăzi unii o văd existînd între Biserică şi o anumită parte a intelectualităţii. Constituit într-un spaţiu de ospitalitate, bazat pe deschidere de cuvînt şi inimă, „Rugul Aprins“ a exprimat dorul căutării lui Dumnezeu, dor pe care l-a trăit şi Moise, însetat de a cunoaşte şi a trăi experienţa prezenţei divine, dar şi un mod paşnic de rezistenţă spirituală în faţa tăvălugului comunist. Despre spiritul acelor vremuri, despre personalităţile care frecventau Mînăstirea Antim în aflarea învăţăturii ortodoxe ne-a vorbit profesoara **Ileana Mironescu**, fiica renumitului savant Alexandru Mironescu, unul dintre participanţii importanţi la aceste întîlniri.

Cînd au început să se ţină întrunirile de la „Rugul Aprins“? Cine a ales acest nume pentru grupul celor adunaţi la Mînăstirea Antim?

După cîte ştiu, primul document oficial care ne dă o dată asupra activităţii grupului „Rugul Aprins“ de la Mînăstirea Antim este din luna februarie 1946, prin care se cerea patriarhului Nicodim aprobarea şi binecuvîntarea de a funcţiona acolo. Acest document este important, cel puţin pentru mine, şi pentru faptul că el a fost întocmit şi semnat de tatăl meu şi de Sandu Tudor. O activitate culturală şi bisericească începuse însă cu mult mai devreme de data amintită, cu aproape 10 ani, ca urmare a apelului lansat de Nicolae Iorga de a restaura mînăstirea şi de a se relua acolo activitatea religioasă, culturală. Au răspuns acestui apel în primul rînd călugări şi preoţi, la care s-au alăturat intelectuali, artişti plastici, muzicieni. Eu însămi am fost prezentă de la vîrsta de 14 ani la aceste întîlniri, unde personalităţi de primă mărime ale vieţii culturale şi ştiinţifice bucureştene, cu o modestie şi discreţie admirabile, se întîlneau în căutările lor spirituale.

Icoana-program a „Rugului Aprins“

Înainte de a discuta cine şi cum a ales acest nume, vreau să fac cîteva precizări referitoare la denumirea grupării, spre a evita orice neînţelegere. Cuvîntul „rug“ are, în limba română, două sensuri, unul legat de grămada de lemne pe care se ardeau în trecut jertfele sau morţii, iar celălalt sens este de grupare de arbuşti, cum este rugul de măceş sau de mure. De la acest al doilea sens s-a format sintagma biblică „Rugul Aprins“. Această sintagmă apare în ***Biblie***, în cartea ***Ieşirii***: atunci cînd

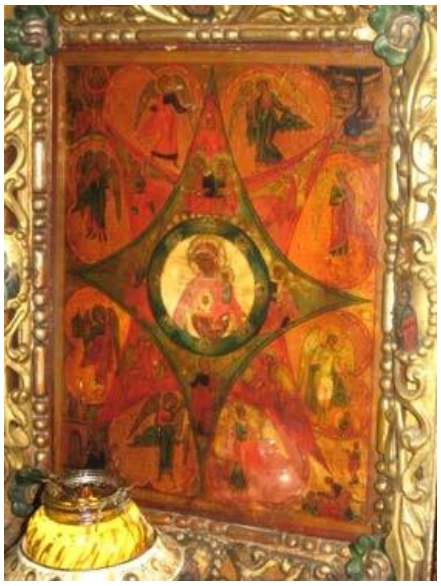

Copia icoanei „Rugul Aprins“, pictată de părintele Sofian Boghiu

Moise, ajuns pe muntele Horeb, vede pe Îngerul Domnului într-un rug care ardea şi nu se mistuia. Acest pasaj din ***Scriptură***, prin simbolistica sa care trimite către purificarea şi iluminarea interioară, a fost determinant în alegerea numelui grupului. La aceasta mai trebuie să adaug ceva: părintele Ioan cel Străin (călugărul Ivan Kulîghin), cînd a venit din Rusia şi s-a instalat la Mînăstirea Cernica, de unde a mers la Antim, a adus cu sine o icoană, denumită „Rugul Aprins“, reprezentînd pe Născătoarea de Dumnezeu în mijlocul unui rug aprins, înconjurată de sfinţi şi arhangheli, într-un foc care ardea şi nu mistuia, ci mîntuia. Această icoană, care se afla mai totdeauna în locul unde se ţineau întrunirile, a contribuit şi ea, cred eu, la stabilirea numelui grupării, prin transfer de denumire. Prezenţa acestei icoane la întrunirile grupării era, de fapt, o chezăşie a orientării spirituale a dezbaterilor şi o reamintire vie a părintelui Ioan cel Străin şi a direcţiei ortodoxe isihaste sugerate de el. Şi mai este ceva: icoana avea ceva special. Despre manifestările ei deosebite ne-au lăsat mărturii părintele [Ilie] Cleopa şi poetul Paul Sterian.

Astfel, relatarea părintelui [Ilie] Cleopa – potrivit celor notate de arhimandritul Mănăstirii Neamţului, Ioanichie Bălan, în cartea sa, ***Patericul mănăstirilor nemţene*** – este următoarea: „În toamna anului 1947, mergînd părintele Cleopa la Bucureşti să cumpere sfinte vase pentru noul paraclis, a fost invitat într-o seară la profesorul universitar Alexandru Mironescu. Acolo se adunase multă lume, preoţi şi intelectuali, şi fiecare rostea cîte un cuvînt duhovnicesc. Cînd a venit rîndul să vorbească părintele Cleopa, după cîteva minute, icoana Maicii Domnului din perete a început a se legăna singură şi scotea un sunet ca de harpă, timp de cîteva minute, încît toţi s-au înspăimîntat. De aceea spuneau cu lacrimi: «O minune! O minune a Maicii Domnului!». Apoi ziceau: «Părinte Cleopa, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi!»“. La rîndul său, Paul Sterian, în anul 1954, în poemul ***Cîntec de veselie***, inclus în volumul de poezii ***Cîntare treptelor***, publicat de mine în anul 2000 la Editura Elion, a scris următoarele:

O aripă de înger cîntăreţ
Atinse tetracordul din păreţi,
Şi-am auzit, urechea nu ne minte,
Cu toţi sonore, dulci acorduri sfinte.
Înfioraţi privirăm către „Rugul
Aprins“ – ce-şi revelase meşteşugul.
Cu voi cei doi, ceilalţi în total cinci,
Am auzit un sunet de tilinci.
Un melos cu punctări de zvon psaltic
Ce nu a fost un fenomen oniric.

În concluzie, denumirea de „Rugul Aprins“ s-a impus de la sine; în primul rînd prin aceea că discuţiile întrunirilor grupării erau orientate de indicaţiile biblice spre iluminare sub semnul credinţei creştine ortodoxe, iar apoi prin faptul că atît tatăl meu, cît şi Sandu Tudor, dar şi ceilalţi vechi „antimişti“ vedeau în părintele Ioan cel Străin [i.e. duhovnicul Ivan Kulîghin, venit din Rusia] un înger al Domnului care le-a dat îndemnul de practicare a rugăciunii inimii. Am un cuvînt şi despre icoana „Rugul Aprins“; această icoană, care se afla în casa părinţilor mei din strada Vasile Lascăr, nr. 23-25, din Bucureşti, a „cîntat“ atît timp cît s-au ţinut întrunirile grupării antimiste. Din ziua în care tatăl şi fratele meu Şerban au fost arestaţi, ea a amuţit.

Care erau principalele personalităţi care frecventau acest grup?

Primii care s-au adunat la Mînăstirea Antim au fost, după cum am spus, preoţi şi călugări: Benedict Ghiuş, Sofian Boghiu, Felix Dubneac. Lor li s-au alăturat poetul şi jurnalistul Sandu Tudor, profesorul Alexandru Mironescu, chimist, filosof şi jurnalist, Ion Marin Sadoveanu, scriitor, profesorul Alexandru Elian, bizantinist de renume, filosoful şi matematicianul Anton Dumitriu, compozitorul Paul Constantinescu, Paul Sterian, poet şi economist, Ştefan Todiraşcu, profesor universitar de drept, celebra pictoriţă Olga Greceanu, creatoarea mozaicurilor care împodobesc galeria exterioară a bisericii mănăstirii. Sandu Tudor intrase în cinul monahicesc la mînăstirea Antim sub numele de Agaton, devenind mai tîrziu ieroschimonahul Daniil de la Schitul Rarău. El a fost personalitatea cea mai devotată restaurării tradiţiei ortodoxe româneşti în cadrul grupului. Cu timpul, la întîlnirile de la Antim s-au adăugat şi tineri, a doua generaţie de „antimişti“, dintre care amintesc pe Andrei Scrima, Roman Braga, Nicolae Bordaşiu, Valeriu Streinu, Mihai Rădulescu, Alexandru Duţu şi Virgil Cîndea, precum şi grupul lor de prieteni, fratele meu Şerban Mironescu, Gheorghe Văsîi, Nicolae Rădulescu…

Păstrez încă vie în memorie o frescă impresionantă aflată în incinta Mănăstirii Antim, care reprezenta pe fondatorii şi participanţii la întrunirile cenaclului „Rugul Aprins“. Nu ştiu de cine a fost pictată şi dacă ea mai există; cert este un lucru: în anul 1980, înainte de a pleca definitiv din ţară, am revăzut-o. A fost un ultim rămas bun de la oamenii şi de la locul care m-au clădit sufleteşte.

Pe ce baze s-a constituit acest grup? Ce îi lega pe cei care se adunau acolo?

Grupul „Rugul Aprins“ s-a format pe baza afinităţii, şi nu a similitudinii de idei. În pofida profesiunilor diferite, toţi se simţeau atraşi de o preocupare esenţială pentru ei: viaţa creştină într-o lume modernă incertă şi materialistă. Toţi erau interesaţi de isihasm, de filocalie, de rugăciunea inimii, de o adîncime.

Această preocupare era evidentă în toate dezbaterile care se ţineau în grup, dar şi de reuşitele extraordinare ale creatorilor antimişti, cum sînt pictura părintelui Sofian, poezia lui Vasile Voiculescu, poemele filocalice scrise de Alexandru Mironescu. Despre acestea din urmă, întrucît sînt puţin cunoscute, ele fiind publicate de abia în anul 1999, vreau să citez pe istoricul şi criticul literar Marian Popa, care le consideră „opera de încoronare a unei vieţi şi compendiu al convingerilor sale“, iar pe autorul lor ca fiind „poet al gîndului“.

Cu ce a deranjat „Rugul Aprins“ autorităţile comuniste? Se discuta şi politică la aceste dezbateri?

Activitatea din cadrul grupării a fost văzută de autorităţile comuniste drept o formă de opoziţie la propaganda comunistă aşa-zis ateist-ştiinţifică. Pe de altă parte, organele de poliţie şi de securitate ale guvernării comuniste vedeau în mod greşit în preocupările spirituale şi creştine ale membrilor grupării o prelungire camuflată a ideologiei legionare.

Cei care se întîlneau la Mînăstirea Antim nu se interesau de politică; ei dădeau cezarului ce era al cezarului şi lui Dumnezeu ce aparţinea lui Dumnezeu, adunîndu-se sub acoperămîntul Bisericii spre a aprofunda cuvîntul Evangheliei şi a învăţa cum să se roage spre luminarea lor atît în viaţa de toate zilele, cît şi în creaţia artistică.

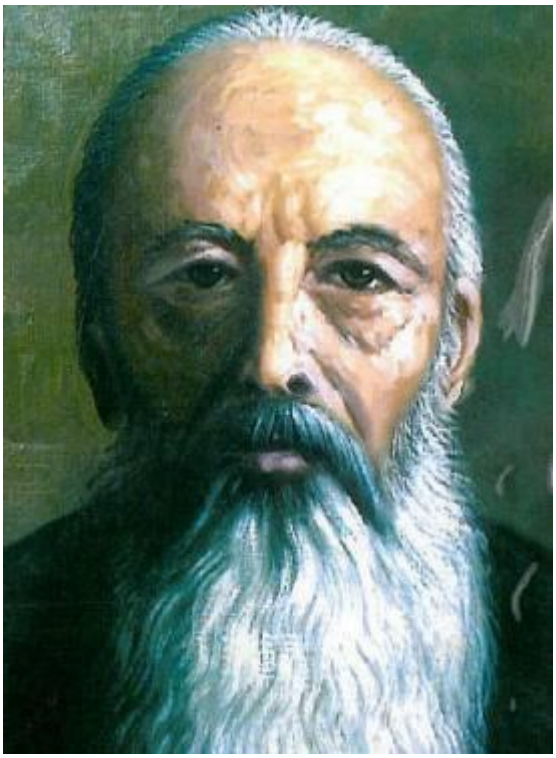

Sandu Tudor

Membrii grupului, mai cu seamă Sandu Tudor şi profesorul Alexandru Mironescu, aveau căutări mistice, doreau să experimenteze rugăciunea inimii. Era intelectualitatea românească de atunci interesată de asemenea preocupări? Ce reprezenta pentru ei credinţa ortodoxă şi Biserica, în general?

De la bun început vreau să precizez că în răspunsul meu reproduc, mai mult sau mai puţin exact, idei şi întîmplări care erau spuse şi comentate în casa noastră, de cercul de prieteni ai tatii, în legătură cu aceste probleme. Eu nu sînt nici teolog şi nici istoric al religiilor. Iată răspunsul.

Intelectualitatea română de atunci era mai interesată de spiritualitatea orientală decît de tradiţia creştină ortodoxă şi, potrivit unei vorbe de duh de largă circulaţie, ea era „hindusă în eroare“ de o modă a culturii occidentale. Însuşi marele nostru istoric al religiilor, Mircea Eliade, recunoaşte în memoriile sale că, deşi expert în yoga şi hinduism, habar nu avea de tradiţia isihastă, de spiritualitatea creştină ortodoxă, domenii pe care le descoperă datorită lui Mircea Vulcănescu. Acest tablou al preocupărilor religioase ale vremii poate fi completat de o autentică şi semnificativă întîmplare povestită de Paul Sterian. La ASCR (Asociaţia Studenţilor Creştini Români), care era o filială românească a YMCA (Young Men's Christian Association), se ţineau seminarii de studiere a Noului Testament. La unul dintre aceste seminarii la care participau Mircea Vulcănescu, Alexandru Mironescu, Paul Sterian, a venit un ziarist necunoscut care a cerut permisiunea să asiste, fiind interesat de subiectul discutat. Dezbaterile au fost analitice şi la un nivel intelectual elevat pentru fiecare pericopă pusă în discuţie.

În încheierea seminarului, necunoscutul ziarist a cerut permisiunea de a-şi spune părerea, care a fost la început elogioasă pentru participanţi, dar apoi s-a transformat într-un atac virulent pe ideea că ***Evanghelia*** nu se comentează ca un text literar, ea este cuvîntul lui Dumnezeu şi numai Biserica are chemarea să îl explice, şi creştinii adevăraţi să îl trăiască, iar pentru o dreaptă instrucţie creştină trebuie să se ducă să asculte Liturghia la biserică şi să citească ***Patericul***, ***Vieţile Sfinţilor*** şi ***Filocalia***. Cu alte cuvinte, să urmeze învăţătura ortodoxă, nu pe cea protestantă. Acest ziarist „trouble-fête“ era Sandu Tudor.

După călătoria sa la Muntele Athos, Sandu Tudor a început să adîncească studiul filocaliilor, al isihasmului. Această preocupare a fost intensificată după accidentul pe care l-a avut conducînd un avion.

Povestiţi cum se desfăşurau întîlnirile. Care era atmosfera, ce se discuta?

Întîlnirile aveau, uneori, aspectul unor conferinţe-dezbateri. Cînd venea Sandu Tudor, întrunirea era centrată pe reflecţii şi dezbateri pe teme spirituale, desprinse din lecturile, cercetările, meditaţiile şi concluziile sale sau deduse din creaţia sa literară de inspiraţie religioasă. Aproximativ aceeaşi structură aveau şi întîlnirile la care participau activ tatăl meu, părintele Mihai Avramescu sau Ion Marin Sadoveanu.

Adesea, întîlnirile aveau aerul unui cenaclu literar; se citea operă originală şi se comenta. De exemplu, aşa se întîmpla cînd Vasile Voiculescu citea din poeziile sale pe teme filocalice; altădată, cînd Ştefan Todiraşcu prezenta reflecţiile sale despre tradiţia poeziei religioase la români sau cînd părintele Bartolomeu V. Anania făcea cunoscute părţi din piesele sale de teatru în versuri, pe subiecte din folclorul românesc. În mod normal, reuniunile grupului se ţineau duminica, după Liturghie, în sala bibliotecii de la Mînăstirea Antim. După minunatele slujbe şi predici ale părintelui Benedict Ghiuş,

participarea la întîlnirile grupului era considerabilă. Dar întîlniri se organizau şi în alte locuri, la părintele Mihai Avramescu de la Biserica Schitul Maicilor, la noi acasă, în strada Vasile Lascăr, la arhitectul Constantin Joja şi, bineînţeles, la pictoriţa Olga Greceanu, prima gazdă a acestor întruniri.
Gruparea „Rugul Aprins“ nu avea un calendar al întîlnirilor; de fapt, acestea nu erau obligatorii, cum de altfel nici prezenţa, nu existau reguli de participare şi nici un regulament de organizare. Pot să spun şi cred, fără să greşesc, că întîlnirile semănau cu şezătorile tradiţionale româneşti. Este de la sine înţeles că era totdeauna cineva care pregătea un subiect sau era invitat să-l prezinte, dar participarea la discuţii era total liberă şi masivă, pentru că toţi participanţii aveau acelaşi ţel: iluminarea spirituală prin credinţă, prin practicile filocalice, toţi doreau să cunoască şi să adîncească exemplele marilor trăitori ai Bisericii creştine. ***Scara Sfîntului Ioan Sinaitul***, ***Explicarea Liturghiei*** de Gogol, celebra povestire a pelerinului rus erau numai cîteva dintre lecturile asupra cărora se aplecau membrii grupării „Rugul Aprins“ spre aprofundarea credinţei.
Profesorul Alexandru Mironescu era una dintre prezenţele de marcă ale acestui grup. Care erau temele predilecte susţinute în prelegerile lui?

Sînt convinsă că tata era o prezenţă de excepţie şi o pot spune fără umbră de subiectivitate filială că el se bucura în mod constant de o stimă sinceră în rîndul participanţilor şi, în acelaşi timp, de un prestigiu profesional şi cultural remarcabil. Toate acestea nu erau factice; ele se construiseră în urma unor activităţi intense. Vreau să reamintesc cîteva date: la vîrsta de 26 de ani, tata, deja doctor în ştiinţe fizice la Sorbona, era numit asistent universitar la Universitatea din Bucureşti, iar la vîrsta de 32 de ani era ales membru corespondent al Academiei de Ştiinţe din România, pentru cercetările sale în domeniul chimiei organice. Pe lîngă o poziţie ştiinţifică şi didactică deosebită, el avea un nume de autor cu lucrări publicate în domeniul filosofiei şi al literaturii şi era prezent săptămînal în presa vremii cu articole apreciate de publicul bucureştean, pentru că acestea erau lecţii de educaţie civică. Exigenţa morală şi comportamentală era o trăsătură constantă a caracterului său şi care, în viaţa de toate zilele, era, în mod evident, completată de o atitudine vie de participare la nevoile aproapelui şi de înţelegere a slăbiciunilor omeneşti, înţelegere nu lipsită de o anumită distanţare pe care o făcea cu umor. Aş numi această atitudine înţelegere participativă, cu alte cuvinte: te înţeleg, te compătimesc, te iert şi te ajut să te corijezi.

În pofida programului său de lucru, foarte încărcat de cursurile universitare şi orele de laborator la Facultatea de Chimie, tata găsea timp pentru lectură, studiu şi scris, dar şi pentru a participa la întîlnirile grupului, care-l interesau în mod deosebit. Toate temele care se discutau îi reţineau atenţia şi îl determinau să se pregătească cu o conştiinciozitate admirabilă, făcînd numeroase note, extrase şi relecturi cotidiene. În intervenţiile sale, el readucea mereu în discuţie problema raportului dintre cunoaşterea ştiinţifică şi cea revelată, precum şi problema vieţii spirituale creştine în vremurile moderne.

Contactul lui cu antimiştii avea la bază respectul, simpatia şi aprecierea. Trăsătura de caracter pe care tata o aprecia cel mai mult la aceştia era probitatea. Deseori el ne spunea că viaţa este o aventură de o semnificaţie spirituală extraordinară şi în această aventură a cunoscut şi a învăţat tot ceea ce ştia. Mai adăuga însă că numai oamenii oneşti şi luminaţi de credinţă, numai oamenii care au rostit adevărul şi au putut să-l întrupeze în faptă i-au devenit prieteni, i-au înnobilat existenţa şi au jalonat-o spre calea adevărată.

Aş vrea să mai reamintesc un fapt grăitor despre înţelegerea sentimentului de prietenie pe care îl trăia tata. Acesta s-a petrecut la puţin timp după eliberarea sa din închisoare la sfîrşitul anului 1963. Printre cei care s-au grăbit să vină la noi acasă ca să-l revadă a fost şi Paul Sterian, el însuşi ieşind recent din puşcărie. După îmbrăţişări reciproce de bucurie, Paul Sterian i-a adresat următoarea

întrebare: „Codine dragă, îţi mai aminteşte ce mi-ai spus cînd ne-am reîntîlnit în beciul Securităţii?“. La răspunsul negativ al tatii, Paul Sterian s-a întors spre noi, cei din casă, şi a spus: „Măi, copii! Dragă Codine, sînt cuvinte memorabile! Ascultaţi-le! Ai spus, contrar tuturor uzanţelor: Paule, sînt fericit că eşti alături de mine, de părintele Daniel şi de noi toţi. Pînă acum am vorbit de credinţă, a venit vremea să o şi dovedim. Este încercarea pe care ne-a oferit-o Dumnezeu“.

(Augustin Păunoiu, interviu publicat în ziarul „Lumina“, duminică 31 mai 2009).

*

* *

Rugul Aprins de la Mînăstirea Antim la Aiud

[…] ACTIVITATEA ACESTUI CERC, despre care mă străduiesc să adun veşti, pornise cu mult înainte de a-i cunoaşte eu, le cei şaisprezece ani ai mei, pe unii dintre membrii lui, anume încă de prin 1945. Trebuie adăugate şi alte nume de seamă la celea şterse din hîrţoagele Stării Civile, purtătorii acestorlalte neajungînd în faţa completului de judecată, slavă Domnului! Este vorba despre părintele Petroniu Tănase, mai tîrziu vieţuitor la Mînăstirea Sihăstria, iar acum stareţ al Schitului Podromul, de la Muntele Athos; părintele Paisie Prelipceanu, azi repauzat; fratele de mînăstire Pavel Leca, botezat, ulterior, ca monah: Paulin. Lista mirenilor se cade mărită, de asemeni. Participau la reuniuni excelentul bizantinolog, al cărui coleg am avut cinstea să fiu în cancelaria Facultăţii de Teologie (pe vremea aceea Institut), Profesorul Alexandru Elian; profesorul Virgil Stancovici; compozitorul Paul Constantinescu; profesorul (economistul?) Todiraşcu, cel cu moarte tragică; Paul Sterian; pictoriţa şi conferenţiarul Olga Greceanu; ca şi un grup de 10-12 studenţi, dintre care viitorul logician Valeriu Streinu, viitorul Mitropolit şi romancier Antonie Plămădeală, căruia-i datorez numirea mea la acea facultate şi monograful pe scurt al „Rugului Aprins“ dr. Nicolae Nicolau.

Amiciţia tuturor acestora, durată în numele dragostei creştine şi a căutării unei mai bune trăiri şi apropieri de Adevăr, a fost magnetizată de apariţia neaşteptată în mijlocul lor a unui trimis al lui Dumnezeu, adus de tare departe pentru astîmpărarea setei lor de Absolut. Este vorba despre ieromonahul Ivan Culîghin, duhovnicul Mitropolitului rus Nicolae de Rostov, confesor format într-un schit: Optina-Pustina, dependent de renumita Mînăstire Optina, situată la miazănoapte de Moscova.

Cum de se rătăcise acela pe meleagurile noastre? Mitropolitul numit fusese coleg de studii şi prieten apropiat cu viitorul Patriarh al României Nicodim, întîlnindu-se ei pe băncile universitare, la Kiev. Capul Bisericii Ortodoxe Române îi oferise adăpost la Mînăstirea Cernica, iar el se refugiase dimpreună cu duhovnicul său, să-l apere şi pe acesta de agresivitatea tot mai anevoie de suferit a cruzimii nejudecate cu care ateismul comunist se străduia să înăbuşe glasul lui Iisus Hristos.

Începînd cu toamna anului 1945, părintele Ivan Culîghin se mută la Antim, mînat de curiozitatea de a cunoaşte preocupările clericilor şi mirenilor convorbitori aici, zvonul despre rîvna cărora ajunsese pînă la el. Pe drum, în tramvaiul ce-l aducea din cartierul Pantelimon, a întîlnit şi omul de trebuinţă lui, cum nu era cunoscător al limbii salvatorilor săi: un ostaş originar din Basarabia, devenind tălmaciul său de atunci înainte timp de doi ani, pînă în ianuarie 1947, cînd au fost ambii arestaţi (dar nu simultan), recuperaţi de sovietici - unul ca bejenit, altul ca dezertor, şi ambii deportaţi în Siberia. (Ostaşul a supravieţuit dezastrului şi, tardiv, a trimis mănăstirii o carte poştală)

Sosirea sa inopinată între cercetătorii din mijlocul Bucureştilor, ai căilor spirituale, avu rolul unui ferment neasemuit. Cum spune dr. Nicolae Nicolau: *Duhovnicul Mitropolitului de Rostov devine părintele părinţilor duhovniceşti şi al întregului grup de studioşi şi conferenţiari de la Antim.*

Mînăstirea Govora, prin stareţul local Antonie Barbă-lungă, îi găzdui pe toţi, în vara lui 1946, într-un refugiu al adîncirii filocalice. Atunci răsări ideea de a se întemeia o asociaţie cu statut legal, menită răspîndirii ortodoxiei prin conferinţe publice şi autorizate, denumită: „RUGUL APRINS AL MAICII DOMNULUI“. Însă nu se aprobă întemeierea ei. *Rugăciunea inimii avea să fie raţiunea ultimă a activităţii acestor oameni din secolul al XX-lea*, scrie acelaşi medic, scoţînd în evidenţă, fără să vrea, contemporaneitatea aspiraţiilor grupului, cu cele mai mari şi cumplite grozăvii ale veacului nostru, în contraponderea cărora se năştea unirea cu Dumnezeu al Iubirii, prin ruga: *Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul*; asta după ce monograful constată că practicarea ei este *atît de greu de dus chiar într-un mediu înduhovnicit, de chinovie retrasă departe de lume.*

Denumirea „Rugul Aprins“ provenea de la o icoană adusă de către acelaşi monah rus, reprezentînd-o pe Sfînta Fecioară deasupra unui rug aprins (astăzi dăruită bisericii de la Mînăstirea Antim de către părintele Sofian).

Acesta a fost preludiul unei a treia etape în organizarea şi manifestarea pîlcului de prieteni duhovniceşti. Ei începură să susţină în sala Bibliotecii Mănăstirii, la etaj, conferinţe în fiecare duminică, în faţa unui auditoriu foarte numeros, atras de subiectele lor apologetice şi mistice, cuvîntări urmate de întrebări şi comentarii. După cum le caracterizează acelaşi martor, dr. Nicolae Nicolau, participant nelipsit printre cei mai tineri din acea epocă: *Era o sărbătoare a spiritului. Bibliografia savantă expusă în text, fără ostentaţie, citatele neobositoare şi totdeauna utile, detalierile pertinente necesitate de nivelul aperceptiv variat al auditoriului, zelul conferenţiarului şi, nu în ultimul rînd, personalitatea fiecăruia dintre vorbitori, în sfîrşit disponibilitatea apriorică a asistenţei de a audia o replică justă şi discretă la furia materialist-atee care bîntuia afară, totul şi toate uşurau osmoza spirituală care se înstăpînea acolo.*

Aceeaşi sursă pune la dispoziţie cîteva dintre temele abordate: *Isihasmul; Iisus – Logosul întrupat; Păcatul originar; Scena şi altarul; Rugăciunea Inimii; Exegeza smochinului blestemat; medalioane ale marilor mistici ai FILOCALIEI* etc.

Înainte de a încheia paginile privind ăşti ani demult spulberaţi, i se cuvine cititorului să afle cîte ceva despre rolul de neegalat al acelor minunaţi sfetnici ai sufletelor şi despre clipa lor unică în istoria teologiei române. Unul dintre puţinii care pot cuvînta cu privire la ele este acelaşi memorialist la care apelez întruna, în capitolul de faţă. Dar nu este ultimul martor pe care-l voi aduce înaintea rîvnitorilor cunoaşterii: *Grupul de la Antim, compus din mireni şi clerici ortodocşi, intelectuali, universitari, trăia în duh autentic creştin. Creştinismul nu era pentru aparţinătorii „Rugului Aprins“ un fenomen de cultură, ca pentru alţi filosofi români în fond atei. Aprofundarea creştinismului nu era un rafinat joc intelectual, după cum nici acceptarea lui nu era o savantă concesie făcută pentru menajarea anumitor susceptibilităţi. Nu! Explorarea frumuseţilor lui se făcea dinăuntru. Acesta este termenul: dinăuntru; de pe poziţia intelectualului care sesizează în sine tulburarea aceea premergătoare marilor revelaţii, acea fecundă nostalgie a paradisului pierdut. Pentru ei, Mîntuitorul nu era Unul dintre marii, nici Cel mai mare, ci era singurul, adevăratul Dumnezeu. Christos era viu şi lucra în ei, nu pentru că ei avuseseră norocul ca nişte savante silogisme să li-L legitimeze, ci pentru că, preexistînd în sufletul lor, unde îi aştepta demult, acum li se descoperea lor, care Îl căutaseră.*

Urmă, în ianuarie 1947, răpirea părintelui Culîghin şi a ostaşului său. Prin anul 1948, cei doisprezece studenţi participanţi fură şi ei arestaţi sau adoptară statut de fugari hăituiţi.

Grupul rămas îşi schimbă reşedinţa la Mînăstirea Plumbuita, de la marginea capitalei, şi-şi reduse activitatea la un număr mic de participanţi pînă în 1958, cînd toţi membrii lui de seamă au fost condamnaţi.

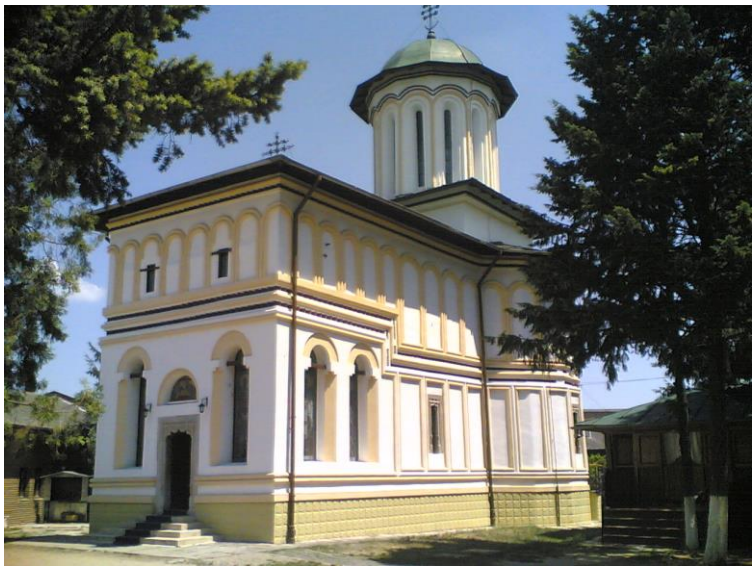

Biserica Mînăstirii Plumbuita

V. STUDII DE CAZ

1. Rezistenţa anticomunistă din munţi

Reperele, descrierea şi analizarea cazului

Secolul al XX-lea a cunoscut două mari conflagraţii pornite de pe „vechiul continent“, generate aparent de ideologii extremiste ireconciliabile: fascismul („brun“, de sorginte occidentală) şi comunismul („roşu“, de origine estică). Cea de-a doua ideologie, mai longevivă, stinsă abia după şapte decenii în Europa prin mişcările revoluţionare din 1989, a fost impusă forţat jumătăţii de răsărit a continentului, caracterul ei experimental fiind deja unanim recunoscut.

Prinsă ca în cleşte, naţiunea română a oscilat trei decenii între fascism şi comunism, înainte de a fi împinsă pentru patruzeci şi patru de ani sub sfera de influenţă a fostei URSS (v. pe internet Conferinţa de la Ialta, numită şi Conferinţa din Crimeea din 4-11 februarie 1945, la care au luat decizii de o importanţă majoră liderii SUA, Marii Britanii şi ai Uniunii Sovietice. Delegaţiile au fost conduse de către Th. Roosevelt, Winston Churchill şi I. V. Stalin. Faimosul petec de hîrtie privind împărţirea sferelor de influenţă scris de Churchill la Ialta şi aprobat de Stalin, a fost descoperit într-o bibliotecă din Germania în anii 1990. Conform acestuia, România urma să fie 90% sub influenţa URSS).

Cazul propus se referă la rezistenţa prin mijloace net inferioare materiale (ca tehnică de luptă, ca provizii alimentare etc.) şi numerice (forţele umane – cîteva mii de partizani împotiva întregului aparat de stat cu miliţieni, soldaţi, activişti şi securişti, proporţia fiind de aproximativ 1/20). Politic şi economic aservită intereselor URSS, Republica Populară Română fusese abandonată de statele occidentale, potrivit pactului de la Ialta, dar unii români visau că „or să vină americanii“ să repună democraţia în drepturi.

Ioan Gavrilă-Ogoranu, unul dintre partizanii supravieţuitori, mărturisea: *Niciodată nu ne-am bazat acţiunile pe venirea americanilor* (…) *Acţiunea a pornit din dragoste de ţară, din credinţa că adevărul nu poate fi înfrînt pînă la urmă* (…) *Vedeam necesitatea luptei ca pe o datorie de onoare a generaţiei noastre.*

Patriotismul – noţiune pentru mulţi abstractă în zilele noastre şi de neînţeles în lipsa unor avantaje materiale imediate – exemplar probat în condiţiile terorii comuniste atît de partizani, cît şi de sătenii care i-au aprovizionat şi i-au susţinut moral, riscînd întemniţarea, constituie propunerea noastră de lucru în acest studiu de caz.

Rezistenţa împotriva regimului comunist din România a fost generală – susţine Cicerone Ioniţoiu, în prefaţa sa la volumul propriu ***Rezistenţa anticomunistă din munţii României, 1946-1958***, publicat în 2004 – *şi a început imediat după aşa-zisa eliberare. Ea a însemnat reacţia de apărare a demnităţii naţionale împotriva jafurilor, arestărilor şi crimelor comise de ocupanţii sovietici şi de uneltele lor. Aceste fărădelegi au durat peste patruzeci de ani* (…) *Fugărit, am dormit sub clar de lună la adăpostul pădurii, avînd drept pernă cetina de brad, iar pe vreme de furtună – piatra rece a grotei carpatine. I-am cunoscut pe unii dintre martirii acestei lupte de partizani, care s-au înfrăţit cu moartea, muşcînd ţărîna, seceraţi de gloanţe sub zidul onoarei româneşti. Ei au făcut parte dintr-o generaţie fără tinereţe* (…) (cf. http://www.procesulcomunismului.com/)

Formularea cazului

Cu numai 800 de membri în 1930 şi majoritatea activiştilor (evrei) locuind în afara ţării, Partidul Comunist nu putea îndeplini sarcina trasată de Comintern de a comuniza România. După predarea ţării trupelor sovietice în 23 august 1944 şi abdicarea forţată a regelui Mihai I de Hohenzolern la 30 decembrie 1947, tancurile de „eliberare“ au instaurat teroarea roşie. Unică în istoria ţărilor est europene căzute pradă „holocaustului roşu“ (expresia aparţine lui Florin Mătrescu) a fost rezistenţa armată din Carpaţi (1946-1958).

Patrioţii români ce n-au vrut să cedeze cotropirii ţării de către URSS au organizat, cu sprijinul spontan al populaţiei, o amplă rezistenţă armată în munţi – cea mai amplă din tot spaţiul est-european.

Fragmentele următoare fac parte dintr-un text reprezentativ pe tema luptelor de partizani din Banat.

Reperele, descrierea şi analizarea cazului

Așa cum rezultă din mărturiile celor contemporani cu evenimentele, metodele staliniste de impunere a „noii ordini“ atît în fostul imperiu țarist cît și în statele satelite din Estul Europei convenite de marile puteri ale momentului ca fiind cedate U.R.S.S. erau, progresiv: propaganda, intimidările, violențele verbale și fizice, deportările, foametea și asasinatul în masă.

Patrioții români atenți la mesajele alarmiste venite din spațiul bolșevic prin ofițerii și soldații întorși de pe frontul de răsărit (precum Vasile Valușescu, Iosif Niculescu ș.a.) s-au organizat rapid în grupuri de rezistență armată mizînd pe intervenția salvatoare americană. În condițiile comunicării parțiale (nu existau pe atunci telefoane mobile, televiziune, internet etc.) impresionantă este sincronizarea acestor grupuri răspîndite prin pădurile, dealurile și munții de pe tot cuprinsul țării transformate într-un uriaș zid de apărare.

Rezistenţa anticomunistă din Banat pe internet
de **Mircea Rusnac**

[…] *Adrian Brişcă,* [în vol.] ***Rezistenţa armată anticomunistă din România*** *1944-1962 (1) prezintă pe scurt cele mai reprezentative grupări de rezistenţă armată din fiecare regiune a ţării în parte. Conform mărturiei sale introductive, a identificat 19 centre de rezistenţă armată anticomunistă din România, pe care le-a aranjat în ordinea cronologică a apariţiei. În cadrul fiecărei zone, grupurile de partizani au fost enumerate tot în ordinea apariţiei. El menţionează că s-a străduit să stabilească durata existenţei acestora, identificînd conducătorii, numărul componenţilor şi* [face] *un scurt istoric al faptelor.*

Potrivit clasificării lui Adrian Brişcă, Banatul ocupă poziţia a doua, după Bucovina, în ordinea cronologică a apariţiei mişcării de rezistenţă, avînd şi cea mai lungă durată, respectiv din 1947 pînă în 1962. Aici putem aduce o primă corectură textului său, deoarece rezistenţa anticomunistă şi antisovietică din Banat a debutat încă din toamna anului 1944, imediat după 23 august, cînd au fost paraşutate din Germania grupurile legionare ale lui Iosif Găvăgină şi Filon Verca, împreună cu armamentul aferent. Brişcă enumeră în cadrul mişcării de rezistenţă bănăţene 12 grupuri de partizani. Primul este cel al colonelului Ion Uţă (mai 1947 – noiembrie 1949), autorul referindu-se, însă, în realitate, şi la grupurile lui Ion Duicu şi Dumitru Işfănuţ, zis Sfîrloagă, care l-au continuat pe acesta după uciderea colonelului, pînă în 1954. Mici erori sînt strecurate şi aici, de pildă că Ion Uţă ar fi fost prefectul judeţului Severin în 1943-1944, cînd de fapt el a ocupat această funcţie în 1941-1943, imediat după înfrîngerea rebeliunii legionare. De aici şi explicaţia faptului, menţionat de autor, că „Spiru Blănaru i-a respins propunerea de a-şi uni forţele împotriva duşmanului comun". Al doilea este grupul lui Aurel Vernichescu (mai 1947 – martie 1949). Prezentarea acestuia este corectă, menţionînd că „în februarie 1949 a fost contactat de Ioan Tănase din Timişoara, care i-a cerut să intervină cu partizanii săi în noaptea de 18/19 martie 1949 spre a bloca circulaţia auto şi pe calea ferată prin trecătoarea Armeniş, înlesnind astfel reuşita răscoalei populare pentru eliberarea oraşelor Timişoara, Arad, Lugoj şi Caransebeş. Informată din timp, Securitatea i-a arestat cu o zi mai înainte pe conducătorii mişcării, printre care şi pe Aurel Vernichescu". Grupul al treilea în viziunea lui Adrian Brişcă este cel al lui Spiru Blănaru (vara 1947 – martie 1949). Este menţionată încălcarea pactului secret dintre legionari şi comunişti împotriva partidelor istorice din decembrie 1945 de către cei din urmă, din vara anului 1947, după lichidarea Partidului Naţional Ţărănesc. Este menţionat atacul dat în comun de grupările lui Spiru Blănaru şi Gheorghe Ionescu la 12-13 ianuarie 1949 asupra postului de jandarmi de la Teregova (în fapt, deja fusese creată Miliţia), soldat cu eliberarea unui partizan arestat (în realitate, au fost doi). Se precizează că împotriva lor au fost aduse trupe din batalioanele de Securitate de la Cluj şi Oradea, avînd loc lupta de la Pietrele Albe, unde „ţărăniştii şi legionarii luptă alături, eroic, dar sunt copleşiţi şi se împrăştie". Grupul al patrulea este cel al lui Nicolae Popovici şi Nicolae Doran (1948-1950), format de asemenea din legionari. Se repetă greşeala prezentă şi în alte lucrări, potrivit căreia Doran ar fi lucrat la Biroul de Siguranţă Reşiţa, cînd el de fapt a lucrat la Oraviţa. Este amintită confruntarea cu jandarmii (de fapt, miliţieni) de la Mehadica, din toamna anului 1948. Al cincilea grup, denumit Partizanii României Mari, a acţionat în septembrie 1948 – martie 1949. Este vorba de interesanta grupare a lui Ion Tănase, care nu a activat în munţi, ci în oraşele Timişoara şi Arad. Este menţionată difuzarea de către aceasta a mii de manifeste şapirografiate [i.e. multiplicate la un fel de copiator] *la Bucureşti, Arad şi Timişoara, ca şi plănuirea ocupării celor patru oraşe bănăţene în noaptea de 18-19 martie 1949, cu precizarea că: „La data stabilită, trebuiau atacate şi ocupate întreprinderile şi instituţiile din localităţile respective, în primul rînd sediul Direcţiei Regionale a Securităţii Timişoara, precum şi sediile Securităţilor judeţene. Procurarea armamentului şi muniţiei era un obiectiv prioritar. Nu a fost neglijată atragerea ţărănimii la acţiune, prin formarea de nuclee de răsculaţi care să atace oraşele dinspre exterior. De altfel, alegerea datei pentru*

rebeliune corespundea cu ziua cînd se ţineau tîrgurile în oraşe". Mai este amintită şi ramificaţia acestei grupări de pe şantierul Salva-Vişeu, care intenţiona să-i asasineze pe Ana Pauker şi Vasile Luca cu ocazia vizitei acestora din 6 martie 1949. Se mai specifică şi faptul că în subordinea organizaţiei lui Tănase mai erau grupurile studenţilor de la Politehnică şi Medicină din Timişoara, care erau „bine organizate". Al şaselea era grupul comandorului Petre Domăşneanu (1948-1949). El a fost o vreme locţiitorul lui Spiru Blănaru, despărţindu-se ulterior de acesta şi formîndu-şi un grup propriu de şase partizani. Ei nu au stat însă doar la Iablaniţa pînă la arestare, cum spune Brişcă, ci au activat în întreaga plasă Orşova, reuşind un atac de senzaţie la Mehadia, care pe atunci era reşedinţa plasei.

Grupul al şaptelea era cel al lui Gheorghe Ionescu din Teregova (1949-1950). Acesta era doctor în drept şi teologie, căpitan în rezervă şi notar în Teregova. Nu era însă membru al P[artidului] *N*[aţional] *Ţ*[ărănesc], *cum crede Brişcă, ci al P*[artidului] *N*[aţional] *L*[iberal]. *Grupul său a luat fiinţă la 1 ianuarie 1949, cînd mai mult de 50 de membri au depus jurămîntul în faţa preotului din sat (Alexandru Nicolici). Aici se afirmă corect că doi membri, şi nu unul, au fost în curînd arestaţi, fiind interogaţi cu metode brutale. Ei au mărturisit tot ce ştiau, înainte de a fi eliberaţi de colegii lor în colaborare cu grupul lui Spiru Blănaru. Împreună au susţinut şi confruntarea armată cu Securitatea de la Pietrele Albe. Brişcă spune: „Acolo s-a înscris o pagină de glorie în rezistenţa anticomunistă. Comandantul a fost Gheorghe Ionescu, ajutor de comandant a fost Spiru Blănaru, agent de legătură Roşeţ Tudor, echipa de mitralieră Spiru Blănaru şi două ajutoare, echipa de intervenţie lt. Vasile Valuşescu şi două ajutoare, 5 echipe din 1+3 oameni. Doi partizani au fost ucişi, iar alţi doi au fost prinşi. Ceilalţi s-au împrăştiat în ordine, fiind acoperiţi de cei patru. Securiştii au avut doi ofiţeri, un plutonier şi un ostaş răniţi. Partizanii au refăcut echipele de luptă şi au rezistat pînă în anul 1954". Gheorghe Ionescu şi-a format în curînd un nou grup, împreună cu Vasile Valuşescu, Emil Purdelea şi alţi trei partizani, în Almăj, se cuvine a fi menţionat.*

Sînt amintite apoi, în cîteva cuvinte, următoarele grupuri bănăţene: dr. Emilian Wuc din Zorlenţu Mare (în fapt, se numea Ionel Vuc), Petre Ambruş (1949-1950), care acţiona în regiunea muntelui Vîrful Bătrîn din nordul judeţului Severin, cel al fraţilor Blaj (1948), despre care nu se aminteşte că au activat la Oraviţa şi în Almăj, şi grupul Ioan Tîrziu (1947-1954), format din avocatul Tîrziu şi prietenul său Ivănescu, refugiaţi în pădurile din Munţii Poiana Ruscăi. Nu se spune că aceştia erau de fapt continuatorii grupării lui Aurel Vernichescu. În sfîrşit – şi este un merit al autorului – nu a fost uitat „ultimul partizan din România", Ion Banda (1962). Acesta însă nu a fost împuşcat „în luptă cu Securitatea", care în realitate nu a reuşit niciodată să îl găsească, ci de doi braconieri din Cornereva, după ce fusese sprijinit de consătenii săi din Rusca timp de 13 ani.

Dincolo de micile şi inerentele inadvertenţe, prezente de altfel în mai toate lucrările referitoare la aceste subiecte, analiza lui Adrian Brişcă are marele merit de a fi acordat Banatului locul care i se cuvine în cadrul mişcării de rezistenţă anticomunistă din România. Aici mişcarea de rezistenţă a avut cea mai îndelungată perioadă de existenţă, fiind, mai ales la început, şi cea mai puternică de pe teritoriul ţării, susţinînd cîteva confruntări extrem de dure cu autorităţile, care aveau sarcina de a o anihila înaintea lichidării altor mişcări similare din ţară. În acest context, se cuvine a fi menţionat faptul că în Banat au activat mult mai mult decît 12 grupuri de rezistenţă, inclusiv unele importante precum grupul Chera-Dîrloni din Munţii Arinişului, grupurile fraţilor Duicu, cele de la Glimboca, Sălbăgel, Rugi etc.

Studiul nesemnat, intitulat ***Rezistenţa armată anticomunistă din România*** *(2)* […] *făcînd în special trimitere la mărturiile orale ale foştilor participanţi la mişcarea de partizani care au supravieţuit pînă în zilele noastre, acordă un spaţiu mult mai modest Banatului, dînd prioritate grupurilor din Făgăraş, Muscel sau Bucovina. Din partea bănăţenilor, se face referire doar la mărturia lui Vasile Valuşescu, prezentat drept „din grupul Teregova, Banat" (fusese în grupul lui Gheorghe Ionescu, care conducea doar una dintre numeroasele organizaţii anticomuniste din zona Teregovei), potrivit căreia acesta a avut pe frontul de Răsărit revelaţia a ceea ce însemna comunismul. Reproducem declaraţia lui Valuşescu: „Majoritatea celor care au fost cu mine în Rusia credeau că mizeria pe care o-ntîlneau e* [din cauza] *războiului. Eu am stat de vorbă cu mulţi cetăţeni de acolo şi mi-am dat seama că acest dezastru e cauzat de regimul comunist care a stăpînit la ei. Şi am ajuns să-mi dau seama că sînt în aceeaşi situaţie. Şi asta m-a făcut să iau calea munţilor, in-di-fe-rent care va fi rezultatul! Lucru clar: preferam moartea vieţii care ni se oferea!!"*

Către finalul studiului mai este inserată şi o a doua mărturie a lui Valuşescu, ca un exemplu al faptului că „puţini au fost cei care au căzut întîmplător în mîinile Securităţii, fără a fi trădaţi". El venise acasă la părinţi doar pentru cîteva ore, însă locuinţa era demult supravegheată. Mărturia privind modul cum a fost arestat sună în felul următor: „Aveam un adăpost foarte bine aranjat. N-am putut să stau în acest adăpost, pentru că era mucegăit şi am intrat în clipa în care ei băteau la uşă. Dar el era aşa aranjat, încît, cînd să închid uşa acelui chepeng (acel adăpost era sub sufrageria noastră), dintr-o nebăgare de seamă covorul s-a prins între uşa chepengului şi duşumea. Cînd au intrat înăuntru, şi-au dat seama că sînt acolo. Mi-am dat seama şi eu că nu mai există altă soluţie. Am ieşit şi am fost dus la Caransebeş".

Concluzia trasă de acest studiu, mai modest din punctul de vedere al sintetizării informaţiilor, dar avînd meritul că a folosit propriile declaraţii ale foştilor partizani, era că „speranţa pe care partizanii, prin simpla lor existenţă, o întreţineau în rîndul populaţiei era ultima redută în faţa comunizării României". Într-adevăr, impactul psihologic exercitat de mişcarea de rezistenţă anticomunistă atît asupra populaţiei, pe de o parte, cît şi asupra autorităţilor, de cealaltă, a fost cel puţin la fel de important ca şi acţiunile propriu-zise întreprinse.

Atanasie Berzescu, ***Grupul de rezistenţă armată împotriva comunismului din comuna Teregova, Banat****, 1948-1949 (reprodus din „Gazeta de Vest" din august 1992, consemnat de Nicolae Niţă) este un izvor extrem de important, reprezentînd mărturia reprodusă ad-litteram a fostului partizan Atanasie Berzescu din Teregova. Informaţiile prezentate de acesta sînt extrem de importante. Astăzi, datele prezentate în acest document sînt bine cunoscute de cercetătorii mişcării de rezistenţă anticomunistă din Banat şi din România, însă în momentul publicării lor pentru prima oară, în 1992, ele marcau un adevărat punct de pornire în acest domeniu extrem de complex. Acum sînt chiar în măsură de a corecta unele informaţii prezentate aici, deformate probabil din cauza trecerii atîtor ani din momentul derulării faptelor. În primul rînd, nu se mai poate susţine azi, cum făcea autorul în introducerea mărturiei sale, că la Teregova ar fi funcţionat o singură organizaţie de rezistenţă, din care ar fi făcut parte şi Spiru Blănaru, şi Petre Domăşneanu, şi Gheorghe Ionescu, şi colonelul Ion Uţă. Este fapt demonstrat că acesta din urmă, deşi, cum spune şi Berzescu, „nu a vrut grup separat", nu a fost în realitate niciodată într-un grup comun cu ceilalţi conducători. De altfel, nici Domăşneanu şi nici Ionescu nu au rămas prea mult timp laolaltă cu Spiru Blănaru, primul despărţindu-se de acesta înainte de lupta de la Pietrele Albe, iar cel de-al doilea, forţat de împrejurări, după această luptă.*

Autorul relatează amănunţit atacul dat asupra Postului de Miliţie din Teregova (pe care însă îl confundă cu Primăria), cînd s-au folosit grenade şi o mitralieră. „Toţi ostaşii şi jandarmii au fugit care-ncotro, împreună cu ofiţerii de pază. Partizanii au intrat în Primărie şi au eliberat pe cei doi arestaţi". El însuşi făcea parte din grupul de sprijin, care s-a mobilizat pentru a-i ajuta, aprovizionîndu-i cu arme şi alimente: „Zilnic se făcea drum în pădure, pe căi ocolite. Unul cîte unul, cei din comună se duceau în grupul lui Spiru Blănaru". El a făcut acest lucru la 23 ianuarie 1949, pe dealul Tomnatica, la 7 km de Teregova şi la 15 km de Slatina Timiş. „În toate comunele din jur se înstăpînise o atmosferă grea. Un neastîmpăr ne cuprinsese pe noi toţi, care ne angajaserăm în luptă. Era multă speranţă şi nestrămutată credinţă că vom birui. Toţi ne rugam şi nădăjduiam în mai bine. Cale de întoarcere nu mai aveam. Lupta împotriva comunismului trebuia dusă chiar cu preţul vieţii. Simţeam cu toţii că moartea ne dădea tîrcoale. Noi eram puţini. Ei erau mulţi. Stalin, prin armata lui, era în spatele lor. Noi, cei puţini, aveam credinţa în Dumnezeu şi misiunea noastră de a apăra credinţa, neamul şi ţara". Arestarea sa s-a produs la 25 ianuarie 1949, fiind ridicat de Securitate chiar de la catedră, la Slatina-Timiş. După cîte ştia el, grupul refuza să răspundă la provocările Securităţii şi să dea un atac frontal, preferînd să se retragă spre graniţa cu Iugoslavia. Doar dacă ar fi fost atacaţi, ar fi răspuns prin luptă. Este apoi redată componenţa grupului lui Spiru Blănaru de la începutul lunii februarie 1949, acesta cuprinzînd 21 de membri din Teregova, 4 din Domaşnea şi 2 din Feneş. Grupul de sprijin era format din 22 de membri din Teregova, 4 din Rusca şi 2 din Feneş. Pe o listă separată erau menţionaţi cei şase membri activi ai grupului Spiru Blănaru care mai trăiau în 1992 şi care se adăugau celor 27 care erau morţi. Aceştia şase erau: Petru Berzescu-Berda, Ion Berzescu-Berda, Gheorghe Ivănici şi Nicolae Ciurică din Teregova, Anişoara Horescu din Domaşnea şi Vasile Valuşescu din Prigor. Lor li se mai adăugau cei aflaţi încă în viaţă din grupul de sprijin, respectiv 18 din Teregova şi 5 din Domaşnea. Alţi luptători, morţi, proveneau din Teregova, Feneş, Armeniş, Domaşnea, Luncaviţa, Cornea, Plugova şi Caransebeş. Berzescu a

avut onestitatea de a aminti şi existenţa anterioară a altui grup, cel al lui Zaharia Marineasa, care a şi înfruntat „primele ciocniri armate“ cu autorităţile, la Băile Herculane, dar nu „la începutul anului 1948“, cum afirma el, ci în luna august a acelui an. Totodată, el adăuga: „Cei din grupul respectiv au scăpat de pedeapsa capitală, întrucît nu era apărută legea de condamnare la moarte“. Sunt enumeraţi 18 membri ai acestui grup, cu precizarea că au fost mai mulţi. Un adevăr este şi faptul că: „Deşi aceste grupuri au căzut pe rînd, la intervale de timp, ele au făcut parte din aceeaşi organizaţie, şefii şi majoritatea membrilor fiind vechi prieteni şi camarazi“. El este valabil pentru legionari şi exclude cazul grupului colonelului Ion Uţă, cu care legionarii, şi în primul rînd Spiru Blănaru, nu voiau să se contopească.

Deşi preciza mai sus că fusese arestat încă din 25 ianuarie 1949, Berzescu povesteşte lupta de la Pietrele Albe la persoana întîi plural, ca şi cum ar fi luat parte la ea. Chiar dacă nu a fost aşa, informaţiile sînt foarte interesante şi ele provin, dacă nu din experienţa personală, în mod sigur din cea a colegilor săi. Partizanii se aşezaseră în linie de apărare, iar securiştii au deschis focul mai întîi asupra flancului stîng al grupului. Atacul a fost însă respins cu ajutorul mitralierei de care dispuneau partizanii, unde acţionau fraţii Ion Berzescu-Berda (trăgător) şi Petru Berzescu-Berda (încărcător), sub conducerea lui Spiru Blănaru. „Au căzut mulţi morţi de partea Securităţii“, este convingerea lui, deşi autorităţile nu au recunoscut în total decît trei răniţi. Atunci atacul a fost reorientat asupra flancului drept, unde s-a făcut o breşă, pierind doi partizani. Apropiindu-se seara, „grupul a făcut o manevră de retragere organizată, derutînd Securitatea prin susţinerea retragerii cu foc continuu de către centrul de apărare a liniei de luptă. Lupta a durat pînă tîrziu în noapte. Securitatea era hărţuită din toate părţile de grupuri de cîte trei partizani. În adîncul nopţii, partizanii au reuşit să scape de urmărire. Se aşteptau la un alt atac, mai bine pus la punct“. O nouă eroare apare cu ocazia menţionării lui Domăşneanu ca participant la bătălia de la Pietrele Albe. Acesta se despărţise de cîteva luni de grupul lui Spiru Blănaru şi la ora bătăliei era deja în mîinile Securităţii, după ce fusese capturat împreună cu aproape toţi oamenii săi la Valea Bolvaşniţa. Nici Gheorghe Ionescu nu a plecat spre Orşova după luptă, ci spre Almăj. Interesant că şi Berzescu, exprimînd punctul de vedere al partizanilor, considera că Securitatea fusese înfrîntă la Pietrele Albe, deşi partizanii au fost cei care au fugit în cele din urmă de la locul bătăliei, lăsînd doi morţi şi doi prizonieri. Documentele emise de conducerea Securităţii, publicate şi ele în ultimii ani, tratau de asemenea bătălia de la Pietrele Albe drept o înfrîngere. În această privinţă, opiniile celor două tabere coincideau, în ciuda situaţiei de pe teren. În cel mai bun caz, judecînd din perspectiva partizanilor, se poate spune că lupta s-a terminat nedecis. Victoria lor era însă mai degrabă una de ordin moral, constînd în faptul că marea lor majoritate au reuşit să scape teferi din încleştare. Pentru Securitate era o înfrîngere faptul că, deşi mobilizase efective impresionante, a ratat deplorabil obiectivul anihilării întregului grup şi s-a ales doar cu doi prizonieri de mai mică importanţă. Lupta de la Pietrele Albe a fost urmată de cea de la Tîrşitura de lîngă Feneş, unde Spiru Blănaru, din nou încolţit, a organizat un alt dispozitiv de apărare, dar acum dispunea de mult mai puţini oameni, întrucît grupul se despărţise pentru a rezista mai bine, iar Securitatea îşi consolidase efectivele în întreaga zonă. A fost ucis în luptă Ion Caraiman, iar Spiru Blănaru a fost rănit la picior. Ceilalţi doi membri prezenţi, Petru Berzescu şi Iacob Cimpoca, au reuşit să se retragă, trăgînd cu armele. Spiru Blănaru a fost capturat şi dus la Securitatea din Caransebeş. Contrar altor mărturii, Atanasie Berzescu susţine că „nu a încercat nicio sinucidere cu grenada“. În timpul luptei de la Feneş, fuseseră urmăriţi şi de aviaţie. Ceilalţi au fost prinşi la Teregova şi Domaşnea. O ultimă încercare de rezistenţă a avut loc din partea lui Iovan Berzescu şi Horea Smultea, la 13 şi 14 martie 1949, pe dealul Doranie, spre nord-est de Teregova, căzînd amîndoi în luptă. Altă greşeală: „Cei care au scăpat de urmărire au ajuns în grupul Uţă“. Uţă era mort la acea dată, iar grupul său decimat. Supravieţuitorii ambelor grupuri s-au reunit, unii sub conducerea lui Ion Duicu, alţii sub cea a lui Nistor Gărbin. În sfîrşit, Berzescu mai face o afirmaţie care deocamdată nu a fost confirmată şi de alte surse şi nu poate fi luată în considerare decît simbolic: „În analele O.N.U., ei (partizanii) sînt menţionaţi de către ministrul de externe al U.R.S.S. (Molotov sau Vîşinski? Schimbarea s-a produs în acel an) ca: «bandiţii de pe dealurile Teregovei, care luptă împotriva comunismului».“

*

* *

Teme:

Finalizarea studiului de caz (A):

1. Desprindeţi din fragmentele redate două acţiuni ale partizanilor şi consemnaţi în caiete numele protagoniştilor. Căutaţi apoi pe internet alte date despre cei consemnaţi în lista voastră şi fişaţi-le în vederea prezentării lor colegilor şi profesorilor voştri.

2. Folosind o hartă, fixaţi reperele geografice ale confruntărilor armate prezentate în fragmentele reproduse. Amintiţi-vă, în acest sens, filmele istorice eventual vizionate de voi, în care comandamentele armatelor obişnuiau să-şi plănuiască strategia pe astfel de hărţi folosind steguleţe, cerculeţe ori alte semne grafice. Prezentaţi colegilor voştri una dintre hărţile astfel marcate şi cereţi-le părerea.

*

* *

Nicolae Niţă, [în textul] ***Martirii ne veghează din ceruri****, cap. 5 se referă la partizanii de proveniență legionară care au activat în rezistența armată anticomunistă de pe întreg teritoriul ţării. Un pasaj destul de scurt, raportat la lungimea totală a textului, face referire la organizaţiile legionare de rezistenţă din Banat, conduse de Filon Verca şi de Spiru Blănaru. Deşi „încropite în pripă", noile organizaţii au putut supravieţui grupîndu-se în jurul celor vechi, „cu tradiţie de-acum", cum le numea avocatul Spiru Blănaru, şeful partizanilor legionari din Banatul de sud. Autorul aminteşte faptul că în momentul declanşării arestărilor masive de legionari „de la începutul lunii mai 1948" (în realitate, din 15 mai), organizaţia legionară din Banat era condusă de Filon Verca. Este citată şi lucrarea memorialistică a acestuia, intitulată* ***Paraşutaţi în România vîndută (rezistenţa română 1944-1948)****, vol. I, apărută la Madrid, în anul 1987. Filon Verca fusese arestat la 10 iulie, fiind închis la sediul Securităţii din Timişoara. De acolo, el a reuşit să evadeze la 22 august, refugiindu-se în sudul Banatului (de fapt, în comuna sa natală, Petroşniţa), „unde încercase să formeze o grupă de rezistenţă". Relatarea lui Nicolae Niţă continuă astfel: „Nevoit în cele din urmă să fugă peste graniţă, lasă comanda lui Spiru Blănaru, căruia, prin legionarul Teodor Roman, îi transmite ordinul de a trece la organizarea de grupe de rezistenţă armată". Conform acestui autor, „grupa de rezistenţă" a lui Spiru Blănaru s-ar fi constituit abia la începutul lunii octombrie 1948, după care „Spiru Blănaru începuse lupta, băgînd groaza în trupele Securităţii..." Totuşi, „planul unei revolte generale în Caransebeş în martie 1949 eşuase..." Trebuie precizat că acest plan nu avea nicio legătură cu Spiru Blănaru, care activa mult mai la sud, în zona Teregovei şi a Semenicului. Planul de ridicare generală la revoltă a bănăţenilor fusese elaborat de gruparea din Timişoara şi Arad, condusă de Ion Tănase, fiind ulterior asociată şi cea a inginerului Aurel Vernichescu, care trebuia să acopere zona Caransebeşului. Lupta de la Pietrele Albe şi anihilarea ulterioară a organizaţiei lui Spiru Blănaru sînt descrise astfel: „În 22 februarie, partizanii interceptaseră doi agenţi ai Securităţii trimişi ca momeală şi sînt la rîndul lor descoperiţi. În luptele care au loc în acea noapte la Corcanul, în apropiere de Teregova, doi dintre partizani cad în luptă; alţi doi sînt capturaţi în viaţă, restul dispersîndu-se în păduri. Comandorul Domăşneanu şi alţi cinci partizani sînt şi ei prinşi. Puţin după aceea, numeroasele efective ale trupelor Securităţii trimise în zonă reuşesc să descopere în apropiere de Teregova, în seara zilei de 12 martie 1949, alţi doi partizani: Spiru Blănaru şi Romulus Mariţescu. Spiru Blănaru luptă pînă la ultimul său glonţ, fiind capturat în viaţă, după ce în prealabil încearcă să se sinucidă cu ultima grenadă rămasă, dar care nu se aprinde să explodeze. Mariţescu era capturat şi el în seara zilei următoare..." Cu aceasta, fragmentul privitor la mişcarea de rezistenţă din Banat a luat sfîrşit.*

Comentarii: cei doi agenţi ai Securităţii nu au fost doar „interceptaţi", ci şi executaţi de partizani. În acel moment, erau descoperiţi de securiştii alertaţi de fiul unuia dintre cei doi, pe care partizanii îl lăsaseră să plece. Luptele, evident, nu au avut loc la Corcanul, ci la Pietrele Albe, denumire sub care sînt acum cunoscute de către întreaga istoriografie a mişcării de partizani. Şi aici este repetată aserţiunea conform căreia la Pietrele Albe ar fi luptat şi comandorul Domăşneanu, care se despărţise de Spiru Blănaru din decembrie 1948 şi fusese capturat la Valea Bolvaşniţa încă din 7-8 februarie 1949, pe cînd lupta de aici a avut loc la 22-23 februarie. Întregul său grup era format din şase membri, dar nu toţi au fost capturaţi odată cu Domăşneanu, ci numai patru. Spiru Blănaru n-a fost apoi descoperit de Securitate „în apropiere de Teregova", ci la Feneş. Lîngă el se aflau mai mulţi partizani, nu doar Romulus Mariţescu. Chestiunea tentativei sale de a se sinucide „cu ultima grenadă rămasă" este, după cum s-a văzut şi aici, destul de controversată. În rest, totul e perfect...

Note bibliografice:

1 www.miscarea.com/Brisca.htm
2 http://miscarea.com/rezistenta.html
3 http://pages.prodigy.net/nnita/rezisten.htm
4 www.miscarea.com/martirii_ne_vegheaza4./html

*
* *

Teme:

Finalizarea studiului de caz (B):

1. De ce credeţi că, alături de toate celelalte partide şi formaţiuni politice, chiar şi cei mai controversaţi, legionarii, s-au înrolat în lupta de gherilă cu forţele statului comunist? Amintiţi-vă ceea ce vi s-a spus despre legionari în lecţiile de istorie, de-a lungul timpului şi compraţi portretul lui Spiru Blănaru cu afirmaţiile respective.
2. Alcătuiţi trei-patru fişe biografice ale partizanilor consultînd notele bibliografice indicate sau altele.
3. Încercaţi alcătuirea unor scurte naraţiuni pe tema rezistenţei din România.

*
* *

2. Fenomenul Piteşti

Formularea cazului:

Motto: *Problema de căpetenie este de a învinge amnezia* (…) *Pierderea adevăratei memorii echivalează cu a pierde simţul realului* (…)

Nadejda Mandelstam

„Fenomenul Piteşti“ constituie nucleul maleficităţii regimului totalitarist impus de U.R.S.S. României. „Omul nou“ vizat de autorităţile române dirijate de la Moscova (şeful Securităţii era atunci generalul Nikolski) era individul robotizat, lipsit de repere morale, de personalitate, de voinţă proprie. Gata de a executa orbeşte şi zelos orice ordin din partea superiorilor, acest ins era, de fapt **neom** – o replică diavolească, schimonosită, a fiinţei create *illo tempore* de Dumnezeu Tatăl (v. ***Facerea***) şi dotate cu **liber arbitru**. Prin acest experiment ce a durat din decembrie 1949 pînă în august 1952, în penitenciarul Piteşti, s-a vrut o aplicaţie a teoriei lui Makarenko din ***Poemul pedagogic***: tortura neîntreruptă. Totodată, s-a aplicat principiul solidarităţii criminalilor complici (teoria este dezvolată literar de F. M. Dostoievski în romanul ***Demonii***). Eşecul răsunător (zeci de crime, sinuciderea iniţiatorului experimentului, Ţurcanu etc.) i-a făcut pe securişti să dezvolte o explicaţie ridicolă, după obiceiul comuniştilor, cu iresponsabilitatea care-i caracterizează pe toţi laşii, pe toţi impostorii şi pe criminalii psihopaţi ai istoriei. Iată spusele unui director general al Ministerului de Interne, în iarna lui 1956: *Este o chestiune destul de simplă, în definitiv. Un grup de studenţi arestaţi, agenţi ai imperialismului american, mistici, habotnici şi retrograzi s-au apucat să schingiuiască pe ceilalţi colegi ai lor, pentru ca să compromită conducerea închisorilor şi, prin ea, partidul (...) Primiseră dispoziţii din exterior, de la cei care sînt în străinătate şi conduc echipele de spioni şi sabotori, voiau ca la un moment potrivit să acuze partidul ca fiind iniţiatorul şi deci vinovatul.* (cf. Dumitru Bacu, ***Piteşti***, citat de Virgil Ierunca în ***Fenomenul Piteşti***, Bucureşti, Editura Humanitas, 1990, p. 13).

Reperele, descrierea şi analizarea cazului

Instaurarea comunismului în România a fost însoţită de originalul, straniul şi totodată oribilulul „fenomen Piteşti“. Îl vom prezenta, în cele ce urmează, în dublă perspectivă: una rece, detaşată, la distanţa anilor, aparţinînd cercetătoarei Ruxandra Cesereanu şi una subiectiv-participativă, a medicului Nicu Ioniţă, el însuşi supus torturilor din penitenciarul piteştean. Veţi putea să vă spuneţi părerea consultînd şi alte surse, indicate în fragmentele propuse, ori la alegere.

Ruxandra Cesereanu: ***Tortură şi oroare: fenomenul Piteşti (1949-1952)***

Figura torţionarului comunist român s-a impus în mod extrem prin intermendiul fenomenului Piteşti, fenomen ce se pretează psihanalizării, el fiind considerat chiar ca ţinînd de specificul naţional. H.-R. Patapievici, de pildă, comentează astfel: „Abia cînd privim spaţiul mioritic ca anticameră a fenomenului Piteşti, gravitatea chestiunii specificului naţional este cu adevărat pusă“. Patapievici vede în fenomenul Piteşti un experiment de „inginerie socială“, pe care îl proiectează, extinzîndu-l în timp, la scară naţională […]

Un alt analist, Florin Manolescu, vede în fenomenul Piteşti „un plan diabolic – utopia diavolului de a-i atrage pe toţi în infern“.

Reeducarea de la Piteşti, considerată de către Eugen Ţurcanu […] *a fi o metodă de şoc, consta în transformarea victimelor în călăi, ajungîndu-se la experimentul unor hibrizi, prin dezumanizarea metodică. „De-a lungul experienţei de la Piteşti, categoria martorului inocent a fost pur şi simplu suprimată“* [Virgil Ierunca, ***Fenomenul Piteşti***, Bucureşti, Editura Humanitas, 1990, p. 10]. *Executorul acestui fenomen (conducînd un lot de schingiuitori) a fost* […] *Eugen Ţurcanu, un torţionar machiavelic, care ajunsese să-şi fascineze uneori chiar şi victimele. Virgil Ierunca vede în Ţurcanu un Piotr Verhovenski (personaj dostoievkian din romanul **Demonii**) dus dincolo de limita răului şi un al doilea marchiz de Sade; alţi memorialişti văd în el un doctor Mengele românesc; dar Ţurcanu este torţionarul prin excelenţă, în carne şi oase, astfel încît partitura sa este mai degrabă aceea de Mengele. Pentru reeducaţii aduşi în pragul schizoidiei, chiar şi după epuizarea reeducării (adică după ce Ţurcanu a fost executat), Ţurcanu este un călău adorat, un zeu terifiant şi protector în acelaşi timp, reeducaţii-model neacceptîndu-i moartea şi considerîndu-l mereu viu. Se cuvine precizat totuşi că puţini dintre cei care au participat la fenomenul Piteşti au fost călăi structurali (cu excepţia primului lot de reeducatori), majoritatea fiind torţionari conjuncturali, siliţi sau din instinct de conservare. Neo-omul, pe obţinerea căruia miza reeducarea prin sînge, era individul depersonalizat, robotizat şi mai ales virtualul torţionar. De-a lungul anilor fatidici 1949-1952, cît a durat reeducarea, Ţurcanu întocmise un dosar de aproape 2000 de pagini în care inventaria şi clasifica torturi, adăugînd constatări psihologice privitoare la victime.* **Memorialul ororii** [***Documente ale procesului reeducării din închisorile Piteşti-Gherla,*** Bucureşti, Vremea, 1995] *prezintă torturile utilizate în reeducare într-o amplă listă pe care o voi cita în întregime pentru expresivitatea ei malefică:*

...bătaia deţinuţilor cu ciomege, cu vîna de bou, curele, frînghii, picioare de la paturi, cozi de mătură, apoi ţinerea deţinuţilor în poziţii chinuitoare, timp îndelungat cu ochii la bec, într-un picior, cu bagaje de 20-40 kg pe spate, cu faţa la perete, pe şezut, cu mîinile întinse la picior, smulgerea părului din cap şi a mustăţilor cu mîna, pe viu, sau cu ajutorul unui aparat confecţionat dintr-un nasture prins cu aţă, strivirea degetelor de la mîini şi de la picioare, prin folosirea unui instrument special confecţionat de ei, punerea unei cantităţi exagerat de mari de sare în mîncare fără să li se dea apă deţinuţilor, obligarea deţinuţilor sub teroare de a mînca în poziţii incomode, fără să folosească mîinile, de a mînca mîncarea fierbinte direct, fără să o mestece, opărindu-şi limba şi esogaful, dezlipindu-se pielea de pe buze şi limbă, obligarea deţinuţilor, sub tortură, să mănînce materii fecale, fie ale lor, fie ale altor deţinuţi, să bea urină, urinînd în gura lor, punerea deţinuţilor să se bată în cap unii cu alţii pînă li se umflau capetele şi cădeau în nesimţire, dezbrăcarea deţinuţilor complet, după care erau trecuţi printr-un cerc de bătăuşi care-i loveau pînă cădeau în nesimţire, apoi erau călcaţi în picioare şi bătuţi cu diferite corpuri tari şi cu picioarele pînă le rupeau coastele şi-şi pierdeau cunoştinţa, apoi apăsarea pe coşul pieptului de către mai mulţi deodată şi lovirea deţinuţilor cu bocancii şi cu cărămizi peste piept sau faţă sau peste alte părţi sensibile ale corpului, punerea deţinuţilor cu capul în closet şi picioarele în sus cîte o zi sau mai mult şi alte metode de tortură nemaiauzite pînă acum şi pe care acum o minte omenească normală nu le poate concepe. [*Op. cit.*, p. 695]

Secondat de un lot de călăi şi discipoli mimetici (care nu au trecut prin demascare şi spovedanie neagră şi care nu s-au autopîngărit, fiind în ipostaza unor „purificatori“ degeneraţi), Ţurcanu a experimentat forme inovatoare de tortură fişate în dosarul macabru dispărut odată cu executarea autorului lor.

Comparînd fenomenul Piteşti cu alte metode de reeducare, Banu Rădulescu [în ***Preambul la „Dosarul Piteşti“***, „Memoria“, 2, 1990] *arată în ce constă originalitatea malefică a experimentului românesc: victimele erau alese cu precădere dintre studenţi, aceştia trăiau în aceeaşi celulă cu torţionarul, care, de preferinţă, trebuia să fie cel mai bun camarad al victimei, schingiuirea era reluată contrapunctic şi după reeducare, iar pentru a supravieţui, fosta victimă era silită să devină călău. La rîndul său, Virgil Ierunca pune în paralel fenomenul Piteşti cu „spălarea creierului“ şi cu „sinuciderea personalităţii“, procedee chinezeşti însoţite de tortură fizică moderată (fără ca ea să fie*

întîlnită la Piteşti). Virgil Ierunca aminteşte şi de „spălarea creierului“ ca mutilare exclusiv psihică sau de metoda numită „încercarea“ ori „proba“ [în vol. ***Fenomenul Piteşti**, Bucureşti, Humanitas, 1990]. Comparîndu-le cantitativ şi expresiv, faţă de reeducarea prin sînge de la Piteşti, metodele chinezeşti sînt mai blînde; dar blîndeţea schingiuirii mentale este doar aparentă. Peste toate aceste elemente trebuie amintită ca avînd un rol esenţial teoria pedagogică a lui Makarenko, acesta susţinînd că deţinuţii de drept comun sînt reeducabili prin remodelare ideologică şi prin muncă: statul comunist român a încercat această metodă nu pe deţinuţii de drept comun, ci pe deţinuţii politici anticomunişti. Psihologul Adrian Neculau consideră că închisoarea Piteşti a fost un „laborator experimental de psihologie aplicată, organizată după criterii ştiinţifice“, iar tema experimentului a fost „transformarea omului în contrariul său“* [în ***Reeducarea – un experiment psihosociologic***, cuprins în vol. ***Violenţa. Aspecte psihosociale***, Iaşi, Polirom, 2003] […]

Reeducarea avea patru etape, fiecare reprezentînd o „bolgie“ specializată. Prima, demascarea externă, consta în obligativitatea victimei de a deconspira ceea ce tăinuise la ancheta oficială. Torţionarul avea în această etapă funcţia unui duhovnic „negru“, spovedania victimei trebuind să fie o inventariere a unor culpe politice apte să satisfacă auditoriul. Cea de-a doua etapă, demascarea internă, consta în denunţarea „igienică“, a celor care-i facilitaseră victimei viaţa în detenţie. A treia etapă, cea mai atroce, demascarea morală publică, era pusă sub semnul patologicului, căci victimele trebuiau să blasfemieze (masochist, autoflagelator şi cu o voluptate disperată) valori tabu (precum familia sau Dumnezeu); cea de-a treia etapă desăvîrşeşte decăderea umană, fiind o groapă comună în care trebuia aruncat şi renegat trecutul, „haznaua libidourilor refulate“, cum o numeşte Marcel Petrişor [în vol. ***Fortul 13 Jilava. Convorbiri din detenţie. Memorii I***, Bucureşti, Meridiane, 1991, p. 122]. *Delirul lua proporţii uriaşe, avînd ca scop final desacralizarea şi vulgarizarea oricărei valori morale, umane, religioase etc.; erau preferate spovedaniile perverse, cei mai chinuiţi fiind studenţii teologi şi fiii de preoţi (exista chiar o „poetică“ a supliciului, celor din urmă înscenîndu-li-se liturghii negre). Unii mărturisitori văd în autodemascare un spectacol de spovedanie neagră, căci „inversîndu-se modelul sacru, la capătul «confesiunii» urma «angajamentul» de a nu mai repeta greşeala şi de a făptui conform indicaţiilor, întocmai ca în cazul energumenului pregătindu-se să-şi împlinească un canon care să-l curăţească“* [Mihai Rădulescu, ***Casa lacrimilor neplînse. Martor al acuzării în procesul „reeducatorilor“***, Bucureşti, Ramida, 1993, p. 83].

Cea de-a patra etapă făcea trecerea de la condiţia de victimă la cea de călău, proaspătul reeducat trebuind să fie apt să conducă demonstrativ procesul de reeducare al celui mai bun camarad din celulă, pe care îl va tortura exemplar. Referindu-se la această coabitare victimă-călău în aceeaşi făptură, Mihai Rădulescu propune conceptul de „complex Ţurcanu“.

Demascarea exterioară era dublată de cea interioară, utilă pentru statuarea noului homuncul propus de comunism – neo-omul –, iar reeducaţii erau supuşi pavlovian unor teste fizico-morale, fiind folosiţi drept cobai. Se încerca astfel modificarea structurii umane printr-un experiment de fabricare aproape in vitro. Unii foşti deţinuţi politici care au trecut prin reeducare consideră că schingiuirile aveau loc din „sadism abisal“, dar şi din invidia faţă de cei care nu cedaseră şi a căror rezistenţă îi sfida pe cei care cedaseră. Dacă reeducaţii prin sînge de la Piteşti nu sînt totuşi nişte reeducaţi reali, ci nişte indivizi dresaţi (căci, deşi mutanţi o vreme, marcaţi şi obsedaţi de Piteşti, după ieşirea din închisoare majoritatea vor depăşi trauma), dacă ei nu se identifică într-adevăr cu agresorul, ci doar mimează acest lucru, trecerea de la stadiul de victimă la cel de călău se face […] *prin ritualizarea credinţei* […] [de aceasta avînd] *parte, mai puţin vizibil decît la Piteşti, întreaga Românie.*

În cea de-a patra etapă mai ales, reeducaţii se dedublează schizoid, iar scindarea este descrisă ca o decorporalizare în care sufletul este spectator, iar trupul, actor: „Parcă eram dedublat. Aveam impresia că duhul meu stătea departe şi ascultă cum strigă trupul meu… Aveam senzaţia că mă văd pe mine însumi de la o distanţă oarecare, apoi încet-încet cele două fiinţe s-au apropiat una de alta, contopindu-se. Începeam să preiau controlul asupra mea însumi“ [Octavian Voinea, ***Masacrarea studenţimii române în închisorile de la Piteşti, Gherla şi Aiud***, mărturii redactate de Gheorghe Andreica, Bucureşti, Majadahonda, 1996, p. 75]. *Tot în timpul celei de-a patra etape, dar şi după reeducare, apare la proaspeţii reeducaţi deveniţi reeducatori o competiţie satanică în a chinui şi a spiona. Această concurenţă avea ca scop legiferarea desolidarizării şi accesul între „aleşii“ lotului de schingiuitori imuni la tortură.*

Schingiuirea putea fi aplicată în oricare din[tre] *cele patru etape, ea nu avea limite temporale sau medicale şi era obligatorie. N. Steinhardt comentează, la un moment dat, inventivitatea malefică a*

torturilor de la Piteşti: „Dacă diavolii, îngerii căzuţi, puteau născoci chinuri cumplite, numai ordinului şmecheresc al oamenilor i-au putut trece prin minte torturi atît de ţicnite şi de întortocheate“ [în ***Jurnalul fericirii***, Cluj-Napoca, Dacia, 1991, p. 91] […]

Costin Merişca enumeră trei soluţii posibile în faţa reeducării: refularea, moartea şi nebunia, însă doar cea dintîi depinde de voinţa celui torturat. Sinuciderea era utopică [şi necreştinească], *reeducarea nu putea fi evitată, iar victimele erau silite să supravieţuiască doar ca să devină călăi.*

Disperarea victimei devenite torţionar era dramatică. D. Bacu [în ***Piteşti – centru de reeducare studenţească***, Ontario, „Cuvîntul românesc“, Hamilton, 1989] *prezintă cazurile unor reeducaţi care îşi conştientizau condiţia de epave umane şi care, la origine, erau inocenţi, dar, odată deveniţi torţionari, absolut puri rămîneau doar cei morţi în timpul torturilor. Nu zadarnic aminteşte D. Bacu de persecuţiile la care erau supuşi primii creştini (autorul pledează pentru ideea de satanizare şi de laborator antihristic la Piteşti), deşi se cuvine făcută o specificare: dacă primii creştini deveniseră martiri pentru şi prin credinţa lor, murind eroic, în cadrul fenomenului Piteşti martiri sînt doar morţii, cei vii, deşi inocenţi cîndva, au un statut hibrid. Coborîrea lor în infern şi autoreliefarea cu patos isteric, pervertirea psihologică le conferă statutul de mutanţi (căci sintagma suflete faustice este inadecvată) şi chiar de făpturi „spurcate“ (termenul îi aparţine lui Marcel Petrişor).*

Nu toţi mărturisitorii reeducării de la Piteşti acceptă distingerea celor patru etape. Nicu Ioniţă [v. ***Piteşti – reeducare prin teroare***, în revista „Memoria“, nr. 3-4/2002]*, de pildă, vorbeşte despre trei etape:* […] *pregătirea experimentului (alcătuirea echipelor de informatori, studierea viitoarelor victime);* […] *demascarea propriu-zisă (completarea anchetei efectuate de Securitate, aplicarea tehnicii de „spălare a creierului“ şi recompunerea altei personalităţi a victimei)* […]*; intrarea victimei în rîndul torţionarilor* […] *Metoda de lucru a fost teroarea continuă, efectuată de indivizi „clonaţi ideologic“* […]. [În articolul ***Piteşti – inversiune psihologică prin teroare***, publicat în acelaşi număr de revistă]*, Nicu Ioniţă realizează tabloul clinic al călăilor şi al victimelor. În cazul călăilor este vorba despre disocierea personalităţii, indiferentism agresiv faţă de suferinţa celorlalţi, plăcerea instinctuală de a produce suferinţă, agresivitate verbală, disperare, hipertrofiere a propriei persoane, impulsivitate, dezordine mentală progresivă, gîndire delirantă. În cazul victimelor este vorba despre prăbuşirea capacităţilor de apărare şi autoconservare, blocaj mental şi emoţional, reacţii aproape catatonoide, moarte psihogenă. Scopul era, consideră Nicu Ioniţă, obţinerea unui anti-om, prin intermediul unui „spectacol faustic de inversiune psihologică“.*

[…] *Marcel Petrişor îi compară pe reeducaţi cu martirii ori eroii încercaţi de Dumnezeu: Avraam, Iov, Hristos, Pavel (ultimul în cazul reeducatorilor redeveniţi victime); cel mai des apare numele lui Iov, dar observaţia pe care o face Marcel Petrişor este aceea că, dacă diavolul s-a atins doar de trupul lui Iov, în privinţa celor care au trecut prin experimentul de la Piteşti diavolul s-a atins şi de sufletul lor, pe acesta mutilîndu-l mai grav* [cf. Marcel Petrişor, ***Secretul Fortului 13. Reeducări şi execuţii. Memorii II***, Iaşi, Timpul, 1994, p.208]. *De altfel, Marcel Petrişor va ridica problema fenomenului Piteşti la un nivel etic absolut, problematizînd astfel: de ce ispăşesc mai ales nevinovaţii? Şi: trebuie considerată reeducarea o „pedeapsă înţeleasă“? O astfel de suferinţă nu este dorită de Dumnezeu, ci doar îngăduită, va afirma unul dintre reeducaţii siliţi şi căiţi din cartea lui Marcel Petrişor, teologizînd, într-un fel, reeducarea* [cf. Marcel Petrişor, ***Fortul 13 Jilava***, p. 275]. […]

Mihai Rădulescu va insista, la rîndu-i, pe similaritatea schingiuirilor din reeducare cu martiriile creştine, cu specificarea că martiriul reeducaţilor a fost mai îndelungat decît acela al sfinţilor creştini [op. cit., pp. 4-5; 44]. *De altfel, tot scenariul reeducării este pus de Mihai Rădulescu în paralel cu martiriul lui Hristos, pînă şi în elementele sale colaterale: astfel, autorităţile penitenciare ce au ştiut şi au îngăduit tortura între deţinuţi au jucat rolul unui Pilat din Pont demonizat, care nu aude şi nu vede nu fiindcă nu poate să o facă, ci fiindcă nu vrea. Deoarece scopul ardent al reeducării era negaţia metafizică (uciderea aproape „carnală“ a lui Dumnezeu) şi autonegaţia umană (omul ipostaziat ca o creaţie diabolică), Mihai Rădulescu recomandă studierea acestui fenomen „în şcolile teologice, ca revers al creaţiei lui Dumnezeu“. În ultimă instanţă, esenţa fenomenului Piteşti consta în obţinerea unui om invers faţă de cel iniţial (omul pe dos), prin instaurarea autodemolării: „Omul, în loc să-l urască pe duşmanul care l-a adus în starea aceasta de distrugere fizică şi morală, ajunge să lupte împotriva propriei persoane*[,] *împotriva propriei lui existenţe. Se pune total în slujba adversarului“.*

Dumitru Gh. Bordeianu, o victimă silită să devină călău efemer ce vede în fenomenul Piteşti o satanizare intensă, vorbeşte despre „mlaştina disperării“ în care se aflau reeducaţii, despre o disperare maculată şi solitară. El este silit să îl lovească tocmai pe cel pe care-l considera a fi mentorul său; îl loveşte confuz, incapabil să mai gîndească, şi comentariul său este autoculpabilizator: „Că am lovit tare sau nu, nu mai are nicio importanţă, ci faptul că am lovit omul care-mi era cel mai drag şi de la care am învăţat atîtea şi atîtea lucruri (...). Am lovit omul pentru care eram capabil să merg la moarte [Dumitru Gheorghe Bordeianu, ***Mărturisiri din mlaştina disperării. Cele văzute, trăite şi suferite la Piteşti şi Gherla***, Paris, Editura Mişcării Legionare, 1992]. *De altfel, Bordeianu nu va mai avea putere nici să-i ceară iertare mentorului său, nici să-l privească în ochi, iar atunci cînd şi el va fi torturat, va simţi că ispăşeşte de fapt pentru lovitura dată celuilalt. Autorul va reveni asupra „mlaştinii disperării“, care înseamnă neputinţa de a te sinucide pentru a evita tortura continuă şi neputinţa de a lupta bărbăteşte cu schingiuitorii; „mlaştina disperării“ mai înseamnă şi necredinţa cu de-a sila (în liturghiile negre de Crăciun sau Paşte) ori chiar nebunia.*

Crăciunul anului 1950, de pildă, va fi conceput de reeducatori ca o ceremonie de ingerare a excrementelor şi ca o „coralã satanică“, prin intermediul unor colinde scabroase. […].

Aristide Ionescu [în articolul ***Fenomenul Piteşti a fost drumul Golgotei***, publicat în revista „Memoria“, nr. 3-4, 2002] *consideră, la rîndu-i, că în cadrul reeducării a avut loc un fenomen de satanizare a deţinutului politic. O parte din discursurile lui Ţurcanu, care se erija în evanghelizator pervertit, pledează pentru acest lucru: „Eu sînt Ţurcanu, primul şi ultimul. (...) Eu sînt adevărata evanghelie. Am pe ce scrie, pe stîrvurile voastre. Dacă Hristos ar fi trecut prin mîinile astea, nu mai ajungea El pe cruce! N-ar fi înviat, n-ar fi fost creştinism (...)“* […]

(Ruxandra Cesereanu, ***Tortură şi oroare: fenomenul Piteşti (1949-1952)***, în vol. ***Comunism şi represiune în România. Istoria tematică a unui fratricid naţional***, Iaşi, Editura Polirom, 2006, pp. 153-163).

Ruxandra Cesereanu (n. 1963) a obţinut doctoratul în 1997 cu o teză despre ***Infernul concentraţionar reflectat în conştiinţa românească***, fiind autoarea volumelor ***Călătorie prin oglinzi*** (microroman, 1989), ***Zona vie*** (poeme, 1993), ***Grădina deliciilor*** (poeme, 1993), ***Purgatoriile*** (proză scurtă, 1997), ***Oceanul Schizoidian*** (poeme, 1998; traducere şi în limba engleză), ***Panopticum. Tortura politică în secolul XX*** (eseu, 2001), ***Tricephalos*** (roman, 2002), ***Decembrie '89. Deconstrucţia unei revoluţii*** (2004) etc.

*
* *

Teme:

Finalizarea studiului de caz (A):

1. Citiţi romanul ***Demonii*** de F. M. Dostoievski, la care trimite unul dintre comentatorii „fenomenului Piteşti“.

2. Consultînd un dicţionar de psihologie, DEX-ul sau wikipedia, definiţi termenii utilizaţi de autoare în textul consacrat „fenomenului Piteşti“, în special în cazul citării sursei Nicu Ioniţă (cf. revista „Memoria“, nr. 3-4/2002).

3. Precizaţi-vă şi argumentaţi-vă opinia dacă pot/nu pot fi asemănate victimele de la penitenciarul din Piteşti, din perioada 1949-1952, cu martirii creştini.

4. Argumentaţi pro sau contra opinia despre necesitatea studierii „fenomenului Piteşti“ nu numai în şcolile de teologie, cum susţinea Banu Rădulescu, ci şi în licee.

5. Faceţi un portret de maximum o pagină lui Ţurcanu.

6. Copiaţi în fişele/caietele de lectură suplimentară cîte trei-patru pasaje de cinci-zece rînduri fiecare, pe care le consideraţi reprezentative, din cel puţin două surse consultate direct dintre cele indicate în fragmentele reproduse.

*
* *

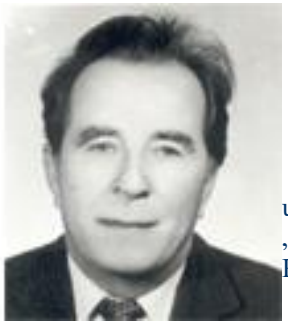

Medicul **Nicu Ioniţă** (n. 1923), supravieţuitor al temniţelor comuniste, este un erou chiar şi în lupta cu cele trei infarcte miocardice. Dedicîndu-se „experimentului Piteşti“, a publicat în revista „Memoria“ un serial pe tema aceasta. Redăm cîteva fragmente din impresionanta sa analiză a detenţiei:

Psihotrauma de detenţie şi urmările ei – mărturia personală şi ştiinţifică a unui supravieţuitor al „experimentului Piteşti“

Pasul întîi – lovitura prin surprindere

6 decembrie ’50, o dimineaţă obişnuită, la fel de greu de suportat ca toate dimineţile şi totuşi, din senin, o lovitură năprasnică în cap, o durere acută şi ameţitoare, urmată de pierderea cunoştinţei şi alunecarea în nefiinţă. Totul s-a petrecut fulgerător, ceea ce dovedea o bună pregătire a acţiunii şi o experienţă în atacuri prin surprindere, la care colegii mei mai participaseră. Loviturile au fost atît de puternice şi bine ţintite, încît nimeni nu a reacţionat. Cît a durat această explozie de ură şi înverşunare, acţiune de-a dreptul sălbatică, nu ştiu. Abia cînd am fost cules de pe jos şi aruncat pe prici, mi-am recăpătat cunoştinţa. Eram înfăşurat în durere, o cefalee atroce îmi bloca orice gînd, orice înţelegere. Privirea îmi era înceţoşată, auzul suspendat şi fiecare mişcare, fiecare efort mintal îmi sporeau durerile; orice efort mintal îmi certifica neputinţa şi, totuşi, trebuia să mă identific, să văd dacă mai sînt întreg şi să identific ambianţa şi cauzele măcelului. Da, eram tot eu, dar nu mai eram cel care mă ştiam. O evaluare corectă a deteriorărilor suferite era absolut necesară pentru a afla exact stadiul în care mă aflam şi, mai ales, pentru a aprecia resursele de care mai dispuneam pentru a putea face faţă confruntărilor ce vor urma. Bilanţul era negativ. Eram o victimă politraumatizată. Sîngele îmi curgea din nas şi din gură, cu ochiul stîng nu mai vedeam deloc şi, pipăindu-mă, am constatat un edem palpebral şi facial enorm; iar zgomotele din urechi mă îngrijorau cel mai mult şi, ducînd mîinile la urechi, am constatat că din ambele urechi sîngele şiroia pe obraji. Am intrat în panică. Situaţia era mult mai gravă decît mi-aş fi închipuit.

Dar, de fapt, ce se întîmplase? O acţiune fulger şi atît de brutală, mult mai brutală decît anchetele prin care trecusem [la Jilava] *şi, ceea ce era mai îngrijorător şi de neimaginat, măcelul a fost executat de către prietenii şi colegii noştri de suferinţă. Cum a fost posibil un asemenea masacru şi ce resorturi i-a îndemnat pe colegii noştri să acţioneze în acest fel? Buimăcit de durere, ascultam cu mare greutate sentinţa rostită de Ţurcanu: „Bandiţilor, criminalilor, să vă faceţi demascarea, să spuneţi tot ce n-aţi spus la anchete, să-i demascaţi pe toţi cei cu care aţi avut legături şi mai sînt încă liberi!... Bandiţilor, criminalilor, cel care nu-şi va face demascarea, nu va ieşi viu din închisoare şi, acum sau mai tîrziu, de mîna noastră veţi muri!“ Din tonul, hotărîrea şi siguranţa cu care-şi rostea sentinţa, mi-am dat seama că Ţurcanu nu glumea. Nedumerit şi înspăimîntat, mi-am aruncat privirea în jur şi m-am îngrozit. O parte din prietenii şi colegii mei de la Iaşi, cu privirile întunecate şi încărcate de ură şi cu ciomegele în mînă, se plimbau agitaţi printre priciuri, cu ochii pe noi, gata să intervină în caz că cineva dintre noi ar fi încercat să facă un gest necugetat. Îi priveam pe colegii şi prietenii mei şi nu-i mai recunoşteam. Ce resorturi interioare şi cît de intense ar fi putut fi acestea, încît să le schimbe atît de mult înfăţişarea şi comportamentul? Acum îmi explicam starea de tensiune, de nelinişte şi de aşteptare ce domnea în camera noastră şi, tot acum, am înţeles de ce am fost adus aici, în „camera 1 subsol“.*

Au mai luat cuvîntul şi cîţiva din cei 10-12 colegi care făceau parte din echipa lui Ţurcanu: „Bandiţilor, criminalilor, demascarea este obligatorie! Vreţi, nu vreţi, veţi fi obligaţi să o faceţi, nimeni nu se va putea sustrage, noi avem timp şi metode ca să vă convingem să vă faceţi demascarea“. Mi-am dat seama că situaţia era, într-adevăr, mult mai gravă decît mi-aş fi putut închipui. Mă aflam în faţa unei crize psihologice majore şi eram martor şi victimă a unor evenimente ce frizau patologicul. Ţurcanu a intervenit din nou: „Bandiţilor, criminalilor, noi ştim totul despre voi, nu încercaţi să ne mînţiţi, aruncaţi jos putregaiul din voi ca să puteţi fi liberi, o să vă aducem într-o stare în care o să vă fie scîrbă de voi. Şi acum, pe ei!“ Şi în clipa aceea s-au năpustit asupra noastră lovind la întîmplare. Fiecare lovitură era însoţită de înjurături, de insulte şi ameninţări. Ploaia de lovituri cădea în ropot peste trupurile şi sufletele noastre. Am fost tîrîţi jos pe ciment şi din spinările noastre au făcut cale de tropăit şi dans macabru. Mi-am acoperit capul cu braţele şi încercam să supravieţuiesc. Cît a durat măcelul? Nu ştiu. Timpul nu mai avea nicio valoare pentru mine, important era să nu înnebunesc şi să nu-mi pierd viaţa; doream cu orice preţ să văd sfîrşitul acestei aberaţii a omului. Nu loviturile mă dureau, mă dureau ura şi încrîncenarea cu care acestea

erau date de către bunii mei prieteni şi colegi de suferinţă. Obişnuit, prin activitatea mea ştiinţifică, să observ, să nu uit nimic şi să interpretez orice se petrece în jurul meu, m-am hotărît să înregistrez totul, urmărind ca interpretarea să o fac la sfîrşitul acestui experiment psihosocial. După ce şi-au terminat numărul şi au fost siguri că ne-au redus la tăcere şi nimeni dintre noi, victimele, nu ar mai fi capabili să riposteze, torţionarul şef Mărtinuş Alexandru, cel care era beneficiarul singurlui pat de fier din cameră, a luat din nou cuvîntul: „Bandiţilor, criminalilor, din clipa aceasta, nimeni nu mai are voie să facă o mişcare fără ordinul sau învoirea noastră. Nu mai aveţi voie să vorbiţi sau să priviţi în cameră, vă interzicem să discutaţi între voi sau să vă faceţi semne şi orice încercare de încălcare a acestor dispoziţii va fi sancţionată. Şi acum, sus pe prici!" După ce, cu greu, ne-am urcat pe priciuri, intervine din nou şi ne fixează poziţia pe care va trebui să o păstrăm de acum înainte. Da, într-adevăr, s-au gîndit la toate şi viaţa noastră va fi monitorizată de acum înainte în totalitate. Poziţia care ne-a fost impusă a fost cu grijă aleasă, ca să ne sporească suferinţa: în poziţie şezîndă, cu genunchii ridicaţi şi adunaţi la piept, cu braţele încercuind genunchii, capul plecat şi privirea aţintită în pămînt. Această poziţie fixă, asemănată de mine cu aceea a „Gînditorului de la Hamangia", a fost extrem de obositoare şi dureroasă. Eu am fost nevoit să păstrez această poziţie timp de şase luni […], *pînă la sfîrşitul experimentului care a avut loc, tot aşa de brusc ca şi începutul.*

După o scurtă pauză, timp în care s-a consultat cu tovarăşii săi, Mărtinuş ni se adresează: „Bandiţilor, criminalilor, demascarea este obligatorie, iar reeducarea este o problemă de conştiinţă şi nu ştiu dacă toţi vă veţi putea reeduca. În schimb, demascarea, vreţi, nu vreţi, o veţi face, aşa că depinde de voi de ce fel de soartă vreţi să aveţi parte, viaţa şi libertatea este în mîinile voastre. Noi vrem şi avem şi metode care să vă oblige să vă faceţi demascarea, dar dacă alegeţi moartea, nu-i nicio problemă, o să aveţi parte de ea, dar nu ca martiri cum credţi voi, ci ca bandiţi", şi la un semn tovarăşii lui au început să ne lovească cu brutalitate. Întreaga zi s-a scurs în etape succsive – bătăi şi schingiuiri sălbatice şi nemişcare, în acea poziţie chinuitoare a „Gînditorului de la Hamangia". Deşi colegii noştri, torţionari, erau puţini la număr (doar 10-12), au reuşit să ne imobilizeze şi să ne reducă la tăcere. Loviturile iniţiale au ţintit capul, producînd traumatisme cranio-cerebrale de diferite grade, ceea ce a şi explicat lipsa noastră de reacţie; şi, în plus, debutul brusc al măcelului, survenit în afara orizontului de aşteptare, a contribuit la deruta noastră, pentru că şi şocul surprizei a reprezentat un factor traumatogen major care a blocat orice acţiune de răspuns din partea noastră. […]

(Dr. Nicu Ioniţă, ***Psihotrauma de detenţie şi urmările ei – mărturia personală şi ştiinţifică a unui supravieţuitor al „experimentului Piteşti"***, Bucureşti, Editura Fundaţiei Academia Civică, 2008, pp. 31-36)

*
* *

Teme:

Finalizarea studiului de caz (B):

1. Lucraţi pe grupe. Recitiţi „luările de cuvînt" ale torţionarilor şi analizaţi-le ideatic şi stilistic. Încercaţi să formulaţi cîte un răspuns, pentru fiecare dintre aceste „discursuri" din perspectiva omului liber. Comunicaţi în plenul clasei concluziile voastre şi completaţi-vă reciproc răspunsurile.
2. Credeţi că textul lui Nicu Ioniţă este pur ştiinţific? Argumentaţi-vă răspunsul!

*
* *

Între viaţă şi moarte

[…] Într-o dimineaţă am fost obligaţi să asistăm la un spectacol pus în scenă de colegii noştri torţionari. O ceremonie macabră simula intrarea lui Iisus în Ierusalim. Scene teribil de obscene, vocabular trivial, gesturi reprobabile ce nu pot fi redate. Atunci am aflat că este Duminica Floriilor, căpătînd astfel un reper de orientare în timp.

Paroxismul din Săptămîna Mare

A urmat Săptămîna Mare în care colegii torţionari şi-au dat măsura degradării lor. A fost o săptămînă grea, o adevărată săptămînă a pătimirii noastre. Au fost parodiate toate […] ritualurile creştine şi rugăciunile au fost pîngărite şi s-au rostit cele mai murdare expresii la adresa bisericii, o adevărată insultă adusă limbii române. Cît despre ***Răstignirea*** *şi* ***Învierea*** *lui Iisus, colegii noştri au*

făcut risipă de un vocabular murdar şi indecent, de gesturi şi atitudini groteşti care au întrecut orice imaginaţie. Dacă nu i-aş fi cunoscut pe unii dintre ei destul de bine înainte de declanşarea experimentului, poate că surprinderea n-ar fi fost atît de mare. În secţiile de psihiatrie prin care am trecut ca medic am văzut şi auzit cele mai fantastice înlănţuiri de idei ale unor minţi rătăcite, dar, atunci, comportamentul colegilor mei depăşea cu mult ce ştiam eu din cărţi şi din practica medicală. Amintirile sînt vii şi-mi biciuiesc adesea memoria, tulburîndu-mi liniştea. Cum a fost posibil?

(Dr. Nicu Ioniţă, *op. cit.*, pp. 31-36).

*

* *

Teme:

Finalizarea studiului de caz (C):

1. Încercaţi să explicaţi de ce au fost organizate de către torţionari „spectacole" precum cele descrise de Nicu Ioniţă.
2. Cum înţelegeţi apelativul autorului faţă de cei care îi torturau: „colegii noştri"?
3. Descoperiţi un pleonasm cu rol stilistic în mărturia lui Nicu Ioniţă. Explicaţi-l!
4. Formulaţi pe 20-25 de rînduri un răspuns, din punctul vostru de vedere, la întrebarea cu care am încheiat fragmentul de text propus analizei. Puteţi să vă inspiraţi şi din FILELE de DICŢIONAR alăturate.

*

* *

FILĂ de DICŢIONAR: • **Teroarea** este o formă de agresiune complexă, fizică şi psihică, şi se adresează deopotrivă structurii biologice şi structurii psihologice, aşadar acţionează direct asupra fiinţei umane în întregul ei. **T. fizică** – **tortura** – acţionează nemijlocit asupra organismului interesînd, în primul rînd, părţile corpului puternic înzestrate senzorial (agresează îndeosebi simţurile). Supralicitarea acestora conduce la modificarea sensibilităţii şi senzorialităţii, punînd în pericol capacitatea de reacţie a organismului. Bătăile şi schingiuirile sălbatice produc traume somatice multiple, plăgi şi fracturi diverse, hemoragii externe şi interne, rupturi de organe care antrenează tulburări fiziologice majore cu efecte directe asupra economiei organismului, cu tulburarea profundă a homeostaziei, fapt ce pune viaţa în pericol. **T.** acţionează şi asupra motivaţiilor sociale care privesc relaţiile interindividuale şi care, împreună cu sistemul informaţional şi cogniţiile, stau la baza comunităţii umane. **T. psihică / psihotrauma** produce o fisură în continuitatea vieţii psihice, o fragmentare a forului interior, o alterare a stării de conştiinţă cu modificarea percepţiei asupra realităţii şi chiar asupra propriei persoane, dar şi asupra celor care torturează. În urma acestor modificări psihologice, victima se trezeşte într-o lume necunoscută, străină şi ostilă în care domneşte o atmosferă de incertitudine şi insecuritate, iar pe plan subiectiv trăieşte o transformare a propriei identităţi, atît sub raport psihic, cît şi somatic, ceea ce explică tranferul de personalitate produs în asemenea condiţii. Victima ajunge într-o situaţie disperată, e cuprinsă de panică, îşi pierde reperele temporal-spaţiale, i se distrug schemele de orientare şi de comportament, îşi fixează scopuri alterate pe care încearcă să le realizeze cu mijloace inadecvate etc. Dacă **t. fizică** lasă urme vizibile, putînd fi constatate şi, eventual, remediate, **t. psihică** are efecte ce nu se pot vedea, avînd evoluţii incontrolabile, deoarece este un proces dinamic, în dependenţă de factorii subiectivi ce ţin de structura neuro-psihică particulară, proprie fiecărui om. **T.** afectează şi sistemul de valori la care este conectat individul, aşa încît el ajunge la o moarte psihică, fiind apt pentru restructurarea universului său psihologic, pentru o remodelare potrivit intenţiilor şi intereselor iniţiatorilor experimentului traumatic. • **Traumatizatul / deţinutul politic** este victima regimului totalitar – comunist, în cazul României – care a fost supus teroarei fizice şi psihice fiindcă nu fusese de acord cu politica de stat. Angajat fără rezerve în lupta pentru apărarea moştenirii culturale, a tradiţiei, a obiceiurilor şi a limbii române, **t./d. p.** din România a apărat valorile morale şi credinţa creştină definitorii pentru naţiunea română. Opunîndu-se deznaţionalizării, subminării economiei şi jefuirii avuţiei naţionale, **t./d. p.** s-a substituit statului de drept, acţionînd responsabil şi jertfelnic în locul acestuia, în sensul apărării patriotismului material şi spiritual. După eliberare, **t./d. p.** a suferit un sindrom de respingere din partea societăţii: marginalizare, umilire, izolare etc. Un zid al tăcerii, suspiciunea şi ostilitatea însoţeau ruinarea familiei, pierderea slujbei şi a drepturilor civile. În plus, fiecare **t./d. p.**, odată eliberat, a fost luat în primire de securitate, fiind ţinut sub observaţie, urmărit, chemat la interogatorii periodice etc.

*

Căderea în necunoscut a torţionarilor

În „camera 1 subsol“ a închisorii Piteşti, trăiam în lumea paradoxului. Tragedia nu era a noastră, a victimelor, ci a lor, a celor care ne torturau. În urma schingiuirilor sălbatice la care eram supuşi, noi ne alegeam cu capete sparte, cu ochi umflaţi, cu coastele şi oasele membrelor rupte, dar drama lor interioară, disperarea lor, spaima lor provocată de căderea liberă în necunoscut era mult mai mare. Ei trăiau, în mod conştient, drama lui Lucifer, care, decăzînd din starea de graţie, din gloria lui iniţială, face eforturi disperate de a antrena după sine pe cei mai mulţi şi, dacă s-ar putea, chiar pe toţi, pentru a-i dovedi Creatorului că el, Lucifer, are dreptate şi, mai ales, pentru a-şi demonstra sieşi validitatea demersului său. Aici, în „camera 1 subsol“ noi, victimele reprezentam o provocare; încăpăţînarea noastră de a nu ceda declanşa o criză de agresivitate ieşită din comun. Noi, victimele, eram un reper la care colegii mei se raportau mereu, eram oglinda în care ei îşi vedeau chipurile deformate, eram paradisul din care ei se expatriaseră, eram obstacolul de netrecut pentru liniştea lor. Eram, de asemenea, o piedică în calea salvării lor şi de aceea se năpusteau asupra noastră şi ne torturau în mod bestial ca să cedăm şi noi odată, pentru ca să nu mai existe nimeni care să poată ridica un deget acuzator asupra lor.

Patogeneza psihotraumelor este complexă şi are la bază o experienţă traumatică în care a fost antrenată fiinţa umană. Secolul al XX-lea a pus la dispoziţia istoriei un nou model antiuman de existenţă socială, care a schimbat radical structura statală a popoarelor căzute sub blestem comunist şi a modificat profund structura psihologică a fiinţei umane. România ocupată de sovietici, ajutaţi de agentura comunistă autohtonă şi de un mare număr de colaboratori (în special intelectuali de valoare), a fost supusă, mai bine de jumătate de secol, unor presiuni extreme, înscriind una din cele mai negre pagini din istorie. Asaltul continuu şi progresiv al constrîngerilor şi al măsurilor coercitive a condus la prăbuşirea structurilor sociale specifice, la alterarea sistemului de relaţii care a generat tensiuni între oameni şi a stimulat lupta necruţătoare pentru existenţă, pentru adaptare şi integrare în mediul ostil şi advers creat cu bună ştiinţă de sovietici.

Teroarea exercitată asupra întregii populaţii a acţionat simultan şi succesiv, în valuri repetate şi a produs traume fizice şi psihice multiple lăsînd urme adînci în mentalul victimelor şi fiecare nou val redeschizînd rănile anterioare, subminînd rezistenţa şi grăbind, astfel, cedarea în faţa şantajului traumatic.

Teroarea, cu ameninţările şi acuzele grave, cu emoţiile negative (frica, spaima de nimicire şi iminenţa morţii), cu loviturile sălbatice şi cu durerile insuportabile, cu izolarea strictă şi lipsa totală de informaţii, cu condiţiile inumane de viaţă, cu înfometarea programată şi starea de mizerie fiziologică a deţinuţilor politici, a determinat dereglări profunde ale universului psihologic cu pierderea sinergiei funcţiilor psihice, aruncînd fiinţa umană înapoi, la nivele inferioare de existenţă, cele de început ale existenţei umane, cînd determinismul biologic era hotărîtor pentru coordonarea întregii activităţi. Ruinarea biologică şi blocarea activităţii psihice au condus la instalarea psihotraumelor cu urmări din cele mai grave pentru fiinţa umană; astfel: au fost anulate atît instinctele de apărare, cît şi inhibiţiile naturale de a face rău, dar şi cele dobîndite social, favorizîndu-

se dezlănţuirea instinctelor primare care au modificat comportamentul uman şi au schimbat relaţiile sociale.

[…] *Traumele psihice şi-au pus amprenta inconfundabilă asupra gîndirii şi comportamentului uman, şi chiar şi astăzi, după atîta vreme, persistă fantomele trecutului comunist, adîncind falia dintre oameni şi biciuind conştiinţele, fără perspectiva unui viitor mai bun.*

(Dr. Nicu Ioniţă, *op. cit.*, pp. 79-82).

*
* *

Repere critice:

Rareori experienţa unei „victime a comunismului“ (noţiune de care sociologii „politic corecţi“ au început să se plictisească, considerînd-o un balast al istoriei, şi pe care istoricii „politic corecţi“ o interoghează asupra conotaţiilor politice, trecînd-o printr-un fel de „verificare de cadre“) este atît de fin disecată ca în această carte. […] *Medicul Nicu Ioniţă a fost arestat la vîrsta de 25 de ani, pe cînd era preparator la Institutul de Medicină din Iaşi. Cariera care i se deschidea promiţător înainte i-a fost întreruptă brusc de arestarea sa inopinată şi de condamnarea la şase ani de închisoare, de către un tribunal militar (deşi era un civil) şi pe baza articolului 209: „uneltire contra ordinii de stat“ (deşi nu „uneltise“ şi nu avea de gînd să „uneltească“, decît, cel mult, nu era de acord cu actele şi crimele revoltătoare ce se petreceau în ţară).* […]

Adevărul adevărat îl aflăm din această carte care este în acelaşi timp un jurnal al ororilor de la Piteşti […] *şi, în plus, un studiu ştiinţific de mare valoare.*

[…] *Atît prin rigurozitatea analizei psihotraumei sociale şi politice (inedită în literatura noastră medicală), cît şi prin concluziile acestei analize inteligente şi bazate pe trăirile proprii, cartea domnului doctor Nicu Ioniţă este un eveniment ştiinţific şi memorialistic. Medicul şi-a oferit nu numai propriul timp, ci şi propria viaţă intimă pentru a ne arăta ce a fost uitat înainte de a fi fost cunoscut: sacrificiul şi demnitatea foştilor deţinuţi politici.*

(Romulus Rusan, ***Prefaţă*** la ***Psihotrauma de detenţie şi urmările ei – mărturia personală şi ştiinţifică a unui supravieţuitor al „experimentului Piteşti“***, Bucureşti, Editura Fundaţiei Academia Civică, 2008, pp. 5-7).

*
* *

Alin Mureşan (n. 1983, Oradea) a absolvit Facultatea de Ştiinţe Politice, Administrative şi ale Comunicării, secţia Jurnalism, a Universităţii „Babeş-Bolyai“ din Cluj-Napoca. Este expert în cadrul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului şi Memoria Exilului Românesc. A iniţiat şi coordonează proiectul www.fenomenulpitesti.ro şi este autorul scenariului filmului ***Demascarea*** (2010) în regia lui Nicolae Mărgineanu – fiul profesorului victimă a regimului comunist, prezentat şi el în acest manual, în cadrul capitolului dedicat memorialisticii (pp. 50-59).

În cele următoare, prezentăm fragmente din lucrarea ***Piteşti. Cronica unei sinucideri asistate***, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Iaşi, Editura Polirom, 2010:

Etapele sistemului

[…] Înăsprirea regimului de detenţie din iunie 1949 şi-a avut rolul său: în doar cîteva luni, deţinuţii au fost aduşi la limita rezistenţei fizice şi morale, prin înfometare, izolare completă de lumea exterioară, dar şi unii de alţii, precum şi prin tratamentul dur şi degradant la care erau supuşi de către gardieni. Odată aduşi în această stare, ei erau introduşi în camere unde se aflau şi o serie de alţi deţinuţi, care fuseseră prelucraţi deja şi lucrau în folosul agresorilor, dar care se prefăceau a le fi prieteni, provocîndu-i la discuţii amicale despre regimul aspru, despre familia lăsată în libertate şi activitatea lor politică. Victimele, ale căror unice contacte cu alte fiinţe în ultimele luni se rezumaseră la strigătele gardienilor cînd erau scoşi la toaletă, însoţite de apelativul „banditule“, erau reconfortate de căldura umană care îi întîmpina, iar rezultatul era că marea majoritate se deschideau în faţa colegilor de suferinţă. Detaliile obţinute astfel de către cei puşi să îi tragă de limbă pe nou-veniţi erau

folosite mai tîrziu în torturi, pentru a-i forţa să facă mărturisiri complete, sau constituiau pur şi simplu motivaţia schingiuirii lor. De foarte multe ori, cei care îi întîmpinau pe nou-veniţi erau foşti prieteni, cunoştinţe ori colegi de facultate, astfel că reţinerile dispăreau brusc. […]

În ceea ce priveşte bătaia propriu-zisă, prima fază era cea a lovirii la comun şi se dădea cu pumnul, palma, piciorul ori ciomagul în orice zonă a corpului sau a capului. Cînd eau anihilaţi şi paralizaţi de şoc şi durere fizică, se trecea la torturarea individuală, pe rînd, a tuturor celor din cameră, în timp ce restul deţinuţilor priveau îngroziţi schingiuirea colegilor şi prietenilor. Grozăvia atrocităţilor avea un rol important în demoralizarea şi înspăimîntarea victimelor, mai ales că torturarea lor putea dura oricît între o zi şi cîteva săptămîni sau chiar luni, pînă cînd se intra în următoarea fază, în care li se cereau pentru prima dată informaţii. Practic, pînă în acel moment, tinerii erau bătuţi fără să le fie foarte clar de ce. Acesta era alt moment de cumpănă, întrucît victimele trebuiau să decidă dacă îşi trădează colegii rămaşi în libertate, uneori chiar membri de familie, ori dacă îi înfruntă pe agresorii lor – verbal, desigur, întrucît fizic era deja imposibil. Avînd în vedere că fuseseră supuşi torturării timp de cîteva zile şi nopţi, ori, în alte cazuri, cîteva săptămîni de zile, numărul celor care cedau începea să crească.

Dincolo de torturile fizice (bătăi la tălpi, la fese, călcatul în picioare, lovituri în stomac ori în organe, statul în diferite poziţii fixe zile întregi, fără posibilitatea de a se mişca etc.), şi celelalte episoade ale zilei constituiau prilej de chinuire a victimelor. Astfel, mesele erau servite fie prin turnarea mîncării fierbinţi pe gît, fie obligînd victimele să se aşeze în patru labe, cu mîinile la spate, şi să se folosească doar de gură, ba uneori să şi guiţe ca porcii. Scoaterea „la program“ (adică la toaletă) se făcea în grabă maximă o dată pe zi, iar cine nu apuca să îşi facă nevoile era nevoit să şi le facă mai tîrziu în celulă. Era un nou prilej de batjocură pentru agresori [v. mărturiile lui Grigore Dumitrescu, în vol. ***Demascarea***, München-Bucureşti, Editura Jon Dumitru – Verlag & Mediana Edit, 1996] […]

După mai multe zile ori săptămîni de tortură, victima era chemată într-un colţ al camerei, unde se aflau membrii comitetului de agresori, care îi cereau să ofere informaţii pe mai multe planuri, în primul rînd cele din libertate, legate de activitatea politică şi organizaţiile din care făcea parte – practic tot ce ascunsese Securităţii în anchete – şi din cadrul închisorilor, cînd trebuia să îi denunţe pe acei membri ai administraţiei care au favorizat-o ori au ajutat-o în vreun fel […] În plus, ei erau obligaţi să îşi înceapă notele informative cu următoarea formulare: „Subsemnatul… deţinut, în urma unui proces de gîndire pe care mi l-am făcut singur, am ajuns la concluzia că am fost necinstit în declaraţiile mele date la anchetă în faţa Securităţii şi ţin din proprie iniţiativă să aduc la cunoştinţă următoarele“ [cf. mărturia lui Octavian Voinea redactată de Gheorghe Andreica în vol. ***Masacrarea studenţimii române în închisorile de la Piteşti, Gherla şi Aiud***, editat de Gheorghe Andreica, f.e., f.l., f.a., pp. 78-80].

Victimelor li se cerea apoi să se autoflageleze public prin batjocorirea propriei persoane, a familiei, a credinţei, a prietenilor şi a tuturor modelelor etice ori de altă natură, etapă al cărei scop era distrugerea lor psihică prin încărcarea conştiinţei cu cele spuse la adresa a tot ce le era drag. Sadismul unora dintre agresori s-a putut manifesta în voie în această fază cînd îi forţau pe nefericiţii obligaţi la această pseudo-spovedanie publică să insiste pe anumite episoade, în general acelea care erau sesizate drept punctul lor sensibil. Invariabil, victimele erau nevoite să afirme că mamele lor erau femei de moravuri uşoare, că taţii lor erau hoţi şi adulteri, că se practicau orgii sexuale în casă, de cele mai multe ori incestuoase, că profesorii lor au fost nişte demagogi care i-au înşelat, că preoţii erau păcătoşi şi veroşi, iar societatea care i-a format – decăzută moral şi spiritual. […]

Mutaţiile sufleteşti care s-au produs în aceste momente au fost extreme, iar regizorii întregului sistem mizau pe aceasta. […]

În etapa următoare, victimelor li se cerea să devină la rîndul lor agresori: fie prin lovirea unor prieteni (înainte de terminarea ciclului de etape), fie, şi mai rău, să se transpună în pielea agresorului pentru a ajuta la trecerea prin toate etapele a altor deţinuţi […]

Comuniştii au mizat pe aceea că niciunul dintre cei care au fost obligaţi să tortureze nu vor avea curajul să mărturisească, însă acest lucru s-a întîmplat totuşi, după 1989. […]

Considerăm că treptele [reeducării] încep nu doar din momentul încetării agresiunii fizice, ci odată cu sosirea în penitenciar. Eliminînd condiţiile de înfometare şi celelalte care ţin de regimul dur de închisoare pe considerentul că, deşi cu un rol important în slăbirea rezistenţei victimelor şi mai accentuate îndeosebi la Piteşti, ele au existat în toate penitenciarele şi lagărele din România comunistă, vedem următoarele stadii prin care victimele au fost forţate să treacă:

I. cîştigarea încrederii şi obţinerea de informaţii despre activitatea politică;

II. torturarea;
III. autodenunţul acţiunilor anticomuniste din exteriorul, dar şi din interiorul închisorii;
IV. autoflagelarea morală;
V. transformarea forţată în agresor.

(Alin Mureşan, ***Piteşti. Cronica unei sinucideri asistate***, Iaşi, Editura Polirom, 2010, pp. 47-53).

*
* *

Teme:

Finalizarea studiului de caz (D):

1. Alcătuiţi un mic dosar al „fenomenului Piteşti" în care să (re)definiţi realţiile interumane. Ţineţi cont de perspectiva: •deţinuţilor; •gardienilor; •torţionarilor; •rudelor deţinuţilor; •oamenilor aflaţi în libertate din România şi din Occident.

2. Dacă aţi izbutit efectuarea micului dosar propus în exerciţiul precedent, imaginaţi o scurtă punere în temă, pe zece-cincisprezece rînduri, despre „fenomenul Piteşti" a categoriei oamenilor liberi ai zilelor noastre din ţară sau/şi din străinătate.

3. Transformaţi textul precedent într-unul de tip argumentativ (cu ipoteză, două-trei argumente pro sau contra şi concluzie).

*
* *

3. Deportările

Formularea cazului:

Motto: *Nu plîngeți, că Dumenzeu îi mare și El ne va scăpa și totul o să fie bine! Numai trebuie să ne rugăm.*

Margareta Cemârtan-Spânu

Dacă pentru adversarii politici declarați ai regimului stalinist de ocupație închisorile ar putea fi interpretate – cu maximă îngăduință, adică situîndu-ne pe o culme a unei imaginare scale a barbariilor – o metodă de luptă politică, deportările masive de populație – bărbați, femei, copii – nu pot fi categorisite decît genocid.

Deportările în Bărăgan au fost o acțiune de amploare de „dislocare" întreprinsă în anii 1950 de regimul comunist din România, cu scopul de a reloca forțat populația care locuia pe o rază de aproximativ 25 km de granița cu Iugoslavia, din județele Timiș, Caraș-Severin și Mehedinți în Câmpia Bărăganului. În 1956, deportații s-au întors la locurile lor natale.

Reperele, descrierea şi analizarea cazului

Mai mult decît orice fraze meșteșugite, deci surclasînd literatura, imaginile preluate în continuare (postate pe un site special – vezi indicația finală a sursei) sînt grăitor-mărturisitoare.

Consultîndu-le atent, vă puteți forma o imagine de ansamblu asupra dimensiunii dramatice a cazului propus. Textul însoțitor este un auxiliar de la care puteți porni în formularea propriilor opinii.

*
* *

3.1. **Deportarea în Bărăgan (1951 - 1956)**

În noaptea de 17-18 iunie 1951, de Rusalii, au fost ridicate din actualele judeţe Timiş, Caraş-Severin şi Mehedinţi, din 258 de localităţi situate în apropierea frontierei cu Iugoslavia, un număr de 12791 de familii, respectiv 40320 de persoane, care au fost deportate în sud-estul României, în cîmpia Bărăganului. Au fost vizate grupuri sociale şi etnice considerate de risc: chiaburi (ţărani înstăriţi), comercianţi, foşti industriaşi, refugiaţi din Basarabia, Bucovina şi Ţinutul Herţa, români, germani, sîrbi, bulgari, aromâni, evrei şi alţii.

O familie nu avea la dispoziţie decît un vagon de marfă, pentru transportul propriu, al unor alimente şi al bunurilor din gospodărie care mai încăpeau. După o călătorie de mai multe zile, deportaţii erau coborîţi în mijlocul cîmpului, unde lotul de pămînt destinat fiecărei familii, pentru construirea casei, era marcat cu ţăruşi. Există mărturii publicate ale celor întorşi acasă, după cinci

ani de deportare. Fotografiile cuprinse în albumul de mai jos, provenind din mediul şvabilor bănăţeni, reprezintă documente de neînlocuit despre viaţa acelor oameni, în acele vremuri şi în acele locuri.

O hartă a aşezărilor deportaţilor poate fi văzută ***aici****.*

Mulţumim domnului Dipl. Ing. Norbert Neidenbach, originar din Iecea Mare, jud. Timiş, pentru imaginile-document puse la dispoziţia noastră.

Odată ajunşi la destinaţie, deportaţii erau lăsaţi în cîmp, între doi ţăruşi care delimitau locul de casă atribuit. Acolo îşi încropeau, din lucrurile aduse de acasă, primul adăpost.

Cum iarna se apropia şi nu mai era vreme pentru ridicarea unei case, deportaţii îşi săpau bordeie...

O fotografie între bordeie, spre aducere aminte... important este că speranţa n-a murit

Se face văiugă pentru noua casă...

O nouă casă ridicată de o familie de deportaţi

Vara, după unu-doi ani, pe lîngă casa deportatului cresc legume şi pomi fructiferi, după obiceiul adus de acasă

Casa din Bărăgan a unei familii de deportaţi şvabi din Variaş

Familie de şvabi bănăţeni în faţa casei ridicate în satul Olaru, Bărăgan, întemeiat de către deportaţi

Deportaţii creşteau, pe lîngă noua gospodărie, animale...

Uliţă în satul Movila Gîldăului, întemeiat de către deportaţi în Bărăgan

Trecînd, grăbiţi, pe uliţă...

Perspectivă de-a lungul uliţei...

Altar sub cerul liber

Comuniune

Olaru, Bărăgan - învăţătoare în faţa şcolii

Olaru, Bărăgan. Tinerii şvabi au adus cu ei obiceiurile de acasă: Bändertanz

Olaru, Bărăgan. Bändertanz

A sosit iarna în Bărăgan...

Zăpezile au crescut...

...tot mai mult... (imagine din Olaru)

...chiar pînă la streaşină (imagine din Olaru)

*Album şi documentar întocmit de **Ionel Crăciun** pe baza fotografiilor din colecţiile **Norbert Neidenbach** (imaginile din satul dispărut Olaru) şi **Franz Dürbeck***

Fundata,Bărăgan: mormintele celor care nu şi-au revăzut casa.

Speranţa nu moare niciodată. Peste ani, acest copil avea să vadă casa părintească neştiută.

***Link-uri**:*

* ***Monumentul deportaţilor în Bărăgan (Timişoara)**, Banaterra*
* ***Monumentul deportaţilor în Bărăgan (Voiteg, jud. Timiş)**, Banaterra*
* *Rusnac, Mircea - **Deportarea bănăţenilor în Bărăgan (1951) din perspectivă istorică**, Banaterra*
* ***Asociaţia foştilor deportaţi în Bărăgan**, site oficial (cuprinde şi un set de fotografii - document)*
* ***Enciclopedia României**, despre deportarea în Bărăgan*

(Sursa: ***http://www.banaterra.eu/romana/deportarea-baragan-1951-1954***).

*
* *

Dan Negru, ***Deportarea în Bărăgan: Stînga sau dreapta?***

Părinții mei, amîndoi, împreună cu bunicii mei au fost deportați în Bărăgan... Deportarea în Bărăgan s-a întîmplat de Rusalii, pe 18 iunie, acum 61 de ani...

Habar n-am de ce deportările naziștilor sînt considerate serioase și grave, dar cele ale comuniștilor ușoare și scuzabile. Poate pentru că evreii au avut forța financiară să-și promoveze durerea. Ambele sînt blamabile în egală măsură...

Pogromul de la Iași, din iunie, are discuții și talk-showuri televizate, dar nu și asasinatele din deportările comuniste din aceeași lună iunie... Diferă anii și mîna asasinului, stînga sau dreapta...

De Rusalii, în noaptea de 18 iunie 1951, bunicii mei au fost ridicați de acasă și urcați în trenuri de marfă, cu copii, bătrîni și bolnavi... După ore de mers cu trenul, au fost aruncați în mijlocul cîmpului Bărăganului, împreună cu alți 45000 de oameni... A fost cea mai amplă acțiune de deportare din istoria modernă a României, despre care nimeni nu vorbește...

După cinci ani li s-a permis să se întoarcă acasă, în Banat, unde totul le-a fost confiscat, case pămînturi... Au luat-o de la capăt și au lăsat în urmă mii de morți...

Ce diferență e între cel care ucide cu mîna stîngă și cel care ucide cu mîna dreaptă? Mă întreb mereu, în iunie, cînd arșița e puternică în Bărăgan...

(Sursa: http://www.opiniatimisoarei.ro/dan-negru-deportarea-in-baragan-stanga-sau-dreapta/23/06/2012)

*
* *

Teme:

Finalizarea studiului de caz (A):

1.Exprimați-vă opinia, pe una-două pagini, despre metoda aleasă de guvernanții Republicii Populare Române ilustrată în imaginile și textele de mai sus. (Puteți porni de la răspunsul vostru la întrebarea: cît știați despre deportările din România pînă în acest moment?).

2. Care credeți că ar putea fi motivul tăcerii media care învăluie aceste tragice evenimente într-o democrație care presupune libertatea cuvîntului scris și tipărit?

3.Urmînd link-urile indicate, aflați și alte date despre evenimentele din 1950-1951.

*
* *

3.2. Deportările în Siberia:
Să nu ne răzbunați! Mărturii despre suferințele românilor din Basarabia

Margareta Cemârtan-Spânu, ***Pasărea fără aripi***

(...) *După ce au încărcat și alți oameni din sat* [Mihăilenii Vechi din raionul Râșcani, județul Bălți]*, mașina a ieșit la șosea. Acolo mai erau vreo paisprezece-cincisprezece mașini ca a noastră și tot convoiul s-a pornit spre Bălți.*

Of, Doamne, ce a mai fost pe drum! Lumea plîngea, femeile – mai ales care treceau pe lîngă cota lor de pămînt – își smulgeau părul din cap. Sărmanii oameni! Își lăsau casele, grădinile, belșugul muncit de ei și se duceau nu știau încotro, „hrană lupilor", cum spuneau activiștii. Altă explicație nu dădeau, să spună că iaca, vă ducem acolo să lucrați sau ceva. Nu! „Hrană lupilor! O să înghețați acolo, o să vă mănînce lupii!" Atîta.

La Bălți ne-au descărcat la gară și mașinile s-au dus. În gară, cît vedeai cu ochii erau tot numai deportați. Veneau căruțe și-i descărcau și iar se duceau după alții și n-aveau unde să-i mai puie. Si-apăi să te ții huiduieli, ocări și fel de fel de murdării! Apă nu era. Copiii strigau:

– Vreau apă, vreau la toaletă!

Care toaletă?!

Soldații răcneau împrejur:

– Jos, jos, ședeți jos!

Se temeau că dacă se scoală cineva, poate să fugă. Dar cum să-i ții jos pe copii? Ei nu puteau, nu înțelegeau, mai ales cei mici, ca de-alde mine. Eu nu pricepeam că-i o tragedie, la mine totul era nou:

– Ia uite aceea ce face, ia uite ceea! Da' de ce plînge aceea?!

Și mă scîrbeam și eu de durerea lor.

Tata de-acuma nu mai plîngea, stătea jos, pe țoale. Bunica n-a plîns de la început. Ședea smerită și zicea:

– Cum a vrea Domnul, cum a vrea Domnul!

Ea, la tot cuvîntul, atîta știa: „Domnul și Dumnezeu, Domnul și Dumnezeu, cum o vrea Domnul" și gata!

Iar nouă ne zicea:

– Nu plîngeți, că Dumnezeu îi mare și bun și El ne va scăpa și totul o să fie bine! Numai trebuie să ne rugăm!

Și iaca așa ne-am mai liniștit.

Dar ceilalți plîngeau, strigau, se căutau. La unii veniseră rudele de prin apropiere de Bălți să-i petreacă la tren și voiau să le mai transmită ceva, dar soldații nu le dădeau voie și-i împingeau cu puștile și răcneau. În scurt, era un adevărat coșmar.

Seara ne-au adunat pe toți și ne-au încărcat în niște vagoane pentru vite: peste tot locul balegă, paie și murdărie! De o parte și de alta erau cîte un rînd de polițe și două ferestruici cu gratii. Nu încăpea om printr-însele, dar totuși erau și acelea cu gratii!

Oamenii au intrat cum au putut, și-au așternut bagajul jos s-au culcat pe bagaje. Aer nu era, că ușile le-au închis imediat. Cînd năduși de tot sau nu mai puteai de atîta duhoare, te duceai să sufli oleacă la fereastră.

Așa am mers spre Siberia. Tot la trei zile o dată opreau trenul în vreo gară și îl alimentau cu apă. Pe urmă dădeau voie să iasă cîte unul din fiecare vagon cu căldarea, să o umple. Dar cît era o căldare de apă la treizeci și cinci de oameni?! Ne ajungea pe o zi cu țîra, și p urmă iară sete și sete, mai ales că primeam de mîncare, tot la trei zile, niște pește sărat.

Nevoile le făceam într-o gaură din scîndură, acolo, în podeaua vagonului. Noi, copiii, nu ne rușinam chiar așa, dar flăcăii și fetele mari ce rușine mai trăgeau! Fetele, mai ales, își rugau părinții să stea în față, să le acopere. De splălat pe mîini sau altceva nici nu putea fi vorba.

Lîngă mine, pe poliță, era o femeie ca la vreo șaptezeci de ani, înaltă, uscățivă, care tot timpul ședea culcată. Stătea cu ochii deschiși și se uita în tavan, mai dormea, visa, dar era tot timpul tăcută, doar din cînd în cînd mai vorbea cu bunica.

De la o vreme, tata s-a uitat la dînsa și mi-a zis:

– Hii, ia du-te de achipuie, îi rece ori îi cladă? Că mi se pare că e moartă!

– Cum moartă? – am întrebat, că nu știam eu atunci ce înseamnă moartă.

Am achipuit-o și era rece. După pielița albă dimprejurul gurii, oamenii ziceau că murise de două zile.

Am început a bocăni în ușă, ca să deschidă soldații și să le spunem. Dar ei n-au deschis, ci numai au întrebat ce s-a întîmplat. Cazacu Petre, care știa rusește, a strigat:

– Avem o moartă aici, trebuie dată jos, că miroase!

– Haraşo! Haraşo!

Și numai a patra zi au deschis. Închipuiți-vă: 40 de grade afară, neduşeală, atîția oameni nespălați în vagon și moarta acolo, descompunîndu-se, iar noi răsuflam tot acest aer.(...)

(***Să nu ne răzbunați! Mărturii despre suferințele românilor din Basarabia***, *adunate de monahul Moise*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2012, pp. 30-32).

*

* *

Ion Moraru, ***Sub semnul „Sabiei Dreptății“***

Necuratul de teme de lumină

A venit și toamna, cînd copiii trebuiau să meargă la școală. Și întrucît bolșevicii au socotit că știința de carte românească nu era chiar atît de trainică, ne-au dat pe toți cu cîte o clasă înapoi. Deci eu am mai făcut un an (...) *clasa a IV-a rusească, cu cititul în limba rusă și istoria Uniunii Sovietice. O săptămînă încheiată ne-au chinuit pe toți cu alfabetul rusesc, cu desenatul secerei și* [a] *ciocanului și cu memorizarea* [celor] *patru cuvinte – Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste – denumirea noii stăpîniri la care trecusem. Pe lîngă asta, trebuia să învățăm obligatoriu poezii despre Stalin, despre toată conducerea satanică a lor. Și grea ne era nedumerirea, că la școală auzeam una, iar acasă ni se spunea alta...* (...)

Un lucru nu le era clar oamenilor: de ce comitetul lucra noaptea și nu ziua. Multă vreme s-au chinuit ei să afle răspuns, pînă ce moș Ion Cojocaru le-a spus, mai cu fereală, taina pe care a descoperit-o el tot citind cărțile sfinte. Cică împărăția asta rusească nouă care a pus stăpînire peste lume, nu-i de la Dumnezeu, ci de la cel rău, de la necuratul; iar necuratul se teme de lumină, fiindcă lumina vine de la Dumnezeu, iar întuneridul de la ucigă-l crucea. Vestea asta nemaiauzită s-a răspîndit cu iuțeală pretutindeni și oamenii au început să privească cu teamă și neîncredere noua orînduire. (...)

(*Op. cit*., pp. 148-149).

1946-1947: Foametea

Cea mai cruntă năpastă care s-a abătut peste Basarabia în anii aceia a fost foametea. Acum, privind în urmă, socot că ea a fost totuși creată artificial, ca să frîngă rezistența oamenilor.

E adevărat că seceta a fost crîncenă și n-a plouat toată vara, dar oricît de vitregă ar fi fost vremea, gospodarii noștri aveau întotdeauna în pod o rezervă de hrană de la an la an. Cu rezerva asta n-ar fi murit de foame, dacă activiștii nu i-ar fi obligat să dea cota la stat, <u>postavka</u>, scuturîndu-le zi și noapte podurile de ultimul bob de grîu.

Bieții oameni, speriați, au început să născocească tot felul de ascunzători: unii și-au făcut pereți dubli la magazie, alții au ascuns pîinea în pămînt sau pe fundul butoaielor de vin. În mai toate casele a apărut din nou rîșnița, fiindcă măcinatul la moară se făcea tot cu plata în grîu. În scurt, să zic așa, pîinea ca și chip al lui Hristos, cum o socoteau țăranii, era în permanență urmărită și arestată.

Grîul luat de la oameni era dus la gară cu căruțele. Acolo activiștii îl descărcau sub cerul liber – că nu erau depozite – și uneori stătea așa, în ploaie, pînă mucezea. Deci nu pîinea în sine îi interesa, ci ca ea să fie luată de la țărani, încît țăranul să rămîie lipit pămîntului și să-l poată conduce cum vor. (...)

(*Op. cit*., pp. 167-168).

Karlag

(...) [În ianuarie 1951, pe un ger cumplit, am fost arestat și trimis în stepa Kazahstanului]. [Acolo] *erau sute de lagăre pentru deținuți, grupate în cîteva baze – Karlag, Steplag, Minlag – care aveau să devină mai tîrziu marile centre industriale ale Uniunii Sovietice: Karaganda, Ekibastuz, Djezkazgan. Fiecare bază era un fel de orășel înzestrat cu minimul necesar pentru deținuți, precum și*

cu cîte o unitate militară de pază suficient de dotată pentru a înăbuși orice revoltă. Toate aceste unități militare comunicau între ele și se centralizau la un cartier general aflat în legătură directă cu Consiliul Suprem de Securitate de la Moscova.

Privite de undeva, de sus, aceste orășele, cu miile lor de luminițe, păreau probabil o salbă uriașă de mărgele atîrnată la pieptul marelui monstru sovietic.

Eșalonul nostru de deținuți s-a oprit în Karaganda, principalul bazin carboinifer din Kazahstan, unde se construiau din plin mine de cărbune. Acolo lagărele se înșirau unele după altele, uniforme și cenușii, alcătuind așa-numitul Karlag, lagăr cu regim intern sever. Un lagăr putea să aibă pînă la cinci mii de deținuți de toate națiile, limba generală de comunicare fiind rusa

Cît priveai cu ochii, era numai stepă goală. Nu aveai unde fugi, nu aveai unde te ascunde. În plus, băștinașilor li se făgăduiau sume mari de bani pentru prinderea „dușmanilor poporului", încît orice evadare era practic imposibilă.

Eu am fost repartizat în lagărul de la Dubovka, mai întîi la cariera de piatră, apoi la construcția minei de cărbuni.

Locuiam în niște barăci lungi de lemn, de cincizeci pe treizeci de metri, pe priciuri construite pe trei etaje. Iarna era îngrozitor de frig. Temperatura scădea pînă la -45^0. Marea noastră fericire era că, lucrînd la construcția minelor, dădeam adesea peste orizonturi de cărbune, așa încît puteam alimenta din plin cele două sobe mari de fier din baracă. Dădeam într-însele cinci, șase, zece lopeți de cărbune și făceam o căldură infernală. Dar și mirosul se îngreuia pe măsură, miros groaznic, de trup omeneesc nespălat.

Cel mai straşnic era cînd începea să viscolească buranul, un vînt care purta pînă departe zăpada amestecată cu nisip. Asta se întîmpla cam o dată la două-trei luni. Atunci se întindea o frînghie groasă de la baraca unde locuiam pînă la baraca unde primeam hrana și mergeam la masă în șir, fiecare cu frînghia subțioară și cu mîinile ținute strîns una în alta, că dacă slăbeai mîinile și te lua vîntul, te ducea undeva și te acoperea cu nisip. Cînd stătea buranul, eram scoși cu toții la curățenie, că mare prăpăd făcea în jur.

(...) *Cît timp lucram pe rocă moale era bine, dar cînd dădeam de rocă dură, munca era mult mai grea, iar puterile noastre slabe, din pricina rației reduse de hrană. Zilnic aveam o anumită normă: atîția metri cubi de rocă ce trebuia sfredelită, încărcată și scoasă la suprafață. Dacă voiai să mănînci, să supraviețuiești, munceai din răsputeri să o îndeplinești. Dacă îți era indiferentă viața, te mulțumeai cu rația simplă de lagăr, de 450 grame de pîine și în scurt timp deveneai distrofic și mureai.*

Se lucra în trei schimburi a cîte opt ore. În restul timpului, cînd nu erai la muncă, trebuia să te gospodărești: spălai rufe, coseai... Cine avea ac de cusut în lagăr se socotea om bogat. Cine nu avea, se descurca cum putea. Pe lîngă acestea, toate lagărele erau înzestrate cu biblioteci bogate. Toată literatura clasică universală o găseai acolo, precum și literatură științifică, trecută, bineînțeles, prin purgatoriul sovietic, ca să corespundă educației ateiste. Era norocos cine putea să memoreze în lagăr! Eu am învățat acolo pe dinafară pe Pușkin, pe Lermontov, dar îndeosebi pe Esenin, de care erau îndrăgostit. Scriitori și poeți români n-am avut deloc, absolut. Doar ce am scris eu într-un caiet, cîteva poezii de-ale noastre pe care mi le mai aminteam.

Ei ne puneau la dispoziție literatura asta ca să ne reeduce, dar pe mine personal m-a ajutat în alt sens. M-a ajutat în primul rînd să-mi educ memoria în toți anii aceia. În al doilea rînd, am acumulat foarte multe cunoștințe, am aflat ce s-a scris, cum s-a scris, multe am aflat.

Am avut marea fericire să-l procur în lagăr pe Shakespeare. Am dat costumul pe care-l aveam din libertate pe o jumătate de litru de țuică și în schimbul la țuica aceea am luat o carte de Shakespeare, șase comedii și șase tragedii. Zece costume merita să dau pe dînsa, nu unul! Dormeam cu ea sub cap și învățasem pe de rost toate replicile personajelor.

Cînd am primit-o, deținutul care mi-a adus-o mi-a zis:

– Să te păzească Dumnezeu și pe tine și cartea, și să ajungeți amîndoi în Moldova ta!

Și așa a fost. După eliberare, m-am întors în Basarabia cu cartea în bocceluță.

(*Op. cit*., pp. 198-202).

*

* *

Teodosia Cosmin, ***De la Cosăuți la vale...***

Nu aveam bani să ne întoarcem acasă

Și iată, în '53, cînd Stalin a murit, noi toți ne-am bucurat. Poate că e și păcat că ne-am bucurat, dar fiecare din ai noștri, dintre deportați, a ieșit afară în stradă. Și aruncau în sus căciulile, femeile boceau de bucurie și spuneau:

– Slavă Domnului, în sfîrșit am scăpat de călău! Poate ceva o să se schimbe în viața noastră!

Ei, s-a schimbat, dar s-a schimbat foarte greu, că, într-adevăr, pe urmă s-a dat ordin ca deportații să fie amnistiați, să fie rejudecați – dar acestea s-au făcut treptat. Treptat au început să elibereze lumea, nu pe toți odată. Ne-au dat și nouă voie, undeva prin '56. Dar acuma nu aveam bani de drum. Cînd ne-au adus în Siberia, ne-au adus cu vagoanele pentru vite, dar acuma, dacă vrei să te întorci, fă bine și plătește! Și noi am lucrat aproape doi ani, zi și noapte – ziua lucram la construcții și seara ne duceam să lucrăm pe contract, ca să facem bani, să putem să ne întoarcem acasă. Și în 1957, la sfîrșitul lui august, noi ne-am întors la baștina noastră. De-acuma, cînd am intrat pe pămîntul basarabean, auzeai vorba românească peste tot. Nu ne venea a crede. Noi cu mama ne îmbrățișam, plîngeam... În sfîrșit, sîntem pe pămîntul noatru!

(*Op. cit*., pp. 299-300).

*

* *

Niet! Nu-i de lucru!

Cînd ne-am întors acasă, unii oameni ne-au primit bine. Au venit să ne vadă. Au avut bucurie. Alții se uitat cu alți ochi. Eu știam cine l-a pîrît pe tătucu' și cine ne-a pus pe noi pe lista de deportare. M-am dus la omul ăsta și i-am spus:

– Ce-ai crezut? Că o să murim? Iată, Dumnezeu a ținut cu noi și ne-am întors acasă!

Nu știu de ce-a îngăduit Dumnezeu să trecem prin această încercare și prin aceste suferințe.

Tătucu' o fost foarte credincios. Mămica o cîntat la Sfînta Biserică. Noi toți am fost credincioși, dar probabil că a fost așa de la Dumnezeu, lăsat de la Dumnezeu să trecem prin pata asta neagră... Dar, cu ajutorul Domnului, am reușit și ne-am întors acasă. Atîta, că tătucu' a rămas acolo să zacă și noi nu știm unde se află.

Acasă, nimic bun nu ne-a așteptat. Casa a fost confiscată și nu ne-au întors-o, au făcut din ea grădiniță de copii. N-am putut să ne întoarcem acasă, am tras la sora Pelaghița. Era foarte greu. Era greu să te angajezi undeva. La noi, în raionul Florești, într-un sat, era un loc mare și au făcut sovieticii o fabrică de zahăr. Și din satul nostru mulți oameni lucrau acolo. Ei, după ce ne-am întors din Siberia, o săptămînă am stat și eu, și pe urmă m-am dus să mă angajez la lucru, că trebuie să lucrezi. Lucrau acolo și fete de la noi, din sat, tinere, și băieți, oameni de toate vîrstele. Și mi-au spus:

– Hai la fabrica de zahăr c-o să te ieie și pe tine!

Eram tînără, aveam 18 pe 19 ani, eram puternică, sănătoasă, puteam să lucrez. Ei, și merg acolo, la fabrica aceea de zahăr și paznicul zice, cînd mă vede:

– Pe matale o se te ieie numaidecît!

Și m-am dus la ferstruica aceea unde se făceau angajările și-am spus că vreau să lucrez aici. Ei mi-au cerut actele, mi-au cerut documentele. Mi-am dat documentele, s-au uitat la ele și se vede că au înțeles de-acolo, din actele mele, au văzut că pașaportul e din Amur și mi-au răspuns așa, aspru:

– Niet! Nu-i de lucru! (...)

A închis și gata. Am ieșit cu lacrimi și m-am întors acasă. Așa-și băteau ei joc de noi ca să nu ne găsim de lucru. Și iară umblam și căutam de lucru. Și găseai undeva, la oameni, te năimeai să lucrezi, te înțelegeai să-ți plătească ceva, acolo. Dar a fost foarte greu.

(*Op. cit.*, pp. 300-301).

*
* *

Teme:

Finalizarea studiului de caz (B):

1.Ce sens reiese din context că ar avea verbul (a) achipui (sub formele *achipuie* și *am achipuit*) din fragmentul datorat Margaretei Cemârtan-Spânu, ***Pasărea fără aripi***? Descoperiți și alte cuvinte și expresii regionale. Credeți că pot fi ele argumente pentru considerarea limbii vorbite atunci și actualmente în Republica Moldova ca „limbă moldovenească", diferită de română? Argumentați-vă răspunsul!

2.De ce credeți că Ion Moraru folosește expresia incorectă „pîinea ca și chip" în fragmentul ***1946-1947: Foametea***? Pentru a elimina greșeala, încercați să reformulați întreaga frază *În scurt, să zic așa, pîinea ca și chip al lui Hristos, cum o socoteau țăranii, era în permanență urmărită și arestată.*

3.Cunoașteți vreuna dintre creațiile autorilor ruși enumerați de memorialistul Ion Moraru? Dar din opera lui Shakespeare? Citiți, la alegere, două poezii aparținînd unora dintre acești mari creatori și alcătuiți fișele de lectură corespunzătoare.

4.Încercați să explicați politica sovieticilor în ținutul românesc ocupat: deportări, rechiziționarea fără despăgubiri de imobile, de bunuri și de „cote", refuzul de a-i angaja pe cei întorși din Siberia etc. Informați-vă de pe site http://www.moldova.md/ care este astăzi realitatea social-politică în Moldova de peste Prut.

*
* *

V. SINTEZE, STUDII DESPRE LITERATURA ARESTATĂ ŞI REZISTENŢĂ

1. Doina Jela, *Drumul Damascului. Spovedania unui torţionar*

MĂRTURISIREA
Bucureşti, 23 martie 1993

Voce I *[prof. Fronea Bădulescu]:*

– Sîntem în ziua de 23 martie 1993 şi aţi venit la noi la asociaţie să ne mărturisiţi ce ştiţi dvs. din experienţa şi din viaţa dvs. Vă rog să ne spuneţi cine sînteţi şi cîteva date despre copilăria dvs.*

Voce II *[Franţ Ţandără]:*

– Începutul copilăriei mele a fost foarte tragic. La 12 ani m-am dus copil de trupă la un regiment, 5 infanterie, din Giurgiu, din localitatea unde m-am născut. Aici a durat copilăria mea de trupă pînă la sfîrşitul războiului din '44, cînd regimentul s-a desfiinţat, s-a contopit cu altă divizie de la Călăraşi, Unitatea 5 cu 23 infanterie. După aceea am rămas al nimănui, dormind prin gări. M-am dus, m-am angajat pe la CFR, Muzeul CFR, fost arsenalul armatei la Tîrgovişte, şi am stat acolo.

Deja începea ceva, începutul comunismului. Era prin '45. Şi m-am îndrăgostit aşa, m-am îndrăgostit de comunism […].

(Doina Jela, ***Drumul Damascului. Spovedania unui fost torţionar***, Bucureşti, Editura Humanitas, 1999, p.7).

*Asociaţia foştilor deţinuţi politici.

[…] *Tatăl meu avusese mai multe femei, trăise în concubinaj cu cîteva femei, s-a gîndit că ar fi bine să mă aducă acasă. Avea cîteva zeci de oi, 20-30 de oi ale lui, mi-a cerut să-i îngrijesc oile. Nu voiam, dar a plîns, mi s-a făcut şi mie milă. Mi-a spus că viitorul nu este al comuniştilor, vor veni americanii, mă vor spînzura, „bă, te spînzură americanii", să trec acasă, „treci acasă", că nu mă are decît pe mine. E adevărat, m-au înduioşat lacrimile dînsului, am venit acasă. Întîmplarea a fost că n-a durat mult, s-a recăsătorit şi în vara aceea cît am stat eu la dînsul a ţinut încă vreo trei-patru femei, asta era în vara lui '47 spre '48, inclusiv '48.*

Într-o zi s-a întîmplat nenorocirea. Eu tot mai treceam pe la partid din cînd în cînd şi auzeam: „rău ai făcut că ai plecat, ce eşti?, un amărît, un cioban“, care mai de care, m-am întîlnit şi cu un secretar, primul secretar al judeţului Vlaşca, o dată, tovarăşul Pavel Ştefan, care a fost şi membru al Comitetului Central. A fost o polemică cînd a fost înlocuit Dej, şi eu am participat cu nişte declaraţii, ce să vă spun, e o poveste mai lungă.

Acest Pavel Ştefan mi-a spus: „Mă, tatăl tău ţi-a stricat viitorul a doua oară, ştii, o dată cînd te-a aruncat, noi te-am adus să te refacem, şi a doua oară tatăl tău te-a distrus. Eu îţi spun sigur, dacă ar fi fost tatăl meu, eu i-aş fi dat una în cap. Un asemenea tată e un om care nu ştie ce vrea, şi nu vrea viitorul copiilor, nici pentru el nu gîndeşte nimic, ţi-a distrus viitorul“. Nu prea am băgat eu la bilă totul. Am lăsat aşa, să curgă. M-am despărţit de dînsul, ultima oară a fost cînd m-am întîlnit. M-am mai întîlnit cu primul secretar, Cristache Vasile, care ulterior a ajuns la regiunea de partid, prim-secretar la regiune, mă iubea foarte mult. Pentru că acest om, un om care eu am şi spus să fie promovat în locul dînsului ca prim-secretar de regiune, am ţinut la el, şi la el, că altfel eu eram, cum să zic, căţelul lu' tovarăşu' Pavel Ştefan, îi spuneam totul, ce se discută pe margini, eram un fel de informator al dînsului, tot ce auzeam, şi nimeni nu se ferea de mine, din cei mai în vîrstă. Aveau multă încredere, dar eu totuşi eram Iudă, îi vindeam lui acest tovarăş Pavel Ştefan. Eu vreau să fie mai scurt: a venit evenimentul cînd s-a petrecut cea mai mare nenorocire din viaţa mea, şi aici e nenorocirea mare. S-a petrecut în iarnă, în 7 decembrie, într-o marţi, chiar marţi cădea. La orele 7 a izbucnit un scandal, care pot să vă documentez, dar vreau să fie scurt, un scandal între mine şi tata, din cauza concubinei, amenînţînd că să plec, m-a făcut bolşevic, „pleacă de la mine, du-te dracu la partidul tău acolo, acolo ţi-e oamenii tăi“.

I-am cerut căciulă, i-am cerut să-mi dea şi mie ce mai era, era iarnă, era 7 decembrie, n-a vrut să-mi dea nimic. Nu premeditasem, nu era ceva premeditat, dar în scurt timp eu am ieşit afară şi mi-am adus aminte, „acest părinte m-a nenorocit, are dreptate tovarăşul Pavel Ştefan, mai bine să-i dau în cap, unde m-oi duce pe urmă, m-oi duce, da' să termin o dată“. Şi în scurtul acesta timp iau hotărîrea să-l ucid. M-am dus, am luat un topor, noi ne scandalizasem un pic, dar fără agresivitate. El iese afară din casă, era întuneric, nu aveam lumină electrică, el iese nepregătit, şi-i dau ca un laş cu toporul în cap, îi dau două lovituri…

…După aceea fug repede la tovarăşul Cristache Vasile şi-i spun: „Tovarăşul Cristache, uite ce-am făcut eu, lui tatăl meu. A avut dreptate tovarăşul Ştefan. Şi i-am dat în cap“. La care el: „Băi, nu ţi-a spus el să-i dai în cap, fii atent ce-ai să declari. Du-te repede acasă, stai acasă, că eu trebuie să chem poliţia, eu dau acum telefon la poliţie, dar du-te direct acasă, că într-o jumătate de oră poliţia vine, hai, du-te direct acasă, că am eu grijă de rest“. M-am dus acasă, nu ştiu precis, că n-aveam ceas, foarte repede văd o trăsură cu comisarul de noapte şi cu doi sergenţi de stradă.

*Şi m-au arestat. Nu mi s-a dat nicio palmă. De dimineaţă au venit cîţiva tovarăşi, anchetatorul care trebuia să mă ancheteze, foarte atenţi au fost cu mine, eram o victimă, nu eram un criminal, eram o victimă. A doua zi, nouă sau zece, a şi apărut în ziarul local, „Vlaşca liberă“, vestea. Scria în doi peri, căutau s-o scalde, am citit şi eu**. *Am fost depus la penitenciar.*

La penitenciar era director fratele lui Teohari Georgescu, Bebe Georgescu. M-a primit foarte frumos înăuntru, mi-a spus că o să plec la Văcăreşti, să am răbdare că multă pedeapsă nu o să am, „că sigur că da, eşti nevinovat, mă, şi bine ai făcut, bine ai făcut“. Eu mă simţeam foarte bine, fiindcă pentru toţi eu n-am făcut o faptă rea, ci o faptă bună. Eu nu mai gîndeam că am făcut bine, sau rău, nu mă mai gîndeam că e nici bine, nici rău, nu mă gîndeam la nimic. Dar m-am simţit în largul meu, acesta-i adevărul. Sigur, primit foarte bine, mi se trimiteau de la partid pachete, mîncare, de la bucătăria partidului, primeam de toate. […]

(*Op. cit.*, pp.8-10).

---

*Redăm aici articolul consemnat de autoare în ***Epilogul*** cărţii:

Fioroasa crimă din Giurgiu

Cu lovituri de topor un fiu îşi ucide părintele.

Zilele trecute populaţia oraşului nostru a luat cunoştinţă de crima făptuită în strada Dragoş vodă, nr. 67.

La această adresă locuia Gh. Ţandără, împreună cu concubina sa, Dumitra Vişan, şi cu un fiu al său din prima căsătorie, Franţ Ţandără.

Este necesar, pentru cunoaşterea mobilului crimei, să arătăm cîteva date din viaţa acestui tînăr.

A fost crescut în mizerie de către mama sa, cu toate că, prin divorţ, trebuia să-l întreţină tatăl. Nemaiputînd a-l ţine, ea l-a trimis tatălui care, deşi avea posibilităţi de a-l creşte, îl trimite Regimentului 5 Dorobanţi ca copil de trupă.

Revenit acasă, tînărul trăia chinuit de acest părinte.

În seara crimei, revenind acasă, tatăl a început obişnuita ceartă.

În toiul certei, Gh. Ţandără a pus mîna pe un cuţit şi a încercat a-l lovi.

Fugind afară, tatăl l-a urmărit, şi el a pus mîna pe un topor şi şi-a lovit părintele. Dîndu-şi seama că l-a omorît, a început a chema vecinii pentru a-i ţine lumînarea.

Sosind organele poliţieneşti, a făcut declaraţiile cuvenite şi, cu acte dresate, a fost înaintat Parchetului.

Coresp. Ş. C.

(„Vlaşca liberă“, pagina 4, luni, 13 decembrie 1948).

(cf. *op. cit.*, p. 173).

ÎNTÎLNIREA

[…]

Mi-a fost evident de cum l-am zărit [pe Franţ Ţandără], *că omul este stăpînit de o emoţie vecină cu panica. Partea proastă era că figura lui slabă, boţită de riduri şi adunată în jurul unei guri strînse, cu maxilarul ieşit, ochii imenşi, fugind în toate părţile sub ochelarii cu dioptrii mari, paloarea chipului şi frica cu care semăna emoţia lui mi-a*[u] *inspirat mie însămi o antipatie totală, spontană. Continui, după ce i-am întins mîna aproape fără să-l privesc, după ce-i dau geanta de voiaj fără să-i mulţumesc, să vorbesc cu profesorul* [Fronea Bădulescu].

Vorbesc repede, fără să spun nimic, despre oraş, despre călătorie, despre ziua neobişnuit de caldă, neîncetînd o clipă să observ cu aviditate pe omul mărunţel de lîngă mine.

Este îmbrăcat foarte îngrijit, într-o cămaşă albă, pulover de lînă englezească, pantaloni din doc albastru imitînd bluginşii şi pantofi lucioşi de piele neagră. Îngrijit este tocmai cuvîntul potrivit, fiindcă altfel blugii lui nu se potrivesc cu puloverul crem, prea elegant. Mai corect ar fi să spun doar că tot ce a pus pe el în dimineaţa asta este nou-nouţ, este îmbrăcat cum se îmbracă oamenii la ţară în duminica Paştelui, ca să se ducă la biserică. Poartă ochelari mari, cu lentile împărţite în două, şi pentru citit, şi pentru distanţă, iar în spatele lentilelor ochii neobişnuit de mobili aleargă în toate părţile. Ceea ce impresionează mai ales la el sînt mîinile, disproporţionat de mari pentru statura lui mai degrabă scundă. Pare un om foarte vînjos, deşi mărunt şi slab. […]

[…] *La şaizeci şi cinci de ani trecuţi, bolnav, munceşte în locul feciorului* […]

Băiatul lui nu are decît 37 de ani, dar este de la 19 ani bolnav de ciroză. „Este păcatele mele pe care le trag“, abia reuşeşte omul să spună, cu gura înţepenită de plîns şi din cauza efortului vocea îi semănase cu un lătrat, apoi îşi suflă zgomotos nasul. Dar eu îmi spun în gînd „că are dreptate, sînt păcatele lui, că 19 ani este fix vîrsta cînd el însuşi şi-a ucis tatăl cu două lovituri de topor şi că acestă coincidenţă […] *este argumentul de netăgăduit al existenţei lui Dumnezeu. Fiindcă Dumnezeu se arată în lume, ca un perceptor, mai ales cînd trebuie să adune plata pentru păcatele noastre. Şi că s-a prezentat aşa să-şi ia plata şi de la Ţandără Franţ“.*

(*Op. cit.*, pp.32-33; p. 36).

ÎNCEPUTURILE

Giurgiu, 27 septembrie 1998

Vocea mea pe banda de reportofon este la început extrem de ezitantă şi de slabă. Mult mai ezitantă decît a omului din faţa mea, ale cărui emoţii abia începeau şi pe care îl aşteaptă o zi grea.*

– Cînd aţi venit în 1993 la Bucureşti, la Asociaţia foştilor deţinuţi politici, ca să mărturisiţi ce ştiaţi, regimul Iliescu nu căzuse, regimul comunist era încă la putere, era un fel de a vă preda, de ce v-aţi dus, totuşi?

Interlocutorul meu nici nu mă lasă să termin.

*– Dacă ei nu mai veneau, doamnă!? M-am dus, pentru că ei nu mai veneau. Îl privesc în ochi şi omul îmi susţine privirea, cu hotărîre. Eu am vrut să fiu judecat, doamnă, vreau să fiu judecat, dar cine să mă judece, la cine să mă duc? Îi ştiam pe toţi şi ştiam cine fuseseră. Vedeam că nu se schimbă şi atunci unde să mă duc? Am zis: mă duc la cei care au suferit, să mă judece ei. Pe urmă, cînd am văzut că nici dînsul** nu mai dă niciun semn, am zis: ce să fac, să aştept să mor, ca să mă judece Dumnezeu poate. Dar voiam să fac şi aici ceva. Să fac şi un bine, că destul rău făcusem, dacă am să vă spun, o să ştiţi. Vreau să fiu judecat. Eu nu pot să fiu propriul meu judecător. Cînd m-am dus la*

judecătorii care sînt acum, adică tot cei de atunci, s-a crezut că sînt plătit de ţărănişti. Nu sînt plătit de nimeni, nu m-a pus nimeni.

[…] *Interlocutorul meu se uită la* [profesorul Fronea Bădulescu, el însuşi fost deţinut politic, suferind iniţial o condamnare la moarte, comutată apoi în muncă silnică pe viaţă***] *ca la o veche cunoştinţă, cu o expresie oarecum protectoare.*

– Fiindcă ei degeaba mărturisesc, doamnă. Eu trebuie să spun ce a fost acolo, nu ei, sărăcuţii, care au suferit. Eu trebuie să spun ce este comunismul, ca să nu mai fie aleşi din nou. Vă dau un exemplu, doamnă, comuna asta de aici de lîngă mine era foarte anticomunistă în 1946, că ştiu, eu făceam atunci comunismul, iar acum duceţi-vă acolo, sînt foarte comunişti acum. Şi, la revoluţie, feciorul m-a întrebat: Bine, mă, da ce-ai făcut tu? Ce rol ai jucat? Nu ţi-e frică ţie că te ia? Nu mi-e frică! Păi dacă s-o schimba? Dacă s-o schimba, eu am spus că aş prefera în faţa unui tribunal, dar dacă întîrzie, măcar să ajut la ceva.

– Ziceţi că dumneavoastră ştiţi cel mai bine ce este comunismul, vreţi să ne spuneţi şi nouă ce este?

– E un partid de criminali, doamnă, ca mine, de borfaşi. De oameni fără căpătîi. Îi ştiu de tînăr. De Ceauşescu să vă spun cum am auzit prima dată. Am fost la închisoare cu unul Blagoie Ieftici, din Timişoara, un sîrb nenorocit, maimuţar el, adică hoţ de buzunare, sau de valize, prin trenuri, condamnat a nu ştiu cîta oară pentru furt de geamantane. Aşa se spune în jargonul borfaşilor la ăştia, maimuţari. L-am auzit zicînd: Mă duc, cînd ies, la Ceauşescu, că am auzit că e general. Adică asta ce înseamnă? Şi că-l cunoştea, de unde-l cunoşteau hoţii de buzunare? Şi că ajunsese general! Prima oară am auzit de el prin '50 de la Blagoie Ieftici. Eu cît fusesem liber nu-l văzusem, deşi era la U.T.C. şi avusesem o invitaţie să merg la Craiova, unde se ţinea un congres al tineretului pe care-l prezida Ceauşescu. Dar l-am cunoscut la Bucureşti pe moldoveanul care l-a ridicat.

– Ce este cu Ieftici, de unde-l cunoştea?

– Blagoie Ieftici zice într-o discuţie cu altul: Păi nu-ţi aminteşti, bă, la Piatra Olt, acolo unde se dădeau lovituri, la Teiuş, la Piatra Olt, unde erau noduri de cale ferată, la toate nodurile, mă, zice, ăla de-i ziceam noi Ciubotăraşu, sau nu mai ştiu cum, o poreclă legată de cizmărie. Cum, mă, s-a mirat, acela, general? Da, mă, general, dacă-ţi spun?!

– Vreţi să spuneţi că-l cunoşteau de pe vremea cînd furau?

– Da, doamnă, era infractor. A încercat unul la televizor să spună, şi avea dreptate, dar nu l-au lăsat. Nici nu-şi mai are rostul acum, dar era un nenorocit. […]

(*Op. cit.*, pp.37-39).

---

*Doina Jela.

**Se referă la profesorul Fronea Bădulescu.

***Redăm aici versurile înfăţişate Doinei Jela în compartimentul trenului cu care se deplasaseră împreună la Giurgiu: *Fusesem condamnat de ei la moarte / Şi-apoi la muncă silnică pe viaţă. / Mi-a fost o vreme inima de gheaţă / Şi am trăit un sentiment aparte. // Mi-a apărut trecutul tot în faţă, / Speranţe, idealuri erau sparte. / Şi visele ce le-am visat, deşarte. // Tot ce a fost s-a estompat în ceaţă. // Dar mi-a rămas o singură credinţă: / Că jertfa va să nască biruinţă. // Descătuşat de amintiri, sînt gata / Destinului să îi primesc răsplata, / Şi-l rog să-mi mai acorde o favoare: / Să mor cu fruntea sus şi în picioare.* (*Op. cit.*, pp. 31.32).

MITRAN MIHAI – SINGURUL MORT CU COŞCIUG DE LA CANAL, ŞI CU NUME

[…] *Eu am încredere în tineri. S-a tot vorbit la noi, şi am mai citit şi eu, de procesul nazismului. La noi un proces al comunismului să fi avut loc, măcar unul moral, că am văzut că românu' este îngăduitor, dacă îi explici, uite ce am făcut eu. Da' uite că nu-l mai interesează pe el treaba asta. Tu vrei să vorbeşti, dar dacă pe el nu-l mai interesează? Mi-a spus moşu ăla la care m-am dus să-l iau să ne predăm amîndoi: Hai, mă, că cu cine să discuţi, tu singur să te spovedeşti, ca un prost! Îmi părea rău pînă la urmă că m-am dus şi la deţinuţii politici. Să mă duc şi la justiţie? Care justiţie? Ăia de acolo trebuie şi ei să se spovedească. Să mă duc, zic, la ăia care au suferit din cauza mea. Dar am văzut că a trecut un an, doi, trei, şi nu se întîmplă nimic. Zic, mă, unde-oi fi căzut, mă?*

– Dar ce vă aşteptaţi să se întîmple?

– Un proces. Ce dacă nu mai sînt în viaţă? Lui Drăghici, dacă a murit, nu i se poate face un proces post-mortem? Îi aud pe politicienii ăştia. Vorbesc mult de comunism. De stînga. Că este mai bun un comunism cu faţă umană. Că decît fascism, naţional-socialism, ţărănism, mai bine un

socialism cu faţă umană. Comunismul nu are şi nu poate să aibă, doamnă, o faţă umană. Cum-necum, el trebuie înlocuit şi să se predea ştafeta, şi să nu mai fie. Fiindcă nu este bun, nu e sănătos. Comunismu' e sadic şi mai sadic ca la noi n-a fost în nicio ţară. […]

[…] *dacă mă întrebaţi de politici, aşa, uite ce pot să vă spun. Eu, ca să fac bine la politici, eu nu le-am făcut bine niciodată. Numai rău. Dar dacă vreţi să ştiţi cum erau ei aşa, pot să vă spun. Personalităţile mari erau nişte oameni cu comportări foarte manierate, nobile* […] *De exemplu, prinţul Ghica, cînd i-am luat basca şi i-am smuls stema. A lăsat aşa capul jos, încît gestul lui, am rămas eu ca prostul, fără să mai am vreo replică. Pe el îl durea că eu am smuls stema aia* [cu însemnele regale], *dar n-a spus nimic. Deci noblеţea lui sufletu' lui. Şi pe mine parcă m-a lovit ceva, aşa, că nu mi-a dat răspuns. Eu aşteptam aşa, să am contrazicere, să intru în contact cu el. Nu mi-a dat posibilitatea să intru în contact cu el. M-a ţinut la distanţă cu gestul lui… Spuneaţi că m-a abătut încet-încet. Cîte un gest ca ăsta…*

– Au murit totuşi mai ales ei, nu?

– S-a murit mult de boli, de hrană proastă, de muncă.*

– Cînd aţi fost folosit la Ministerul de Interne, anchetatorul nu tortura niciodată?

– El, acolo, la postu' lui, tortura şi el. Ţi-l dădea în primire, nu ştiai de la ce anchetator vine. Dar cînd eram împreună, nu tortura, pe mine mă folosea. El decît cu înjurăturile. Era puţine cazuri, dar exista, cînd nu putea să scoată de la el acolo la birou, nicio vorbă, veneau aici. Aici [la Spitalul 9] *era mai la largu' lui.*

– Nu existau camere de tortură şi la Securitate?

– Ba da, dar aici erau mai la largu' lor. De exemplu, el sosea la 8-9 seara, şi începea cînd nu era nimeni.

– Dar omul acela torturat nu striga?

– Ba striga, doamnă, dar cine-l auzea? Cine-l auzea? Tot nişte oameni distruşi, ca şi el? Nu se auzea, pentru că acolo au fost şi camere de turbaţi. Pe timpuri au fost nişte camere tapiţate, nu ştiu, pentru torturi sau pentru turbaţi. Eu am văzut camerele alea. Iar sanitarul Diaconescu îmi explica, miliţienii habar nu aveau, erau oameni veniţi de la ţară, dar eu eram curios să descopăr, că am văzut pereţii tapiţaţi, de ce erau tapiţaţi. El spunea că sînt pentru că se dădeau cu capul de perete. Să ştiţi că şi eu tot aşa făceam. Mă repezeam cu capul, să se vadă că există în mine ceva nebunească.

– De ce dura atît de mult un interogatoriu? 10-12 ore în care se scriau doar o pagină-două?

– Pentru că uneori îţi repeta întrebarea de 50 de ori, ca să-l înnebunească pe anchetat. Păi, ziceai: domnule, nu ţi-am răspuns? – Ia mai spune o dată, ia mai repetă, ia uite ce-ai spus, aici, adineauri ai spus aşa – lipsea un cuvînt – revenea brusc la altă treabă. Îl aducea pe om în situaţia să nu mai poată repeta, permanent îi scăpa ceva. Unii începeau cu bătăi de la prima întrebare. Şi mergea cu laşitatea pînă acolo că-mi spunea mie să… adică să nu apese el pe uşă, cînd îi punea degetele. Mă punea pe mine să împing. Împinge, mă, iar eu arătam că am o bărbăţie. El nu, mă punea pe mine…

– …În ce alt fel mai erau torturaţi?

– Erau torturi diferite. Fiecare avea metoda lui. Nu erau toţi cu aceeaşi metodă. Pot să vă spun că au fost şi anchetatori care au cercetat fără agresivitate. Există. Am văzut unu care a încercat asta acolo. Nu era ancheta luui, a venit seara, şi ăla care anchetase a venit a doua zi. Cînd a venit din nou, nu l-a mai găsit în viaţă pe arestat. Şi mă întreabă: Cine a fost ăla, cum arăta? Adică ei între ei nu se ştiau. Dar nici eu nu-i spuneam cum arăta. „Era înalt, aşa, era călare pe un cal alb", că să mă creadă nebun. Îi dădeam un răspuns de nebun, îi spuneam ce-i spuneam, ca să nu mai creadă. Dacă venea seara, mie îmi convenea. Scăpam din calvaru' ăla şi începea cazu' ăsta. Ăla rămînea pentru a doua seară, deşi ceilalţi presa. Nu erau camere multe. Trebuia să le golesc repede […] *De exemplu, era sugrumarea, pînă acolo ajungea. Cînd îl sugruma, îi dădea drumul, iar îl strîngea, de mai multe ori. El se mai opunea, se zbătea şi atunci îl ajutai pe anchetator. Iar îi dădeai drumul, iar îl strîngeai S-a întîmplat să şi moară. Din joacă. Că zicea: „Ia mai strînge, mă. Nu vrea? Ia mai strînge-l". Unii era loviţi. Lovitura după ceafă. Cauza moartea. Dacă te lovea la creieru' mic, mureai pe loc. Dar nu răspundea nimeni de moartea asta. N-a fost niciodată nicio cercetare* […] *La drept comun, da. Umbla familiile pe la procuratură, se interesau, aflau decesul şi procuratura trebuia să intervină. La ceilalţi, dacă mai umbla, se răpspundea: „A fost bolnav", la cauza decesului. Lua act de acolo, că la fiecare deţinut se trimetea acasă o înştiinţare la un an, la şase luni. Semna medicul. Dar la Spitalul 9 eu cred că Tomorug** n-a semnat niciun deces.* […]

*Cele mai multe dintre decesele înregistrate de oficialităţi – evident de fiecare dată sub numărul real – [erau din pricina] tuberculozei, enterocolitei, debilităţii fizice, anginei pectorale. Un document apărut în ancheta din 1968 vorbea de 656 de morţi în toate lagărele de muncă între 1950-1955. (Nota autoarei).

(*Op. cit.*, p. 98; pp. 100-103).

**Cf. nota de la p. 137 a cărţii: *Doctorul Epaminonda Tomorug a lucrat la Spitalul „Gheorghe Marinescu" – de la 1 august 1951 – ca şef de secţie la Psihiatrie. Înainte lucrase în Direcţia Generală a Penitenciarelor. S-a pensionat la 1 noiembrie 1969. A decedat zece ani mai tîrziu.*

OCOLUL

„Greu îţi este ţie să izbeşti cu piciorul în ţepuşe."
***(Faptele Apostolilor**, 9,5)*

[…] *Venisem* [la Giurgiu] *pentru că profesorul* [Fronea Bădulescu] *mi-o ceruse. Pentru el, faptul că pe undeva, prin străfundurile neumblate ale ţării trăieşte cineva pe care-l încearcă sentimentul căinţei era un motiv suficient să te scoli la patru dimineaţa, să străbaţi în preistorice tramvaie cartierele cele mai sordide ale Bucureştiului, să iei un bilet pînă la Ruse, ca să cobori în oraşul ăsta de frontieră prăfuit şi murdar, plin de figuri suspecte de traficanţi, şi să-l întîlneşti. Şi, da, cînd îl văzuse, omul îi spusese: „Aţi venit, în fine, dom' profesor. Credeam că m-aţi lăsat şi dumneavoastră baltă". Or, profesorul nu e omul să lase pe cineva baltă. Şi nu numai pentru că nu există iertare fără mărturisire, cum îmi spusese, creştineşte. Dar nu există mărturisire autentică fără căinţă, „iar omul acesta se căieşte, doamnă". Ei bine, ca să văd Căinţa dădusem eu fuga. Ştiam că nu era treaba mea să primesc mărturisirea cuiva şi să iert pe cienva. Nici măcar să particip, sau să asist la iertarea cuiva. Treaba mea era să scriu. Credeam, ca şi profesorul, că remuşcarea înseamnă salvare. Dacă în vremurile şi locurile noastre trăia cineva pe care-l încerca sentimentul căinţei, înseamnă că eram salvaţi. Nu iertarea era aici în joc, ci renaşterea. Profesorul spune că nu există nici renaştere nici revenire la viaţă fără căinţă, şi mi se păruse, ca şi lui, că salvarea noastră, cum venise pînă atunci de la arhangheli, de la monarhul luminat, de la victime, de la tineri, trebuia să vină de la un torţionar care se căieşte. Şi într-adevăr, se căia. Ca în filmul lui Abduladze*. Vocea lui aspră, metalică, uneori lătrată, ca şi cum şi-ar fi smuls-o din piept cu efort, în rafale scurte, era aproape de strigăt şi de urlet. Nu există cuvinte pentru mărturisire. Pentru mărturisirea întreagă. Nici nu poate fi făcută din cuvinte. Şi acolo, în filmul lui Abduladze, ea era un urlet, un blestem de sine şi un gest. Îmi închipuisem că e uşor să smulgi din mormînt un cadavru şi să-l azvîrli urlînd în prăpastie. Nu este aşa, fiindcă tu însuţi eşti acel cadavru. Celulă moartă lîngă celulă vie, în acelaşi trup, pînă-n vîrful degetelor şi pînă la ultimul fir de păr. Unde-i Saul, şi unde-i Pavel, aici? Şi ce caut eu în istoria asta?*

Fiindcă nu-l mai priveam şi nu-l mai ascultam, omul din faţa mea devenise şi mai incoerent. Venise din nou momentul greu, oroarea mută, fără cuvinte, şi din nou se învîrtea înnebunit deasupra amintirii, a imaginii aceleia de neuitat, pe care totuşi el voise s-o numească. Ca o primejdie, ca un abis, nicicum ca o salvare. Pînă scapă din nou şi se îndepărtează, în cercuri din ce în ce mai largi, de prăpastie. Deşi se vede că nu cu voia lui face ocolul ăsta, că el se petrece inconştient. Nu uită de ce-am venit şi că el m-a chemat, nici în momentele cînd, involuntar, se îndepărtează şi se îndreaptă spre zone mai calme. Ca să revină apoi, cu lacrimi în ochi, cu fălcile încleştate şi chipul congestionat, rostind o scuză şi redevenind incoerent. Ştiu de-acum că asta va fi toată mărturisirea lui: că se va roti, se va roti, în cercuri strînse deasupra abisului şi tot ce poate face este să plonjeze din cînd în cînd, fulgerător, să prindă ceva, din zbor, şi să se îndepărteze apoi din nou…"

*Este vorba despre filmul „Căinţa" (1984), despre care Anne Kieffer menţiona în ***Dictionnaire des films*** (Larousse, 1995): *Sub cămaşa neagră a lui Mussolini, mustaţa lui Hitler, lornionul lui Beria şi bonomia lui Stalin, apare figura emblematică a dictatorului. Cu un stil realist şi simbolic, Tenghiz Abduladze încarcă acest portret cu grotescul şi cu exagerarea proprii totalitarismului.*

*
* *

Explicaţia scopului spaţiului, la inaugurare: 2 noiembrie2004

Un spaţiu Internet pentru promovarea Procesului Comunismului

Acest „spaţiu Internet" (www.ProcesulComunismului.com) va fi dedicat unui proces public, intentat celor care au adoptat comunismul, complotînd contra intereselor României (1917-1944), l-au instalat prin teroare şi genocid (1944-1964), l-au organizat ca pe un lagăr de exploatare, exterminare şi alienare (1964-1989) şi l-au convertit în final într-un capitalism distructiv, pentru a valorifica prada şi a evita judecata (1989-2004-?).

Pînă va fi găsit un termen mai potrivit, putem numi acest îndelungat „politicid", ale carui faze formează un tot unitar – „comunismul românesc". Putem numi gruparea care l-a comis – „Oligarhia (Nomenclatura, Puterea, Reţeaua, Mafia, Căpuşa) Comunistă". Putem desemna demersul civic reparator prin „Procesul Comunismului". Suntem însă conştienţi că aceste sintagme, atacate continuu de propaganda Mafiei, pot produce confuzii, divergenţe, diversiuni şi confiscări. Noi nu dorim să facem un proces politic al foştilor membri P.C.R., pe care îi considerăm mai curînd victimele unui proces de compromitere în lant

*
* *

Teme:

1. Alcătuiţi două echipe şi imaginaţi un tribunal: cu judecători, juraţi, martori, avocaţi (al acuzării şi al apărării) etc. şi consemnaţi un verdict final pentru Ţandără.

2. Citiţi capitolul 9 din ***Biblia sau Sfînta Scriptură. Faptele Sfinţilor Apostoli*** şi apoi faceţi o paralelă cu mărturiile personajului central al cărţii Doinei Jela, argumentînd într-un eseu de două-trei pagini alegerea titlului acestei tulburătoare spovedanii.

3. Inventariaţi minimum zece erori de limbă din fragmentele reproduse şi rescrieţi pasajele conform normelor actuale.

4. De ce credeţi că, în mod deliberat, Doina Jela a redat în scris vorbele înregistrate pe reportofon ale lui F. Ţandără cu numeroase erori precum acelea descoperite şi de voi, în exerciţiul precedent?

Repere critice:

Drumul Damascului nu trece prin România, spunea cu amărăciune un eseist.

Personajul cărţii de faţă caută de ani şi ani un suflet, un preot, un tribunal în faţa căruia să mărturisească despre oroare, contribuind în felul său la însănătoşirea sufletelor noastre bolnave de oroare. Unealtă a Securităţii şi a partidului, de la 19 la 25 de ani el a îndeplinit rolul de torţionar în beciurile Ministerului de Interne şi ale închisorii Văcăreşti, la Canal şi, mai ales, în saloanele speciale ale Spitalului 9, într-o perioadă – prima jumătate a deceniului şase – cînd încă nu se ştia despre abuzurile psihiatrice în slujba puterii.

Unică, după ştiinţa noastră, nu doar în memorialistica românească, ci şi în aceea a altor popoare ieşite din comunism, mărturia de faţă dă seamă, mai convingător poate decît mărturiile celor care au îndurat răul, de iadul comunist. Ea este totodată o dovadă a marii şanse de salvare a omului prin spovedanie şi căinţă.

(De pe coperta a patra a ediţiei din 1999).

*
* *

Au apărut la noi, după 1989, nenumărate şi nu o dată remarcabile „memoriale“ despre închisorile comuniste româneşti aparţinînd, în genere, bătrînilor deţinuţi politici, în care au fost înfăţişate ororile inimaginabile, crimele săvîrşite de călăi sadici, la comanda guvernului pro-moscovit, instalat la 6 martie 1945. Să amintesc doar ***Jurnalul fericirii*** *de N. Steinhardt şi* ***Închisoarea noastră cea de toate zilele*** *de Ion Ioanid. În primii ani postdecembrişti, s-a scris cum se cuvenea despre ele, dar, de la o vreme, cronicarii (titularii de rubrici) se arată oarecum reţinuţi, poate şi dintr-o anume saturare a pieţei de literatură memorialistică, mă tem însă că şi din cauza unei vinovate opinii pornite dinspre cercurile de stînga occidentale (în special, franceze), care, pur şi simplu, refuză – nu prea se înţelege de ce – echivalarea gulagului comunist, în care au pierit zeci de milioane de oameni, cu holocaustul nazist. Şi astfel începe să se aştearnă tăcerea, uitarea despre cele cîte s-au întîmplat cu acest biet popor al nostru, nu cu secole în urmă, ci chiar acum cîteva decenii. Multe ar trebui să învăţăm noi, românii, de la prietenii evrei şi, nu în cele din urmă, desăvîrşitul cult al martirilor, al fraţilor lor căzuţi pradă înflăcăratului rug al prigoanei rasiale, hitleriste, legionare şi chiar comuniste. Cine uită nu merită, s-a spus cu dreptate.*

Cartea pe care o comentez nu e una de amintiri a unei victime, ci, nu ne-ar veni a crede, confesiunea unui călău, a unui torţionar. El se căieşte pentru toate nelegiuirile comise şi, mai ales, le descrie cu o abundenţă de fapte, dînd, încă o dată, la o parte, după atîţia ani, masca „umanitaristă“ a comunismului, care ascundea rînjetul sadic al unui monstru, cu mîinile mereu însîngerate. Curioasă atitudine a celor dispuşi să minimalizeze această înfiorătoare uzină a morţii (gulagul), care a „funcţionat“ la cei mai înalţi parametri în Europa secolului [al] *XX*-[lea]*, inaugurată în Rusia, în timpul „marii revoluţii“ bolşevice, şi prelucrată ca model, după cel de-al Doilea Război Mondial, în ţările captive din răsăritul continentului, în Asia şi pe coastele Americii centrale.*

Eroul povestirilor care depune mărturie, transcrisă cu tact şi îndemînare de Doina Jela, torţionarul, se numeşte Franţ Ţandără, fiu al unui ţăran „rău şi hapsîn“, „sclav al banului“. La 12 ani e dat copil de trupă, fiind în admiraţia legionarilor. Neînţelegîndu-se cu tatăl său, „burghezul“, prin 1946, se apropie de comunism, intrînd sub influenţa malefică a activistului Pavel Ştefan, ajuns ministru. Acesta îi devine mentor moral, instigîndu-l direct la crimă: „Eu îţi spun sigur, dacă ar fi tatăl meu, eu i-aş da una în cap“, ceea ce, fără să gîndească prea mult, adolescentul Ţandără şi face, omorîndu-şi părintele cu toporul. Condamnat la 13 ani de închisoare, comuniştii aproape că-l felicită pentru odioasa ispravă (omorîse un ***exploatator****!). Directorul puşcăriei, frate cu Teohari Georgescu, ministrul de interne al acelor ani, îl primeşte cu braţele deschise, „tovărăşeşte“. Ţandără beneficiază de un regim privilegiat, i se trimit pachete – vine mereu la „vorbitor“ mentorul Pavel Ştefan, i se permite să aibă chiar şi femei. După 50 de ani, parcă fără să sesizeze scopul criminal în care fusese racolat, va spune: „Am simţit atunci că partidu' are grijă de mine“. Şi „partidu'“ îl foloseşte, deocamdată, ca* ***turnător****, plasîndu-l într-o secţie de „politici“. Avea misiunea să-i supravegheze nu numai pe deţinuţi, dar şi pe gardieni. I se promite că, dacă se va achita „corespunzător“ de sarcinile „trasate“, va fi în curînd graţiat şi reabilitat. Nu rămîne mult în închisoare. E trimis la Canal, într-o „muncă“ superioară, unde consideră că a început să lucreze „bine“. Viclean, ca să-şi consolideze poziţia, îşi alege brigadieri dintre cei mai săraci cu duhul, spre a-i putea manipula mai uşor şi a înlătura orice concurenţă. Deţinuţii, din ce în ce mai mulţi, care „veneau acum dube, dube, dube“, înfometaţi, erau puşi să spargă piatră pînă la epuizare. Mureau 30-40 pe zi, întrucît conducerea lagărului avea sarcina* ***să fie exterminaţi****. Intrat pe de-a-ntregul în pielea de* ***torţionar****, Ţandără se autocaracterizează cu extremă luciditate. El recunoaşte că era şmecher, egoist, hoţ şi crud. „Nu mai credea în partid“. Să adaug că se dovedea şi laş, pentru că nu se temea de Dumnezeu, ci numai de o eventuală schimbare a regimului. „Dacă aveam oftică pe cineva,* ***îl terminam cu bătaia****“ (s.n.). Unuia i-a fracturat mîna, lovindu-l cu coada lopeţii. Rău şi răzbunător, el se comporta sadic: „****I-aş fi omorît pe toţi****“ (deţinuţii), fanatic, întrucît era „****înrăit împotriva burgheziei la maxim****“ (s.m.), cinic pînă la cea mai joasă inumanitate, pentru că faptele oribile pe care le săvîrşea zilnic* ***îl distrau****, pur şi simplu. Ţandără mai declară că a fost oportunist, versatil, mincinos, „cu tupeu“ şi „relaţii“, că avea „papagal politic“, mai exact că era un „clănţău“, cum se mai observă şi din lunga lui spovedanie.*

Deoarece „lucra“ în disperare, „ca un paranoic“, fiind convins că îi „lichida“ pe „duşmanii poporului“, torţionarul emerit a fost „avansat“, fiind trimis, mai întîi ca „pacient“, apoi, „cadru medical“ în „secţia specială“ a Spitalului de psihiatrie nr. 9 [din Bucureşti]. *Acum trebuia să joace teatru, s-o facă pe bolnavul, supraveghindu-i politic pe ceilalţi, să participe la anchete. Ca „sanitar“, i se încredinţează „seruri“ pentru „tratamente“, în realitate, stricnină, injecţiile fiind, e de înţeles, letale. Aici, ne informează meticulos fostul „cadru“, se practica un alt fel de exterminare. Deţinuţii veneau deja cu oasele frînte, cu unghiile smulse, încît adesea mureau la o oră-două de la sosire. Mulţi nefericiţi erau supuşi unor groaznice suplicii, pînă îşi dădeau duhul. Cadavrele urmau să fie aruncate, ca sacii sau pietroaiele, în căruţe şi, de acolo, în groapa comună. Scenele şi atmosfera din această uzină lugubră a morţii sugerează direct Auschwitzul.*

Ţandără mai descrie şi tipul torturilor, fie de la [Spitalul] *nr. 9, fie secţiile de anchetă pe unde a „lucrat“: bătaia cu creionul peste testicule, metodă în care se laudă că devenise expert (primul om pe care a aplicat-o a murit foarte curînd), zdrobirea degetelor în canatul uşii, sugrumarea, lovitura după ceafă cauzatoare de moarte, electrocutarea la tălpi, bătaia cu „săculeţii de nisip“ care nu lăsau nicio urmă, dar „plămînii se dezlipeau, omul scuipa sînge şi murea“. La toate acestea, autoarea, Doina Jela, mai adaugă mărturiile, de fapt declaraţiile, lui Pavel Ştefan, mentorul lui Ţandără, făcute în faţa unei comisii de partid în 1968: deţinuţilor li se dădea să mănînce fecale, erau spînzuraţi cu capul în jos şi, în două ore, mureau; după ce fuseseră snopiţi în bătaie, erau obligaţi să strige: „Stalin şi poporul rus libertate ne-au adus“; ofiţerul securist a dat ordin să treacă peste un deţinut căzut în zăpadă şi să-l zdrobească sub copitele cailor şi sub roţile căruţei etc. etc.*

*Nu vă cutremuraţi că s-au putut întîmpla asemenea nelegiuiri strigătoare la cer, care nu se regăsesc nici în **Infernul** lui Dante? „Se sparie gîndul“, vorba cronicarului. A le minimaliza, cum încearcă unii, frizează absurdul şi culmea imoralităţii, înjosirea bunului simţ şi a justiţiei umane. În faţa lor, deşi participă la ele, nu poate rezista prea mult niciun îndoctrinat şi un fanatic, precum înrăitul Ţandără. După 30-35 de zile de „muncă“ în „secţia specială“, abia aşteaptă să se întoarcă în penitenciar, la **relaxare**, singurul loc în care se simţea atît de bine şi atotputernic, încît, nefericitul, n-ar mai fi vrut să fie eliberat. Ca să nu se mai întoarcă la „Psihiatrie“, voia să mai facă un omor, spre a fi condamnat şi să-şi poată efectua pedeapsa ca recidivist.*

Eroul-torţionar ţine să precizeze într-un fel de concluzie că partidul comunist e „un partid de criminali, ca şi el, de borfaşi, de oameni fără căpătîi“. Gheorghiu-Dej se înconjurase de infractori, primul director de la Gherla fusese hoţ de buzunare, iar un consilier al său, spărgător de case de bani. Ţandără l-a cunoscut foarte bine, fiindu-i „colaborator“ apropiat, pe ţiganul Stănciugel (amintit şi de unii memorialişti trecuţi prin închisori), care-şi omorîse nevasta dintr-o singură palmă şi care, criminal odios, a ars un deţinut în cuptorul de cărămidă.

***Spovedania unui torţionar** colcăie de orori, unele ştiute şi din alte cărţi-document, altele, vai, inedite, cu toatele descrise în premieră, nu de către o victimă, ci de către un sîngeros executant, care, spre deosebire de tovarăşii lui, are grele mustrări de conştiinţă, simţind nevoia să se despovăreze, să mărturisească şi chiar să-şi primească pedeapsa. El nu încetează să se autocritice („Vă spun eu, am fost bestii mari“), să caracterizeze comunismul, ca unul care-l practicase cu metodele lui cele mai abominabile: „Comunismul nu poate avea faţă umană“, „e criminal şi sadic, acesta-i adevărul. A distrus tot ce e valoare“. Ţandără ar vrea să fie judecat, însă dezamăgit de partidele politice postdecembriste, îşi dă seama că nu există încă o instanţă morală. Ca dovadă, legea Ticu* (desfigurată) pe care o consideră, cum şi este, doar un paliativ. Tocmai securiştii şi torţionarii nu sînt incriminaţi, cum ar fi de aşteptat.*

*Eliberat în 1955, după numai 7 ani de detenţie (avusese de executat 13), devenit anticomunist, Ţandără nu şi-a pierdut chiar toate reflexele de activist colţos, vorbeşte curent limba de lemn**, într-un stil agramat, încît autoarea cărţii, Doina Jela, ca şi colaboratorul ei, Fronea Bădulescu, sînt nevoiţi să intervină adesea, spre a-l corecta, a elimina pe cît posibil prolixităţile, divagaţiile, incoerenţele şi a-l aduce pe erou la firul principal al naraţiunii. Căinţa lui Ţandără li se pare sinceră: „Vocea lui aspră nu latră, urlă. În glasul lui e atîta durere“. Deasupra textului pluteşte ideea de iertare pentru cel care îşi recunoaşte nelegiuirile şi vrea să fie judecat. Se omite însă faptul că biserica însăşi le dă „canoane“ (pedepse) păcătoşilor, că însuşi eroul spovedaniei le cere, spre uşurarea conştiinţei sale prea încărcate. O adevărată cioară albă, Ţandără merită, într-adevăr, pînă la urmă, să fie iertat nu atît pentru crimele mărturisite, cît pentru faptul că e singurul, dar absolut singurul, care a avut curajul să se spovedească şi să spună adevărul în gura mare, despre urgia comunistă la care participase din plin, spre deosebire de tovarăşii săi de „muncă“, ce se obstinează să n-o facă, preferînd să-şi trăiască şi ultimele zile în balta stătută, mirosind a sîngele ororilor pe care le-au săvîrşit.*

În totul (mă refer şi la capitolul Personaje secundare, conţinînd preţioase informaţii şi despre alţi călăi notorii), Doina Jela a realizat încă o excepţională carte-document.

(Al. Săndulescu, ***Spovedania unui torţionar***, preluat din „Adevărul literar şi artistic“, anul X nr. 582, 28 august 2001, p. 12)

Absolventă a Universităţii din Bucureşti, Facultatea de Filologie, Doina Jela (n. 1951) este prozatoare, publicistă, autoare a unui mare număr de eseuri, cronici, recenzii, interviuri, apărute în reviste ca „Tomis“, „Arta“, „Amfiteatru“, „România literară“, „Contemporanul“, „Familia“, „Observator“ (München), „22“, „Vatra“.

În 1995, publică la Editura Humanitas romanul non-fictiv ***Cazul Nichita Dumitru*** (premiul de onoare pe anul 1996 al Asociaţiei Internaţionale a Scriitorilor şi Oamenilor de Artă Români, cu sediul la Washinghton). Alte volume: ***Telejurnalul de noapte*** (1997), ***Această dragoste care ne leagă*** (1998 – desemnată „Cartea anului“ la Tîrgul internaţional de carte de la Timişoara), ***Lexiconul negru, unelte ale represiunii comuniste*** (2001). Apărut în 1999 şi reeditat în 2002 în colecţia „Procesul comunismului“, volumul ***Drumul Damasculuі...*** a stat la baza ecranizării regizorului Lucian Pintilie din anul 2001 ***După-amiaza unui torţionar.***

Criticii literari, scriitorii ori simplii cititori de scrieri memorialistice au primit, prin intermediul Doinei Jela, un prilej neaşteptat de meditaţie prin ***Drumul Damascului. Spovedania unui torţionar***. Perspectiva aparţine unuia dintre actorii epocii, aflat de cealaltă parte a baricadei. În virtutea adagiului latin *audiatur et altera pars*, am preluat, cu acordul autoarei, cîteva fragmente din curajoasa – pînă acum singulara în Europa de Est – spovedanie.

Troiță

2. Florin Mătrescu, *Holocaustul roşu. Crimele comunismului internaţional în cifre*

Pe cît de numeroase sînt scrierile memorialistice despre realităţile închisorilor şi lagărelor, pe atît de puţine sînt estimările cantitative privind exterminările cauzate de regimul comunist din România. În acest sens, putem spune că există, potrivit informaţiilor culese de noi, un singur studiu statistic conţinînd date concludente şi demne de crezare asupra genocidului la care a fost supus poporul român după 23 august 1944. Proiectul de valoare istorică şi morală inestimabilă al „Memorialului de la Sighet“ şi al unui „Centru internaţional de studii“, crearea „Fundaţiei Memoria“ (şi a publicaţiei cu acelaşi nume), realizarea serialului „Memorialul durerii“ (prezentat la televiziunea română) şi sesiunile de comunicări ştiinţifice de la Sighet, ajunse, în 1996, la cea de-a treia, au dat un impuls remarcabil culegerii şi prelucrării datelor legate de crimele comuniste în România, al căror beneficiar – în parte cel puţin – este şi autorul acestei cărţi.

Sistematizînd în mod cronologic materialul documentar de care dispunem, putem deosebi următoarele etape în desfăşurarea „holocaustului roşu“ sau ***Genocidului comunist*** *în România:*

¤ *Primul moment l-a reprezentat inexistentul armistiţiu (în realitate „o capitulare fără condiţii) de la 23 august 1944, soldat cu luarea ca prizonieri şi deportarea a circa 180.000 de soldaţi şi ofiţeri români în lagărele Gulagului sovietic; cu excepţia a cîtorva mii care au revenit după ani de zile în ţară, ceilalţi au pierit fără urmă, oficial fiind declaraţi „dispăruţi“* […] *Recent, în mlaştina rîului Bălţi, din Basarabia, a fost descoperit un osuar românesc, ce conţine scheletele a peste 50.000 de soldaţi români; este vorba de unităţi ale Armatei Române care, în vara anului 1944, a trebuit să constituie o primă linie de rezistenţă împotriva ofensivei Armatei Roşii. Luaţi în mare parte prizonieri, au fost băgaţi într-un lagăr constituit ad-hoc, la marginea rîului menţionat, iar cei ce au rezistat foamei, frigului şi umezelii au fost împuşcaţi în ceafă. Puţinii supravieţuitori prin evadare au*

relatat, după căderea imperiului sovietic (după 1991) tragedia consumată care, fără exagerare, poate fi încadrată drept „Katin-ul românesc". Sondajele făcute în mlaştină, în 1992, au confirmat existenţa a zeci de mii de schelete, la locul indicat de martorii oculari.

¤ *După ocuparea ţării de către Armata Roşie care a costat un număr (ce nu va fi niciodată cunoscut) de oameni simpli ucişi de soldaţii sovietici fără motiv sau pur şi simplu pentru a-i prăda de bunuri sau pentru a le viola nevestele şi fetele, după aşa zisele „alegeri libere" din 1946 (cu ocazia cărora comuniştii strecuraţi prin sate şi oraşe au ucis o serie întreagă de membri ai partidelor istorice) şi mai ales după acapararea totală a puterii de către comuniştii români protejaţi de cizma sovietică, în România s-a dezlănţuit teroarea roşie, care s-a abătut, practic, asupra tuturor straturilor sociale ale populaţiei.*

Un rol decisiv în acest proces l-au jucat organele de represiune (Securitatea – adînc infiltrată de KGB – Miliţia, trupele speciale ale armatei, mînă în mînă cu aparatul de conducere al partidului şi organele de justiţie), mult ajutate în munca lor de către cei circa 450.000 informatori ai securităţii, la o populaţie de 20.000.000 de locuitori în acest moment. Aparenţa de legalitate a unor acte juridice destinate a trimite la moarte „elita ţării" au asigurat-o teribilele „Tribune ale poporului". Sentinţele acestora nu aveau uneori nicio valoare şi nu dădeau nicio certitudine candamnatului la închisoare, lichidarea lui fizică fiind posibilă ulterior, oricînd! („Trenul morţii" organizat de Nikolski şi Teleman Ambrus de la Timişoara, soldat cu uciderea a 16 oameni, vorbeşte în acest sens). De o neomenie şi un sadism inimaginabil şi necomparabil în orizontul torţionar comunist românesc se înscriu „experienţele" de la Piteşti, Gherla, Suceava etc. despre care în 1995 s-au dat publicităţii unele documente privind aşa-zisa „reeducare" […]

Aprecieri cantitative şi semnificative statistic referitoare la această perioadă sînt puţine şi credibilitatea lor este discutabilă, date fiind „antecedentele" autorilor. Astfel, se afirmă că „la cererea lui Ceauşescu, o estimare făcută de Securitate (n.a. – adică de făptaşi!) arată că numai în perioada 1948-1952, în închisorile şi lagărele de concentrare ale securităţii au pierit peste 80.000 de arestaţi politici". Urmărind etapele operaţiei de sorginte KGB-istă „Gayaneh" (privind lichidarea opoziţiei autohtone), aceeaşi sursă citată dă cîteva repere cantitative: 15.000 de arestări (15 mai 1948) din cadrul legionarilor, 3.000 de ofiţeri ai „Armatei Române", cîteva zile mai tîrziu 2.000 de membri marcanţi ai principalelor partide politice PNŢ, PNL, 400 de preoţi catolici şi ortodocşi (la 1 ianuarie 1951), 350 de conducători evrei (ianuarie 1953). […]

Execuţiile au început prin uciderea aşa-zişilor „criminali de război", au continuat cu unele crime aparent izolate şi cu înăbuşirea în sînge a primei demonstraţii anticomuniste din ţările ocupate de sovietici, desfăşurate de ziua Regelui Mihai, la 8 noiembrie 1946, în Piaţa Palatului Regal din Bucureşti, după care au urmat nenumărate arestări, mai ales din rîndurile elevilor şi studenţilor participanţi.

Simultan, a început şi acţiunea de arestare şi adesea de ucidere, prin executare sau ca urmare a condiţiilor îngrozitoare ale detenţiei, a membrilor partidelor politice democratice, iar din 1948 – după instaurarea republicii populare, deci după preluarea în întregime a puterii – descinderile nocturne soldate cu arestarea, în cea mai mare parte a cazurilor, cu totul lipsită de temei, a mii şi mii de oameni, dintre care foarte mulţi nici măcar nu au fost judecaţi pentru vreo vină – fie ea şi înscenată –, ci au primit aşa-zise „pedepse administrative" sau au putrezit luni şi ani în închisori, fără a li se spune de ce şi în baza cărei legi.

¤ *Un greu tribut de sînge l-a plătit şi ţărănimea României. Astfel, într-un document-studiu consacrat tragediei colectivizării în România (începută în 1949, care a lovit 12.000.000 de ţărani liberi şi proprietari de pămînt şi a dus la mitralierea unor sate întregi, nimicite apoi cu tunurile şi prin atacuri de aviaţie), autorul estimează că, în rîndurile ţărănimii, numărul morţilor s-a ridicat la 30.000, cifra referindu-se numai la cei lichidaţi în timpul colectivizării forţate şi nu ulterior, prin deportare; acest număr este prezent şi în altă lucrare de referinţă.* Procentul înalt atins de colectivizare în România (90%, deci identic cu Bulgaria şi RDG, dar diferit de URSS – cu 100% - şi mai mare faţă de Ungaria, Cehoslovacia şi Polonia cu cifre de 50-70%**) explică şi amploarea operaţiei de deportare (precedată de arestări) estimată la un minimum de 50.000,* [maximum] *200.000 pentru perioada 1949-1960, sau mai plauzibil, a 2.000.000 de ţărani, din rîndul cărora circa 200.000 au murit în detenţie sau lagăre de muncă forţată. O monografie memorialistică de dată recentă descrie, emoţionant şi veridic, drumul Golgotei deportării a mii de familii din Banat şi Oltenia în Bărăgan, unde au fondat 18 sate noi, din a căror populaţie mai există, ca prin minune, supravieţuitori***.*

Nu trebuie uitate nici crimele executate de Ceauşescu cu propria-i mînă, în special în Oltenia şi Dobrogea, pentru ca, după ani, presa aşa-zis „liberală" şi cercurile politice din occident să-l considere „copilul minune" al lagărului socialist şi campionul independenţei faţă de sovietici. Recent, un fost ofiţer de securitate de la direcţia a cincea a declarat presei că „sub zona verde din faţa palatului construit de Ceauşescu (Casa Poporului) [i.e. Palatul Parlamentului] se află o groapă comună unde au fost aruncaţi toţi deţinuţii care au lucrat la fundaţia clădirii şi la reţeaua tunelurilor secrete subterane; moartea lor a fost accidentală sau ca urmare a împuşcării la terminarea tronsonului repartizat. Pentru păstrarea secretului reţelelor subterane, deţinuţii lucrau în echipe de cîte trei şi aveau obiective determinate precis. După terminarea lucrărilor erau împuşcaţi în ceafă şi aruncaţi între cofrajele pregătite pentru turnarea betonului; lucrările erau apoi continuate de către o altă echipă". Acelaşi ofiţer, Radu Petrovici, declara că cele afirmate de el „pot uşor verificate cu

*ajutorul unei aparaturi specializate sau pur şi simplu spărgînd zidurile de beton"**** şi, adăugăm noi, săpînd în peluza de gazon din faţa clădirii.*

Lui Ceauşescu i se atribuie şi moartea a circa 400 de oameni în timpul şi mai ales după revolta populară şi grevele din Braşov din 1987. Marea majoritate şi-au pierdut viaţa în minele de uraniu sau în accidente de muncă regizate de securitate. Se cunosc şi cîteva cazuri de împuşcare pe stradă, sau ca urmare a unor accidente de circulaţie „trucate" […]

*¤ În panteonul neamului intră victimele rezistenţei armate din munţii României (1946-1958), unică în istoria ţărilor cotropite de sovietici în timpul celui de-al Doilea Război Mondial în Europa, una dintre cele mai crîncene şi mai eroice rezistenţe depuse în ţările din spatele cortinei de fier împotriva comunismului. Martiriul partizanilor români a fost reeditat două decenii mai tîrziu de mujahedinii afgani care, alături de români, îşi merită un loc aparte în panteonul luptei anticomuniste. Unul [dintre] puţinii supravieţuitori ai încleştării cu Securitatea, legendarul Ioan Gavrilă-Ogoranu, el însuşi conducător al grupului de partizani de pe versantul nordic al munţilor Făgăraşului, remarcă trei [caracteristici] distincte ale rezistenţei din munţii României*****: caracterul naţional (implicaţi erau militari, studenţi, ţărani, elevi, membri sau [nemembri] ai partidelor politice, ţărănişti, liberali, legionari), caracterul creştin şi caracterul monarhist, întrucît cel anticomunist era de la sine înţeles. Acelaşi personaj de legendă […] remarca cu francheţe că: „niciodată nu ne-am bazat acţiunile pe venirea americanilor… Acţiunea a pornit din dragoste de ţară, din credinţa că adevărul nu poate fi înfrînt pînă la urmă… Vedeam necesitatea luptei ca pe o datorie de onoare a generaţiei noastre"* […]

Note:

*Alexandru Bidian, ***Der Tag der gefangenen Nationen***, Bonn, Pressekonferenz, 15.07.89.

Petre Guran, ***Colectivizarea, punctul nevralgic al comunismului*, pp. 122-125.

***V. Marineasa, Daniel Vighi, Rusalii 1951 (fragmente din deportarea în Bărăgan), Timişoara, Editura Marineasa, 1994.

****Liana Cojocaru, ***Alte dezvăluiri ale crimelor comuniste***, în „Lumea liberă"nr. 292/07.05.1994.

*****Ioan Gavrilă-Ogoranu, ***Rezistenţa armată anticomunistă din Munţii României***, comunicare prezentată la Seminarul de la Sighetul Marmaţiei, 10-12.06.1994, în vol. Analele Sighet 1, Bucureşti, Editura Făt Frumos, 1995, pp. 90-98.

(Florin Mătrescu, ***Holocaustul roşu. Crimele comunismului internaţional în cifre***,
ediţia a III-a revizuită, vol. I, Bucureşti, Editura Irecson, 2008, pp. 127-131)

*
* *

Teme:

1. Comparaţi (stabiliţi asemănările şi deosebirile) cele relatate de Florin Mătrescu despre istoria recentă cu elementele aflate de voi de la alte discipline de studiu. Discutaţi apoi şi trageţi concluzii despre „holocaustul roşu" (referiţi-vă inclusiv la această sintagmă folosită de autor).

2. Citiţi şi alte cărţi, articole etc. referitoare la rezistenţa din munţi şi alcătuiţi o listă cu principalii combatanţi. Puneţi în relaţie cele afirmate rezumativ în fragmentele redate cu sinteza lui Mircea Rusnac ***Rezistenţa anticomunistă din Banat pe internet***.

*
* *

[…] *Comunismul şi hitlerismul (fascismul) au fost imaginate în „laboratoarele de gîndire" ale Masoneriei: primul, în cele ale lojilor „Marelui Orient" şi ale lojilor evreieşti, al doilea, în cele ale societăţii secrete „Thule", care au înglobat tot teamul criminal ce l-a secondat pe Führer. Aplicarea lor în secolul al XX-lea se datorează exclusiv sprijinului financiar, efortului material de o gamă extrem de variată şi mobilizării unei armate de agenţi masoni ce-au cîştigat ulterior prozeliţi, instalînd teroarea asupra unor ţări întregi. Dacă în cazul „Holocaustului negru" (nazist) sînt raportate 17.000.000 de victime (incluzînd prizonieri de război, ţigani, polonezi, sîrbi şi evrei*, aceştia din urmă fiind estimaţi, în general, la 6.000.000, iar Zbigniew Brzezinski (el însuşi mare mason) denumeşte acest mare măcel „Holocaustul evreilor şi al ţiganilor", cifrele „Holocaustului roşu" nu şi-au găsit capătul încă, fie datorită noilor cercetări de arhive şi de documente, fie activităţii neîntrerupte de ucidere a maşinăriei terorii din ţările comuniste încă.* […]

[Acelaşi Z. B. enumeră] *„Holocaustul pentru bolşevism“ (contemporan cu Lenin, descris drept „mass execution and mass famines“, estimat de la 6 pînă la 8.000.000 de morţi), „Holocaustul pentru dictatura comunistă“ (sau stalinist, soldat cu 20-25.000.000 de victime dintre care numai între 1937 şi 1938, circa 1.000.000 prin împuşcare!), „Marele Holocaust al Chinei“ (soldat în timpul dictaturii lui Mao cu cel puţin 29.000.000 de morţi, încadraţi drept „duşmani ai poporului“) şi „Holocaustul prizonierilor“ (în care vorbeşte de cel puţin 1.000.000 de morţi în lagărele ruseşti şi sovietice la care James Bacque adaugă 1.000.000 morţi germani, în lagărele anglo-americane, plus alţii!). În a doua lucrare la care apelăm,* ***The Grand Failure*** *sau* ***Marele eşec****, apărută în 1989 în SUA, autorul se concentrează asupra comunismului căruia îi atribuie peste 50.000.000 de morţi, după cum urmează: execuţii sumare în procesul preluării puterii (cel puţin 1.000.000 în Rusia, cîteva milioane în China, circa 100.000 în Europa de Est, cel puţin 150.000 în Vietnam); execuţii ale oponenţilor politici şi ale „rezistenţilor“ după preluarea puterii (cifrele sînt asemănătoare celor din prima grupă, ridicînd numărul morţilor pentru ambele etape la circa 5.000.000); exterminarea celor „potenţial“ ostili, indiferent de categoria socială şi atitudinea lor reală (3-5.000.000 de victime); lichidarea ţărănimii independente (o estimare minimă indică peste 10.000.000); deportări şi strămutări forţate (o estimare „modestă şi totuşi terifiantă“ indică cel puţin 30.000.000 de oameni); execuţii sau decese ale comuniştilor epuraţi în lagărele de muncă (în URSS, între 1936-1938, cel puţin 1.000.000, în ţările Europei de Est, zeci de mii închişi şi executaţi, în China, mai multe milioane, mai ales în timpul „revoluţiei culturale“), mutilări şi handicapări fizice şi psihice ale celor eliberaţi după ani sau decenii de detenţie (numărul celor morţi precoce sau prin sinucidere din rîndul acestora, din cele cîteva milioane eliberaţi în URSS prin anii ’50, este imposibil de estimat); persecuţii cumplite ale familiilor din grupurile precedente (mergînd pînă la detenţie, deportare şi execuţie, cu un număr de victime greu de estimat); climatul general de teamă generalizată şi izolare personală şi politică (din nou, cu un mumăr de victime imposibil de estimat). Pe bună dreptate autorul conchide că „ne aflăm, fără îndoială, în faţa celui mai devastator şi absurd experiment întreprins vreodată de ingineria socială“. Statistica noastră* […] *indică o cifră de 313.759.300 (în estimări minimale) şi 354.519.300 (în estimări maximale), milioane [de morţi cauzate de] experimentul comunist sau, spre a prelua ceva din filosofia inocentă masonică a d-lui Brzezinski, de „ingineria specială comunistă“* […]

Revista sovietică „Stoliţa“ („Capitala“)[**] *dă la iveală paralelisme între cele două sisteme totalitare privind heraldica şi originea lor comună şi anume: societăţile secrete. Cititorului actual i se face cunoscut astfel* […] *că în 1918, sub guvernul provizoriu Kerenski au fost tipărite bancnote de 5.000 şi 10.000 de ruble, ce aveau [marcate] în centru şi în colţuri două zvastici; steaua roşie cu cinci colţuri (pentagonul) avea plasată, la rîndul ei, iniţial chiar în centru, o zvastică – simbol preluat din vechea Indie pentru infinit, vigoare, lumină. Zvastica a fost ulterior abandonată în favoarea pentagonului roşu, dar preluată ulterior de către PNS-ul lui Hitler. Căderea guvernului provizoriu nu i-a împiedicat pe bolşevici să arunce pe piaţă hîrtiile cu pricina, în chip de bancnote, pînă la epuizarea lor. Cercetări ulterioare au deconspirat că, din timpul Ecaterinei a II-a a Rusiei, exista la curtea imperială o „societate verde“, condusă de vraciul tibetan Butmaev, care avea ca simbol zvastica; acest simbol era desenat în mai multe locuri pe pereţii palatului imperial şi a putut fi găsit şi pe pereţii casei Ipatiev din Ecaterinburg, unde a fost executată ultima familie ţaristă, la ordinul lui Sverdlov* […] *Autorul articolului face apoi speculaţia că este surprinzător faptul ca, un partid ca al lui Lenin, care număra cîteva mii de bolşevici, să pună mîna pe putere într-o Rusie cu o armată de milioane de oameni* […] [De asemenea], *autorul se întreabă dacă regimurile sovietic şi fascist, ducînd apoi extrapolarea pînă la Napoleon, cu rîuri de sînge vărsat de oameni, nu reprezintă, de fapt, lupta dintre societăţile oculte, în cadrul căreia Hitler, Lenin şi celebrul corsican n-au fost decît simple marionete? (Asupra acestui fapt, cel puţin la ora actuală, nu mai este nicio îndoială, pentru cei cu noţiuni elementare asupra Ocultei).*

(*Op. cit.*, vol. II, pp. 128-129).

---

[*] Z. Brzezinsky, **Out of Control**, N. York, Maxwel Mc Millan, 1993.

[**] H. Morozov, **Steaua şi zvastica**, „Expres magazin“ nr. 35, 8 septembrie-15 septembrie 1993.

*

* *

Teme:

1. Însumaţi cifrele citate şi faceţi o comparaţie între cele două catastrofe experimentale ale secolului al XX-lea din punct de vedere al victimelor umane.

2. Consultaţi-vă profesorii şi apoi formulaţi-vă opinia despre implicarea Masoneriei în cele două conflagraţii mondiale.

*
* *

[…] *Raportul dintre societatea omenească actuală şi Masonerie face ca sintagma „nu lupta împotriva răului, ci pentru promovarea binelui“ să nu fie aplicabilă, rămînînd de domeniul retoricii. Ceea nu înseamnă că oamenii nu pot spera să se ajungă la acel moment în care „regula de aur“, prezentă în toate religiile lumii, să devină realitate, punînd bazele unor noi relaţii dintre oameni. Iată formularea ei:*

Creştinism: „Dacă vrei ca oamenii să facă ceva pentru tine, fă şi tu asta înainte pentru ei“;

Iudaism: „Dacă nu vrei ca alţii să-ţi facă ceva rău, nu le fă nici tu aşa ceva“;

Islamism: „Nu este un bun credincios acela ce nu-i face fratelui său ce şi-ar face lui însuşi“;

Hinduism: „Nu-i face vecinului tău nimic din ceea ce n-ai suporta tu însuţi să ţi se facă“;

Budism: „Împărtăşeşte altuia aceeaşi dragoste, bunătate şi milă pe care ţi le doreşti şi ţie“;

Jainism: „La bucurie, fericire ca şi la suferinţă şi necaz trebuie să tratăm toate fiinţele ca pe noi înşine“;

Parrism: „Nobil şi luminat este numai acela care nu face altuia un lucru ce nu-i bun pentru el“;

Confucianism: „Comportă-te faţă de alţii aşa cum doreşti ca şi alţii să te trateze“;

Daoism: „Consideră fericirea şi necazurile celor din jur ca pe propriile tale trăiri“.

În filosofia lapidară a românilor creştini antecomunişti, mari şi mici, se spunea cu toate prilejurile: „Ce ţie nu-ţi place, altuia nu-i face“, formulare ce apare astfel ca expresia internaţională a gîndirii oamenilor normali, morali, indiferent de religia lor.

Spre a ajunge să trăim într-o asemenea lume, găsim extrem de potrivită suita de cugetări preluate din Talmud […]*: „Ia în seamă (n.a. – în sensul seriozităţii, al concentrării, responsabilităţii) propriile gînduri, atunci ele vor deveni vorbe; ia în seamă propriile cuvinte, atunci ele vor deveni fapte; ia în seamă propriile fapte şi atunci ele vor deveni obişnuinţe; ia în seamă obişnuinţele (n.a. – comportamentul reflex, cotidian) şi atunci ele vor deveni propriul tău caracter; ia în seamă propriul tău caracter şi atunci el va deveni propria ta soartă“. Mesajul este mai mult decît limpede: lumea actuală nu va putea depăşi impasul dominaţiei masonice, la un ceas înainte de realizarea „Guvernului Mondial“ şi a „Noii Ordini Mondiale“, fără un proces de introspecţie şi de documentare ale fiecărui individ şi o acţiune conjugată, concretă şi optimistă, spre edificarea unei societăţi avînd la bază religiile lumii şi nu codul lipsit de moralitate al societăţilor secrete masonice. Este o probă de curaj şi caracter pe care dacă noi, contemporanii, nu vom fi capabili să o trecem, vom lăsa copiilor noştri şi generaţiilor ce vor urma o moştenire blamabilă şi, foarte posibil, cu neputinţă de remodelat. În dictatura mondială masonică supertehnicizată a deceniilor ce vor veni, „Big Brother“ nu va mai îngădui niciun joc al individului, nicun spaţiu de manevră şi nicio derogare de la cadrul „Lumii Noi“.* […]

(Florin Mătrescu, *op. cit.*, pp. 180-181).

*
* *

Teme:

1. Amintiți-vă o împrejurare recentă în care „regula de aur“ a conviețuirii firești – rezumată prin proverbul „ce ţie nu-ţi place altuia nu-i face“ – n-a fost respectată. Relatați-le în clasă și faceți schimb de opinii.

2. Comentaţi similitudinile extrase de Florin Mătrescu din cele mai cunoscute religii ale lumii pornind, eventual, de la răspunsul la întrebarea: sînt învăţăturile religioase cauzele dezbinării între popoare?

*
* *

VI. ADDENDA

1. Două interviuri cu Petre Ţuţea

Începutul învăţăturii prin învecinare s-a petrecut în vara anului ’90, cînd, mergînd cu un prieten la **Ţuţea**, am avut un foarte lung dialog. Revenind peste aproape doua luni, Ţutea mi-a propus să locuim împreună, pentru a ne îmbogăţi şi pentru a ne fi de ajutor unul altuia. Nu ştiu cît din ajutorul de care avea nevoie Ţutea am putut să-i dau eu, dar sînt convins ca el mi-a dat un ajutor de nesperat, punîndu-mă, printr-o subtilă pedagogie, în învecinare cu marile probleme la care căutam, fără să ştiu, răspuns.

Stînd împreună jumătate de an, zi de zi, am cunoscut zeci de oameni şi am văzut cum Ţuţea trecea în revistă acea umanitate peregrină cu calmul şi bucuria cu care părintele îşi număra copiii. Se perindau nenumărate întrebări, disperări sau comodităţi, însă nicio întrebare nu a fost luată ca atare, nicio disperare nu a fost sporită şi nicio comoditate încurajată. Pus în faţa unei varietăţi năucitoare, Ţuţea găsea repede un limbaj care, general, învăţător, consolator, pătrundea dincolo de interogaţii, de zbateri sau linişti.

Fără un program fix, haotică în aparenţă, viaţa cu Ţuţea era o permanentă aşteptare. Abia pleca cineva şi aştepta pe altcineva; pe altcineva, pentru că mai avea ceva de adăugat, de spus în plus, întru o şi mai mare întărire. Iar cînd acel „altcineva“ nu mai venea, gîndul lui se întorcea asupra mea şi făcea completările arzătoare. Iată de ce paginile de faţă sînt rodul unei neveniri, al unei aşteptări îndelungi. Între o oră şi alta, timpul s-a scurs lăsînd, în aşteptarea veciei, mărturia istoriei la care a fost martor.

***

O zi calmă. Ne-am trezit foarte de dimineaţă. Ţuţea are o mare poftă de vorbă, de iscodire şi de aflare; îmi cere amănunte din viaţa mea, pînă cînd l-am cunoscut pe el: ce cărţi am citit, ce personalitaţi m-au marcat, ce posibile modele cred că sînt demne de-a fi urmate. Îmi spune că el, în tinereţe, s-a căznit să înţeleagă procesul cognitiv al omului, că era uimit de paralelismul dintre gînd şi gînditor, dintre spiritual şi material. În tinereţe credea mult în puterea lui de a crea lucruri noi, originale.

Petre Ţuţea: Omul gîndeşte predicativ sau, mai precis, propoziţional şi sistemic. Cînd este autonom, nu pune nici pe afirmaţiile, nici pe negaţiile lui pecetea originalităţii. Am spus odată că originali sînt numai idioţii, că nu seamănă cu nimeni. Ceea ce se crede de obicei despre originalitate ţine de sfera afirmaţiilor constatator-utile. De altfel, adevărul este transuman şi transnatural, adică transcendent în esenţă: Dumnezeu.

Radu Preda: *În filosofie Dumnezeu este o idee sau un concept?*

P. Ţ.: Ca noţiune metafizică este mai apropiat de idee. Ideea e o imagine ideală care prin natura ei reală se deosebeşte de concept, care e formal, apropiindu-se niţel de divin. De obicei se confundă ideea cu conceptul. Ideea e metafizică, în timp ce conceptul e logic. Ideea e conceptul gîndit real, adică metafizic. Conceptul e formal, logic. Ideea e sediul realului. De altfel, Ideea platonică este o intuiţie a realului, în timp ce conceptul exprimă o sumă de lucruri prin similitudini şi utilitate.

R. P.: *Putem deci defini metafizica…*

P. Ţ.: Putem defini metafizica: este ştiinţa realului.

R. P.: *Ştiinţă a realului intuit, metafizica nu are totuşi acces la realitatea mistică.*

P. Ţ.: Evident. Salvarea e de natură religioasă, iar nu logică. Niciodată un concept nu e exhaustiv, deoarece necomplet este şi obiectul exprimat. Metafizica e inutilă în faţa morţii. Doar mistica e valabilă, şi din nefericire nu am realizat în mine un mare mistic… Metafizica e o speculaţie autonom umană şi de aceea sensurile dobîndite prin speculaţie metafizică ţin de individuaţie.

R. P.: *Individuaţia, în plan religios, devine însingurare, asceză.*

P. Ţ.: Cînd vezi cirezile de imbecili, devine suportabilă însingurarea. Eu am însă un spirit de cireadă sinistru… Asta e doar o izmeneală stilistică… Sînt de o sociabilitate greţoasă. Inteligenţa nu justifică lucrul acesta. Nu am vocaţie de anahoret.

R. P.: *Sînteţi un autor fără cărţi, dar cu auditori; de aceea, opera dumneavoastră e una vorbită, colectiv apărută şi colectiv păstrată. Nu ştiu cine spunea ca dumneavoastră gîndiţi pe măsură ce vorbiţi. Astfel s-ar explica sociabilitatea extremă pe care o practicaţi.*

P. Ţ.: E adevărat. Nu am scris nicio carte. Cîteva încercări. Rare sînt cărţile celebre… De obicei sînt cimitire de idei, iar eu am fost prea lucid ca să fiu scriitor.

R. P.: *În epocă n-aţi fost totuşi prea lucid… Mă gîndesc, iarăşi, la ciudata perioadă de stînga.*

P. Ţ.: Ce să-i fac! Eram în tinereţe de stînga din generozitate. Confundam comunismul cu comunitarismul.

R. P.: *Aţi început să vă apropiaţi de creştinism chiar în perioada de stînga?*

P. Ţ.: Visam o republică religioasă, ceea ce e o absurditate. Religia e legată de aceste două mari principii: Principiul monarhiei şi Principiul ierarhiei. Călcate acestea, se realizează spiritul de cireadă umană. Eu raportez religia şi la cantitatea de ordine etico-socială posibilă prin prezenţa ei… E adevărat: eram oleacă agitat în tinereţe. N-am putut suporta mizeria umană. Poziţia mea la stînga a avut numai un caracter pamfletar, nu şi teoretic. Mi-a plăcut ce mi-a zis Cioran, la cafenea, cînd eram neliniştit. Zic: ce facem, mă Emile, cu nefericiţii lumii? Zice: să nu confiscăm atributele lui Dumnezeu; să-i lăsăm în grija Lui!

R. P.: *Aveaţi uneori idei „revoluţionare"? Gîndeaţi că e posibilă o rezolvare a mizeriei sociale prin revoluţie?*

P. Ţ.: Revoluţia e o înaintare pe loc. Nimic nu mai poate fi inventat după facerea lumii; doar dacă te situezi în afara ei şi creezi o lume nouă. Ce de timp a pierdut generaţia mea cu ideea de revoluţie, cînd de fapt revoluţia nu adaugă nimic Ideilor lui Platon! Orice revoluţionar e ridicol. Vorba-ceea: „Mereu răsare-acelaşi soare, mereu trăiesc aceiaşi proşti".

R. P.: *Vă simţiţi ataşat de generaţia dumneavoastră…*

P. Ţ.: În generaţia mea, Noica a fost considerat interesant, dar nu şi inteligent. Ca şi Eliade. Ştii cine a fost inteligent în generaţia mea? Cioran. Este un om extrem de inteligent, aproape vicios. Nu e un înţelept, ci un disperat. Disperat, el este, în esenţă, anticreştin… Însă despre Nae Ionescu se spunea că scuipă inteligenţă! Două mari personalităţi din epocă s-au detestat: Nae Ionescu şi Blaga. Zicea Nae: e unul, Blaga!… Eliade era un vorbitor bun. Ţinea cursuri la catedra lui Nae Ionescu. Cu Eliade am vorbit totdeauna împreună şi ne-am înţeles separat. El a lansat un lucru ofensator pentru mine: geniul oralităţii!

R. P.: *Dar locul dumneavoastră în epocă…*

P. Ţ.: Am o legendă, dar legenda mea nu acoperă ideea de statuie. Nu sînt candidat la rangul de mare personalitate.

R. P.: *Şi din cauza asta sînteţi neconsolat…*

P. Ţ.: Nu. Sînt neconsolat pentru că sînt bătrîn, că mă aşteaptă moartea şi că nu am mormînt. Moartea e necesară, dar insuportabilă. Nimeni nu a murit consolat deplin. Nu mă consolează ideea ca voi muri. Sînt agăţat de viaţă cu ultimele gheare… Nu-i cred pe cei ce spun că mor consolaţi şi solemni. Doar sfinţii sînt capabili de aşa ceva… Nu e un fleac încercarea morţii. Aş vrea să trăiesc două sute de ani. E cam nereligioasă această dorinţă şi această zbatere, dar nu pot face pe viteazul. Ei, mare brînză n-aş face dacă aş mai trăi o sută de ani, dar nici puţin lucru n-ar fi… De la o vîrstă, fiecare zi în plus e un cadou.

Continuăm dialogul despre consolare şi moarte. La un moment dat, izbucneşte: „Hristoase, nu mă lăsa!" Ochii i se aprind de o durere ce nu vrea să-şi trădeze cauzele. Se uită la mine cu melancolie şi adoarme. Noaptea, în timp ce citeam, îl aud vorbind în somn: „Părinte, de unde ştiţi că am prelucrat în temniţă credinţa? "

Spre dimineaţă, mă trezeşte să-mi spună „un lucru foarte important – deoarece nu cred, Radule, să fie vorba în cazul meu de o operă; să nu te superi, dar eu cred că opera mea e mai degrabă aici, în locul şi timpul vorbirii noastre". Sînteţi un imediat! „Oarecum, însă să ştii că mi-e groază de o posteritate pur legendară". Chiar şi în forma ei filosofică şi mărturisitoare, legenda vi se pare o monstruozitate? „Chiar şi aşa…" Dar sfinţii fără operă, şi unii chiar fără ucenici? „Ei, aia este o legendă mistică de care eu, cît m-aş chinui, nu voi beneficia". Începe să se lumineze în cameră.

Cîteva vrăbii se aşază pe pervaz. Se uită la mine puţin năucit de lumină. „Mă preocupă ideea asta, nu ştiu de ce". Care idee? „Ideea «operei» mele." De ce? „Pentru că om de stat nu am fost, profesor nu am fost, martir nu am fost, scriitor nu am fost, da' atunci – ce sînt?" Un mărturisitor, un pedagog. „Crezi?" Aveţi mulţi „elevi", „studenţi". Acoperiţi un întreg ciclu de formare…

Vorbim multă vreme, pînă aproape de prînz, despre rostul lui în lumea aceasta şi, drept concluzie – „nu cred că sînt singurul parazit ce creşte în cutele societăţii, nu?" Îl contrazic: nu sînteti deloc aşa ceva. „Dar atunci?" Sînteţi, fie că vă place, fie că nu vă place, un fenomen, ceva luat ca atare. Nu vi s-au descoperit încă legile de funcţionare, structura etc. Oricum, aveţi un statut care nu e nici înalt şi nici jos, ci în curs de stabilire. „Păi, sînt şi dificil de fixat!" Rîde.

A consemnat Radu Preda
(16 decembrie 1990)

*
* *

Petre Ţuţea a împlinit astăzi 88 de ani (6 octombrie 1996). Nu dă importanţă evenimentului, însă vin cîţiva tineri care încearcă să-i ofere o bucurie pe care el nu o are. Vîrsta nu-l bucură; vîrstele lumii da, însă nu a lui, care se

simte din ce în ce mai depăşit de ritmurile unei vieţi pe care n-o mai poate umple cu prezenţa lui organizatoare, ci doar cu o prezenţă contemplativ-meditativă. Dar cît de mult avea să însemne această prezenţă...

R. P.: *În tinereţe aţi fost director de studii în Ministerul Economiei Naţionale şi puteţi spune că aveaţi atunci o meserie. Astăzi, la 88 de ani, ce meserie credeţi că aveţi în cetatea românească? Doar nu sînteti un pensionar...*

P. Ţ.: Dacă există o ştiinţă a naţiunii, eu sînt de meserie român!

R. P.: *Rezumînd, viaţa v-a fost împărţită în două perioade distincte: una de stînga, cînd scriaţi articole înduioşătoare şi descriaţi soarta celor sărmani şi „proşti", şi una de dreapta, a năzuinţelor naţionale, cînd v-aţi apropiat şi de credinţă.*

P. Ţ.: Uite, cu proştii m-am lămurit. Eram odată cu Iancovescu, actorul. Vorbeam despre proşti. Proştii, zic, reprezintă ideea de repetiţie goală: o iau totdeauna de la început. Sînt invariabili ca orice lucru neînzestrat, nu au culoare. Dar Iancovescu îmi spune: Proştii sînt foarte variabili. Eu am un prieten – şi de cîte ori îl întîlnesc e mult mai prost decît îl ştiam.

R. P.: *Cum aţi făcut trecerea de la ateism la credinţă?*

P. Ţ.: Nu am fost ateu ca atare, nu am avut curajul ăsta, însă există două căi: calea omului şi calea Domnului. Cea a omului e bătătorită de filosofie, ştiinţe şi tehnică. Pe calea Domnului, omul este însoţit de rugăciune. Iar eu am mers multă vreme doar pe calea omului.

R. P.: *De fapt, ca primă consecinţă a acestei treceri, aţi descoperit adevărata libertate...*

P. Ţ.: Evident. Singura zona în care acţionează libertatea absolută a lui Dumnezeu este ritualul creştin din Biserică. Acolo nu există teroare, forţă coercitivă, ci eliberare absolută a omului de legile pămîntului, cărnii şi spiritului material. Acolo, omul nu are vecin decît pe Hristos. Iisus Hristos este eternitatea care punctează istoria.

R. P.: *Aţi avut momente cînd prezenţa lui Dumnezeu în viaţa dumneavoastră a fost evidentă?*

P. Ţ.: Ar fi o mare îndrăzneală să afirm prezenţa lui Dumnezeu în viaţa mea, dar şi o mare bucurie să spun că am simţit această prezenţă.

R. P.: *Dacă politic trecerea de la stînga la dreapta a fost posibilă fără prea mare durere, sub aspect ideatic trecerea de la pasivism religios la credinţă cred că a avut un plus de tragedie.*

P. Ţ.: Sigur. Mi-am dat seama că singura definiţie completă a omului este dată de teologie: omul este fiinţă religioasă. Filosofia şi ştiinţele sînt ancore în calea omului. Singură credinţa este descoperitoarea căii adevărate, care este calea spre Dumnezeu. De aceea, am un mare regret: regretul de a nu fi fost teolog; regretul că nu am realizat în mine un mare teolog. În afară de teologie, se face onanie de prestigiu.

R. P.: *Iniţial, aţi plecat de la convingerea că efortul cunoaşterii e un efort strict individual. Nu aveaţi, atunci, nevoia unei învecinări transcendente.*

P. Ţ.: Nu te poţi cunoaşte singur. Cunoaşterea vine numai prin revelaţie, iar aceasta vine de la Dumnezeu. Anticii intuiau un mare adevăr, cînd spuneau: zeul este creator, iar omul este imitator. Însă mitologia este preistorie. Este omul infantil, care plăsmuieşte, dar e incapabil să primească.

R. P.: *Credinţa e un mod pur de a gîndi?*

P. Ţ.: Întrebat fiind cum înţelege gîndirea, în formă pură sau în exemple, Nae Ionescu a răspuns: exemplele au fost lăsate de Dumnezeu pe pămînt pentru a fi sesizate senzorial şi de proşti!

R. P.: *Puritatea împrumută ceva şi din frumuseţe.*

P. Ţ.: Da. Bulgakov a fost întrebat de ce îl iubeşte pe Dumnezeu. Pentru că a răspuns: „Dumnezeu este o frumuseţe creştină", a fost acuzat de erezie.

R. P.: *În credinţă, care este „erezia" dumneavoastră?*

P. Ţ.: Erezia mea e sistemul clasic. Mai precis: aspiraţia către sistem. Cînd gîndesc un sistem, mă pun pe lista de candidaţi la parlament. De fapt, raportul dintre om şi teoria ideilor e de la subiect la absolut, deoarece ideile sînt arhetipuri, modele nepieritoare şi perfecte. Cînd gîndesc, nu gîndesc cuvintele purtătoare de concepte, ca idei, ci gîndesc în idei. Acum, am redefinit radical sistemul. L-am încreştinat! „Erezia" ar consta deci într-un preaplin de idei... Da.

R. P.: *Aţi trăit şi alte ispite în viaţă. Printre acestea, tensiunea dintre politic şi economic v-a preocupat multă vreme.*

P. Ţ.: Păi, am fost în Ministerul Economiei Naţionale... Politicul este legat de setea de putere, iar economicul este lupta de interese. Ştii cum văd eu diferenţa dintre omul politic şi cel economic? Omul politic este vulturul de sus, iar jos, omul economic, negustorul, o raţă care se uită la el.

R. P.: *Perioada stîngistă din tinereţe – am putea s-o trecem şi pe ea printre „erezii"?*

P. Ţ.: Ştiu eu? În vremea mea circula o vorbă: dacă cineva pînă la treizeci de ani nu e democrat şi de stînga, nu are inimă; dacă peste treizeci de ani nu e conservator şi de dreapta, e tîmpit!

R. P.: *Cum vă apare imaginea lumii de astăzi, la 88 de ani?*

P. Ţ.: Eh... Societatea noastră de astăzi este, evident, un turn al lui Babel. Oamenii trăiesc în turnul lui Babel pentru ca sînt oameni. Omenescul nu e firesc. El reprezintă o mutaţie biologică, urmare a căderii în păcat. Şi cu toate acestea, creştin vorbind, între Kant şi Adam nu e nici o deosebire... De! E regretabil că timpul trece. Eficacitatea timpului doare. Cînd simţi că timpul e eficace, te ia măiculiţa dracului! Simt un vid interior. Cred că sînt pierdut. Drama este că acum mă simt numai om... Pînă acum am pendulat, ideatic, între supraom şi neom.

R. P.: *Drama de a fi om e de fapt drama de a urma cursul vieţuirii acestuia, care culminează în moarte...*

P. Ţ.: Nu mă tem de moarte. Mă tem de însingurare. Eu, care am fost prezent la toate tragediile şi victoriile acestei ţări, mă simt ca un par în mijlocul furtunii. Singura nădejde este că, om cum sînt, Dumnezeu mă iubeşte şi aşa...

*

Ţuţea trecea în revistă acea umanitate peregrină cu calmul şi bucuria cu care părintele îşi numără copiii. Se perindau nenumarate întrebări, disperări sau comodităţi, însă nicio întrebare nu a fost luată ca atare, nicio disperare nu a fost sporită şi nicio comoditate încurajată.

Pus în faţa unei varietăţi năucitoare, Ţuţea găsea repede un limbaj care, general, învăţător, consolator, pătrundea dincolo de interogaţii, de zbateri sau linişti.

Fără un program fix, haotică în aparenţă, viaţa cu Ţuţea era o permanentă aşteptare. Abia pleca cineva şi aştepta pe altcineva; pe altcineva, pentru că mai avea ceva de adăugat, de spus în plus, întru o şi mai mare întărire.

Consemnat de Radu Preda

(Texte adaptate după site CreştinOrtodox.ro).

*

* *

Tema:

Alcătuiţi cîteva fişe biobibliografice cu personalităţile evocate de Petre Ţuţea (de exemplu Nae Ionescu, Bulgakov etc.) pe care nu le aveţi încă în portofoliu.

*

* *

2.De vorbă cu Vasile Valuşescu

Născut în comuna bănăţeană Prigor la 19 februarie 1917, Vasile Valuşescu a făcut Academia Comercială profesînd ca economist şi a activat apoi ca ofiţer de intendenţă în luptele duse pentru reîntregirea graniţelor ţării în al Doilea Război Mondial. Scăpînd prin destoinicie şi curaj din încercuirea rusească împreună cu alţi zece-doisprezece militari români, a ajuns, după îndelungi peripeţii, în Banatul natal. Nutrind clare convingeri anticomuniste, consolidate în urma celor văzute în Rusia bolşevizată, s-a înscris în Partidul Naţional Ţărănesc al lui Iuliu Maniu devenind preşedintele organizaţiei de tineret a acestui partid, anume aceea din plasa (i.e. subregiunea) Bozovici. Socotind proaspăt instauratul guvern comunist condus de Petru Groza unul „al trădării naţionale“, Vasile Valuşescu a hotărît la 7 ianurarie 1949 a se alătura iniţiativei creării unor grupări de partizani sub comanda colonelului Ion Uţă, fost prefect al Partidului Naţional Ţărănesc, anume cea comandată de doctorul în drept şi în teologie, căpitan în rezervă şi fost notar în Teregova, Gheorghe Ionescu. Împreună cu peste 50 de alţi tineri, Vasile Valuşescu a depus jurămîntul de credinţă în faţa preotului Alexandru Nicolici, după cum reiese dintr-o „Fişă personală“ din dosarul său de la CNSAS (v. Constantin Ticu Dumitrescu, ***Mărturie şi document***, vol. II, Partea I, ***Martiri şi eroi***, Iaşi, Editura Polirom, 2008, p. 397). După aproape doi ani de lupte împotriva unor forţe net superioare numeric şi ca dotare tehnică, la Pietrele Albe, grupul lui Gheorghe Ionescu (Spiru Blănaru, Rosenţ Tudor, Vasile Valuşescu etc.) a fost împrăştiat şi anihilat. După această înfrîngere, cinci dintre partizanii scăpaţi s-au regrupat pentru scurt timp în Almăj (în formula Gheorghe Ionescu, Vasile Valuşescu, Emil Purdelea etc.). Reţinem două mărturii despre această extraordinară activitate ale lui Vasile Valuşescu. Prima: „Majoritatea celor care au fost cu mine în Rusia credeau că mizeria pe care o-ntîlneau e datorită războiului. Eu am stat de vorbă cu mulţi cetăţeni de acolo. Şi mi-am dat seama că acest dezastru e cauzat de regimul comunist care a stăpînit la ei. Şi am ajuns să-mi dau seama că sîntem în aceeaşi situaţie. Şi asta m-a făcut să iau calea munţilor, in-di-fe-rent care va fi rezultatul! Lucru clar: preferam moartea vieţii care ni se oferea!!“ A doua: „Puţini au fost cei care au căzut întîmplător în mîinile Securităţii, fără a fi trădaţi. Eu venisem acasă la părinţi [în Prigor] doar pentru cîteva ore, însă locuinţa era demult supravegheată. Aveam un adăpost foarte bine aranjat. N-am putut să stau în acest adăpost, pentru că era mucegăit şi am intrat [abia] în clipa în care ei băteau la uşă. Dar el era aşa aranjat, că atuncea cînd am închis uşa acelui chepeng (acel adăpost era sub sufrageria noastră), dintr-o nebăgare de seamă covorul s-a prins între uşa chepengului şi duşumea. Cînd au intrat înăuntru, şi-au dat seama că sînt acolo. Mi-am dat seama şi eu că nu mai există altă soluţie. Am ieşit şi am fost dus la Caransebeş“. Arestat la 1 octombrie 1950, anchetat şi maltratat bestial, a fost condamnat la moarte în iunie 1951 de Tribunalul Militar Timişoara, pedeapsa fiins ulterior comutată în muncă silnică pe viaţă. Eliberarea i-a venit odată cu amnistia generală din 1964 a tuturor deţinuţilor politic, la presiunile Occidentului. Departe de a fi fost reeducat în închisorile pe unde a peregrinat, ori a fi colaborat în vreun fel cu comuniştii, aşa cum precizează negru pe alb un „Raport privind modul cum a decurs avertizarea numitului Valuşescu Vasile“ datat 26 februarie 1988, „după punerea în libertate, a continuat să se menţină pe o poziţie duşmănoasă, să frecventeze mediul foştilor membri din conducerea P.N.Ţ. fiind de mai multe ori evertizat şi atenţionat“ (cf. *op. cit.*, p.401). Astfel, anul 1988 îl află pe alte baricade – cele ale postului de radio din Germania „Europa liberă“, alături de profesoara disidentă Doina Cornea.

În mărturiile sale, Constantin Ticu Dumitrescu precizează: *Mi-a fost un adevărat prieten la greu, chiar dacă, uneori, era dificil să menţii cu el o prietenie, avînd o puternică personalitate, încă marcată de anchetele sub tortură*

la care fusese supus, precum şi de perioada trăită după condamnarea la moarte, cînd a aşteptat zile în şir să fie executat. (*Op. cit.*, p. 396)

Pe Vasile Valuşescu îl cunoscusem din 1985 prin intermediul profesorului Enache Nedela (originar din Mehadia, pe care-l cunoşteam încă din liceu şi mă adoptase ca pe un fiu spiritual). În timpul vizitelor mele în modestul apartament unde trăia alături de soţia taciturnă şi dedată fumatului (îşi aprindea adeseori ţigară de la ţigară, fiind mereu învăluită într-un nor dens de fum) făceam schimb de impresii întemeiate pe informaţii de ultim moment. Întîlnirile şi discuţiile frecvente, faţă către faţă, erau obligatorii în epocă, ştiut fiind faptul că telefonie mobilă nu exista, iar cea fixă era urmărită de informatori ai securităţii. Majoritatea convorbirilor avea drept fundal amintirile de pe front ale locotenentului de intendenţă care fusese – la „întoarcerea armelor", o parte din compania lui scăpase ca prin minune din cleştele armatei roşii, deloc prietenoasă, ba dimpotrivă! De asemenea, îmi relata crîmpeie din înfruntările la care participase în munţii Banatului şi din închisoare. Delicateţea şi modestia l-au determinat să ocolească detaliile scabroase ori groteşti din această viaţă deloc uşoară, de „duşman al poporului". E drept că nici eu n-am insistat să-i cer relatări sistematice şi cum speranţele de a scăpa de comunism erau foarte mici prin anii '80, nu m-am învrednicit de a strînge materialul necesar unei biografii. După decembrie 1989, în entuziasmul general, am proiectat, împreună cu doctorul Şerban Milcoveanu, un „Statut al Ligii pentru apărarea adevărului istoric". Am frecventat împreună, de asemenea, cenaclul pluridisciplinar „Gîndirea românească" al „Asociaţiei Foştilor Deţinuţi Politici" condus de dr. Victor Isac şi am nutrit ample idealuri de schimbare în bine a vieţii social-politice româneşti. Vasile Valuşescu m-a onorat cu prietenia sa pînă la moartea survenită în 1999, în deplin anonimat, pe patul unui spital din capitală…

*
* *

Motto: *Aşa cum nu pot coexista lumina şi întunericul, nu pot coexista adevărul şi minciuna. Sînt noţiuni care se exclud una pe cealaltă.*
(Din ***Preambul la Statutul „Ligii pentru apărarea adevărului istoric"***).

Mihai Floarea: *Domnule Vasile Valuşescu, v-am împrumutat drept motto cuvintele cu care vă începeţi* ***Preambulul****... Permiteţi-mi, începînd convorbirea noastră, să mai comit un „preambul", citînd dintr-o carte apărută în 1914: „Cei mai sîngeroşi cuceritori sînt mai puţin devastatori decît ideile false..."*

Vasile Valuşescu: (zîmbeşte) Doctorul Gustave le Bon... Medic şi sociolog francez... A trăit între 1841 – 1931... Citatul e din ***La Vie des Vérites***. Dă-mi voie să-ţi completez citatul: „Tineretului actual îi revine sarcina de a modifica ideile prin cuvînt, prin scris, prin acţiune. El trebuie să se amestece în viaţa publică şi să nu uite că progresul popoarelor este totdeauna opera elitelor lor. Deîndată ce elitele urmează mulţimile în loc să le dirijeze, decadenţa este aproape. Această lege a istoriei nu a cunoscut excepţii... ".

M. F.: *Cu aceste fraze formulate acum optzeci de ani am plonjat în plină actualitate!*

V. V.: (bucuros: e domeniul care-l preocupă intens): Exact!

M. F.: *Nu vreau încă să abordăm prezentul. Mai întîi să încercăm să înţelegem cum a fost posibil comunismul în România?*

V. V.: E cunoscut de toţi cei cu respect pentru adevăr că, la început, românii nu au fost comunişti sau, altfel spus, comuniştii din România nu au fost români, deoarece, înainte de cel de-al doilea război mondial, comuniştii, aproape în unanimitate, au fost străini...

M. F.: ... *cu o mie şi ceva de oameni...*

V. V. : ... mai puţin de o mie ...

M. F. : *Mă rog, cîţi or fi fost!...*

V. V.: (continuîndu-şi ideea): ...de bolşevici, agenţi trimişi de ruşi, cu acordul Occidentului, urmînd un plan diabolic...

M. F.: *Şi românii s-au lăsat îmbrobodiţi de această mînă de aventurieri?! Cum a fost posibil?! Doar n-am fost şi nu sîntem un popor de proşti cum ne-au desconsiderat şi ne desconsideră încă unii „politologi"... de renume internaţional...*

V. V. : Uite ce e! Tu n-ai de unde să ştii, eşti prea tînăr... E un fapt prea puţin cunoscut în ţară de generaţiile tinere şi deloc în străinătate; anume că, în tot lagărul răsăritean cea mai dîrză opoziţie împotriva comunismului, culminînd cu rezistenţa armată în munţi, de la un capăt la altul al ţării, s-a desfăşurat în România...

M. F.: *Dar fără „cozile de topor" – vorba fabulistului – n-ar fi izbutit niciodată trimişii ruşilor să comunizeze „grînarul Europei"...*

V. V.: Ai dreptate. În privinţa românilor care s-au pus în slujba hoardelor roşii cotropitoare şi s-au înscris în PCR, ei n-au făcut-o atît din convingere, cît din lichelism şi – deşi e trist – trebuie să recunosc: au fost mulţi din aceştia, mult prea mulţi: 16,4% din populaţie – procentul cel mai mare din toate ţările dominate de comunişti...

M. F.: *Ce mult mi-a plăcut* ***Apelul...*** *lui Gabriel Liiceanu făcut atunci, în decembrie-ianuarie!... Eu chiar am crezut că dezinsecţia operată atunci va stîrpi pentru totdeauna lichelele... Ce naivitate!...*

V. V. (contaminat de nostalgie): Sublima revoluţie din 16-22 decembrie 1989, singura revoluţie cunoscută în istoria omenirii făcută de copii şi tineret, a adus românilor faima şi a atras admiraţia lumii întregi. A fost o explozie izvorîtă doar din setea de lumină şi adevăr. Dar minciuna, aceeaşi minciună, s-a înscăunat la scurt timp, făcîndu-ne de rîsul lumii. În numai cinci luni, de la admiraţia unanimă, am ajuns la dispreţul quasi-unanim al popoarelor!...

M. F.: *E parcă un blestem...*

V. V.: Forţele satanismului s-au dovedit din nou mai tari...

M. F.: *Şi vechile lichele au devenit neolichele...*

V. V.: După revoluţie trierea s-a făcut net: cei care s-au înscris din lichelism în partidul comuniştilor au continuat să lupte pentru menţinerea sistemului şi-a structurilor care le creaseră avantaje multiple. Au încercat, e drept, să facă o uşoară toaletă ideologiei lor, prezentîndu-se ca luptători pentru democraţie; o democraţie nu „populară“...

M. F. (rîzînd): *Un pleonasm cît Himalaia!...*

V. V.: ... Şi un nonsens, ca atîtea altele; dar în fine...

M. F.: *Ziceaţi: „o democraţie nu «populară»“...*

V. V.: ...aşa cum declaraseră politicienii patru decenii, ci „originală“!! (nuanţează, încercînd, fără să izbutească, un larg zîmbet...).

M. F.: *Un concept stupid înlocuit printr-unul tîmpit!*

V. V.: Din lac în puţ, cum ar veni!... O democraţie care ne-a dat formula prăbuşirii totale a economiei ţării, aducînd pierderi mai mari, în cei trei ani, decît cele aduse de regimul comunist în cei 45 de ani!!

M. F.: *Dar au fost şi oameni de bună credinţă care s-au înscris în partidul comunist... Şi naivi...*

V. V.: Desigur! Dar nuanţez: cei care s-au înscris în PCR din necesitatea de a supravieţui se deosebesc net de lichele! Dovadă că majoritatea acestor inşi...

M. F.: *... mai slabi de înger...*

V. V.: da, într-un fel, după revoluţie s-au regăsit pe ei înşişi, înscriindu-se ferm în lupta împotriva a tot ce era comunist. Şi din aceştia au fost destui; chiar şi din rîndurile securităţii...

M. F.: *Şi, după dumneavoastră, ce-ar trebui învăţat de aici? Cum va opera istoria?*

V. V.: Istoria trebuie să scoată la iveală pe toţi aceia care au contribuit la distrugerea ţării, locurile lor de origine, numărul ilegaliştilor, originea lor, sumele încasate pînă în ziua de astăzi pentru „meritele“ de a fi adus în prăpastie ce mai bogată ţară din Europa...

M. F.: *N-ar trebui iertaţi?*

V. V.: Nu încape iertare în acest caz...

M. F.: *Dar, scuzaţi-mă, dumneavoastră nu sînteţi creştin, nu credeţi în Dumnezeu?*

V. V.: Nu.

M. F. (scandalizat): *Cum: „nu“?!*

V. V. (imperturbabil): Nu cred...

M. F. (uimit): *Cum nu credeţi? Nu credeţi în Dumnezeu, domnule Vasile Valuşescu?!*

V. V. (acelaşi joc; apoi accentuînd): Nu... Eu <u>nu cred</u>... (Schimbînd şi totodată ridicînd tonul, impetuos, ca de la o tribună): Eu <u>sînt convins că există!</u> Poţi să crezi că o să plouă după amiază, sau că ciorba nu e prea sărată... Dar că există omul fără Dumnezeu, creatura fără Creator, nu ai cum <u>să crezi</u>; să-I presupui, adică, existenţa ori să I-o accepţi, cumva, ca pe-o favoare... E o tîmpenie să nu vezi în spatele a tot ce există pe El, pe Marele Artizan al Universului...

M. F. (răsuflînd uşurat): *Dar atunci a ierta greşiţilor noştri este o datorie creştinească...*

V. V.: Tocmai ca nişte creştini ce sîntem avem datoria de a ierta, cum zici; însă eu pot ierta doar greşelile cuiva faţă de mine. Pînă unde merge, aşadar, dreptul individului, de a ierta? Doar celui care mi-a greşit mie, nu şi celui ce-a comis crime faţă de semenul meu, faţă de societate. Iertarea accea numai Dumnezeu însuşi o poate hotărî. Şi-n paranteză fie spus, Dumnezeu nu iartă crimele pentru că nu ne-a anunţat pînă acum că a desfiinţat infernul rezervat criminalilor...

M. F.: *Dar Iisus a iertat pînă şi pe cei mai mari păcătoşi...*

V. V.: Desigur. Dar aminteşte-ţi: răstignit între cei doi tîlhari, a iertat păcatele celui care le-a recunoscut şi şi-a cerut iertare, nu şi celuilalt...

M. F.: *Să înţeleg că aprobaţi răzbunarea, „vînătoarea de vrăjitoare“, cum se zice?*

V. V.: Dar, Mihai dragă, pentru Dumnezeu! A judeca pe un criminal nu este o răzbunare, ci o necesitate! Se face prea mult caz de răzbunare...

M. F.: *Foştii comunişti sînt în mod natural interesaţi de această „vînătoare de vrăjitoare“...*

V. V.: Păi sigur! Deliberat se face uz de termenul <u>răzbunare</u> evitîndu-se cel de <u>judecată</u>! Or, îţi repet: a judeca şi a condamna un criminal nu înseamnă răzbunare, ci act justiţiar. Altfel, criminalii de ieri vor săvîrşi nestingheriţi crime şi astăzi, şi mîine, la nesfîrşit...

M. F.: *A ierta la modul general, sau cu o expresie populară, la grămadă este deci o iresponsabilitate pînă la urmă?*

V. V.: Absolut! Oricum a nu judeca şi a nu condamna pe răufăcător e o greşeală, oricît de mică e fapta aceluia. Cu atît mai mare e greşeala ca tocmai criminalii care au distrus fiinţa unui popor să rămînă nejudecaţi şi necondamnaţi...

M. F.: *Deci ar fi necesar un proces urgent nu numai al comunismului ci şi al comuniştilor?*

V. V.: Normal! Altfel ori de cîte ori acest neam se va găsi în momentele cele mai grele, lichelele se vor năpusti asupra lui. E clar că are de suferit toată lumea, inclusiv cei toleranţi. De aceea, a ierta criminalii înseamnă nu toleranţă, ci încurajarea crimei şi, într-un fel, a fi copărtaşii criminalilor.

M. F.: *E grav ce afirmaţi... Mulţi creştini nu vor fi de acord cu dumneavoastră; nemaivorbind de toţi criminalii şi complicii lor... Camuflaţi înapoia liniştii prezentului, a toleranţei imediate în numele „reconcilierii", mulţi vor ca doar istoria să judece... Se poate lupta împotiva tuturor acestora?*

V. V.: Am să le spun tuturor că se înşeală crezînd că urmează căile dreptei credinţe iertînd fără judecare şi condamnare. A nu condamna criminalii înseamnă să le asigurăm proliferarea pe această Planetă pînă la căderea ei în întregime în stăpînirea satanei. Ascultă! Societatea e organizată după modelul naturii, pe baza legilor, adică; iar cînd în natură legea e încălcată de un individ, el piere. Cînd legile societăţii au fost încălcate, eu, ca individ, nu pot să iert. Am mai spus-o şi o repet: cînd răufăcătorul m-a afectat pe mine, în demnitatea, în avutul meu, am dreptul să-l iert în duhul meu; dar nu în numele semenilor mei, al societăţii, cînd răul e îndreptat asupra altora! Altfel ne-am trezi în slujba lui satana. Este ceea ce se întîmplă la noi. În tot Estul este consecinţa îndelungatei domnii a diavolului. Or, a ne dclara „toleranţi" nu ar însemna altceva decît a lăsa România, Estul, întreaga Planetă în stăpînirea satanei.

M. F.: *Ce datorie ar avea, deci, Biserica?*

V. V. (vehement): De a lupta cu fermitate împotirva a tot ce-i satanic!

M. F.: *Concret?...*

V. V.: Împotriva comunismului şi a celor care au făcut crime în numele acestei concepţii. Cînd s-a importat în România, comunismul a instituit un aşa-zis „tribunal al poporului". Consider că ieşirea din coşmar nu se poate face realmente decît tot prin mijlocirea unui tribunal al poporului, dar de astă dată autentic!

M. F.: *Şi cine să judece? La ce nivel?*

V. V.: În toate satele, comunele şi oraşele; în toate instituţiile şi fabricile ţării comuniştii să fie judecaţi de oamnii pe care i-au condus fie ca secretari BOB, fie ca primari, directori ş.a.m.d.

M. F.: *S-au încercat varii definiţii ale nomenclaturii. Dumneavoastră pînă la ce nivel coborîţi în această definiţie?*

V. V.: Pînă la cel din urmă angajat în funcţie politică...

M. F.: *Ce pedepse să li se aplice?*

V. V.: După faptele comise! Asta ar fi treaba acelui tribunal al poporului de care vorbeam. Şi după judecare şi condamnare, după căinţă şi ispăşire poate veni şi iertarea; nu înainte însă! Sîntem creştini şi ştim ce-a spus Iisus: „cine-şi face lege, lui îşi face"; prin urmare, cum judeci, vei fi judecat.

M. F.: *Şi în cazul că acest proiect nu se va aduce la îndeplinire?*

V. V.: Atunci rămînem în continuare în stăpînirea diavolilor roşii! Nu vezi pînă unde au ajuns în trei ani? În toate posturile cheie, în parlament, cu pensii pentru meritele de a fi dus de rîpă o ţară. E o imensă ruşine, de pildă, să i se dea pensie unui Dragnea, care a vîndut ţara ruşilor! Şi trădarea lui a trecut drept înţelepciune pentru reporterii de la „Baricada" nr. 21 din 26 mai 1992! Nu-i o ticăloşie?

M. F.: *Dar nu toţi comuniştii au comis crime, înalte trădări etc.!*

V. V.: Dar cum să numim jaful organizat, la care s-au pretat? Te asigur că, dacă n-ar fi izbutit, pe alocuri, prin intimidare şi chinuri fizice şi psihice, ar fi ucis! Au şi făcut-o, căci, practic, i-au exterminat pe foştii chiaburi, moşieri şi capitalişti, argumentînd că toţi aceştia îşi făcuseră averi „prin exploatare". Iată însă că, nejudecaţi, necondamnaţi, comuniştii de ieri au devenit astăzi capitalişti prin jaf cu acte-n regulă! E cumplit!

M. F.: *Nu pot să nu vă dau dreptate. Oricît de tînăr cum ziceţi că sînt, îmi amintesc foarte bine cum vorbeau cu aplomb, prin şedinţele operative sau de analiză, dar mai ales prin acele întruniri obligatorii denumite „învăţămînt politic şi ideologic" nu numai despre „exploatarea omului de către om", ci şi despre „morala proletară"... Iată că acum îşi arată adevărata faţă: comuniştii n-au avut şi nu vor avea vreodată vreo morală... Dar să trecem, domnule Vasile Valuşescu, şi la altceva. O dilemă pentru destui a constituit-o cazul Nemeş. Ce părere aveţi?*

V. V.: E, indiscutabil, un act de curaj.

M. F.: *Un act disperat, totuşi...*

V. V.: Da, dar curajos.

M. F.: *Ca orice act suicidar, biserica îl condamnă, pe bună dreptate...*

V. V.: Eu văd în sinuciderea lui Nemeş o demonstraţie că, în lupta cu satana, el a fost dispus să renunţe la viaţă.

M. F.: *Dar viaţa nu-i aparţinea lui, ci lui Dumnezeu, Care i-o dăruise, cum ne-a dăruit-o tuturor! Cum să dispui de ceva ce nu-i pe deplin al tău, ci ţi-a fost numai încredinţat temporar, spre sporire, sau măcar păstrare, ca în pilda talanţilor?*

V. V.: Ai dreptate în ceea ce spui, dar eu sînt convins că, date fiind împrejurările morţii lui Nemeş, Dumnezeu l-a iertat...

M. F.: *Spuneţi-mi, acum, domnule Vasile Valuşescu, judecînd după înverşunarea de adineauri împotriva comunismului şi a comuniştilor, dumneavoastră sînteţi un duşman neîmpăcat al stîngii – ca să utilizez un termen*

politic. Ţin minte că, într-o discuţie cu altcineva, la Asociaţia Foştilor Deţinuţi Politici, a fost pronunţată o propoziţie: „Comuniştii nu s-au temut şi nu se tem de nimic pe lume ca de legionari“. Să fie, atunci, legionarismul singurul leac, singura soluţie politică pentru România, aşa cum încearcă unele cercuri să acrediteze în prezent?

V. V.: Uite ce e: Ţi-am spus-o în alt context şi o repet şi acum, pentru interviul tău: eu n-am fost legionar, dar cunosc bine legionarismul şi pe destui legionari. În majoritate, supravieţuitorii sînt la vîrsta cînd nu se mai pot adapta prezentului, trăind numai în trecut. Dacă sînt de părere că e necesar ca aerul un proces al comunismului şi-al fiecărui comunist-activist, sau ins cu funcţii politice în regimul dinainte de 1990 e pentru că ţara, tineretul în primul rînd, trebuie să cunoască nu numai pe lichele ca să le judece şi, în ultimă instanţă, să le ierte... Trebuie cunoscuţi, totodată, şi aceia care şi-au sacrificat libertatea, luptînd împotriva comunismului, precum şi pe cei care şi-au dat viaţa în această luptă. Ei sînt sute de mii!

M. F.: *Lucia Hossu Longin tocmai asta încearcă prin „Memorialul durerii“, ca şi redacţia excelentei reviste „Memoria“, în frunte cu admirabilul Banu Rădulescu...*

V. V.: În acelaşi curent mai trebuie să se înscrie şi alte eforturi ale mass-media; căci, după popoarele din fostul Imperiu ţarist, devenit URSS, poporul român a fost cel mai crunt lovit (cu aprindere, sacadat) de cea mai bes-ti-ală dic-ta-tu-ră din cî-te a cu-nos-cut omenirea – co-mu-nis-mul.

M. F.: *Pot să nu scriu „cea mai bestială“, căci e pleonastic?...*

V. V. (aprig): Scrie aşa! Lasă!! Nu-i nimc mai bestial ca acest flagel cumplit, satanic! Constat însă cu stupoare că se încearcă ignorarea acestei realităţi dramatice. Nazismul a fost stigmatizat, pus la stîlpul infamiei, pentru atrocităţile comise...

M. F.: *Pe bună dreptate...*

V. V.: Desigur!... În timp ce acestei abjecte orînduiri – comunismul – i se recunoaşte legitimitatea! La o analiză serioasă, între nazism şi comunism balanţa înclină în defavoarea celui din urmă!

M. F.: *Comunismul defavorizat?!*

V. V.: Întocmai! El s-a dovedit, după mine, ca totalitarism, infinit mai bestial decît nazismul prin imaginaţie, prin strategie satanică, prin numărul victimelor, prin tot! Hitler a purces la exterminarea celor pe care îi considera duşmanii poporului german, în primul rînd a comuniştilor – ce s-au dovedit duşmanii civilizaţiei, ai progresului lumii acesteia; în timp ce comuniştii au conceput exterminarea propriilor popoare în numele satanicei lor ideologii: marxism-leninismul. Comunismul a degradat fiinţa umană coborînd-o sub nivelul sclavagismului. În sclavagism, sclavul avea o valoare, un preţ; pentru a nu şi-l pierde, era bine hrănit. Dictatura comunistă i-a transformat pe oameni în sclavi fără nici-o valoare, declarînd cu neruşinare că „omul e cel mai preţios capital”, dar, concomitent, înfometîndu-i, înfricoşîndu-i, silindu-i să se denunţe unii pe alţii, ca într-o imensă puşcărie...

M. F.: ... *„lagărul socialist“...*

V. V.: ... Un imens lagăr de exterminare a valorilor autentice. În vîrf erau ridicate nonvalorile, de a căror fidelitate geniul satanic-călăuzitor era sigur, iar intelectualii şi toţi oamenii de valoare erau total marginalizaţi, „reeducaţi“, umiliţi. Elita neamului a fost înjosită şi apoi exterminată în groaznice chinuri, depăşind pe cele de la Auschvitz şi Dachau...

M. F.: *Pornisem de la legionari...*

V. V.: Da. Se face încă şi astăzi caz de exterminarea de către legionari a lui Iorga, Madgearu, Armand Călinescu... Sînt acte reprobabile, fără discuţie, dar (silabisind cu ironie muşcătoare) cel puţin li s-a răpit comuniştilor plăcerea de a-i asasina ei, în stilul lor, încetul cu încetul, aşa cum au făcut cu vîrfurile intelectualităţii noastre!

M. F. (înfiorat): *Bîrrr! Sînteţi cam cinic, domnule Vasile Valuşescu!*

V. V. (cu mirare copilărească): Păi asta-i realitatea! Aşadar, comuniştii şi-au exterminat fizic adversarii „transpunînd în viaţă“ planuri diabolice (a se vedea „fenomenul Piteşti“) şi încă li se recunoaşte, pe plan internaţional, legitimitatea!

M. F.: *Vă referiţi la partidele comuniste europene, cînd spuneţi „legitimitate“?*

V. V.: Da! În loc să fie scoase în afara legii, precum nazismul şi neonazismul!...

M. F.: *De ce oare?*

V. V.: Mă întreb şi eu... Poate din ignoranţă sau din interese care ne scapă...

M. F.: *Interesele „bubulilor“ despre care scrie, scrie, scrie condeiul de vîrf al ex-securităţii naţionale şi patri...hoaţe?!...*

V. V. (zîmbeşte larg): Probabil! Cert e că un geniu diabolic urmărea ca prin acest sistem să domine lumea...

M. F.: *Se vorbeşte tot mai mult de „noua eră“, New age, „Era Vărsătorului“... Am recenzat în „România literară“ o carte excepţională, o sinteză în domeniu, apărută la noi, la scurt timp după abolirea cenzurii... Aparţine regretatului profesor timişorean Bruno Würtz...*

V. V.: Da. Mi-ai semnalat cartea. Am citit-o. E instructivă...

M. F.: *Citesc acum broşura* ***Satanismul şi muzica rock****, datorată editurii greceşti „Izvorul luminii“. Conţine, între altele, şi o listă a formaţiilor cu mulţi fani şi-n România: „Bee Gees“, „Queen“, „Rolling Stones“, „Beatles“ etc. M-a pus pe gînduri o tehnică nouă, un tertip de fapt, utilizat de diavolul-negustor, aflat în spatele tuturor reclamelor. În speţă, e vorba de „redarea inversă“...*

V. V.: Interesant! N-am auzit!...

M. F.: *E vorba de mesaje introduse în subconştientul ascultătorilor, în mod clandestin, odată cu un cîntec obişnuit. Este, cum spunea un criminalist şi specialist în psihiatrie penală american Jean-Paul Reginibal „forţarea*

subconştientului cu mesaje subconştiente". Se dau şi două exemple verificabile de oricine dispune de condiţii tehnice adecvate: cîntecul formaţiei „Queen" „Another one bites the dust" (i.e. „încă unul muşcă praful") ascunde în redare inversă mesajul „start to smoke marijuana!" (i.e. „începe să fumezi marijuana!"), iar înapoia urletelor demenţiale din „cîntecul" „When electricity came to Arkansas", interpretat de „Black Oak Arkansas" se poate decoda în redare inversă un mesaj care nu mai necesită comentarii: „Satan... Satan... el este Dumnezeu, el este Dumnezeu!"

V. V.: E formidabil! Trebuie atenţionat tineretul!

M. F. (cu obidă): *Care tineret?! Majoritatea fetelor şi băieţilor de astăzi se declară fascinaţi de întruchipări satanice precum Michael Jackson, Madonna, Elton John ş.a.m.d.!*

V. V. (surprins): E o tragică degradare...

M. F. (pornit): *Majoritatea formaţiilor de muzică modernă se declară făţiş în favoarea lui Lucifer-Satan! Mi-am notat cîteva declaraţii stupefiante de-ale cîntăreţilor: Bill Word (formaţia „Black Sabath"): „Satan s-ar putea să fie Dumnezeu"; Paul McCartney: „Nimeni dintre noi nu crede în Dumnezeu"; Ringo Star: „Fie credeţi, fie nu, nu sîntem noi antihristul, ci vrăjmaşi ai creştinismului şi ai antihristului" ş.a.m.d. Dar despre toate acestea cu alt prilej. Vă mulţumesc, din inimă, domnule Vasile Valuşescu, pentru răbdarea şi bunăvoinţa de a-mi fi acordat acest interviu...*

V. V.: Cu multă plăcere, Mihai dragă!

A consemnat Mihai Floarea
(29 martie 1998)

*
* *

Teme:

1. Citiţi ***Apel către lichele*** de Gabriel Liiceanu.
2. Cercetaţi doctrina sincretică New age şi faceţi o comparaţie a acesteia cu creştinismul ortodox.
3. Comentaţi afirmaţia din finalul interviului referitoare la formaţiile de muzică în vogă în anii '90. Aduceţi în discuţie şi preferinţele voastre în acest domeniu, ilustrîndu-le cu exemple (fragmente înregistrate pe telefoanele voastre mobile etc.).

*
* *

HITLER A FOST FINANTAT DE EVREI DIN AMERICA
Kurt Waldheim ofiter german a luptat impotriva rusiei 1941-1945 Secretar general ONU-UN 1972-1981
Doctor Josef Mengele Auschwitz Birkenau protejat de SUA MASON 33

3. Interviu cu Aspazia Oţel Petrescu

Olimpia Popescu: *Stimată doamnă Aspazia Oţel Petrescu, vă mulţumesc pentru că aţi acceptat să-mi răspundeţi la cîteva întrebări ale căror răspunsuri sigur vor fi de mare interes pentru mulţi români. Care era atmosfera în anii de liceu şi de studenţie?*

Aspazia Oţel-Petrescu: Ca şi acum, tineretul era împărţit în două: unii tineri, cei mai puţini, trăiau o viaţă uşoară, înecată în „lucii mreje", cum spune Eminescu, dar majoritatea, provenind fie din familii ţărăneşti, fie din clasa mijlocie, erau motivaţi în viaţa de toate zilele de înaltele idealuri primite prin educaţia din şcolile primare de la învăţători şi de la preoţi. Munca acestora era dusă mai departe pe palierele spirituale de către profesorii liceelor şi, mai departe, de către profesorii universitari. Generaţia interbelică a avut şansa să aibă asemenea educatori, adevărate elite spirituale. Generaţia interbelică intrată apoi în reeducarea comunistă a avut şansa unei pregătiri anterioare foarte solide şi în ce priveşte cunoştinţele, dar şi în trăirea spirituală. Asfel că, în ciuda vicisitudinilor istorice (dictaturi, război, crize economice şi politice etc.), noi am rămas

cu aceleaşi idealuri creştine şi patriotice. Un tînăr atunci era mai ales preocupat de practicarea virtuţilor. Relaţiile dintre noi erau pe această linie: ne încurajam în a duce o viaţă foarte virtuoasă, în a acumula cunoştinţe cît mai solide, în a deveni utili patriei şi în a ne construi integritatea. În acestea eram sprijiniţi de educatorii noştri. În special universitarii creau în jurul lor adevărate cercuri de tineri care nu practicau cultul personalităţii, ci erau recunoscători pentru generozitatea cu care aceste adevărate elite intelectuale se pliau pe dorinţele noastre de a ne realiza. Din felul cum am fost educaţi a rezultat rezistenţa tineretului studios (elevi şi studenţi) care a izbucnit în proteste vehemente, cum a fost greva studenţească din 1946. Această rezistenţă a fost sancţionată, după cum bine se ştie, cu mulţi ani de închisoare şi cu suplicii de neimaginat.

O. P.: *Aţi întîlnit, în anii de formare, oameni care v-au marcat?*

A. O. P.: În timpul şcolii primare personalitatea care mi-a dominat întreaga evoluţie a fost mama mea (în acelaşi timp şi învăţătoarea mea), iar ca model de luptător a fost bunicul din linie paternă (răzeş). La liceu aproape toate profesoarele pe care le-am avut mi-au fost modele pe anumite paliere. Un ataşament deosebit l-am avut pentru directoarea liceului, Eugenia Tarangul, şi pentru profesoara de franceză, Oltea Cudalbu, care era atît de divinizată de elevele ei pentru felul în care înţelegea tinereţea şi pentru metoda ei de predare, fiind şi foarte apropiată de eleve, încît era supranumită *Doamna Oltea*. La Universitate, în ce priveşte seriozitatea de studiu şi concepţia înaltă pentru limba şi literatura română au fost, pe linie lingvistică, Sextil Puşcariu, şi pe linie literară şi de gîndire românească – Dimitrie Popovici. Un exemplu de înaltă teologie ne-a fost episcopul Nicolae Colan. Toţi profesorii noştri de istorie ne-au fost exemple vii de cum poate fi cercetată şi trăită istoria patriei. Lucian Blaga a fost, însă, incontestabil personalitatea care a reuşit să adune în jurul său cei mai mulţi studenţi care vedeau în el, aşa cum spunea Vasile Băncilă, „energie românească“. Acest fel de educaţie a fost puternic susţinut de centrele mînăstireşti şi de înalţi duhovnici, cum a fost părintele Arsenie Boca.

O. P.: *Ce atitudine aţi avut cînd tribunalul v-a condamnat? Ce aţi simţit?*

A. O. P.: Eu şi ceilalţi tineri asemeni mie, cu o scară de valori în care pe primele locuri se aflau credinţa şi iubirea de ţară, eram pregătiţi sufleteşte să ne asumăm jertfa. Nu m-am aşteptat însă ca, pentru un delict de opinie, să primesc 10 ani de temniţă grea, pe care i-am parcurs cu răbdare, fără răzvrătire, conştientă fiind că aceasta este jertfa pe care ne-o cere patria. Prăbuşirea care a fost pe punctul de a mă înghiţi a fost determinată de prelungirea cu încă patru ani a pedepsei pentru acelaşi „delict”, fără hotărîre judecătorească. M-am salvat datorită educaţiei creştine pe care am primit-o şi-n baza căreia am putut să fac o relaţie cu îngerul meu păzitor.

O. P.: *Care a fost lucrul cel mai greu de suportat în închisoare? Cum l-aţi depăşit?*

A. O. P.: Singurătatea a fost lucrul cel mai greu de suportat în închisoare, mai terifiantă decît foamea, frigul, mizeria, insultele, torturile fizice, teroarea. De aceea şi era atît de des folosită pedeapsa cu izolarea (carcera) pentru cel mai mic delict. La polul opus se afla comuniunea noastră, avîndu-l în centru pe Iisus Hristos. El fiind centru, noi, deţinutele din jurul Lui, cu cît ne apropiam de El, cu atît ne apropiam între noi, creîndu-se o legătură indestructibilă, chiar după atîţia ani. Eram ca nişte surori şi asta ne-a ajutat. Deci prin puterea credinţei şi prin dragostea pentru aproapele nostru am transfigurat suferinţa, făcînd-o suportabilă şi, uneori, chiar prilej de bucurie.

O. P.: *Ce portret din perioada detenţiei v-a rămas în suflet şi vă luminează amintirile?*

A. O. P.: Îmi este foarte greu să dau nume pentru că ar însemna să fac un şir foarte lung şi să omit unele după care mi-ar părea rău. Au fost foarte multe exemple de caractere atît de frumoase, încît concretizarea lor în cuvinte ar părea o exagerare şi descrierea unui astfel de suflet ar semăna cu un cult al personalităţii. Pot afirma că, în multe ceasuri de rugăciune, am văzut cum se reflectă pe chipurile lor sfinţenia.

O. P.: *Cum priviţi acum, după atîţia ani, experienţa închisorii?*

A. O. P.: A fost o încercare pe care noi am transformat-o în trăire în spirit creştin şi pe care acum o consider ca o mare onoare pe care ne-a făcut-o Dumnezeu, pentru că, nevinovate fiind în faţa lumii, am fost chemate să mărturisim gloria Sa care este IUBIREA. Sîntem împăcate chiar şi cu torţionarii noştri şi, în clipe de har, ne putem ruga pentru iertarea lor – nefericiţii! Pe această linie, toate insultele care mai vin n-au niciun răsunet, căci suferinţa ne-a împăcat cu lumea pentru veşnicie.

O. P.: *Ce rol a avut transmiterea poeziei în închisori?*

A. O. P.: În închisoare, în afară de credinţă, au mai fost doi piloni de susţinere, incomensurabili ca valoare: **amintirile frumoase**, de unde am înţeles că acumularea de amintiri frumoase este un tezaur care se valorifică mai ales în suferinţă, şi **poezia**, rostită în aceeaşi măsură ca o rugăciune şi ca o compasiune dătătoare de alinare. Cel mai recitat şi cel mai învăţat poet în închisori a fost Radu Gyr. Este de reţinut însă că şi **romanţele** au avut un rol important, atît cele străvechi, cît şi cele create în închisoare. „Reginele” au fost *M-am născut într-un bordei* şi *A venit aseară mama* (pe versuri de Vasile Militaru).

O. P.: *Prin ce credeţi că se poate stabili o punte de legătură între generaţia de atunci şi cea de azi?*

A. O. P.: Prin cunoaşterea exactă şi profundă a istoriei aşa cum s-a desfăşurat ea şi, bineînţeles, prin adîncirea adevărurilor creştine, deci prin practicarea virtuţilor.

O. P.: *Cum ar putea cineva în condiţiile lumii de azi să se construiască?*

A. O. P.: Cred că mijlocul cel mai direct este prin ajutorul unui model de trăire profundă şi ancorată în valorile ce s-au dovedit imuabile de-a lungul veacurilor: cele trei virtuţi creştine (credinţa, nădejdea şi dragostea), ca şi toate celelalte virtuţi morale care derivă din acestea.

O. P.: *Din ce aţi trăit, din experienţa dumneavoastră de viaţă, care ar fi lucrul de care omul s-ar putea agăţa pentru a-şi păstra fiinţa?*

A. O. P.: În primul rînd **rugăciunea** ca legătură reală între profan şi divin, şi, bineînţeles, o viaţă trăită în lumina valorilor despre care am vorbit. După mine, fericirea este egală cu veselia bunei conştiinţe.

O. P.: *Noi, creştinii care suntem botezaţi, cum să valorificăm pecetea darului Sfântului Duh?*

A. O. P.: Urmărind învăţătura Domnului nostru Iisus Hristos şi respectînd legile dumnezeieşti.

O. P.: *Vă mulţumesc în numele tuturor cititorilor care se vor folosi de aceste cuvinte ziditoare de suflet pe care ni le-aţi împărtăşit.*

A consemnat Olimpia Popescu
(Roman,10 septembrie 2009)

*

În casa mea intrase Cineva,
Dar nu L-am cunoscut Cine era.
Şi-a luat din casa mea ceva,
Şi n-am ştiut anume ce era.
Dar am simţit c-avea un preţ nemărginit,
Că-n urma Lui, în casa mea lumina a pălit
Şi L-am urât şi L-am certat
Şi în ocări pe Cineva L-am alungat.
Dar n-a plecat
Şi n-a lăsat
Odorul cel nepreţuit ce l-a luat.
Umil la uşa mea plângea
Şi-n casa mea s-au prăvălit milenii de-aşteptare grea
Şi-un hău de întuneric ce mereu creştea.
Într-un târziu, cu gând trudit,
M-am ridicat şi am şoptit:
– Să fie, Doamne Prea Slăvit, aşa cum ai voit!
Iisus S-a ridicat de lângă uşa mea.
Zâmbind, pleca...
În mâna Lui ce viu ardea,
Întreagă, tinereţea mea!

Aspazia Oţel Petrescu

4. Scurt dialog cu Părintele Liviu Brânzaş

Aş putea oare afirma (cu acel orgoliu cu care ne împăunăm atunci cînd vine vorba de o persoană al cărei nume are o rezonanţă deosebită) că l-am cunoscut pe Părintele Liviu Brânzaş? Ar fi hazardat pentru că l-am văzut o singură dată, pe la începutul anilor ’90, la un congres AFDPR, cînd am stat de vorbă cu Sfinţia Sa, preţ de o pauză. Şi totuşi mă simt îndreptăţită să afirm că l-am cunoscut, cînd mă gîndesc cum a venit spre mine, simplu şi direct, ca şi cum ne-am fi ştiut de cînd lumea.

Stăteam cuminte în banca mea, deoarece pauza nu avea pentru ce să mă scoată pe sală: nu fumam, nu-mi era sete, nu aveam chef de discuţii. Priveam uşor nedumerită cum se îndrepta spre mine părintele care deschisese congresul cu o mişcătoare rugăciune, după care tot plenul intonase atît de familiarul nostru psalm ***Cu noi este Dumnezeu….*** Venea spre mine, ca o revărsare de lumină, un preot cu înfăţişare plăcută, cu o fulguire de zîmbet pe chipul cu trăsături nobile. Ştiam doar că se numeşte Liviu Brânzaş şi că a făcut, ca atîţia alţii, ani grei de temniţă, sub apriga prigoană bolşevică. Mi se părea că îl aşteptam cu emoţia regăsirii unui bun prieten, de care soarta potrivnică mă despărţise de prea lungă vreme.

Fără îndoială, părintele făcea parte din acea categorie de oameni, creată anume pentru lumină, pentru bucurie, pentru fericirea semenilor din jur. Deşi îi vezi pentru prima oară, îi simţi prieteni de cînd te ştii. Simţi în blîndeţea lor o purtare de grijă cu care ar dori să te îmbrăţişeze, ghiceşti în zîmbetul lor blajin ceva din taina unei bunătăţi nelimitate, gata să te ajute fără preţ. Simpatia lor discretă pune în vorbe o dulceaţă plăcută care îţi dă încredere şi curaj. Părintele Liviu Brânzaş era un astfel de om. Felul său de a fi trăda o mare iubire de oameni. Te învăluia cu o privire senină. În zîmbetul luminos, în vorba domoală şi caldă, în strîngerea fermă a mîinii simţeai o inimă sinceră, fără ocolişuri, purtătoare de acea frîntură de rai, ce ţi se va dărui neprecupeţit. Voi reproduce pe cît mă ajută memoria dialogul ce a avut loc între noi. O fac cu evlavia şi cu metania cuvenite acestui blînd şi neînfricat păstor.

*

Pr. Liviu Brânzaş: Ştiu cine sînteţi şi presupun că şi dumneavoastră ştiţi cine sînt eu. Vă rog deci să-mi permiteţi să trec peste formalismele de protocol şi să vă pun direct cîteva întrebări.

Aspazia Oţel Petrescu: *Bucuros, sînt onorată să vă răspund în măsura în care voi fi capabilă să o fac.*

Pr. L. B.: O, nu am intenţia să vă supun unui tir filosofic. Ştiu că aţi executat foarte mulţi ani de temniţă şi aţi traversat multe închisori. M-aş bucura dacă aţi întîlnit un grup de eleve de la Beiuş şi dacă, eventual, vă amintiţi de ele.

A. O. P.: *Da, îmi amintesc clar de cea mai frumoasă dintre ele. Se numea Ani Onel şi era o perfecţiune. Adolescentă încă, a fost supusă fără pic de milă regimului necruţător de temniţă comunistă, de-a valma cu maturele. A lucrat la un moment dat în atelierul de cusături româneşti, coordonat de mine. Era o sărbătoare pentru ochi şi pentru suflet să o privesc plecată gingaş peste cămaşa naţională pe care o înflorea cu pricepere, cu frumoasele noastre motive româneşti. Era de o frumuseţe desăvîrşită, o primăvară diafană, rătăcită în infern: chip de zînă, mîini de zînă, destin de zînă ferecată în peştera zmeului căpcăun.*

Pr. L. B.: Iată un destin cu adevărat tragic! O adolescentă în iadul închisorii comuniste este un înger răpit în infern. Cînd am auzit de moartea elevei Liţă Sasu, din clipa aceea am simţit că toată suferinţa mea nu însemna nimic pe lîngă jertfa supremă a acestei flori, strivită satanic în primăvara vieţii. Nu-mi explic cum a putut Corneliu Coposu să afirme că fetele luptătoare anticomuniste (legionarele) au intrat în această luptă din refulare. Erau atît de urîte că au simţit nevoia să se facă observate în acest fel!

A. O. P.: *Nu ştiu ce l-a determinat să afirme un lucru atît de lipsit de eleganţă şi mai ales neadevărat. Pot să asigur pe oricine că nu a fost vorba de nici o refulare şi că sînt multe „frumoase“ care au purtat cu demnitate şi convingere „stigmatele“ temniţelor comuniste. Ani Onel îl contrazice categoric cu frumuseţea ei desăvîrşită, angelică, chiar că nu am văzut un chip mai frumos printre cele ce au rămas în afara luptei anticomuniste.*

Pr. L. B.: Aş vrea să vă mai întreb ceva şi aş dori să-mi răspundeţi cu sinceritate. Ce părere aveţi: sîntem noi învingători sau înfrînţi iremediabil?

A. O. P.: *Sînt posibile mai multe răspunsuri, dar pentru că îmi cereţi sinceritate şi nu teorii, dintre noi sînt biruitori desăvîrşiţi. Nu mă refer nici la cei ce au supravieţuit pur şi simplu, ci la acei supravieţuitori care au reuşit să înfrîngă suferinţe. Aşa cum ne-a fost dată era cu neputinţă să fie înlăturată , dominată şi atunci ne-am însuşit-o. Ne-am însuşit-o cu toate ale ei, ne-am împărtăşit cu ea, ne-am împărţit-o ca pe o taină, ca pe o binefacere şi aşa am reuşit să-i umplem pomii cu iubire. Ce nesperată bucurie cînd am băgat de seamă că Iisus era cu noi şi în suprema Lui agonie ne ceda un strop din durerile Sale! Ce onoare mai mare decît a participa la suferinţa jertfitoare de pe Golgota?! Iisus era Centrul, iar noi eram cercul din jurul Său. Şi cu cît ne apropiam de Centru prin acceptarea suferinţei, cu atît ne apropiam mai mult unele de altele. Un rîu binefăcător de iubire circula printre noi şi închisoarea devenea cer, iar durerea se transfigura în binecuvîntare.*

Pr. L. B.: Adevărat, adevărat! Aşa era şi la noi. În închisoare se trăia un fragment din agonia nopţii dramatice din Ghetsimani. Eram sortiţi durerii şi nimeni din cer sau de pe pămînt nu se îndura de noi. Părea că steaua speranţei a pierit de pe cer, căzînd în abisul neantului. Şi totuşi, din adîncuri, o poruncă ne mîna spre culmi. Frigul, foamea, carcera, lanţurile, cătuşele, bătaia, izolarea, inactivitatea silnică, permanenta prigonire, orice contact cu realitatea de afară fracturată, toate aceste forme de distrugere şi dezumanizare muşcau din fiinţa noastră. Purtam Crucea urcînd cu îndîrjire acest calvar neîntrerupt şi nimeni nu ne ajuta să depunem pentru o clipă măcar povara care ne strivea. Pe această Golgotă nu se putea depune Crucea nici pentru un minut. Ea trebuia dusă fără încetare şi purtarea ei devenea posibilă numai pentru că sufletul renunţase demult să bată la porţile unei libertăţi vremelnice. El bătea la porţile cerului cu credinţă şi smerenie. Întemniţaţii păreau nişte sihaştri ce şi-au asumat asceza maximă pentru purificarea şi transfigurarea interioară. Doreau cerul, mîntuirea, asceza impusă devenise o asceză mistică. Nu era o dezertare de la viaţă, ci o transfigurare a ei. Era o transcendere a luptei, a năzuinţelor, a eforturilor, pe un plan spiritual superior. Era un miracol această trăire mistică, această *şcoală a suferinţei transfigurate*. *(Camarazii repopulau sala. Părintele m-a părăsit, murmurînd sfielnic ultima frază ce mi-a fost adresată:)* M-am dezbrăcat de zeghea vărgată ca să îmbrac haina sacerdotală, cele mai onorante uniforme în acest veac ateu şi totalitar, dar cele mai greu de purtat.

*

I-am privit pentru ultima oară chipul şi nu ştiu de ce mi s-a părut că tăinuit adînc în cutele de la colţurile gurii se ascundea amarul. Ultimele cuvinte ale Părintelui Liviu Brânzaş spuneau totul despre sine, erau o sinteză nespus de grăitoare a personalităţii sale. Nu ar fi trebuit să mai spun nimic. Nu mă pot opri însă să subliniez că părintele Liviu Brînzaş s-a format la flacăra credinţei, pe nicovala suferinţei. A devenit "prietenul durerii", în accepţia monahului Moise Aghiorîtul.

„Cel ce este prietenul durerii nu ştie ce înseamnă a primi lovituri. Prietenul durerii este prietenul tuturor celor aflaţi în suferinţă“.

Cu eroism, fără surle şi trîmbiţe, Părintele Liviu Brânzaş şi-a dus în linişte activitatea febrilă de sacerdot.

Notă: Toate ideile exprimate de Părintele Liviu în acest dialog se regăsesc întocmai în cartea Sfinţiei Sale ***Raza din catacomb*ă.**

A consemnat
Aspazia Oţel Petrescu
(Cf. „Rost“, numărul 31, septembrie 2005)

5. „Sînt un om care-a jurat să spună adevărul din ţara sîrmelor ghimpate“

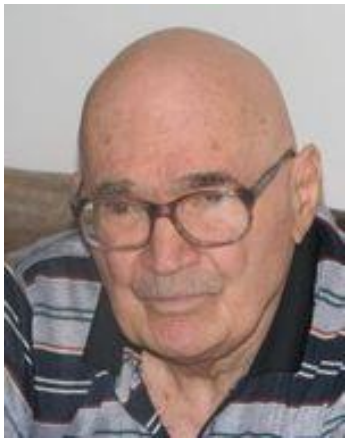

Născut în 1924, la Craiova, Cicerone Ioniţoiu este astăzi unanim apreciat drept unul dintre cei mai importanţi supravieţuitori şi martori ai Gulagului românesc. Contribuţia sa la documentarea şi înţelegerea istoriei recente româneşti este, în acest sens, impresionantă: dicţionarul în zece volume, ajuns la litera S, ***Victimele terorii comuniste***. Arestaţi, torturaţi, întemniţaţi, închişi şi cele trei volume sugestiv intitulate ***Morminte fără cruce*** sînt doar cîteva dintre lucrările semnate de Cicerone Ioniţoiu – lucrări care pot fi interpretate retrospectiv drept un conştiincios proces de *mise en scène* a ceea li se pregătea probabil de mult celor interesaţi de destinul postbelic al României şi al regiunii – acest captivant şi emoţionant exerciţiu de ego-histoire, care este volumul prim al ***Memoriilor***. Într-adevăr, abia ajuns la respectabila vîrstă de 85 de ani, Cicerone Ioniţoiu pare să fi găsit răgazul şi temperatura necesară transcrierii propriei drame, reflectată pînă acum în drama celor pe care i-a (re)amintit deopotrivă cu pasiune şi obiectivitate.

La rigoare însă, ***Din ţara sîrmelor ghimpate*** nu este atît o carte de memorii ori un manual de istorie recentă, cît un admirabil şi exemplar demers de (re)cunoaştere a acelei generaţii care, aşa cum declară însuşi autorul, „n-a avut tinereţe“ şi care alesese, după 1944, „drumul Golgotei“: „Am făcut parte dintr-o generaţie frămîntată ce spera ca viaţa să-şi urmeze cursul într-o atmosferă de înţelegere, în care problemele să se rezolve la lumina zilei, cu prevalenţa binelui asupra răului, într-un cadru în care adevărul şi dreptatea să fie scopul vieţii pămînteşti“.

Este greu de cuantificat, dacă nu imposibil, suferinţa acelei generaţii, iar asta cu atît mai mult cu cît, după 20 de ani de la Revoluţia din 1989, societăţii româneşti îi este încă greu să se obişnuiască cu „aerul tare al normalităţii“, spre a folosi cuvintele lui Andrei Pleşu. Iată însă miza efortului de o viaţă depus de Cicerone Ioniţoiu – regăsirea acelei normalităţi în care „problemele să se rezolve la lumina zilei, cu prevalenţa binelui asupra răului“.

Adrian Spîrchez, Un Cristian: *Cum aţi ajuns în organizaţia de tineret PNŢ?*
Cicerone Ioniţiou: Am apucat perioada cînd au fost răpite teritoriile româneşti şi cînd în căminele studenţeşti din Bucureşti veniseră refugiaţi din Basarabia şi Bucovina de Nord. Eram student la trei facultăţi: Litere, Ştiinţe şi Drept. Pe 1 decembrie 1943, s-au comemorat 25 de ani de la Marea Unire. Atmosfera era incendiară, lumea era entuziastă. M-am dus şi eu. Atunci l-am văzut pentru prima oară pe Maniu, adus la braţ de Coposu. Discutînd cu mai mulţi colegi, m-am ataşat de PNŢ, unde am rămas definitiv. În primăvara lui 1944 a avut loc incidentul de la Cluj. Studenţii unguri l-au scuipat pe episcopul Hossu şi i-au atacat pe studenţii români. La Bucureşti s-a organizat o mare manifestaţie. Prima la care am participat. Eram la Drept şi ni s-a spus că mareşalul Antonescu ne va primi în audienţă. Am fost printre cei 17 care-au fost în audienţă. Prima dată cînd reprezentam un grup. Cînd a venit Antonescu să dăm mîna, noi toţi ne-am dat doi paşi înapoi. Sala era plină, fiecare decan din ţară venise cu cîte un student. A avut umor: „Pe dumneavoastră vă salut!“ Ne-a spus direct că evenimentele degeneraseră. Apoi, după 23 august, am fost ales preşedintele studenţilor naţional ţărănişti de la Litere.
A. S., U. C.: *În septembrie 1945, aţi fost răpit de pe stradă de NKVD. Cum a fost mai exact?*
C. I.: …Am fost răpit de ruşi, de căpitanul Vasilief Petrov, în miez de noapte, dus la NKVD şi timp de o săptămînă chinuit şi torturat îngrozitor. Atunci mi-am zis că aceste lucruri nu trebuie să fie uitate niciodată. Dacă voi scăpa, o să le fac cunoscute. Am reuşit cu sprijinul lui Maniu, care a intervenit la Comisia Aliată de Control şi am scăpat. La două luni am organizat manifestaţia din 8 noiembrie şi am fost arestat a doua oară.
A. S., U. C.: *În carte descrieţi în amănunt manifestaţia de la 10 mai 1946, o contramanifestaţie a celor aproape 10.000 de studenţi la ceea ce Guvernul Groza organiza atunci în Piaţa Victoriei. Aţi coordonat în mai multe rînduri proteste şi mitinguri.*
C. I.: Am fost implicat în răspîndiri de manifeste, multiplicate ziua, într-o magazie, şi duse noaptea, în cutii poştale, pe motocicletă şi participam la mitinguri. După 10 mai, cînd noi, studenţii, am transmis un mesaj clar că nu putea fi vorba de „ataşamentul“ poporului român faţă de „eliberatori“, a urmat acel 15 mai, la Ateneul Român, cînd Maniu a hotărît să facă un fel de comemorare a 100 de ani de la Revoluţia de la 1848. Prevăzînd că nu se va mai putea realiza această comemorare în 1948, a făcut-o cu doi ani mai devreme… S-a încercat infiltrarea unor agenţi provocatori. Au fost trimişi bătăuşi recunoscuţi din rîndul studenţilor (Mircea Sântimbreanu, Mihai Gafiţa, Grigore Filipescu, Barbu Cîmpina şi mulţi alţii) şi au sosit camioane cu muncitori de la CFR, înarmaţi cu răngi. Comemorarea s-a ţinut totuşi, deşi, la intrare, avea loc o bătaie în toată regula. Şi cu toate aceste presiuni, Maniu şi Mihalache nu au cedat, Mihalache alegînd chiar să meargă pe jos pînă acasă.
A. S., U. C.: *Urmarea acestor participări a fost condamnarea dumnevoastră în lipsă.*

C. I.: Doi ani. Am fost anunţat de un binevoitor, s-a recomandat Rădulescu, mi-a zis că este agent, student la Drept şi trimis ca să mă urmărească şi să mă prindă: „Fiţi atent că cei care au fost arestaţi sînt bătuţi la sînge. Eu vă previn. Dispăreţi unde puteţi, că dacă nu, va fi nenorocire“. Atunci am plecat în munţi, cu încă patru inşi, stînd acolo aproape un an. Între timp, a început campania electorală. Din munte am plecat şi am făcut campanie electorală în judeţul Severin. Ştiţi ce s-a întîmplat cu falsificarea grosolană a rezultatelor. Liste fictive, arestări de preşedinţi ai organizaţiilor de partid de la sate, pentru a nu mai putea fi depuse liste, procese verbale cu rezultate inversate. Totul sub sfatul lui Stalin: „Nu contează cine votează, contează cine numără voturile“. În ’47, după o serie întreagă de arestări în trei etape a multor ţărănişti, în special de la organizaţia de tineret, cei prinşi mă indicau pe mine drept răspunzător pentru toate manifestele multiplicate şi împrăştiate. Am fost trădat de Paul Sava, viitorul actor, care îmi fusese prieten şi la care dormisem. Acesta m-a predat Siguranţei. Am fost arestat şi dus la Ministerul de Interne. Şeful anchetatorilor, vestitul Alexandru Nicolschi, mi-a zis în faţă: „Eşti băiat sărac. Ce ai căutat să te duci la Maniu cînd era Anton Alexandrescu (fost ţărănist trecut la comunişti)?“ I-am spus că protestam împotriva abuzurilor care se fac în ţară, împotriva furtului alegerilor şi împotriva faptului că Basarabia şi Bucovina au fost răpite. În momentul acela, s-a repezit asupra mea cu pumnii, m-a doborît jos, m-a jucat în picioare: „Am să vă arăt eu istorie! Am să fac istoria să nu mai poată fi modificată niciodată!“ M-am trezit ud, plin de apă (au aruncat probabil cu căldările ca să mă trezească), şi atunci mi-am jurat că atîta timp cît voi trăi, voi lupta împotriva comunismului şi pentru cunoaşterea adevărului. De atunci a început acţiunea. De-atunci mi-am dat seama că trebuie să lupt.

A. S., U. C.: *Au urmat arestări succesive… La 40 de ani, aveaţi 10 ani executaţi de puşcărie.*

Oradea, Jilava, Peninsula, Poarta Albă, Aiud. Aveau să urmeze încă 10 ani de urmăriri.

C. I.: Şi în Franţa am fost urmărit.

A. S., U. C.: *Care era specificitatea fiecărei puşcării? Spre exemplu, la Râmnicu Sărat ştiu că închisorii i se spunea „Închisoarea Tăcerii“ pentru că nu aveai voie să vorbeşti. În sensul acesta, ce era, de exemplu, la Jilava şi nu era la Aiud?*

Una dintre hrubele Jilavei

C. I.: La Jilava era aproape o condamnare la moarte prin sufocare. Erau celule extraordinar de populate, de exemplu, într-o celulă de 6 m pe 10 m, eram la un moment dat 280 de persoane. Geamul era bătut în cuie…nici aer nu intra. Ne aduceau în timpul zilei hîrdaie cu mîncare cu apă fiartă, iar din cauza aburilor nu puteam respira. La un moment dat, unul dintre noi a leşinat. L-am scos pe rogojină afară. Seara, cînd a fost vorba să îl bage înăuntru înainte de numărătoare, m-am aşezat împreună cu Remus Radina în uşă şi i-am zis gardianului: „Noi nu-l băgăm înăuntru“. Am presupus că vor veni şi ne vor obliga să-l ducem înăuntru. Cînd a venit plutonierul şi ne-a ordonat să-l luăm, i-am răspuns că nu sîntem criminali şi că nu îl băgăm înapoi la moarte. – „Nu îl luaţi?“, – „Nu punem mîna, duceţi-l dumneavoastră şi omorîţi-l acolo. Noi nu facem asta“. Atunci a chemat comandantul, care a venit, ne-a înjurat, a văzut că nu reuşeşte să facă nimic cu noi, a chemat fierarul, care ne-a pus lanţuri şi ne-a băgat împreună cu celălalt într-o cameră de izolare unde era apă pe jos de peste un lat de palmă. Asta ne-a şi salvat. Am stat trei nopţi la răcoare, pe arşiţa din iulie.

A. S., U. C.: *Jilava era de tranzit într-un fel?*

C. I.: Da, la Jilava eram doar în tranzit. De trei ori am tranzitat-o. De-aici am fost trimişi la cel mai îndepărtat penitenciar de la Canal. Ca să ni se piardă urma.

A. S., U. C.: *La Jilava l-aţi întîlnit pe Nicolae Maromet, un personaj realmente sinistru.*

C. I.: Nicolae Maromet era director. Bătea cu ciomagul şi avea predilecţie pentru cap. Pe 10 decembrie, ziua aniversării drepturilor omului, a intrat în celule urlînd: „Vreţi să vă scape ONU!?“ După asta, dădea pînă nu mai mişca nimeni. Venise la conducerea închisorii după fostul învăţător bucovinean Loghin Berezovschi, comunist se pare, în ilegalitate, dat apoi afară pentru tratamentul blînd aplicat deţinuţilor. De altfel, avea să şi facă închisoare pentru asta. Ei bine, Nicolae Moromete era din satul Valea Ungureni, de prin Argeş. Fusese om de serviciu la

generalul Victor Dombrovschi. Coconeţi îl ţinuse de milă la Primăria Bucureştiului, pînă în ’47, după care a ajuns la Jilava. Avea o vorbă a lui: „Bă… eu vă a… asigur dreptu’ de a… mu... muri!“.
A. S., U. C.: *Cînd aţi aflat de discursul secret al lui Hruşciov?*
C. I.: La şapte ani după, în toamna lui 1963. Eram închis la Jilava şi ni s-a dat să-l citim ca pe un test. Îl comentam, condamnam crimele lui Stalin şi ale regimului. Cînd au văzut poziţia noastră pro-Hrusciov, ne-au luat textul după vreo două săptămîni, spunîndu-ne: „Vi l-am dat pentru altceva“... Ei ar fi vrut să-l condamnăm pe Hruşciov, nu pe Stalin.
A. S., U. C.: *Cum era la Peninsula? Unii spun că era chiar un lagăr de exterminare. Volumul de muncă era foarte mare şi hrana foarte puţină.*
C. I.: A fost poate prima mare închisoare de muncă forţată. Muncă la roabă, săpături… Se înfiinţase-n ’49 şi funcţiona ca un lagăr de exterminare. Avea la comandă un fost hamal din Portul Constanţa, plutonierul Dobrescu, şi era vestită pentru tortura de la locul de muncă. De exemplu, Ion Ghinea bătea şi coordona munca forţată cu îndemnul „dai pînă mori“. În ’51, în locul lui Dobrescu a venit alt hamal, Zamfirescu. Ăsta bătea rar şi zdravăn. În plus, îi plăcea frigul. Te trezeai la carceră în cămaşă şi zeghe, pe timp de iarnă. După el a venit şef un şofer, Tiberiu Lazăr. Se exersase la Gherla şi la Făgăraş. Avea altă regulă, foarte strictă: „Numai eu am voie să bat“. A fost de exterminare pînă la un moment dat. Lucram cu jugul după gît, iar cînd eram epuizaţi ne puneam cîrpe şi prosoape, le legam de coarnele roabei şi împingeam cu mîinile pînă cădeam. Mîncarea era de exterminare. Ca şi bătaia. S-au adus unii dintre torţionarii de la Piteşti. Au făcut brigăzi speciale şi l-au torturat pe doctorul Simionescu, pe Piţigoi, fost deputat naţional ţărănist. Iar Sică Enăchescu, unul dintre studenţii torţionari de la Piteşti, nepotul lui Piţigoi, le-a cerut ca unchiul său să fie repartizat la brigada lui, pentru a-l putea tortura. Acestui Sică Enăchescu, după ce a ieşit din puşcării, i s-a dat voie să facă Medicina şi a fost doctor la Mizil după ’64.
A. S., U. C.: *Ştiaţi de experimentele de reeducare de la Piteşti, în momentul în care vi i-au adus la Canal?*
C. I.: Da. Păi, luau noaptea din fel de fel de brigăzi unul sau doi, îi torturau în camera brigadierului sau în camera mare în care toţi erau obligaţi să bată ca să spună, să-şi lepede putregaiul din ei. Evenimentul cel mai grav s-a întîmplat pe 21 iunie ’52.
A. S., U. C.: *Data intrării în război împotriva URSS.*
C. I.: Da. Au luat vreo 15 inşi dintr-o brigadă, care protestaseră pe şantier împotriva pontatorului Lie Pompiliu. Acesta lovise un ţăran, unul, Şandru, care a ripostat. Imediat l-au luat pe Şandru şi l-au adus în colonie, iar noaptea, i-au luat şi pe cei 15, i-au dus în brigada de studenţi 13 şi acolo i-au torturat îngrozitor, pînă la desfigurare. Îi băteau, îi trezeau cu apă şi după ce i-au jucat toată noaptea în picioare, dimineaţa, la ora 5, i-au scos la muncă. Ce să mai poată să muncească… Dar eram unii, poate am fost puţini, care am refuzat tot timpul să muncim. Am stat prin carcere… am făcut greve şi aici, ca şi la Poarta Albă, la Peninsula Remus Radina fiind iniţiatorul lor.
A. S., U. C.: *Personal, aţi avut de-a face cu cei de la Piteşti?*
C. I.: Am avut de-a face cu Lie Pompiliu, care avea o brigadă mixtă, jumătate ţărani şi jumătate intelectuali. Ne ducea forţat să lucrăm noaptea. Niciodată nu mi-am făcut norma, pentru că a-ţi face norma însemna a face un pas spre moarte. Şi atunci, într-o noapte (eram şi puţin bolnav de inimă, doctorul mi-a zis că am inima mărită şi deviată transversal) mi-a venit rău şi am căzut pe şină. A venit Lie Pompiliu, m-a tras de picioare. Din zdruncinături, mi-am revenit, am sărit în picioare şi l-am fugărit. După asta n-am mai lucrat nici eu, nici ceilalţi. Dimineaţa m-au dus în colonie, la ofiţerul politic Chirion. M-au bătut şi m-au băgat şapte zile la carceră. Apoi m-au mutat în altă brigadă condusă de un ţăran din Maramureş, Pop pe numele său, aproape analfabet, care pînă la urmă s-a dovedit a fi un om foarte de treabă. Am stat acolo, m-am odihnit o vreme şi m-au scos pe şantier. Le-am spus că nu lucrez, că nu pot să lucrez în acest regim de exterminare. M-au lăsat în pace. În această brigadă l-am găsit pe profesorul universitar Victor Jinga, rectorul Academiei Comerciale de la Braşov. Ne-am împrietenit, ne-am găsit cunoştinţe comune. La un moment dat, brigadierul i-a transmis următoarele: „Spune-i lu’ domnu’ Ioniţoiu că-i dau pachet, îi dau scrisoare, nu-i cer normă, numai să nu se ia cu mine în gură, că nu ştiu ce să-i răspund“.
A. S., U. C.: *Aţi avut vreo încercare de sinucidere? V-aţi gîndit la asta la un moment dat?*
C. I.: Nu… M-am gândit că trebuie să ies afară pentru că-mi jurasem că voi face să se ştie ce se întîmplă acolo. Sînt un om care-a jurat să spună adevărul din ţara sîrmelor ghimpate.
A. S., U. C.: *Dar nu v-a fost teamă că s-ar putea să nu puteţi să ieşiţi?*
C. I.: Aveam o încredere oarbă că cineva mă ocroteşte. În plus, a existat un lucru care mi-a dat speranţă în ’52. Împreună cu un prieten de mare nădejde, Constantin Ionaşcu, am reuşit să trimitem afară un semnal de alarmă cu ce se petrece. Exista acolo o oarecare mafie, care ne-a ajutat să luăm legătura cu civilii. Căpătasem încredere în diriginţii de şantier care ne aduceau ziare cu situaţia politică. Am reuşit să trimit hîrtii cu numele celor care torturează, cu numele celor torturaţi. Am anunţat chiar moartea doctorului Simionescu şi a lui Dumitrache.
A. S., U. C.: *Cum funcţiona „mafia“ salvării?*
C. I.: Cîţiva dintre inginerii biroului tehnic din colonie, tot deţinuţi, căpătaseră încrederea diriginţilor civili. Prin ei au reuşit să primească ziare şi apoi să transmită afară scrisori familiilor şi să aducă medicamente necesare celor grav bolnavi.
A. S., U. C.: *Cît a funcţionat „mafia“?*
C. I.: Eu am fost angrenat între ei, prin Constantin Ionaşcu şi Sergiu Macarie, din 1951 pînă-n 1953, la şantierul Năvodari şi la Ovidiu.
A. S., U. C.: *Cum arăta o zi de muncă?*

C. I.: La Canal la ora 5 dimineaţa se dădea deşteptarea. Între 5.10 şi 5.15 trebuia să-ţi faci toaleta. După aceea ne aduceau cafeaua cu un sfert de pîine. Masa. La 5.50 ne scoteau la poartă. Se făcea încolonarea şi pe brigăzi se strigau cei care plecau la Mamaia, la Ovidiu sau în alte părţi. Veneau maşinile, ne suiau şi cu escortă se pleca pe şantiere. Acolo, muncă la jug. La prînz ni se aducea o mîncare. Varză, cu lunile…Am mâncat acolo varză că am zis că nu mai mănînc toată viaţa. Primăvara nu apărea pe piaţă spanacul. La noi apărea. Ne dădeau la prînz şi seara spanac, de ne înverziserăm cu toţii. Toamna serveam murături. Ni le aduceau de la export. Din Bulgaria. Gogonele acrite, morcovi acriţi. Ne făceau mîncare de gogonele, de morcovi, de ne săturaserăm. La prînz şi seara, pînă terminau butoaiele. Cam două luni. Iar pe şantier, munca. Muncă foarte grea, extenuantă. Mulţi preferau să muncească ca să-şi primească pachetul. Dar pachetul, care era de 5 kg, nu acoperea efortul pe care-l făceai. Omul se lega de cea mai mică posibilitate să mai ştie cîte ceva despre familie. Doar mai tîrziu, după doi ani, începeau să dea voie la vorbitoare, pe sprînceană, la aşa-zişii spărgători de normă. Cei care munceau în plus. Au dat la un moment dat şi vorbitor familial, vreo 4-5 cămăruţe unde se închideau cu soţia să discute.

A. S., U. C.: *La Aiud?*

C. I.: Acolo era izolare ca şi la Rîmnicu Sărat, dar cu o deosebire. La Rîmnicu Sărat stăteai de unul singur în celulă timp de 6-7 ani, pe cînd la Aiud mai aveai încă 4-5 în celulă. Era muncă în ateliere. Cei care se bucurau de un regim mai permisiv lucrau în ateliere. Îţi dădeau un polonic sau jumătate de polonic în plus de mîncare. Sau mîncare mai consistentă, în loc de zeamă chioară. Cînd stătea lingura băţ în arpacaş sau, foarte rar, cînd primeam fasole, era o masă copioasă. La Aiud era sfîntă bătaia. Invocau fel de fel de motive: că nu ai stat pe scaun şi te-ai trîntit pe pat.

A. S., U. C.: *Vă băgau la Neagra.*

C. I.: Pentru că aţipeai puţin pe marginea patului ţi se dădeau şapte zile la „Neagra“ .

A. S., U. C.: *Cum era viaţa cotidiană? Cum interacţionaţi cu ceilalţi?*

C. I.: Oamenii de afară, cei zişi „liberi“, lucrau 8 ore, noi lucram 12 ore. Norma la cei de afară era mult mai mică. În plus, aveam şi supraveghere. Brigadierii şi pontatorii ne observau permanent şi strigau „dă-i pînă mori!“

A. S., U. C.: *Se muncea pe orice vreme, ploaie, ninsoare?*

C. I.: Da. Nu conta. Şi la minus 20 de grade. Şi cînd ploua pe şantier şi nu aveai cu ce să te acoperi. Doar soldaţii de pază aveau pelerine. La noi nu exista asta. Te uda pînă la piele, şi seara te dezbrăcai, dacă mai puteai să te dezbraci de oboseală. Era un miros îngrozitor de la hainele ude şi transpirate, te îmbrăcai cu altceva (aveam două schimburi) şi te băgai sub pătură. Adormeai tremurînd. Stingerea era la 10 seara.

A. S., U. C.: *Deţinuţii de drept comun erau la un loc cu cei politici?*

C. I.: La Poarta Albă erau şi deţinuţi de drept comun, dar majoritatea stăteau separat. În unele brigăzi băgaseră şi cîţiva de drept comun, ca să-şi cîştige informatori.

A. S., U. C.: *Cam cîţi informatori erau într-o brigadă?*

C. I.: Din cei 80-100 de deţinuţi care formau o brigadă, 15-20 ajungeau informatori. Sub diferite pretexte. Li se promitea mutarea într-o brigadă cu munci mai uşoare, li se spunea că li se va scădea din pedeapsă, printr-o eliberare condiţională. Dar nici nu s-a pus problema de condiţional. Întotdeauna a fost adiţional. Niciodată cineva de la Canal nu s-a eliberat la termenul fix. Întotdeauna, cînd erai aproape de terminarea sentinţei, venea o hîrtie cu încă 12 luni, 24. Şi rămîneai acolo cu ceilalţi condamnaţi.

A. S., U. C.: *Cît aţi fost închis, aţi reuşit să păstraţi legătura cu familia?*

C. I.: Niciodată... Am primit un singur pachet de 5 kg... mama îl adusese. Dar eu eram atunci la carceră. N-am mai apucat s-o văd. Asta a fost singura legătură.

A. S., U. C.: *Cum aţi fost primit de familie după eliberare? Există cazuri de foşti deţinuţi politici ostracizaţi de propriile familii, din cauza implicaţiilor sociale pe care le presupunea statutul de deţinut politic. Genul de acuze: „din cauza ta sînt discriminată la serviciu ori din cauza ta nu poate copilul urma facultatea“ etc.*

C. I.: Am fost primit foarte bine şi de familie, şi de rude, care fuseseră chiar martori în proces... S-a şi întîmplat că, vrînd să mă acuze, anchetatorul găsise o aşa-zisă rudă pe care a adus-o special la proces. Avocatul i-a cerut să mă identifice în boxă. Şi-atunci el, după ce spusese: „Îl cunosc, am stat de vorbă cu el lîngă fîntîna de la Gara Băileşti“, a arătat pe altul, cam la trei persoane de mine. Toată lumea a început să rîdă.

A. S., U. C.: *Cum aţi perceput dumneavoastră şi ceilalţi colegi din PNŢ succesiunea lui Ceauşescu?*

C. I.: Apelînd la un proverb: „aceeaşi Mărie cu altă pălărie“... Ştiam că Ceauşescu fusese implicat în răscoalele ţărăneşti pe fondul colectivizării, că a tras cu tunul în ţărani la Suraia şi că în Dobrogea fusese foarte dur. Era cam violent. După ’90, am mers să verific o poveste despre care se spunea că se-ntîmplase în 1958, în satul Nămoloasa. Un ţăran îi ieşise în faţa maşinii, cu parul. Ceauşescu a scos capul pe geam şi a urlat: „Eu sînt Ceauşescu!“ „Poţi să fii oricine, îţi crăp capul!“ După cîteva zile, toţi sătenii aveau să fie scoşi la marginea satului şi opt dintre ei au fost executaţi. Cu mitralierele. Chiar aşa se-ntîmplase.

A. S., U. C.: *Dumneavoastră credeaţi că acest regim urma să se prăbuşească, în condiţiile în care majoritatea oamenilor deja se împăcaseră cu ideea sau trăiau cu credinţa că ordinea comunistă era veşnică. Eraţi optimist.*

C. I.: Credeam că aşa nu se mai poate, dar nu vorbeam niciodată în grup despre asemenea lucruri, vorbeam numai între patru ochi, fie cu Coposu, fie cu Diaconescu ori cu Ionescu Galbeni. Doream o restaurare şi o revenire la democraţia interbelică, cînd existau partide politice, Casa Regală..., chiar dacă o bună parte din elita românească, fie politică ori culturală sau academică, fusese exterminată în Gulagul românesc.

A. S., U. C.: *Există un episod în carte în care relataţi cum soţia era aproape exasperată cînd îi spuneaţi că vă luptaţi pentru obţinerea unui paşaport pentru a părăsi România...*

C. I.: Problema era că, după 1972, se pregătea un proces împotriva PNŢ-iştilor. Mă refer la Coposu, la Diaconescu, la Coconeţ, care a şi fost omorît, de altfel, fapt ce a determinat sistarea anchetelor şi pregătirea procesului. PNŢ-ul încerca să se regrupeze după ’64. Aveam legături doar cu 2-3, prin care aflam şi de ceilalţi... Ştiam de Coposu, ştiam că este urmărit de Securitate... Coconeţ îmi făcea legătura cu Coposu şi Diaconescu şi Ionescu Galbeni... se întîlneau la Coconeţ acasă. Erau discuţii, înregistrate de Securitate, şi din cauza lor au încercat să însceneze un nou proces. Coconeţ, cred eu, de aceea a fost asasinat, fiind aruncat de la etajul 5. Atunci am vorbit cu Coposu, căruia i-am spus: „trebuie să continuăm lupta, în ciuda acestei situaţii“. El a zis că este foarte greu. I-am spus că trebuie să transmitem în Occident ce se întîmplă şi c-o să plec în Vest pentru asta... Am început să cer rejudecarea proceselor în urma cărora am fost condamnat pe nedrept. Voiam să plec în Occident pentru a lupta nu numai pentru PNŢ, cît pentru a face cunoscută drama românilor.

A. S., U. C.: *Ajungem la momentul septembrie ’79. Vorbiţi-ne puţin despre exil.*

C. I.: A existat un exil activ, dar infiltrat cu agenţi provocatori, cu informatori securişti care organizau atentate, răpiri... o luptă permanentă între Securitatea externă şi exil... De fapt, volumul al doilea al Memoriilor va cuprinde perioada exilului începînd cu ’44.

A. S., U. C.: *La ce să ne aşteptăm de la al doilea volum?*

C. I.: Va fi un volum despre exilul românesc, care s-a manifestat activ încă din perioada încheierii tratatului de pace. Vor fi scrisori schimbate între Iuliu Maniu şi Gafencu, cel care a reprezentat România la tratat. Apoi mă voi referi la începutul Războiului Rece dintre Est şi Vest, perioada de după 1948, cînd au început infiltrările din Vest spre Est şi din Est spre Vest. Voi vorbi despre paraşutările de pînă-n 1953, despre reorganizarea exilului, despre încercările de spionaj, crearea de reţele, noul Consiliu Naţional Român.

A. S., U. C.: *Şi exilul dumneavoastră va fi prezent, să înţelegem, în volumul al treilea?*

C. I.: Da, în ultimul volum. Dacă la volumul al doilea vor fi cam 600 de pagini, la al treilea, pînă-n 1986, am scris deja 500.

A. S., U. C.: *Cînd aţi ajuns în 1979 la Paris, cum era văzută România?*

C. I.: În străinătate se spunea cam aşa: în România e rău, oamenii n-au ce mînca, suferă. Eu am zis: pe mine mă interesează cine sînt vinovaţii şi care sînt victimele. De aceea am început să lucrez. Din a doua zi a exilului. Ziua munceam şi seara şi-n weekend scriam.

A. S., U. C.: *Am citit că aţi spălat geamuri în primul an, la Paris...*

C. I.: Da, după aceea am ajuns şef de depozit la o întreprindere, pînă s-a desfiinţat, m-a dat în şomaj tehnic, apoi am făcut vîrsta de pensionare şi, ca pensionar, primeam mai mult decît înainte... Cînd am ajuns în Franţa, mi se spunea să mă mulţumesc cu ajutorul pentru refugiaţi, dar eu ştiam că trebuie să vină şi soţia cu fata. Au venit după un an, odată cu Radina şi Borcea, incluşi pe o listă cerută de regele Mihai.

A. S., U. C.: *Ţineaţi legătura cu regele Mihai?*

C. I.: Ne-am întîlnit de cîteva ori pînă în 1988. Atunci am mers împreună cu Dumitru Ionescu, preşedintele deţinuţilor politici din Elveţia, la Casa Versoix. Acolo l-a văzut pe Serafim, nici nu merită să-i spunem episcop, cu cîţiva acoliţi. Cîntau colinde de Crăciun. Era trimis de cîţiva ani de Securitate în Occident. Ştia tot exilul că e infiltrat. Şi de-atunci n-am mai luat legătura cu Casa Regală.

A. S., U. C.: *Aţi reuşit să plecaţi cu mai multe microfilme. Dincolo de memoria care v-a ajutat în tot acest demers de recuperare a istoriei, aţi reuşit să conservaţi, prin aceste microfilme, o întreagă arhivă. Cum aţi reuşit s-o strîngeţi?*

C. I.: Numele le adunam mergînd pe şantiere. Stăteam de vorbă cu oamenii, ţineam minte întîmplările, iar seara îmi notam numele celor implicaţi. Pe torţionari îi ştiam din închisori. Pentru Lexiconul negru al Doinei Jela am dat peste 2.000 de nume de ofiţeri de Securitate. Sînt mulţi care confirmă acum că listele mele sînt surse credibile.

A. S., U. C.: *În ce relaţii aţi fost/sînteţi cu Paul Goma la Paris?*

C. I.: Relaţii bune şi acum, ca şi înainte. Dar el nu se interesează decît de problema basarabeană şi de adversarii lui din terenul scriitoricesc. Am participat împreună la cîteva acţiuni şi manifestaţii.

A. S., U. C.: *Aţi înfiinţat Anul Deţinutului Politic, în 1983, şi două reviste.*

C. I.: În 1983 am organizat cîteva manifestaţii la Paris, dar am şi publicat, împreună cu cîţiva colegi, cîteva cărţi pe care le-am trimis mai multor şefi de state şi ziarişti: ***Cartea neagră a României*** (în română, engleză, franceză şi germană), ***Le drame de la Roumanie***, ***Morminte fără cruce*** (volumul al II-lea; şi tot atunci şi primul volum în limba franceză) sau ***Persecuţia bisericii creştine din România***. Din 1980 pînă-n 1985, am editat „Lupta română“ şi, din 1986 pînă-n 1990, „Deşteaptă-te române“. De altfel, în exil, singurul partid politic care a lucrat organizat, cu program, a fost PNŢ-ul. Ceilalţi nu au vrut să facă organizaţii politice. Eu am pus pe picioare PNŢ-ul, cu secţii în America, Elveţia, Germania şi Italia. Cam 100 de membri. Am fost secretar general ales.

A. S., U. C.: *Cum păstraţi legătura cu Coposu în exil?*

C. I.: Greu de tot. Dar ştiam ce trebuie făcut.

A. S., U. C.: *Aţi stat cu Corneliu Coposu în aceeaşi boxă a acuzaţilor.*

C. I.: Da, la primul proces din ’47, cînd pe mine m-au condamnat la un an jumate, iar pe el la doi ani. L-au lăsat la Aiud, pentru că au vrut să îl folosească în continuare după condamnarea lui Maniu în diferite procese. N-a acceptat să apară ca martor în nici un astfel de proces.

A. S., U. C.: *Cum n-aţi acceptat nici dumneavoastră. Cum era Coposu ca om?*

C. I.: Un om foarte pregătit, un om politic veritabil, plin de vigoare, de energie... distrus de închisoare şi tutun. Îmi aduc aminte un episod, din ’49. Pe 30 august mă duceam după alimente să mă pregătesc pentru Aiud. Am fost urmărit

de un oarecare Costea de la Securitate. Am crezut că vrea să mă aresteze, am sărit peste o maşină, am căzut în cap şi, plin de sînge, m-am dus la surorile lui Coposu. Mi-au dat o cămaşă de-a lui. Înotam în ea, aşa era de mare.
A. S., U. C.: *Cine v-a chemat în decembrie 1989?*
C. I.: Chiar Coposu. Am primit telefon: „Vino urgent în ţară, c-avem nevoie de aparatură". Am venit imediat, am luat un fax şi altele, Air France-ul mi-a aprobat în mod special 200 de kg. Am ajuns la Otopeni cu primul avion care a aterizat, pe 6 ianuarie.
A. S., U. C.: *Care a fost prima impresie? Trecuseră 10 ani de cînd aţi plecat. Ce-aţi făcut întîi şi-ntîi?*
C. I.: Pe 10 ianuarie am înscris la tribunal primul partid politic, PNŢCD-ul. Apoi am plecat să văd realitatea. Am mers pe urmele victimelor. Am plecat la Timişoara, am obţinut inclusiv listele cu toţi cei internaţi în spital, am fost la Braşov, la Sibiu, la Cluj, şi-apoi la Bucureşti. Am strîns materiale şi am publicat primul album al celor 1.243 de morţi în aşa-zisa Revoluţie, în fapt, o lovitură de stat.
A. S., U. C.: *De ce n-aţi rămas aici?*
C. I.: Cum puteam să rămîn cînd Ion Lup, secretarul general al PNŢ era informator, cînd al doilea secretar, Valentin Gabrielescu, era şi el informator?
A. S., U. C.: *Coposu ce zicea de situaţia asta din partid?*
C. I.: I-am spus că trebuie să ne lămurim cu aceşti infiltraţi. Era foarte greu şi pentru că ei ţinteau posturile de conducere. Coposu zicea că „n-avem oameni". I-am spus: „N-avem acum, dar cu ei nu vom avea nici mîine". Am plecat din ţară, deşi şase judeţe au vrut să mă pună cap de listă la alegerile parlamentare. Am refuzat. Cum aveam să refuz şi-n 1997, cînd mi s-a propus o funcţie de ministru adjunct. Au condiţionat cu renunţarea la cetăţenia franceză. Am spus nu. Nu puteam face asta. Oamenii aceia m-au salvat cîndva. Sînt şi cetăţean francez şi cetăţean român.
A. S., U. C.: *Eraţi mereu pe drumuri...*
C. I.: Veneam şi plecam destul de des. În timpul mineriadelor, Coposu m-a chemat noaptea şi mi-a spus: „Nu ştim ce se-ntîmplă. Pleacă imediat în străinătate şi ţine legătura, ca să alertezi acolo". Erau zvonuri că Raţiu şi Cîmpeanu fuseseră arestaţi la aeroport. N-am luat avionul din Bucureşti, am plecat cu trenul pînă la Budapesta, ca să nu bată la ochi. De-acolo am plecat spre Paris. Dar în tot acest timp am fost unde trebuia să fiu şi am ţinut legătura numai cu oamenii care contau în partid. De fapt, Congresul partidului din 1992 a fost organizat chiar de mine. Eram 69 de inşi în conducerea provizorie. Cum Coposu a refuzat să candideze, s-a votat dintre opt candidaţi. A ieşit Raţiu, dar ştiam de la început că nu va obţine un scos prea bun la prezidenţiale.
A. S., U. C.: *PNŢCD-ul e în cădere liberă. Nu e dureroasă această constatare?*
C. I.: Au fost traşi pe sfoară de Miluţ. Nici unul dintre vechii ţărănişti, care au avut o activitate, o acţiune programatică sau un cunoscător al ideologiei, nu se mai găseşte acolo. Miluţ a dat nişte bani, e drept, mulţi bani, în renovarea sediului şi de-atunci şi-a însuşit partidul şi sigla.
A. S., U. C.: *Aţi participat pe 26 septembrie la Congresul extraordinar al PNŢCD-ului. Ce s-a stabilit şi ce credeţi că se va întîmpla cu partidul?*
C. I.: A fost ales Sîrbu în fruntea partidului, iar Doru Năsui prim-vicepreşedinte. Nu s-a hotărît decît programul şi statutul. Nu s-a stabilit pe cine vom susţine în alegeri. Oricum, am simţit că e o redeşteptare a partidului.
A. S., U. C.: *L-aţi cunoscut bine pe Ticu Dumitrescu. De ce credeţi că a atacat PNŢCD-ul?*
C. I.: Am fost în relaţii foarte bune pînă în 1964. A stat şi la mine-n casă, cînd a venit la Bucureşti. Dar între 1964 şi 1990 n-am mai auzit nimic de el. A fost un episod aparte în 1997, cînd a început să atace PNŢCD-ul. Ar fi vrut o funcţie de conducere în partid. Prim-vicepreşedinte. Cu orice preţ. Or, stabilisem cu Coposu că Asociaţia Deţinuţilor Politici nu va face politică. Era o asociaţie profesională pentru promovarea drepturilor celor închişi. Dacă ar fi renunţat la ea, se putea alege în partid. Ei bine, episodul acela m-a întristat puţin. M-am dus la el, în biroul lui de la Senat. Mi-a arătat dosarele pe care le avea împotriva unor membri PNŢCD. I-am spus: „Fă-le publice". A zis: „Nu e timpul!". Şi-am ripostat: „Şi-atunci vrei să şantajezi?".
A. S., U. C.: *Cînd credeţi că se va ajunge la un rezultat în procesul penal al comunismului?*
C. I.: În 2004, împreună cu alte şapte persoane, am deschis procesul penal al comunismului în România. Pe cînd ceilalţi vorbesc de un proces moral, noi am deschis unul penal. Am depus documentaţia, una foarte serioasă, am recepţionat procesele verbale, dar altceva nimic. Aşteptăm. Avem timp, „ştiind că tot la zi ajunge şi cea mai lungă noapte".
A. S., U. C.: *Aţi citit Raportul Tismăneanu. Cum vi se pare?*
C. I.: E destul de bine documentat. Dar eu am altă problemă. Majoră şi de principiu. Faptul că e făcut de Tismăneanu consider că e o jignire la adresa deţinuţilor politici.
A. S., U. C.: *Cum vi se pare efortul lui Doru Măries de a afla adevărul despre evenimentele din '89?*
C. I.: Mi se pare că face foarte bine, această dîrzenie ar fi trebuit să o aibă mai mulţi..., eu unul am încercat să fac tot posibilul.
A. S., U. C.: *Se vorbeşte tot mai des despre reticenţa ultimelor generaţii cînd e vorba de condamnarea comunismului. Dincolo de indiferenţă, există încă, şi datorită contextului social derapant, voci care induc ideea că era mai bine înainte. Ce mesaj aveţi pentru aceşti nostalgici?*
C. I.: Şi în Franţa se vorbeşte din ce în ce mai puţin după 2000 despre victimele politice din Est. Erau mai interesaţi înainte, ne ajutau mai mult. Dar trebuie să ne facem singuri ordine în ogradă. România s-a schimbat foarte mult prin libertatea de exprimare. Dar atît. Nu se face nimic. Mai mult, continuă mafia urmaşilor celor dinainte. Mesajul meu e simplu. Un neam care nu ţine cont de trecut şi-l uită, încet-încet, dispare. Faptul că se trece foarte uşor peste această

manipulare istorică de după 1945 este o mare crimă. Indiferent de ideologia prezentului, nu trebuie uitat că această perioadă a fost o crimă naţională, un genocid care s-a produs împotriva poporului român. Dar… îi pot contrazice şi obiectiv şi subiectiv. În primul rînd, după nici două săptămîni de la lansare, acest volum de ***Memorii*** mi s-a spus că este pe locul I la „Non-fiction“ şi pe locul II la „Memorii“, la vînzări. Cartea se vinde. Cine s-o cumpere? Ei? Şi-apoi, mai am încă 14 ani pînă la 100 şi încă destule cărţi de publicat.

Au consemnat, Adrian Spîrchez, Un Cristian

(Cf. „Observator cultural“ nr. 494 din 01.10.2009).

*
* *

Pe 29 iulie 1964 am fost strigaţi patru dintre noi şi am fost duşi cu bagajele într-o cameră din poarta Fortului 13, unde am găsit alţi 15-20 deţinuţi care, în parte, primiseră hainele civile, mucegăite şi zdrenţuite. Eliberarea era sigură... După-amiaza, pe la orele 15, am fost scoşi să semnăm un stat de plată. Am primit 65 de lei, contravaloarea muncii la lădiţe. Alţii din provincie primeau şi bilete C.F.R., pînă la domiciliu. La o altă masă s-a trecut la alte semnături... L-am întrebat pe unul ce a iscălit şi, la răspunsul că e o declaraţie că nu va spune pe unde a fost şi ce a văzut, am ieşit din rînd şi i-am spus căpitanului: „Eu nu iscălesc aşa ceva, fiindcă n-am cerut să ies şi mai ales condiţionat, după ce nu mi-aţi spus de ce am făcut închisoare nevinovat. Din contră, am să spun peste tot unde am fost şi ce-am văzut. De ce vă este ruşine de ce-aţi făcut?...“ În timp ce colegii mei plecau, mi s-a întins biletul de eliberare şi am completat şi eu un camion cu vreo 40 de eliberaţi, care au fost transportaţi la capătul tramvaiului 17.

(Cicerone Ioniţoiu, ***Memorii. Din ţara sîrmelor ghimpate***,
Iaşi, Editura Polirom, 2009, pp. 267-268)

*
* *

Repere critice:

„[Marţi 19 septembrie 1995]

Telefoane: Cicerone Ioniţoiu. Aflu de la el ceea ce nu a fost chip să obţin de la Asociaţia Foştilor Deţinuţi Politici din România: numărul arestărilor şi deceselor. Au existat 200 de locuri de detenţie. Pedepsele s-au ridicat la 25 de milioane de ani de detenţie. Au fost înregistrate 3 milioane de intrări în închisoare (unii fiind arestaţi de mai multe ori). Aproximativ 300.000 de morţi în detenţie. Tot aproximativ, 10.000 de femei. Cifre impresionante. Ar fi de ajuns să citäm mereu aceste cifre pentru a măsura amploarea represiunii comuniste la noi. Asta ar trebui să facă Asociaţia Foştilor Deţinuţi Politici, nu discursuri şi politicianisme de mucava“.

(Monica Lovinescu – ***Jurnal 1994-1995***, Bucureşti, Editura Humanitas, 2004, pp. 288-289).

Toate cărţile lui Cicerone Ioniţoiu sînt pentru noi, tinerii istorici, o sursă nesecată de informaţii. Îi spuneam autorului, acum, la reîntîlnirea noastră după aproape doi ani, că, în scurtele noastre expediţii în căutarea partizanilor ucişi de către Securitate, am avut ocazia să confruntăm datele pe care le-a răspîndit prin liste, în legătură cu cei care au stat în închisori şi cu cei care au fost ucişi de fosta Securitate. Am găsit partizani ucişi, am stat de vorbă cu rudele, am văzut datele de naştere şi actele de deces şi ele confirmă în foarte mare măsură cele scrise de domnul Ioniţoiu.

Este greu să ne imaginăm teroarea la care au fost supuşi cei din generaţia domnului Ioniţoiu. În genere, discuţiile noastre despre teroarea comunistă au fost atît de repetate încît încep pentru cei foarte tineri să se banalizeze. Este greu să-i explici unui tînăr de 18 ani ce a însemnat comunismul. Am avut nefericitul privilegiu ca, la Revoluţie, să am 26 de ani. Deci am avut ocazia să cunosc binefacerile fostului regim. Dumnezeu mi-a dat însă şansa să nu cunosc regimul în primii lui ani de instalare. Cartea domnului Ioniţoiu nu este doar o carte de memorii, este un omagiu adus tuturor colegilor săi de suferinţă. Şi noi, cei mai tineri, vă mulţumim că aţi îndurat această suferinţă, pentru că prin această generaţie poporul român şi-a păstrat coloana vertebrală.

(Marius Oprea)

Ceea ce este extraordinar la Cicerone Ioniţoiu, din momentul în care s-a apucat să scrie, este faptul că e capabil să se estompeze atît de mult încît să fi reţinut mii de nume, atît de victime, cît şi de torţionari, să reţină pînă şi numerele maşinilor care l-au arestat în ’45, să facă surse credibile celebrele lui liste (se vorbeşte deja de listele lui Ioniţoiu). De cele mai multe ori, memorialistica despre comunism începe după ce lucrurile se limpezesc. Ei bine, Cicerone Ioniţoiu începe din 1939-1940. Ce mi s-a părut extraordinar? Cînd citim cu ruşine anul 1940, al cedării fără nici o opoziţie în Parlament a Basarabiei şi a Bucovinei, Cicerone Ioniţoiu vorbeşte în carte despre manifestaţiile studenţeşti.

Toată perioada 1940-1945, pe care o cunoaştem puţin, este cu atenţie rememorată pentru că, născut în 1924, era suficient de adult şi neobişnuit de matur politic ca s-o poată rememora. Ai impresia că este peste tot unde se-ntîmplă ceva. Aflăm cît de timpuriu a început în România atît rezistenţa la

comunism, cît şi colaborarea cu comunismul. Vă dau un singur exemplu, al expresiei extrem de reuşite pe care o propune: „întorşii din drum“. Aşa îi denumeşte pe intelectualii care au dat tonul acestei colaborări. De ce „întorşi din drum“? De pildă, imediat după 23 august, M. Sadoveanu luase decizia să plece în Occident. Cînd un prieten l-a asigurat că lucrurile se vor aranja, a declarat că „lumina vine de la Răsărit“. Oare ce-ar fi însemnat exemplul plecării lui Sadoveanu? Sau G. Călinescu, în vara lui '44, voise să intre în PNŢ. Imediat după aceea, PNŢ-ul a intrat în puşcării, iar Călinescu s-a întors din drum...

Cicerone Ioniţoiu cunoaşte uimitor de multă lume, are o memorie cu totul ieşită din comun, dar şi o tinereţe morală care l-a ferit în mod miraculos, pînă la vîrsta acestor memorii, şi de blazare, şi de acreală, şi de răutate, şi de descurajare. De aceea, mesajul nu e doar o curăţenie morală, ci şi un optimism extraordinar. În plus, are o încredere în adevăr greu de găsit.

(Doina Jela)

*
* *

Teme:

1. Comentaţi afirmaţia: *Există cazuri de foşti deţinuţi politic ostracizaţi de propriile familii, din cauza implicaţiilor sociale pe care le presupunea statutul de deţinut politic. Genul de acuze: „din cauza ta sînt discriminată la serviciu ori din cauza ta nu poate copilul urma facultatea“.*
2. Enumeraţi cîteva mijloace de tortură îndurate de intervievat de-a lungul anilor de detenţie.
3. Citiţi volumul de ***Memorii*** scris de Cicerone Ioniţoiu.

*
* *

6. „Obligația, pe care o avem cu toții în fața istoriei...“

Neculai Popa, ***Coborîrea în iad***

Neculai Popa s-a născut în luna martie a anului 1925 în comuna Dragomirești-Neamț, părinții lui fiind țărani mijlocași.

A fost arestat, în 15 mai 1948, pe cînd era student la drept în anul II.

Ca și alți tineri, a suferit ani grei de detenție – inclusiv tratamentul „reeducării“ – pentru vina de a nu fi acceptat o doctrină atee, străină de credința strămoșească.

Fiindcă „Dumnezeu a vrut să trăiesc“, după cum mărturisește, a considerat de datoria sa publicarea amintirilor din detenție. Fără aceste mărturii, am fi destinați unei amnezii naționale, mult dorite de unii adepți ai așa-numitei „reconcilieri“.

Dedicate contemporanilor cu gîndul la viitor, aceste pagini memorialistice merită atenția tuturor, inclusiv a liderilor europeni care bagatelizează experimentul comunist în estul continentului mimînd surpriza ori mirarea față de greutățile revenirii la NORMALITATE a acestor popoare pe nedrept condamnate.

Închin această carte tuturor celor căzuţi în lupta împotriva comunismului

Piatra Neamţ 1998

Prefaţă

Nu am fost înzestrat cu darul povestirii, dar obligaţia, pe care o avem cu toţii în faţa istoriei, de a face cunoscute generaţiilor următoare abuzurile şi crimele, săvîrşite în special cu tineretul român în timpul dictaturii comuniste, m-a determinat să încerc a pune pe hîrtie unele momente trăite de mine sau petrecute sub ochii mei în închisorile comuniste din România. Dacă pe parcurs voi crede de cuviinţă să povestesc anumite scene la care nu am fost martor, voi menţiona acest lucru, precizînd şi sursa de unde deţin informaţia.

Probabil din neştiinţă sau rea intenţie, mi s-a pus şi încă mi se mai pune de multe ori întrebarea: „Te-ai îmbătat şi ai scăpat vreo vorbă de te-au arestat?“ sau „Vezi dacă ai avut încredere în prieteni“? Asemenea întrebări mă fac să relatez motivele arestării mele, încercînd să rememorez cauzele care au dus la arestarea mea şi prin care să se înţeleagă mai bine ceea ce a însemnat deţinutul politic în România.

Cei care am luptat împotriva comunismului nu eram îmbătaţi cu alcool, ci eram cuprinşi de dragostea de neam, de ţară, de dreptate, de adevăr, de libertate şi mai ales de dorinţa de a ne apăra biserica şi credinţa în Dumnezeu. Acestea au fost cauzele care au făcut ca închisorile din ţară să devină neîncăpătoare pentru români. Am început această luptă fără a fi îndemnaţi de cineva, ci pentru că propria noastră conştiinţă nu ne permitea să rămînem nepăsători. Spre deosebire de tineretul de azi, generaţiile din trecut au fost beneficiarele unei educaţii sănătoase, avînd rezultate mult superioare celei ce i-a urmat. Educaţia primită de la părinţi avea la bază credinţa în Dumnezeu, frica de păcat, iubirea de neam şi de ţară. Am fost crescuţi într-o atmosferă plină de dragoste şi respect faţă de cei din jurul nostru, nefiind intoxicaţi de propaganda ateismului comunist sau a luptei de clasă. Am avut norocul să nu cunoaştem influenţa nefastă a televiziunii cu filmele sale obscene şi libidinoase sau alte blestemăţii. Dimpotrivă, părinţii şi bunicii noştri ne vorbeau despre faptele frumoase sau eroice din viaţa înaintaşilor noştri, care ne impresionau atît de mult, încît ele deveneau pentru noi simboluri vrednice de urmat. Ajunşi pe băncile şcolilor, aflam tot mai multe lucruri noi, iar îndemnurile şi sfaturile primite de la dascălii noştri ne-au făcut să trăim cu convingerea de nestrămutat că ne-am născut creştini şi români, că aşa trebuie să trăim şi să murim. Pentru noi, această convingere constituia însuşi rostul vieţii noastre pe pămînt. De aceea, noi nu am ajuns în închisori din spirit de aventură sau din dorinţa de a face acte de bravură, ci din convingerea fermă că ne facem datoria faţă de neam şi ţară, faţă de biserica noastră, faţă de noi înşine.

Prin scrierea cărţii de faţă, voi fi poate învinuit de unii că mi-am asumat o sarcină pe care nu am reuşit să o duc la îndeplinire aşa cum ar fi trebuit. Nu-i acuz şi, din punctul lor de vedere, cred că au dreptate. Dar trebuie şi ei să mă înţeleagă, deoarece eu nu am urmărit să descriu viaţa din închisorile comuniste, ci am căutat să prezint doar unele momente care mi s-au părut (...) deosebite din timpul şederii mele în aceste temniţe.

Eventualii cititori se vor aştepta poate să găsească în aceste amintiri descrieri amănunţite, analize psihologice ale unor indivizi, ale unor grupuri de oameni sau ale unor întîmplări, încît să fie cît mai uşor şi mai bine cunoscută şi înţeleasă viaţa trăită în închisorile comuniste.

Aşa ar fi normal, astfel se procedează cînd intenţionezi să faci literatură. Eu nu am fost preocupat de acest lucru, scopul meu fiind de a evoca unele momente trăite de mine mai intens, aşa cum le trăiam eu atunci, cum le vedeam, ce simţeam şi cum le suportam. Fără îndoială, voi fi judecat, compătimit sau acuzat de către unii care ar fi mai mult sau mai puţin îndreptăţiţi să facă acest lucru. Este dreptul lor să o facă, să mă condamne sau nu, după cum şi eu am dreptul de a ţine sau nu seama de aprecierea lor, deoarece, înainte de verdictul dat de ei, eu m-am prezentat în faţa propriei mele conştiinţe, pe care o consider suprema instanţă de judecată.

Cine din lumea de azi ar putea să înţeleagă apariţia unor stări anormale, ajungînd uneori chiar pînă la momente de nebunie colectivă, [din cauza] unei terori diabolic gîndite şi aplicate? Îşi închipuie un tînăr de azi cum poate un om să accepte moartea sa pentru a salva pe altul?

Cîţi îşi pot închipui că un om preferă să accepte să fie torturat şi să-şi mănînce propriile fecale, decît să-şi lovească camaradul de suferinţă sau decît să afirme că nu mai crede în Dumnezeu?

Va putea înţelege cineva care nu a trecut prin iadul din închisorile comuniste cum poate fi transformat un om în torţionar sau cum este posibil ca un om să ajungă insensibil cînd vede cum torţionarul îşi chinuieşte victima, ajungînd chiar pînă acolo încît să nu mai facă aproape nici o deosebire între ei, dimpotrivă, părîndu-i-se ceva obişnuit? Dacă aceste stări sînt de neînţeles pentru cititorul de azi, pentru noi atunci păreau normale, deoarece noi nu mai gîndeam normal, devenind deci şi noi anormali. Este un lucru dureros, dar adevărat.

Comunismul a folosit toate mijloacele de a ne distruge atît fizic cît şi sufleteşte. Vorbeau în numele umanităţii, dar ne torturau moral sau fizic prin bătăi, sete, frig, foame, umilinţe, singurătate, schingiuiri, încercări de corupere a celor mai slabi pentru a provoca suspiciuni, deznădejde, neîncredere, iar cînd au considerat că acestea şi-au făcut efectul, au încercat să distrugă şi ceea ce a rămas nealterat în noi şi anume sufletul.

La Piteşti, atît timp cît omul-materie era subordonat sufletului, ne simţeam oameni, sufeream, răbdam, dar căutam să rămînem ceea ce am fost, adică oameni adevăraţi. Atunci cînd a fost atacat şi sufletul, s-a încercat alungarea lui Dumnezeu din el, iar acolo unde s-a reuşit, au început să dispară mila, respectul, dragostea şi iubirea aproapelui, nădejdea; deţinuţii au fost desensibilizaţi, mutilaţi sufleteşte, devenind

deci oameni anormali; unii mai mult, alţii mai puţin, dar aproape toţi altfel de cum am fost şi ar fi trebuit să rămînem.

Am încercat să evoc în memoriile mele ceea ce am trăit, iar dacă vor apărea deosebiri între diverse mărturii, ele se datorează fie perioadei de timp [scurse], fie condiţiilor în care au fost ţinuţi cei ce povestesc şi nu unei lipse de obiectivitate.

Autorul

*
* *

Teme:

1.Daţi cîte trei exemple de normalitate şi alte trei exemple de anormalitate din viaţa de zi cu zi.
2.Scrieţi un eseu de 25-30 de rînduri despre normalităţile şi anormalităţile societăţii actuale.

*
* *

Lecturi suplimentare:

1.Un martir al închisorilor comuniste din Romania – Părintele Vasile Pătraşcu (1 ianuarie 1922, Bîrlad – 23 septembrie 2006, Bucureşti)

Am închinat toată suferinţa mea lui Dumnezeu!…

M-am născut în ianuarie 1922 în oraşul Bîrlad, din români ortodocşi din neam în neam. Am urmat şcoala primară şi liceul în oraşul Bîrlad şi apoi Academia de Înalte Studii Economice din Bucureşti.

Am fost arestat la 16 mai 1948 şi condamnat la 15 ani muncă silnică, apoi la încă 10 ani muncă silnică pentru „organizare subversivă“, fiind încadrat, ca toţi deţinuţii politic, la Legea nr. 209 de „uneltire contra siguranţei statului“.

Am trecut prin următoarele temniţe ale „raiului bolşevic“: Ministerul de Interne în două rînduri, Jilava în cinci rînduri, Uranus, Piteşti, Gherla, Aiud în trei rînduri, Alba-Iulia, Galaţi în mai multe rînduri, Focşani, Ploieşti în două rînduri, Codlea, Iaşi, Periprava, Bîrlad în mai multe rînduri.

La Ministerul de Interne am fost supus la anchete prelungite de 70 şi 80 de ore, fără masă, fără somn sau odihnă. De la Interne, primul lot de condamnaţi am fost expediaţi la Piteşti prin martie-aprilie 1949. Aici era filtrul lui Nicolski, împuternicitul Moscovei pentru România, secondat de generalul Dulgheru (Dulbergher), şeful anchetelor pe ţară, de ofiţerul politic de la Piteşti, Marina Iţicovici şi alţii din echipa lor.

În timpul anchetelor am fost dus în biroul lui Dulgheru în trei rînduri şi mi-a zis: „Nu vrei să spui? Lasă că avem noi grijă să nu vă mai facem Academie din închisori!Ai să spui tu în minele de mercur din Urali!“… După noi au mai venit alte loturi de la Iaşi, Suceava, Cluj, Timişoara, Craiova, Braşov, etc. Capacitatea celulelor era de maxim 4 persoane, pentru că erau două paturi. Au pus şi 7 şi 9 persoane într-o celulă de 2/4 metri. În celulele negre au băgat şi 20-30 de deţinuţi – ca viermii în rană…

Toţi deţinuţii au trecut prin faţa lui Marina Iţicovici, care însemna capacitatea de rezistenţă a fiecăruia. Apoi comandantul închisorii, Dumitrescu, cu o ceată de gardieni au năvălit peste cei din Camera 4 Spital, bătîndu-i pînă la mutilare şi zvîrlindu-i pe priciuri ca pe nişte pachete cu oase şi carne sfărîmate. Apoi i-au dat în primire lui Ţurcanu şi echipei lui.

În camere se făcea „reeducarea“. Se juca „volei“ cu tine şi nu conta unde te loveau. În faţa mea unul a primit o lovitură în ficat şi a murit pe loc. Te băgau cu capul în tineta de murdării (urină, materii fecale, sînge, puroi, flegme) şi îţi făceau „botezul“ pînă la gît, fără să-ţi dea voie să te speli după aceea. Eu am fost pus să mănînc şi să beau un borcan de 3 kilograme de astfel de murdărie.

Capul îmi era umflat cît ciutura, ochiul stîng nu se mai vedea, maxilarul stîng mi s-a spart. Băgam cîrpa sub buza superioară şi scoteam fistule cu sînge şi puroi. Fesele şi tălpile îmi erau negre, picioarele amîndouă umflate ca nişte butuci din pricina loviturilor. Pentru a se dezumfla, mi-am înfăşurat picioarele în nişte izmene ude, ridicîndu-le

pe pereţi. Altădată au pus cincisprezece persoane deasupra mea, în stivă, în spaţiul dintre perete şi prici. Peste al cincisprezecelea a mai plonjat unul, ca strivitura să fie mai mare. Am umflat pieptul cu aer şi am proptit coatele pe ciment. Am ţinut pînă la al optulea, după aceea am dat drumul la aer şi toate coastele din dreapta s-au rupt.

La Camera 1 Subsol era şef al "comitetului de reeducare" Mărtinuş. La ordinul lui – „Bandiţilor, sub priciuri fuga marş!" – toţi intrau sub prici, iar el lovea cu un drug ceea ce mai rămînea afară. Odată eu, ne mai avînd unde intra, am rămas cu trei sferturi din corp afară şi loviturile de drug se opreau în coloana mea vertebrală. Repetîndu-se în acelaşi loc, au făcut ca trei vertebre să cedeze, intrînd înăuntrul coloanei, după care n-am mai putu mişca nici un deget. Însă Dumnezeu mi-a remediat mutilarea trupului. Tot la Camera 1 stăteam pe prici, sub geam, pe la 12 noaptea. Era în ianuarie, geamul deschis, iar eu învelit cu o pătură subţire ca tifonul. Stăteam sub pătură, cu genunchii la gură, cînd văd că zboară pătura de pe mine şi aud vocea lui Mărtinuş: „Ce faci, banditule?". Eu, liniştit şi simplu, i-am răspuns: „Mă rog", ceea ce şi făceam. Parcă i-aş fi dat cu o muchie de topor în cap. A amuţit.

În Camera 2 Subsol, unde era şef de „comitet" Leonida Titus, am fost „făcut" preot, îmbrăcat într-o pătură a lui Sandu Ghica. Mi s-a dat gamela şi o lingură, să „împărtăşesc" 70-80 de oameni cu murdărie din tinetă. Nevrînd să execut ordinul, au venit din fundul camerei cu o bîtă înfăşurată în sfoară şi mi-au dat în cap. M-am prăbuşit. M-au udat cu apă şi m-au pălmuit pînă mi-am revenit. Pe cap aveam o umflătură mare. Au pus pe unul să-mi „întindă" umflătura cu dosul gamelei, ceea ce îmi producea nişte dureri înspăimîntătoare. Tot la Camera 2 am stat pe tinetă două zile şi o noapte într-un picior, cu mîinile în sus. Ajunsesem desfigurat, livid, nu mai semănam a om. Atunci am văzut broboane de sudoare ieşindu-mi din piele cu un fir foarte subţire de sînge. Văzîndu-mă în starea aceea, Titus le-a spus celorlalţi: „Bandiţilor, îl vedeţi? Toţi veţi fi ca el!"

În Săptămîna Mare a Sfintelor Paşti au făcut „demascarea" preoţilor şi călugărilor, – cea mai mare blasfemie la adresa lui Dumnezeu şi a Maicii Domnului. Eu sînt preot al lui Hristos şi ştiu şi cred că este iad, dar ceea ce a fost în Săptămîna Mare la Piteşti cred că a fost mai rău decît în iad.

La Aiud am stat în zarcă şi în celular cu preotul Nicolae Pîslaru de la Roman, cu preotul Barnovescu de la Bîrlad, cu preotul-călugăr Iustin Pîrvu de la Petru-Vodă, cu preotul Mihai Lungeanu de la Iaşi, cu preotul Ioan Iovan de la Recea. Acolo îmi făceam rînduiala zilnică de rugăciune. Programul zilei era numai în genunchi, în colţul celulei, afară de închidere – deschidere şi mese. În felul acesta zburau zilele ca şi cînd nu ar fi fost.

Acolo, la Aiud, în zarcă, după nouă ani de cereri în rugăciune, mi-a dat Dumnezeu preot pentru spovedanie, pe părintele Nicolae Pîslaru, de am stat numai cu el singur şi m-a spovedit o zi întreagă. A scos două fire de aţă din saltea, le-a răsucit, le-a sfinţit ca epitrafil şi apoi m-a spovedit. În temniţă şi în prizonierat aşa au făcut preoţii ortodocşi români.

Tot atunci studentul la Medicină, Mihai Lungeanu, fiu de preot, care executase 10 ani de temniţă şi acum venise cu o condamnare nouă, de 15 ani, ne-a adus de afară o pungă foarte mică din pînză de paraşută în care erau ascunse Sfintele Taine uscate, care au fost de mare preţ pentru noi. Din felia de pîine pe care o primeam la masă luam miezul şi îl frămîntam. După aceea luam bucăţi cît mazărea şi le făceam plate. Cu acul luam din punga cu Sfinte şi puneam pe biluţele acelea făcute plate, apoi ridicam marginile ca la „poale-n brîu", le făceam rotunde şi iar plate. Se uscau şi le puneam în cele două tivuri de la un prosop cu care nu mă ştergeam niciodată, sau la gulerul şi manşetele unei cămăşi. Erau ca o linte mai mare. La percheziţie nu puteau să-şi dea seama, căci erau prea mici. În posturile cele mari transmiteam unui preot de pe celular numele de botez al fiecăruia, iar la ora 6.00, cînd băteau clopotele la Biserica Ortodoxă din Aiud, cădeam toţi în genunchi în celule şi ne făceam spovedania, iar preotul dădea dezlegare.

În 1953 la Securitatea din Bîrlad, m-au ţinut 7 zile şi 7 nopţi pe un scaun în spatele unui dulap de arhivă din camera ofiţerului de servici. Eu n-aveam treabă cu ei, programul meu era destul de încărcat: două ***Acatiste***, două ***Paraclise***, 15.000-20.000 de rugăciunea „Doamne Iisuse…". Repetam în gînd ***Evangheliile*** şi ***Epistolele*** ca să nu le uit.

În timpul unei anchete le-am cerut hîrtie şi cerneală ca să scriu o declaraţie. Pe coala de hîrtie am scris: „N-am fost şi nu voi fi nici o secundă din viaţa mea cu dumneavoastră. Rămîn alături de cei ce-L au pe Hristos. Semnat: Vasile Pătraşcu".

Seara mi-au dat o varză cu carne. Cînd am gustat din zeamă cinci linguri, am simţit gustul de sodă de vase. De la acele linguri în şase ore m-am făcut mai galben decît portocala. Văzîndu-mi culoarea feţei, m-au pus în dubă şi m-au expediat la penitenciarul Focşani, unde 15 zile n-am mîncat nimic şi am băut numai apă fiartă. Au trimis un locotenent-major să vadă cum mă comport şi dacă n-am murit. După 15 zile m-au dus la infirmerie, unde un deţinut bolnav s-a oferit să-mi dea de la bagajul lui două tuburi mici de meteonină, care au fost salvarea ficatului meu. Felcerul de la Focşani mi-a spus că n-a văzut în viaţa lui un astfel de icter. Am stat 87 de zile cu jumătate de kilogram de cartofi cît nucile – atît era raţia – şi Dumnezeu m-a salvat. În urma acestei otrăviri, ani şi ani n-am mai putut suporta uleiul sau grăsimea.

După expirarea pedepsei mi-au mai dat doi ani de „administrativ" la Periprava, în Deltă. De la Periprava m-am eliberat împreună cu 200 de preoţi, între care era şi părintele Ilie Lăcătuşu.

Am ajuns acasă, la Bîrlad, pe la trei noaptea. Am sărit gardul. Cîinele era altul, nu mă mai cunoştea. Mama a ieşit afară şi a întrebat cine e. Ştia că eu sînt mort din 1957, cînd a primit acasă ceasul de buzunar pe care-l pusesem la bagaje la Aiud. Cînd mi-a recunoscut vocea, era gata să cadă jos. Am sprijinit-o şi am intrat în casă. Am întrebat-o unde este tata şi mi-a răspuns că e plecat la ţară. I-am zis că nu mai sînt copil, că moartea a trecut pe lîngă mine de sute de ori, dar Dumnezeu m-a scăpat şi am întrebat-o din nou: „A murit?" Mi-a spus că murise de doi ani, cu durere în suflet că cei doi băieţi ai lui erau în temniţă. Acela a fost cel mai greu moment din viaţa mea.

La ieşirea din temniţă am închinat toată suferiţa mea lui Dumnezeu:

– Doamne, Ţie Îţi închin toată suferinţa mea. Pe cei ce m-au torturat iartă-i, miluieşte-i şi-i sfinţeşte pe dînşii. Iar dacă au nevoie de zile din zilele mele, sînt gata să le dau, căci „comoara sufletului şi a minţii e să iubeşti pentru a putea ierta".

La ieşirea din temniţă voiam să merg în Nordul Moldovei, să mă călugăresc, însă duhovnicul meu mi-a spus să rămîn în lume, nu de unul singur la călugărie. Şi am rămas în lume.

19 ianuarie 2011

(Material preluat de pe http://vatopaidi.wordpress.com/2010/11/09/un-martir-al-inchisorilor-comuniste-din-romania/)

2.Întoarcerea acasă…
O mărturie

S-a întîmplat la început de august, 1964. Socrul meu, marinarul comandor Toma Matei, fusese eliberat ultimul de la Gherla. Hemiplegic în urma unui atac cerebral, tîrîndu-şi piciorul drept şi ţinîndu-şi mîna dreaptă lipită strîns de piept, ca şi cum o feşă imaginară ar fi imobilizat-o, întovărăşit de… – de fapt nu se ştie ce era bărbatul care-l însoţise în tren. Comandorul, cu părul cărunt, scurt, nedepăşind un centimetru, cu ochii larg deschişi către lumină, păşea şchiop, şovăitor, ştia bine: spre fiii săi – aşa i se spusese acolo, în infirmeria Gherlei, că va fi întîmpinat de fiii săi, care îl vor duce acasă. Medicii închisorii încercaseră să-i dea, folosind medicina vremii, o formă cît de cît de om în viaţă, după cei şaisprezece ani şi patru luni, aproape toţi trăiţi în regim de izolare celulară.

Cei doi fii ai săi? Virgil Toma avea 24 de ani cînd în '48 îl arestaseră împreună cu el; îl condamnaseră la trei ani, dar făcuse şase. Pe la Aiud, la Gherla, la Bicaz, la Canal…; apoi din nou l-au arestat în '59: alţi patru ani. Eugen avea doar cincisprezece ani. Cum o fi crescut fără tată? Se pare că asta era întrebarea care-l frămînta cel mai tare pe tatăl său. Intr-adevăr, l-au întîmpinat cei doi fii – fuseseră anunţaţi să aştepte „la toate trenurile venind din Ardeal". Li se comunicase printr-un telefon foarte scurt că tatăl lor nu se poate descurca şi că trebuie aşteptat la tren. Li se păruse normal, ei ştiind că pentru el nu mai exista „acasă".

După arestarea comandorului Toma Matei şi a fiului său major Virgil, cei rămaşi acasă, soţia, Paraschiva Toma, învăţătoare, şi fiul său minor, Eugen, fuseseră arestaţi la domiciliu cîteva luni şi mutaţi apoi cu forţa de pe strada Amiral Bălescu într-o mansardă întunecoasă pe strada Silvestru. Mă uit astăzi la biletul de eliberare (prin graţiere) a socrului meu şi citesc în dreptul adresei sale: Bucureşti, strada Amiral Bălescu! Şaisprezece ani şi patru luni fără nici o veste de la ai tăi, fără nici o scrisoare, necum pachet sau vorbitor. Măcar să i se spună că familia lui şi-a schimbat adresa. Era om, socrul meu? Avea şi el drepturi? Drepturile omului? În sufletul său el se întorcea acasă…

I-am cerut dosarul de la C.N.S.A.S., dosarul lui şi dosarul procesului. Le-am obţinut după cîţiva ani. Am încercat să le parcurg. Dosarul lui era [unul] de urmărire după ieşirea din închisoare şi fusese întocmit cu cîteva zile înaintea ieşirii din închisoare, iar pe prima filă era trecută adresa corectă la care se întorcea, str. Silvestru, nr. 38. Doamne, pe cine urmăreau ei? Pe un om care nu mai putea merge, care nu mai putea vorbi din cauza afaziei şi care a murit în spital, în 10 februarie 1965, la scurt timp de la „eliberare"? Am citit că urmărirea lui a încetat la mai mulţi ani după moartea sa, cînd dosarul i s-a închis. Pentru această „urmărire" cineva a luat bani, salariu. Şi după ce a murit „suspectul" – acela a mai încasat bani? Este un scenariu fantastic ceea ce relatez? Urmărirea unui mort făcuse parte din norma de muncă a unui „lucrător". Aşa îşi spuneau, lucrători…

Pentru că mansarda lor în august, bătută de soare, era de nelocuit, mi-am luat concediul de odihnă şi l-am primit la noi, la fiul său cel mic, Eugen, eu fiind soţia lui. Aveam grijă de amîndoi, de băieţelul meu, Mateiaş, şi de socrul meu, comandorul Toma Matei. Stăteam cu chirie pe strada Anton Pann la numărul 21. Locuiam în două camere mari, foarte mari şi frumoase, dar incomod, fără baie şi cu bucătăria în subsol. Mă înţelegeam greu cu sărmanul om. Nu putea să înţeleagă de ce nu stă şi soţia lui lîngă el. Mereu încerca să iasă pe poarta mare şi să se ducă „acasă". Ştia că băieţaşul de doi ani care-i purta numele este nepotul lui, copilul lui Genel…

– Dar Genel… unde e? (Genel, băiatul lui, adică soţul meu, Eugen).

Şi-i explicam cu răbdare. Da din cap şi pleca în singurătatea lui, urmărindu-şi doar din ochi nepoţelul.

După un timp:

– Pia de ce nu vine? (Pia, aşa-i spunea soacrei mele).

Îi povesteam pentru nu ştiu a cîta oară că e suferindă, că i-au făcut operaţie de glaucom la un ochi şi că l-a pierdut. Da din cap ca şi cum ar fi vrut să memoreze frazele mele şi repeta din cînd în cînd cîte un cuvînt.

– Dar tu…, tu cine eşti?

– Nevasta lui Genel.

– Nevasta lui Genel…, îngîna răbdător. Băiatul lui Genel, Mateiaş…Să nu-l baţi… Genel… băiat bun…

Frînturile de frază mi se întipăreau în minte şi chiar şi acum, după atîţia ani, cîteodată dimineaţa cînd încă imaginile din vis continuă, suprapunîndu-se celor ale realităţii sonore, mi se pare că-l aud cu vorbirea-i chinuită, nereuşind să-şi exprime gîndurile:

– Dar… Genel unde e?

– Genel este la serviciu. L-aţi văzut de dimineaţă.

– … de dimineaţă… Genel. Nuu…
– Ştiţi? Genel v-a dat azi medicamentele.
– Genel? Domnul acela…Genel?
Şi iarăşi se întorcea la gîndurile lui, ca să revină cu ele:
– Condeescu… Ţii minte: Condeescu…
– Da, da, - îi spuneam, încercînd să-l fac să spună, ca să scape de obsesiile sale.
– Condeescu… Da, Condeescu nu s-a sinucis!
– Ar trebui să ne odihnim. Mateiaş a adormit.
– Condeescu … ca un cîine … a murit…

Nu ştiam cine era Condeescu; cînd i-am întrebat pe bărbatul meu şi pe soacra mea mi-au răspuns vag că era colegul lui; acum cînd am citit dosarul procesului l-am găsit pe comandorul de marină Dumitru Condeescu şi am înţeles sensul dureros al frînturilor de frază. Doamne, oare cît îi băteau la tălpi ca să-i facă să-şi scrie cu mîna lor, sub dictarea torţionarilor, declaraţiile? Am înţeles că omul acela, Condeescu, comandorul Condeescu, nu avea dreptul la îngrijire medicală, nici măcar dreptul de a se spune despre el că a murit… Drepturile omului.

În fiecare după amiază, cît a durat concediul meu de odihnă pentru anul 1964, aceleaşi întrebări din partea lui, aceleaşi răspunsuri pe care i le dădeam cu răbdare, dar care nu cred că ajungeau la el.

– Cine eşti tu?
– Nevasta lui Genel.
– Genel… unde e Genel?
– …
– Domnul acela e Genel?

Şi aşa a murit în februarie ’65, fără să-şi poată recunoaşte fiul. Îl căuta, pentru că încerca să-i transmită ceva. Nu putea să-l găsească în „domnul acela“ şi atunci, mie, „nevestei lui Genel“, mi-a încredinţat testamentul său:

– Condeescu…ştii, Condeescu…nu s-a sinucis…; ca pe un cîine… Să nu-i ierţi niciodată!

Povara de a-şi vedea tatăl în imposibilitatea de a-l recunoaşte l-a apăsat greu pe soţul meu. Rămas la cincisprezece ani mai rău decît orfan, ducînd în spinare un dosar neimaginat de greu şi sentimentul de frustrare cumplită al unei condamnări nedrepte fără drept de apel şi fără amnistie şi, peste toate, tăierea firului dialogului firesc între tată şi fiu l-au îmbolnăvit. De la treizeci de ani a suferit de hipertensiune arterială cu toate consecinţele faptului că medicamentos boala nu putea fi stăpînită.

Iar eu?

„Să nu-i ierţi niciodată“ – singura frază întreagă, coerentă, nealterată de congestia cerebrală pe care a făcut-o acolo la Gherla, mi-a rămas mie să-mi tulbure clipele de linişte, atunci cînd ceri Tatălui Ceresc să-ţi ierte greşelile, „precum şi noi iertăm“.

E greu să ierţi celor ce ţi-au greşit, e foarte greu dar este posibil şi toţi încercăm să o facem pentru a ieşi dintr-o stare anormală, în care te-a aruncat amintirea răului ce ţi s-a făcut. „Iartă şi uită“ este un fel de a respecta porunca ce ţi s-a dat de a merge înainte fără să întorci capul, fără să priveşti în urmă. Altfel ne transformăm în stane de sare, de veghe pe ţărmurile mărilor moarte din lume, ca odinioară nevasta lui Lot. Pentru că scris este: „De-ţi va greşi fratele tău, ceartă-l; şi dacă se va pocăi, iartă-l. Şi chiar dacă-ţi va greşi de şapte ori într-o zi şi de şapte ori se va întoarce la tine zicînd: «Mă pocăiesc!», iartă-l“ (Luca, 17,3-4).

Eu am iertat. Şi dacă am iertat, este vorba despre o iertare personală, fără de care nu aş fi putut să mă rog Celui care pentru izbăvirea mea a primit să Se răstignească, dar în acelaşi timp l-am înţeles şi pe comandorul Toma Matei, cel care a predat Dreptul internaţional la Şcoala Navală din Constanţa, fiind doctor în ştiinţe economice şi politice, membru al baroului militar, autor al unui tratat de ***Drept maritim internaţional*** şi care, prin „Să nu-i ierţi niciodată!“ îmi cerea să mă lupt pentru îndreptăţirea lui printr-un act juridic în faţa istoriei.

Da, într-adevăr, mi-am dorit un proces al comunismului, un proces adevărat care în primul rînd să demonstreze că deţinuţii numiţi politici din anii ’47-’64 au fost condamnaţi fiind nevinovaţi. Să se dea o lege generală de amnistie*), adică de ştergere a vinei, ca să înţeleagă oricine că oamenii aceia au fost nişte victime, doar atît, victime. Să înţeleagă şi cei care i-au condamnat că au greşit făcînd-o şi să încerce să se pocăiască. Nu putem să facem din trecutul unui popor o groapă comună şi să aruncăm pămînt peste toate crimele comise. Să punem şi flori, ca să fie „frumos“, declarîndu-i pe criminali patrioţi? Nu-mi doresc o „vînătoare de vrăjitoare“ şi nici nu-mi pot dori, pentru că toată viaţa mea am fost eu cea vînată. Dacă nu vă puteţi imagina cum decurgeau discuţiile mele cu „ofiţerii“ de la cadre sau cele ale fiului meu cu „ofiţerul politic“ care în 1981 (!) s-a opus avansării în grad a soldatului în termen Toma Matei (acelaşi Mateiaş, fiul lui Genel şi nepotul comandorului…), vi le pot relata. Chiar nu vreţi să ştiţi de cîte ori şi-a „schimbat“ soţul meu serviciul, cum a fost admis ca student? Nici acum vînătoarea de vrăjitoare împotriva familiei comandorului Toma Matei şi a celor ca ei nu a încetat.

Amnistierea îngropaţilor de vii de la Gherla şi Canal, Piteşti şi Aiud, Cavnic şi Sighet nu s-a făcut, nu există măcar un semn de pocăinţă din partea celor care i-au condamnat pe nedrept. Crimele obişnuite se prescriu.**) Dar aici în România nu este vorba despre o crimă oarecare, aci s-a făcut un experiment social, o experienţă nu pe cobai, ci pe oameni, iar cei de astăzi sînt condamnaţi să trăiască urmările acestui experiment. Este prescriptibilă această faptă? Un experiment inutil, pentru că rezultatele lui nu se vor înscrie în istorie, numele victimelor nu figurează pe nici un memorial, nici barem numărul lor. Torţionari şi delatori apar zîmbitori în calitate de patrioţi pe primele pagini ale

cotidienelor şi pe micul ecran. Interesele patriei, spun ei, au cerut ca să nu le cunoaştem numele şi crimele pe care le-au săvîrşit. Bietul „interes naţional“, pe ce mîini a ajuns!

Sintagma „vînătoare de vrăjitoare“ este pomenită ori de cîte ori încearcă vreo victimă să-şi ceară dreptatea. Această vînătoare s-a dus însă în ultimii cincizeci de ani împotriva victimelor şi a familiilor lor şi se duce şi acum. Căutaţi cărţile, cîte s-au putut publica, în care cei care au suferit au încercat, înşelaţi de părelnica libertate, să povestească de multe ori pe banii lor, despre călăi şi victime. Pe ce raft de bibliotecă publică le găsiţi, pe ce raft de librărie, în ce manual şcolar menţionate? Ce soartă tristă, să fii material viu, sacrificat într-un act terorist săvîrşit la scară planetară, fără ca cel puţin istoria să menţioneze chiar acum acest fapt, cît încă amintirea este vie şi uitarea nu a şters crime pe care Justiţia nu le poate prescrie.

Nu aveau nici o vină condamnaţii la ani grei şi, repet, ei nu au fost niciodată amnistiaţi. Asupra familiilor lor planează şi acum anatema „luptei de clasă“ (de ştiut: comandorul Toma nu avut avere, era dintr-o familie de ţărani săraci,- avea însă doi fraţi morţi la Mărăşeşti în primul război mondial), a „dictaturii proletariatului“, definită şi pusă în aplicare de Lenin: „Dictatura proletariatului este dictatura proletariatului împotriva burgheziei, dictatură bazată pe violenţă şi nelimitată de lege“.

Evident, primul lucru pe care l-am cerut după decembrie ’89 a fost rejudecarea procesului comandorului Toma Matei din „lotul marinarilor“ (decembrie, 1948). Ni s-a răspuns pe loc că dosarul procesului „nu se găseşte“. De atunci încoace s-a invocat teoria „continuităţii actului juridic“ şi a „temeiului legal“ al proceselor politice din timpul comunismului. Oare acel „temei legal“ nu consfinţeşte „dictatura bazată pe violenţă şi nelimitată de lege“?

Note:

*) Prea mulţi români folosesc greşit noţiunea juridică *amnistie*, crezînd că autorităţile comuniste au oferit deţinuţilor politici în 1964 o „iertare“ a vinovăţiei. În anul 1964 s-a produs doar o *graţiere*, adică o eliberare din închisoare înainte de termen, condamnaţii rămînînd cu cazier judiciar şi cu toate urmările acestuia ca foşti deţinuţi politic.

**) Prescripţia este un termen juridic prin care se prevede înlăturarea răspunderii penale în funcţie de durata pedepsei prevăzute pentru infracţiunea comisă. De pildă, o infracţiune pedepsită cu unul pînă la cinci ani de închisoare este scutită de pedeapsă dacă procesul se judecă după cinci ani de la comiterea ei. *Pentru infracţiunile contra umanităţii nu se permite însă prescripţia* (scutirea de pedeapsă). Din păcate, pentru pedepsirea crimelor împotriva umanităţii comise după Războiul al Doilea Mondial de autorităţile comuniste, s-a găsit după „căderea comunismului“ un nou obstacol: includerea acestor crime s-a făcut în codul penal (comunist) după ce au fost comise, deci… ele beneficiază de prescripţie.

Ileana Toma

(***O condamnare neamnistiată***, preluat, cu acordul autoarei, din suplimentul „Aldine“ al ziarului „România liberă“ din 9 decembrie 2006 şi cu titlul ***Întoarcerea acasă*** în revista Memoria“, nr.4/2007).

*

* *

Teme:

1. Comentaţi punerea în relaţie a pasajului biblic (Luca 17, 3-4) cu mesajul dramatic al socrului autoarei articolului.

2. Formulaţi-vă într-un eseu opinia despre sintagma „dictatura proletariatului“, teoretizată de Lenin şi pusă în practică de Stalin, punînd-o în relaţie şi cu următorul pasaj din opera lui Alexandr Soljenitîn ***Arhipelagul Gulag***: *Ideologia! Iată cine oferă justificarea nelegiuirii şi tăria necesară, de lungă durată, sceleratului. Acea teorie socială care îl ajută să-şi justifice faptele faţă de sine şi faţă de alţii şi să nu audă reproşuri, nici blesteme, ci doar laudă şi vorbe de cinstire. Astfel, inchizitorii îşi motivau acţiunile prin creştinism, cuceritorii – prin glorificarea patriei, colonizatorii – prin civilizaţie, naziştii – prin rasă, iacobinii şi bolşevicii – prin egalitatea, fraternitatea şi fericirea generaţiilor viitoare. (Op. cit.*, ***Partea întîi, cap. 4***, Bucureşti, Editura Univers, 2008, p. 145).

3. Articole din presă

3.1. 25 de ani de „Canal“

• Al treilea canal ca mărime din lume, după Suez şi Panama, Canalul Dunăre-Marea Neagră se situează, potrivit standardelor EEC-UNO, în clasa a şasea de canale interioare, cea mai mare clasă pentru astfel de construcţii

Directorul ACN, Valentin Zeicu: „Mai mult de 130 de angajaţi au peste 20 de ani de muncă neîntreruptă la Canal. Au fost stagiari care au lucrat de pe vremea cînd se construia Canalul şi care sînt şi acum aici“.

• „Nu ne-au lăsat să luăm parte la inaugurare, să vedem invitaţii, pe ceilalţi oameni. Parcă eram ciumaţi. Am fost păziţi cu grijă, mai ales cei care ştiau detalii tehnice şi care fuseseră implicaţi şi văzuseră lucruri. Ni s-a rupt inima şi mie, şi colegilor mei, că după atîta muncă, deschiderea oficială a Canalului s-a făcut fără noi, în prezenţa celui mai iubit fiu al poporului şi a unor inocenţi aduşi acolo cu camioanele“ – aşa sună o mică parte a unei poveşti personale, crîmpei din marea dramă generală petrecută „la Canal“, unde, de-a lungul timpului, zeci de mii de oameni au plătit cu viaţa condiţiile imposibile impuse de regimul vremurilor...

Compania Naţională „Administraţia Canalelor Navigabile“ (CN ACN) a sărbătorit, ieri, un sfert de veac de la inaugurarea Canalului Dunăre – Marea Neagră. Angajaţii ACN au fost recompensaţi cu prime de şase milioane de lei, iar cei cu peste 20 de ani vechime au primit diplome şi medalii. „Mai mult de 130 de angajaţi au peste 20 de ani de muncă neîntreruptă la Canal. Au fost stagiari care au lucrat de pe vremea cînd se construia Canalul şi sînt şi acum aici. La ACN există 420 de angajaţi, iar 130 dintre ei au peste 20 de ani, iar unii chiar peste 25 şi 30 de ani vechime“, a declarat directorul ACN, Valentin Zeicu. Şi cum amintirea celor 25 de ani trece prin filtrul emoţional, al experienţelor personale, angajaţii au rememorat episoade „de aur“ din epoca de tristă amintire, cînd zeci de mii de oameni au plătit cu viaţa condiţiile imposibile impuse de regim, lucrînd „la canal“. „Nu ne-au lăsat să luăm parte la inaugurare, să vedem invitaţii, pe ceilalţi oameni. Parcă eram ciumaţi. Am fost păziţi cu grijă, mai ales cei care ştiau detalii tehnice şi care fuseseră implicaţi şi văzuseră lucruri. Ni s-a rupt inima şi mie, şi colegilor mei, că după atîta muncă, deschiderea oficială a Canalului s-a făcut fără noi, în prezenţa celui mai iubit fiu al poporului“ – aşa sună o mică parte a unei poveşti personale, crîmpei din marea dramă generală petrecută „la Canal“.

Directorul ACN a precizat că acest canal este un obiectiv de renume european, care a depăşit de mult stadiul de construcţie socialistă. „25 de ani înseamnă deja o viaţă de om. Împreună cu cei care au lucrat aici, Canalul Dunăre-Marea Neagră a ajuns la o vîrstă la care poate fi catalogat ca un obiectiv bine închegat, pus bine pe picioarele lui. E deja un obiectiv de renume european, a depăşit de mult stadiul de construcţie socialistă, într-o economie planificată pentru necesităţi naţionale, iar astăzi face parte din Coridorul 7 Pan-European“, a explicat directorul ACN. Canalul Dunăre-Marea Neagră leagă porturile Cernavodă, de pe Dunăre, şi Constanţa Sud, de la Marea Neagră, scurtînd cu aproximativ 400 de kilometri ruta mărfurilor de la Marea Neagră spre centrul Europei şi cu aproximativ 4.000 de kilometri ruta pe care o fac mărfurile din Australia şi Orientul Îndepărtat destinate Europei Centrale. Construcţia canalului a început în 1949, mulţi dintre muncitori fiind deţinuţi politici din închisorile comuniste. Lucrările au fost sistate în 1955 şi au fost reluate apoi în 1975, fiind finalizate în 1984, cînd Canalul Dunăre – Marea Neagră a fost inaugurat, în data de 26 mai, de către Nicolae Ceauşescu. Canalul a fost proiectat pentru a funcţiona la o capacitate de 80 de milioane tone anual. Construcţia sa a necesitat excavarea a aproximativ 300 de milioane de metri cubi de sol şi rocă, cu 25 de milioane mai mult decît la Canalul Suez şi cu 140 de milioane mai mult decît la Canalul Panama. De asemenea, au fost folosite peste patru milioane de metri cubi de beton şi beton armat şi, de asemenea, 24.345 de tone de echipament şi lucrări metalice. Cu o lungime de 64 de kilometri, o adîncime de şapte metri, o lăţime la bază de 70 de metri şi la suprafaţă de 110 - 140 de metri, Canalul Dunăre-Marea Neagră se situează, potrivit standardelor EEC-UNO, în clasa a şasea de canale interioare, cea mai mare clasă pentru astfel de construcţii. Este al treilea canal ca mărime din lume, după Suez şi Panama. Pescajul maxim admis este de 5,5 metri, permiţând astfel accesul navelor fluviale şi al celor maritime mici. La fiecare capăt există cîte două ecluze care permit traficul în ambele sensuri. Canalul traversează localităţile Cernavodă, Saligny, Mircea Vodă, Satu Nou, Medgidia, Castelu şi Poarta Albă, unde se bifurcă. Ramura nordică, Canalul Poarta Albă - Midia Năvodari, trece prin Nazarcea, Ovidiu şi Năvodari, iar ramura sudică trece prin Basarabi şi Agigea. Seria manifestărilor deschise ieri va continua pînă vineri, cînd, la ACN, este aşteptat şi preşedintele Traian Băsescu.

(Alina Cristea, „Telegraf“, Miercuri, 27 Mai 2009).

*

* *

Tema:

Comentaţi reproşul din mica parte de poveste personală cuprinsă în articolul de presă reprodus mai sus.

*

* *

3.2. „Rost“, numărul 40-41, iunie-iulie 2006: Gavrilă-Ogoranu, voievodul rezistenţei anticomuniste

România nepăsătoare şi-a mai îngropat un simbol: Ion Gavrilă-Ogoranu. Unul dintre ultimii şefi de grupuri de luptători anticomunişti din munţi a murit pe 1 mai, la ora 21.00, în casa lui din Galtiu – Alba, după mai multe luni de grea suferinţă. Avea 83 de ani.

Ion Gavrilă a fost coşmarul Securităţii pentru aproape 30 de ani. Student la Agronomie în Cluj şi la Ştiinţe Economice în Braşov, Gavrilă s-a aruncat în lupta anticomunistă încă din 1946. A fost unul dintre liderii grevei studenţeşti de la Cluj, din 1946, apoi a lucrat la constituirea unor nuclee de rezistenţă împotriva regimului de ocupaţie sovietică.

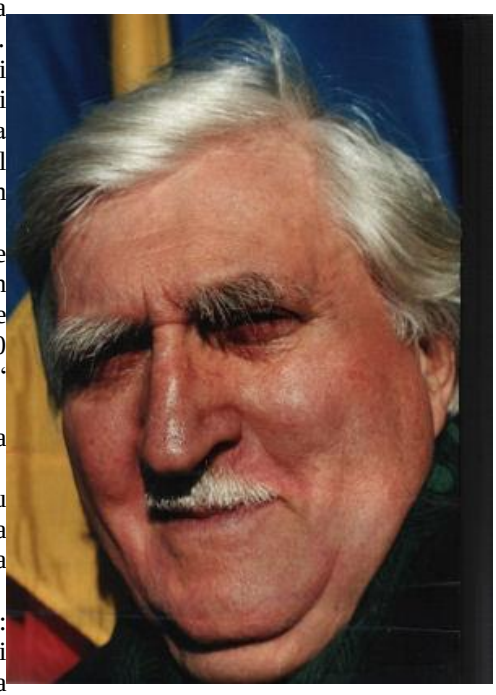

Înainte de a-şi lua licenţa în Agronomie, în primăvara lui 1948, cînd au început marile arestări, Gavrilă s-a refugiat în Munţii Fagarașului, împreună cu alţi cîţiva camarazi din organizaţia „Frăţia de Cruce“, din care a făcut parte. Ei au constituit „Grupul Carpatin de Rezistenţă Naţională Armată“, condus de Gavrilă – om cu experienţa războiului, în care participase în 1944 ca voluntar.

Grupul Gavrilă, care nu a numărat niciodata mai mult de 30 de bărbaţi, a avut zeci de lupte cu trupele de Securitate pînă în 1955, cînd a fost lichidat. După cum o arată documentele Securităţii, împotriva „bandei Gavrilă“ au fost declanşate peste 100 de atacuri. Soldaţii Securităţii nu au dat însă piept cu „partizanii“ de fiecare dată, căci aceştia reuşeau să se retragă din zonă la timp.

În 1951, Tribunalul Militar din oraşul Stalin (Braşov) l-a condamnat la moarte pe Ion Gavrilă în lipsă.

„Aşteptam să vină americanii, să înceapă un război pentru eliberarea ţărilor din sfera de influenţă sovietică. Rostul nostru era să sprijinim ofensiva americană din interior“, ne-a povestit, în urma cu cîtăva vreme, Ion Gavrilă.

Americanii n-au venit, iar grupul lui Gavrilă a fost distrus: unii dintre membri au fost ucişi în luptă, alţii au fost prinşi şi condamnaţi la moarte. Gavrilă a scăpat miraculos, iar în 1956, a coborît din munţi şi s-a ascuns în Galtiu – Alba, la văduva unui fost coleg de liceu, Ana Săbăduş. S-au căsătorit în secret. Securitatea l-a prins abia în 1976, în urma unei trădări, pe cînd se afla la Cluj.

Anchetat 6 luni de Securitate, Gavrilă a fost eliberat la intervenţia preşedintelui american Richard Nixon, beneficiind şi de prescrierea faptelor sale. Pus în libertate, Gavrilă a fost în continuare urmărit de Securitate pînă la căderea lui Ceauşescu. A lucrat ca muncitor şi apoi tehnician la IAS Miercurea Sibiului pînă la pensionare.

Gavrilă a participat la revoluţia din decembrie 1989, dar nu a solicitat certificat de revoluţionar, pentru că nu a vrut vreun avantaj din asta.

După 1989, Ion Gavrilă s-a dedicat „datoriei de a mărturisi despre răul comunist“. A înfiinţat şi condus Fundaţia „Luptătorii din Rezistenţa Armată Anticomunistă din România“, a făcut parte din Academia Civică, AFDPR şi din Partidul „Pentru Patrie“ – al cărui preşedinte a fost ales în noiembrie anul trecut.

Ion Gavrilă – Ogoranu şi-a scris povestea vieţii în cartea ***Brazii se frîng, dar nu se îndoiesc***. Două dintre cele 5 volume ale cărţii (ultimul aflîndu-se încă sub tipar) conţin documente selectate din dosarul de urmărire informativă al „bandei Gavrilă“, aflat acum în arhiva CNSAS. Securitatea a adunat 100.000 de file, în 124 de volume, referitoare la activitatea Grupului Gavrilă.

Gavrilă a mai publicat cărţile ***Amintiri din copilărie***, ***Întîmplări din lumea lui Dumnezeu*** şi ***Episcopul Ioan Suciu în faţa furtunii*** – în care evocă, prin prisma documentelor din arhiva CNSAS, lupta şi martiriul episcopului greco-catolic Ioan Suciu.

Scrierile şi le-a semnat Ion Gavrilă - *Ogoranu*, adaugîndu-şi la numele său, cu smerenie, un cognomen despre care credea că-l reprezintă, căci, spunea, zîmbind cald: „Eu mi-s plugar. Trăiesc din trudirea pamîntului“. În urmă cu o lună, pe baza lucrării sale de diplomă întocmite din 1948, ***Agricultura la munte***, a primit titlul de inginer agronom onorific din partea Senatului Universităţii de Ştiinţe Agronomice şi Medicină Veterinară din Cluj.

În ultimii ani, bădia Gavrilă a făcut eforturi majore pentru a obţine recunoaşterea publică a jertfei luptătorilor din munţi. Prin Fundaţia pe care a condus-o, a cerut ca „partizanii“ să fie recunoscuţi drept soldaţi ai Armatei române. „Cînd întregul popor era încătuşat, ocupat de sovietici şi prigonit, noi ne-am considerat adevărata armată a ţării. Şi ne-am purtat ca atare“, ne împărtăşea Ion Gavrilă nu de mult.

El a iniţiat şi un proiect de lege în acest sens, în 1999, dar toate partidele aflate de atunci la putere l-au trădat. Deşi politicienii erau de acord la modul declarativ, proiectul nu a trecut prin Parlament.

În urmă cu 5 ani, Ana Gavrilă, soţia lui Ion Gavrilă - Ogoranu, a solicitat unei Comisii speciale, îndrituite de lege, să i se acorde calitatea de luptător în rezistenţa anticomunistă. La sfîrşitul lui februarie a.c., a fost înştiinţată că i se respinge cererea, întrucît cazul său nu era prevăzut de lege. Atunci, soţii Gavrilă au trimis Monicăi Macovei, ministrul Justiţiei – căruia i se subordonează Comisia specială pentru acordarea calităţii de luptător –, o scrisoare deschisă, în care şi-au manifestat mînhnirea. Ministrul nu a răspuns.

Chiar şi fără să fie recunoscut ca un mare comandant al rezistenţei armate, aşa cum a fost, Gavrilă-Ogoranu merita însă să fie înmormîntat cu funeralii naţionale. Autorităţile puteau astfel, fie şi în ceasul al 13-lea, să se plece cu gratitudine în faţa acestui monument al demnităţii româneşti. N-au făcut-o.

A fost îngropat joi, 4 mai, în strîmtul cimitir al satului Galtiu din judeţul Alba, în prezenţa celor care l-au preţuit cu adevărat.

Trupul neînsufleţit al lui Ogoranu a fost depus timp de trei zile în biserica din sat, în care slujesc deopotrivă ortodocşi şi greco – catolici. La sicriul său au făcut de gardă, în schimburi de cîte 20 de minute, foşti deţinuţi politici, urmaşi ai luptătorilor din munţi şi tineri care l-au cunoscut pe bădia Gavrilă. La intrarea în biserică au fost arborate două drapele tricolore, aşa cum şi-ar fi dorit şi Ion Gavrilă, care a făcut proba patriotismului cu arma în mînă.

Personalitatea sa marcantă a fost omagiată de liderii locali şi naţionali ai mai multor partide şi organizaţii civice, care şi-au exprimat regretul pentru trecerea la cele veşnice a lui Gavrilă-Ogoranu prin necroloage în presă şi prin depunerea unor coroane de flori la mormîntul său. Asociaţia ROST, în Senatul căreia Ion Gavrilă era membru, a fost reprezentată de Marcel Petrişor (preşedintele Senatului), Răzvan Codrescu (vicepreşedinte al grupării) şi subsemnatul (preşedinte al organizaţiei).

Slujba de înmormîntare a fost oficiată de un sobor de preoţi greco-catolici şi ortodocşi. Iar înainte de a scoate sicriul din biserică, un preot a dat citire unui mesaj din partea lui Lucian Mureşan, Arhiepiscopul Major al Bisericii Greco-Catolice din România – confesiune căreia îi aparţinea şi Ion Gavrilă.

Peste 200 de persoane, majoritatea venite din toate colţurile ţării, l-au însoţit pe Gavrilă-Ogoranu pe ultimul drum. Dintre cuvîntările ţinute la mormînt s-a distins cea a prof. univ. dr. Radu Munteanu, rectorul Universităţii Tehnice din Cluj-Napoca. „Ion Gavrilă a fost o legendă, dar, din păcate, istoria şi viaţa nu-şi respectă legendele. (...) Pe acest pămînt fiecare valorează atît cît a dăruit. Ion Gavrilă s-a dăruit pe sine“ – a spus, printre altele, profesorul Munteanu.

În preziua înmormîntarii, circulau zvonuri că vor participa la ceremonie Majestatea Sa Regele Mihai I al României, premierul Tăriceanu şi alţi oficiali. N-au venit.

Înhumarea lui Ion Gavrilă-Ogoranu nu înseamnă şi îngroparea în uitare. Asociaţia „15 Noiembrie 1987“ a organizat, pe 8 mai, la Braşov, cea de-a patra întrunire a Rezistenţei Românești Anticomuniste. Cu acest prilej, a propus fondarea la Braşov a unui memorial al rezistenţei numit „Ion Gavrilă-Ogoranu“.

De asemenea, bădia Gavrilă va fi pomenit de noi toţi în fiecare an, în prima duminică după Sf. Ilie (20 iulie), la Mînăstirea Brîncoveanu din Sîmbata de Sus – Braşov, unde are loc comemorarea „partizanilor“ uciși în munţi sau în închisori.

Vreme de 15 ani, ceremonia a fost organizată de Ion Gavrilă-Ogoranu, supravieţuitor al luptelor din munţi. Din acest an, dificila sarcină a fost asumată de Coriolan Baciu, nepot al liderului anticomunist.

Ion Gavrilă a fost iniţiatorul pomenirii de la Sîmbăta, împlinindu-şi astfel, în parte, un legămînt făcut cu camarazii săi, în prima zi de Paşti a anului 1952, la mînăstirea Brîncoveanu. Atunci, au jurat că acei care vor supravieţui le vor aduna rămăşiţele pămînteşti [ale] celor uciși de comuniști şi le vor îngropa la mînăstire, pentru a le cinsti cum se cuvine. După 1990, lîngă mînăstire, Gavrilă, ajutat de alţi foşti deţinuţi politici, a ridicat o cruce înaltă de marmoră albă pe care a scris numele celor care s-au jertfit în munţi. Oasele camarazilor săi nu le-a mai găsit.

3.3. Claudiu Târziu: ***Eroii uitaţi ai unui popor ingrat***

Moartea lui Ion Gavrilă-Ogoranu a atras, în sfîrşit, atenţia asupra tuturor celor care, asemeni lui, deşi s-au jertfit pentru ţară, sînt ignoraţi de compatrioţi.

Episodul luptelor din munţi lipseşte din memoria colectivă a românilor. Şi iată de ce. Mărturiile unor foşti luptători au fost tiparite în tiraje nesemnificative, iar manualele şcolare expediază rezistenţa în cîteva fraze. Puţinele lucrări ale unor istorici sînt cunoscute numai de iniţiaţi. Aparent inexplicabila „discreţie“ care învăluie subiectul ar putea fi motivată de apartenenţa majorităţii „partizanilor“ la Mişcarea Legionară. Prea mulţi sînt cei care gîndesc ca istoricul american Tony Judt – critic al Memorialului Sighet, sub cuvînt că acolo „legionari, antonescieni şi antisemiţi sînt reuniţi ca martiri ai prigoanei comuniste“ (*Postwar*, 2005).

De altfel, şi legislaţia românească privitoare la foştii deţinuţi politici operează discriminatoriu nerecunoscîndu-i pe legionari drept luptători anticomunişti. Chiar dacă hotărîrea de a lupta în munţi nu a fost determinată de apartenenţa politică, ci de conştientizarea pericolului comunist.

Specialiştii CNSAS au identificat 19 centre de rezistenţă, din Obcinile Bucovinei pînă în Banat şi din Maramureş pînă în Pădurea Babadag. Între anii 1945 şi 1959, au acţionat cel puţin 1.196 de grupuri de „bandiţi“ – cu efective de la 20 la 120 de luptători –, ajutate de mii de persoane, organizate în reţele în jurul munţilor. Cu unele excepţii, grupurile nu aveau un program politic articulat, ci erau contra regimului comunist şi a URSS. N-au avut o conducere comună, lipsa de unitate fiind deopotrivă o slăbiciune, dar şi un punct forte – au fost mai greu de distrus. Luptătorii nu-şi spuneau „partizani“ – căci nu apărau vreun partid –, ci „haiduci“, fiindcă luptau împotriva sistemului. Scopul lor era să reziste pînă la izbucnirea unui nou război mondial, considerat iminent, între anglo-americani şi ruşi. Atunci ar fi ajutat ofensiva anglo-americană la eliberarea ţării.

Posturile de radio occidentale au încurajat rezistenţa, iar SUA a antrenat exilaţi români pe care i-a paraşutat în ţară. Aşa a fost alimentată speranţa că va izbucni un război izbăvitor. Din păcate, fuseserăm demult abandonaţi.

Claudiu Târziu

3.4. „România liberă“:
Petre Badica, Claudiu Pădurean, *Sute de români au văzut lumina zilei în închisorile comuniste ale deceniului şase*

Născut deţinut politic

28 Februarie 2011

Cinci români au aflat că au venit pe lume în temniţele comuniste ale anilor '50, care erau sinonime cu bătăi, torturi, abuzuri fizice şi psihice. Mulţi alţii însă au fost luaţi de lîngă mamele lor la puţin timp după naştere, scoşi din puşcării şi daţi spre adopţie.

Mihaela Jecan s-a născut la 8 decembrie 1953 în închisoarea de la Văcăreşti. A fost eliberată din temniţă la vîrsta de o lună şi şase zile o dată cu mama sa, Gema Novacu, care primise doi ani şi nouă luni pentru crimă de uneltire împotriva ordinii sociale şi omisiune de denunţ. Adevărata ei vină era însă alta: fratele său Gelu Novacu fugise să lupte în mişcarea de rezistenţă împotriva comunismului din Munţii Făgăraş. „Femeile care urmau să nască erau duse în închisoarea de la Văcăreşti. Nişte nemţoaice din zona Sibiului au făcut andrele din sîrme, au deşirat paturile şi mi-au croşetat nişte scutece", explică Mihaela.

A ajuns acasă pe 14 ianuarie, învelită în pachetele în care deţinutele primeau mîncarea. Statul român a recunoscut că Mihaela a fost o victimă a regimului comunist. I-a fost oferită suma de 100 de lei, pensie pe care o ridică lunar de la „Asociaţia foştilor deţinuţi politici".

Mihaela susţine însă că nu este singurul nou-născut victimă a regimului comunist. „Există în ţară mai mulţi oameni care nu ştiu că s-au născut în puşcărie. Pe atunci, dacă mama nu era eliberată în cel mult trei luni, regimul îţi lua copilul şi îl introducea în circuitul de adopţii“.

Părinţii Mihaelei s-au căsătorit pe 22 mai 1953. Cîteva zile mai tîrziu au fost ridicaţi şi întemniţaţi. Interogatoriile desfăşurate în subsolurile Securităţii au durat trei luni. „În anchete te intimidau, ţipau la tine, îţi vorbeau urît, te loveau, te ţineau în frig. Urmăreau să te prindă în cazul în care ai fi dat răspunsuri contradictorii la aceeaşi întrebare. Tata a găsit soluţia pentru a se pune la adăpost de această capcană. A pretextat că nu are o memorie bună şi nu a auzit despre faptele băieţilor din munţi. Şi atunci, a fost eliberat. Securiştii au rămas cu singura declaraţie, a mamei - nu recunosc nimic, nu ştiu nimic“. Gema Novac a ispăşit primele luni de detenţie la Codlea. Cînd a aflat că urmează să fie tată, viitorul părinte a înţeles că, pentru a nu-şi pierde copilul, trebuie să îşi scoată soţia din puşcărie. A făcut recurs şi a obţinut o reducere a pedepsei pentru Gema. Trebuia însă să facă o adresă oficială, dar autorităţile refuzau să îi spună în ce închisoare i-au mutat soţia. „Un om de suflet i-a zis: vedeţi că atunci cînd nasc, femeile sînt duse la Văcăreşti. Şi aşa a găsit-o tata“.

În timpul detenţiei, în casa părintească s-au instalat trei familii devenite, între timp, foarte „onorabile". În cel mai frumos apartament stătea un colonel de armată beţiv care avea misiunea de a-i supraveghea. În altul era un colonel de miliţie şi în al treilea o văduvă de preot cu trei copii. „Tata a improvizat o magazie în curte şi acolo am stat o vreme. Apoi preotesei i s-a făcut milă şi ne-a lăsat să stăm în bucătăria ei, care era de fapt a noastră“.

Mihaela a aflat la vîrsta de 14 ani despre locul unde s-a născut. După o vreme, au reuşit să reintre în casa părintească şi să ocupe unul dintre apartamente. O copilărie care ar fi trebuit să fie fericită a fost umbrită de boala mamei.

„A fost diagnosticată cu scleroză în plăci, dar noi credem că boala a apărut din cauza frigului îndurat la anchete, în beciurile Securităţii. Timp de zece ani a urmat numeroase tratamente. Boala s-a tot agravat, iar în ’69 mama a murit“.

O întreb ce crede că ar spune luptătorul din munţi Gelu Novacu despre România de azi. „Dacă unchiul meu ar fi trăit vremurile astea cred că ar luat încă o dată drumul munţilor“. Are două fete, cea mare de 30 de ani. „Le este greu să înţeleagă prin ce am trecut, pentru că şi mie mi-a fost greu atunci cînd am aflat. Tinerilor le este greu să creadă că pentru o idee au dispărut oameni".

La Cluj, unde Mihaela este astăzi profesor de matematică, o altă femeie trăieşte o dramă. În urmă cu puţine luni, la vîrsta de 50 de ani, a aflat că părinţii care au crescut-o sînt adoptivi şi că ea s-a născut într-o închisoare, fiind separată în mod abuziv de mama sa. În România de azi, cinci persoane sînt conştiente că s-au născut în temniţele comuniste. Multe altele, probabil că nu vor afla acest lucru niciodată.

3.5. „România liberă“ – „Aldine“ / 15 Iulie 2011:
Cosmin Budeancă,
PERSONALITATE. Teodor Şuşman a fost liderul rezistenţei anticomuniste din zona Răchiţele
Teodor Şuşman, dreptatea oamenilor şi dreptatea lui Dumnezeu

Istoricii au descoperit în arhive o serie de documente inedite semnate de fostul primar din Răchiţele.

Pentru cei care nu cunosc detaliile instaurării regimului comunist în România trebuie spus, încă de la început, foarte pe scurt, că, pentru a prelua controlul, comuniştii au dus o politică dublă: pe de o parte, au vizat eliminarea elitelor (politice, economice, culturale etc.), iar pe de alta atragerea şi impunerea în funcţii a marginalilor societăţii sau a unor persoane cu un trecut dubios, care puteau deveni uşor unelte docile în mîinile noii puteri.

Această politică poate fi identificată la toate nivelurile societăţii, atît în mediul urban, cît şi în mediul rural, iar reacţia de respingere a populaţiei a luat forme diferite. Una dintre acestea a fost reprezentată de apariţia de grupuri de luptători anticomunişti, care timp de mai bine de un deceniu au încercat, într-o luptă disproporţionată, să ţină trează speranţa românilor într-o schimbare de regim, care, din păcate, nu a avut loc decît mult prea tîrziu. Unul dintre cele mai cunoscute grupuri de partizani anticomunişti din România a fost cel condus de Teodor Şuşman din Răchiţele, judeţul Cluj. Acest grup a intrat în atenţia opiniei publice mai cu seamă în contextul acţiunilor desfăşurate de Centrul de Investigare a Crimelor Comunismului din România pentru identificarea şi deshumarea a trei dintre partizani: Teodor Şuşman (23 iunie 2010) şi Toader şi Avisalon Şuşman (5-8 iulie 2011).

Teodor Şuşman a fost primar în Răchiţele timp de 10 ani, fără să fi fost membru în vreun partid politic, şi s-a remarcat în special prin faptul că a luptat pentru a apăra interesele moţilor. Familia sa era una dintre cele mai înstărite din zona Huedinului: avea două gatere de cherestea, un magazin sătesc, 7-8 hectare de pămînt, vaci, boi, cai, oi şi 295 de familii de albine. Gospodăria, în care lucrau şi doi angajaţi (slugi), era bine organizată şi administrată, fiind formată dintr-o casă impunătoare, grajd, livadă cu pomi fructiferi.

Ca lider recunoscut al zonei, Teodor Şuşman era vizat direct de politica noului regim, fiind înlăturat din funcţie la scurtă vreme după preluarea puterii de către comunişti. În acest context, o serie de neînţelegeri mai vechi dintre el şi un alt localnic, Suciu Paşcu, deţinător, la rîndul său, al funcţiei de primar pentru cîţiva ani în perioada interbelică şi imediat după instaurarea comunismului, s-au acutizat treptat, iar în acei ani au atins apogeul. Magazinul pe care îl deţinea Teodor Şuşman a fost închis şi jefuit, chiar prin complicitatea primarului

de atunci, Suciu Paşcu, i-a fost apoi sechestrat depozitul de cherestea, iar materialul lemnos a fost valorificat în interes personal de către acelaşi primar.

În acest context tulbure, la 18 martie 1948, nemulţumit de şicanele şi acuzele pe care „reprezentanţii" locali ai noii puteri i le aduceau, Teodor Şuşman a scris două scrisori: una către „pretor" şi alta fără un destinatar explicit, dar care era în mod cert adresată autorităţilor vremii, şi în care explica, pe de-o parte, cine este, ce a făcut pentru comunitate, iar pe de altă parte, de ce cîteva persoane din sat au dat declaraţii răuvoitoare la adresa sa. Dar ceea ce este cel mai important, în opinia noastră, este faptul că cele două scrisori explică resorturile care l-au determinat să fugă în munţi. De altfel, temerea sa cu privire la efectele delaţiunilor consătenilor trecuţi de partea comuniştilor era justificată, pentru că la scurt timp după redactarea scrisorilor, la 18 august 1948, o echipă de jandarmi s-a prezentat la domiciliul său pentru a-l aresta, fără însă ca acest lucru să fi fost posibil.

Teodor Şuşman a fost fugar timp de peste trei ani, alături de trei dintre fiii săi (Toader, Avisalon şi Traian), lor alăturîndu-li-se şi alţi nemulţumiţi de regimul comunist. Destinul său şi al familiei sale a fost însă unul tragic, comparabil cu al altor familii de luptători împotriva comunismului din alte părţi ale ţării. Potrivit documentelor Securităţii, Teodor Şuşman s-ar fi sinucis trăgîndu-şi un glonţ în cap la 15 decembrie 1951. Investigaţiile arheologice ale CICCR au schimbat însă datele problemei. În urma cercetărilor criminaliştilor, reprezentanţii Parchetului Militar din Cluj au declarat că nici unul dintre cele şase gloanţe identificate nu ar fi provenit din arma lui Teodor Şuşman. Traian a fost arestat şi condamnat, Toader şi Avisalon au murit (potrivit documentelor Securităţii) arşi de vii într-o şură, căreia i s-a dat foc pentru a-i determina să se predea. Catrina Şuşman, soţia lui Teodor Şuşman, a murit „de inimă rea", iar cei doi copii mai mici, Emilian şi Romulica, au ajuns cu domiciliu obligatoriu la sute de kilometri de satul natal.

În gospodăria sa, „Raiul lui Şuşman" cum era cunoscută în zonă, a fost instalat iniţial postul de Miliţie şi se desfăşura anchetarea sătenilor, pentru ca ulterior să fie dărîmată integral. În ceea ce priveşte cele două scrisori ale lui Teodor Şuşman (identificate în Arhiva Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor fostei Securităţi) pe care le redăm mai jos, apreciem că ele pot fi utile celor interesaţi să îşi contureze o imagine despre ceea ce s-a întîmplat în anii instaurării comunismului într-un sat din Munţii Apuseni şi, mai ales, despre ce fel de „personaj" a fost Teodor Şuşman.

Iată documentul inedit, semnat de Teodor Şuşman...

Domnule Pretor (tăiat ulterior - n.n.)
Declaraţie (cu alt tip de scris şi altă cerneală - n.n.)

Subsemnatul nu voiu a stărui să arat numai cîteva date din trecutu meu, aci în comună. M-am născut aci din părinţi săraci şi muncitori, am muncit şi eu aci 30 de ani cu soţia mea. În acest interval de timp nu am cumpărat imobile ci am vîndut şi din ce am avut ca moştenire.
Am fost acuzat că eu am exploatat pădurile. Nu am exploatat nici o pădure ce (ci - n.n.) *am cumpărat material lucrat şi parcele ca orice locuitor din comună şi orice străin. Mă întreb, nu aveam acest drept de a munci ca alţi*[i] *pentru că aceie* (sic!) *ce mă acuză în frunte cu Suciu Paşc au făcut şi el şi fraţii lui acel lucru. Ba mai mult numitu în timpu cît a fost primar sub Manişti au cumpărat terenuri întinse de pămînt. Tata lui şi fraţii lui au luat bucata de pămînt de la mai mulţi săraci cum e cazu familiei Ilaş şi Ţule şi altele. Numitu Suciu Paşc nu a avut moştenire, ci toată averea lui au făcut-o în timpu cît a fost primar în mai multe rînduri sub manişti şi sub liberali. Aceasta se poate dovedi nu cu fraţii lui şi cu cei din organizaţie* (organizaţia PCR - n.n.) *care stau sub influienţa lui, ci cu locuitori din comună.*
Am fost acuzat că am bătut p[r]*in 1935 oameni. Nu este adevărat, că în aceia vreme numitul era primar, cînd au făcut cea mai mare agitaţie şi propagandă contra sovitelor* (?) *împreună cu mai marii zilei, în frunte cu Dunca, care pe aceia vreme era prefect de Cluj. Spuneau atunci că au avioane de s-ar întuneca ceru. Recunosc că am bătut pe cîţiva beţivi scoţîndu-i din crîşmă şi pe ei şi pe femeile lor care stătea*[u] *prin crîşme zile dearîndu şi*

copiii lor în şcoală erau cu păduchi. Da i-am scos din crîşme şi i-am îndemnat la muncă. Asta a fost prin 1925, după ce prin grele suferinţe am cîştigat pentru comună păşuni şi păduri.
Era firesc lucru să-i scot din crîşme la muncă după ce erau ei stăpîni pe întinsele şi vaste terenuri smulse din mîna latifundiarilor şi acoliţilor lor pentru care curaj am fost pus în temniţă şi am avut un proces în care am fost acuzat de şef de rebeliune, judecîndu-mă timp de 4 ani. Da, i-am scos din crîşme căci mi-au fost dragi, că nu-i puteam vedea căzuţi în ruină şi în robia alco[o]*lului dîndu-le sfaturi şi îndemnîndu-i la muncă. Toate aceste acte se află la Tribunal Cluj ca acte doveditoare la cele afirmate. Am fost acuzat că am fost legionar. Nu am fost, că acei ce mă acuză au fost cu sumanu negru la Alba Iulia, Suciu Paşc, Giurgiu Ioan şi Giurgi Petre Tarlachi şi alţi*[i] *au defilat în faţa lui Horia Sima. Da este evident, am fost mereu ameninţat de Suciu Paşc şi alţi*[i] *în epoca legionară că voi fi dus la Călăţele la torturi şi acuzîndu-mă că sînt jidănit şi că nu se formează cuiburi din cauza mea, asta se poate dovedi cu Ungur Iuliu şi Balaş Toader din Răchiţele.*
Am fost acuzat că sînt ostil organizaţiei tot numai de aceşti discipoli ai lui Horia Sima, că din cauza mea nu se înscrie oamenii în organizaţie. Nu este adevărat, întrucît Suciu Paşc forţat de faptele lui de tîlhăria cu spargerea prăvălii au trecut în tabăra lui Tătărescu, unde Duca li-au salvat, avînd mare influienţă şi pe urmă au trecut comunist sub mască. Eu am fost din 1923 şi pînă în 1928 în fruntea poporului nu ca politician, ci ducînd o luptă pentru drepturile maselor proletare. Pot să afirm că atunci Suciu Paşc şi rudile lui m-au acuzat atunci de agitator şi de revoluţionar. Asta a făcut cu manişti, oameni mari ai timpurilor de atunci au scris un Rebreanu articole de calomnie în ziarul Patria numai pentru motivu că eu nu eram manist.
Menţionez că aproape reuşisem prin 1927 să formăm un partid muncitoresc în munţi, dar am fost împiedecat de manişti în frunte cu Suciu Paşc şi de alţi[i].
Trecutu meu este cunoscut de oameni cu judecată de prin toate comunile din munţi, cari pot dovedi oricînd că am fost omu care am apărat drepturile poporului sub toate guvernele de ciocoi. Am fost primar pînă în 1946 unde am stat la postu meu şi am îndeplinit cu punctualitate toate ordinele şi cerinţele posibile ce a contribuit Comuna noastră săracă pentru viteaza Armată Roşie care ne-au eliberat de sub jugul nazist, am dat sfaturi pentru a îndeplini condiţiile armistiţiului, nu am fost ostil ci mi-am făcut datoria.
Să ştie că în 1922 contra mea au făcut denunţ că am fost contra contra dinasti[ei], că în acel an am spus primarului Bălaş Gh. că şi ţara noastră ar putea fi republică condusă de un preşedinte. Acesta am spus-o cu ocazia încoronării.
Declar că aş fi lucrat la organizaţia partidului dar am fost împiedecat sistematic prin faptul că din 1946 în toate întrunirile poporului am fost criticat şi acuzat din ură de către Suciu Paşc, tîlharu ticălos, pînă ce masele poporului s-au scandalizat de atîta invidie şi ură din partea lui.
Nu am nici o vină şi sînt mîndru de mine că am muncit pentru popor şi în cele mai grele vremuri, şi am ajutat chiat pe acei ce azi vînează capul meu cu minciuni, ca la adăpostul acestor uneltiri să poată duce în eroare organele de conducere al organizaţiei şi să-şi mascheze prin uneltiri viclene de care numai Suciu Paşc e în stare să conducă mişcările anti democratice.
Ar fi un păcat strigător la cer ca numai la simplele afirmaţii mincinoase să fie acuzat şi învinuit pe nedrept un om, căci unde ar fi dreptatea lui Dumnezeu atunci şi dreptatea oamenilor pe pămînt.
Aceste sînt numai o mică parte din filele vieţii mele şi din trecutu de luptă ce l-am avut pentru consăteni[i] mei de aci din comună precum şi numai cîteva date luate aşa, la întîmplare, pentru a mă apăra contra unei şarlatanii puse la cale de un instrument de minciună din clica manistă.
Rugîndu-vă D-le pretor a cerceta şi a vă convinge de nevinovăţia mea şi de netemeinicia declaraţiilor, date numai din ură, cunoscînd trecutu persoanelor care semnează aceste declaraţii.
Răchiţele la 18 III 1948

Cu supunere şi respect.
Trăiască Republica
Şuşman Teodor

Nota Redacţiei: Această urare, „Trăiască Republica“, trebuie înţeleasă în contextul în care Teodor Şuşman încerca o reconciliere cu autorităţile vremii. Însă este cunoscut faptul că primarul din Răchiţele a fost unul dintre cei îndrăgiţi de Regele Ferdinand I, de la care a obţinut pentru moţi dreptul de a-şi păşuna turmele pe marginea şanţurilor, în timp ce ce aflau în transhumanţă.

Argument

Teodor Şuşman a devenit unul dintre cei mai cunoscuţi eroi ai luptei anticomuniste, după ce arheologii de la Centrul de Investigare a Crimelor Comunismului au pornit o investigaţie, în urma căreia au fost descoperite osemintele acestui luptător. Teodor Şuşman a fost o figură contestată de către adversarii săi, pentru că i-a executat pe o serie de colaboraţionişti, după instaurarea regimului comunist. Printre aceştia s-a numărat şi unchiul actualului premier, Emil Boc. Istoricul Cosmin Budeancă a descoperit două scrisori ale lui Teodor Şuşman, în care îşi explică acţiunile. România liberă publică, în premieră, prima dintre scrisori, iar săptămîna viitoare, tot în Aldine, o vom publica pe cea de-a doua. Prima scrisoare este însoţită de un studiu introductiv realizat de Cosmin Budeancă.

Claudiu Pădurean

În loc de postfaţă

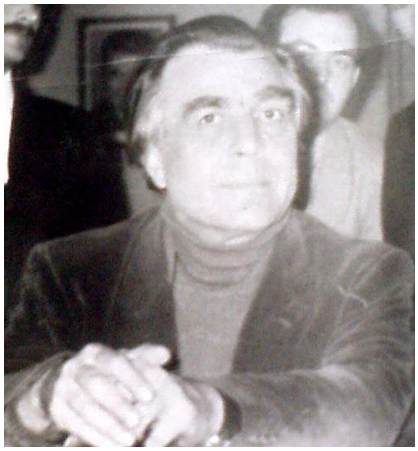

Scriitorul Mihai Rădulescu (1936-2009), filolog bucureştean cu doctoratul în istoria literaturii universale pregătit cu Zoe Dumitrescu-Buşulenga (maica Benedicta) (1920-2006), a fost istoric al detenţiei, cercetător al artelor plastice, editor şi profesor de limbi străine (engleză şi franceză) la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul“ din Bucureşti. La 4 noiembrie 1956, pe cînd era student în anul al II-lea al Facultăţii de Filologie, secţia Limba şi literatura engleză din Bucureşti, organizînd o demonstraţie anticomunistă în Piaţa Universităţii împreună cu alţi colegi studenţi, este arestat şi execută patru ani de închisoare la Jilava, Gherla, Periprava, Salcia şi Luciu-Giurgeni.

Redăm în continuare pasaje din fundamentala sa scriere dedicată literaturii detenţiei din România, întrucît nici nu s-ar putea afla o mai bună pledoarie pentru demersul didactic de faţă:

Istoria literaturii române de detenţie: Memorialistica reeducărilor. Prima istorie a literaturii române de detenţie

În chip firesc, în prima intenţie, titlul ***Istoriei Literaturii Române de Detenţie*** *trebuia să fie:* ***Istoria Literaturii Române de Detenţie sub Comunism****, fiindcă doar acest cuprins aveam de gînd să-l confer lucrării de faţă, cînd am început redactarea ei. Publicarea în perioada de după Revoluţia din '89 a numeroase lucrări de memorialistică putîndu-se încadra în acest gen a produs material mai mult decît suficient, în primii şapte ani de editare liberă (1990-1997), material ce impune ordonarea, scoaterea în evidenţă a diferenţei specifice, distingîndu-se glasurile auctoriale implicate în concertul general, judecarea contribuţiei fiecărui scriitor la înaintarea cunoaşterii prin mijloacele osebite ale literaturii, ca şi a timbrului, tonului şi modalităţilor estetice variate ce apropie sau separă un memorialist de celălalt.*

Pe măsură ce scriam mi-am amintit că literatorii români au mai suferit condamnări politice şi în timpurile anterioare îmbolnăvirii naţiei de bolşevism şi şi-au pus pe hîrtie memoriile privitoare la executarea lor, oferind cititorilor prilejul de a pătrunde, odată cu revenirea personală a celor dintîi în iad pe calea aduceri aminte, a descinde în varii universuri concentraţionare, că se numeau Siberia, Văcăreşti, închisorile austro-ungare, ori lagăre de prin alte ţări învecinate. Liviu Rebreanu, C. Stere, G. Topîrceanu, Tudor Arghezi, Ioan Slavici, tot atîtea nume ale căror existenţă şi creaţie a depins parţial şi de umbra gratiilor, ori a sîrmei ghimpate. A concepe doar o Istorie a Literaturii Române de Detenţie sub Comunism îi frustra pe unii înaintaşi glorioşi de dreptul de a fi prezenţi în ea - prin excludere cronologică şi politică –, deşi ei sînt aceia care au început a hrăni cu lucrările lor acest gen literar aparte. Dacă unii dintre cititori mi-ar atrage atenţia, pe bună dreptate, că suferinţa din închisorile comuniste nu poate fi comparată cu nici una anterioară, voi fi de acord, dar voi răspunde că eu nu întocmesc o istorie a suferinţei românilor în detenţie, ci una a memorialisticii privitoare la ea. Or, tocmai părinţii noştri întru literatură sînt aceia care au impus publicului cititor român şi astfel de scrieri, făcîndu-le loc în conştiinţa destinatarilor, alături de cele de ficţiune în proză, lirice, dramaturgice etc.

Dar, oare, în cărţile publicate după '89, avem de-a face cu literatură? O apropiere atentă de textele din zona menţionată impune ştergerea impresiei de moment că, toate narînd acelaşi tip de chinuri şi de suferinţe morale, în aceleaşi locuri de caznă, ele s-ar distinge greu unul de celălalt (un reproş ce le minimalizează în mod curent). Această impresie falsă a făcut ca gustul public să ajungă mult prea repede la saţiu în privinţa lor. O altă acuzaţie a celor ce nu înţeleg cît a fost de anevoiasă viaţa în condiţiile date este că toate lucrările insistă peste măsură asupra neajunsurilor fiziologice, autobiograful transformîndu-se într-un rhyparograf - de la porecla pictorului grec Pyreicus: pictorul murdăriilor. Drept urmare, lectura literaturii memorialistice de detenţie a fost delăsată de curioşi, după prea puţini ani de răsfoire. Unul dintre scopurile lucrării de faţă este să scoată în evidenţă deosebirea calitativă estetică dintre aceste scrieri, precum şi aceea impusă de oglindirea personalităţilor deosebite ale autorilor în stil şi obiective analizate, prin asta demonstrîndu-se şi literaturitatea lor.

Aici este locul potrivit să dau o explicaţie la care nimeni n-a gîndit pînă acum – de unde provine şi acuza că aceste volume sînt scrise fără respect pentru exprimarea literară, caracteristică, pasă-mi-te, a literaturii de detenţie (sub comunism); caracteristica ce este incriminată ca scoţînd-o dintre fruntariile

literaturii se referă la stilul neîngrijit, la lipsa de interes a autorilor pentru uneltele literatului. Uneori, cum este cazul, în volumul de faţă, cu mărturiile lui Dumitru Gh. Bordeianu sau Oct. Voinea, editorii au fost datori să recurgă la cîte un stilizator, limbajul în care s-a realizat redactarea făcînd mai mult decît dificilă accesibilitatea textului, altfel cutremurător prin conţinutul evenimenţial şi analiza psihologică. Faptul că majoritatea memorialiştilor nu au pregătire filologică atunci cînd se aşează la masa de lucru nu le scuză repetiţiile de cuvinte, ale turnurilor de frază, ale stărilor afective expuse sau ale stărilor psihice transpuse în exprimare identică. Nu le scuză nici calitatea exprimării, nici dezinteresul pentru plasticitatea expunerii, pentru figura de stil; ori, dimpotrivă, nu le scuză orientarea către o plasticitate şi unele figuri de stil îndoielnice; nu le scuză nici dezinteresul pentru organizarea conţinutului, pentru investigarea inedită a trăirilor, pentru portretul cu viziune originală, pentru descrierile de atmosferă, cu alte cuvinte, nu le scuză sărăcia întregului ş.a.m.d. Există, totuşi, ceva ce şterge aceste deficienţe, mutînd tipul respectiv de literatură în altă zonă: acel ceva este conştiinţa că autorii au zăcut ani numeroşi în atari condiţii încît nu au avut alt prilej de exersare a exprimării decît oral şi şoptit, cu spaima că puteau fi pedepsiţi dacă erau surprinşi făcînd-o pînă şi astfel. Desigur că acest mod de a trăi şi a te rosti a lăsat urme de neşters în maniera lor de a expune, urme de care sîntem datori să ţinem seama. Deci, citind aceste opere, să căutăm în ele nişte împletiri zguduitoare şi de neuitat dintre o oralitate preponderentă şi definitivă (care reprezintă un tip limpede de literatură) şi o aspiraţie la ceea ce se înţelege îndeobşte prin exprimarea literară în scris, insuficient educată. Abia după ce ne asumăm acest punct de vedere, ne este îngăduit să distingem după talent memorialiştii (o separare impusă de investigaţia specială făcută de mine - la care dealtfel nu recurg, din respect pentru suferinţa egală a autorilor cercetaţi -, însă refuzată de memorialiştii în cauză: ei deseori îşi încep scrierea prin a statua clar şi demn că nu fac literatură).

Noua literatură memorialistică a detenţiei trebuie considerată în primul rînd ca una didactică, ***cea mai importantă literatură didactică elaborată vreodată în istoria omenirii*** *(cui i se pare exagerată poziţionarea aceasta, îi voi aminti că reeducarea – tema volumului de faţă –, constituie un fenomen unic – după ştirile de pînă în prezent – în istoria didacticii universale).*

Caracterul didactic al literaturii române memorialistice de detenţie sub comunism reprezintă una dintre trăsăturile definitorii ale acestei specii noi*, pentru analist.*

Nu vom înţelege acest didacticism ca fiind explicit, ori măcar volitiv totdeauna. El este implicit şi, mai ales, dedus sine qua non din dezastrele umane relatate, care nu trebuie cu nici un preţ să se mai repete în viitorul umanităţii. Dar acest caracter nu este, în intenţia autorilor, preponderent, ba aş spune că, dimpotrivă, e necesar un efort pentru a-l descoperi. Dacă vreţi, trăsătura menţionată constituie una ce-i priveşte pe cititor şi cercetător, mai curînd decît pe autori, cei dintîi avînd datoria să întrevadă 'lecţia' indusă de lectură, pentru binele omenirii ce va să vină.

Această nevoie pe care o resimt moraliştii şi născocitorii de soluţii didactice în vederea îmbunătăţirii omului, într-o lume creştină în care paşii în această direcţie, oricît de mari, au adus modificări nesatisfăcătoare ale firii şi mentalităţilor, ale prejudecăţilor şi temperamentului, ale prostiei şi răutăţii, m-a făcut s-o înscriu pe primul loc al trăsăturilor memorialisticii de detenţie. Desigur, ea se deduce din ***trăsătura fundamentală: dezvăluirea adevărului*** *asupra puşcăriilor comuniste, anchetelor M.A.I., relaţiilor dintre o politică, deloc egală ei înseşi, unidirecţionată întru zdrobirea întemniţaţilor, mai cu încetinitorul ori mai grăbită; şi aşa mai departe.*

Dezvăluirea adevărului are, la rîndul ei, diverse ***subtrăsături generale*** *pentru toate memoriile de acest tip:*

Omul arestat trăieşte un şoc; şocantă va fi purtarea ofiţerilor şi subofiţerilor M.A.I. cu el – mai ales în săptămînile de început ale reţinerii, pînă ce victima se obişnuieşte cu noua situaţie –, ca şi 'obiceiurile neobişnuite' ale 'casei' (în definitiv, prin 'arestare' devenim 'oaspeţii' Ministerului de Interne, nu?) Tot şoc reprezintă procesul judiciar, comunicarea sentinţei, ajungerea într-o închisoare de execuţie, viaţa comunitară, pedepsele de aici – şi celelalte.

Cum astfel de şocuri s-au repetat, cu extrem de puţine variaţii, în fiece viaţă de condamnat politic, toţi naratorii simt nevoia să-şi comunice trăirile paradoxale. Povestirile lor devin ***impersonale****, în sensul maiorescian – deşi avînd caracter de unicat subiectiv pentru fiecare istorisitor –, se vor asemăna cu obstinaţie, ca şi cînd s-ar permuta dintr-o carte într-alta, într-un straniu univers kafkian unde fiece volum de amintiri constituie o altă posibilitate de intrare, identică celorlalte 1001 căi de acces.*

Disciplina locurilor de detenţie era dirijată de la centru. Ea nu permitea decît un singur tip de supravieţuire (sau de moarte) pe toată întinderea ţării. Toţi deţinuţii s-au izbit de spectrul excesiv al foamei, al setei, al lipsei de somn, de căldură, al lipsei de aer, de igienă, de mijloace de a-ţi cîrpi sau înnoi hainele, bocancii; toţi s-au izbit de aceeaşi nevoie de comunicare şi s-au învăţat unii pe ceilalţi alfabetul morse şi al surdo-muţilor, în vederea unei periculoase intrări în contact cu necunoscuţii de alături; toţi au resimţit dureros irosirea timpului departe de familie, de cărţi, de artă, ori măcar de plaiurile natale. Şi toţi au înlocuit autoeducaţia pe care o continuăm în libertate, după absolvirea treptelor şcolarizării, cu scrierea pe tăbliţe de săpun, pe cioburi, pe tălpi de bocanc, ori prin dezvoltarea memoriei auditive sau a concentrării maxime în întoarcerea asupra ta însuţi şi a ‚şcolii amintirilor personale'; toţi au suferit tortura.

Toţi au aflat ce gust are suspiciunea şi au recurs poate, în premieră, la SECRET. Au cunoscut cu mai multă sau mai puţină oroare ce înseamnă pornirea către invidierea ‚grosimii' unei bucăţele de pîine din mîna semenului, chiar dacă sentimentul hidos, deşi natural, era rapid reprimat. Toţi au degustat cu rezultate cvasiperfecte ale profesionistului toate chipurile de temeri, toate gradele intensităţii acestora, toate etapele invadării sufletului de către ele, de la tremuratul incontinent la incontinenţa sfincterelor, la albirea părului, la îmbolnăvirea cordului, unii ajungînd la nebunie, chiar dacă majoritatea şi-au contracarat frica, săvîrşind, pentru a uita de ea, acte de nesăbuit curaj.

Toţi au cunoscut revolta, dorinţa de libertate, ura, dragostea de semen. Toţi şi-au limpezit descifrarea duşmanului comun şi, într-un proces invers, şi-au adîncit patriotismul. Toţi, excepţiile subînţelegîndu-se permanent.

Toţi au întîlnit oameni, oameni pe care nu se aşteptaseră, nu speraseră, uneori nu doriseră pentru nimic în lume să-i întîlnească. Surpriza agreabilă, dezagrabilă, fructuoasă, înjositoare, bogată în influenţe benefice sau malefice, adusă de aceste cunoştinţe, a marcat destine. Surpriza adusă de contactul cu bestiile reprezentînd represiunea le-a marcat la fel de puternic - pînă la risipirea minţilor şi infirmitatea fizică, pînă la pierderea vieţii.

În această privinţă, experienţa deţinuţilor începe să se diferenţieze, pînă la un punct. Talentul evocator al memorialiştilor, spiritul lor de observaţie, forţa lor de recreare a tipurilor umane, deosebeşte relatările lor. Capacitatea (sau incapacitatea) de a analiza psihologii şi de a se autoanaliza le facilitează apropierea (sau le impune depărtarea) de ceea ce înţelegem îndeobşte prin literatura psihologică şi conduce la o nouă trăsătură a speciei discutate: ea oferă (sau trece pe lîngă, fără a băga de seamă), ***oferă material psihologic şi antropologic privitor la om în condiţiile subumanităţii.***

Pentru că, totuşi, avem de-a face cu literatura, se cuvine să specific faptul că în majoritatea acestor cărţi găsim remarca: nu fac literatură, cu varianta: îmi cer scuze că nu sînt pregătit a fi scriitor, ori dimpotrivă: îmi pare rău că trebuie să recurg la un mijloc literar, dar el îmi uşurează comunicarea... etc.

Ceea ce nu-şi dau seama memorialiştii încă este că ei au trecut la a pune bazele unui ***stil specific: acela al memoriilor de detenţie****, a cărui* ***trăsătură stilistică precumpănitoare este oralitatea****, motivată, cum s-a văzut, de faptul că ani şi ani la rînd viitorii memorialişti n-au avut îngăduinţa să citească nici un cuvînt tipărit, nici să scrie vreunul; în schimb, s-a dezvoltat o întreagă epopee, noi Iliade şi Odisee, - ce va rămîne pierdută pe totdeauna -, o literatură a naraţiunilor spuse de la gură la ureche sau în faţa unei camere plină cu inşi mai mult adormiţi decît treji, atunci cînd preocuparea era permisă de gardieni.*

Dintre mijloacele literaturii, rar condeie ce să fie dotate pentru descrieri şi portrete; în schimb, nu sînt rare scenele cu două sau mai multe personaje, uneori mase, vii, colorate, pitoreşti, zguduitoare. De aceea, n-am scăpat nici un prilej de a ilustra cartea de faţă cu, mai ales, portrete referenţiale (pentru că sînt rare) şi am urmărit, în toate nuanţele deosebitoare, chipurile lui Şura Bogdanovici şi Eugen Ţurcanu, întemeietorii reeducărilor pornite în 1949. Aceasta motivează caracterul de ***antologie comentată*** *al* ***Istoriei*** *mele (aici mai intervine o motivare: literatura de detenţie a apărut în tiraje minuscule şi s-a vîndut mai ales de la om la om, ceea ce face ca cititorul interesat să fi izbutit arareori a cumpăra toate cărţile cu pricina; drept care, socotesc că volumul de faţă – şi următoarele ale* ***Istoriei Literaturii Române de Detenţie*** *– se cade să suplinească această lipsă, oferind curioşilor mostre esenţiale din scrierile discutate).*

Dialogurile apar cu zgîrcenie în această literatură – unul dintre autori se scuză de cîte ori inventează două-trei replici, pentru agrementarea lecturii. Aceasta se datorează pariului pe care-l fac memorialiştii cu ei înşişi de a fi cît mai fideli realităţii (ei se socotesc ‚martori rămaşi în viaţă', ‚emisari ai morţilor amuţiţi pe vecie'), dialogurile – gîndesc ei pe bună dreptate – anevoie repetînd întocmai spusele de odinioară. Dintre ele, replicile schimbate cu anchetatorii, procurorii, judecătorii, paznicii, apar frecvent şi la fel de frecvent sînt similare în toate cărţile, fiindcă acele specimene umane în slujba ministerului minciunii şi al morţii (M.A.I.) foloseau limbajul de lemn, încremenit în stereotipii încărcate cu predilecţie de numele organelor anatomice ale mamelor şi ale altor rude şi de la fel de scabroase apelative adresate reţinuţilor şi deţinuţilor lipsiţi de dreptul la replică.

Meditaţia revine cu drag în pagini, ca şi teoria politică. Nu este de mirare: avem de-a face cu persoane care au gîndit şi în libertate – de aceea, de altfel, s-au pomenit îndărătul gratiilor. Oricît de curios ar părea, ele alcătuiesc armata de gînditori ai patriei, mai ales aplecaţi asupra problemelor democraţiei, economiei politice, dreptului, istoriei, religiei şi viitorologiei.

Va să zică, pentru a reveni de unde am plecat în acest excurs în teritoriul literaturii de detenţie sub comunişti, intenţia mea, ca istoric literar, şi-a extins aria de cuprindere şi în trecut, pe măsură ce redactarea cărţii înainta. Apoi a survenit o nouă disturbare a activităţii depuse, formulîndu-se întrebarea: nu cumva sînt dator să adopt în expunere ordinea uzuală unei atari cercetări, anume cea cronologică? Masa publicaţiilor în volum privitoare la detenţia sub comunism (preponderentă în ***Istoria*** *mea) se opunea acestei opţiuni, dacă publicaţiile scriitorilor consacraţi o îngăduie. Amintirile contemporanilor noştri au fost redactate, cu puţine excepţii, după 1989. Sigur, au existat chiar şi mai multe variante elaborate în taină şi cu mari riscuri înainte de răsturnarea regimului de asuprire internă; numai că ele au dispărut, în general, în beciurile Securităţii şi nu au*

ajuns să vadă lumina tiparului; or, o istorie nu poate urmări absenţele. În cazul tuturor operelor poetice, acestea au fost concepute şi redactate în înseşi temniţele, lagărele, minele, unde s-au chinuit autorii lor, iar ei rareori şi-au amintit cu precizie anul şi locul creaţiei – dacă au supravieţuit pînă la publicare. A adopta drept criteriu cronologic anul apariţiei nu contribuie la luminarea cronologiei, în fiecare an răsărind numeroase astfel de opuri, a căror trecere prin teasc nu a depins de isprăvirea scrierii, ci de găsirea editorilor binevoitori la adresa ei, ori de adunarea banilor necesari procesului foarte costisitor al concretizării acestei ultime etape din existenţa unei lucrări. Era posibilă o cronologizare a perioadei la care se referă diversele volume ce mă interesează; dar, ele privesc închisorile, începînd cu anul 1941 şi mergînd pînă în 1964, (excluzînd relatările despre Siberia) mulţi dintre autori acoperind întreaga perioadă; deci, se impunea găsirea unei alte discriminări. Aceea a anului de naştere a memorialiştilor nu constituie nici ea criteriul, pentru că nu în toate cazurile există date biografice clare şi complete ale scriitorilor. Am recurs la ***două criterii*** *, de alt ordin: unul* ***tematic****, sprijinit pe un altul* ***alfabetic****. Prin distingerea tematică a lucrărilor înţeleg gruparea lor, fie geografică (va exista un volum:* ***Siberiada****, în care cap de serie se găseşte C. Stere; sau:* ***Canalul****), fie plecînd de la caracteristica trăirilor (volumul de faţă se ocupă de:* ***Memorialistica Reeducărilor****), fie de la înclinările literare prepoderente ale lucrărilor; de pildă:* ***Arta portretului la...****) ş. a. m. d. Iar în fiecare dintre acestea, de fapt, în cadrul părţilor componente - ceea ce se petrece şi în ăst prim volum -, autorii vor fi prezentaţi în ordine alfabetică, deşi titlurile capitolelor nu vor ţine seama de ea. Mi se va reproşa absenţa unui criteriu unic de divizare a* ***Istoriei Literaturii de Detenţie la Români****. Îmi asum această scădere, deoarece mi se pare că riscul trebuie acceptat de dragul avantajului adus de defecţiunea menţionată: putinţa de a analiza la un loc scriitori cu problematică identică sau cu aceleaşi interese ale investigării memorialistice, ceea ce îngăduie cititorului o privire comparatistă asupra operelor lor.*

Aceasta a iscat o altă dificultate, provenind din opţiunea între tehnicile expunerii posibile mie. Capitolele se cuvenea să propună portrete ale memorialiştilor, biografii şi prezentarea lucrărilor prin rezumări comentate, tocmite de mine? Sau trebuia să adopt un stil cvasididactic, acela al ilustrării prin citate exemplare? Am ales calea din urmă (deşi rău famată) pentru trei motive: mai întîi, fiindcă impresiile mele au prea puţină însemnătate în receptarea publică a operelor în discuţie, comparate cu puterea de impact a unor pagini smulse din suferinţă însăşi; în al doilea rînd, pentru că, fiind vorba despre cea dintîi ***Istorie a Literaturii de Detenţie*** *ce apare în literatura universală, se cade ca ea să pună la dispoziţia unor cititori nefamiliarizaţi cu materia ei cît mai multe probe pentru judecarea valorică, istoricul rămînînd să indice doar căile de apucat de către cititor în vederea receptării. Cu atît mai mult cu cît toate cărţile supuse cercetării, repet, grăiesc, în linii mari, despre aceleaşi dureri, în aceleaşi locuri de detenţie, produse de aceleaşi minţi bolnave ale aceloraşi călăi din aceleaşi centre de anchetă, penitenciare sau lagăre. În al treilea rînd, cum am precizat mai sus, fiindcă ediţiile unor atari cărţi sînt mici, vîndute unde nu te aştepţi şi mai puţin pe unde le cauţi, ele se epuizează cu rapiditate, astfel încît trecerea mea în revistă e datoare să ofere cititorului care nu cunoaşte bine materia ei şi o perspectivă directă asupra scrierilor discutate. Singurul element cu pondere pentru* ***Istoria*** *de faţă, insist, este personalitatea deosebită a fiecărui autor, specificul stilului său, capacitatea sa personală de a portretiza, a recepta natura, claustrarea, suferinţa, singurătatea, de a-şi mai păstra umorul, de a generaliza, sintetiza, analiza, de a se confrunta cu semenul şi cu Dumnezeu, trăsături ce-i deschid drumul către marea literatură română. Or, astfel de distincţii nu se pot face prin ‚prezentări', nici prin ‚rezumări şi comentarii'. Cuvîntul scriitorului investigat este suprem, în această perspectivă, fie şi acceptînd eu blamul ‚didacticismului', ori acela că nu înfăţişez publicului şi posterităţii o lucrare eminamente originală. Autorii se vor dezvălui pe ei înşişi, în cele ce urmează; istoricul literaturii va prelua doar rolul unui ghid, preferînd, în cele mai multe cazuri, să se ascundă îndărătul operelor citite dimpreună cu lectorii săi.*

Oprindu-ne la tomul prezent – care este primul al ***Istoriei Literaturii Române de Detenţie*** *doar pentru că ororile reeducărilor au percutat cel mai dureros imaginaţia autorului –, operez anumite distincţii între scriitorii discutaţi, ce, în linii mari, vor rămîne valabile şi pentru volumele următoare, cu devierile sau capitolele noi impuse de tematică. Ele coincid cu denumirea părţilor componente:* ***Originile; Aspiraţia de a cuprinde întregul (Eseul istoric); Memorialistica propriu-zisă; Ficţiunea****. În cea dintîi diviziune aduc în discuţie izvoarele istorice ale reeducărilor, folosind cea mai veche mărturie concentraţionistă tipărită pînă astăzi, unde, fără a fi filonul principal focalizat de autorul însemnărilor zilnice, Onisifor Ghibu, apare problema reeducării naţionaliştilor români, pusă în practică de sovietici prin mijlocirea unora dintre lăgărişti, care se declarau comunişti şi-i îndemnau pe soţii lor de suferinţă să se înscrie în partidul lor; acestea, sub oblăduirea comenduirii lagărului şi în văzul ei. Scopul şi mijloacele - minus teroarea şi dezumanizarea adoptate mai tîrziu la Piteşti, Gherla, Canal, Tîrgu-Ocna – seamănă cu ceea ce se va petrece la Suceava, sub conducerea lui Şura Bogdanovici, la Aiud, ori la Tîrgşor, lagărul desemnat pentru reeducarea elevilor. E necesar să cunoaştem etapele premergătoare apariţiei unui Eugen Ţurcanu, care va fi folosit pentru cele mai inimaginabile torturi aplicate codeţinuţilor, cazne a căror explicaţie exterioară era tot reeducarea naţionaliştilor (căci obiectivele interioare şi bine ascunse au fost cu totul altele: descoperirea ultimelor secrete păstrate de combatanţii pentru libertate, nedivulgate în anchete, în vederea extirpării din contemporaneitate a oricărei opoziţii împotriva comunismului, şi smulgerea de pe scena publică şi aruncarea printre gunoaiele societăţii a tuturor*

personalităţilor impuse în această luptă, prin preschimbarea lor în zdrenţe umane, slujind regimul în calitate de călăi şi de informatori, după ce li s-a impus să declare cu glas tare, de faţă cu martori, nu doar desprinderea de vechile crezuri şi defăimarea lor, ci şi o imoralitate personală nebunească, incurabilă şi de neexpurgat, ca şi pe aceea a tuturor elitelor după modelul cărora trăiseră pînă la arestare). Celelalte segmente ale lucrării mele, neavînd meritul descoperii celei dintîi manifestări a spiritului reeducărilor, cum este cazul cu această contribuţie personală la istoria lor (tentativa de reeducare din lagărul de la Caracal), ci doar meritul ordonării şi grupării la un loc, nu socotesc că sînt dator să le explic aici. În schimb, ceea ce am numit ***Spiritul profetic*** *aduce o altă contribuţie personală importantă, de data aceasta la psihologia creaţiei literare, descoperind în Istoria Literaturii Române ‚trăirea înainte' (cronologic vorbind), de tip profetic, a unor evenimente, comportamente şi sentimente specifice numai şi numai reeducărilor, mai ales în ipostaza lor denumită „demascări".* ***Ultimul cuvînt al autorului*** *încearcă o sinteză a realităţilor descrise în operele analizate, cea mai scurtă şi cuprinzătoare posibil, de tip dramaturgic: în două replici şi două indicaţii de punere în scenă.*

Reiau, în mai puţine vorbe, caracteristicile ce cred că însoţesc această tentativă a mea de a redacta o ***Istorie a Literaturii Române de Detenţie****. În cadrul absenţei din panorama istoric literară a unei Istorii a Literaturii Memorialistice Române, autorul atacă, începînd cu tomul ce-l aveţi în mîini, prezentarea unei părţi componente a ei:* ***Istoria Literaturii Române de Detenţie****. El pune faţă în faţă memorialistica de detenţie cu operele de ficţiune cu aceeaşi temă, creind premizele unei atitudini comparatiste documentar-literare lărgită. Autorul dezvăluie (istoric, vorbind), originile reeducărilor, în manifestarea lor, pornind tocmai de la o scriere memorialistică. În al treilea rînd, originalitatea lucrării constă în aceea că, în calitate de comparatist, autorul, găseşte în literatura naţională opere literare premergînd, pe cale profetică, aceeaşi tematică ca şi a lucrărilor ce constituie materia investigaţiei sale. În strădania de a încorpora în Literatura Română mărturisirile de detenţie, el ajunge la procesul care a determinat aparentele scăderi literare ale acestora, anume la situaţia fără ieşire ce a impus autorilor exclusiv naraţiunea orală timp de ani şi ani de zile, ajunge la el fără să lase lucrările a rămîne umbrite de această caracteristică, ci scoţîndu-le arta de sub obrocul indiferenţei. El este conştient că introducînd aceste autobiografii într-o istorie literară, dobîndind calitatea de revelator al lor pe plan istoric-literar, el devine – într-un fel – şi ucigaşul lor, nemaiacceptînd motivaţia autorilor cînd le-au pus pe hîrtie (să rămînă dovezi ale crimei, în faţa posterităţii), ci acordîndu-le statutul de care ele nu pot fugi: acela de a fi definitiv considerate scrieri literare.*

Se mai pune o întrebare, legată de momentul ales pentru redactarea lucrării de faţă: s-a încheiat oare publicarea de cărţi de memorialistică a detenţiei, pentru a se trece la o sinteză? Nici vorbă să fie aşa; dimpotrivă, nădăjduiesc că fiecare fost deţinut va avea prilejul să-şi nareze suferinţele direct sau cu ajutorul altui condei. Lucrările publicate ulterior se vor bucura de aceeaşi atenţie a autorului, în volumele viitoare ale ***Istoriei*** *sale, dintre care, tematic, unele vor constitui doar o completare a unui tom apărut anterior.*

Urmează ca altcineva, mai tîrziu, cînd se va găsi un nou cercetător care să-şi dedice viaţa şi energia recuperării întregii memorialistici române într-o lucrare comparatistă, să ajute scrierile asupra detenţiei să-şi găsească locul cîştigat în teritoriul mai amplu al ei, unul al conştiinţei românilor în faţa istoriei contemporane cu ei, ceea ce nu îmi propun eu aici să investighez.

Mihai Rădulescu